BIBLIOTECA POLIROM

Naghib Mahfuz

Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură

O plimbare prin palat

Trilogia Cairoului

POLIROM

Naghib Mahfuz

O plimbare prin palat
Trilogia Cairoului vol. 1

Naghib Mahfuz (1911–2006) s-a născut în Cairo. Şi-a propus o serie vastă de romane care să acopere toată istoria Egiptului, însă schimbările dramatice de pe scena politică egipteană l-au făcut să se concentreze asupra tematicii sociale, prezentată într-un stil realist în *Trilogia Cairoului, Băieţii de pe strada noastră* (1959; Polirom, 2009) sau *Pălăvrăgeală pe Nil* (1966; Polirom, 2010). În anii ’60-’70, a început să experimenteze cu formule literare mai flexibile, în care realismul se îmbină cu alegoria şi simbolul, pentru a încărca ficţiunea cu subtile accente satirice, în romane ca *Miramar* (1967), *O mie şi una de nopţi şi zile* (1982) sau *Akhenaton, cel care sălăşluieşte în adevăr* (1985).

În 1988 i-a fost decernat Premiului Nobel pentru Literatură.

O plimbare prin palat recreează o perioadă foarte tulbure din istoria Egiptului modern – emanciparea sa de sub ocupaţia britanică –, urmărind efectele pe care le au frământările politice şi schimbarea progresivă de mentalitate asupra unei familii egiptene tradiţionaliste. Ahmad Abd el-Gawad este un negustor prosper, cu o familie numeroasă, căruia vechile obiceiuri îi îngăduie să ducă o viaţă dublă foarte tihnită: patriarh sobru şi sever în faţa nevestei şi a copiilor, el este alături de amicii de pahar şi de amante un petrecăreţ vesel şi sentimental. Doar că, pe nesimţite, regimul despotic absolut impus în casa lui începe să se clatine tot mai mult, pe măsură ce fiii săi află că el nu e tocmai modelul de moralitate fără pată de care se temeau, şi fiicele se mărită şi

ajung să împartă noua mentalitate a fami- liilor în care se integrează. În paralel, idealurile politice şi setea de libertate înflăcărează inimile compatrioţilor lui Ahmad Abd el-Gawad. Mahfuz surprinde toate aceste evenimente, mai mărunte sau mai însemnate, cu detaşare şi fineţe, lăsându-şi personajele să se exprime cu propria voce şi oferind o perspectivă pe care discursul istoric occidental al epocii nu a luat-o în seamă.

1

La miezul nopţii, se trezi, ca de obicei, fără ceas sau alt semnal, ci numai pentru că, atunci când se culca, îşi propunea să se scoale şi reuşea de fiecare dată. Câteva clipe nu-i veni să creadă că e trează; prin minte i se perindau frânturi de vise. Tresări speriată, aşa cum i se întâmpla de fiecare dată, de teamă că nu s-a sculat totuşi la vreme; clătină din cap încet şi deschise apoi ochii în bezna camerei. Nu avea niciun indiciu sigur în legătură cu timpul; strada de sub fereastră nu adormea până la ivirea zorilor; aceleaşi voci întrerupte, care ajungeau până la ea seara, de la clienţii cafenelelor ori de la stăpânii dughenelor, se auzeau şi la miezul nopţii şi chiar în faptul dimineţii. Nu avea niciun semn pe care să se poată bizui, în afară de ceea ce simţea ea. Tăcerea care domnea în casă îi spunea că soţul ei nu ciocănise în uşă şi bastonul lui nu lovise încă treptele scării.

Se trezea la ceasul acela în virtutea unei obişnuinţe, care-i însoţise toată tinereţea şi care nu a părăsit-o nici la maturitate. Ca o soţie bună ce era, trebuia să se trezească la miezul nopţii, pentru a-şi aştepta soţul, care se întorcea de la vreo petrecere, să se ridice din pat şi să-i stea la dispoziţie până când el adormea. Rămase în aşternut, străduindu-se să alunge ispita somnului plăcut, rosti *basmala*[1], apoi ieşi de sub pătură şi, conducându-se după stâlpul patului şi după canatul ferestrei, ajunse la uşă şi o deschise.

O rază palidă pătrunse înăuntru, trimisă de lampa aşezată pe o consolă, în salon. Ieşi, pentru a reveni imediat în dormitor cu lampa. Prin gura sticlei, flacăra desena pe tavan un cerc de lumină palidă, tremurândă, înconjurată de umbră. Puse lampa pe măsuţă, în faţa canapelei. Lumina slabă lăsa să se vadă forma pătrată a camerei încăpătoare, cu tavan înalt, traversat de bârne paralele. Era mobilată cu gust: un covor de Shiraz[2], un pat mare cu patru stâlpi de aramă, un dulap uriaş şi o canapea lungă, acoperită cu un covoraş în motive colorate. Se îndreptă către oglindă şi îşi aruncă o privire: basmaua maronie de pe cap se încreţise şi alunecase puţin spre ceafă, lăsând să i se vadă pe frunte nişte şuviţe ciufulite. Îi desfăcu nodul şi o îndreptă, acoperindu-şi părul, apoi îi legă din nou colţurile cu grijă. Îşi trecu palmele peste obraji, parcă pentru a alunga urmele de somn. Avea vreo patruzeci de ani. Era de statură mijlocie, părea slabă, dar de fapt trupul ei cu pielea catifelată era destul de bine proporţional Avea faţa prelungă, fruntea înaltă, trăsături delicate, ochi frumoşi, cu o privire visătoare, nasul mic, fin, cu nările puţin răsfrânte, buze subţiri, bărbie ascuţită, iar pe umărul obrazului o aluniţă neagră. Se înfăşură în văl şi se îndreptă grăbită spre uşa balconului; o deschise şi ieşi. Se opri lângă grilaj şi, prin orificiile mici, privi în stradă, la dreapta şi la stânga. Balconul dădea spre Bayna el-Qasrein[3];

sub el se întâlneau străzile En-Nahhasin[4], coborând spre sud, şi Itnyna el-Qasrein, urcând spre nord. În stânga, strada era îngustă şi întortocheată; partea de sus a caselor, unde se aflau ferestrele adormite, era învăluită de întunericul des, iar partea de jos era slab luminată de felinarele cărucioarelor de mână şi de ferestrele câtorva cafenele şi dughene care rămâneau deschise până în zori. În dreapta domnea întunericul, căci aici nu erau cafenele, ci doar magazine mari care se închideau devreme. Nu se zăreau decât minaretele moscheilor Qalaun[5] şi Barquq[6], ridicându-se precum siluetele unor uriaşi, sub stelele sclipitoare. Vedea tabloul acesta de un sfert de veac, dar nu se plictisise de el. De fapt, în ciuda scurgerii monotone a zilelor, ea nu a ştiut niciodată ce este plictiseala. Dimpotrivă, găsise în el un prieten în singurătatea din zilele lungi când rămânea singură în casă. Asta se întâmpla pe vremea când nu veniseră copiii pe lume şi în toată casa – cu două etaje, cu camere largi şi înalte – rămânea doar ea, cea mai mare parte din zi şi din noapte.

Era un copil, căci nu împlinise nici paisprezece ani când s-a măritat. Curând după aceea, soacra şi stăpânul cel bătrân au închis ochii şi ea a rămas singura stăpână a acestei case mari. O ajuta la treburile gospodăreşti o bătrânică; la căderea întunericului, ea se retrăgea însă să doarmă în camera cuptorului, din curte, lăsând-o pe Amina în tovărăşia duhurilor şi a fantomelor, între aţipeală şi veghe, până ce soţul ei venerabil se întorcea de la petrecerea prelungită.

Pentru a sta cu inima liniştită, trecea în fiecare seară din cameră în cameră, împreună cu servitoarea, care ducea o lampă în mână. Arunca priviri iscoditoare prin toate ungherele, închidea uşile bine, în vreme ce rostea versete din *surele* coranice, menite să-i alunge pe diavoli.

Se oprea în camera ei, încuia uşa şi se vâra în pat, continuând să îngâne versete până ce o biruia

somnul. După ce se mutase în această casă, se speria foarte tare noaptea.

Ea, care cunoştea mult mai multe lucruri despre lumea *ginn*[7]-ilor decât despre cea a oamenilor, ştia că nu e singură în casa cea mare, că diavolii nu vor lipsi prea mult din camerele vechi, înalte şi goale, dacă nu cumva s-au şi aciuit în ele, înainte ca ea să fi venit în casă ori poate chiar înainte ca ea să se fi născut. De câte ori nu-i ajungeau la urechi şoaptele lor şi nu se trezea mângâiată de respiraţia lor! În clipele acelea, nu avea altă salvare decât să recite *sura Al-Fatiha*[8] şi *sura As-Samadiyya*[9] sau să alerge în balconul închis cu grilaj, uitându-se lung, cu privirea rătăcită, spre luminile cărucioarelor de mână sau ale cafenelelor, încercând să prindă ecoul unui râs sau al tusei cuiva, care să-i redea răsuflarea.

Au urmat apoi copiii, unul după altul. Dar la venirea pe lume, ei nu fuseseră decât nişte ghemotoace de carne moale; nu-i risipeau teama şi nu-i aduceau câtuşi de puţin linişte. Dimpotrivă, teama îi fu sporită de mila pentru ei şi de grija că s-ar putea să-i atingă vreun rău. Îi lua în braţe cu afecţiune şi, atât când dormeau, cât şi când erau treji, făcea în jurul lor o pavăză din versete coranice, amulete şi descântece. Nu gusta adevărata linişte decât atunci când cel absent se întorcea de la petrecerea lui.

Şi nu e de mirare că, în vreme ce mângâia copilul ca să-l adoarmă, se trezea strângându-l la piept, ascultând speriată şi tulburată, ridicând glasul, de parcă s-ar fi adresat unei persoane prezente: „Fugi de la noi! Ăsta nu-i locul tău! Noi suntem o familie de musulmani adevăraţi!”. Apoi recita repede *As-Samadiyya.* După o vreme îndelungată în tovărăşia duhurilor, teama i-a mai scăzut şi, într-o oarecare măsură, joaca lor, care nu-i pricinuise niciun rău, nu o mai deranja. Când simţea că vreunul din ei dă târcoale, îl repezea pe un ton îndrăzneţ: „Nu-i respectaţi pe robii celui

milostiv? Între noi şi tine stă Allah! Pleacă de la noi!”. De adevărata linişte însă nu avea parte decât atunci când se întorcea cel absent. Simpla lui prezenţă în casă – treaz ori adormit – era de ajuns ca să-i readucă pacea în suflet, indiferent dacă uşile erau închise ori deschise, dacă lampa era aprinsă ori stinsă. Odată, în primul an de căsnicie, i s-a năzărit să-i declare, pe un ton destul de politicos de altfel, că nu prea este de acord cu petrecerile lui neîntrerupte, dar el a luat-o de urechi şi a ripostat numaidecât, pe tonul cel mai hotărât: „Eu sunt bărbat! Eu sunt cel care zice şi dezice! Nu accept niciun fel de observaţie în legătură cu felul meu de a fi! N-ai de ales! Şi să nu mă obligi să te pedepsesc!”. Din această lecţie – şi din altele care i-au urmat şi-a dat seama că poate suporta orice, chiar şi tovărăşia spiriduşilor, şi că este mai bine să nu-l mai dojenească pentru petrecerile lui de noapte nici chiar în gând. Şi-a dat seama că adevărata bărbăţie, atitudinea despotică şi petrecerile până după miezul nopţii fac casă bună împreună. Cu timpul a ajuns să fie mândră de vorbele care se spuneau pe seama lui, atât de cele care o bucurau, cât şi de cele care o întristau, şi în toate situaţiile a rămas o soţie iubitoare şi supusă. Nu a regretat niciodată că a acceptat liniştea şi resemnarea. Ori de câte ori îşi deapănă amintirile, nu rămân decât binele şi bucuria; teama şi tristeţea îi apar ca nişte umbre stinse. Au avut parte de copii, care sunt mângâierea zilelor ei, de o viaţă îmbelşugată şi fericită! Cât despre spiriduşi, s-a sfârşit cu bine!

Niciunul nu şi-a întins mâna pentru a face rău, nici ei, nici vreunuia dintre copii, ci numai pentru a glumi şi a se juca. Nu are niciun motiv să se plângă. Toată slava i se cuvine lui Allah, căci cu vorbele lui şi-a mângâiat inima şi, din mila lui, viaţa ei n-a cunoscut decât drumul cel drept.

Îi place nespus de mult chiar şi acest ceas din noapte, deşi i-a întrerupt somnul şi o obligă la un

serviciu pe care s-ar fi cuvenit să-l facă la asfinţit. Îi place, pentru că a devenit o parte din viaţa ei, amestecându-se cu celelalte amintiri, pentru că a fost şi continuă să fie un simbol al afecţiunii şi grijii pentru soţul ei, al dorinţei ca el să se simtă fericit. Simţi şi acum o satisfacţie fără margini – în vreme ce stătea în balcon şi-şi plimba privirile prin deschizăturile grilajului, când spre Poarta Băii Sultanului, când spre minarete, ori printre casele mici, risipite în dezordine pe cele două laturi ale străzii, semănând cu nişte soldaţi în repaus. Zâmbi privind acest tablou liniştitor, strada care rămânea trează până în zori, pe când alte străzi, ulicioare şi fundături se cufundau în somn. Îi ţinuse de nenumărate ori tovărăşie, în singurătate şi veghe, risipindu-i temerile. Noaptea nu-l schimba; nu făcea decât să învăluie cartierele din jur într-o tăcere adâncă, astfel încât gândurile lui să devină clare – semăna cu o umbră care subliniază contururile imaginii din prim-plan. Râsul se auzea atât de bine, de parcă ar fi pornit din camera ei; distingea fiecare cuvânt al celor care vorbeau, ca şi o tuse prelungită, care se încheia cu un fel de geamăt. „*Ta'mira*[10] proaspătă!" – strigătul băiatului care servea aducea cu chemarea muezinului. „Bărbaţii ăştia!", îşi zicea în sinea ei, bucurându-se. „Şi la ora asta tot mai cer *ta'mira*!".

Apoi îşi aduse aminte de soţul ei şi se întrebă îngrijorată: „Unde-o fi oare stăpânul meu acum? Ce-o fi făcând? Aibă parte de sănătate, oriunde s-ar afla!". I s-a spus odată că viaţa unui bărbat ca domnul Ahmad Abd el-Gawad, cu bogăţia, vigoarea şi frumuseţea lui, n-ar putea fi concepută fără femei. A cuprins-o gelozia şi tristeţea, dar n-a avut curajul să deschidă vorba despre cele auzite decât cu mama ei. Aceasta s-a străduit cât a putut s-o liniştească, dar când şi-a dat seama că nu reuşeşte cu vorba bună, s-a răstit la ea, zicându-i: „A mai avut o nevastă înaintea ta! Dacă ar fi vrut, putea s-o ţină şi pe ea sau să se mai însoare, în

afară de tine, cu o a doua, cu o a treia şi chiar cu o a patra[11]… Tatăl lui a ţinut mai multe, după cum bine ştii. Laudă-l pe Domnul că eşti singura lui nevastă!".

Fiind în culmea supărării, vorbele mamei nu i-au fost de niciun folos, dar cu trecerea timpului – când s-a mai liniştit – i-a dat dreptate. Dacă cele auzite sunt adevărate, se prea poate ca pasiunea pentru petreceri şi despotismul să fie atribute ale bărbăţiei şi, la urma urmei, un singur rău este mai bun decât mai multe rele şi nu merită să-şi strice fericirea şi liniştea din cauza unei bănuieli. S-ar putea să fie doar scorneli! În cele din urmă, a ajuns la concluzia că trebuie să accepte gelozia, ca şi alte greutăţi care apar în drumul vieţii, ca pe un dat în faţa căruia nu poţi face nimic. Nu a găsit alt mijloc de a rezista în afara răbdării – singurul subterfugiu pentru a învinge ceea ce nu-i plăcea. Şi astfel, gelozia a devenit suportabilă, ca şi alte atitudini ale soţului ei, ca şi tovărăşia ginn-ilor. Se uita în stradă, ascultând la conversaţia clienţilor cafenelei, când până la ea ajunse tropotul unui cal. Îşi îndreptă privirea spre En-Nahhasin şi văzu o şaretă apropiindu-se încet, cu felinarele licărind în întuneric. „În sfârşit!”, îngână ea şi oftă uşurată. Era şareta unui prieten, care după petrecerea de noapte îl depunea la poarta casei sale pe stăpân, apoi îşi continua drumul pe strada El-Harnafiş, purtându-i spre casele lor pe proprietarul ei şi pe ceilalţi prieteni din acelaşi cartier. Când şareta se opri, auzi glasul vesel al soţului ei, luându-şi rămas-bun de la prieteni:

— Vă las cu bine!

Asculta cu interes şi mirare. Dacă nu i-ar fi auzit glasul în fiecare noapte, la aceeaşi oră, nici nu l-ar fi recunoscut. Ea şi copiii erau obişnuiţi să-l vadă întotdeauna sobru şi grav. De unde are vocea lui aceste inflexiuni de veselie şi blândeţe?

— Ai auzit ce i-a spus calul sufletului său după ce-ai coborât? îl întrebă proprietarul şaretei,

în glumă. A zis că-i pare rău că trebuie să conducă în fiecare noapte un om care nu merită să călărească decât un asin.

Ceilalţi izbucniră în râs. Stăpânul aşteptă până când se liniştiră şi răspunse:

— Dar n-ai auzit ce a zis sufletul! Dacă nu-l duci tu, o să-l călărească pe stăpânul nostru, aşa i-a zis.

Bărbaţii izbucniră din nou în hohote.

Să lăsăm restul pentru mâine-seară, încheie proprietarul şaretei, care o luă pe Bayna el-Qasrein, în vreme ce stăpânul se îndrepta spre poartă.

Femeia părăsi balconul, ducându-se în cameră; luă lampa, trecu prin salon şi se opri în capul scării din coridor. Auzi zgomotul porţii închise şi al zăvorului alunecând. În timp ce el străbătea curtea, cu statura lui înalta, şi-l închipui revenind la gravitatea şi sobrietatea obişnuita, lepădând veşmântul glumei şi al veseliei. Dacă nu l-ar fi auzit, n-ar fi crezut niciodată că el ar putea să facă glume.

Auzi loviturile bastonului pe trepte şi întinse lampa peste balustradă, ca să-i lumineze scara.

2

Când stăpânul ajunse sus, ea o luă înaintea lui, cu lampa ridicată.

— Bună seara, Amina! bombăni el din spatele ei.

— Bună seara, stăpânul meu! îi răspunse ea cu glas scăzut, lăsând să se vadă cuviinţa şi supunerea.

După câteva secunde, erau în cameră; Amina se îndreptă spre măsuţă ca să pună pe ea lampa, în vreme ce al stăpânul îşi agăţă bastonul de capătul patului şi-şi scoase *tarbuş*[12]-ul, aşezându-l pe perna de la mijlocul canapelei.

Cum stătea în picioare, părea înalt, cu umeri laţi,

masiv, cu burta puţin cam mare. Era îmbrăcat în *gubba*[13] şi caftan[14]; eleganţa lui dovedea bunul-gust şi generozitatea. Părul său negru, aranjat cu grijă, coborând din creştet pe tâmple, inelul cu un diamant destul de mare şi ceasul de aur nu făceau decât să scoată şi mai mult în evidenţă aceste trăsături. Faţa prelungă, cu pielea netedă, era foarte expresivă: trăsături bine conturate, subliniindu-i personalitatea, ochi albaştri, mari, nasul bine proporţionat – deşi puţin cam mare în comparaţie cu faţa –, gura largă cu buze pline, mustaţa neagră, bogată, cu vârfurile răsucite. Femeia se apropie de el şi întinse braţele, ca să-i tragă *gubba.* O strânse cu grijă şi o puse pe canapea. Reveni la el şi-i desfăcu cordonul caftanului, ajutându-l apoi să-l dezbrace. Îl împături cu aceeaşi grijă şi-l aşeză peste *gubba.* Stăpânul îmbrăcă *ghilbab*[15]-ul şi-şi puse *taqiyya*[16] albă pe cap, se întinse căscând şi se aşeză apoi pe canapea, cu picioarele lungite şi ceafa sprijinită de perete. Femeia termină de aranjat hainele, se aşeză lângă picioarele lui şi se apucă să-i tragă pantofii şi ciorapii.

Când talpa dreaptă fu descoperită se ivi primul defect al acestui bărbat robust: degetul mic era mâncat de o bătătură veche, pe care o tot tăia cu lama. Amina dispăru din cameră câteva clipe şi se întoarse cu un lighean, pe care îl puse lângă picioarele soţului, şi cu un ibric – pe care îl ţinea în mână – pregătit, gata să toarne. Stăpânul se ridică şi întinse mâinile. Îi turnă cu ibricul şi el se spălă pe faţă, îşi netezi părul şi se clăti îndelung. Luă apoi prosopul de pe spătarul canapelei şi-şi şterse capul, faţa şi mâinile, în vreme ce femeia se duse cu ligheanul la baie. Era ultimul serviciu din câte îndeplinea în casa cea mare, de un sfert de veac, în fiecare zi, de la ivirea zorilor şi până la asfinţit; îl făcea cu aceeaşi râvnă şi entuziasm ca pe toate celelalte treburi, ba chiar bucuroasă şi fericită. Merita pe deplin porecla de Albina, dată de vecinele ei; ea nu cunoştea răgaz.

Se întoarse în cameră, închise uşa, scoase o salteluţă de sub pat, o întinse dinaintea canapelei şi se aşeză cu picioarele încrucişate sub ea. Nu socotea că ar avea dreptul să stea alături de el. După un timp de tăcere, o întrebă ceva şi, abia atunci, ea socoti că se cuvine să vorbească.

Stăpânul stătea rezemat de spătarul canapelei; părea obosit, după petrecerea prelungită, iar pleoapele – înroşite de băutură la colţuri – i se lăsau grele. Începea să respire anevoie. Cu toate că bea în fiecare seară până ce se ameţea, nu-şi îngăduia să se întoarcă acasă decât după ce se simţea din nou treaz, fiindcă ţinea ca în familie să apară întotdeauna sobru. Soţia era singura persoană din casă care îl vedea când se întorcea de la petrecere. Nu-l trăda decât mirosul de băutură; altfel, ea nu găsea nimic deosebit în comportarea lui. Doar la începutul căsniciei a deranjat-o întrucâtva, dar curând s-a obişnuit, iar cu timpul a şi uitat. Contrar aşteptării, la ceasul acesta, el avea chef de vorbă, cum nu avea decât foarte rar când era treaz. Îşi aminti că s-a speriat foarte tare în seara când a priceput că el se întoarce băut de la petrecere. Ea asocia băutura cu sălbăticia, nebunia şi – lucrul cel mai groaznic după ea – cu nerespectarea religiei[17]. I se făcea silă şi spaima punea stăpânire pe ea; încerca de fiecare dată o durere pe care nu o cunoscuse mai înainte. Cu trecerea timpului, şi-a dat seama însă că atunci când se întoarce de la petrecere, el este mai agreabil decât oricând; devine mai puţin riguros, capătă o mină mai plăcută şi are chef de vorbă. Şi-a redobândit liniştea şi s-a împăcat cu situaţia, chiar dacă nu uita să-l implore pe Allah să fie îndurător cu el. Dorea mult ca această blândeţe relativă să se menţină şi când e treaz. Se mira însă că această încălcare îl ajuta să fie amabil. Mult timp a stat în cumpănă între aversiunea provocată de sentimentele religioase şi liniştea pe care i-o oferea această încălcare, dar şi-a ascuns gândurile

în adâncul sufletului, refuzând să decidă, chiar şi numai în sinea ei, cum este mai bine. Stăpânul ţinea foarte mult la prestanţă şi nu lăsa decât foarte rar să se vadă că poate să fie şi prietenos. Faţa lui încercă de mai multe ori să i se lumineze de un zâmbet în noaptea aceea, la amintirea petrecerii plăcute, dar îşi revenea imediat, strângea din buze şi se uita pe furiş la soţie, pe care o găsea privind în pământ, ca de obicei, şi atunci se liniştea şi se întorcea la amintirile proaspete. Petrecerea nu se sfârşea de fapt odată cu întoarcerea acasă; ea continua în amintiri şi în inima lui lacomă de veselie. Parcă are şi acum în faţa ochilor cercul prietenilor intimi şi luna plină[18], care se iveşte din când în când pe firmamentul vieţii sale. Continuau să-i răsune în urechi ecourile anecdotelor, cu care era foarte generos în clipele de beţie şi bucurie. Îşi aducea aminte de ele cu un interes amestecat cu mândrie, de efectul lor în sufletul celor prezenţi şi de succesul pe care îl avusese cu ele, devenind pentru ei omul cel mai agreabil. Nu este de mirare, căci simţise şi cu alte ocazii că rolul său în aceste petreceri e deosebit de important; era ca o speranţă îndelung aşteptată, iar viaţa sa, în întregul ei, semăna cu o datorie de care se achită pentru a obţine câteva ceasuri de distracţie, râs, cântec şi dragoste, printre prietenii cei mai apropiaţi.

Între o amintire şi alta, repeta în gând fragmente din melodiile plăcute pe care le ascultase în cercul prietenilor. „Allah… Allah e mare!" Cântecul acesta îi plăcea la fel de mult ca băutura, ca râsul, ca prietenii şi ca lunile pline şi mi suporta să nu-l audă într-o astfel de seară. Mergea în diferite cartiere ale oraşului Cairo pentru a-i asculta pe El Hamuli, Osman sau El-Manilawi – oriunde ar fi cântat –, fără să-i pese de distanţe. Melodiile lor găseau în sufletul nu adăpost, semănând cu pomul înfrunzit pentru privighetori. Cunoştea cântecul, îi cunoştea armonia melodioasă, şi era un model în ce priveşte ascultarea şi trăirea lui, îl gusta cu

sufletul şi cu trupul; sufletul se bucura, învăluit de generozitate; participa cu toată fiinţa. Îi rămăseseră amintiri de neuitat şi repeta fragmente din cântece precum: „Pentru ce chinurile şi plecarea ta?”, „Ce e mâine ştiu, iar ce e după vom vedea", „Fii îngăduitor şi vino să-ţi spun".

Era suficient să-şi aducă aminte de una din aceste melodii ca să se trezească beţia din sufletul său, să-şi legene capul fericit, să-i fluture pe buze un zâmbet de dor şi să pocnească din degete. Când era singur, începea chiar să îngâne melodia. Dar cântecul nu era o pasiune prin el însuşi; el era doar o floare dintr-un buchet, care îi plăcea şi care îl plăcea la rândul său. El era bine-venit între un prieten sincer şi o iubită credincioasă, între un vin învechit şi o anecdotă picantă. Să te limitezi numai la el, aşa cum fac unii, care ascultă fonograful în casă, este plăcut, fără îndoială, dar nu este o ambianţă care i se potriveşte şi nici vorbă ca inima să-l guste. Lui îi place, între două melodii, o anecdotă care să cutremure sufletele, să soarbă dintr-un pahar plin înaintea refrenului, să vadă efectul cântecului pe faţa prietenului şi în ochii iubitei, apoi să exclame toţi în cor, exaltaţi. Petrecerea nu-i lăsa doar amintiri; un alt avantaj al ei era că îl pregătea pentru o viaţă plăcută, după care soţia lui tânjea supusă şi resemnată, căci îi plăcea şi ei compania agreabilă a soţului; să-l audă vorbind, să-i împărtăşească ce are pe suflet, chiar şi numai pentru câteva clipe, să simtă că nu este numai o sclavă, ci şi tovarăşa lui de viaţă. Se apucă să-i vorbească despre treburile casei şi o anunţă că s-a înţeles cu nişte negustori cunoscuţi să-i facă o rezervă de unt, grâu şi brânză, căci, din pricina acestui război[19] care macină lumea de trei ani, au început să urce preţurile şi să dispară produsele de primă necesitate. Ca de obicei când pomenea de război, se porni să-i blesteme pe soldaţii australieni, risipiţi prin oraş ca lăcustele, aducând numai nenorociri. În realitate, el era furios pe

australieni şi dintr-un alt motiv, cu totul personal; tirania lor îl împiedica să mai ia parte la distracţiile din El-Azbakiyya[20]. Din pricina lor, doar rareori mai ajungea până acolo, căci nu cuteza să se expună soldaţilor, care jefuiesc oamenii în amiaza mare şi se distrează atacându-i şi umilindu-i în fel şi chip, fără pic de sfială. Apoi, o întrebă despre băieţi, cum îi numeşte el, căci nu vrea să facă nicio deosebire între cel mai mare – secretar la şcoala En-Nahhasin – şi cel mai mic – elev la şcoala Khalil Aga.

— Dar Kamal? întrebă apoi. Să nu cumva să-mi ascunzi ştrengăriile lui!

Femeia îşi aduse aminte de fiul ei cel mic, a cărui joacă nevinovată o ascundea într-adevăr, căci nu vedea nimic primejdios în ea. Dar stăpânul nu voia să admită că există şi joacă sau amuzament nevinovat.

— Respectă întocmai ce i-a poruncit tată-său, zise ea cu supunere.

Stăpânul tăcu puţin. Părea că gândurile lui rătăceau aiurea. Îşi aminti apoi de ziua plină de evenimente care trecuse. Starea în care se afla nu-i îngăduia să-i ascundă ceea ce îl preocupa.

— Ce om generos prinţul Kamal ad-Din Husein[21], zise el ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi. Ai auzit ce-a făcut? A refuzat să se urce pe tronul tatălui său.

Femeia aflase de moartea sultanului Husein Kamil[22] cu o zi în urmă, dar auzea prima oară de numele fiului sau. Nu ştiu ce să zică, dar din dorinţa de a-i comenta vorbele într-un fel care să-l mulţumească, îngăimă:

— Allah să-l ierte pe sultan şi să fie generos cu fiul său!

— Şi s-a urcat pe tron prinţul Ahmad Fu’ad[23] sau, cum o să i se zică de acum încolo, sultanul Fu’ad, a adăugat stăpânul. Ceremonia instalării lui a avut loc astăzi şi s-a mutat cu alaiul lui de la

palatul El-Bustan la seraiul Abidin[24]. Slavă celui veşnic!

Amina îl asculta cu interes şi bucurie; interes stârnit în sufletul ei de orice ştire venită din lumea exterioară, despre care nu ştia mai nimic, şi bucurie stârnită de discuţia soţului ei despre lucruri pe care îi plăcea să le povestească apoi copiilor, îndeosebi celor două fete. Asemenea ei, nici fetele nu ştiau nimic despre lumea din afara zidurilor casei. Nu găsi altceva mai potrivit pentru a răsplăti amabilitatea lui generoasă decât să repete o urare, care ştia dinainte că o să-l bucure foarte tare, aşa cum o bucura şi pe ea, de altfel:

— Numai Allah poate să ni-l aducă înapoi pe efendi Abbas[25]!

— Când? Când? îngână el, clătinând din cap. Numai Allah ştie… Nu citim în ziare decât despre victoriile englezilor. Vor învinge cu adevărat oare sau în final victoria va fi a nemţilor şi a turcilor? Dă, Doamne! închise ochii obosit, căscă şi se întinse zicând: Scoate lampa în salon!

Femeia se ridică, se duse la măsuţă şi luă lampa. Luptându-se cu ea spre uşă. Înainte de a trece pragul îl auzi pe stăpân râgâind.

Noroc şi sănătate! şopti ea.

3

În liniştea zorilor, în văzduh se înălţă – de la cuptor – zgomotul loviturilor sacadate de la frământatul aluatului, ca un răpăit de tobe. Amina se ridicase din pat cam cu vino jumătate de ceas mai devreme. Se spălase, îşi făcuse rugăciunea, apoi coborâse la cuptor, pentru a o trezi pe *Umm* Hanafi[26], o femeie de vreo patruzeci de ani, care slujise în casă în vremea copilăriei, apoi o părăsise pentru a se mărita, iar după divorţ se întorsese la ea. În vreme ce slujnica frământa aluatul, Amina se apucă să pregătească micul dejun. Casa avea o curte întinsă; la marginea din dreapta se afla un

puţ, astupat cu o traversă de lemn pe vremea când copiii începuseră să meargă, după introducerea ţevilor de apă, iar la marginea din stânga, aproape de intrarea în harem, se aflau două încăperi – una din ele adăpostea cuptorul şi era folosită şi cu bucătărie, iar cealaltă servea ca magazie. Deşi separată de casă, încăperea cuptorului era foarte legată de inima Aminei; dacă ar socoti timpul petrecut între pereţii ei, ar fi o viaţă de om. În plus, încăperea era plină de animaţie când soseau sărbătorile. Inimile vesele tânjeau după bucuriile ascunse acolo şi toată lumea poftea la bunătăţile pe care le pregătea la o sărbătoare sau la alta: şerbetul şi cataiful din luna Ramadan[27], prăjiturile şi plăcintele de la Sărbătoarea Mică[28], berbecul de la Sărbătoarea Mare[29], care se îngrăşa şi se alinta, pentru ca în cele din urmă să fie sacrificat în faţa copiilor, în mijlocul veseliei generale, fără ca nimeni să verse vreo lacrimă de regret. Iată acolo ochiul ca un arc întins al cuptorului; prin el se zăreşte strălucirea focului, semănând cu jarul bucuriei din suflete.

Dacă în casă Amina simte că este stăpână cu procură, reprezentantă a unui sultan faţă de care nu are nicio putere, aici ea este regină şi nu împarte puterea cu nimeni. Cuptorul moare şi învie la porunca ei, soarta cărbunilor şi a lemnelor din colţul din dreapta depinde de o vorbă a el, maşina de gătit, care ocupă colţul opus, sub raftul cu cratiţe, farfurii şi tăvi de aramă, doarme sau fluieră cu limbi de foc la un semn al ei. Ea este aici mamă, soţie, maestră şi artistă; toţi o aşteaptă cu inimile pline de încredere în ceea ce le oferă. Ea nu obţinea totuşi laudele stăpânului ei – dacă el catadicsea să o flateze – decât atunci când prepara ceva nemaipomenit. *Umm* Hanafi era mâna dreaptă în micul ei regat, indiferent dacă cea care conducea era Amina sau una din cele două fete, pe care le lăsa să se iniţieze sub supravegherea ei în această artă. Era foarte grasă şi nu avea nimic

frumos, dar era tare mulţumită, deoarece grăsimea era, după părerea ei, cea mai mare frumuseţe. Orice altă treabă era neînsemnată în comparaţie cu prima ei îndatorire: aceea de a hrăni familia, îndeosebi pe femei, cu delicioasele „gustări" pe care le pregătea – farmecul şi secretul frumuseţii –, „gustări" care nu aveau întotdeauna urmări folositoare, dar meritau speranţele şi visele ce se legau de ele. *Umm* Hanafi se îngrăşa, dar asta nu-i reducea vigoarea.

Imediat ce stăpâna o trezi, se ridică şi dispăru la căpisterea cu aluat. Zgomotul palmelor ei era ca un ceas deşteptător în casă, ajungea la copii, la primul etaj, apoi
la tatăl lor, la etajul de sus, vestindu-i că era timpul să se scoale. Domnul Ahmad Abd el-Gawad se răsuci pe o parte şi pe alta, apoi deschise ochii şi se încruntă, nemulţumit că i se tulbura somnul. Îşi înfrână însă mânia foarte repede, înţelegând că trebuie totuşi să se scoale. Ca de obicei, îşi simţea capul greu, dar se săltă în capul oaselor, învingându-şi dorinţa de a-şi relua somnul. Nopţile tumultuoase nu-l făceau să uite de obligaţiile zilei; oricât de târziu s-ar fi culcat, se scula devreme şi, cu puţin înainte de ora opt, era la prăvălie. La amiază, lua o pauză şi recupera somnul pierdut, redobândindu-şi totodată vigoarea pentru petrecerea care urma. Momentul trezirii era cel mai puţin plăcut din toată ziua. Se îndepărtă de pat, clătinându-se de oboseală şi de ameţeală.

Primul care se trezea, la etajul de jos, la zgomotul făcut de palmele lui *Umm* Hanafi, era Fahmi, deşi stătea aplecat până noaptea târziu deasupra cursurilor de drept. Îl întâmpina o faţă rotundă cu doi ochi negri şi pielea albă ca fildeşul. „Maryam!", o striga el în gând. Dacă s-ar fi lăsat pradă ispitei, ar fi rămas mai departe sub pătură, împreună cu chipul care îl vizita, s-ar fi uitat la el cât ar fi poftit, i-ar fi împărtăşit gândurile şi s-ar fi apropiat de el, cu o îndrăzneală pe care nu o avea

decât aici, în pat, la ivirea dimineţii. Dar, ca de obicei, îşi amână conversaţia secretă pentru dimineaţa zilei de vineri[30] şi se sculă.

— Yasin, Yasin, hai, scoală-te, îşi strigă fratele din patul vecin.

— Sunt treaz… M-am trezit înaintea ta, bombăni Yasin, contenind cu sforăitul şi pufnind enervat.

Fahmi aşteptă zâmbind ca celălalt să-şi reia sforăitul şi strigă din nou la el:

— Hai, scoală-te!

Yasin se răsuci în aşternut, murmurând nemulţumit, descoperindu-şi o parte a trupului, la fel de mătăhălos ca al tatălui său. Deschise ochii înroşiţi, privind absent şi încruntându-se. „Of… Ce repede vine dimineaţa asta! De ce nu dormim pe săturate? Programul… mereu programul… Parc-am fi soldaţi…" Se ridică, sprijinindu-se în mâini şi în genunchi, şi dădu din cap de câteva ori, pentru a-şi alunga somnul. Se uită apoi spre al treilea pat, unde sforăia Kamal, pe care nu-l va trezi nimeni decât după vreo jumătate de ceas. „Ce băiat fericit!”, îşi zise cu invidie. După ce-şi reveni puţin, şezu în pat, cu picioarele sub el, şi îşi sprijini capul în palme, vrând să se joace cu visele plăcute care-i însoţeau trezirea din somn. Asemenea tatălui său, îşi simţea capul greu şi nu mai fu în stare să viseze. Îi veni în minte Zenoba, cântăreaţa lăută, dar nu-l impresionă, cum se întâmpla ziua; totuşi buzele sale schiţară un zâmbet.

În camera alăturată, Khadiga părăsise patul înainte să se fi auzit vreun zgomot. Dintre toţi ai familiei, semăna cel mai bine cu mama ei, şi în hărnicie, şi în uşurinţa de a se trezi din somn. Aişa se trezea de obicei la zgomotul făcut de patul surorii ei – zgomot produs de altfel cu bună ştiinţă. Urmau obişnuitele reproşuri, preschimbate cu timpul în glume răutăcioase şi insulte. Dar, când

terminau cu ciorovăiala, Aişa nu se scula din pat, ci se lăsa pradă unei îndelungi visări.

Viaţa invada treptat întregul etaj de jos. Se deschideau terestrele şi în interior pătrundea lumina, urmată de o adiere ce aducea până aici scârţâitul roţilor unei căruţe, glasurile lucrătorilor şi strigătul vânzătorilor de *balila*[31]. Între cele două dormitoare şi baie era un du-te-vino neîntrerupt. Apăreau Yasin, cu trupul lui îndesat în *ghilbab*-ul larg, şi Fahmi, lung şi deşirat – într-un fel, şi el tot o copie a tatălui său. Apoi cele două fete, care se deosebeau însă atât de mult una de alta, cum rar se întâmplă într-o familie: Khadiga era brunetă, cu faţa lipsită de simetrie, pe când Aişa era blondă şi emana frumuseţe şi graţie.

Prin grija Aminei, stăpânului – singur la etajul de sus – nu-i lipsea nimic. Pe măsuţă găsi o farfurioară cu schinduf, ca să-şi schimbe gustul salivei, iar la baie îl întâmpinară nişte arome plăcute şi veşmintele curate, aşezate meticulos pe scaun. Făcu duş rece, cum obişnuia în fiecare dimineaţă, fie vară, fie iarnă, apoi reveni în dormitor înviorat, îşi luă covoraşul de pe spătarul canapelei, îl întinse şi-şi făcu rugăciunea de dimineaţă. Avea o faţă smerită, alta decât cea zâmbitoare cu care-şi întâmpina prietenii şi decât aceea hotărâtă şi severă cu care-i întâmpina pe membrii familiei.

Obrajii îi atârnau relaxaţi, cerând parcă iertare. Nu-şi făcea rugăciunea automat, nu era o simplă psalmodiere şi o prosternare, ci o participare totală a sentimentelor şi simţurilor, îndeplinea ritualul cu acelaşi entuziasm cu care se angaja în tot ceea ce făcea în viaţă. La fel cum muncea, dăruindu-se lucrului făcut, cum se consacra cu totul unei prietenii, cum se topea de dragoste atunci când iubea, cum se cufunda în băutură atunci când bea, la fel şi rugăciunea era la el un act la care participa cu întreg sufletul, în timpul căruia călătorea în împărăţia lui Allah, iar când termina, se aşeza cu

picioarele sub el, îşi întindea palmele şi începea să-l implore pe Allah să-l aibă în pază, să-l ierte şi să-i binecuvânteze copiii şi negoţul.

Mama pregătise micul dejun şi le lăsă pe fete să aranjeze platoul, iar ea urcă la dormitorul băieţilor, unde Kamal continua să sforăie. Se apropie de el zâmbind, îi puse palma pe frunte şi recită *Al-Fatiha,* apoi îl strigă pe nume şi-l zgâlţâi uşurel, până când copilul deschise ochii. Nu-l lăsă până ce nu coborî din pat. Fahmi intră în dormitor şi, când dădu cu ochii de ea, îi zâmbi şi-i spuse bună dimineaţa.

— Bună dimineaţa, lumina ochilor mei! îi răspunse Amina, cu scântei de dragoste în priviri.

Cu aceeaşi delicateţe, îl salută şi pe Yasin, fiul soţului ei, iar el îi răspunse cu tandreţea cuvenită femeii care-i era ca o mamă. Când Khadiga se întoarse de la cuptor, Fahmi şi Yasin, dar mai ales Yasin, o întâmpinară cu glumele obişnuite – stârnea glume atât prin înfăţişarea ei, cât şi prin limba ei ascuţită, deşi toţi îi erau îndatoraţi pentru grija şi priceperea cu care se ocupa de treburile lor, cum numai rareori se întâmpla să facă Aişa. De fapt, în familie Aişa era un simbol al frumuseţii, graţiei şi farmecului, dar şi al inutilităţii.

— Tocmai vorbeam despre tine, Khadiga, deschise Yasin discuţia. Ziceam că dacă toate femeile ar fi ca tine, bărbaţii n-ar mai avea dureri de inimă.

— Şi dacă toţi bărbaţii ar fi ca tine, îi răspunse ea prompt, nimeni n-ar mai avea dureri de cap…

— Micul dejun vă aşteaptă, domnilor, le spuse mama.

4

Sufrageria se afla la etajul de sus, unde era şi dormitorul părinţilor. În afara acestor două încăperi, se mai aflau aici un salon şi o a patra

cameră, în care se ţineau jucăriile lui Kamal. Fu pregătită masa şi în jurul ei se întinseră salteluţele. Stăpânul se aşeză la un capăt, cu picioarele sub el. Cei trei fraţi intrară unul după altul: Yusin se aşeză în dreapta tatălui său, Fahmi în stânga lui, iar Kamal faţă în faţă cu el. Luară loc smeriţi, cu capetele în pământ, de parcă erau la rugăciunea de vineri. Toţi trei la fel, şi secretarul şcolii En-Nahhasin, şi studentul de la Drept, şi elevul de la şcoala Khalil Aga; niciunul nu îndrăznea să ridice ochii şi să-l privească în faţă. Nu se întâlneau cu tatăl lor decât la micul dejun, fiindcă ei se întorceau acasă după-amiază târziu, când stăpânul îşi luase dejunul, îşi făcuse siesta şi era deja plecat la dugheană, de unde nu se întorcea decât după miezul nopţii. Timpul petrecut împreună era foarte scurt, dar cu atât mai apăsător, fiindcă erau obligaţi la o disciplină aproape militară, care-i timora şi îi făcea neîndemânatici. În plus, nici mâncarea parcă nu mai avea deloc gust. În scurtul răgaz până se aducea platoul cu mâncare, stăpânul îşi cerceta copiii cu un ochi critic şi, dacă descoperea vreun cusur, se năpustea cu mustrări şi sudălmi. „Te-ai spălat pe mâini?”, îl întreba din când în când pe Kamal, cu asprime în glas. „Arată-mi-le!”, îi poruncea apoi, dacă i se răspundea afirmativ. Băiatul întindea mâinile, înghiţind în sec de spaimă şi, în loc să-l încurajeze, îl ameninţa: „Dacă te prind cu ele nespălate, să ştii că ţi le-am retezat!”. Sau îl întreba pe Fahmi: „Îşi face temele fiul de câine sau nu?”. Fahmi ştia prea bine la cine se referă; era porecla pe care stăpânul i-o dăduse lui Kamal. Îi răspundea că şi le-a făcut. Adevărul este că băiatul era foarte isteţ. Stăpânul pretindea supunere oarbă din partea copiilor, lucru pe care un băieţaş, pentru care joaca era mai plăcută chiar şi decât mâncarea, nu-l prea suporta. Stăpânul comenta răspunsul lui Fahmi, supărat: „Literatura merge mai bine decât ştiinţa…” „Ascultă, fiu de câine!”, i se adresa apoi lui Kamal aspru.

Intră mama, aducând platoul mare. Îl aşeză pe masă şi se retrase lângă perete, unde era o măsuţă pe care se afla un urcior. Stătea acolo gata să răspundă la orice semn. În mijlocul platoului lucios de aramă, se afla un castron mare, oval, plin cu bob prăjit, cu unt şi ouă. La o margine, erau aşezate lipiile calde, iar la cealaltă, nişte farfurioare cu brânză, lămâi, ardei muraţi şi iuţi, sare şi piper. Copiii ardeau de nerăbdare, dar niciunul nu îndrăzni să facă vreo mişcare înainte ca stăpânul să întindă mâna spre o lipie şi să o rupă, bombănind un „Poftiţi!”. Abia atunci se îndreptară spre lipii şi mâinile lor, în ordinea vârstei: Yasin, Fahmi, Kamal. Luară apoi şi din mâncare, cu aceeaşi cuviinţă şi sfială. Deşi stăpânul înfuleca grăbit, adunând într-o singură înghiţitură bobul, oul, brânza, ardeiul şi lămâile murate, pentru ca după aceea să le mestece cu repeziciune, în vreme ce cu degetele pregătea înghiţitura următoare, băieţii se străduiau să-şi stăpânească firea aprinsă şi să evite observaţiile sau privirile lui fixe. Ştiau ce-i aşteaptă dacă uitau de cumpătare şi bună-cuviinţă. Kamal era cel mai stingherit, căci se temea cel mai tare de tatăl său. Pe când fraţii săi primeau doar dojeni, el trebuia să încaseze neapărat şi câte un ghiont sau o lovitură ru piciorul. De aceea, lua foarte precaut din mâncare, trăgând speriat cu coada ochiului la ceea ce mai rămăsese. Pe măsură ce mâncarea se împuţina, îi sporea şi neliniştea. Aştepta cu nerăbdare ca tatăl să termine de mâncat ca să rămână singur, să poată şi el să înfulece pe săturate. Se temea de graba cu care înghiţea tatăl, dar ştia din experienţă că ameninţarea din partea fraţilor era şi mai mare, căci, dacă stăpânul termina repede, lupta începea cu adevărat numai după ce el părăsea sufrageria, pentru a nu înceta decât după ce toate farfuriile erau golite. De aceea, când tatăl se ridică şi ieşi, Kamal îşi suflecă mânecile şi întinse iute o mână spre castron, iar pe cealaltă

spre farfurioare. Dar nu izbândi, fiindcă şi fraţii se năpustiră cu aceeaşi nerăbdare. Văzându-se ameninţat, recurse la obişnuitul şiretlic: strănută în castron, iar cei doi fraţi se retraseră, privind spre el mânioşi, apoi îl lăsară singur pe câmpul de luptă, împlinindu-se astfel visul dimineţii lui.

După ce se spălă pe mâini, stăpânul reveni în dormitor, urmat de Amina, cu un pahar în care amestecase trei ouă crude cu puţin lapte. După ce înghiţi conţinutul paharului întins de ea, se aşeză pentru a-şi sorbi cafeaua. Cu paharul acesta consistent, îşi încheia micul dejun în fiecare dimineaţă; obişnuia ca după mese sau între ele să-şi consolideze sănătatea trupului mătăhălos şi să recupereze ceea ce cheltuia cu capriciile, bând un pahar de ulei de peşte, mâncând nuci, migdale sau alune. Nu se dădea în lături nici de la carne şi alte alimente grase, mâncarea uşoară, obişnuită, fiind pentru el „o joacă" sau „o pierdere de timp". Unii i-au recomandat haşişul pentru stimularea apetitului – alături de celelalte foloase – şi l-a încercat, dar curând a renunţat la el, fără părere de rău. Îl indispuneau tăcerea gravă şi înclinaţia spre singurătate pe care le simţea după ce-l fuma; nu se potriveau cu firea lui veselă. Dar pentru a nu-şi pierde însuşirile de care are nevoie un bărbat care iubeşte, folosea în locul lui un fel de drog preparat, pentru care era vestit Muhammad al-Agani, vânzătorul de cuşcuş din capătul străzii Es-Salihiya, din cartierul Es-Sagha. Îl pregătea pentru clienţii săi favoriţi – negustori sau notabilităţi. Stăpânul nu căpătase viciul, dar din când în când trecea pe la el, mai ales înaintea întâlnirii cu o femeie pricepută la bărbaţi.

Termină de sorbit cafeaua şi se opri în faţa oglinzii, pentru a-şi îmbrăca veşmintele curate pe care le ţinea Amina pe mână. Aruncă o privire cercetătoare peste ele, îşi pieptănă părul negru, îşi mângâie mustaţa şi şi-o răsuci, îndreptă capul spre dreapta, pentru a-şi vedea obrazul stâng, apoi spre

stânga, pentru a şi-l vedea pe cel drept. Când se convinse că faţa era în regulă, întinse mâna spre soţie şi luă sticla de colonie pregătită special pentru el de frizerul Amm Hasanein. Îşi clăti mâinile şi-şi stropi obrazul, pieptul caftanului şi batista. Apoi îşi puse *tarbuş*-ul pe cap, îşi luă bastonul şi părăsi camera, precedat de parfumul plăcut, preparat dintr-un amestec de flori, cunoscut de întreaga familie. Când vreunul din membrii familiei îl inhala, înaintea ochilor îi apărea imediat faţa gravă şi hotărâtă a stăpânului, iar inima îi era inundată de o dragoste amestecată cu teamă şi veneraţie. Răspândirea parfumului la acest ceas al dimineţii era semnalul plecării stăpânului şi sufletul lor îl primea cu o satisfacţie făţişă, semănând cu sentimentul încercat de un prizonier la auzul sunetului lanţurilor care i se dezleagă de la mâini şi de la picioare. Ştiau că în curând vor fi liberi să vorbească şi să râdă, să cânte şi să se mişte în voie. Yasin şi Fahmi tocmai terminaseră cu îmbrăcatul. Kamal, în schimb, alergă în cameră, imediat după ieşirea tatălui său, şi se opri dinaintea oglinzii, imitându-i gesturile, căci trăsese cu coada ochiului prin uşa întredeschisă. Îşi privi chipul cu atenţie şi mulţumire, apoi se adresă mamei pe un ton poruncitor, forţându-se să-şi îngroaşe vocea: „Colonia, Amina!”. Ştia că ea nu i-o va da, însă el se apucă să-şi treacă mâinile peste faţă, peste haină şi pantalonii scurţi, ca şi cum le-ar umezi cu colonie. Mama îşi stăpâni râsul cu greu, dar el continuă să-şi examineze faţa în oglindă cu aceeaşi curiozitate, întorcând-o la dreapta şi la stânga, să-şi aranjeze mustaţa imaginară şi să-i răsucească vârfurile. Apoi, se îndepărtă râgâind şi, când o văzu pe mamă-sa râzând, protestă:

— De ce nu spui „Sănătate şi noroc”?

— Sănătate şi noroc! bâigui mamă-sa râzând.

Kamal părăsi camera, imitând mersul tatălui şi mişcându-şi mâna dreaptă ca şi cum s-ar fi sprijinit în baston.

Mama şi cele două fete alergară în balcon şi se opriră în faţa grilajului care dădea spre strada En-Nahhasin, pentru a privi la bărbaţii familiei. Apăru mai întâi stăpânul, cu mersul lui grav, ridicând din când în când mâinile pentru a saluta. Ele văzură cum se ridică în picioare la trecerea lui frizerul ’amm[32] Hasanein, *hagg*[33] Darwiş – vânzătorul de bob, El-Fuli lăptarul, Buyumi – vânzătorul de şerbet. Îl urmăriră cu ochii plini de dragoste şi mândrie. Urmă Fahmi, cu mersul grăbit, apoi Yasin, cu trup de taur şi eleganţă de păun, şi, în cele din urmă, Kamal. Nu făcu decât doi paşi, după care se întoarse şi privi spre balcon, unde ştia că mama şi surorile stau la pândă. Le zâmbi şi apoi îşi continuă mersul cu ghiozdanul la subsuoară, căutând pe jos un bolovan pentru a-l lovi cu piciorul.

Pentru mamă era unul dintre cele mai frumoase momente ale zilei. Temându-se de deochi, ea continuă să îngâne, până ce dispărură toţi: „De rău să aibă parte cei care pizmuiesc!”.

5

Mama părăsi balconul, urmată de Khadiga. Aişa zăbovi şi rămase singură. Se mută pe latura ce dădea în strada Bayna el-Qasrein, căutând prin golurile grilajului, cu nerăbdare şi nelinişte. După strălucirea ochilor, după felul cum îşi muşca buzele, se vedea că-şi pierduse răbdarea. Nu trecu multă vreme şi, din strada El-Harnafiş, apăru un tânăr ofiţer de poliţie, îndreptându-se către secţia El-Gamaliyya. Fata alergă în salon şi deschise pe jumătate fereastra laterală, oprindu-se în spatele ei. Inima îi bătea cu putere, de emoţie şi totodată de teamă. Când fu aproape de casă, tânărul ofiţer îşi ridică privirea precaut (nimeni nu ridica în Egipt capul pe vremea aceea); un zâmbet reţinut îi lumină faţa, reflectându-se în roşul timid din obrajii fetei. Oftă, trăgând fereastra cu nervozitate,

parcă pentru a ascunde urmele unei crime de neiertat; se retrase cu ochii închişi de tulburare, se lăsă pe un scaun şi prinse a rătăci în lumea de necuprins a viselor.

Nu era nici fericire, nici teamă pură; inima îi era hărţuită de ambele stări. Când o cuprindea beţia fericirii, teama îi izbea inima ca un ciocan, ameninţând-o parcă, iar ea nu-şi dădea seama dacă trebuie să se smulgă din această aventură sau să asculte mai departe glasul inimii. Şi iubirea, şi teama erau la fel de puternice. Rămase o bucată de vreme în starea asta de nelinişte. Apoi glasurile fricii şi mustrării se stinseră, lăsând-o să se bucure de beţia viselor. Îşi aduse aminte cum, într-o zi, când scutura perdeaua ferestrei întredeschise, privirea i se oprise asupra lui. Se uita la ea cu admiraţie amestecată cu uimire. Şi-a continuat apoi drumul, speriat parcă, lăsându-i în minte un tablou – care vrăjeşte şi mintea, şi imaginaţia – dominat de steaua aurie şi tresa roşie. Tabloul acesta o urmărea obsedant. În zilele următoare, a rămas ascunsă în spatele ferestrei întredeschise, fără ca el să o mai poată vedea.

Urmărea, încercând bucuria triumfului, cum privirile lui cată spre fereastra întredeschisă, în speranţa că-i va descoperi silueta. Inima ei, trezindu-se pentru prima oară, aştepta această clipă cu nerăbdare, o gusta fericită şi îşi lua rămas-bun de la ea ca de la un vis. După vreo lună, a venit din nou rândul perdelelor şi s-a apucat să le scuture, în dreptul ferestrei, astfel încât de data aceasta să fie văzută. Şi tot aşa, zi de zi şi lună de lună, până ce dragostea a învins teama şi Aişa a deschis ferestrele larg şi s-a sprijinit de pervaz, simţindu-şi inima cum bate cu putere, de emoţie şi de teamă; părea că-i declară dragostea pe care o simte pentru el ori că se aruncă de la înălţime, pentru a se salva de vâlvătaia care o înconjoară.

Teama şi mustrările se stinseră şi Aişa continuă să se bucure de beţia viselor. Apoi se trezi

din visare şi se hotărî să alunge pentru totdeauna teama care îi tulbura liniştea, zicându-şi: „Nu s-a cutremurat pământul! Totul a trecut cu bine! Nu m-a văzut nimeni şi n-o să mă vadă nimeni! Şi, la urma urmei, n-am săvârşit niciun păcat!”. Se sculă în picioare şi, pentru a se amăgi că nu este tulburată, îngână, în timp ce părăsea camera: „Băiete cu epoleţi roşii, m-ai fermecat… Tu, care m-ai fermecat, fii bun cu mine". Îngână cuvintele încă o dată şi încă o dată, până când din sufragerie ajunse la ea invitaţia ironică a Khadigăi:

— Stăpână luminată şi bună călăuză, binevoieşte. Sluga ţi-a pregătit masa.

Glasul surorii veni ca un şoc, trezind-o pe deplin din visare. Nu-şi dădea seama de ce a trecut-o totuşi un fior, de vreme ce totul se încheiase cu bine, aşa cum îşi zicea în sinea ei. Tresări speriată la auzul vorbelor rostite de Khadiga, care îi întrerupseseră şi cântecul, şi gândurile. Khadigăi îi plăcea să o tachineze. Îşi alungă însă neliniştea şi răspunse cu un surâs afişat la repezeală, apoi alergă în sufragerie, unde găsi masa pusă într-adevăr. Mama tocmai intra cu platoul.

— Stai pe cine ştie unde aşteptând să pregătesc eu totul, se zborşi Khadiga la ea, imediat ce apăru pe uşă. De ajuns cu cântatul.

De obicei, Aişa îi vorbea frumos, pentru a evita limba ei ascuţită, însă provocarea celeilalte, faptul că o înţepa ori de câte ori i se oferea prilejul o scoteau câteodată din fire.

— Am convenit doar să împărţim sarcinile în casă! Tu cu treburile, eu cu cântatul, îi răspunse ea, prefăcându-se serioasă.

— Aşa o fi! zise Khadiga cu neschimbată ironie, luând-o şi pe mamă-sa martoră.

— Care-i baiul? Am glas de corlă, continuă Aişa aparent fără să se înfurie.

Vorbele dinainte nu o deranjaseră, căci fuseseră spuse în glumă, dar acestea din urmă o

cam scoseseră din sărite, căci adevărul era că sora ei o invidia atât pentru vocea ei, cât şi pentru alte calităţi.

— Auzi, *hanum*[34], asta-i casă de oameni cinstiţi şi serioşi. Nu-i nicio ruşine că glasul unei fete din casa asta seamănă cu glasul măgarului, este însă o ruşine să fii frumoasă ca o cadră, dar să nu faci nimic! încercă Khadiga să pună punct.

— Dac-ai avea un glas la fel de frumos ca al meu, n-ai mai zice aşa!

— Păi, bine ne-ar sta! Tu să zici: „Băiete cu epoleţii roşii, tu, care…", iar eu să-ţi răspund: „m-ai fermecat, fii bun cu mine". Şi s-o lăsăm pe stăpână (arătând spre mamă-sa) şi cu măturatul, şi cu ştersul prafului, şi cu gătitul.

— Gata, vă rog, interveni mama, care era obişnuită cu sfada lor. Aşezaţi-vă şi să mâncăm în linişte.

Se apropiară şi luară loc.

— Tu, mamă, nu eşti bună să faci educaţie nimănui, insistă Khadiga.

— Allah fie îngăduitor cu tine, bombăni mama. O să te las pe tine să te ocupi de treburile educaţiei, dar să nu uiţi de tine. Apoi întinse mâna spre castron. În numele lui Allah cel milostiv şi bun…

Khadiga avea douăzeci de ani, fiind cea mai mare dintre copii, cu excepţia lui Yasin, care avea aproape douăzeci şi unu de ani. Era puternică şi robustă – meritul
lui U*mm* Hanafi! –, dar cam scundă. Faţa ei moştenise trăsături de la ambii părinţi, dar fără să le combine armonios: ochii mici şi frumoşi de la mamă-sa şi nasul mare de la tată-său sau o copie micşorată a acestui nas. Nasul se potrivea cu faţa tatălui, adăugându-i o oarecare prestanţă, dar nu mergea deloc cu faţa ei.

Aişa mergea pe şaisprezece ani. Semăna cu un tablou splendid: trupul subţire şi graţios – chiar dacă în familie acesta era considerat un defect de

care se făcea vinovată *Umm* Hanafi –, faţa ca o lună plină, cu pielea albă bătând în roz, ochii albaştri, parcă aleşi de la tatăl ei, nasul mic al mamei şi părul auriu, cu care o răsfăţase ereditatea, căci ea era singura din familie care îl moştenise de la bunica din partea tatălui. Fireşte, Khadiga nu sesiza deosebirea dintre ea şi sora ei. Iscusinţa deosebită în treburile gospodăreşti sau la brodat şi hărnicia nu-i foloseau la nimic. De cele mai multe ori, nu-şi ascundea invidia pe care o purta Aişei şi asta o făcea foarte nesuferită. Din fericire, însă, invidia nu-i luase cu totul în stăpânire sufletul.

Se liniştea, aducându-i doar insulte şi sudălmi. Inima ei plină de afecţiune faţă de ceilalţi membri ai familiei, dar nimeni nu era scutit de ocări; erau doar izbucniri de invidie, care însă nu se preschimbau în ură. Găsea cu tot dinadinsul defecte la vecini şi la cunoscuţi, ceea ce făcea din ea o cusurgioaică fără pereche. Ochii nu-i cădeau decât asupra defectelor, întocmai cum acul busolei se îndreaptă întotdeauna spre nord. Dacă erau ascunse, le dezgropa, exagerându-le, dacă nu le găsea, inventa. Scornea porecle pentru victimele ei, după defectele cu care erau cunoscute în familie; soţia răposatului Şawkat – cea mai veche prietenă a părinţilor ei – primise porecla de Mitraliera, pentru că împrăştia stropi de salivă când vorbea, pe *Umm* Maryam, vecina lor, o poreclise „Pentru Allah, oameni buni”, după expresia cu care-şi începea vorba de fiecare dată când cerea ceva împrumut, pe directorul şcolii religioase din Bayna el-Qasrein îl poreclise „Lucrul cel mai rău care a fost creat”, pentru că repeta întruna acest verset, vânzătorului de bob îi zisese Pleşuvul, pentru că era chel, iar lăptarului îi dăduse numele Chiorul, pentru că avea vederea cam slabă.

Nici membrii familiei nu fuseseră scutiţi, dar pentru ei alesese nişte nume mai nevinovate: mama era Muezinul, pentru că se scula foarte

devreme, Fahmi era „Picior de pat”, pentru că era foarte subţire, iar Aişei, din acelaşi motiv, îi zicea „Fir de trestie”. Pe Yasin îl poreclise Bamba Kişr, pentru că era, ca şi cântăreaţa[35], gras. Limba ascuţită nu-i servea doar pentru ironii, era chiar crudă şi violentă, detestând îngăduinţa şi iertarea. Nu-i păsa de nenorocirile care îi loveau pe oameni fără încetare. În casă, brutalitatea ei se vedea din felul cum o trata pe *Umm* Hanafi şi din modul cum se purta cu animalele domestice, cu pisicile, de pildă, cu care Aişa, în schimb, se purta cu multă drăgălăşie. Mamă-sa obişnuia să-i trateze pe servitori ca pe copiii ei şi avea mereu discuţii cu Khadiga, din cauza felului cum se purta ea cu *Umm* Hanafi. Mama socotea că oamenii sunt nişte îngeri şi nu putea să gândească rău despre nimeni. Prin firea ei, Khadiga avea, în schimb, bănuieli în legătură cu această femeie, căci ea suspecta pe toată lumea. „De ce crezi că este aşa grasă?”, a întrebat-o odată pe mamă-sa, bănuind că *Umm* Hanafi ar putea cotrobăi peste noapte în cămară. „Crezi că e numai de la mâncarea pe care o pregăteşte? Toţi mâncăm la fel, de ce nu ne îngrăşăm ca ea? E de la untul şi mierea cu care se îndoapă în vreme ce noi dormim.”

Mama s-a străduit cât a putut să o apere pe *Umm* Hanafi, dar, văzând că nu biruie, i-a răspuns: „Să mănânce cât vrea! Avem de toate din belşug, nu ne lipseşte nimic, iar burta ei are şi ea o limită! N-o să răbdăm de foame, în nici un caz!”. Nu i-a plăcut răspunsul mamei şi s-a apucat îi controleze în fiecare dimineaţă bidoanele cu unt şi borcanele cu miere, de faţă cu *Umm* Hanafi, care zâmbea, căci, din respect pentru stăpâna ei, ţinea la toată familia deopotrivă. Fata nutrea totuşi afecţiune pentru întreaga familie şi nu cunoştea liniştea când vreunul din fraţi se îmbolnăvea. Când Kamal a avut pojar, a insistat să rămână lângă patul lui. Nu suporta să o atingă cel mai mic rău nici pe Aişa.

Nu exista o altă inimă care să poată fi la fel de rece şi, în acelaşi timp, la fel de duioasă ca a ei.

Când îşi ocupă locul la masă, uită de cearta care se pornise între ea şi Aişa. Tăbărî pe bob şi pe ouă cu o poftă turbată. Mâncarea avea pentru ele, pe lângă folosul nutritiv, şi un scop estetic, ca sursă a grăsimii. Mestecau încet, pe îndelete, şi nu se opreau, chiar dacă simţeau că s-au saturat, ci continuau până când se umflau de-a binelea. Mama termina prima şi, curând după ea, urma Khadiga. Rămânea Aişa, cu tot ce mai era pe masă, şi nu se oprea decât când farfuriile erau ca şi spălate. Silueta Aişei nu se potrivea deloc cu plăcerea cu care mânca şi cu pasiunea ei pentru dulciuri. Asta o făcea pe Khadiga să râdă de ea şi o pună lucrurile pe seama vicleniei şi a necredinţei. „Toţi postim, de Ramadan, în afară de tine. Tu te prefaci doar că posteşti; te strecori în cămară ca un şoarece şi-ţi umpli burta cu nuci, migdale şi alune. Apoi mănânci şi cu noi, cu o lăcomie pentru care te invidiază cei care postesc. Dar Allah nu te binecuvântează!”

Micul dejun era unul din puţinele momente când rămâneau singure şi puteau să-şi spună deschis lucruri despre care nu se poate vorbi în prezenţa bărbaţilor. Khadiga voia să spună ceva, dar nu-i venea să se oprească din mâncat.

— Mamă! Am avut un vis ciudat! zise în cele din urmă, pe un ton liniştit.

— De bine, fata mea, să dea Domnul, îi răspunse mama, înainte de a duce la gură bucata următoare, din respect pentru fiica ei, care părea speriată.

— Se făcea că mergeam pe zidul unei terase, continua Khadiga. Nu-mi mai amintesc dacă era terasa noastră sau alta. Şi deodată mă pomenesc că cineva, un necunoscut, mă împinge şi mă prăbuşesc ţipând…

Amina se opri din mâncat şi rămase pe gânduri. Tăcu şi fata un timp, cu ochii la mamă-sa,

care, în cele din urmă, mormăi:

— Doamne, fă să fie bine!

— Nu eu eram persoana necunoscută care ţi-a făcut vânt, nu-i aşa? întrebă Aişa, ascunzându-şi zâmbetul.

— E un vis, nu o glumă. Nu mai trăncăni, se răsti Khadiga la ea, de teamă să nu bagatelizeze lucrurile. Mă prăbuşesc ţipând, continuă ea, adresându-se mamei. Dar nu mă izbesc de pământ, cum mă aşteptam, ci cad pe un cal care zboară cu mine.

Amina oftă uşurată, ca şi cum ar fi tălmăcit visul şi i s-ar fi luat o piatră de pe inimă.

— Cine ştie, Khadiga… Poate e mirele, zise ea zâmbind şi-şi văzu mai departe de mâncare.

Nu venea vorba despre mire decât la aceste întâlniri şi numai în treacăt, uneori doar aluziv. Inima fetei începu să bată mai tare. Nimic nu o tulbura ca discuţiile despre căsătorie. Crezu în vis şi în vorbele mamei şi găsi în ele un motiv de bucurie. Vru să-şi ascundă emoţia printr-o răutate, ca de obicei, chiar dacă de data asta era pe seama ei însăşi:

— Calul este mirele, crezi? Mirele meu nu poate să fie decât un măgar.

Aişa izbucni în hohote şi din gură îi zburară fărâme de mâncare. Apoi, temându-se că sora ei ar putea să-i interpreteze greşit râsul:

— De ce eşti nedreaptă cu tine, Khadiga? N-ai niciun cusur!

Khadiga se uită spre ea circumspectă, dar interveni şi mama:

— Eşti o fată deosebită. Cine mai e aşa pricepută şi harnică? În plus, eşti drăguţă, ai o faţă destul de plăcută! Ce vrei mai mult?

— Dar ăsta oare nu-i respinge pe bărbaţi? întrebă ea râzând şi-şi duse un deget spre vârful nasului.

— Vorbe goale, îi răspunse mama zâmbind. Eşti încă mică, fetiţa mea.

Nu-i convenea când i se spunea că e mică. Ea nu se socotea prea mică pentru căsătorie.

— Nu aveai nici paisprezece ani când te-ai măritat, mamă, se grăbi ea să i-o întoarcă.

— Nimic nu se întâmplă nici prea devreme, nici prea târziu, decât cu voia lui Allah! încercă mama să încheie discuţia, chiar dacă, în realitate, era la fel de neliniştită ca şi fiica ei.

— Să dea Domnul să ne veselim în curând la nunta ta! zise şi Aişa cu sinceritate.

Khadiga se uită spre ea bănuitoare, amintindu-şi că o vecină ceruse mâna Aişei pentru băiatul ei, însă tatăl refuzase să o căsătorească pe cea mai mică înainte.

— Vrei cu adevărat să mă mărit ori doreşti doar să-ţi rămână drumul liber, ca să te măriţi tu? întrebă Khadiga.

— Şi una, şi alta, îi răspunse Aişa râzând.

6

— Tu speli, Aişa, astăzi, iar Khadiga o să deretice prin casă, le spuse mama după ce terminară de mâncat. După aceea, veniţi la mine, la cuptor.

Amina le spunea ce are de făcut fiecare, imediat după micul dejun. Ele acceptau decizia, dar Khadiga, ca de obicei, trebuie să protesteze într-un fel.

— Îţi cedez curăţenia, dacă spălatul ţi se pare prea greu, i se adresă Aişei. Nu sunt de acord, din capul locului, ca tu să stai în baie cu rufele până când se termină treaba la bucătărie.

Aişa nu-i dădu nicio atenţie şi porni spre baie, fredonând.

— Norocul tău cu baia. Răsună vocea în ea, ca din pâlnia fonografului. O să te audă toţi vecinii.

Mama ieşi din cameră şi din coridor o luă pe scara care duce la terasă, pentru a-şi face obişnuita

plimbare de dimineaţă, înainte de a coborî la cuptor. Ciorovăiala celor două fete nu era nouă pentru ea. Devenise un lucru obişnuit; cu excepţia orelor când tatăl era în casă ori când erau cu toţii adunaţi la discuţia plăcută de seară. Nu făcea decât să se roage de ele să înceteze – când cu glume, când cu duhul blândeţii. Firea ei nu-i îngăduia să se poarte altfel cu copiii. Nu ştia să intervină hotărât, cum este nevoie uneori pentru educaţia lor. Probabil că dorea sau chiar a şi încercat să fie altfel, dar a învins-o slăbiciunea; între ea şi copii nu poate să existe decât prietenie şi afecţiune. Lăsă tatălui, sau personalităţii lui, care domina de la distanţă, privilegiul de a corija abaterile şi de a impune limitele de cuviinţă. Ciorovăiala stupidă a fetelor nu afecta câtuşi de puţin dragostea şi admiraţia mamei pentru ele. De fapt, Aişa, îndrăgostită nebuneşte de cântec şi de statul în faţa oglinzii, nu era mai puţin pricepută decât Khadiga la treburile casei, chiar dacă îi cam plăcea să trândăvească. Ar fi fost de aşteptat ca munca fetelor să-i sporească ei timpul de odihnă, dar ea nu se putea elibera de suspiciune, nu putea să nu controleze fiecare lucru – mare sau mic – din casă. Când fetele terminau treaba, pornea cu mătura într-o mână şi cu pămătuful din pene în cealaltă, trecând prin camere, saloane şi coridoare, cerceta fiecare ungher, fiecare perete, fiecare perdea şi toate lucrurile din casă, încercând o satisfacţie nemaipomenită dacă găsea un grăunte de praf pe care să-l îndepărteze. Aceeaşi patimă o făcea să controleze fiecare rufă dată la spălat şi, dacă socotea că este mai murdară decât s-ar fi cuvenit, nu uita să-l admonesteze pe cel care o purtase – cu blândeţea ei dintotdeauna –, începând cu Kamal, care mai avea puţin şi împlinea zece ani, şi terminând cu Yasin, care avea o atitudine ciudată faţă de lucrurile lui: pe de o parte, o exigenţă deosebită în ceea ce priveşte costumul, *tarbuş*-ul, cămaşa, cravata şi pantalonii, iar pe de altă parte,

neglijenţa crasă cu privire la lenjeria de corp. Dornică să nu-i scape nimic de sub control, nu uita nici de terasă şi de porumbeii şi găinile care o populau. Clipele petrecute pe terasă erau de fapt printre cele mai plăcute; venea aici nu numai pentru treabă, ci şi pentru a se desfăta. Şi nu-i de mirare, căci terasa era o lume nouă, apărută odată cu venirea ei în casa cea mare. Casa, construită cu mulţi ani în urmă, şi-a păstrat înfăţişarea dintotdeauna, pe când terasa a renăscut, parcă, graţie ingeniozităţii ei: în coliviile spânzurate de pereţii înalţi gânguresc porumbeii, iar în coteţele de lemn cotcodăcesc găinile. Era nespus de fericită să le arunce grăunţe sau să umple un vas cu apă şi să privească după aceea cum găinile se întrec în urma cocoşului, repezindu-se cu ciocurile, ca acul maşinii de cusut, pentru a lăsa după un timp în ţarină nişte gropiţe mici, asemenea urmelor rămase după căderea picăturilor mărunte de ploaie. Cât de fericită era văzând ochii lor mici şi limpezi îndreptaţi spre ea căutând şi întrebând parcă. Simţea că şi ele nutresc dragoste pentru ea şi inima ei duioasă vibra. Ţinea la găini şi la porumbei, ca de fapt la toate celelalte făpturi; le vorbea delicat, convinsă că o înţeleg şi sunt la fel de emoţionate ca şi ea. De multe ori, închipuirea ei atribuia viaţă raţională nu numai animalelor, dar chiar şi lucrurilor neînsufleţite. Era sigură că toate fiinţele sunt legate cu fire nevăzute, în fel şi chip, de lumea spirituală, că lumea ei – cu pământul şi cerul, cu animalele şi plantele – este o lume raţională. Nu-i de mirare, de aceea, că salva găinile şi cocoşii de la tăiere, prin diverse justificări: ba că una este cea mai bătrână, ba că cealaltă este ouătoare, ba că acest cocoş o trezeşte dimineaţă de dimineaţă. Dacă ar fi fost numai după ea, n-ar fi îngăduit niciodată cuţitului să se atingă de gâtul lor. Când era nevoită să sacrifice vreo găină sau vreun porumbel, cu greu se hotăra la care să renunţe, lua vasul cu apă şi-l umplea, lăsându-le să

bea, în timp ce ea invoca mila lui Allah şi rostea *basmala*; îşi cerea iertare şi le sacrifica, consolându-se cu gândul că ea se bucura de un drept cu care Allah cel generos i-a blagoslovit pe robii săi. Dar partea cea mai frumoasă a terasei era jumătatea ei dinspre sud, care dădea spre En-Nahhasin; de-a lungul anilor, a plantat şi a îngrijit aici o mică grădină, fără egal în întregul cartier: toate aceste terase erau de fapt acoperite cu un strat gros de găinaţ, de la orătăniile care creşteau acolo. A început cu câteva ghivece de garoafe şi trandafiri; de la un an la altul, a adăugat altele, noi, aranjându-le în rânduri de-a lungul pereţilor. La un moment dat, i s-a năzărit să amenajeze o boltă şi a chemat un dulgher, pentru a-şi pune în aplicare planul. A plantat apoi o tufă de iasomie şi una de glicină şi le-a agăţat lăstarii de stâlpi şi de boltă; curând după aceea, lăstarii s-au întins, preschimbând locul într-o grădină umbroasă, din care se risipea parfumul florilor. Terasa plină de găini şi porumbei, cu grădina ei suspendată, era pentru ea locul cel mai frumos, singurul din această lume despre care nu ştia mai nimic. Aici simţea că se odihneşte şi se desfată cu adevărat. Ca de obicei la această oră, urcă să o controleze, să o mătură, să ude plantele, să dea de mâncare la găini şi porumbei; apoi admiră îndelung priveliştea, zâmbind, cu ochii visători. Se îndreptă spre fundul grădinii şi se opri în spatele tulpinilor răsucite şi împletite, uitându-se, prin golurile mici dintre ele, către spaţiul nesfârşit.

Şi cât de mult o impresionează minaretele care se ridică în văzduh! La câţiva paşi doar, felinarele şi semiluna moscheilor Qalaun şi Barquq; ceva mai încolo, desluşeşte – fără alte detalii – minaretele moscheilor Al-Husayn[36], Al-Ghuri[37] şi Al-Azhar[38], la orizont apar ca prin ceaţă, siluetele zvelte ale minaretelor din Citadelă şi de la moscheea Ar-Rifa'i[39]. Îşi plimbă privirile de la un minaret la altul:

ochii ei exprimau dragoste şi cuviosie, mulţumire şi implorare. Sufletul ei plutea peste vârfurile lor, care se ridicau până aproape de cer. În cele din urmă, privirile i se opriră asupra minaretului moscheii Al-Husayn – cel mai drag dintre toate, patronul acestui loc sfânt. Ochii ei clipeau plini de tandreţe şi tristeţe, aşa cum i se întâmpla de fiecare dată când îşi amintea că nu-i este îngăduit să-l viziteze pe nepotul Profetului, deşi locuieşte doar la câteva minute de locaşul sfânt. Oftă adânc, venindu-şi în fire, şi continuă să se delecteze privind la terase şi străduţe, dar fără ca jalea să o părăsească. Se întoarse cu spatele spre perete, inundată de aspiraţia către necunoscut: pentru ea, necunoscutul fiind oraşul Cairo şi chiar cartierele din jur, ale căror glasuri îi ajungeau până la urechi. Cum o fi oare lumea aceea, din care nu a văzut decât minaretele şi terasele vecine? De douăzeci şi cinci de ani este captivă în această casă: i-a trecut pragul doar de câteva ori, pentru a o vizita pe mama ei în El-Harnafiş, însoţită de fiecare dată de stăpân, în trăsură, ca nu cumva să cadă asupra ei privirea vreunui străin. Nu era supărată şi nici nemulţumită. Departe de ea una ca asta! Numai că, atunci când privirile ei se strecurau prin golurile lăsate de iasomie şi glicină, rătăcind printre minarete şi terase ori prin întinderea nemărginită, simţea cum peste buzele ei delicate alunecă un zâmbet de nostalgie şi vis. Unde s-o fi aflând Facultatea de Drept unde învaţă Fahmi? Dar şcoala Khalil Aga, despre care Kamal spune că e numai la un minut de Al-Husayn?

Înainte de a părăsi terasa, îşi împreună mâinile, rugându-se: „Te implor, Doamne, apără-i pe stăpânul meu şi pe copiii mei, pe mama şi pe Yasin, pe toată lumea – musulmani şi creştini –, chiar şi pe englezi. Şi să-i alungi, Doamne, de pe pământul nostru, din milă pentru Fahmi, care nu-i iubeşte!”.

7

Când stăpânul, Ahmad Abd el-Gawad, ajunse la prăvălie, în faţa geamiei Barquq din En-Nahhasin, angajatul său Gamil el-Hamzawi, deschisese deja şi pregătise totul. Îl salută amabil şi se îndreptă spre birou. El-Hamzawi avea vreo cincizeci de ani; treizeci dintre ei i-a petrecut aici, în prăvălie – la început ca angajat al lui *hagg* Abd el-Gawad, care o înfiinţase, apoi ca om de încredere al stăpânului, rămânându-i la fel de credincios ca şi tatălui său; îl iubea şi îl respecta la fel ca toţi cei care aveau de a face cu el, în afaceri sau ca prieteni. De fapt, stăpânul nu era temut decât în familia sa; cu prietenii, cunoştinţele şi clienţii era alt om: foarte respectat, dar şi foarte iubit – iubit în primul rând pentru harul lui, dar şi pentru multe alte calităţi. Nici lumea nu-l cunoştea pe stăpânul care era acasă, nici familia nu-l cunoştea pe stăpânul din afara casei.

Era o prăvălie mijlocie; pe rafturi şi pe podea, de jur împrejur – saci cu cafea, orez, fructe uscate şi săpun. În colţul din stânga, exact în faţa intrării, se afla biroul stăpânului, cu registre, acte şi un telefon; la dreapta lui, îngropată în perete, casa de bani; aspectul ei sugerează trăinicia, în timp ce culoarea verde aminteşte de culoarea bancnotelor. Cam la mijlocul peretelui, deasupra biroului atârnă o ramă de abanos, iar în cadrul ei e pictată cu acuarelă aurie *basmala.* Vânzarea nu începea decât spre prânz, de aceea, stăpânul se apucă să-şi revizuiască socotelile vânzărilor din ziua anterioară – un obicei moştenit de la tatăl său şi respectat cu stricteţe. El-Hamzawi se opri în faţa intrării, cu mâinile pe piept, recitind în gând versete, pe care le ştia pe de rost, aşa cum se putea deduce după mişcarea neîntreruptă a buzelor; nu se opri decât în clipa când pe uşă îşi făcu apariţia şeicul[40] cel orb, tocmit de stăpân să-i facă citania de dimineaţă. Stăpânul nu-şi ridică privirea din

registru decât din când în când; el ascultă citania sau se uită în stradă, unde nu se mai sfârşeşte şuvoiul de trecători, cărucioare de mână şi căruţe trase de dobitoace care se clatină sub poveri, şi de vânzători care-şi laudă cântând roşiile, *mulukhiyya*[41] şi bamele, fiecare cum se pricepe. Vacarmul nu-l împiedică să se concentreze; s-a obişnuit într-atât în cei peste treizeci de ani, încât liniştea aproape că îl deranjează. Intră un client şi El-Hamzawi se ocupă de el, apoi veniră câţiva prieteni şi negustori vecini ca să-l salute pe stăpân şi ca să-şi „schimbe saliva", cum ziceau ei, cu o glumă de-a lui, căci avea faima unui povestitor foarte iscusit. Bogata lui cultură generală se datora nu atât şcolii, căci nu terminase nici clasele primare, cât lecturii ziarelor şi prieteniei cu o elită de notabilităţi, funcţionari şi avocaţi, care îl acceptaseră în grupul lor, tratându-l ca egal, pentru spontaneitatea, spiritul şi poziţia sa de negustor cu stare foarte bună. Nu avea deloc o mentalitate mercantilă, îngustă, iar respectul pe care i-l arătau oamenii îl făcea să fie foarte mândru. Când unul dintre ei i-a spus la un moment dat, cu toată sinceritatea: „Dacă ai fi avut posibilitatea să studiezi dreptul, domnule Ahmad, ai fi putut ajunge un avocat cum rar întâlneşti", orgoliul i-a sporit. Dar el ştia foarte bine să-l mascheze, cu gentileţea şi modestia obişnuită, cu plăcuta companie pe care ştia să o ofere. Când activitatea era în toi, intră ca o furtună un bărbat, împins parcă de o mână puternică, şi nu se opri decât în mijlocul prăvăliei, îngustându-şi ochii pentru a vedea mai bine şi îndreptându-şi privirea spre biroul stăpânului. Încordarea nu-i fu însă de niciun folos, deşi nu-l despărţeau nici trei metri de birou; întrebă în gura mare:

— Domnul Ahmad Abd el-Gawad nu este?

— Oo! Bun sosit, şeic Mitwalli Abd es-Samad! Poftеşte! Ai adus binecuvântarea, îl întâmpină stăpânul.

Cel venit înclină capul spre El-Hamzawi, care se îndrepta spre el pentru a-l saluta; nu dădu nicio atenţie mâinii întinse spre el şi, pe neaşteptate, strănută. El-Hamzawi işi scoase batista, se retrase, încruntat şi zâmbind în acelaşi timp. Şeicul se năpusti spre birou, îngăimând: „Slavă lui Allah, stăpânul lumilor!”. Se aplecă şi ridică poala *’aba’*[42]-lei, ştergându-şi faţa, apoi se aşeză pe scaunul oferit de stăpân. Şeicul avea o sănătate de invidiat la cei optzeci şi cinci de ani trecuţi ai săi; dacă ochii lui cu pleoapele inflamate n-ar fi fost aşa de obosiţi şi gura aşa ştearsă, n-ar fi avut de ce să se plângă. Se înfăşura într-o *’aba’* ponositǎ, cu toate că putea oricând să o schimbe cu alta mai bună, căci primea destule de la binefăcători; se agăţa de ea, pretinzând că l-ar fi văzut pe Al-Husayn într-un vis şi i-ar fi binecuvântat-o, presărând peste ea binele care nu mai dispare. Pe lângă ghicirea viitorului, rugăciunile de tămăduire şi confecţionarea de amulete, şeicul era vestit şi pentru francheţea şi spiritul lui – era foarte glumeţ şi asta îi întărise nespus poziţia, mai ales în ochii stăpânului. Deşi locuia în cartier, nu deranja pe nimeni cu vizitele; câteodată, lipsea luni în şir, fără să ştie nimeni unde a dispărut, iar când revenea, era întâmpinat cu cuvinte de salut şi cu cadouri. Stăpânul făcu semn vânzătorului să-i pregătească obişnuitul pachet – orez, cafea şi săpun –, apoi zise, salutându-l din nou:

— Ne-ai lipsit, şeic Mitwalli. De la *Al-’Aşura’*[43] n-am mai avut onoarea să te vedem.

— Dispar când îmi place şi apar când îmi place. Şi n-are nimeni dreptul să mă întrebe de ce, răspunse el fără ocolişuri, nepăsător.

— Dar chiar când lipseşti, binecuvântarea ta este printre noi, spuse stăpânul zâmbind, cunoscându-i meteahna.

Nu se vedea că pe şeic l-ar fi impresionat cuvintele elogioase pe care i le adresase;

dimpotrivă, dădu din cap într-un fel care trăda nerăbdarea şi zise pe un ton brutal:

— Nu ţi-am spus de-atâtea ori să nu vorbeşti înaintea mea şi să-ţi ţii gura până ce termin eu?

— Iertare, şeic Abd es-Samad, continuă stăpânul, vrând să-l zgândăre. Iertare, dacă am uitat povaţa ta. E din cauză că nu te-am mai văzut de-atâta vreme.

— Scuza este mai urâtă decât un păcat, strigă şeicul pocnind din palme. Dacă te mai încontrezi cu mine, să ştii că nu-ţi mai primesc darul! adăugă el mustrându-l cu degetul.

Stăpânul închise gura şi întinse palmele, semn că se predă, hotărât să tacă de data aceasta. Şeic Mitwalli zăbovi puţin, pentru a se convinge că i s-a împlinit voia, apoi îşi drese glasul şi zise:

— Veşnic să ne rugăm pentru domnul cel iubit, stăpânul tuturor făpturilor.

— Rugăciune şi pace pentru el! adăugă stăpânul.

— Laudă tatălui tău – Allah fie îndurător cu el şi să-l ţină veşnic în grădinile lui întinse! Parcă îl văd aici, unde stai tu acum. Nicio deosebire între tată şi fiu, în afară de faptul că răposatul purta turban, pe când tu porţi *tarbuş*.

— Allah să ne ierte! spuse stăpânul zâmbind.

Şeicul căscă până îi dădură lacrimile, apoi continuă:

— Mă rog lui Allah să-i dăruiască pe copiii tăi cu noroc şi evlavie, pe Yasin, pe Khadiga, pe Fahmi, pe Aişa, pe Kamal şi pe mama lor! Amin!

Rostirea de către şeic a numelor Khadigăi şi Aişei suna ciudat în urechile stăpânului, deşi i le comunicase chiar el, cu mult timp în urmă, ca să le facă amulete; nu era nici prima şi nici ultima dată când şeicul le rostea, însă întotdeauna când se rostea un nume de femeie sau de fată din casa lui în afara camerelor – chiar şi de către şeic Mitwalli – îi suna ciudat şi tresărea.

— Amin, stăpân al lumilor! îngăimă el.

— Încă îl mai rog pe Allah binefăcătorul să ni-l aducă înapoi pe Abbas efendi, cu oaste de calif nesfârşită, mai adăugă şeicul, după ce suspină.

— Să-l rugăm, că pentru el nu-i lucru greu.

— Şi să-i facă pe englezi şi pe slugile lor să aibă parte de o înfrângere nemaicunoscută; să nu se mai ridice după ea, continuă şeicul, ridicând glasul furios.

— Domnul să-i ia pe toţi.

— Ieri, treceam prin El-Muski[44] şi mă trezesc cu doi soldaţi australieni că-mi taie drumul şi-mi cer să le dau ce am la mine, continuă şeicul dând din cap cu amărăciune şi tristeţe. Ce să fac? Îmi scutur buzunarele în faţa lor şi scot singurul lucru pe care-l aveam la mine: un ştiulete de porumb. Unul din ei îl ia şi-l loveşte cu piciorul ca pe minge. Celălalt îmi smulge turbanul, desface şalul, îl sfâşie şi mi-l aruncă în faţă.

Stăpânul îl urmărea, reţinându-şi cu greu râsul. Se indignă însă, blestemându-i:

— Allah să-i ucidă pe toţi!

— Am ridicat mâinile spre cer, continuă omul, şi am urlat cât am putut de tare: Atotputernicule, sfâşie-le neamul, aşa cum au sfâşiat ei turbanul meu.

— Dea Allah să se-mplinească blestemul tău!

Şeicul lăsă capul pe spate şi închise ochii, să se odihnească puţin; stăpânul îi cercetă faţa zâmbind. Deschise ochii şi spuse pe alt ton, liniştit, care anunţa trecerea la un alt subiect:

— Ce om generos! Ce bărbat eşti tu, Ahmad, fiu al lui Abd el-Gawad.

— Allah fie îndurător cu mine, şeic Abd es-Samad, zise stăpânul cu glas coborât, zâmbind mulţumit.

— Nu te grăbi! îl opri şeicul. Cei ca mine nu spun vorbe de laudă decât atunci când se pregătesc să rostească un adevăr. Ca să-şi facă curaj, fiu al lui Abd el-Gawad.

— Allah fie milostiv cu noi! spuse stăpânul, cu interes şi precauţie în privire.

— Ce părere ai, tu, credincios evlavios, despre patima ta pentru muieri? întrebă şeicul ameninţător, arătând spre el cu un deget noduros.

Stăpânul era obişnuit cu sinceritatea acestuia şi nu-l deranja atacul lui. De aceea, simulă un râs şi zise:

— Ce-i cu asta? Oare nu vorbeşte însuşi Profetul – rugăciunea şi pacea lui Allah asupra lui! – despre dragostea faţă de ceea ce este frumos şi faţă de femei?

— Ce este îngăduit e altceva decât ce este oprit, fiu al lui Abd el-Gawad, zise şeicul încruntat, ţâţâind, în semn de protest împotriva logicii stăpânului. Căsătoria e altceva decât goana după târfe.

— Nu mi-a plăcut niciodată să atentez la cinste şi la demnitate, zise stăpânul pe un ton serios, privind în altă parte. Slavă lui Allah pentru asta!

Un argument slab, la care nu recurge decât un om slab, îl întrerupse şeicul, mirându-se dezaprobator, în timp ce-şi lovea genunchii cu palmele. Desfrâul este un blestem, chiar şi cu o târfă. Îi plăceau şi tatălui tău – Allah fie îndurător cu el! –, îi plăceau şi lui femeile, dar el s-a însurat de douăzeci de ori. Ai apucat aşadar pe calea păcatului şi nu urmezi totuşi calea lui?

— Tu eşti un sfânt al lui Allah sau un fel de *ma'dhun*[45]? îl întrebă stăpânul râzând cu gura până la urechi. Tata era pe jumătate sterp şi din cauza asta s-a însurat de mai multe ori. Şi chit că eu am fost singurul lui copil, averea lui s-a risipit, împărţită între mine şi cele patru neveste care au rămas după el, pe lângă cât s-a irosit în timpul vieţii lui pentru cheltuielile legale. Eu am trei băieţi şi două fete şi nu mi-e îngăduit să iau mai multe neveste şi sa risipesc avutul cu care m-a dăruit Allah. Şi pe urmă, nu uita, şeic Mitwalli, că

femeile frumoase din zilele noastre sunt sclavele de ieri, care, cu îngăduinţa lui Allah, puteau să fie vândute şi cumpărate. Şi, la urma urmelor, Allah este iertător şi milostiv.

Ce dibaci sunteţi voi când e vorba să prezentaţi relele ca fiind bune! zise şeicul clătinându-se, după ce oftă. Pe Allah, fiu al lui Abd el-Gawad, dacă nu te-aş iubi, nu mi-ar păsa nici dacă mi-ai vorbi stând călare pe o târfă.

— Unde nu dă Allah! replică stăpânul, zâmbind şi întinzându-şi palmele.

— Dacă nu te-ai ţine de glume, ai fi cel mai desăvârşit om, comentă şeicul pufnind nemulţumit.

— Desăvârşit nu este decât Allah!

Şeicul se aplecă spre el, făcând semn cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Hai să lăsăm asta! Basta!”, şi îl întrebă ca un anchetator aflat în mare încurcătură:

— Şi băutura? De asta ce mai zici?

Stăpânul simţea că puterile îl părăsesc: în ochi i se citea că era la ananghie. Tăcu un timp. Şeicul interpretă tăcerea lui ca o recunoaştere a capitulării şi strigă victorios:

— Nu-i oare un păcat, pe care îl săvârşeşte cel care nu stă în supunerea şi dragostea faţă de Allah?

— Dar eu îi sunt atât de supus lui Allah şi, vai, cât de mult îl iubesc! interveni stăpânul, cu entuziasmul celui care simte că a scăpat de o nenorocire sigură.

— Cu vorba sau cu fapta?

Deşi avea răspunsul gata, stăpânul rămase o vreme pe gânduri. Nu avea obiceiul să-şi bată capul. El era dintre oamenii care nu rămân niciodată cu ei înşişi. Nu gândea decât atunci când acţiona un factor extern: un bărbat, o femeie sau ceva din activitatea sa practică. Se lăsa în voia şuvoiului învolburat al vieţii, cufundându-se cu totul în el; nu vedea din sine decât imaginea pe care o reflecta suprafaţa acestui şuvoi. Apoi,

entuziasmul lui pentru viaţă nu-i slăbise odată cu înaintarea în vârstă; deşi împlinise patruzeci şi cinci de ani, avea exuberanţa unui adolescent. Aşa că viaţa lui îmbina diverse contradicţii, de la adorarea lui Allah până la viciu. Se simţea bine în toate ipostazele, fără să se bizuie în comportarea lui pe vreo bază filosofică proprie sau pe ipocrizie; această comportare izvora din firea lui aparte, din inima lui curată, din dăruirea pe care o punea în tot ceea ce făcea.

Sufletul său nu era bântuit de furtunile dezorientării şi el se simţea fericit. Credinţa lui era profundă; da! era o credinţă ancestrală şi nu-i cerea niciun efort. Nu se reducea la imitarea oarbă sau la un ritual a cărui motivaţie este doar dorinţa sau teama. Într-un cuvânt, credinţa lui se distingea prin dragostea rodnică şi pură. Cu credinţă rodnică şi pură îşi îndeplinea toate îndatoririle faţă de Allah – rugăciunea, postul şi dania; cu dragoste, belşug şi bucurie, alături de un suflet curat, o inimă plină de afecţiune şi generozitate cu care îi ajuta pe alţii şi care făcuse din el un prieten iubit de toată lumea. Cu aceeaşi exuberanţă, el şi-a deschis inima şi către plăcerile vieţii; îi plăceau mâncărurile alese, îl desfăta un vin vechi şi tânjea după o faţă frumoasă. Sorbea din toate cu bucurie şi pasiune, fără să-l încerce sentimentul păcatului, fără să-şi facă griji. Trăia cu adevărat tot ceea ce îi dăruia vaţa, fără să găsească nicio contradicţie între dreptul pe care viaţa îl avea asupra inimii lui şi dreptul lui Allah asupra conştiinţei lui. N-a simţit niciodată că el ar fi departe de Allah sau că Allah s-ar răzbuna pe el pentru vreun păcat; a trăit într-o pace totală, împreună cu El. Să fie vorba de două personalităţi diferite reunite în una şi aceeaşi persoană? Sau încrederea lui în îngăduinţa lui Allah mergea până acolo, încât nu putea să-şi imagineze că El ar putea interzice cu adevărat oamenilor asemenea plăceri? Şi chiar dacă le-ar interzice, ele pot fi iertate păcătoşilor, de vreme ce

nu pricinuiesc nimănui niciun rău. Probabil că stăpânul primea viaţa cu inima şi cu simţirea lui, fără să gândească sau să mediteze. A găsit în sufletul său instincte puternice: unele, care aspirau către Allah – şi le-a exersat prin credinţă; altele, care erau pregătite pentru plăceri – şi le-a hrănit prin distracţie. A combinat toate aceste instincte, sigur şi liniştit, fără să-i fie greu să le împace. Nu era obligat să justifice nimic prin gândire, decât sub presiunea unei critici, ca aceea cu care îl înfruntă şeicul Mitwalli Abd es-Samad şi, într-o astfel de situaţie, se vede stânjenit mai degrabă de gândire decât de acuzaţiile aduse; nu că s-ar crede câtuşi de puţin vinovat sau că şi-ar imagina că Allah ar fi cu adevărat mânios pentru că el se distrează într-un fel care nu provoacă niciun rău nimănui. Gândurile îl oboseau însă; asta pe de o parte, iar pe de alta, descoperea inutilitatea cunoaşterii subtilităţilor religiei. Se încruntă supărat la auzul întrebării pe care omul i-o adresă provocator şi îi răspunse, nu fără stânjeneală:

— Şi cu vorba, şi cu fapta! Cu rugăciunea, cu postul şi cu dania, cu pomenirea numelui lui Allah, atât când stau în picioare, cât şi când stau jos. Ce mi se mai poate reproşa după toate astea, dacă îmi mai găsesc şi eu odihna în petreceri care nu aduc nimănui niciun prejudiciu şi nu afectează îndatoririle religioase? O exclude una pe cealaltă?

— Cu câtă îndârjire aperi neadevărul! bombăni şeicul neconvins, ridicând sprâncenele şi închizând ochii.

— Allah este iertător şi milostiv, şeic Abd es-Samad! zise stăpânul, trecând brusc de la stânjeneală la veselia sa obişnuită. Nu mi-l pot închipui pe Allah cel puternic şi mare vreodată mânios şi nemulţumit! Chiar şi răzbunarea Lui este o îndurare ascunsă. Dragostea şi supunerea, evlavia şi binefacerea mea sunt de zece ori pe-atât.

— La binefaceri ieşi într-adevăr în câştig.

Stăpânul făcu semn lui Gamil el-Hamzawi să aducă darul pentru şeic şi zise bucuros:

— Ne-ajunge discuţia despre Allah, mai bine priveşte la Gamil; ce minunat vânzător am!

Vânzătorul aduse pachetul, pe care stăpânul îl luă şi îl înmână şeicului, împreună cu urarea:

— În sănătatea ta!

— Allah să te ajute să câştigi şi mai mult şi să te ierte! îi mulţumi şeicul, luând pachetul.

— Amin! spuse stăpânul. Apoi îl întrebă zâmbind: N-ai făcut niciodată aşa ceva, şeic…?

— Allah fie îngăduitor cu tine! îi răspunse el râzând. Cât de generos eşti şi ce inimă bună ai! Aş vrea, cu ocazia asta, să te previn să nu mai fii aşa mână largă, nu se potriveşte cu ceea ce trebuie să realizeze un negustor.

— Mă pofteşti să-mi iau darul înapoi? întrebă stăpânul mirat.

— Darul făcut mie nu este o primejdie, zise omul ridicându-se. Începe cu altele, fiu al lui Abd el-Gawad! Pace vouă şi mila lui Allah!

Şeicul părăsi prăvălia în grabă şi dispăru. Stăpânul rămase pe gânduri, preocupat de discuţia pe care o avusese.

Apoi întinse palmele, implorând, şi îngână: „Iartă-mă, Doamne, şi pentru cele care au fost, şi pentru cele care vor veni! Tu, Doamne, eşti milostiv şi bun…”

8

Spre asfinţit, Kamal părăsi şcoala Khalil Aga, croindu-şi drum prin şuvoiul clocotitor al elevilor, care blocau strada. Curând, începură să se împrăştie: unii o luară spre Ed-Darrasa, alţii spre Calea cea Mare, iar alţii spre calea Al-Husayn; se adunau, grupuri, în jurul vânzătorilor ambulanţi, care-i aşteptau în capul străzilor ce porneau de la şcoală, cu coşurile lor pline de seminţe, arahide, *dom*[46] şi dulciuri. Ici şi colo, izbucneau încăierări

între elevi, pentru neînţelegerile pe care le ţinuseră ascunse în timpul zilei, de teama sancţiunilor. Kamal nu se lăsa antrenat în astfel de scandaluri decât foarte rar: poate de două ori, în cei doi ani de şcoală. Nu pentru că el nu ar fi avut neînţelegeri – avusese destule –, nici pentru că nu i-ar fi plăcut scandalurile – neparticiparea la ele îi pricinuia o amărăciune adâncă –, cât pentru că cei mai mulţi elevi erau mai mari decât el. El şi încă vreo câţiva colegi erau parcă rătăciţi la această şcoală, împiedicându-se în pantalonii lor scurţi, printre ceilalţi elevi, care trecuseră de cincisprezece ani, ba se apropiau chiar de douăzeci şi începuseră să le mijească mustăţile. Îşi deschideau drumul ţanţoşi, iar câte unul îi tăia calea în curtea şcolii şi-i smulgea cartea din mână, fără niciun motiv, aruncându-i-o ca pe o minge; un altul îi lua fără să-i ceară voie alviţa; sugea din ea şi discuta, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Nu-i lipsea deci dorinţa de a se lua la harţă, dar, conştient de urmări, şi-o înăbuşea; nu i-a dat curs decât atunci când s-a luat la ceartă cu el un prichindel de aceeaşi vârstă, vărsându-şi asupra lui furia reţinută şi redobândindu-şi încrederea în sine. Neputinţa de a participa la încăierări nu era lucrul cel mai neplăcut; pe lângă asta, îi ajungeau la urechi fel de fel de vorbe urâte şi înjurături – unele adresate chiar lui, altele colegilor, unele pe care le înţelegea şi evita să le folosească, altele pe care nu le înţelegea şi le repeta acasă, stârnind furtuni de revoltă şi groază; nu de puţine ori, tatăl său i se plângea din pricina asta ofiţerului şcolii, care îi era prieten. Neşansa a făcut ca unul din cei doi adversari, din singurele două încăierări în care se lăsase prins, să fie dintr-o cunoscută familie de bătăuşi din Ed-Darrasa, aşa încât în ziua următoare, când a ieşit de la şcoală, copilul a găsit aşteptându-l la poartă o bandă de băieţandri înarmaţi cu bâte, într-o atitudine ce nu prevestea nimic bun; când l-a văzut pe adversarul său făcând

un semn spre el, a priceput că-l pândeşte primejdia şi a luat-o la fugă înapoi spre şcoală, pentru a-i cere ajutorul ofiţerului. Încercările acestuia de a alunga banda s-au dovedit zadarnice şi omului i-a fost dat să mai audă şi vorbe de ocară, aşa încât s-a văzut nevoit, în cele din urmă, să apeleze la un poliţist pentru a-l conduce pe copil până acasă. Ofiţerul l-a vizitat după aceea pe stăpân la prăvălie şi l-a sfătuit să aplaneze scandalul, cu răbdare şi tact. El a apelat la nişte cunoştinţe – negustori în Ed-Darrasa – care au intervenit pe lângă familia de bătăuşi. Apoi, stăpânul în persoană a mers acolo şi, cu mărinimia şi tactul său, a reuşit să-i îmblânzească pe membrii acestei familii şi să-i facă să-l ierte pe băieţaş, ba mai mult decât atât, s-au angajat să-l protejeze ca pe copiii lor. Înainte de asfinţitul soarelui, stăpânul a avut grijă să trimită pe cineva cu daruri. Kamal a scăpat de bâte, dar s-a trezit în situaţia celui care se salvează de arşiţă sărind în foc, căci bastonul tatălui său a făcut cu picioarele lui ceea ce n-ar fi putut face zeci de bâte.

Băieţaşul părăsi şcoala, dar – deşi clinchetul clopoţelului îi aducea o bucurie fără egal – adierile libertăţii pe care le inspira, cu pieptul larg, dincolo de poarta şcolii nu puteau să şteargă ecourile lecţiei de religie din sufletul său. Şeicul le recitase şi le comentase în ziua aceea *sura* „Spune: Mi s-a dezvăluit că un grup de *ginn-i* au ascultat…”[47]

Fusese numai ochi şi urechi şi ridicase de câteva ori mâna pentru a cere lămuriri. Văzându-l că ascultă cu interes şi reţine cu uşurinţă *surele,* şeicul îi arătă o simpatie deosebită şi se ocupă de întrebările lui, cum rareori făcea cu vreun alt elev; s-a apucat să-i vorbească despre *ginn-i* şi despre sectele lor, îndeosebi despre cei musulmani care, asemenea oamenilor, vor avea parte de paradis în lumea de apoi. Băieţaşul reţinuse fiecare cuvânt rostit de şeic şi repeta ceea ce auzise şi în clipa aceasta, când traversa strada, îndreptându-se spre

chioşcul cu *basbusa*[48]. Trebuia să-i repete şi mamei tot ce afla nou la lecţii – aşa cum obişnuia să facă de pe vremea când mergea la *kattab*[49]. O să-i repete, iar ea o să-şi amintească de ceea ce-i spusese tatăl ei – un şeic azharit – pe vremuri; apoi o s-o înveţe versetele pe care ea nu le ştia încă. Ajunse la chioşcul cu *basbusa* şi întinse mâna, cu cele câteva *milime* pe care le păstrase cu grijă, încă de dimineaţă. Luă bucata cu o încântare deplină, resimţită doar în astfel de clipe, când visa să devină într-o zi stăpân al unei dughene cu dulciuri, nu atât să le vândă, cât să se poată înfrupta din ele. Îşi continuă drumul pe strada Al-Husayn, muşcând din bucata de *basbusa* şi îngânând o melodie. În clipe ca acestea, uita că stătuse toată ziua închis, că nuiaua învăţătorului fusese îndreptată mereu spre capetele lor, gata să-i lovească. Şi totuşi, nu ura şcoala, căci găsea între pereţii ei motive de bucurie şi încurajare. De altfel, era un elev foarte bun; tatălui său nu-i revenea nici a suta parte din meritul pe care îl avea Fahmi în pregătirea lui. În drumul său, trecu pe lângă tutungeria lui Matusian şi se opri, ca în fiecare zi la ora aceea, sub firma ei, zgâindu-se la reclama colorată, care înfăţişa o femeie tolănită pe un divan, cu ţigara între buzele roşii; îşi sprijinea braţul pe pervazul unei ferestre, iar deasupra ei plutea un fir de fum şerpuit. În spatele perdelei trase la o parte, se zărea un peisaj cu palmieri, pe malul unuia din canalele Nilului. O numea, în gândul lui, *abla*[50] Aişa, pentru părul auriu şi ochii albaştri, aidoma celor ai surorii sale. Deşi nu împlinise nici zece ani, avea o admiraţie deosebită pentru femeia din poză; şi-o imagina bucurându-se de o viaţă nespus de plăcută, pe care o împărţea cu el; o cameră confortabilă, un peisaj cu flori, ei doi – fericiţi de palmieri, apă şi cer. Se vedea înotând prin câmpul verde, traversând râul într-o barcă, semănând cu umbra celei de la marginea tabloului, scuturând un curmal din care picau fructe proaspete sau stând în faţa acestei

femei frumoase şi privind în ochii ei visători. El nu era frumos, ca fraţii săi: semăna, poate, cel mai bine cu Khadiga, căci – ca şi ea – moştenise ochii mici ai mamei şi nasul uriaş al tatălui, dar – spre deosebire de sora sa – al lui nu era câtuşi de puţin cizelat! Pe deasupra, avea capul mare şi frunte bombată, astfel încât ochii îi păreau mult mai adânciţi în orbite decât erau în realitate. Din nefericire, unul dintre colegi a remarcat înfăţişarea lui ciudată şi i-a strigat, într-o bună zi, pe un ton batjocoritor: „Băi două capete!", ceea ce i-a stârnit mânia şi l-a împins într-una din cele două încăierări. Nu s-a liniştit răzbunându-se şi, ajuns acasă, i s-a plâns şi mamei, care s-a necăjit, ca şi el, dar a încercat să-l liniştească, spunându-i că cine are cap mare are şi minte mare, că şi Profetul – pacea asupra lui! – avea capul mare, dar că asemănarea nu trebuie să-l facă trufaş. Se desprinse cu greu de poza fumătoarei şi îşi continuă drumul, îndreptându-şi privirile spre geamia Al-Husayn, care-i trezea întotdeauna închipuiri şi sentimente deosebite. Locul pe care Al-Husayn îl păstra în sufletul lui – din cauza celui pe care-l păstra şi în sufletul mamei, în special, şi al familiei în general – se datora înrudirii cu Profetul. Profetul şi biografia lui nu l-au ajutat să-l cunoască însă şi pe Al-Husayn şi viaţa sa; de aceea revenea întruna asupra biografiei acestuia din urmă, desprinzând din ea cele mai nobile învăţăminte şi cea mai profundă credinţă. Cercetând biografia lui Al-Husayn cu pasiune şi credinţă, deşi trecuseră atâtea secole, îl cuprindea mâhnirea şi izbucnea în plâns. Durerea nu i-o alina decât legenda după care capul martirului, desprins de trupul neprihănit, nu acceptase decât acest loc, din tot Egiptul, spre care venise pur şi proslăvindu-l pe Allah, pentru a-l alege ca mormânt. Se oprise lângă mormânt de nenumărate ori, visător şi îngândurat, dorind ca ochiul său să poată pătrunde în adâncuri, pentru a vedea faţa cea frumoasă,

despre care mama copilului spunea că şi-ar fi păstrat prospeţimea şi splendoarea, în ciuda nestatorniciei sorţi, luminând în întunericul mormântului cu strălucirea stelei de pe fruntea sa; când năzuia la ceva, se oprea îndelung cu gândul la Al-Husayn, pentru a-i exprima dragostea pe care i-o poartă, plângându-se de necazurile pe care i le-ar putea face *'ifriţii*[51], de teama permanentă în faţa ameninţărilor tatălui său, cerându-i ajutor la examenele care se succedau din trei în trei luni şi încheia, de obicei, implorându-l să-i apară în vis. Drumul pe la geamie, în fiecare dimineaţă şi seară, îi atenuase întrucâtva sensibilitatea şi sentimentele, dar cu toate acestea, nu putea să o vadă fără să rostească *Al-Fatiha* chiar dacă ar fi fost să o repete de mai mute ori în cursul aceleiaşi zile. Obişnuinţa făcea ca sufletul lui să răspundă imediat la chemarea zidurilor masive şi a minaretului impunător. Străbătu calea Al-Husayn, recitind *Al-Fatiha,* apoi coti pe Khan Gaafar şi, din ea, în loc să-şi continue drumul către casă, o luă spre Casa Cadiului, străbătând En-Nahhasin, piaţa şi calea Qirmiz, uitând de temerile pe care i le provoca, şi asta ca să nu mai treacă prin faţa prăvăliei tatălui său. Tremura de frica lui şi niciun *'ifrit* nu l-ar fi putut speria mai tare decât ţipetele şi mânia tatălui. Neliniştea şi mâhnirea băiatului erau cu atât mai mari, cu cât niciodată nu s-a împăcat cu severitatea părintelui său, care îl oprea de la joacă şi zbenguieli şi care-i pretindea să-şi petreacă timpul liber aproape nemişcat. Dar el nu se putea supune acestei voinţe despotice şi se juca, ori de câte ori avea prilejul, pe furiş, în casă ori pe stradă. Despre toate astea însă bărbatul nu ştia nimic şi numai rareori, când Kamal se întrecea cu gluma, ajungea până la el câte o plângere din familie. Într-o zi, copilul a cărat o scară şi s-a urcat pe ea până la bolta de glicină şi iasomie de pe terasă şi a avut ghinionul ca mamă-sa să-l surprindă suspendat astfel între cer şi pământ, ţipând îngrozită şi

obligându-l să coboare. Gândindu-se la urmările pe care le-ar putea avea un asemenea joc primejdios, i-a spus stăpânului pozna lui Kamal, deşi se temea de asprimea cu care va fi pedepsit. Stăpânul l-a chemat numaidecât, i-a poruncit să întindă picioarele şi, fără să-i pese de urletele care umpleau casa, începu să-l lovească zdravăn cu bastonul. Copilul părăsi camera şchiopătând şi se duse la fraţii săi, pe care îi găsi în salon chicotind. Numai Khadiga l-a luat în braţe, şoptindu-i la ureche: „O meriţi! Cum să te urci tu pe glicină, ca să atingi cerul! Păi, ce, te crezi Zeppelin?”.

Mamă-sa îl acoperea şi-i îngăduia jocurile nevinovate, dar de data asta nu putuse să tacă, jocul fiind prea periculos.

Se mira, amintindu-şi cum era tatăl în primii ani ai copilăriei, cum se juca cu el şi cum îi umplea buzunarele cu dulciuri, cum a glumit cu el şi l-a liniştit în ziua circumciziei, dăruindu-i ciocolată şi hăinuţe noi, copleşindu-l cu dragostea şi grija lui. Şi cât de repede s-a schimbat apoi totul! Locul afecţiunii l-a luat asprimea, locul vorbelor blânde l-au luat ţipetele, iar locul glumelor l-au luat loviturile; până şi circumcizia devenise un motiv de spaimă, căci pentru copil lucrurile nu erau deloc clare, continuând să se teamă că s-ar putea să rămână cu o meteahnă. Admiraţia faţă de tată nu era însă nici ea mai mică decât teama pe care i-o inspira; admira înfăţişarea şi puterea, demnitatea, eleganţa şi capacitatea lui, care i se păreau neîntrecute; probabil că poveştile mamei îi făcuseră să-şi închipuie că nu există alt bărbat pe lume care să aibă forţa, măreţia şi averea tatălui său. Toţi din casă îl iubeau pe stăpân până la veneraţie şi, în această atmosferă, iubirea şi-a găsit loc şi în inima copilului, dar era ca un giuvaier păstrat într-un înveliş de teamă şi spaimă. Continuă să se apropie de bolta întunecoasă a căii Qirmiz, pe care o preferase drumului prin faţa prăvăliei tatălui său, deşi era convins că *’ifriţii* îşi

aveau acolo arena jocurilor lor nocturne. Cum ajunse sub ea, începu să recite cu glas tare, răsunând în întuneric: „Spune! Allah este unic!"[52]. Ochii i-o luară înainte spre gura depărtată a bolţii, unde se vedea lumină. Grăbi pasul, continuând să repete aceeaşi *sura,* menită să-i alunge pe *'ifriţii* care i-ar tăia drumul, ştiind că aceştia sunt neputincioşi în faţa acelora care se apără cu versetele lui Allah.

Mânia tatălui său însă n-ar fi putut s-o oprească nici recitind Cartea lui Allah de la un cap la altul. Ieşind de sub boltă dădu de strada Bayna el-Qasrein şi de intrarea de la Baia Sultanului; văzu apoi grilajul verde al casei lor şi poarta cea mare cu ciocan de bronz. Schiţă un zâmbet de bucurie, gândindu-se la distracţiile pe care i le rezerva casa lor. Curând se va prinde la joacă împreună cu copiii vecinilor, în curtea largă a casei, unde se aflau cele câteva camere şi cuptorul. Deodată, văzu un omnibuz îndreptându-se încet către Bayna el-Qasrein şi inima îi tresări, cuprinsă de o bucurie vicleană; îşi îndesă ghiozdanul ticsit sub braţul stâng şi o rupse la fugă, reuşind să ajungă omnibuzul şi să sară din mers pe scara din spate. Taxatorul nu-i lăsă prea mult răgaz să se bucure şi veni să-i ceară banii pe bilet, privindu-l bănuitor şi ameninţător. Copilul îi răspunse că nu poate coborî din mers, dar că la prima oprire se dă jos. Bărbatul îi ceru vizitiului să oprească omnibuzul, în timp ce-l mustra cu furie pe băiat. Dar Kamal avu curajul să se întindă în vârful picioarelor şi să-l înghiontească pe taxator, apoi sări jos şi o luă la fugă, urmărit de înjurăturile acestuia, mai dure decât pietrele. Nu fusese ideea lui şi nici rodul şireteniei proprii; de dimineaţă văzuse un copil făcând la fel şi îi plăcuse, iar acum, că i se ivise prilejul, nu ezitase deloc.

9

Cu puţin înainte de asfinţit, familia – mai puţin tatăl – se aduna „la cafea”, aşa cum le plăcea lor să-şi numească reuniunea. Locul preferat era salonul de la primul etaj, înconjurat de dormitoarele băieţilor, camera de primire şi o a patra încăpere, mai mică, amenajată pentru pregătirea lecţiilor. Pe jos, erau întinse rogojini colorate, iar în colţuri erau aşezate canapele cu spătar şi perne: de tavan atârna o lampă cu gaz, în formă de felinar. Mama stătea pe o canapea la mijloc, în faţa unei sobiţe, pe care se afla un ibric îngropat în spuză – cam până la jumătate; în dreapta ei, pe măsuţă, aştepta o tavă galbenă cu ceştile rânduite. Copiii stăteau dinaintea ei, atât cei cărora le era îngăduit să bea cafea împreună cu ea – adică Yasin şi Fahmi –, cât şi cei pe care obiceiul şi buna-cuviinţă îi opreau de la cafea – adică cele două surori şi Kamal, aceştia mulţumindu-se doar cu taifasul. Erau clipe foarte plăcute; simţeau că alcătuiesc cu adevărat o familie, se delectau ascultând povestirile unuia sau altuia, arătându-şi dragostea pe care o nutreau pentru mama lor şi prietenia sinceră pe care o aveau unul pentru altul. Unii stăteau turceşte, alţii tolăniţi: se vedea că erau destinşi, pe deplin nestingheriţi. Khadiga şi Aişa îi îndemnau pe cei care beau să golească repede ceştile, ca să le poată ghici norocul, iar Yasin le citea din când în când povestea celor două orfeline, dintr-o culegere de istorisiri populare. Tânărul avea obiceiul ca în timpul liber să citească povestiri şi versuri; nu pentru că ar fi simţit că-i lipseşte învăţătura, căci şcoala primară nu era pe atunci un lucru de neglijat, ci pentru că lectura îi făcea plăcere, iar poezia şi stilul ales îl pasionau. Plin la trup, în *ghilbab*-ul larg, semăna cu un burduf uriaş, dar înfăţişarea lui nu distona cu trăsăturile frumoase ale feţei sale tuciurii, pline, cu ochii negri, fermecători, cu sprâncene împreunate şi buze senzuale. Deşi nu împlinise nici douăzeci şi unu de ani, arăta ca un bărbat. Kamal se lipea de

el, dornic să prindă poantele pe care le arunca din când în când şi, fără să-i pese că îl deranja pe fratele său, stăruia în fiecare zi – la ceasul acesta – în a-l iscodi, pentru a-şi potoli curiozitatea şi imaginaţia aprinsă. Foarte curând, Yasin uita de el, cufundându-se în lectură, şi doar din când în când improviza câte un răspuns ca să scape de insistenţa băiatului, chiar dacă stârnea cu vorbele lui alte întrebări, pe care le lăsa fără răspuns. Kamal se uita fix la fratele lui, care se apuca să citească, cu o umbră de invidie şi tristeţe în ochi. Ce n-ar fi dat să poată citi chiar el povestea! Îl întrista nespus faptul că o auzea fără a puteţi să-I pătrundă tâlcul şi să ajungă, prin intermediul ei, în lumea închipuirilor şi a viselor. Acest ascendent al lui Yasin asupra lui i-a stimulat imaginaţia – prilej de bucurii, dar nu de puţine ori motiv de sete şi de durere. Din când în când, ridica privirea spre fratele său şi-l întreba nerăbdător:
„Şi pe urmă ce s-a mai întâmplat?”. „Nu mă sâcâi cu întrebări şi nu te grăbi! Dacă n-o să-ţi spun astăzi, o să afli mâine!”, îi răspundea tânărul, umflându-se în pene. Nimic nu-l întrista mai tare ca atunci când îi cerea să aştepte până a doua zi; cuvântul „mâine” ajunsese să se asocieze în mintea lui cu mâhnirea şi durerea. Nu de puţine ori, după ce se încheia întâlnirea de la cafea, i se adresa mamei, în speranţa că de la ea ar putea să afle „ce s-a mai întâmplat după aceea”, dar, cum femeia nu cunoştea povestirea orfelinelor şi nici celelalte povestiri pe care le citea Yasin – dar nici nu voia să-l dezamăgească –, îi spunea alte poveşti, cu hoţi şi *’ifriţi* şi reuşea astfel să-l captiveze şi să-l consoleze întrucâtva. Nu era de mirare că la aceste întâlniri el se simţea pierdut şi neglijat. Aproape nimeni nu se uita la el; toţi erau preocupaţi de povestirile acelea nesfârşite. Din dorinţa de a atrage atenţia asupra lui – chiar şi numai pentru un timp – nu se sfia să scornească din când în când o minciună. De data asta, întrerupse cursul discuţiei

cu îndrăzneală, zicând pe un ton ascuţit, ca şi cum şi-ar fi amintit de un lucru important:

— Vai, ce-am văzut azi, când mă întorceam! Un băieţaş a sărit pe scara omnibuzului… apoi i-a dat o palmă controlorului… apoi a luat-o la fugă… Controlorul s-a luat după el şi l-a prins… Apoi l-a izbit cu piciorul în burtă, cât a putut el de tare.

Îşi plimbă privirile de la o faţă la alta, pentru a vedea efectul povestirii sale, dar nu desluşi niciun interes faţă de această ştire impresionantă. Mai mult decât atât, observă cum Aişa întinse o mână spre bărbia mamei, întorcând-o de la el, în clipa când ea se hotărâse să-l asculte. Nu-i scăpă nici zâmbetul de pe buzele lui Yasin, care nu-şi ridică însă capul din carte.

— Băieţaşul s-a încovoiat şi a căzut, iar lumea s-a adunat buluc în jurul lui, se încăpăţână el să adauge cu glas tare. Pe urmă, a murit.

— Vai de el! Şi zici că a murit? întrebă mama mirată, îndepărtându-şi ceaşca de la gură.

Fericit că reuşise să trezească interesul cuiva, îşi îndreptă toată atenţia spre mamă-sa, asemenea unui atacant disperat, care îşi concentrează toată forţa asupra unui punct slab din zidul de netrecut.

— Da… a murit… Am văzut cu ochii mei cum curgea sângele şuvoi.

Fahmi îi aruncă o privire ironică; parcă i-ar fi zis: „Mi-aduc aminte şi de alte invenţii de-ale tale”.

— Zici că l-a lovit cu piciorul în burtă? întrebă el batjocoritor. Atunci, de unde îi curgea sânge?

Flacăra triumfului, care licărise în ochii lui în clipa când reuşise să trezească interesul mamei, se stinse. Se vedea că este în mare încurcătură, dar imaginaţia îl salvă încă o dată şi zise, redobândindu-şi vioiciunea:

— Păi… când l-a izbit în burtă, a căzut cu faţa în jos şi şi-a spart capul.

— Sau poate că îi curgea sânge din gură, interveni Yasin tot fără să-şi ridice ochii din carte. Sângele poate să curgă din gură şi fără o rană vizibilă. Ca de obicei, pot exista mai multe explicaţii pentru povestea născocită de tine, aşa că nu-ţi fie teamă.

Kamal protestă şi începu să se jure că nu minte, dar râsul general îl sili să bată în retragere.

— Ce de victime provoci tu! exclamă Khadiga, îmboldită de firea ei ironică. Dac-ar fi să ne luăm după poveştile tale, n-ar mai trebui să fie nimeni în viaţă pe strada En-Nahhasin. Ce i-ai răspunde stăpânului nostru dacă ţi-ar cere socoteală pentru scornelile astea, ia zi?

Simţind că nu poate face faţă la atacul Khadigăi, schimbă subiectul – ca de obicei – şi începu printr-o aluzie la nasul ei:

— I-aş spune că adevărul este sub nasul surorii mele.

— Parcă n-am fi toţi o apă şi-un pământ, cu cususrurile pe care le avem… replică fata râzând.

— Ai dreptate, soru-mea, interveni Yasin.

Fata se întoarse spre el, gata să se năpustească, însă el i-o luă înainte:

— Te-am supărat? Cu ce? Eu sunt de acord cu ce-ai spus tu.

— Gândeşte-te la defectele tale, înainte de a le vedea pe ale celorlalţi! încercă ea să i-o reteze, înfuriată.

El ridică din sprâncene, prefăcându-se descumpănit, şi bombăni:

— Chiar şi cel mai mare defect este totuşi foarte mic, pe lângă nasul ăsta al tău, zău aşa!

Fahmi se prefăcea că nu e de acord cu discuţia, dar nu întârzie să se alăture celor care atacau:

— Ce zici tu, frate? Ăsta e nas sau e o crimă?

Cum Fahmi nu se angaja decât foarte rar în astfel de dispute, Yasin se grăbi să-i salute cu entuziasm intervenţia:

— Şi una, şi alta! Gândeşte-te la răspunderea penală a aceluia care o va prezenta pe fata asta nefericitului mire!

Kamal izbucni în nişte hohote de râs care semănau cu un fluierat întretăiat. Mama, văzând săgeţile care se îndreptau împotriva Khadigăi din toate părţile, încercă să întoarcă discuţia la punctul de la care pornise şi interveni pe un ton liniştit:

— V-aţi abătut de la subiect şi v-aţi apucat să turuiţi vrute şi nevrute. Ne întrebam dacă domnul Kamal e sau nu sincer în ceea ce spune. Socotesc că nu mai e cazul să ne-ndoim, de vreme ce-a jurat… Kamal nu jură niciodată strâmb.

Bucuria băiatului că fusese răzbunat se stinse imediat şi, cu toate că fraţii săi continuară să glumească un timp, sufleteşte el se despărţi de ei, schimbă cu mamă-sa o privire cu tâlc, apoi căzu pe gânduri, neliniştit şi tulburat, îşi dădea seama de primejdia pe care o reprezintă un jurământ mincinos, care poate stârni mânia lui Allah şi a sfinţilor lui. Nu-i venea uşor să jure strâmb, mai ales pe Al-Husayn – dat fiind dragostea pe care i-o purta –, dar, uneori, ajungea la strâmtoare, aşa cum s-a întâmplat şi astăzi, şi nu găsea altă ieşire în afara jurământului mincinos, la care recurgea fără să-şi dea seama. Când îşi aminteşte de acest păcat, îl năpădeşte neliniştea şi ar vrea să uite tot trecutul şi să înceapă o viaţă nouă, curată. Îşi aduse aminte de Al-Husayn şi de minaretul moscheii lui, al cărui vârf ajungea până la cer, şi-l rugă să-i ierte păcatul săvârşit; simţea ruşinea omului care a făcut celei mai iubite fiinţe un rău de neiertat. Rămase multă vreme în această stare. Când se dezmetici din gânduri, în jurul lui se depănau amintiri mai vechi sau mai noi din viaţa de familie, ştiri despre bucuriile şi necazurile vecinilor, despre situaţii delicate ale fraţilor săi în faţa tatălui lor atotputernic. Khadiga o lua mereu de la capăt cu calificativele şi analiza ei, făcute pe acelaşi ton glumeţ şi maliţios. Cunoştinţele copilului sporeau,

căpătând în închipuirea lui contururi ciudate, pe de o parte sub înrâurirea spiritului ofensiv – de cusurgioaică – al Khadigăi, pe de altă parte sub aceea a sufletului îngăduitor şi iertător al mamei. În cele din urmă, îl auzi pe Fahmi adresându-i-se lui Yasin:

— Ultimul atac al lui Hindenburg[53] e foarte periculos şi nu este exclus să fie hotărâtor pentru soarta războiului.

Yasin era favorabil speranţelor fratelui său, dar mai indiferent decât el; ar fi vrut şi el ca nemţii şi, deci, şi turcii să iasă învingători în acest război, califatul să-şi redobândească faima de odinioară, iar Abbas şi Muhammad Farid[54] să revină în patrie, însă aceste speranţe nu-l preocupau decât în momentele când vorbea despre ele.

— Au trecut patru ani şi repetăm mereu aceleaşi lucruri… zise el, clătinând din cap.

— Orice război are un sfârşit, zise Fahmi rugător. Trebuie să se termine şi ăsta. Nu cred că nemţii o să fie înfrânţi.

— Să-l rugăm pe Allah să se întâmple aşa, dar ce-o să zici dacă o să constatăm că nemţii sunt cum îi caracterizează englezii?

— Important este să ne eliberăm de coşmarul englezilor şi să revină califatul la gloria trecută, şi-o să avem drumul în faţa noastră deschis.

— De ce-i iubiţi voi pe nemţi, care l-au trimis pe Zeppelin să arunce bomba asupra noastră? interveni Khadiga în discuţia celor doi.

Fahmi se încăpăţână să afirme – ca de obicei – că nemţii i-au vizat pe englezi, nu pe egipteni. Discuţia se mută de la dirijabilele lui Zeppelin la dimensiunile şi viteza lor, la pericolul pe care îl reprezintă. Apoi, Yasin se ridică şi se îndreptă spre camera lui, ca să se îmbrace şi să se pregătească pentru obişnuita petrecere de noapte. După puţin timp, se întoarse, aranjat şi ferchezuit. Trupul mătăhălos, înfăţişarea matură şi mustaţa îl făceau să pară mult mai în vârstă. Îi salută şi o luă din loc.

Kamal îl urmări cu privirea, invidiindu-l pentru libertatea de care se bucura. Băgase de seamă că, de când fusese numit secretar la şcoala En-Nahhasin, fratele său nu mai era tras la răspundere pentru că pleca de-acasă; petrecea cum îi plăcea şi se întorcea când voia. Cât de fericit trebuie să fie omul care poate să plece şi să se întoarcă acasă când i se năzare, care-şi prelungeşte petrecerea oricât doreşte şi nu citeşte decât povestiri şi versuri!

— Când o să fiu funcţionar, o să pot şi eu să petrec ca Yasin? o întrebă pe neaşteptate pe mamă-sa.

— Nu se cuvine să te gândeşti de pe-acum la petreceri, îi răspunse ea zâmbind.

— Dar tata şi cu Yasin de ce petrec? protestă el.

— Ţine-te de treabă, să ajungi şi tu mai întâi bărbat şi funcţionar! îngăimă ea încurcată, ridicând din sprâncene.Toate la timpul lor!

— De ce să nu încep şi eu să lucrez la şcoala primară peste trei ani? întrebă Kamal, vrând să grăbească timpul.

— Să lucrezi înainte de paisprezece ani? întrebă Khadiga cu ironie în glas. Şi ce faci dacă te pişi pe tine la serviciu?

Înainte ca el să-şi arate indignarea, interveni Fahmi, dispreţuitor:

— Măgar ce eşti! De ce nu te gândeşti să intri la Drept, ca mine? Yasin a trebuit să se apuce de lucru la douăzeci de ani, altfel şi-ar fi continuat studiile. Nu ştii nici măcar ce trebuie să doreşti, puturosule!

10

Când Fahmi şi Kamal urcară pe terasa casei, soarele se pregătea să apună; arăta ca un disc alb, fără viaţă, fără căldură, fără strălucire. Grădina de pe terasă, acoperită de bolta de glicină şi iasomie,

era învăluită în penumbră, dar tânărul – împreună cu băieţaşul – se îndreptă spre zidul lipit de terasa vecinilor, de la marginea jumătăţii neacoperite de ramuri şi frunze. Fahmi urca aici împreună cu Kamal în fiecare zi la vremea asfinţitului, sub pretextul că vrea să verifice în aer liber felul cum fratele său mai mic îşi pregătise lecţiile, cu toate că acum, în noiembrie, vremea începuse să se răcească, mai ales la această oră din zi. Îl aşeza pe băieţaş cu spatele spre zid, iar el stătea în faţa lui, astfel încât să poată privi tot timpul pe terasa vecinilor, fără să fie nevoie să facă vreo mişcare de întoarcere. Printre frânghiile cu rufe, apăru o tânără de vreo douăzeci de ani; se apucă să adune rufele uscate şi să le îngrămădească într-un coş mare. Kamal începu să vorbească tare, ca de obicei, dar fata îşi văzu mai departe de treabă, ca şi cum nici nu i-ar fi zărit pe cei doi vizitatori neaşteptaţi, în fiecare zi, spre asfinţit, venea aici, purtat de speranţa că ar putea să obţină o privire de la ea – în cazul că vreo treabă o aducea pe terasă –, ceea ce nu era un lucru de neglijat, după cum o dovedeau faţa lui îmbujorată şi inima, care, sub impulsul bucuriei şi fericirii, se pornea să bată mai puternic ca de obicei. Începu să-l asculte pe fratele cel mic, dar mintea îi era rătăcită şi ochii neliniştiţi, din cauza privirilor aruncate pe furiş. Pe terasa alăturată, fata ba se ivea, ba dispărea după rufele şi cearşafurile întinse. Avea o statură mijlocie, pielea albă şi fragedă, ochi negri, plini de viaţă şi de căldură. Dar frumuseţea fetei şi sentimentul de triumf pe care-l încerca pentru că putea să o vadă nu puteau şterge neliniştea care i se strecura în suflet ori de câte ori o zărea, pentru a deveni şi mai puternică atunci când rămânea singur; îl uluia îndrăzneala cu care ea se arăta ochilor lui – ca şi cum el n-ar fi un bărbat de care trebuie să se ascundă şi fără să-i pese că este văzută de bărbaţi. S-a întrebat de nenumărate ori de ce nu se sperie şi nu se retrage, cum ar face

Khadiga şi Aişa, dacă ar fi într-o situaţie ca asta! Cum de se sustrage ea de la tradiţiile păzite cu străşnicie şi de la sfânta decenţă? Oare ar fi mai fericit dacă ea ar părea mai sfioasă, chiar şi pe seama bucuriei de nedescris pe care o simte de fiecare dată când o zăreşte? îi căuta felurite scuze; ba că sunt vecini, ba că ea crescuse singură, ba – cine ştie? – poate chiar dragostea… în sufletul lui, înfiripa un dialog cu ea, care nu se sfârşea decât atunci când o vedea mulţumită. Cum nu era prea îndrăzneţ din fire, începu să tragă cu coada ochiului spre celelalte terase vecine, pentru a se încredinţa că nu-l spionează nimeni, căci nu concepea că s-ar cuveni ca un tânăr de optsprezece ani să rănească ceea ce au mai sfânt vecinii, mai ales când este vorba de un om atât de bun ca domnul Muhammad Ridwan. Îl tulbura tot timpul sentimentul gravităţii acestei fapte şi teama că tatăl lui ar putea să afle de ea şi să se producă dezastrul. Nesocotirea oricăror temeri, din dragoste, este o străveche minune, aşa că ele n-au reuşit să-i alunge beţia sau să-l smulgă din visare. Continuă să o urmărească, în vreme ce ea apărea şi dispărea, până când se pomeniră faţă în faţă; mâinile ei mici se ridicau şi coborau, degetele i se strângeau şi i se întindeau încet, de parcă şi ea ar fi vrut să rămână cât mai mult timp acolo. Intui intenţia ei, dar continuă să se zbată între îndoială şi dorinţă. Nu-şi putu stăvili însă avântul bucuriei, care se preschimbă în sufletul lui în dans şi cântec. Ea nu-şi ridică nicio clipă ochii spre el, dar toată înfăţişarea ei, obrajii îmbujoraţi, evitarea privirii lui, totul trăda faptul că este deplin conştientă de prezenţa lui. Tăcută şi liniştită, arăta deosebit de gravă. Parcă n-ar fi fost ea aceea care aducea veselia în casă, atunci când venea în vizită la surorile lui, cu râsul ei molipsitor, care inunda toate ungherele. În momentele acelea, el se oprea, cu cartea în mână, în spatele uşii de la dormitor, pregătit să înceapă să citească dacă cineva ar bate

în uşă. Concentrându-se cu toată fiinţa lui, reuşea să separe din tumultul vocilor melodiile pe care le răspândeau vorbele şi râsul ei, întocmai ca un magnet care separă firicelele de oţel dintr-un amalgam. Uneori, o zărea când trecea prin salon şi privirile li se întâlneau în străfulgerări, suficient însă pentru a-l îmbăta şi a-l zăpăci, ca şi cum primea nişte mesaje extrem de importante, a căror gravitate îl ameţea. Privirile furişate îi umplură ochii şi spiritul. Deşi fulgerătoare, erau foarte pătrunzătoare şi puternice, reuşind să pună stăpânire şi pe suflet, şi pe simţuri; o singură privire echivala pentru el cu ceasuri de căutare şi examinare profundă, semăna cu fulgerul de-o clipă, a cărui scânteie luminează întinderi nesfârşite şi ia ochii. Inima i se umplu de o bucurie ciudată, însoţită de o umbră de mâhnire, asemeni vântului *El-Khamsin*[55], care însoţeşte ivirea primăverii. Motivul era gândul la cei patru ani de facultate, în care nu ştia câte mâini se vor întinde pentru a culege fructul pârguit. Dacă în casă nu ar domni atmosfera sufocantă, generată şi întreţinută de pumnul de fier al tatălui său, care îi apasă grumazul, ar recurge la calea cea mai scurtă pentru a-şi linişti inima; dar teama că speranţele i-ar putea fi risipite de judecata aspră a tatălui său îl oprea să le dea glas. Îşi întinse gâtul peste capul fratelui său, întrebându-se ce gânduri îi trec fetei prin minte. Oare n-o preocupă decât rufele pe care le strânge? Oare nu simte ce-l aduce pe el aici seară de seară? Cum o fi reacţionând inima ei la o asemenea îndrăzneală din partea lui? Se vedea trecând peste zidul terasei, pentru a ajunge lângă ea, pe întuneric, şi îşi imagina cum ar reacţiona ea; o vede pregătindu-se să fugă, surprinsă de venirea lui, apoi o vede venindu-i în întâmpinare. Încearcă să-şi închipuie şi urmările şi o vede când plângându-se şi dând în vileag actul lui, când îmbrăţişându-l şi copleşindu-l cu sărutări. Sunt doar închipuiri şi năluciri; cu predispoziţia lui

înnăscută pentru religie şi bunele maniere, ştie mai bine decât oricine că toate-s zadarnice şi irealizabile. Locul părea tăcut, dar era o tăcere electrizantă, care grăia, fără să fie nevoie de cuvinte. Până şi în ochii mici ai lui Kamal se putea citi nedumerirea; parcă şi el se întreba care să fie motivul acelei ciudate seriozităţi, ce-i stârnea curiozitatea. Răbdarea lui ajunse la capăt şi se adresă cu glas tare fratelui său:

— Am învăţat cuvintele. Nu vrei să mă asculţi?

Întrebarea îl dezmetici pe Fahmi; îi luă caietul din mână şi se apucă să-l întrebe sensul câtorva cuvinte; copilul îi răspundea fără ezitare. Până când ochii îi căzură asupra unui cuvânt plăcut, care avea legătură cu situaţia lui. Întrebă, ridicând intenţionat glasul:

— Inimă?

Băieţaşul răspunse, lungind sunetele, în timp ce Fahmi se străduia să descifreze efectul cuvântului pe faţa fetei.

Ridică din nou glasul, întrebând:

— Iubire?

Kamal rămase puţin descumpănit, apoi răspunse pe un ton de protest:

— Cuvântul ăsta nu e în caiet…

— Dar eu ţi l-am spus de mai multe ori, zise Fahmi zâmbind. Trebuie să-l ţii minte!

Băieţaşul se încruntă, vrând parcă să vâneze cuvântul fugit cu arcul încordat al sprâncenelor sale. Fratele nu mai avu răbdare să aştepte rezultatul străduaniei lui şi continuă cu aceeaşi voce:

— Căsătorie…

Avu impresia că observă pe buzele ei un fel de zâmbet şi inima, care-i ardea, începu să-i bată şi mai repede, încercă un sentiment de izbândă, că a reuşit – în sfârşit — să-i transmită o încărcătură din electricitatea care ardea în pieptul lui. În acelaşi timp, se întrebă de ce nu s-a arătat

impresionată decât la auzul ultimului cuvânt. Oare i-a displăcut cel dinainte sau urechile ei nu l-au prins decât pe acesta? După ce osteni gândindu-se, îl treziră deodată protestele lui Kamal:

— Cuvintele astea sunt foarte grele…

Inima lui Fahmi dădu dreptate vorbelor lui nevinovate. Ele îl făcură să-şi aducă aminte de starea lui şi bucuria i se stinse sau fu pe punctul de a se stinge. Se gândi să zică ceva, dar o văzu aplecându-se, ridicând coşul şi aşezându-l pe zid, aproape de locul unde stătea el, pentru a apăsa rufele cu palmele. N-o despărţea de el decât distanţa a două braţe; dacă ar fi vrut, ar fi ales un alt loc, dar, parcă intenţionat, a căutat să stea faţă în faţă cu el. Atacul ei i se păru atât de îndrăzneţ, încât îl sperie şi-l descumpăni, chiar dacă inima începu să-i bată din nou repede şi fierbinte, simţind că viaţa îi dezvăluie o comoară nouă, pe care n-o cunoscuse până atunci, splendidă, dătătoare de viaţă şi de bucurii. Dar curând după aceea, ea luă coşul şi se îndreptă spre uşa terasei, strecurându-se prin ea şi ascunzându-se privirilor lui. Rămase cu ochii pironiţi pe uşă, fără să-i pese de fratele lui, care se plânse din nou de dificultatea cuvântului; simţi apoi dorinţa de a rămâne singur, pentru a savura noile experienţe în dragoste. Îşi roti privirea prin văzduh şi bombăni, ca şi cum atunci ar fi observat pentru prima oară întunericul care se întindea peste orizont:

— E timpul să ne întoarcem…

11

Kamal îşi pregătea lecţiile tot în salon, ca să nu rămână departe de sfatul mamei cu surorile lui; camera de studiu i-o lăsa numai lui Fahmi. Sfatul era o prelungire a întâlnirii de la cafea, la care nu rămâneau decât mama şi cele două surori, pentru a discuta lucruri mai deosebite. Deşi nu erau decât fleacuri, găseau o satisfacţie inegalabilă să rămână

singure. Stăteau, de obicei, lipite una de alta, ca şi cum ar fi fost un singur trup cu trei capete, în vreme ce Kamal şedea pe canapeaua de vizavi, cu picioarele încrucişate sub el, cu cartea deschisă în poală, citind câte ceva, apoi închizând ochii şi repetând în gând, pentru a memora, iar între timp se amuza privind la ele şi ascultându-le conversaţia. Fahmi nu prea voia să-l lase să-şi pregătească lecţiile oricum şi oriunde, dar, întrucât băieţaşul era fruntaş la şcoală, îi permitea din când în când să-şi aleagă locul unde să înveţe. Kamal ar fi meritat şi lauda tatălui pentru silinţa lui, dar câteodată îl copleşea plictiseala şi, sătul până peste cap de muncă şi de disciplină, le invidia pe mamă-sa şi pe surori; ele nu aveau niciun fel de bătaie de cap şi dorea în sinea lui ca şi bărbaţii să aibă parte de un noroc ca al femeilor pe lumea asta. Erau însă momente trecătoare, care nu-l făceau să uite de îndatoririle sale şi – de multe ori – nu se sfia să fie obraznic şi arogant cu ele, cu sau fără motiv. „Cine dintre voi ştie care este capitala Capului[56]?” sau „Cum se spune «tânăr» în engleză?", le întreba nu de puţine ori, pe un ton provocator. Aişa tăcea, dar Khadiga îşi recunoştea ignoranţa, ca după aceea să treacă ea la atac: „Numai cine are un cap ca al tău poate şti asemenea ciudăţenii!". Mamă-sa, în schimb, îi răspundea cu o încredere naivă: „Dacă m-ai învăţa lucrurile astea aşa cum mă înveţi religia, n-aş fi mai prejos decât tine!”. Asta fiindcă mamă-sa – în ciuda modestiei şi delicateţii ei – se făIea cu cultura ei populară, moştenită de la generaţiile anterioare, şi nu-şi închipuia că ar avea nevoie de mai multă ştiinţă sau că ar merita să mai adauge ceva la cunoştinţele ei de religie, istorie şi medicină. Credinţa îi era sporită şi de faptul că îşi primise învăţătura chiar de la tatăl ei sau în casa lui, în care crescuse, iar el fusese unul dintre şeicii învăţaţi, pe care Allah îi prefera tuturor celorlalte făpturi, pentru că ştiau Coranul pe de rost. Nimeni nu-i egala ştiinţa, deşi – din dorinţa de a păstra

pacea – ea nu-i făcea cunoscută băieţaşului această convingere a ei. De multe ori ea nu avea încredere în unele lucruri care li se spuneau copiilor la şcoală şi găsea că era o mare harababură în felul cum li se explicau aceste lucruri şi chiar în faptul că se permitea predarea lor la şcoală. Totuşi, constata că nu era o deosebire prea mare între ceea ce i se spunea copilului la şcoală şi ceea ce ştia ea, de pildă, despre religie şi, cum orele de la şcoală nu ajungeau decât pentru citirea *surelor,* pentru comentarea lor şi prezentarea principiilor de bază ale religiei, ea adăuga la cunoştinţele căpătate de copil legendele pe care le ştia şi care – după părerea ei – nu erau separate de adevărul şi esenţa religiei, ci alcătuiau tocmai această esenţă; cele mai multe dintre ele erau relatări despre minunile atribuite Profetului, apostolilor săi şi sfinţilor de mai târziu, descântece pentru apărarea de *'ifriţi,* de reptile şi boli. Băieţaşul avea încredere în ele, pe de o parte pentru că le auzea de la mamă-sa, pe de altă parte pentru că ele adăugau cunoştinţe noi, fără să vină în contradicţie cu ceea ce învăţa la şcoală. În plus, modul de a gândi al profesorului de religie – aşa cum se vedea din povestirile lui – uneori nu se deosebea câtuşi de puţin de mentalitatea mamei. Pasiunea lui pentru legende întrecea cu mult interesul pentru lecţiile aride. Discuţiile cu mama erau momentele cele mai fericite ale zilei. Cu excepţia lecţiilor de religie, se întâmpla să aibă deseori divergenţe; odată, au avut o dispută în legătură cu Pământul. Se învârte în jurul axei sale, în univers, sau se înalţă pe un cap de taur? Când a văzut că băieţaşul stăruie, ea a bătut în retragere, prefăcându-se că se dă bătută, dar s-a strecurat în camera lui Fahmi şi l-a întrebat dacă taurul continuă să poarte Pământul pe cap. Tânărul a vrut să fie delicat cu ea şi a socotit că e mai potrivit să-i răspundă aşa cum ar vrea ea, de aceea i-a spus că Pământul este înălţat cu puterea şi înţelepciunea lui Allah. Femeia a plecat

mulţumită de răspuns, chiar dacă în închipuirea ei continua să stăruie imaginea acelui taur uriaş. Kamal nu stătea cu ele doar din dorinţa de a se lăuda cu ştiinţa lui şi a purta discuţii în contradictoriu. Îi plăcea nespus de mult să fie lângă ele atunci când muncea, găsind în asta o bucurie inegalabilă. Pe mamă-sa o iubea mai mult decât pe oricine altcineva pe lume şi nu suporta să stea departe de ea nicio clipă. Khadiga era pentru el ca o a doua mamă, în ciuda limbii ei ascuţite, iar Aişa – cu toate că nu se omora cu firea pentru a veni în ajutorul cuiva – îl iubea foarte tare şi, la rândul lui, nutrea pentru ea o dragoste profundă. Reuniunea dură, ca în fiecare seară, până spre ora opt, când cele două fete se ridicară, îşi luară rămas-bun de la mama lor şi trecură în dormitor. Băieţaşul se grăbi să isprăvească cu cititul, luă cartea de religie şi se mută pe canapea, unde stătea mamă-sa, zicându-i pe un ton ispititor:

— Astăzi am ascultat comentariul la o *sura* măreaţă, sunt sigur că o să-ţi placă foarte mult!

— Toate vorbele Domnului nostru sunt măreţe! îi răspunse femeia cu respect, îndreptându-se de şale.

Îl bucură nespus interesul pe care îl arăta mama lui şi îl inundă sentimentul de exaltare şi mândrie pe care nu îl încerca decât la această ultimă lecţie în cursul zilei. Într-adevăr, avea suficiente motive să fie fericit; el juca rolul de profesor şi se străduia pe cât îi stătea în putinţă să ia alura profesorului, să imite gesturile lui şi să-şi dea ifose, în plus, în cursul lecţiei rămânea doar el singur cu mamă-sa. Kamal privi în carte cu un fel de fală şi începu să citească: „În numele lui Allah cel milostiv şi bun! Spune: Mi s-a dezvăluit că un grup de *ginn-i* au ascultat Coranul şi au zis: Am auzit o istorie minunată! Ea conduce către calea cea dreaptă şi am crezut în ea şi nu vom alătura Domnului nostru pe nimeni altcineva”. Continuă să citească această *sura* până la capăt. În ochii

mamei se putea desluşi nedumerirea, căci ea îl sfătuise să nu rostească vorbele *'ifrit* şi *ginn,* care ar atrage nenorociri, ştiute şi bănuite. Nu ştia cum să reacţioneze când el pomenea unul sau altul din cele două cuvinte primejdioase aflate într-o *sura* coranică. Mai mult decât atât, se frământa cum ar face să-l împiedice să o memoreze sau cum ar putea să se eschiveze dacă el îi va propune să o repete împreună – cum făceau de obicei. Băiatul observă încurcătura în care se afla şi îl cuprinse o bucurie răutăcioasă; rostea apăsat cele două nume primejdioase, urmărindu-i neliniştea şi aşteptând să vadă ce va face ea. În cele din urmă, tăcu, lăsându-l să-i reproducă pe îndelete comentariul, aşa cum îl auzise:

— Vezi că sunt şi *ginn*-i care au ascultat Coranul şi au crezut în el? i se adresă el brusc. Probabil că cei care sălăşluiesc în casa noastră sunt *ginn*-i musulmani, căci altfel nu ne-ar fi lăsat să trăim.

— Cine ştie, bombăni femeia stânjenită. S-ar putea să mai fie printre ei şi alţii, aşa că e mai bine să nu le pomenim numele.

— Dar nu e nicio primejdie dacă le pomenim numele. Aşa ne-a spus profesorul.

— Profesorul nu le ştie nici el pe toate, încercă femeia să i-o reteze, aruncându-i o privire de reproş.

— Chiar dacă numele apar într-un verset slăvit?

— Toate vorbele Domnului nostru sunt binecuvântate, zise ea, simţindu-se neputincioasă în faţa întrebării lui.

Mulţumit de răspuns, Kamal continuă să-i vorbească despre comentariu:

— Şeicul nostru mai zice că trupurile lor ar fi făcute din foc!

Tulburarea ei ajunse la limită; ceru îndurarea lui Allah şi rosti de câteva ori *basmala.*

— L-am întrebat pe şeic dacă cei care sunt musulmani ajung în rai şi mi-a spus că da, continuă Kamal. Dar când l-am întrebat cum intră cu trupurile lor de foc, s-a supărat şi mi-a răspuns că Allah poate orice.

— Mare este puterea lui…

— Şi dacă ne întâlnim cu ei în rai, nu ne arde focul lor? întrebă el, urmărind-o atent cu privirea.

— Nu ne face nimic, aşa că n-avem de ce ne teme, îi răspunse femeia cu convingere, zâmbind.

— Şi-o să-l vedem pe Allah pe lumea cealaltă, cu ochii noştri? schimbă el brusc subiectul discuţiei, după ce rătăci un timp cu ochii, visător.

— Este un drept neîndoielnic! îi răspunse mama cu aceeaşi convingere.

În privirea lui visătoare se iviră dorinţe – aşa cum apar ele în revărsatul zorilor, sub înrâurirea luminii. Se întrebă în sinea lui când îl va vedea pe Allah şi sub ce chip i se va arăta.

— Tatei îi e frică de Allah? întrebă, schimbând din nou cursul discuţiei.

— Ce întrebare năstruşnică! exclamă mamă-sa uluită, pe un ton de dezaprobare. Tatăl tău este credincios, copilul meu, şi credincioşii se tem de Domnul lor.

— Nu cred că tatei îi e frică de ceva, conchise el pe un ton coborât, clătinând din cap descumpănit.

— Allah să te ierte! Allah să te ierte! izbucni ea dezaprobator.

Îşi ceru iertare pentru vorbele lui, cu un zâmbet delicat. Apoi o îndemnă să memoreze *sura* cea nouă şi se apucară să repete verset cu verset. Când se simţiră la capătul puterilor, băieţaşul se ridică şi porni spre dormitor. Îl urmă, rămase cu el până când se vârî sub pătură, îi puse mâna pe frunte, recitind versetul tronului[57], apoi se aplecă deasupra lui, sărutându-l pe obraz. Îşi încolăci braţul după gâtul ei şi îi înapoie un sărut prelung,

izvorât din adâncul inimii. Cu greu reuşea să scape de el, căci recurgea la fel de fel de şiretlicuri pentru a o ţine cât mai mult lângă el, dacă nu reuşea să stea în braţele ei până ce adormea. Nu găsi de data asta un mijloc mai bun pentru a-şi atinge scopul decât să-i ceară, după terminarea versetului tronului, să-i recite alte şi alte versete. Dacă o vedea zâmbind, pregătindu-se să-şi ceară scuze pentru a se retrage, o implora să mai stea cu el, pretinzând că se teme să rămână singur în cameră sau că are vise care îl trezesc din somn şi care nu pot fi alungate decât de recitarea prelungită a *surelor* nobile. Uneori, stăruia să rămână cu el, pretinzând că ar fi bolnav; nu socotea că ar fi fost nedrept să se folosească de acest tertip, ci era convins că-şi exercită – de fapt incomplet – unul din drepturile sacre, care fusese încălcat în modul cel mai grosolan în ziua când pe nedrept — a fost separat de mama sa şi adus în acest pat de o singură persoană din dormitorul fraţilor. Îşi aminteşte cu tristeţe de vremea nu prea îndepărtată când adormea în acelaşi pat cu ea, pe braţul ei în loc de pernă, ascultând povestirile despre profeţi si sfinţii lor, depănate la urechea lui de glasul ei dulce. Când mama era sigură că doarme, îl învelea şi se retrăgea tiptil, înainte ca tatăl să se înapoieze de la petrecerea lui şi să intre în baie. Toată lumea era a lui în clipele când rămânea doar el cu ea. Dar un destin orb, a cărui raţiune nu o înţelegea, l-a despărţit de ea. S-a uitat atent, încercând să zărească urmele refuzului lui în sufletul ei şi s-a mirat constatând că ea îl încurajează şi-l felicită, cu cuvintele: „Acum te-ai făcut bărbat şi ai dreptul la un pat care să fie numai al tău!". Dar cine i-a spus ei că el ar fi bucuros să fie bărbat şi să aibă un pat numai al lui? În ciuda lacrimilor cu care a umezit prima pernă şi a ameninţărilor că nu o va ierta cât va trăi, n-a îndrăznit să se mai furişeze în vechiul pat, căci înţelesese că în spatele acelei manevre nedrepte se află voinţa tatălui său, care nu

poate fi frântă. L-a cuprins o tristeţe adâncă, ale cărei reverberaţii se simţeau până şi în visele lui. S-a supărat cumplit pe mamă-sa ; nu numai pentru ca nu-şi putea vărsa focul asupra tatălui, ci şi pentru că ea era ultimul om de la care s-ar fi aşteptat să-l dezamăgească. Dar, cu tactul şi răbdarea ei, a reuşit încet-încet să-l îmblânzească şi să-i redea liniştea. La început, nu se despărţea de el decât în clipa când adormea. „Nu ne-am despărţit aşa cum crezi tu! Nu vezi ca suntem împreună? Şi-o sa fim mereu împreună. Nu ne desparte decât somnul, care, oricum, ne separa şi atunci când dormeam într-un singur pat", îi zicea ea. Dar şi acum, când s-a împăcat cu noua situaţie, în jurul lui mai pluteşte o umbră de tristeţe. Nu o lăsa sa se îndepărteze decât după ce încerca toate vicleşugurile pentru a o ţine cât mai mult lângă el. Se prinse de mâna ei cu strănicie, întocmai ca un copil care se agaţă de jucăria lui, când simte că semenii vor să i-o smulgă. Ea ii recită verset după verset, până ce somnul îl cuprinse pe nesimţite, îşi luă rămas-bun de la el cu un zâmbet gingaş şi se îndreptă spre următorul dormitor. Deschise încetişor uşa, uitându-se spre patul din dreapta şi întrebând „Aţi adormit ?."

— Cum să se lipească somnul de mine când domnişoara Aişa sforăie de se cutremură casa ? izbucni Khadiga.

— Nu m-a auzit nimeni sforăind niciodată. Ea nu mă lasă pe mine să dorm cu trăncăneala ei, care nu se mai termină.

— V-am spus de atâtea ori să terminaţi cu vorba când vă culcaţi, le mustră mama.

Închise uşa şi se mută la camera de pregătire a lecţiilor. Ciocăni, apoi deschise, îşi vârî capul şi întrebă surâzând:

— Are nevoie de ceva coconaşul meu ?

Fahmi ridică ochii din carte şi-i mulţumi cu un zâmbet prietenos. Închise usa la loc şi se îndepărtă, urându-i băiatului în gând succes şi

viaţă lungă. Străbătu salonul şi o luă către coridor; urcă la etajul de sus, unde se afla dormitorul stăpânului. Şi-n tot acest timp continuă să recite versete.

12

Când părăsi casa, Yasin ştia fără îndoială încotro se îndreaptă, dar – ca întotdeauna când mergea pe stradă – părea că nu are nicio ţintă. Obişnuia să meargă încet, dar ţanţoş, mândru de trupul lui mătăhălos, de chipul său care iradia vigoare şi bărbăţie, de hainele elegante, pe care le scutura – fie iarnă, fie vară – cu un pămătuf cu mâner de fildeş, de *tarbuş*-ul înalt, lăsat pe o sprânceană.

Avea, de asemenea, obiceiul ca din mers să iscodească în spatele ferestrelor, doar-doar… La capătul drumului, simţea un fel de ameţeală, de mult ce-şi rotea ochii; devora cu privirea toate femeile cu care se întâlnea: le cerceta cu atenţie pe cele care veneau din sens opus, le urmărea neliniştit pe cele care veneau din urmă, uitând de sine şi de ţinta deplasării. Cu timpul, au observat această purtare a lui şi frizerul *'amm* Hasanein, şi *hagg* Darwiş – vânzătorul de *bob,* şi lăptarul el-Fuli, şi Buyumi, vânzătorul de şerbet, şi Abu Sari' – patronul unui mic birt, şi alţii; unii făceau glume pe seama lui, alţii îl blamau, dar prietenia lor cu domnul Ahmad Abd el-Gawad şi respectul pe care i-l purtau i-au obligat în cele din urmă să fie îngăduitori. Avea atâta energie în el, încât nu simţea niciodată nevoia să se odihnească în timpul liber; parcă îl călărea un *'ifrit,* conducându-l cum doreşte, dar un *'ifrit* de care nu se temea şi nici nu voia să scape; ba parcă ar fi vrut să ceară de la el chiar mai mult. Dar când se apropie de dugheana tatălui său, *'ifrit*-ul îl părăsi şi, pe loc, se preschimbă într-un înger; Yasin închise ochii, îşi îndreptă trupul, luă o poză de sfială şi timiditate şi

grăbi paşii, fără să mai dea atenţie la nimic. Când ajunse în dreptul uşii, se uită înăuntru şi văzu o grămadă de lume; întâlni ochii tatălui, înţepenit în scaunul din spatele biroului; se plecă adânc – în semn de înalt respect – şi-l salută politicos, ducând mâna la tâmplă. Bărbatul îi răspunse printr-un zâmbet, iar el îşi continuă mersul fericit, ca şi când i s-ar fi acordat o favoare deosebită. Continua şi acum, după ce a intrat în corpul funcţionarilor de stat, să întrezărească asprimea din ochii tatălui său, chiar dacă amabilitatea o mai atenua întrucâtva; şi avea încă vie teama care îi umplea sufletul în vremea când era elev; şi cât era el de mare, în prezenţa tatălui său se pierdea cu firea şi-şi aducea imediat aminte că era copilul lui, semănând cu o vrabie care începe să tremure la vederea pietrei care zboară spre ea. Dar, imediat ce trecu de dugheană, îşi reluă atitudinea arogantă şi din nou începu să-şi rotească ochii în toate direcţiile, fără să facă nicio deosebire între cucoane şi vânzătoarele de *dom* şi portocale; *'ifrit*-ul care pornise din nou să-l călărească era modest, pasionat deopotrivă de femeile de condiţie bună ca şi de femeile de rând. Chiar dacă aveau culoarea pământului pe care şedeau şi erau la fel de murdare ca el, vânzătoarele de *dom* şi de portocale nu erau totuşi lipsite de nuri; una avea sâni plini şi rotunzi, alta avea ochii daţi cu *kuhl*[58]. Ce putea să-şi dorească mai mult? Se îndreptă spre Es-Sagha, apoi o luă pe strada El-Ghuriyya, iar la colţul cu Es-Sanadiqiyya se opri la cafeneaua lui *si*[59] Ali – o încăpere mijlocie, cu uşa spre Es-Sanadiqiyya şi o ferestruică cu bare de metal spre El-Ghuriyya, cu câteva bănci aşezate în colţuri. Îşi ocupă locul preferat din ultimele săptămâni – pe banca de sub ferestruică – şi comandă un ceai. Ridică înalt privirea, evitând să fie observat şi să stârnească bănuieli, către fereastra unei case de pe partea cealaltă a străzii – probabil singura lăsată de stăpâni vraişte. Şi nu-i de mirare, de vreme ce

aceasta era casa faimoasei cântăreţe Zabida. Dar nu cântăreaţa era ţinta lui (până la ea, trebuia să mai parcurgă câteva etape şi să manifeste multă răbdare şi tenacitate), ci Zenoba – fiica ei adoptivă, cântăreaţă la lăută şi stea strălucitoare a trupei. După ce îndelungată vreme şi-a înăbuşit dorinţele, când se angajă în serviciu, se năpusti ca o cascadă spre prăpăstiile din El-Azbakiyya, neluând în seamă necazurile pe care i le aducea prezenţa soldaţilor străini, pe care războiul îi azvârlise în Cairo. Dar curând, se iviră soldaţii australieni şi, pentru a evita întâlnirile cu ei, renunţă la frecventarea locurilor de distracţie; se zvârcolea ca un apucat pe străzile cartierului său, mulţumindu-se să vadă o vânzătoare de portocale sau o ţigancă – dintre acelea care cutreieră străzile, pentru a ghici norocul. În timpul unei asemenea hoinăreli o zări pe Zenoba şi o urmări, năuc, până când o văzu intrând în casă. După aceea, o urmări întruna, fără să dobândească de la ea niciun semn încurajator. Era femeie şi asta era de ajuns pentru a o dori, dar frumuseţea ei îl scotea de-a binelea din minţi. Pentru el iubirea nu era altceva decât această poftă oarbă; nu o cunoştea altfel. Începu să pândească pe sub sprâncene fereastra deschisă. Teama şi neliniştea îl făcură să uite de sine şi sorbi din ceaiul fierbinte, fără să bage de seamă că arde; abia când înghiţi, simţi că se opărise şi suflă de câteva ori, pentru a se răcori. Puse paharul la loc şi începu să caute pe furiş la bărbaţii de la celelalte mese, deranjat de glasurile ridicate, ca şi când ele ar fi fost de vină că s-a ars sau că nu se iveşte Zenoba la fereastră. „Unde-o fi blestemata? S-o fi ascunzând înadins? Sigur ştie că sunt aici. M-o fi văzut când am intrat. Dacă o să se joace tot aşa, o să-mi facă numai zile fripte.” Din nou se uită pe furiş la ceilalţi din jur, să vadă dacă îl observă vreunul şi, mulţumit că erau cufundaţi în discuţii interminabile, se trezi iarăşi întinzând gâtul către ţinta lui. Necazurile pe care le avusese în ziua

aceea la şcoală îi rupseră brusc şirul gândurilor; directorul avusese nişte îndoieli în legătură cu negustorul care-i aproviziona cu carne şi întreprinsese o anchetă la care a trebuit să ia parte şi el, în calitatea de secretar al şcolii şi, pentru că se constatase că manifestase şi el o oarecare neglijenţă, directorul îl cam luase la rost. Pe moment, îi trecuse prin cap să i se plângă tatălui său, căci era prieten bun cu directorul, dar se răzgândi repede, temându-se că tatăl său s-ar putea să-l muştruluiască şi mai zdravăn. „Lasă gândurile astea stupide. Am terminat cu şcoala şi cu directorul – blestemat fie! Şi ferestruica asta care nu catadicseşte să-mi arunce nici măcar o privire…” Visele deşarte îi năpădiră închipuirea – aceleaşi vise care îl copleşeau de fiecare dată când se uita la o femeie sau doar îşi aducea aminte de ea; sub impulsul unor simţăminte violente, le dezgolea trupul, lăsându-le aşa cum le-a creat Allah, apoi se pornea să rătăcească în labirintul închipuirilor. Dar, tocmai când începuse să plutească în lumea acestor vise, auzi un căruţaş strigându-şi măgăruşul cu numele de Yasin şi, imediat, privirea îi fu atrasă de teleaga care tocmai oprise la uşa cântăreţei. Se întrebă dacă nu cumva venise pentru a lua tacâmul la vreo nuntă. Îl chemă pe băiat şi-i plăti ceaiul, pregătindu-se să părăsească acest loc în orice clipă. După ce aşteptă puţin, uşa se deschise şi se ivi o femeie, care trăgea de mână un bărbat orb, îmbrăcat în *ghilbab* şi un fel de pelerină, cu ochelari negri pe nas şi cu un *qanun*[60] la subsuoară; urcă mai întâi femeia, luă *qanun*-ul, apoi trase de bărbatul care o însoţea, încercând să-l ajute să urce, în vreme ce căruţaşul îl sprijinea de celălalt braţ, până ce îl aşezară în partea din faţă a telegii, alături de femeie. Urmă a doua femeie, purtând un *duff*[61], apoi a treia cu o bocceluţă în mână. Înfăşurate în *milaya*[62], păreau a avea feţele descoperite; în realitate, în locul vălului lung, ele purtau văluri de cap cu nişte podoabe în

culori stridente, care le făceau să semene cu păpuşile de *mawlid*[63]. Apoi… Ce-i asta?! Ochii îi deveniră şi mai jinduitori şi inima începu să-i bată mai tare când zări ivindu-se prin uşă lăuta îmbrăcată într-o husă roşie. În sfârşit, apăru şi Zenoba – *milaya* i se desfăcuse puţin în creştetul capului, lăsând să se vadă basmaua de culoare stacojie cu ciucuri înzorzonaţi, sub care luceau ochii negri surâzători, şireţi şi jucăuşi. Se apropie de teleagă şi întinse lăuta uneia dintre femei, apoi ridică un picior, sprijinindu-l de partea de sus a roţii. Yasin privi fix şi înghiţi în sec când văzu jartiera care susţinea ciorapul deasupra genunchiului şi pielea curată, printre ciucurii rochiei portocalii. „Of… dacă s-ar scufunda banca asta cu mine un metru! Doamne! Faţa îi e tuciurie, dar pielea acoperită e aproape albă. Cum or fi şoldurile? Dar burta cum o fi? Burta! Of!” Îşi fixă palmele pe platforma telegii şi se ridică până când ajunse cu genunchii pe marginea ei.

Apoi, continuă să se deplaseze încet, în patru labe. „O, Doamne! Dacă aş fi fost lângă uşa casei! Sau măcar în prăvălioara lui Muhammad care vinde *tarbuş*-e. Ia uite cum se holbează fiul de câine! Ar trebui să i se zică Muhammad cuceritorul, de azi înainte… Doamne! Salvatorule!” Femeia se îndreptă de spate, până ce se ridică în picioare, îşi desfăcu *milaya,* o prinse de capete şi o scutură de câteva ori; semăna cu o pasăre care bate din aripi. Apoi, o înfăşură strâns în jurul trupului, lăsând să i se vadă toate formele, dar mai ales şoldurile tari. Se aşeză în partea dinapoi a telegii şi spatele i se rotunji, revărsându-se sub apăsare în dreapta şi în stânga. Ce mai pernă! Yasin se ridică şi ieşi din cafenea, o luă agale după teleagă, care tocmai pornise; gâfâia şi scrâşnea din dinţi, clocotind.

Teleaga mergea bălăbănindu-se, iar femeile de pe platformă se legănau şi ele la dreapta şi la stânga. Tânărul îşi pironi ochii la perna cântăreţei la lăută şi la un moment dat avu impresia că ea

dansează. Întunericul începuse să învăluie strada îngustă, iar dughenele îşi trăgeau obloanele; majoritatea trecătorilor erau lucrători care se întorceau acasă frânţi de oboseală. Yasin putea să privească în voie şi să viseze în siguranţă şi linişte. „O, Doamne! Fă ca drumul şi mişcarea asta de dans să nu se mai sfârşească! Ce mai şezut de sultană, în care se amestecă semeţia cu graţia! Un nefericit ca mine simte şi delicateţea, şi asprimea lui! *Milaya* parcă ar vorbi în creştetul capului, unde se desparte părul şi coboară pe tâmple! Iar ceea ce nu se vede e şi mai şi! Acum înţeleg de ce unii bărbaţi îngenunchează de două ori înainte de încheierea căsătoriei cu o femeie. Oare aceasta nu-i o cupolă? Ba da. Iar sub cupolă stă un şeic. Iar eu sunt unul dintre adepţii apucaţi ai acestui şeic. Vai!… Ce mă bagă în boale!” Când teleaga se apropie de poarta El-Mitwalli, tuşi, prefăcându-se că-şi drege glasul. Zenoba se uită înapoi şi-l zări. Avu impresia că pe buzele ei se schiţează un zâmbet şi inima lui se porni să bată violent, iar beţia fericirii îi inundă toate simţurile. După ce trecu prin poarta El-Mitwalli, teleaga coti la stânga. Tânărul văzu, nu departe, podoabe, lumini şi o mulţime de oameni care scoteau strigăte de bucurie; renunţă la urmărire, dar nu-şi desprinse ochii de la cântăreaţa care cobora. I se păru că femeia îi aruncă o privire ghiduşă, apoi se îndreptă spre casa mirelui şi dispăru în spatele uşii, înconjurată de vacarmul chiuiturilor. Oftă din rărunchi şi rămase buimăcit, neştiind parcă încotro trebuie s-o ia. „Blestemaţii ăştia de australieni! Unde este El-Azbakiyya, să-i împărtăşesc grijile şi necazurile mele şi să-mi dea, în schimb, puţină alinare?” Se întoarse brusc pe călcâie şi bombăni: „La consolarea care a mai rămas… La Kostaki…” Nu termină de rostit numele băcanului grec, că şi simţi căldura băuturii. Femeia şi băutura erau pentru el nedespărţite, completându-se una pe alta. În tovărăşia femeii a încercat pentru prima dată

vinul. Apoi, în virtutea obişnuinţei, a devenit componentă şi temei al plăcerii. Numai că nu le-a fost dat – femeii şi băuturii – să fie întotdeauna împreună; nopţi în şir, şi-a stins focul doar cu vin şi, cu trecerea timpului, obiceiul s-a înrădăcinat şi a ajuns pasionat şi numai de băutura în sine. Se întoarse pe acelaşi drum pe care venise, îndreptându-se spre băcănia lui Kostaki din capătul Căii Noi: o prăvălie mare, care doar la intrare arăta ca o băcănie, iar în interior era crâşmă, cele două fiind despărţite de o uşă mică. După ce trecu pragul, se opri, amestecându-se cu clienţii şi căutând cu privirea să se convingă că taică-său nu este acolo, apoi dădu să se îndrepte spre uşa cea mică, dar nu apucă să facă un pas şi văzu un bărbat în faţa tereziilor şi pe *khawaga*[64] Kostaki în persoană, cântărindu-i un pachet mare. Întoarse capul spre el fără să vrea, iar când îl văzu, încruntă din sprâncene şi-l străbătu un fior, care făcu să i se strângă inima de teamă şi repulsie. Omul nu avea totuşi nimic în înfăţişare de natură să-i stârnească aceste sentimente potrivnice; se apropia de şaizeci de ani, purta un *ghilbab* larg şi turban, mustaţa îi albise şi faţa lui avea un aer îmbătrânit şi blajin. Yasin îşi continuă drumul tulburat, încercând parcă să dispară, înainte ca ochii bărbatului să cadă asupra lui; împinse uşa crâşmei cu putere şi, când se repezi înlăuntru, simţi că podeaua se zgâlţâie sub picioarele lui.

13

Se trânti în primul scaun ivit în cale, nu departe de uşă; părea vlăguit, dar păstra o expresie gravă. Îl chemă pe ospătar şi, pe un ton care trăda nerăbdarea, îi ceru o carafă cu vin. Taverna era de fapt o singură încăpere; de tavan atârna un felinar mare, pe laturi erau aşezate mese de lemn şi scaune de bambus – pe care stăteau câţiva oameni de rând, lucrători şi efendi –, iar în mijloc, chiar

sub felinar, erau câteva ghivece cu garoafe. Ciudat că nu l-a uitat pe bărbatul acela şi l-a recunoscut din prima clipă. Când îl văzuse ultima oară? Nu poate spune cu certitudine, dar este sigur că în doisprezece ani nu se întâlnise cu el decât o singură dată şi că acum îl vedea pentru a doua oară. Fără îndoială, se schimbase mult în acest răstimp; devenise un bătrânel liniştit şi sobru. Blestemat fie ceasul care i l-a scos în drum! Strâmbă din buze în semn de nemulţumire, scârbă şi amărăciune. Ce situaţie neplăcută! Tocmai când se străduia să uite, să-şi revină din ameţeala şi suferinţa veche, o amintire întunecoasă ori o întâmplare blestemată ca aceea de azi îl ducea din nou cu gândul în trecut şi din nou se simţea umil şi înfrânt. Fără voia lui, îşi întoarse privirile spre trecutul acela neplăcut; febrilitatea îi cuprinsese mintea şi inima, întunericul se spintecă şi zări nişte umbre neclare, care se învălmăşeau; între ele, distingea dugheana cu fructe din capătul fundăturii Qasr eş-Şawq şi chipul lui, cu trăsături neclare, din vremea copilăriei. Se văzu alergând cu paşi mărunţi către dugheană, unde bărbatul îl întâmpină şi-i dădu o pungă de hârtie plină cu portocale şi mere; o luă şi se întoarse la femeia care îl trimisese, la mamă-sa. Ce nenorocire! Se încruntă furios şi îndurerat. Îi veni din nou în minte chipul bărbatului şi se întrebă, temător, dacă şi celălalt l-ar fi recunoscut, în cazul că privirile li s-ar fi încrucişat. Oare l-ar fi recunoscut în el pe băieţelul de odinioară? Îl străbătu un fior de groază şi trupul lui masiv şi înalt se micşoră şi se subţie, până ce dispăru. În clipa aceea, ospătarul îi aduse carafa şi un păhărel; turnă şi sorbi lacom şi nervos, încercând parcă să grăbească destinderea şi uitarea de care au parte cei care beau. Dar, pe neaşteptate, din adâncurile trecutului i se arătă chipul mamei şi nu se putu abţine să nu scuipe. Ce să blesteme? Destinul care voise ca ea să fie mama lui sau frumuseţea ei care îi scosese pe mulţi din minţi şi-i

adusese nenorocirile? Nu putuse să schimbe nimic din ceea ce îi fusese sortit şi s-a lăsat în voia destinului, care i-a zdrobit onoarea şi demnitatea! Nu este nedrept să ierte destinul, ca şi când el ar fi vinovat şi păcătos? Nu înţelege de ce trebuie să-l blesteme, când există atâţia copii care au intrat în viaţă în braţele unor mame divorţate, ca şi el! Spre deosebire de cei mai mulţi, el avusese parte de o tandreţe curată şi o dragoste nemărginită din partea mamei; avusese parte de o copilărie fericită, clădită pe afecţiune, gingăşie şi delicateţe. Îi stăruie încă în memorie multe amintiri din casa cea veche, din Qasr eş-Şawq, terasa de pe care zăreau nenumărate alte terase, minarete şi cupole în cele patru direcţii, balconul cu grilaj care dădea spre El-Gamaliyya, pe unde treceau noapte de noapte cortegii de nunţi, luminate de feştile, înconjurate de bande de zurbagii, izbind cu bastoanele şi făcând să curgă sânge. În casa aceea, simţise pentru mama lui o dragoste cum nu mai poate fi alta, în ea i se strecurase în suflet o bănuială neclară şi răsărise în pieptul lui prima sămânţă a ciudatei înstrăinări de mama lui, care, cu timpul, a crescut şi s-a preschimbat în repulsie. De multe ori, îşi zicea în sinea sa că o voinţă puternică ne-ar putea îngădui să ne făurim mai multe viitoruri, dar – oricât de puternică ar fi voinţa – nu vom putea avea decât un singur trecut, de care nu putem scăpa. Se întreabă şi acum – aşa cum se întrebase de nenumărate ori mai înainte – oare când a intuit el că mama nu era singurul om din viaţa lui. Este foarte greu să stabilească momentul cu exactitate. Nu-şi aminteşte decât că într-o perioadă a copilăriei, a început să simtă că, din când în când, pe la casa lor se mai abătea încă un om. Probabil că se uita la el, mirat şi temător, de vreme ce omul făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a se apropia de el şi a-i câştiga simpatia. Privea spre acest trecut cu dezgust şi repulsie, dar constata că nu-i folosea la nimic să încerce să se opună amintirilor;

era ca un fel de furuncul de care voia să uite, dar din când în când se trezea zgândărindu-l cu mâna. Există lucruri care nu pot fi uitate. Nu era nici lumină, nici întuneric deplin când, într-un loc situat sub fereastra înaltă sau sub geamul uşii cu triunghiuri de sticlă albastră şi roşie, a dat din întâmplare peste bărbatul acela străin – în nişte condiţii pe care uitarea le-a estompat; a avut impresia că voia să o devoreze pe mama şi, de aceea, nu s-a putut abţine să nu ţipe din adâncul inimii şi să izbucnească într-un plâns care a făcut-o să alerge la el, vădit tulburată, şi să încerce să-l liniştească. Nemulţumirea îi întrerupse şirul gândurilor; îşi roti privirea în jur, uluit, apoi turnă din carafă un păhărel şi bău. Când punea păhărelul la loc, observă o picătură prelingându-se pe poala hainei; bănuind că e vin, scoase batista şi începu să frece, dar, uitându-se pe partea exterioară a paharului, zări câteva picături de apă atârnând de fundul lui şi încercă să se liniştească, sperând că pe haină nu-i picase decât o picătură de apă. Dar ce linişte înşelătoare! îşi întoarse din nou ochii spre trecutul atât de puţin plăcut. Nu ştie prea bine când s-a întâmplat incidentul şi nici câţi ani avea atunci; îşi aminteşte însă bine că bărbatul a continuat să vină în casa veche, încercând să-l ademenească, dându-i fructele care-i plăceau, că – ceva mai târziu, când mama îl lua cu ea la plimbare – l-a descoperit în dugheana cu fructe din capătul fundăturii.

Cu naivitatea lui de copil, a arătat cu degetul spre el, dar mamă-sa l-a tras de mână şi l-a îndepărtat, interzicându-i să mai facă asemenea semne. Încetul cu încetul, a priceput că atunci când o însoţeşte pe mamă-sa pe stradă, trebuie să nu lase să se vadă că l-ar cunoaşte pe acest bărbat. Lucrurile deveneau din ce în ce mai încurcate. Apoi, mama l-a prevenit să nu pomenească de bărbatul acela în prezenţa unui unchi, care mai trăia pe atunci şi-i mai vizita din când în când. A

respectat avertismentul, dar nedumerirea i-a crescut. Norocul lui nu s-a limitat la atât; dacă se întâmpla ca bărbatul să nu treacă pe la casa lor câteva zile, ea îl trimitea pe el să-l cheme să vină „la noapte”. Bărbatul îl primea cu bunăvoinţă şi prietenie, umplea o pungă cu mere şi banane şi îi transmitea mamei prin el dacă poate veni sau nu. Cu timpul, dacă i se făcea dor de fructele preferate, o ruga pe mamă-sa să-i dea voie să meargă la acest bărbat, ca să-l invite să vină „la noapte”. Îşi aduse aminte de toate acestea şi fruntea i se umplu de sudoare, apoi respiră adânc, încercând să alunge ruşinea, turnă din nou şi sorbi. Căldura vinului i se răspândi în sânge şi începu să-şi facă efectul miraculos, ajutându-l să suporte durerea. „Am zis de o mie de ori că trebuie să las trecutul îngropat în mormântul lui. La ce-mi foloseşte? N-am mamă, dar femeia delicată şi bună a tatălui meu îi ţine foarte bine locul. Toate sunt bune, mai puţin acest trecut pe care ar trebui să-l dau uitării. De ce îl las oare să mă domine şi învii din când în când amintirile din mormântul lor? De ce? Ghinionul mi l-a scos azi în cale, dar tot trebuie să moară într-o zi. De-ar muri şi alţii, căci nu a fost singurul bărbat…" Imaginaţia lui continuă să călătorească prin întunericul trecutului, dar tensiunea scăzuse într-o oarecare măsură. Povestea avea într-adevăr o continuare destul de lungă, ceva mai limpede decât începutul învăluit de întunericul primei copilării. S-a întâmplat în cei câţiva ani premergători trecerii lui în întreţinerea tatălui. Femeia a găsit curajul să-i spună deschis că vânzătorul de fructe o vizitează dorind să-i ceară mâna, dar ea ezită şi probabil că – din respect pentru el! –, în final, nu-l va accepta ca soţ. Oare a fost adevărat ce i-a spus? Unele detalii nu-i erau clare, dar se străduia să înţeleagă totuşi; încerca un fel de îndoială confuză, care se dezvăluia inimii, dar nu şi minţii. Neliniştea care i s-a cuibărit în suflet a pregătit solul în care au încolţit germenii antipatiei, ajunse, cu trecerea

timpului, la stadiul în care se află acum. Când avea nouă ani, a trecut în întreţinerea tatălui său, care – în tot acest răstimp – îl văzuse doar de câteva ori, evitând întâlnirea cu fosta soţie. Când s-a mutat la tatăl lui, nu deprinsese nicio iotă din tainele ştiinţei şi a mers la şcoală fără nicio tragere de inimă, iar dacă n-ar fi fost asprimea stăpânului şi atmosfera plăcută din casa cea nouă, probabil că n-ar fi reuşit să termine clasele primare nici la nouăsprezece ani, aşa cum s-a întâmplat. Cu trecerea timpului, înţelegând mai bine lucrurile, a trecut din nou în revistă întâmplările din casa mamei sale şi a priceput faptele, cu toată urâţenia şi amărăciunea lor. Cu cât înainta în vârstă, trecutul căpăta contururile unui pumnal otrăvit, înfipt în adâncul sufletului şi în demnitatea lui. La început, stăpânul a stăruit să afle cât mai multe lucruri despre viaţa lui în casa mamei, dar el a evitat să răscolească amintirile adunate şi orgoliul său rănit a învins dorinţa de a pălăvrăgi, care îi ispiteşte pe băieţaşii de vârsta lui. Nu a divulgat mai nimic, până în ziua când a aflat vestea ciudată a căsătoriei mamei sale cu un vânzător de cărbuni din Al-Mabida. Băieţaşul a plâns îndelung, sub apăsarea mâniei care îi mocnea în piept, şi s-a apucat să-i povestească tatălui despre vânzătorul de fructe cu care refuzase să se căsătorească – aşa cum pretindea – din respect pentru el! De atunci – deci cu unsprezece ani în urmă – a întrerupt orice legătură cu ea; nu mai auzise nimic despre ea, în afară de cele câteva ştiri pe care i le adusese tatăl; divorţul de cărbunar, după doi ani de căsnicie, apoi o nouă căsătorie – în anul următor – cu un sergent-major, apoi divorţul de el, după alţi vreo doi ani, şi tot aşa… Femeia încercase de mai multe ori să-l vadă în decursul acestor ani, trimiţând prin câte cineva vorbă tatălui şi cerând să-i permită băiatului să o viziteze, însă Yasin a respins cu îndârjire şi aversiune demersurile, în ciuda sfaturilor tatălui de a fi îngăduitor şi iertător.

Adevărul era că resentimentele violente pe care le nutrea faţă de ea izvorau din adâncul unei inimi rănite. Îi era cu neputinţă să o ierte şi era convins că nu o nedreptăţeşte, ci o aşază doar acolo unde o plasează faptele ei. „Femeie! Într-adevăr, e doar o femeie. Orice femeie este un blestem murdar. O femeie este integră până în clipa când intervine adulterul. Chiar şi femeia cea bună a tatălui meu… numai Allah ştie ce s-ar fi întâmplat cu ea dacă n-ar fi fost tata…" Gândurile îi fură întrerupte de glasul unui bărbat care se ridică de la o masă şi zise:

— Vinul are numai foloase. Cine zice altfel… îi tai capul. Haşişul, *manzul*[65]-ul şi opiul sunt foarte dăunătoare. Vinul are numai foloase.

Tovarăşul de masă îl întrebă:

— Şi care sunt foloasele lui?

— Care sunt foloasele? întrebă primul. Ce întrebare ciudată! Numai foloase, aşa cum am zis… Tu ştii asta şi eşti convins că e aşa.

— Dar şi haşişul, opiul şi *manzul*-ul sunt folositoare! replică celălalt. Trebuie s-o ştii şi să fii convins. Toată lumea zice aşa. Tu ai altă părere decât toţi ceilalţi?

Primul şovăi puţin, apoi conchise:

— Deci toate sunt folositoare… Toate… vinul, haşişul, opiul, *manzul*-ul şi ce-o să se mai inventeze.

— Dar vinul este oprit! zise prietenul său, ca şi cum ar fi ieşit victorios.

— Da' ce, s-au îngustat drumurile? Pomana… pelerinajul… dă sărmanilor de mâncare. Porţile iertării sunt largi… pentru fapta bună eşti răsplătit înzecit, încercă primul să-l convingă.

Yasin zâmbi cu un fel de satisfacţie. În sfârşit, reuşi să râdă mulţumit. „Să se ducă în iad… Şi să ia tot trecutul cu ea. N-am nicio vină! Toţi oamenii sunt murdari pe lumea asta şi cine dă vălul la o parte, descoperă lucruri bizare. Un singur lucru mă

interesează – imobilele ei: dugheana din El-Hamzawi, locuinţa din El-Ghuriyya şi casa cea veche din Qasr eş-Şawq. Dacă le moştenesc pe toate, îi promit lui Allah că, într-o zi, am să mă rog pentru iertarea păcatelor ei fără părere de rău. Ah, Zenoba! Era să uit de tine. Numai diavolul m-a făcut să uit de tine. O femeie m-a chinuit şi caut consolare la o altă femeie. Ah, Zenoba! N-am ştiut până astăzi că eşti atât de albă! Of, trebuie să-mi alung gândurile astea din cap. Adevărul e că mama asta a mea este ca o măsea care te doare şi care nu se linişteşte până nu o scoţi."

14

Domnul Ahmad Abd el-Gawad stătea la biroul său din dugheană; degetele mâinii stângi se jucau cu mustaţa elegantă, aşa cum se întâmpla de obicei când se lăsa dus de gânduri, privind în gol. Pe faţa lui se putea citi mulţumirea. Îi plăcea nespus să simtă prietenia şi dragostea celor din jur şi ar fi fost fericit să aibă în fiecare zi dovezi. Astăzi, a avut din nou o astfel de dovadă, ca urmare a faptului că ieri-noapte nu putuse da curs invitaţiei unui amic de a participa la o reuniune intimă. Cum a intrat azi-dimineaţă în dugheană, s-a trezit cu câţiva dintre invitaţi, împreună cu amfitrionul, veniţi să-i reproşeze că i-a lipsit de veselia pe care o aduce prezenţa lui. I-au spus, printre altele, că n-au putut râde din inimă, aşa cum erau obişnuiţi să o facă atunci când era împreună cu ei, că băutura nu fusese atât de plăcută cum era în compania lui, că – după expresia lor – i-au resimţit absenţa. Depăna mereu cuvintele lor, vesel şi mândru, dar nu fără a încerca mustrări de conştiinţă, căci, prin firea lui, ţinea foarte mult să-şi vadă prietenii mulţumiţi. Înţelese că gestul de revoltă al prietenilor săi era în realitate o expresie a dragostei pe care alţii i-o arătaseră lui; fusese într-adevăr de nenumărate ori un sprijin,

umplându-i inima de bucurie, încântare şi mândrie amestecată cu candoare. O altă dovadă a dragostei pe care i-o arătau cei din jur sau mai degrabă o dragoste de un alt fel i se dezvăluise în dimineaţa acelei zile, când îl vizitase peţitoarea *Umm* Ali şi-i zisese, după ce-i îndrugase mai întâi verzi şi uscate: „Nu ştii că *sitt*[66] Nafusa, văduva lui *hagg* Ali ed-Dasuqi, are şapte dughene în El-Mugharbilin?”. Stăpânul zâmbise, intuind imediat unde vrea să ajungă femeia. Inima îi spunea că de data asta ea nu era doar peţitoare, ci şi un sol căruia i se recomandase discreţie. Simţise, de mai multe ori, că *sitt* Nafusa dorea parcă să-i declare dragostea pe care o simţea pentru el, căci nu de puţine ori îi vizitase dugheana pentru a cumpăra câte ceva. Vrând să scoată şi mai mult de la peţitoare, chiar şi numai pentru a se amuza, zise, vrând să pară foarte interesat: „Trebuie să-i găseşti un soţ potrivit. Ce greu se poate găsi aşa ceva”. Crezând că a sosit momentul potrivit, *Umm* Ali se repezise să-i zică: „Dintre toţi bărbaţii, te-am ales pe dumneata. Ce zici?”. Stăpânul izbucnise într-un hohot răsunător de râs, care trăda bucuria şi încrederea în sine, dar îi răspunse categoric: „M-am însurat de două ori; prima oară am dat greş, dar a doua oară am avut noroc. Nu vreau să-l mânii pe Allah!”. Adevărul e că fusese de nenumărate ori tentat să mai ia o nevastă, dar alungase ispita cu o voinţă de neclintit, fiindu-i vii în minte căsătoriile succesive ale tatălui său, care nu făcuseră decât să-i risipească averea şi să-i aducă numai încurcături, lăsând singurului său vlăstar o moştenire de nimic. Pe urmă, venitul său îi garanta o viaţă lipsită de griji; familia avea asigurată fericirea şi belşugul, iar el – atât cât îi trebuia pentru a petrece şi a se distra. Pentru ce s-ar încumeta? N-ar face decât să-şi tulbure armonia şi situaţia splendidă, chezăşie a demnităţii şi libertăţii sale. Nu agonisise cine ştie ce avere, dar asta nu pentru că nu ar fi putut, ci pentru că – prin firea lui generoasă – nu socotea că

banii ar putea avea alt rost în afară de acela de a asigura o viaţă tihnită; era a doua sa credinţă, după cea în Allah şi în virtuţile lui, şi ea îi umplea sufletul de linişte şi încredere, ţinându-l departe de teama pe care o încearcă unii oameni în legătură cu agoniseala şi viitorul. Respingea tentaţia unei noi căsătorii, dar asta nu-l oprea să guste din bucurii, ori de câte ori i se ivea prilejul. Nu putea, de aceea, să nu dea atenţie faptului că o doamnă frumoasă – cum era *sitt* Nafusa – ar vrea să-i fie soţie. Rămase un timp privind absent la ajutorul său şi la clienţi, zâmbind visător, copleşit de această amintire. Tot atunci, îi veniră în minte şi vorbele pe care le rostise în aceeaşi dimineaţă unul dintre prietenii săi, făcând aluzie la felul cum se ferchezuise şi se parfumase: „Ajunge, ajunge, bătrâne!”. Bătrân? Este adevărat că merge pe patruzeci şi cinci de ani, dar ce ar avea de spus amicul în legătură cu vigoarea şi sănătatea care se văd în toată fiinţa lui, în legătură cu părul acesta des, negru, lucios? Sentimentul său că este tânăr nu slăbise câtuşi de puţin; dimpotrivă, se simţea din ce în ce mai puternic. Era conştient de calităţile sale şi, în adâncul sufletului, era mândru. Îi plăcea nespus să primească elogii, iar modestia şi amabilitatea sa îi îmboldeau parcă pe tovarăşi, cu o viclenie care îl aranja de minune. Deşi exagera cu această încredere în sine, ajungând să se socotească un model de bărbăţie, frumuseţe, graţie şi abilitate, el nu a supărat niciodată pe nimeni, fiindcă modestia înnăscută se contopea la el cu veselia, francheţea şi dragostea. Prin temperament, era înclinat să iubească şi nu se abţinea să caute chiar mai multă dragoste. Firea sa, dominată de instinctul însetat de dragoste, îl obliga să fie sincer, fidel şi modest – calităţi care atrag dragostea şi mulţumirea, aşa cum florile atrag fluturii. Mai corect ar fi să se spună că modestia lui îmbina abilitatea cu naturaleţea. Şi mai corect ar fi să se spună că modestia lui era naturală şi, sub impulsul

instinctului, şi nu al voinţei, îmbrăcase hlamida abilităţii, făcându-l să pară firesc, neprefăcut. Dar prefera să-şi ascundă virtuţile şi să facă glume pe seama defectelor sale, pentru a câştiga simpatia şi dragostea, decât să le etaleze şi să se fălească, fiindcă ştia că asta n-ar face decât să-i atragă invidia, atitudine care i-a adus laude şi i-a evidenţiat calităţile fără niciun fel de risc, mai bine chiar decât dacă şi-ar fi arătat intenţiile. Acelaşi instinct îl călăuzea şi în întâlnirile intime. Oricât de mult ar fi băut, nu uita de maniere. Să fi vrut, i-ar fi întrecut de departe pe tovarăşii de petrecere prin farmecul şi prezenta sa de spirit, prin glumele plăcute sau ironia ascuţită; dar el conducea petrecerea cu o pricepere şi generozitate care lăsau tuturor tovarăşilor posibilitatea de a se manifesta şi îi încuraja cu râsul său zgomotos pe cei care spuneau anecdote – chiar dacă norocul le era potrivnic. Avea, de asemenea, grijă ca glumele sale să nu lase nicio rană în vreun suflet. Dacă, din întâmplare, scăpa vreo vorbă sau vreun gest care deranja pe unul din tovarăşi, făcea tot ce-i stătea în putinţă pentru a-l îmbuna şi a-i redobândi prietenia şi nicio întâlnire nu se termina înainte ca fiecare dintre cei prezenţi să adune amintiri plăcute şi să-şi simtă inima fermecată. Această abilitate naturală sau această natură abilă se manifesta nu numai cu prilejul întâlnirilor intime, ea marca şi alte laturi importante ale vieţii lui sociale; dovezile ei cele mai grăitoare erau generozitatea lui devenită proverbială – vizibilă nu numai cu ocazia petrecerilor pe care le organiza din când în când în casa cea mare, ci şi în darurile pe care le oferea nevoiaşilor care veneau, într-un fel sau altul, în contact cu el – inteligenţa, cavalerismul şi amabilitatea. Erau foarte mulţi aceia care se îndreptau către el – prieteni sau doar cunoscuţi –, căutând un sfat sau ajutor în probleme de muncă sau de bani, în probleme personale sau de familie, precum peţitul, căsătoria sau divorţul. Îşi asuma

sarcini pe care le îndeplinea fără să pretindă vreo remuneraţie; era mijlocitor, oficiant de căsătorii civile sau arbitru şi găsea o plăcere deosebită în îndeplinirea acestor servicii, în ciuda dificultăţilor care se iveau de multe ori. Un asemenea bărbat, generos, gata oricând să vină în ajutorul cuiva, care îşi ascunde meritele şi virtuţile, de parcă ar fi păgubitoare, este demn de toată admiraţia. Îşi aminteşte de reproşurile prietenilor şi de invitaţia peţitoarei *Umm* Ali cu o plăcere şi o bucurie care s-au contopit în inima sa într-o beţie pură. Îşi zise, încercând amărăciunea regretului: „Nafusa *hanim* are o grămadă de calităţi. Câţi nu râvnesc la ea! Dar ea mă vrea pe mine. Numai că eu n-o să mă mai însor. E lucru sigur. Iar ea nu e femeia care să accepte o legătură fără căsătorie. Aşa sunt eu şi aşa e ea. Cum să ne întâlnim? Dacă mi-ar fi ieşit în cale în alte zile decât acum, când australienii ne-au închis porţile, treacă-meargă”. Trăsura care se opri în faţa dughenei îi întrerupse brusc şirul gândurilor. Privi atent şi văzu abătându-se trăsura înspre dugheană, sub greutatea unei femei planturoase, care cobora anevoie, din cauza cutelor de carne şi grăsime. Înaintea ei coborâse o slujnică neagră, care îi întinse mâna, pentru a se sprijini de ea. Rămase un timp în picioare, semănând cu o litieră, răsuflând greu, parcă pentru a se relaxa după truda coborârii. Se legănă apoi, tot ca o litieră, îndreptându-se spre dugheană, în vreme ce slujnica anunţa sosirea stăpânei, pe un ton afectat:

— Dă-te la o parte, băiete. Şi tu. Faceţi loc pentru *sitt* Zabida, regina cântăreţelor.

Sitt Zabida râse uguitor şi zise, prefăcându-se că o dojeneşte pe slujnică:

— Allah fie îngăduitor cu tine, Gulgul. Iar regina cântăreţelor? Tu nu ştii ce este modestia?

Gamil el-Hamzawi se grăbi spre ea, deschizând gura într-un surâs larg, şi o întâmpină cu vorbele:

— Bine aţi venit! S-ar fi cuvenit să întindem pe pământ un covor de nisip.

Stăpânul se ridică, cercetând-o cu o privire care trăda surprindere şi nedumerire, apoi adăugă la salutul ajutorului său:

— Ba de *henna* şi de roze. Dar ce mai putem face dacă norocul a venit nevestit.

Când îl văzu pe ajutorul său îndreptându-se către un scaun, stăpânul se grăbi să ajungă la el înainte, cu un pas larg, semănând cu un salt. Primul se dădu la o parte, simulând un zâmbet. Stăpânul îi oferi scaunul, făcând semn spre el cu palma, ceea ce voia să zică: „Poftiţi!”. Palma larg deschisă – probabil, fără ca el să-şi dea seama – avea degetele desfăcute în evantai. Gestul îi fusese, poate, sugerat de şezutul uriaş care va umple scaunul şi se va revărsa, fără îndoială, peste marginile lui. Femeia îi mulţumi fără cuvinte, doar cu faţa radioasă, neacoperită de văl. Apoi, se îndreptă spre slujnică şi îi zise, adresând vorbele, parcă, altcuiva:

— Nu ţi-am spus, Gulgul, că nu e cazul să colindăm încolo şi încoace ca să ne cumpărăm ce ne trebuie, când avem lângă noi magazinul ăsta de lux?

— Ai avut dreptate, ca de obicei, sultană, confirmă slujnica. De ce să ne ducem în altă parte, când îl avem aici pe generosul nostru domn Ahmad Abd el-Gawad? *Sitt* tresări speriată de ce zisese Gulgul şi se uită la ea pieziş, dezaprobând-o. Apoi, privi pe rând spre stăpân şi spre slujnică, luându-l pe primul de martor că ea respinge ceea ce auziseră amândoi. În cele din urmă, zise surâzând:

— Ce ruşine! Am vorbit despre magazin, Gulgul, nu despre domnul Ahmad.

Mintea ageră a stăpânului sesiză imediat atmosfera amicală care se degaja din vorbele femeii şi, încercând să se integreze în ea, interveni, zâmbind:

— Magazinul şi domnul Ahmad sunt una, sultană.

— Dar noi vorbeam despre magazin, nu despre domnul Ahmad… continuă ea să se opună cu delicateţe, ridicându-şi sprâncenele cu cochetărie.

Se pare că domnul Ahmad nu era singurul care simţea atmosfera plăcută creată de sultană, căci Gamil el-Hamzawi se oprea din când în când din discuţia cu clienţii, trăgând cu coada ochiului spre cântăreaţă, iar clienţii se plimbau cu privirile peste rafturile cu mărfuri, pentru ca din când în când să le oprească şi asupra ei. Având impresia că binecuvântata ei vizită atrage chiar şi priviri din stradă, stăpânul îşi trase scaunul mai aproape de sultană, îndreptându-şi spatele lat spre uşă, pentru a o feri de ochii curioşilor. Asta nu-l făcu să uite însă de subiectul discuţiei şi adăugă, înnodând firul vorbelor:

— Aşa a vrut Allah – mare este înţelepciunea lui! –, ca lucrurile fără viaţă să fie mai norocoase decât omul.

— Exagerezi, răspunse ea, adăugând apoi cu tâlc: Cele neînsufleţite nu vor fi mai norocoase decât omul. Doar că de multe ori, ele sunt mai folositoare.

— Mai folositoare? întrebă stăpânul mirat, săgetând-o cu ochii lui albaştri. Apoi, făcând semn spre podea: Dugheana asta!

Femeia îi dărui un zâmbet dulce, dar imediat încercă să schimbe subiectul şi zise, pe un ton intenţionat mai puţin politicos:

— Am nevoie de zahăr, cafea şi orez. Se poate omul dispensa de dugheană când are nevoie de aşa ceva? Bărbaţi există mai mulţi decât necazuri pe suflet, adăugă apoi, cu inflexiuni în care se amestecau indiferenţa şi cochetăria.

Stăpânului i se deschiseră alte porţi ale dorinţei şi, simţind că se îndreaptă spre lucruri

mult mai importante decât cele pur comerciale, încercă să protesteze:

— Nu toţi bărbaţii sunt la fel, sultană. Cine ţi-a spus că omul nu se poate dispensa de orez, zahăr şi cafea? Om adevărat este acela în care găseşti hrană, dulceaţă şi plăcere.

— Ăsta e om sau bucătărie? întrebă ea râzând.

— Dacă te-ai uita mai de aproape, ai putea să observi că, într-o privinţă, este o asemănare ciudată între bărbat şi bucătărie. În ambele cazuri, este vorba de viaţă pentru burtă! conchise el pe un ton care trăda izbânda.

Femeia rămase un timp cu ochii în pământ. Stăpânul aştepta nerăbdător să-şi ridice din nou faţa radioasă spre el, dar întâlni o privire gravă şi înţelese imediat că ea a schimbat „politica" sau poate că, nemulţumită că se lăsase prinsă în divagaţii, încerca acum să afişeze o mină serioasă.

— Allah să-ţi ajute! rosti ea calm. Ne-ajung pentru azi orezul, cafeaua şi zahărul.

Stăpânul se întoarse de la ea, prefăcându-se serios, şi-l chemă pe ajutorul său, comunicându-i cu glas tare comanda. După înfăţişarea lui, s-ar fi putut crede că a hotărât să renunţe la a-i face curte şi să se apuce de treabă, dar fu doar o manevră, căci foarte curând i se adresă din nou, cu acelaşi zâmbet ofensiv:

— Magazinul şi stăpânul lui îţi stau la dispoziţie!

Manevra avu urmări. Femeia îi răspunse imediat, zâmbind:

— Eu am nevoie de magazin. Fii generos cu sufletul tău!

— Sufletul meu, fără îndoială, e mai bun decât magazinul meu sau este lucrul cel mai bun din magazinul meu.

— Asta nu se prea potriveşte cu ce-am auzit eu despre calitatea bună a mărfii tale! îi răspunse ea, cu faţa luminată de un zâmbet şiret.

— La ce ţi-o mai fi trebuit ţie zahărul când ai pe limbă atâta dulceaţă? întrebă stăpânul printre hohote.

Urmă o scurtă tăcere. Amândoi păreau mulţumiţi. Apoi, cântăreaţa deschise poşeta şi scoase din ea o oglinjoară cu mâner de argint şi începu să-şi privească chipul în ea, iar stăpânul se duse lângă birou şi se sprijini de marginea lui, scrutându-i îndelung faţa. Adevărul este că şi-a dat seama, de cum a văzut-o, că ea a venit pentru altceva, nu pentru cumpărături. Răspunsurile ei calde îi confirmaseră bănuiala. Acum trebuia să decidă dacă vrea să o mai vadă sau îşi ia adio de la ea. Nu o întâlnea prima dată; o mai văzuse la câteva nunţi şi ştia, din auzite, că vreme îndelungată fusese prietena domnului Khalil, vânzătorul de cafea. Se despărţiseră abia de curând. Probabil că din cauza asta îşi face acum cumpărăturile la altă dugheană!

E încă destul de frumoasă, chiar dacă nu mai este decât o cântăreaţa de rangul al doilea. Pe el îl interesează mai mult femeia decât cântăreaţa; pare destul de agreabilă şi delicată, iar faldurile de carne şi grăsime ţin de cald celui friguros, acum, când iarna bate la uşă. El-Hamzawi, care sosi cu cele trei pachete, îi întrerupse şirul gândurilor. Le luă slujnica. *Sitt* vârî mâna în poşetă, cu intenţia de a scoate banii, probabil, dar stăpânul încercă să o oprească, făcându-i semn şi zicându-i:

— E o jignire!

— Ce jignire, *si*... domnule? În ceea ce ţi se cuvine nu este jignire! se prefăcu femeia că protestează, mirându-se.

— A fost o vizită fericită şi ar trebui s-o salutăm cu generozitatea potrivită. Ce departe suntem de aşa ceva!

În timp ce el vorbea, ea se ridică, fără să opună o rezistenţă serioasă faţă de generozitatea lui, şi zise:

— Generozitatea asta o să mă facă să ezit a mai trece a doua oară pe la tine.

— Nu-ţi fie teamă, o avertiză stăpânul râzând. Eu sunt generos cu un client doar prima dată. Apoi, îmi recuperez pierderea, chiar dacă trebuie să fur. Asta e deviza noastră, a negustorilor.

— Un om generos ca dumneata fură şi nu fură… replică *sitt* zâmbind, în timp ce-i întindea mâna. Îţi mulţumesc, domnule Ahmad!

— N-ai pentru ce, sultană, îi răspunse el din toată inima.

Rămase în picioare, urmărind-o cu privirea până la uşă. O văzu apoi urcându-se în trăsură şi ocupându-şi locul. Gulgul se aşeză pe bancheta mică din faţa ei. Trăsura porni cu povara de preţ şi, curând, dispăru. Numai atunci îndrăzni El-Hamzawi să întrebe, întorcând o filă din registrul de socoteli:

— Cum se poate acoperi datoria asta?

— În loc de cifre, scrie: „Mărfuri deteriorate prin dragoste!”, îi răspunse stăpânul zâmbind. Apoi, îndreptându-se spre birou, bombăni: Allah este frumos şi iubeşte frumuseţea!

15

Spre seară, stăpânul închise dugheana şi plecă, grav, răspândind în juru-i o aromă plăcută. O luă spre Es-Sagha, apoi spre El-Ghuriyya, până ce ajunse la cafeneaua lui *si* Ali. Trecând pe lângă ea, zări casa cântăreţei şi celelalte locuinţe din preajmă. Prăvăliile de pe cele două laturi ale străzii erau încă deschise, iar şuvoiul de trecători nici vorbă să se liniştească. Paşii îl conduseră spre casa unui prieten, unde rămase cam un ceas; apoi, se scuză şi se întoarse în El-Ghuriyya, învăluită acum de întuneric şi aproape pustie. Se apropie de casă, sigur de el, bătu în uşă şi aşteptă, privind în jur. Nu era nicio lumină, în afară de razele care se strecurau printr-o ferestruică din cafeneaua lui *si*

Ali şi un felinar cu gaz, aşezat pe un cărucior de mână, la colţ cu Calea Nouă. Uşa se deschise şi se ivi o fetiţă, care o ajuta pe cântăreaţă la treburile casei:

— *Sitt* Zabida e acasă? întrebă el cu glas tare, fără să ezite, pentru a inspira încredere.

— Cine sunteţi, domnule? întrebă fetiţa, la rândul ei, cu prudenţa pe care i-o dictau condiţiile slujbei.

— Cineva care doreşte să se învoiască pentru o petrecere cu dânsa, răspunse el cu aceeaşi voce puternică.

Tânăra servitoare dispăru câteva minute, apoi reveni şi îl invită: „Poftiţi!”. Se dădu puţin la o parte, făcându-i loc să intre. Merse în urma ei pe o scară cu trepte înguste, până ce ajunse într-un coridor. Acolo, ea deschise o uşă, prin care pătrunseră într-o încăpere întunecoasă. Rămase în picioare, aproape de intrare, ascultând paşii grăbiţi ai fetiţei. Ea se întoarse cu o lampă, o aşeză pe o măsuţă, aduse apoi un scaun în mijlocul camerei şi se urcă pe el pentru a aprinde lampa cea mare, atârnată de plafon. Puse scaunul la loc, luă lampa cea mică şi îl invită politicos, în timp ce se pregătea să părăsească încăperea: „Poftiţi, luaţi loc, domnule!”. Stăpânul se îndreptă spre canapeaua din mijlocul salonaşului şi se aşeză cu o siguranţă ce dovedea că e obişnuit cu astfel de situaţii şi cu încrederea că totul o să se termine cu bine. Îşi scoase *tarbuş*-ul, îl puse pe perna de la mijlocul canapelei şi îşi întinse picioarele, satisfăcut. Se uită în jur şi constată că se află într-o încăpere de mărime mijlocie, cu canapele şi fotolii de jur împrejur; pe podea, era aşternut un covor persan; în faţa fiecăreia din cele trei canapele mai mari, se afla câte o măsuţă cu încrustaţii de sidef. Uşile şi ferestrele erau ascunse de draperii. Simţi o aromă plăcută. Privirile i se opriră în cele din urmă asupra unui fluturaş, care zbura agitat în jurul lămpii. După un timp, tânăra servitoare îi aduse o

cafea. Curând după aceea, îi ajunse până la urechi zgomotul mângâietor al unor papuci şi tresări, uitându-se fix spre uşă, unde se ivi trupul masiv, voluptuos, îmbrăcat într-o rochie bleumarin. Cum îl zări, femeia se opri mirată şi exclamă:

— În numele lui Allah cel milostiv şi bun! Tu!

Privirea lui alunecă în fugă, lacomă, peste corpul ei, aşa cum aleargă un şoricel pe un sac cu orez, încercând să-i găsească o gaură.

— În numele lui Allah! Fie ce-o fi! exclamă şi el.

Femeia se oprise puţin din mers, apoi continuă să înainteze zâmbind şi zise, cu teamă prefăcută:

— Chiar tu! Doamne, apără-mă!

Stăpânul se ridică şi se îndreptă spre mâna ei întinsă în semn de salut. Savurând aromele cu nasul lui cam mare, i se adresă pe un ton glumeţ:

— Cu balsamurile astea, îţi mai e teamă de pizmă?

Îşi retrase mâna dintr-a lui şi se îndreptă spre o canapea din margine.

— Balsamurile astea sunt o binecuvântare, răspunse ea. E un amestec de arome – unele arabe, altele indiene – pe care îl prepar chiar eu. Pot să alunge o mie şi unu de *'ifriţi* din trupul omului.

— Mai puţin dintr-al meu! zise stăpânul, luând din nou loc şi făcând cu mâinile un gest de disperare. În trupul meu sălăşluieşte un alt soi de *'ifrit.* Esenţele nu folosesc. Lucrurile sunt mult mai complicate.

— Eu cânt pentru nunţi, nu pentru *zar*[67], protestă femeia, lovindu-se peste pieptul bombat.

— S-ar putea să găsesc la tine un leac şi pentru boala mea! i se adresă stăpânul rugător.

Urmară câteva clipe de tăcere. Sultana se uita la el, curioasă să afle dacă venise într-adevăr să se învoiască pentru o petrecere, aşa cum îi spusese servitoarei.

— Nuntă sau circumcizie[68]? întrebă ea, în cele din urmă.

— Ce-ai vrea? o întrebă zâmbind.

— Ai băiat de circumcis sau ai fată de măritat?

— Am de toate.

Îl admonestă cu privirea, ca şi cum i-ar fi zis: „Obositor mai eşti, omule!”. Apoi, bombăni ironic:

— În orice caz, îţi stau la dispoziţie.

Stăpânul schiţă un gest de mulţumire, ducându-şi mâinile în creştetul capului şi zise pe un ton serios, care contrasta cu intenţiile sale:

— Allah să-ţi dea noroc! Eu insist totuşi să te las pe tine să alegi!

— Prefer nunţile, fireşte! îi răspunse ea, după ce scoase un oftat de exasperare.

— Dar eu sunt însurat şi nu mai am nevoie de o altă nuntă!

— Ce palavragiu mai eşti! izbucni ea. Atunci, o circumcizie?

— Fie!

— E băiatul tău? întrebă circumspectă.

— Eu! răspunse el fără să ezite, răsucindu-şi mustaţa.

Sultana zâmbi pieziş şi, renunţând la bănuiala că ar fi vorba de o petrecere, se zborşi la el:

— Da’ pisălog mai eşti, omule! Dac-aş putea ajunge cu mâna până la tine în clipa asta, ţi-aş sfâşia spinarea.

— N-am să te lipsesc de nicio plăcere, niciodată! îi răspunse stăpânul, ridicându-se şi venind spre ea.

Se aşeză lângă ea. Ea dădu să-l lovească, dar renunţă.

— De ce n-ai avut amabilitatea să dai? întrebă el deconcertat.

— Mă tem că spălatul pentru rugăciune ar fi fost degeaba, răspunse ea cu ironie în glas, clătinând din cap.

— Aş putea spera că o să facem rugăciunea împreună? întrebă el nerăbdător.

În sinea sa, îi ceru iertare lui Allah, imediat ce făcu această glumă. Chiar dacă nu-şi pune stavilă la flecăreală, el ştie că în sufletul său trebuie să-şi ceară sincer iertare, căci altfel nu şi-ar mai afla liniştea şi n-ar mai putea gusta din plăcerea bucuriei.

— Înălţimea Ta vorbeşte de rugăciunea care este mai bună decât somnul, nu-i aşa[69]?

— Ba de rugăciunea care este la fel ca şi somnul.

— Ce bărbat mi-eşti! izbucni ea în râs. Aparent serios şi evlavios, iar în adâncul sufletului – ocnă! Acum cred cu adevărat ce mi-au auzit urechile despre tine.

— Şi ce ţi-au auzit? întrebă el imediat, îndreptându-se de spate. Apără-ne, Doamne, de hulă!

— Am auzit că eşti un crai şi un sclav al băuturii!

— Credeam că e vorba de ceva rău, zise el, prefăcându-se că oftează uşurat. Doamne fereşte!

— Ţi-am spus eu că eşti un fante!

— E o dovadă că ai acceptat, sper.

— Încă nu! Nu sunt ca femeile cu care ai avut de-a face! răspunse ea, ridicând capul cu trufie. Zabida este cunoscută pentru demnitatea ei şi pentru priceperea cu care ştie să aleagă.

Stăpânul îşi întinse palmele pe piept şi răspunse, privind spre ea provocator şi galant:

— La probă se vede bărbatul şi abia după aceea merită să fie respectat sau umilit.

— De unde atâta încredere, când nici n-ai fost circumcis, după propria-ţi mărturisire.

— Nu crezi? o întrebă stăpânul, după ce râse îndelung. Dacă ai îndoieli…

Înainte ca el să-şi termine vorba, îl lovi peste umăr. Se opri şi izbucniră amândoi în râs. Se bucură, văzând-o că râde împreună cu el şi, în

spatele aluziilor şi declaraţiilor ei, văzu dovada acceptării, care îi fu întărită şi de surâsul cochet, care se prelinse din ochii ei daţi cu *kuhl.* Vru să răspundă acestei cochetării aşa cum s-ar fi cuvenit, dar ea îl avertiză:

— Nu mă obliga să-mi stric şi mai mult părerea despre tine.

Vorbele ei îl duseră din nou cu gândul la zvonurile care ajunseseră până la ea şi o întrebă, vădit interesat:

— Dar cine ţi-a vorbit despre mine?

— Galila, îi răspunse scurt, aruncându-i o privire acuzatoare.

Numele îl luă prin surprindere, ca şi când un clevetitor ar fi dat buzna peste ei. Surâse, vădit încurcat. Galila! Faimoasa cântăreaţă, pe care o iubise atâta vreme şi de care se despărţise după ce se săturaseră unul de altul. Continuă şi acum să nutrească prietenie unul pentru altul, dar nu şi-o mai mărturisesc. Priceput la femei cum era, socoti că e mai potrivit să fie sincer:

— Blestemate fie-i faţa şi glasul! Apoi eschivându-se: Dar hai să lăsăm asta şi să vorbim mai bine serios.

— Nu merită Galila o vorbă mai frumoasă? insistă ea, de data asta pe un ton ironic. Sau aşa obişnuieşti să faci când vine vorba de alte femei cu care ai avut de-a face?

Se simţi cam încurcat, dar fu încântat să o audă pe femeia iubită din faţa lui vorbind despre o iubită care a fost şi îl cuprinse beţia plăcută a victoriei. Apoi zise, cu abilitatea lui bine-cunoscută:

— Nu pot să părăsesc splendoarea pe care o am în faţa ochilor pentru nişte amintiri îngropate în uitare.

Cu toate că păstra aceeaşi privire ironică, sultana se simţi obligată să răspundă la compliment, aşa cum se putea vedea după arcuirea

sprâncenelor şi după surâsul uşor, pe care încercă să şi-l ascundă:

— Limbă de negustor! constată ea cu dispreţ. Generoasă cu vorbele dulci, pentru a-şi atinge scopul.

— Noi, negustorii, vom avea parte de rai pentru nedreptatea pe care ne-o face lumea.

Ea dădu din umeri a nepăsare, apoi îl întrebă cu un interes nedisimulat:

— Când ai fost prieten cu ea?

Stăpânul făcu un semn cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să zică: „Ce demult a fost!", apoi bombăni:

— Demult de tot!

Ea râse sarcastic şi zise, cu inflexiuni care trădau dorinţa de a-şi vărsa focul:

— În zilele tinereţii care a apus?

— Aş vrea să-ţi sug veninul din limbă, o tachina stăpânul, uitându-se la ea cu reproş.

— Te-a luat carne şi te-a lăsat oase, continuă ea pe acelaşi ton.

— Eu sunt dintre bărbaţii care se însoară la şaizeci, replică el, făcând un semn mustrător cu arătătorul.

— Împins de dragoste sau pentru că ai dat în mintea copiilor?

— Măi femeie, fii cu teamă de Allah şi hai să vorbim serios, insistă el printre hohote.

— Serios? Te referi la petrecerea de o noapte pentru care ai venit?

— Mă refer la petrecerea de o viaţă.

— Întreagă sau numai pe jumătate?

— Domnul să ne hărăzească ce e bine.

— Domnul să ne hărăzească ce e bun.

Îi ceru iar iertare în sinea sa lui Allah, apoi o întreabă:

— Recităm *Al-Fatiha,* ce zici?

Ea se ridică brusc, fără să ia în seamă propunerea lui, şi strigă, prefăcându-se îngrijorată:

— Doamne. M-am lăsat furată de vorbă. Am o treabă importantă în noaptea asta.

Se ridică şi stăpânul, întinse mâna şi prinse palma colorată cu *henna,* privind în ochii ei galeş. Ea încercă o dată, de două ori să şi-o retragă, dar el insistă să i-o ţină mai departe într-a lui. În cele din urmă, îl ciupi de un deget şi îşi duse cealaltă mână spre mustaţa lui, ameninţându-l:

— Dă-mi pace, că altfel ieşi din casă doar cu jumătate de mustaţă!

Simţind parfumul plăcut de garoafă care se răspândea din braţul ei, stăpânul se opri din vorbă şi-şi apropie încet buzele de pielea delicată.

— Pe mâine? spuse el oftând.

Femeia reuşi să-şi retragă mâna dintr-a lui, privi lung spre el, apoi zâmbi şi îngână:

Păsăruica mea, vai, păsăruica mea.
Am să mă joc şi-am să-i arăt ce-am eu.

Repetă de câteva ori „Păsăruica mea, vai!”, luându-şi rămas-bun de la el. Stăpânul părăsi salonul, repetând cu glas coborât începutul cântecului, parcă întrebând cuvintele ce se ascunde în spatele lor.

16

Aşa-numita sală de reuniuni din casa cântăreţei Zabida semăna cu un salon sau era chiar salon, dar fusese adaptat pentru alte scopuri. În principal, aici făcea repetiţiile cu orchestra ei. O alesese pentru acest scop, fiindcă era mai departe de stradă; o separau de ea dormitoarele şi camerele de primire. În plus, organiza în această sală şi reuniunile intime – la care era acceptat un grup restrâns de prieteni şi cunoscuţi. Nu le organiza din generozitate. Dacă se întâmpla ca ea să nu aibă un interes deosebit, atunci cheltuielile erau în orice caz suportate de prietenii care luau parte la ele. Ea urmărea mai ales să câştige prieteni noi, care după aceea se simţeau datori să o invite la diverse

petreceri sau îi făceau propagandă în cercurile lor. Dintre participanţii la reuniunile organizate în casa ei îşi alegea, unul câte unul, şi iubiţii. Acum era rândul domnului Ahmad Abd el-Gawad să onoreze fericitul salon, înconjurat de cunoscuţii ei. După întâlnirea din casa Zabidei – la care el se dovedise cu adevărat îndrăzneţ – continuase, în fel şi chip, să se apropie de ea. I-a trimis de mai multe ori migdale şi fructe uscate, dulciuri şi câteva cadouri. A comandat, de asemenea, pentru ea o sobiţă gravată şi argintată. Toate astea erau un avans pentru viitoarea prietenie. În schimbul lor, sultana îl pofti la o reuniune dedicată noii iubiri, lăsând la latitudinea lui alegerea invitaţilor. Sala, amenajată rustic, era destul de atrăgătoare: pe cele două laturi, până spre mijloc, erau înşirate canapele confortabile, îmbrăcate în brocart, în mijloc se afla divanul sultanei, înconjurat de salteluţe şi perne, pregătite pentru membrii orchestrei, podeaua era acoperită cu covoare viu colorate. Pe o consolă, situată la jumătatea peretelui din dreapta, erau aprinse lumânări în felinare mici, iar în dreptul luminatorului – cu ferestre ce dădeau spre terasă – deschis în nopţile călduroase, atârna o lampă uriaşă.

Zabida se aşează pe divan, cu picioarele strânse sub ea; în dreapta, o avea pe fiica ei adoptivă, Zenoba, care cânta la lăută, iar în stânga pe orbul Abdo, care cânta la *qanun.* După cei doi, urmau câteva femei: una ţinea în mână daireaua, alta – o tobă de formă conică, alta – chimvalul. Sultana alesese pentru domnul Ahmad primul loc pe partea dreaptă; restul tovarăşilor îşi ocupară locurile fără niciun fel de protocol, simţindu-se ca la ei acasă. Nu-i de mirare, fiindcă atmosfera nu era pentru ei nouă, iar pe sultană nu o vedeau pentru prima oară. Domnul Ahmad îi prezentă cântăreţei pe prietenii invitaţi de el. Începu cu domnul Ali, vânzătorul de făină.

— Îl cunosc pe domnul Ali, zise Zabida râzând. Anul trecut am cântat la nunta fetei dumnealui.

Îl lăudă apoi pe Es-Sayyid, vânzătorul de arămuri. Când unul dintre cei de faţă se grăbi să-i anunţe că se numărase printre prietenii cântăreţei Bamba Kişr, omul se simţi dator să răspundă:

— Şi-am venit să mă pocăiesc, doamnă.

Continuă prezentarea celorlalţi prieteni. Se ivi apoi servitoarea Gulgul şi trecu prin faţa invitaţilor înveseliţi cu o tavă plină de pahare. Stăpânul apărea ca mire incontestabil al reuniunii. Aşa îl numiră prietenii, aşa simţea şi el în adâncul sufletului. La început, se simţi puţin încurcat, dar reuşi să-şi ascundă starea, exagerând cu râsul şi veselia, iar când începu să bea, îşi redobândi liniştea şi se integră în atmosfera generală, fără să-i mai pese de nimic. De fiecare dată când îl cuprindea dorul – şi în locurile vesele se stârneşte deseori dorul –, se uita la sultana acestei reuniuni, lacom, zăbovind cu privirile pe cutele trupului ei plin, felicitându-se pentru norocul de care avusese parte şi pentru bucuriile acelei nopţi şi ale nopţilor care aveau să urmeze. „La probă se vede bărbatul şi abia după aceea merită să fie respectat sau umilit! Cu vorbele astea am provocat-o! Trebuie să-mi ţin cuvântul. Dar ce fel de femeie o fi ea? O să văd la momentul potrivit şi o să mă descurc, în funcţie de situaţie, astfel încât să nu am rival. Nu voi renunţa la vechea deviză de a pune plăcerea mea pe planul al doilea şi de a face din plăcerea ei ţelul suprem. Numai aşa poate fi şi plăcerea mea deplină!" În ciuda aventurilor sale, stăpânul cunoscuse aproape numai dragostea trupească şi o pasiune deosebită pentru cântec şi veselie. Şi prima oară, şi a doua oară, se căsătorise sub impulsul pornirilor senzuale. Cu trecerea timpului, în viaţa sa conjugală a intervenit afecţiunea, dar pornirea iniţială a continuat să precumpănească. Şi, cum un sentiment de acest fel – mai ales când

este dăruit cu capacitatea de a se reînnoi şi cu o vitalitate debordantă – nu se poate stăvili, răspundea cu beţie şi entuziasm oricărei dorinţe senzuale. Nu-l interesa la femeie decât trupul, dar nu se pleca în faţa lui decât dacă socotea că merită să fie privit, pipăit, adulmecat, gustat şi auzit. Poftă, poftă – dar nu sălbatică şi nici oarbă; o poftă rafinată, care avea nevoie de o atmosferă veselă, de glumă şi zâmbet. Trupul lui semăna foarte bine cu această poftă: era la fel de mare şi de puternic, sugerând austeritatea şi asprimea, şi în acelaşi timp era amabil şi delicat, în ciuda veşmântului severităţii pe care îl îmbrăca – intenţionat uneori. De aceea, în timp ce o devora pe sultană cu privirile, el rătăcea cu imaginaţia şi într-o lume întreagă de vise ale distracţiei, jocului, cântecului şi conversaţiei plăcute. Simţind focul din ochii lui, Zabida îi zise, în vreme ce se uita la feţele invitaţilor, cu mirare şi cochetărie:

— Ajunge, ginerică. Nu te sfieşti de tovarăşii tăi?!

— La ce mi-ar folosi să fiu sfios în faţa unui chintal de carne şi grăsime? întrebă el.

Cântăreaţa se porni să chicotească şi-i provocă la vorbă:

— Ce părere aveţi de prietenul vostru?

— E scuzabil! răspunseră într-un glas.

Orbul care cânta la *qanun,* cu buza de jos atârnând, clătină din cap şi bombăni:

— Este iertat cel care previne.

Gluma lui fu întâmpinată cu aplauze, dar doamna se întoarse spre el înfuriată şi-l îmbrânci, dojenindu-l:

— Tu ai face mai bine să taci şi să ţii închisă gura aia care înghite un ocean.

Orbul râse, apoi deschise din nou gura, pregătindu-se să vorbească. Se opri însă la timp, iar femeia întoarse capul spre stăpân, zicând pe un ton ameninţător:

— Aşa păţesc cei care se întrec cu gluma.

— Eu am venit aici ca să învăţ lipsa de politeţe, răspunse stăpânul, prefăcându-se deranjat.

— Ce-ai spus? ţipă femeia, lovindu-se cu mâna peste piept. Aţi auzit ce-a zis?

— E lucrul cel mai frumos pe care l-am auzit până acum! răspunseră mai mulţi deodată.

— Să-l loveşti, dacă depăşeşte limitele bunei-cuviinţe, interveni unul dintre cei prezenţi.

— Ba să-i fii supusă, oricât de nepoliticos ar fi, zise răspicat un altul.

— Până într-atât vă place lipsa de politeţe? întrebă femeia, arcuindu-şi sprâncenele mirată.

— Să dea Domnul să avem mereu parte de ea, zise stăpânul, după ce oftă.

— Mai bine ascultaţi ceva… încercă ea să-i potolească, punând mâna pe dairea.

O lovi, parcă jucându-se cu ea, şi sunetul se ridică în mijlocul vacarmului ca o alarmă, continuând până ce se făcu linişte. Membrii orchestrei îşi pregătiră instrumentele şi glasurile. Domnii goliră paharele şi-şi îndreptară privirile spre sultană. Cântăreaţa făcu semn orchestrei şi se porni să cânte, în onoarea lui Osman Bek. Capetele începură să se mişte înainte şi înapoi, în ritmul melodiei. Stăpânul simţi cum notele scoase de *qanun* îi aprind în inimă ecourile unor melodii din nopţile vesele ale unor vremuri trecute, asemenea unor picături de petrol care cad peste jarul mocnind. Într-adevăr, *qanun*-ul era instrumentul care îi plăcea cel mai mult; nu numai pentru măiestria lui El-Aqqad, ci şi pentru o taină pe care i-o transmiteau coardele lui. Deşi ştia că nu-i va asculta pe El-Aqqad sau pe *si* Abdo, inima lui îndrăgostită se pregăti cu bucurie pentru cântec. Imediat ce orchestra se opri, cântăreaţa se porni să intoneze melodia „Mai tulburător decât dulceaţa întâlnirii”, iar orchestra i se alătură cu entuziasm. Cel mai bine se armonizau vocea gravă şi plină a interpretului orb cu cea proaspătă şi tânără a Zenobei – cântăreaţa la lăută. Tulburat de emoţie,

stăpânul goli paharul până la fund. Apoi, se porni să cânte şi el. Prinseră curaj şi ceilalţi tovarăşi şi îl urmară în cor. Când compoziţia se sfârşi, stăpânul aşteptă cu nerăbdare să audă – ca şi altădată –, *taqsim*-uri şi „nopţi”, interpretate solo de Zabida, de data asta. Cântăreaţa adăugă la sfârşit un râs vibrant – semn de bucurie şi admiraţie. Îi felicită în glumă pe noii membri ai formaţiei şi-i întrebă ce *dawr*[70] ar vrea să asculte. Stăpânul fu dezamăgit, căci ar fi vrut altceva, dar mulţi dintre cei prezenţi nu citiră pe faţa lui nemulţumirea. El îşi dădu însă imediat seama că Zabida, ca mai toate cântăreţele – inclusiv Bamba Kişr –, nu are o voce potrivită pentru *taqsim*-uri şi „nopţi” şi dori ca femeia să aleagă un cântec vesel, mai uşor, din acelea pe care le interpretează la nunţi, pentru doamne. Se temea, de asemenea, că nu va reuşi să redea modulaţiile unui *dawr* de maestru şi îi veni în minte să propună un cântec mai simplu, dar potrivit pentru vocea ei.

— Ce-aţi zice de „Păsăruica mea, vai”? întrebă el.

O privi fix, încercând să desluşească efectul pe care îl avusese asupra ei propunerea de a repeta cântecul cu care încheiase dialogul lor din salon, cu câteva zile în urmă.

— Mai bine ne văităm noi! veni un glas din fundul salonului.

Hohotele de râs stricară planul stăpânului. Înainte ca el să repete propunerea, câţiva cerură „O, musulmani, neam al lui Allah!”, iar alţii cerură „Sănătatea ta, inimă!”. Evitând să vină în întâmpinarea dorinţei unora pe seama altora, Zabida îi anunţă că le va cânta „Eu sunt vinovată pentru sufletul meu” şi propunerea fu întâmpinată cu căldură. Stăpânul se conformă atmosferei generale, cu gândul la noaptea promiţătoare. Zâmbetul larg de pe buzele lui dovedea că era destul de ameţit. Zabida avea şi ea ceva din mândria tuturor cântăreţelor; stăpânul înţelese

totuşi că dorinţa femeii era de a veni în întâmpinarea ascultătorilor ei statornici.

— Daţi-i daireaua domnului Ahmad, e foarte iscusit! strigă entuziasmat unul dintre tovarăşi, ridicându-se în picioare, în vreme ce orchestra se pregătea să înceapă.

— Adevărat? întrebă Zabida, clătinând din cap mirată.

Stăpânul mişcă degetele cu agilitate şi graţie, vrând parcă să-i facă dovada priceperii.

— Adică de ce să mă mir, doar ai fost ucenicul Gabiei? zise Zabida surâzând.

Cei de faţă nu-şi putură stăpâni hohotele de râs decât în clipa când domnul Al-Far o întrebă pe sultană:

— Ai fi vrut să-l înveţi tu?

— O să-l învăţ şi eu să cânte la *qanun,* răspunse ea cu subînţeles. N-ai vrea?

— Ba aş prefera să mă înveţi să cânt din gură, zise stăpânul, prefăcându-se că o imploră.

Intervenirăă mai mulţi, rugându-l pe stăpân să se alăture orchestrei şi să ia daireaua. La insistenţele lor, se ridică şi îşi scoase *gubba.* Înalt şi lat în spate, semăna – în caftanul lui chimeniu – cu un cal sprinten cabrat. Îşi suflecă mânecile şi se dădu puţin mai spre stânga, pentru a-şi face loc lângă ea. Zabida lăsă rochia roşie să-i descopere puţin piciorul cărnos, roz-alb din cauza depilaţiei proaspete; la gleznă, avea o brăţară de aur.

— Califatul să trăiască! răsună ca un tunet vocea unui bărbat care observase scena.

— Ba să trăiască *sadrazam*[71]-ul! adăugă stăpânul, făcând semn cu ochii spre sânii femeii.

— Mai uşor, că ne duc englezii să dormim la beci, îi preveni cântăreaţa.

— Mă duc cu tine şi la muncă silnică pe viaţă, strigă stăpânul, lăsând să se observe că băutura începuse să-şi facă efectul.

— Să nu trăiască cine v-o lăsa să mergeţi singuri! se amestecară mai multe voci.

— Hai să-ţi văd dibăcia, încercă femeia să potolească zarva provocată de piciorul ei, întinzând daireaua stăpânului.

O luă, o mângâie cu palma zâmbind, apoi degetele lui începură să lovească repede şi instrumentele se porniră să cânte – „Eu sunt vinovată pentru sufletul meu, prietenul meu m-a aruncat în focul dragostei”, se auzi glasul Zabidei, toate privirile fiind aţintite spre ea.

Stăpânul avea un loc splendid: răsuflarea sultanei aluneca spre el de fiecare dată când ea se întorcea, întâlnindu-se cu deliciile elixirului pe care îl savura între o sorbitură şi alta. Curând, nu mai auzi ecourile cântecelor lui El-Menilawi, Osman şi El-Hamuli şi simţi că trăieşte, fericit şi mulţumit, în clipa de faţă. Accentele vocii ei puseră stăpânire pe toată fiinţa lui şi simţi că ia foc; mânuia daireaua cu o virtuozitate rar întâlnită. Când femeia ajunse la cuvintele „Tu, care te duci spre el, sărută-i buzele dulci din partea mea”, simţi că se pierde cu firea şi se mistuie. Prietenii i-o luară înainte sau îl urmară foarte curând, căci băutura îi învinsese, iar poftele se risipiseră, lăsându-i ca pe nişte ramuri care se leagănă în bătaia unui vânt violent.

Dawr-ul se apropia încet-încet de sfârşit, Zabida încheie repetând versul de la început, „Eu sunt vinovată pentru sufletul meu”, dar de data asta într-o manieră care sugera liniştea, amintirea, despărţirea şi sfârşitul. Ecoul notelor se stinse uşor, dispărând în cele din urmă, cum dispare la orizont avionul în care se află fiinţa iubită. Izbucni o furtună de aclamaţii şi aplauze, dar, curând după aceea, peste sală se aşternu o linişte totală, dovedind toropeala sufletelor, istovite de efortul concentrării şi de emoţie. Trecu un interval de timp în care nu se auzi decât un bărbat care tuşi, un altul care îşi drese glasul, un scăpărat de chibrit şi o vorbă care nu se cuvine să fie repetată.

Purtătorul de cuvânt întrerupse tăcerea, adresându-se celor prezenţi:

— Poftiţi! La revedere!

Câţiva dintre ei se uitară spre hainele de care se eliberaseră în toiul veseliei, punându-le pe spătare, alţii – care nu se puteau desprinde de dulceaţa petrecerii – refuzară să se ridice înainte de a sorbi ultima picătură de nectar.

— Nu ne mişcăm până n-o conducem pe sultană la domnul Ahmad… cu alai, se auzi o voce.

Propunerea fu sprijinită şi de alţii. Stăpânul şi cântăreaţa izbucniră în râs, nevenindu-le să creadă, însă un grup de prieteni îi înconjurară pe cei doi şi îi ridicară, făcând semn orchestrei să intoneze marşul fericit.

Stăteau unul lângă altul, ca doi uriaşi blajini; ea semăna cu o litieră, iar el cu o cămilă. Îl luă de braţ, cu cochetărie, şi făcu semn să li se facă loc. Femeia, care luase daireaua de la stăpân, lovi cu degetele în ea şi orchestra începu imnul procesiunii de nuntă „Priveşte cu ochii tăi, Gamil!”, căruia i se alăturară şi invitaţii. Cei doi miri păşiră încet, grav, pe feţele lor citindu-se semnele veseliei şi beţiei. Zenoba nu putu, în faţa acestui tablou, să nu se oprească din mângâiatul strunelor lăutei, pentru a scoate un chiuit răsunător, prelung, care – dacă s-ar fi putut întruchipa – ar fi arătat ca o limbă răsucită de pălălăi, străbătând văzduhul, ca o arătare.

— Să trăiţi în înţelegere şi s-aveţi parte de copii!

— S-aveţi parte de urmaşi – dansatoare şi cântăreţe!

— Şi să nu laşi treaba de azi pe mâine! îl avertiză cineva pe stăpân.

Orchestra continuă să cânte, în timp ce prietenii le făceau semne de rămas-bun, ridicând mâinile, până ce stăpânul dispăru împreună cu femeia în spatele uşii care dădea în interiorul casei.

17

Domnul Ahmad stătea la birou, când se trezi cu Yasin dând buzna. Era o vizită nu numai neaşteptată, ci şi neobişnuită, căci nu era deloc firesc ca tânărul să vină după tatăl lui la dugheană, când acasă îl evita pe cât putea. În plus, părea deprimat şi avea o expresie gravă. Când intră, nu duse decât mâna la cap, automat, uitând de politeţea deosebită şi obedienţa pe care le păstra de obicei, când se afla în prezenta tatălui.

— Bună ziua, tată! zise el apoi, pe un ton din care se vedea uşor cât de tulburat este. Am venit să-ţi spun ceva foarte important.

Stăpânul ridică ochii spre el, întrebător, şi simţi că-l cuprinde neliniştea, dar reuşi să şi-o ascundă şi zise:

— Ceva bun, sper!

Gamil el-Hamzawi îl salută şi îi oferi un scaun.

Când tatăl îi porunci să ia loc, trase scaunul mai aproape de al lui şi se aşeză. Ezită câteva clipe, apoi oftă adânc şi, luându-şi inima în dinţi, zise cu glas tremurat:

— Chestiunea e că mama vrea să se mărite!

Stăpânul se aştepta, de bună seamă, la o veste rea, dar nu ajunsese cu presupusul până la acest ungher uitat al trecutului său. De aceea, avu un moment de stupoare, reacţionând ca un vânat luat pe neaşteptate. Se încruntă, aşa cum i se întâmpla de fiecare dată când îşi aducea aminte de prima lui soţie, apoi, vădit stânjenit, întrebă, nu atât pentru a afla, cât mai degrabă pentru a găsi o portiţă de salvare, pentru a mai câştiga puţin timp – atât de necesar în astfel de momente –, ca să-şi poată aduna gândurile şi să cumpănească:

— Cine ţi-a spus?

— O rudă a ei – şeicul Hamdi. A venit astăzi la mine, la şcoala din En-Nahhasin, şi mi-a spus că într-o lună de zile o să se mărite.

Ştirea e absolut sigură; nu va fi nici prima şi nici ultima ei ispravă de acest fel, dacă ar fi să se ia după trecutul ei. Dar ce vină are tânărul acesta ca să primească o lovitură atât de dură? Îi părea rău pentru el şi simţi o afecţiune neobişnuită. Vine atâta lume la el pentru fel de fel de necazuri, iar în faţa durerii fiului său se simte neputincios. Se întrebă, în sinea lui, cum ar fi reacţionat dacă el însuşi ar fi avut de suferit din pricina acestei femei. Simţi o strângere de inimă şi îi sporiră părerea de rău şi afecţiunea. Era ispitit să întrebe cine va fi următorul soţ, dar se abţinu fie de teamă că ar putea răscoli şi mai tare rana fiului său, fie pentru că nu-i făcea deloc plăcere să întrebe despre fosta lui soţie, şi mai ales într-un moment atât de dramatic.

Yasin continuă însă, la fel de tulburat, ca şi cum i-ar fi ghicit gândurile:

— Şi cu cine crezi că se mărită? Cu unul, Yaqub, stăpânul unei brutării din Ed-Darrasa. Are treizeci de ani!

Glasul îi tremura din cauza frământării, când rosti ultimele cuvinte.

Tatăl său repetă cu oroare în gând: „Treizeci de ani! Ce ruşine! Desfrâu sub veşmântul căsătoriei!”. Mânia fiului se transmise şi tatălui, care reacţionă ca de fiecare dată când afla câte ceva despre purtarea ei, ca şi când ar mai avea vreo răspundere faţă de ea, pentru că i-a fost cândva soţie, sau i-ar părea rău – chiar şi după atâţia ani de la despărţire – că i-a scăpat de sub ascultare. Îşi aduse aminte de zilele cât au fost împreună – deşi n-au fost prea numeroase – ca şi cum şi-ar aduce aminte de nişte friguri care l-au istovit. Poate că exagera, dar un om cu orgoliul lui vedea o crimă de neiertat şi o înfrângere nimicitoare chiar şi în intenţia nemărturisită a cuiva de a nu da ascultare voinţei lui. Pe urmă, ea fusese – şi probabil că mai este şi acum – o femeie frumoasă, plină de feminitate şi nuri; fusese fericit

în cursul celor câteva luni cât au stat împreună. Totul mersese bine, până în ziua când ea a încercat să nu mai dea ascultare voinţei lui şi să-şi ia o oarecare libertate, chiar şi numai de a-şi vizita din când în când tatăl. Stăpânul s-a înfuriat şi a încercat să o oprească, la început cu dojeni, în cele din urmă cu brutalităţi şi lovituri. Femeia, obişnuită să fie răsfăţată, n-a avut încotro şi a fugit la părinţi. Înverşunarea l-a orbit pe bărbatul trufaş şi a socotit că cea mai bună cale de a o sancţiona era să o repudieze pentru un timp – numai pentru un timp, fiindcă se simţea foarte legat de ea – şi aşa a şi făcut. S-a prefăcut că nu-i pasă de ea zile în şir, apoi săptămâni, aşteptând să intervină pentru împăcare cineva din familia ei, dar, văzând că nu-i bate nimeni în uşă, şi-a călcat pe inimă şi a trimis el pe cineva să tatoneze şi să pregătească împăcarea. Emisarul s-a întors şi i-a comunicat că familia ei este de acord cu împăcarea, cu condiţia să nu o mai ţină închisă în casă şi să n-o mai lovească. Aşteptase un acord necondiţionat şi, când a aflat că i se pun condiţii, a jurat că nu vrea s-o mai vadă în vecii vecilor. După aceea, îşi văzuse flecare de ale lui. Aşa i-a fost dat lui Yasin să se nască departe de tatăl său şi să aibă parte de umilinţă şi durere în casa mamei sale.

Cu toate că femeia se măritase de mai multe ori şi cu toate că – după părerea fiului ei – căsătoria era păcatul ei cel mai mic, intenţia nouă i se părea mult mai condamnabilă, pe de o parte pentru că ea mergea pe patruzeci de ani, pe de altă parte pentru că Yasin era de-acum major şi ar fi putut să-şi apere demnitatea, dacă ar fi vrut. Depăşise vechea stare de lucruri; acum nu mai este minor şi nu mai este obligat să se mire şi să plângă doar, când află veşti care îl deranjează; acum este un bărbat care îşi poate asuma răspunderi şi care nu trebuie să mai accepte răul cu mâna-n sân. Toate aceste gânduri se perindară învălmăşite prin mintea stăpânului şi, dându-şi seama de gravitatea

lucrurilor, încercă un sentiment de neliniște, hotărându-se să le minimalizeze importanţa, cât îi va sta în putinţă, pentru a-l ţine pe fiul său cât mai departe de necazuri.

— N-am convenit să socotim că ea nu există? zise el ridicându-şi umerii laţi în semn de indiferenţă.

— Dar ea există, tată! încercă Yasin să-l contrazică, disperat. Oricare ar fi înţelegerea dintre noi, ea va continua să existe cât timp va vrea Allah, atât pentru mine, cât şi pentru restul lumii. Nu există scăpare.

Tânărul respiră adânc şi privi la tatăl său cu ochii lui negri, frumoşi, moşteniţi de la ea, implorându-l parcă: „Tu eşti tatăl meu cel puternic şi trebuie să mă ajuţi!”. Stăpânul fu impresionat la culme, dar continuă să simuleze calmul asociat cu nepăsare.

— Eu înţeleg că te doare, dar nu trebuie să exagerezi, zise el. Pot să-ţi înţeleg şi mânia. Dar trebuie să ai puţină minte. Linişteşte-te şi pune-ţi întrebarea – cu ce îţi dăunează ţie că ea se mărită. Se mărită femei în fiecare zi şi în fiecare ceas. N-ai dreptul s-o condamni pentru că se mărită, având în vedere comportarea ei de până acum. Ba poate că se cuvine chiar să-i mulţumeşti pentru că s-a hotărât s-o facă. Aşa cum ţi-am spus de-atâtea ori, n-o să ai linişte până când n-o să uiţi de ea, ca şi cum nici n-ar fi existat. Fă aşa cum îţi spun eu: linişteşte-te şi consolează-te – orice-ar zice lumea – cu faptul că, oricum, căsătoria e o relaţie legitimă şi onorabilă.

Căldura cu care pledase stăpânul putea să pară sinceră. În realitate, el vorbise doar din vârful buzelor, căci era de neînduplecat când se puneau în discuţie chestiuni care priveau etica membrilor familiei. Exersase însă multă vreme cumpătarea şi asta îl făcuse apt pentru a fi un arbitru şi mediator în stare să aplaneze toate neînţelegerile care se iveau între oameni. Vorbele sale nu fuseseră

zadarnice – era imposibil ca vorbele pe care le adresa copiilor lui să fie zadarnice –, dar mânia băiatului era într-atât de adâncă, încât nu se putea stinge dintr-o singură răsuflare; ele avură efectul pe care îl are un pahar cu apă rece la un ibric mare cu apă fiartă.

— E o relaţie legitimă, cum spui, tată, reluă el discuţia. Dar numai aparent, căci uneori ea e foarte departe de ceea ce se cheamă legitim. Eu mă întreb: ce-l împinge pe omul ăsta să se însoare cu ea?

În ciuda situaţiei grave, stăpânul zise în sinea sa, cu oarecare ironie: „Mai bine te-ai întreba ce o împinge pe ea!”. Înainte ca el să zică ceva, Yasin continuă:

— Lăcomia de avere! Numai lăcomia!

— Sau poate dorinţa sinceră de a se căsători cu ea.

Tânărul se înfurie şi mai tare şi strigă consternat:

— Numai lăcomia!

Stăpânului nu-i scăpă tonul aspru cu care fuseseră rostite ultimele vorbe. Se simţi destul de încurcat şi nu mai socoti util să se întoarcă la ce spusese la început, înţelegând foarte bine frământarea şi amărăciunea tânărului. Şi, cum stăpânul ezita, tânărul continuă, ceva mai calm:

— Ceea ce-l împinge să se însoare cu o femeie mai mare decât el cu zece ani nu poate fi decât lăcomia de bani şi avere.

Stăpânul se gândi să speculeze întorsătura pe care o lua discuţia, pentru a abate atenţia băiatului de la nişte lucruri mai delicate şi mai dureroase, cum ar fi şi motivul pentru care ea ţinea să se mărite, către ceva mai puţin delicat, cum era de pildă motivul care îl împinge pe bărbat să se însoare cu ea. În plus, era convins că băiatul are dreptate în tot ce spune şi îi împărtăşea temerile. Într-adevăr, Haniyya – mama lui Yasin – are o avere bunicică; în ciuda experienţelor conjugale şi

amoroase repetate, ea reuşise să-şi păstreze toate imobilele. Fusese fermecătoare şi puternică, se temuse mai degrabă de ea decât pentru ea, dar e puţin probabil că acum mai e în stare să stăpânească chiar şi propriul ei suflet, ca să nu mai vorbim de ale altora – aşa cum reuşea odinioară. Acum intervine şi averea în competiţia dragostei, pe care nu voia s-o abandoneze. Ar fi mare păcat ca Yasin să iasă din această tragedie cu demnitatea rănită şi cu mâinile goale.

— Ai dreptate, băiete! zise stăpânul, adresându-se fiului său, dar vorbindu-şi parcă sieşi. O femeie la vârsta ei e o pradă uşoară, tocmai potrivită pentru bărbaţii lacomi. Ce-am putea face? Să încercăm să ajungem la omul ăsta şi să-l convingem să renunţe. Nu vom recurge la ameninţări, fiindcă nu ne este în fire să facem aşa ceva şi lumea ştie lucrul ăsta. Nici să apelăm la el cu rugăminţi nu se face, căci ar însemna să ne umilim şi asta nu cadrează cu demnitatea noastră. Nu rămâne decât femeia! Ştiu cât de adâncă este prăpastia dintre tine şi ea. A meritat şi merită să te porţi aşa! Mai mult decât atât, nu-mi convine deloc să înnădeşti ceva care s-a rupt de mult timp, dar – dacă a intervenit situaţia asta neprevăzută – mă tem că va trebui s-o facem. Oricât de greu ar fi, întoarce-te totuşi la mama ta. Şi, cine ştie, poate că reapariţia ta o s-o ajute să-i vină mintea la loc.

Yasin rămăsese în faţa tatălui său ca în faţa hipnotizatorului în clipele care preced sugestia – buimac şi mut. Starea lui trăda faptul că vorbele tatălui nu avuseseră niciun efect sau că – în orice caz – propunerea lui nu-l surprinsese. Probabil că îi trecuse şi lui prin cap gândul ăsta, înainte de a veni la dugheană.

— Altă soluţie mai bună nu există? întrebă el descumpănit.

— Cred că asta e cea mai potrivită! îi răspunse stăpânul răspicat.

— Cum să mă întorc la ea? întrebă Yasin, ca şi cum s-ar fi adresat sieşi. Cum să mă întorc la un trecut de care am fugit şi de care încerc să mă dezleg cu totul? Eu nu am mamă! N-am mamă!

În ciuda afirmaţiilor, stăpânul simţea că fiul va accepta propunerea lui şi continuă cu abilitatea sa cunoscută:

— E adevărat! Dar nu cred că ivirea ta, după absenţa asta îndelungată, va rămâne fără consecinţe. Poate că, văzându-te în faţa ei – om în toată firea – o să aibă mustrări de conştiinţă şi o să renunţe la intenţia ei. Cine ştie?

Yasin lăsă capul în jos, îngândurat şi disperat. Tremura de teamă că s-ar putea să se întâmple această ruşine. Asta îl întrista, probabil, cel mai mult, dar nu putea rămâne indiferent nici la gândul că s-ar putea să rămână fără averea pe care visa să o stăpânească într-o zi. Ce poate să facă? Oricât s-ar strădui, nu va găsi o soluţie mai potrivită decât cea propusă de tatăl lui. Faptul că propunerea venea chiar de la tatăl său îl liniştea întrucâtva şi-i dădea temeiuri să spere. „Fie!” Aşa îşi spuse în sinea lui. Apoi, adresându-se tatălui său:

— Cum crezi, tată!

18

Când ajunse în El-Gamaliyya, i se păru că se asfixiază. Nu mai trecuse pe strada asta de unsprezece ani. Timp de unsprezece ani, paşii nu-l mai purtaseră spre locurile acestea, iar atunci când îi venea în minte vreo întâmplare petrecută aici, ea apărea în culori întunecate, deprimante, de coşmar. Adevărul este că evita partea asta a oraşului cu îndârjire şi prefera să ocolească oricât, cutreierând prin alte cartiere, numai să nu fie obligat să mai vadă această stradă. Încercase să o şteargă din sufletul său. Strada El-Gamaliyya era la fel cum o cunoscuse în anii primei copilării, nu se schimbase nimic: tot îngustă – aproape că o barează un

cărucior de mână, balconaşele cu zăbrele de pe cele două laturi mai că se ating, dughenele înghesuite una în alta, cu zumzetul care iese din ele, de parcă ar fi nişte roiuri de albine, pământul ei prăfuit, cu gropi pline de noroi, băieţaşii care stau pe margine, imprimându-şi urmele picioruşelor desculţe în ţărână sau în noroi, şuvoiul neîntrerupt al trecătorilor, micul birt al lui Amm Hasan, bufetul lui Amm Suleiman. Toate erau neschimbate. Buzele copilăriei se pregătiră să schiţeze un zâmbet de nostalgie, dar îl opriră amărăciunea trecutului şi suferinţa prezentului.

În faţa ochilor săi apăru apoi uliţa Qasr eş-Şawq, şi inima începu să-i bată cu putere, asurzindu-l. În capătul ei, pe partea dreaptă, văzu rânduite pe trotuar – în faţa prăvăliei cu fructe – câteva coşuri cu portocale şi mere. Îşi muşcă buzele şi lăsă ochii în pământ, jenat. Trecutul era învăluit de ruşine. Continuă să înainteze cu capul în pământ, copleşit de jenă şi durere. Într-un taler al balanţei se aşezase el, iar în celălalt – care atârna mult mai greu – se afla această dugheană, un simbol viu, care dăinuise peste timp; în stăpânul ei, în coşurile şi fructele ei, în poziţia ei s-au adunat ruşinea şi durerea, cu care se făles c. Dacă trecutul, cu întâmplările şi amintirile lui, se poate descompune şi risipi cu timpul şi poate fi uitat, prăvălia este ca un martor care adună la un loc ceea ce tinde să se risipească şi readuce în minte ceea ce se uită. Cu fiecare pas cu care înainta, se întorcea câţiva paşi spre trecut, desfăşurând timpul, în ciuda voinţei sale: vedea un copilaş, în prăvălie, ridicând capul spre negustorul de fructe şi zicându-i: „A spus mama să vii la noapte”, îl vede întorcându-se cu o pungă plină cu fructe, radiind de bucurie, o vede pe mamă-sa trăgându-l de braţ cât mai departe de prăvălie, ca să nu-l zărească vecinii făcând semne spre negustor, apoi din nou îl vede pe copil plângând cu sughiţuri în faţa scenei devorării sălbatice, pe care,

de fiecare dată când şi-o aminteşte o recreează, în lumina experienţelor sale recente, văzând în ea cea mai sugestivă manifestare a hidoşeniei. Imaginile se succedau, urmărindu-l cu insistenţă, iar el încerca să fugă de ele, dar nu reuşea să scape de strânsoarea uneia, că îl şi prindea alta; se agăţau de el violent şi sălbatic, făcând să erupă în adâncul sufletului său vulcanul furiei şi vrajbei. Continuă să se apropie de ţinta sa, cumplit de abătut. Cum să intru în uliţă, când chiar în capul ei e prăvălia asta… bărbatul ăsta? O fi stând în acelaşi loc în care obişnuia să stea atunci, demult? N-o să mă uit într-acolo. Dar ce forţă diabolică mă ispiteşte să privesc? Oare o să mă recunoască? Dacă o să văd că mă cunoaşte, o să-l omor. Dar nu cred c-o să mă cunoască! Nici el şi nici altcineva din cartier. Unsprezece ani! Am părăsit cartierul când eram copil şi mă întorc la el când sunt cât un taur, cu două coarne… Şi-apoi, n-avem putere nici cât să omorâm nişte gâze otrăvitoare care ne pişcă!

Coti pe uliţă, grăbindu-se întrucâtva, închipuindu-şi că lumea care îl vede se întreabă: „Unde şi când am mai văzut faţa asta?”. Urcă pe drumul în pantă, denivelat, scuturându-şi praful de pe cap şi, pentru a-şi da curaj, fugi cu gândurile departe şi îşi zise, uitându-se în jur: „Nu te enerva din cauza drumului obositor! Ai uitat ce mult îţi plăcea să aluneci cu o scândură pe panta asta?”. Zări zidul casei şi continuă: „Unde mă duc? La mama mea! Ce ciudat! Nu-mi vine să cred! Cum o s-o găsesc – şi cum o să mă găsească ea? Aş fi vrut să…” Coti la dreapta, într-o fundătură, apoi se îndreptă spre prima uşă din stânga. Asta e casa cea veche! Străbătuse drumul până aici, cum o făcuse de atâtea ori şi în copilărie, fără să ezite şi fără să se întrebe, ca şi cum ar fi părăsit-o doar de câteva zile, dar când deschise uşa, simţi o tulburare nemaicunoscută. Urcă scara încet, cu paşi greoi. În ciuda neliniştii, se trezi cercetând scara cu un interes vădit, făcând o comparaţie între starea ei

actuală şi imaginea pe care o păstra în amintire; i se păru ceva mai îngustă şi observă că i se mai tociseră marginile, iar din capetele treptelor care dădeau spre casa scării începuseră să cadă bucăţi. Foarte curând, amintirile se aşternură cu totul peste prezent. Trecu de cele două etaje închiriate şi ajunse la ultimul. Rămase câteva clipe, trăgând cu urechea, în vreme ce pieptul i se ridica şi cobora precipitat. Dădu din umeri a indiferenţă şi ciocăni în uşă. După vreun minut, uşa se deschise şi se ivi faţa unei servitoare de vârstă mijlocie, care se retrase imediat ce zări un bărbat necunoscut şi îl întrebă politicos ce doreşte. Simţi că i se urcă sângele la cap văzând că ea nu-l cunoaşte şi intră cu paşi fermi, îndreptându-se spre salon, iar când ajunse aici, îi zise pe un ton poruncitor:

— Spune-i stăpânei că a venit Yasin.

„Ce-o fi crezut servitoarea despre mine?” Se întoarse şi o văzu alergând înăuntru, fie pentru că tonul lui poruncitor o copleşise, fie… îşi muşcă buzele, privind cercetător de jur împrejur. Trebuie să fie camera de musafiri, îşi zise derutat, din cauza grabei şi a supărării, deşi îşi aducea aminte de toate ungherele casei, fără să aibă nevoie de vreun ghid. În alte împrejurări, ar fi zburat cu închipuirea între baia la care era dus, în ciuda protestelor şi a hohotelor de plâns, şi grilajul de lemn al balconului, prin ale cărui deschizături se uita seară de seară la cortegiile nunţilor. Oare mobila aceasta din cameră o fi tot cea de demult?

Din mobila cea veche nu-şi mai aduce aminte decât de o oglindă lunguiaţă, fixată într-o chiuvetă aurită, prin ale cărei orificii ieşeau nişte flori artificiale de diferite culori; pe cele două laturi erau prinse nişte felinăraşe, iar de ele atârnau ciucuri de cristal în formă de semilună. Îşi aduse aminte că îi plăcea foarte tare să se joace cu ei sau să privească prin ei la lucrurile din jur, care i se înfăţişau în veşminte ciudate. Îşi aminteşte de obiectele acestea, chiar dacă acum nu le mai vede.

Dar, de fapt, de ce se întreabă, când n-are niciun motiv s-o facă? Mobila asta este alta decât cea de ieri, nu numai pentru că este nouă, ci şi pentru că se cuvine ca încăperea în care locuieşte o femeie care se mărită şi se dezmărită să se schimbe şi să se primenească întruna, aşa cum fuseseră schimbaţi unul după altul tatăl lui, cărbunarul şi sergentul-major. Îl cuprinse încordarea şi stânjeneala, dându-şi seama că nu ciocănise doar în uşa casei vechi, ci odată cu asta zgândărise şi un abces umflat, plin de puroi. Nu trebui să aştepte decât foarte puţin, până ce auzi nişte paşi repezi şi un glas repetând nişte cuvinte nedesluşite. Apoi, fiind cu spatele întors spre uşă, auzi scârţâitul canatului, care se deschise sub lovitura umărului ei. Ajungând lângă el, exclamă gâfâind:

— Yasin! Băiatul meu! Nu-mi vine să-mi cred ochilor… Doamne! S-a făcut bărbat!

Sângele îi năvăli în obrajii bucălaţi şi se întoarse spre ea, fără să ştie cum să o întâmpine, cum va fi această întâlnire. Femeia îl scoase din încurcătură, cuprinzându-l şi strângându-l spasmodic în braţe; nu ajungea să-l sărute decât pe piept; glasul i se strangulă şi o podidiră lacrimile, îşi îngropă faţa la pieptul lui şi rămase aşa un timp, până când îşi recăpăta suflul. El nu făcu niciun gest şi nu scoase niciun cuvânt. Ştia că indiferenţa lui era de nesuportat, dar continuă să rămână ca o stană de piatră, fără să rostească o vorbă. Era totuşi extrem de emoţionat, chiar dacă nu-şi dădea prea bine seama ce fel de emoţii îl încearcă. În ciuda primirii calde, nu simţea dorinţa să se arunce în braţele ei sau să o sărute. Nu reuşea să se elibereze de amintirile triste, care îl însoţeau din anii copilăriei, întocmai ca o boală cronică. Încercă să alunge trecutul şi să se stăpânească, dar umbrele trecutului stăruiau, proiectându-se peste inima lui, în tonuri sumbre. Din această atitudine terifiantă, înţelese mai mult decât în toţi anii trişti care s-au scurs: adevărul dureros, care a făcut să-i sângereze

inima atâta vreme, că mama dispăruse din sufletul lui. Femeia îi căută privirea, rugându-l parcă să-şi apropie faţa de buzele ei. Nu mai putu s-o refuze şi ea îl sărută prelung pe obraji şi pe frunte. În timpul îmbrăţişării, li se întâlniră din nou privirile şi, sub impulsul tulburării şi ruşinii, îşi apropie şi el buzele de fruntea ei. Apoi o auzi murmurând:

— „A venit Yasin!", mi-a spus. „Yasin?", zic eu, „cine să fie ăsta?" Cine altcineva putea să fie? Eu nu cunosc decât o singură fiinţă cu numele Yasin! Acela care a interzis casei mele să-l mai primească, iar mie nu mi-a mai îngăduit să-l văd. Ce s-a întâmplat? Cum aş putea să răspund acestei chemări, acum la sfârşitul zilelor? Am venit în fugă, ca o nebună, fără să-mi vină să cred. Şi te găsesc pe tine! Chiar pe tine, slavă lui Allah! Când m-ai părăsit, erai copil, iar acum eşti bărbat în toată firea! Cât am suferit de dorul tău şi ţie nici nu ţi-a păsat că eu mai trăiesc!

Îl luă de braţ şi merse cu el spre o canapea. El se lăsă condus, întrebându-se însă când se va isprăvi explozia asta de căldură, să poată căuta o cale către scopul care l-a adus aici. Privi pe furiş spre ea – uluit şi neliniştit. Era aproape neschimbată; doar trupul i se împlinise puţin, dar continua să-şi păstreze trăsăturile frumoase. Faţa rotundă, de culoarea bobului de grâu, şi ochii negri, daţi cu *kuhl,* erau la fel ca odinioară. Nu-i plăcură fardurile de pe faţa şi de pe gâtul ei; se aşteptase, poate, ca în aceşti ani să-şi fi schimbat obiceiul vechi de a se sulimeni şi a se găti – cu sau fără motiv – chiar şi atunci când stătea singură în casă. Luară loc unul lângă altul. Se uita la faţa lui cu duioşie şi îi măsura statura, minunându-se.

— Doamne! Aproape că nu-mi vine să-mi cred ochilor! murmură ea cu glas tremurat. Visez! Acesta să fie Yasin? S-a ales praful de toată viaţa mea! Te-am chemat şi te-am rugat întruna. Am trimis la tine sol după sol! Ce să zic? Dă-mi voie să te întreb: cum de a putut inima ta să fie atât de

crudă? De ce-ai fugit de chemarea mea caldă şi te-ai făcut că nu auzi glasul inimii mele mâhnite? Cum? Cum? Cum de-ai uitat că ai o mamă?

Ultima întrebare îi atrase atenţia. O găsi foarte ciudată, îi stârni o compătimire amestecată cu ironie. Exista un lucru, sau mai multe, care i-a amintit clipă de clipă că are o mamă. Dar ce fel de lucruri au fost?

Ridică ochii spre ea descumpănit, fără să scoată o vorbă. Se întâlniră cu ochii ei, într-o fulgerare.

— De ce nu vorbeşti? îl întrebă femeia cu nelinişte.

Yasin încercă să-şi adune gândurile, oftă adânc şi-i răspunse:

— Mi-am amintit de tine întruna, dar cu o durere insuportabilă.

Înainte ca el să-şi termine vorbele, lumina din ochii ei se stinse şi pupilele i se învăluiră într-un nor – în care se amesteca eşecul cu înfrângerea – adus de vântul care sufla din abisul trecutului vinovat. Lăsă pleoapele în jos şi nu se mai simţi în stare să-l privească în ochi.

— Credeam că ai uitat de necazurile din trecut, îngăimă ea trist. Allah mi-e martor că nu se cădea să te mânii într-atât încât să nu mă mai vezi vreme de unsprezece ani.

Reproşul ei îl tulbură până la exasperare şi, dacă n-ar fi fost scopul pentru care venise, ar fi izbucnit ca un vulcan. Femeia asta pricepe cu adevărat ce spune? Îi este atât de indiferent trecutul? Sau îşi închipuie că el nu ştie nimic despre ce s-a întâmplat? Îşi stăpâni nervii cu greu şi zise:

— Spui că nu se cădea să mă mânii? S-ar fi cuvenit chiar mai mult!

Se lăsă să se prăbuşească cu spatele pe spătarul canapelei şi îi aruncă o privire, în care se desluşeau reproşul şi implorarea.

— Ce este ruşinos în faptul că o femeie divorţată se mărită din nou? întrebă ea.

Simţi cum focul furiei i se întinde prin artere, dar nu făcu decât să-şi strângă buzele şi apoi să le închidă. Vorbeşte cu atâta naivitate, ca şi când ar fi convinsă că e nevinovată. Întreabă ce este ruşinos în faptul că o femeie divorţată se mărită din nou. Bine! Nu este nicio ruşine dacă o femeie divorţată se recăsătoreşte. Dar când această femeie este chiar mama lui, lucrurile se schimbă. Şi pe urmă, despre ce căsătorie e vorba? Căsătorie-divorţ, căsătorie-divorţ căsătorie-divorţ. Apoi, mai e ceva, mult mai grav. Fructarul acela! Să-i pomenească de el? S-o lovească peste faţă cu aceste amintiri amare, adunate în sufletul său? Să-i spună deschis că nu este un nătărău, aşa cum îl crede ea? Amintirile năvăliră de data asta cu atâta violenţă, încât nu mai fu în stare să se stăpânească şi izbucni:

— Căsătoria şi divorţul… căsătoria şi divorţul… Astea sunt lucruri scandaloase. Nu se cuvenea să le faci. Să ştii că mi-au frânt inima…

Ea îşi duse mâinile la piept, parcă a resemnare, şi zise cu o afecţiune încărcată de tristeţe:

— N-am avut noroc. Sunt o femeie fără noroc. Asta e…

— Nu încerca să te dezvinovăţeşti! o întrerupse el, fierbând de furie. Asta nu face decât să-mi sporească durerea. Mai bine să lăsăm să cadă un văl peste durerile noastre, ca să le ţină ascunse, de vreme ce nu putem să le ştergem.

Fu nevoită să tacă şi începu să se teamă, pentru această întâlnire şi pentru speranţele pe care i le insuflase. Privi spre el cu neliniște, întrebându-se parcă ce mai ascundea în suflet, iar când simţi că tăcerea o apasă, zise lamentându-se:

— De ce vrei neapărat să mă chinui, când ştii că doar pe tine te am?

Reacţionă ciudat la vorbele ei; parcă ar fi auzit-o pentru prima dată. Ele îi sporiră însă tulburarea. Într-adevăr, el este copilul ei şi ea e mama lui. Dar câţi bărbaţi au fost! Îşi întoarse faţa de la ea, pentru a-şi ascunde mânia şi repulsia. Apoi închise ochii, încercând să fugă de amintirea unor scene oribile. În clipa aceea, o auzi insistând cu gingăşie:

— Lasă-mă să cred că fericirea din momentul de faţă este adevărată, nu e doar o iluzie – da, adevăr, nu iluzie! – şi că ai venit la mine după ce ai scăpat pentru totdeauna de amărăciunea vremurilor trecute.

Se uită fix la ea. Privirea lui trăda gravitatea gândurilor. Nimic nu-l mai putea opri de la realizarea ţelului pentru care venise, chiar dacă amânase, şi zise pe un ton care lăsa să se vadă că sensurile pe care vrea să le exprime sunt mult mai profunde decât cuvintele rostite:

— Depinde numai de tine! Dacă vrei, poţi să ai ceea ce-ţi doreşti.

— Îmi doresc din adâncul sufletului dragostea ta! îi răspunse femeia, cu o privire neliniştită, care trăda teama ce o încerca. Mi-am dorit-o foarte mult şi m-am străduit s-o obţin, dar m-ai alungat fără milă.

Vorbele ei calde îl distraseră pentru o clipă de la gândurile care îl frământau şi continuă:

— Ceea ce doreşti se află în mâna ta. Numai în mâna ta. Doar să vrei, să fii înţeleaptă.

— Ce vrei să spui? întrebă femeia descumpănită.

— E foarte clar ce vreau să spun, murmură el exasperat că ea se prefăcea a nu pricepe. Să renunţi la ceea ce ar fi pentru mine o lovitură fatală, dacă e adevărat ce-am auzit.

— Ce vrei să spui? îngăimă ea, cu ochii larg deschişi şi cu faţa posomorâtă.

— Vreau să spun că e cazul să renunţi la noua ta intenţie de a te căsători şi să nu-ţi mai vină

niciodată în cap un asemenea gând, zise el răspicat, bănuind că ea ar putea din nou să simuleze ignoranţa. Nu mai sunt copil şi nu mai pot suporta o nouă ruşine.

Lăsă ochii în pământ disperată. Rămase aşa un timp, ca şi cum ar fi aţipit, apoi ridică încet capul. Era mai tristă decât ar fi putut el crede.

— Deci de-aia ai venit! rosti ea cu glasul stins, ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi.

— Da! răspunse el, fără să stea pe gânduri.

Răspunsul lui căzu ca un trăsnet. Totul se schimbă brusc în jurul lui şi atmosfera deveni întunecată. Când rămase singur şi rememoră discuţia avută cu mamă-sa, fu de acord cu tot ceea ce spusese, în afară de acest ultim răspuns; rămase mult timp pe gânduri, întrebându-se dacă procedase bine sau nu.

— Ce mult aş vrea să cred că urechile mele n-au auzit bine! îngăimă femeia, privind drept înainte.

Îşi dădu seama că se grăbise, dar era prea târziu şi, ieşindu-şi din fire, îşi vărsă tot focul, adâncind şi mai mult prăpastia care se căscase între ei:

— Faci tot ce ţi se năzare, fără să te gândeşti la urmări. Şi de fiecare dată, eu trebuie să trag ponoasele, cu toate că nu am nicio vină. Credeam că vârsta ţi-a dat şi ceva minte. M-am cutremurat când am auzit că vrei să te măriţi din nou. Ruşinea asta se tot repetă la câţiva ani şi nu se mai sfârşeşte.

Deşi era disperată peste măsură, ascultă vorbele lui cu un fel de indiferenţă, apoi zise cu amărăciune:

— Şi tu eşti victimă, şi eu sunt victimă. Amândoi tragem ponoasele… Şi asta numai din cauza prostiilor pe care ţi le bagă în cap taică-tu şi muierea aia, care te ţine sub oblăduirea ei!

Se miră când văzu ce întorsătură vrea ea să dea lucrurilor şi i se păru hilar, dar nu râse, ci se

înfurie şi mai tare şi continuă să o înfrunte:

— Ce amestec au tata şi nevasta lui în treaba asta?

Nu încerca să scapi de faptele tale, aruncând acuzaţii asupra unor oameni nevinovaţi!

— Nu cred să existe fiu mai neînduplecat decât tine! spuse ea aproape gemând. Aşa îmi vorbeşti, după unsprezece ani de despărţire?

Dădu din mână în semn de protest şi zise pe un ton tăios:

— O mamă păcătoasă nu poate să nască decât un copil neînduplecat.

— Nu sunt păcătoasă! Nu sunt o mamă păcătoasă! Tu însă eşti neîndurător, ai o inimă de piatră, ca şi taică-tu.

— Iar aduci vorba de tata? ţipă el agasat. Ne-ajung ale noastre! Fii cu frică de Allah şi renunţă la această nouă ruşine! Vreau să împiedic un scandal!

— Şi ce te priveşte pe tine? încercă ea în cele din urmă să scape de insistenţa lui.

— Cum să nu mă privească faptele scandaloase ale mamei mele? izbucni el consternat.

— Tu nu mă socoteşti mama ta cu adevărat! replică ea pe un ton în care tristeţea se amesteca puţin cu ironia.

— Ce vrei să spui?

— De vreme ce m-ai alungat din sufletul tău, se cuvine să mă laşi în pace, protestă ea disperată, încercând să ocolească întrebarea.

— Mi-ajung toate câte au fost! izbucni el violent. N-o să mai îngădui să-mi întinezi din nou onoarea!

— Nu există nimic în asta care să întineze onoarea. Allah mi-e martor!

— Ţii neapărat să te măriţi din nou? o întrebă el contrariat.

Tăcu un timp, cu ochii în pământ, disperată. Apoi, scoase un oftat adânc şi zise cu glas stins:

— S-a terminat. Contractul de căsătorie e scris! Nu se mai poate face nimic!

Yasin sări în picioare ca ars; trupul lui masiv împietri, iar faţa i se îngălbeni. Privi fix la capul ei lăsat în jos; fierbea de turbare.

— Muiere… ticăloasă! urlă el.

— Allah să te ierte! îngăimă ea pe un ton indiferent, ce prevestea capitularea totală.

În clipa aceea, îi veni în minte să o lovească, vorbindu-i despre fructarul cel tuciuriu – despre care ea îşi închipuia că nu ştie nimic; voia să-şi verse furia, aşa cum se descarcă încărcătura unui proiectil, să se răzbune pe ea crunt, făcându-i capul ţăndări. În ochi i se aprinse o licărire înspăimântătoare, care ţâşni de sub fruntea încruntată, ameninţătoare. Deschise gura pentru a arunca proiectilul, dar limba refuză să se mişte; se lipise de cerul gurii, atrasă parcă de creier, pe care furia nu-l orbise. Clipa cea mai cumplită trecu, aşa cum trece un cutremur fulgerător, când omul simte pentru câteva clipe suflarea morţii izbindu-i faţa, iar apoi totul revine la normal. Oftă adânc, înfuriat la culme, apoi bătu în retragere, fără să-i pară rău, simţind cum i se preling de pe frunte broboane reci de sudoare. Mai târziu, când a trecut din nou în revistă întâmplările acestei întâlniri ciudate, nu i-a părut deloc rău că a bătut în retragere. Lucrul de care se mirase cel mai tare fusese faptul că el dăduse înapoi nu din milă pentru ea, ci din milă pentru el, apărând nu demnitatea ei, ci demnitatea lui, deşi ştia totul!

Încercând să-şi verse focul, plesni din palme şi exclamă:

— Ticăloaso! Ruşine! Cât de neghiob am putut fi, dacă am crezut că te-aş putea îndupleca, făcându-ţi vizita asta! Apoi, pe un ton ironic: Mă mir cum de ai mai îndrăznit să speri, după toate astea, că ai mai putea să câştigi dragostea mea!

— Sufletul meu îmi spusese că am putea deveni prieteni, în ciuda celor întâmplate, ajunse

până la el glasul ei mâhnit. Vizita neaşteptată trezise în sufletul meu speranţe calde şi mi-am închipuit că aş putea să-ţi dăruiesc toată dragostea din inima mea.

Se trase înapoi, vrând parcă să fugă de vorbele ei mieroase şi temându-se că ele i-ar spori şi mai mult mânia. Simţi că nu mai are niciun rost să rămână în această atmosferă viciată şi zise, întorcându-se ca să plece:

— Aş fi vrut să pot să te omor!

— Dacă ai fi făcut-o, m-ai fi scăpat de viaţa asta, îngăimă ea exasperată, cu ochii din nou în pământ.

Aruncă o ultimă privire spre ea, întunecată de ură, apoi ieşi. Podeaua tremura sub paşii lui. Când ajunse în stradă şi începu să-şi vină în fire, îşi aduse pentru prima oară aminte că uitase să vorbească despre imobile şi despre bani cu ea. Nu scosese niciun cuvânt în legătură cu asta. Ca şi cum nu acesta ar fi fost principalul motiv al vizitei!

19

Sitt Amina deschise uşa încet, îşi vârî capul în încăpere şi întrebă pe tonul ei obişnuit:

— Are nevoie de ceva domnişorul meu?

— Vino puţin, mamă… doar cinci minute, o invită Fahmi.

Femeia intră bucuroasă. Îl găsi stând în picioare dinaintea biroului. Pe faţa lui se puteau citi gravitatea şi preocuparea. O luă de mână şi o conduse la canapeaua de lângă uşă; îi făcu semn să ia loc şi se aşeză şi el alături de ea.

— S-au culcat toţi? întrebă el.

Mama pricepu că nu o invitase pentru un fleac. Dacă ar fost aşa, n-ar fi arătat atât de preocupat şi n-ar fi insistat să rămână singuri. Frământarea lui i se transmise şi ei imediat, ca o sugestie, şi îi răspunse:

— Khadiga şi Aişa s-au retras în dormitorul lor, ca în fiecare seară la ora asta. Pe Kamal l-am lăsat chiar acum, în patul lui.

Fahmi aştepta clipa aceasta de când se lăsase seara şi intrase în sala de lectură. Ca de obicei, nu reuşise să-şi concentreze atenţia asupra cărţii din faţă, ci pândise cu urechea la conversaţia mamei cu cele două surori, apoi la discuţiile ei cu Kamal, în vreme ce repetau împreună un verset. Când tăcerea se aşternu şi se ivi mamă-sa pentru a-i spune „Noapte bună", încordarea aşteptării ajunsese la limită. Cu toate că ea era ca o porumbiţă blândă şi el nu se ferise niciodată să-i spună ce-l preocupă, de data asta se simţea foarte stânjenit şi ezită un timp, cu pleoapele tremurând.

— Te-am chemat, mamă, ca să te consult în legătură cu o chestiune care mă preocupă foarte tare, începu el în cele din urmă.

— Te ascult, băieţelul meu, încercă femeia să-l încurajeze, simţind că el se jenează.

El respiră adânc, pentru a-şi recăpăta calmul şi continuă:

— Ce-ai zice dacă?… Vreau să zic. Oare nu s-ar putea să?… Se opri din nou, încurcat, apoi schimbă tonul şi i se adresă cu discreţie: Nu pot să-ţi împărtăşesc decât ţie ce am pe suflet.

— Bineînţeles, copilul meu. Te ascult.

— Ce-ai zice dacă ţi-aş propune să o peţeşti pentru mine pe Maryam, fata vecinului nostru, domnul Muhammad Ridwan? zise el, luându-şi curaj.

Amina rămase stupefiată o clipă şi îi răspunse doar cu un zâmbet, ce dovedea mai degrabă încurcătura decât bucuria. Apoi, teama, care pusese stăpânire pe pieptul ei în vreme ce aştepta ca el să-i spună ce-l frământă, se risipi şi zâmbetul îi cuprinse toată faţa, anunţând o bucurie limpede.

— Asta e dorinţa ta, într-adevăr? întrebă ea precipitat, după alte câteva clipe de ezitare. O să-ţi spun deschis părerea mea. Ziua în care o să merg

să peţesc pentru tine o fată cumsecade va fi cea mai fericită zi din viaţa mea.

— Îţi mulţumesc, mamă, se grăbi el să-i răspundă cu recunoştinţă, simţind cum i se îmbujorează faţa.

Mama privi spre el, zâmbind blând şi continuă:

— Ce zi fericită va fi! Am ostenit şi am răbdat atâta vreme! Aştept cu atâta nerăbdare o zi în care să fiu şi eu răsplătită! Nu numai una, ci mai multe, ca să mă bucur şi pentru tine, şi pentru surorile tale, Khadiga şi Aişa.

Pluti o vreme cu închipuirea în lumea viselor, apoi se trezi brusc şi tresări, ca o pisică atunci când vedea câinele venind spre ea. Îngăimă compătimitor:

— Dar taică-tău?

— Tocmai de-asta te-am chemat, ca să mă consult cu tine, răspunse Fahmi, zâmbind tulburat.

— Nu ştiu cum o să reacţioneze faţă de rugămintea ta, zise femeia, după ce chibzui puţin, ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi. Taică-tău e un om foarte ciudat şi s-ar putea întâmpla ca el să vadă o crimă în ceea ce alţii consideră un lucru normal.

— Dar ce-ar putea să-i stârnească mânia sau împotrivirea? întrebă Fahmi încruntându-se.

— Asta mă întreb şi eu!

— Este clar că o să amânăm căsătoria până când îmi termin studiile şi-mi găsesc slujbă.

— Fireşte… Fireşte…

— Atunci, de ce s-ar putea opune?

Se uită la el, ca şi cum ar fi vrut să spună: „Cine-l poate trage la răspundere pe tatăl tău dacă el nu vrea să ţină seama de logică?”. Ea nu cunoscuse decât supunerea oarbă, indiferent dacă el avea sau nu avea dreptate.

— Sper să fie totuşi de acord cu rugămintea ta.

— Tata s-a însurat când era de vârsta mea. Nu vreau să spun nimic cu asta, dar eu voi avea

răbdare să aştept până când căsătoria va veni ca un lucru firesc şi acceptat de toată lumea.

— Domnul să ne împlinească dorinţa!

Tăcură o vreme, schimbând doar priviri. Se gândeau la acelaşi lucru şi, instinctiv, fiecare îl înţelegea perfect pe celălalt şi reuşea să citească fără nicio greutate ce se petrece în capul celuilalt.

— Nu ne-am gândit cine o să deschidă discuţia cu el, zise Fahmi în cele din urmă, dând în vileag preocuparea amândurora.

Femeia surâse, de data asta cu toată faţa – semn că scăpase de gândurile neliniştite. Fiul ei îi aducea aminte cu abilitate de o obligaţie pe care numai ea din familie o putea îndeplini şi nu ridică nicio obiecţie, căci ştia că altă cale nu există; acceptă să o facă – însă mai de voie, mai de nevoie –, aşa cum acceptase multe alte lucruri, sperând să se termine cu bine.

— Cine altcineva decât mine ar putea să-i vorbească? răspunse ea cu blândeţe şi afecţiune. Domnul să ne ajute.

— Îmi pare rău. Dacă aş putea să-i vorbesc, aş face-o chiar eu.

— O să-i vorbesc eu… şi sper să fie de acord. Maryam e fată frumoasă, bine-crescută, dintr-o familie de neam.

Tăcu câteva clipe, apoi întrebă, ca şi când gândul îi venea pentru prima oară în cap:

— Ea e de-o vârstă cu tine sau nu cumva e chiar mai mare?

— Nu mă interesează câtuşi de puţin! răspunse el, cu o umbră de teamă în glas.

— Allah să ne binecuvânteze! Domnul fie cu noi! Apoi, ridicându-se pentru a pleca: Te las în grija Domnului. Pe mâine.

Se aplecă spre el şi-l sărută, apoi părăsi camera şi închise uşa. Rămase uluită însă când îl găsi pe Kamal aplecat deasupra unui caiet, pe o canapea.

— Ce-i cu tine aici? se zborşi la el.

Copilul se ridică zâmbind încurcat şi zise:

— Mi-am adus aminte că am uitat caietul de engleză şi m-am întors să-l iau. Pe urmă, m-am gândit că n-ar fi rău să mai repet cuvintele o dată.

Îl conduse din nou în dormitor şi nu plecă până când nu-l văzu sub pătură. Dar somnul nu se lipea de el. Cum auzi paşii mamei urcând scara spre etajul de sus, sări din pat şi o zbughi la dormitorul surorilor. Împinse uşa şi intră. O lăsă pe jumătate deschisă, ca să pătrundă lumina de la lampa suspendată. Se îndreptă spre pat şi o chemă pe sora mai mare, aproape în şoaptă: „*Abla* Khadiga!”. Fata se ridică pe jumătate şi rămase în pat, puţin mirată. Sări şi el lângă ea, gâfâind de tulburare. Dar i se păru că e prea important secretul pe care îl deţinea ca să-l încredinţeze doar Khadigăi şi începu s-o zgâlţâie şi pe Aişa. Venirea lui alungase însă şi somnul ei şi o auzi protestând imediat, dar nu fără curiozitate în glas:

— Ce te-a adus la ora asta aici?

Nu dădu atenţie împotrivirii ei, sigur că va face senzaţie cu ştirea lui. Inima îi tresălta de bucurie.

— Am un secret nemaipomenit, zise el în şoaptă, ca şi când s-ar fi temut să nu-l audă şi o a patra persoană.

— Ce secret? se grăbi Khadiga să-l tragă de limbă. Hai, spune-ne, ca să vedem cât de isteţ eşti!

— Fahmi vrea să o peţească pe Maryam, răspunse de îndată, vrând parcă să divulge cât mai repede ceea ce ştia.

În clipa aceea, se ridică şi Aişa pe jumătate, ca şi cum cineva i-ar fi turnat apă rece peste faţa somnoroasă. Cele trei siluete se apropiară una de alta, formând o piramidă, aşa cum se putea vedea după umbra proiectată pe podea de lumina palidă trimisă de lampă, a cărei flacără pâlpâia uşor, din cauza adierii slabe ce pătrundea în salon prin crăpăturile ferestrelor, vrând parcă să anunţe şi ea o taină şi tot în şoaptă.

— De unde-ai aflat? întrebă Khadiga cu un interes sporit.

— Am ieşit din dormitor ca să-mi iau caietul de engleză şi, când am auzit despre ce vorbeşte Fahmi, m-am lipit de canapea şi am rămas nemişcat, tăcând chitic.

Le spuse în continuare tot ce auzise din spatele uşii întredeschise, în timp ce fetelor li se tăiase respiraţia de încordare.

— Tu crezi aşa ceva? o întrebă Aişa pe sora ei, vrând parcă să se convingă de adevărul celor spuse de Kamal.

— Îţi închipui că ăsta (arătă spre Kamal) ar fi în stare să inventeze o poveste atât de lungă şi de complicată? îi răspunse Khadiga, cu un glas care părea să vină prin telefon dintr-un oraş depărtat.

— Ai dreptate! Apoi, râzând pentru a masca interesul: Să inventezi cum a murit un copil pe stradă e o chestie, iar să inventezi povestea asta e altă chestie.

— Cum s-o fi întâmplat asta? întrebă Khadiga, fără să ia în seamă protestul lui Kamal împotriva ironiei la adresa lui.

— Nu ţi-am spus odată că mă îndoiesc că el se duce chemat doar de glicină pe terasă, în fiecare zi? îi reaminti Aişa.

— Când colo, era cealaltă glicină, care se înfăşurase în jurul picioarelor lui.

— „Nu te cert pentru iubirea lui”, începu Aişa să îngâne.

— Sst! Nu e momentul să cânţi, o dojeni Khadiga. Maryam are douăzeci de ani, iar Fahmi numai optsprezece. Cum poate mama să accepte aşa ceva?

— Mama? Mama e o porumbiţă blândă, care nu ştie să zică „nu”. Dar… ai răbdare… Maryam e într-adevăr o fată frumoasă şi bună. Pe urmă, casa noastră e singura din cartier în care nu s-a făcut nicio nuntă.

Khadiga o iubea pe Maryam la fel ca şi sora ei, dar ea nu ierta defectele nimănui. La nevoie, ştia chiar să le umfle. Şi, cum povestea căsătoriei îi stârnea temerile şi gelozia, sări imediat s-o ponegrească, refuzând să o accepte ca soţie a fratelui ei.

— Eşti nebună! Maryam e frumoasă, dar e cu câteva trepte sub Fahmi. El, măgăriţo, e *studient* şi mâine-poimâine o să fie judecător. O vezi pe Maryam nevasta unui judecător cu poziţie? E cel mult la fel ca noi, dacă nu e chiar sub noi. În multe privinţe… Şi parcă vreuna din noi două o să se mărite cu un judecător?

Aişa se întrebă în sinea ei: „Cine zice că un judecător e mai bun decât un ofiţer?”. Apoi protestă:

— Şi de ce nu?

— Fahmi se poate însura cu o fată de o sută de ori mai frumoasă decât Maryam, care să aibă şi carte, şi să fie şi bogată. Fiică de bei sau poate chiar de paşă[72]. De ce să se grăbească s-o peţească pe Maryam… o analfabetă cu limbă ascuţită. Tu n-o cunoşti cum o cunosc eu…

Aişa înţelese că, după părerea Khadigăi, Maryam avea acum numai cusururi. Nu se putu abţine să nu zâmbească în clipa când a acuzat-o că ar avea limba ascuţită, pentru că ăsta era de fapt defectul cel mai mare al Khadigăi. Se ascunse însă în întuneric, evitând să o provoace, şi zise resemnată:

— Cum o vrea Allah!

— Allah hotărăşte în cer, iar pe pământ hotărăşte tata. O să vedem mâine ce zice el. Apoi, adresându-se lui Kamal: E vremea să te întorci la tine în cameră.

Kamal se îndreptă spre camera lui, zicându-şi: „A mai rămas Yasin. Lui o să-i spun mâine!”.

20

Khadiga şi Aişa se aşezară una în faţa celeilalte, cu picioarele îndoite sub ele, lipindu-se de canatul uşii de la dormitorul părinţilor – situat la etajul de sus –, ţinându-şi răsuflarea şi trăgând cu urechea la taifasul din interior. Era într-o după-amiază; stăpânul îşi terminase siesta, se spălase pe mâini şi se aşezase să-şi soarbă cafeaua, aşteptând chemarea la rugăciune, ca după aceea să poată pleca la dugheană. Cele două surori bănuiau că acesta este momentul cel mai potrivit pentru ca mama să aducă vorba în legătură cu povestea pe care le-o spusese Kamal. Îl auziră mai întâi pe tatăl lor vorbind cu glas tare despre treburile gospodăreşti. Ascultau cu teamă şi nerăbdare, întrebându-se din priviri. În cele din urmă, o auziră pe mama, adresându-i-se cu sfială:

— Stăpâne, dacă mi-ai îngădui, aş vrea să-ţi spun câteva cuvinte în legătură cu o chestiune despre care m-a rugat Fahmi să-ţi vorbesc.

Aişa făcu un semn din cap spre interior, semn care voia să zică: „Uite că vorbeşte”. Khadiga şi-o imagină pe mamă-sa, pregătindu-se să-i anunţe o ştire atât de importantă şi îşi muşcă buzele cu teamă.

— Ce vrea? întrebă stăpânul.

Pentru câteva momente, care celor două fete li se părură un an, se făcu linişte. Apoi, femeia continuă cu delicateţe:

— Fahmi e un băiat foarte bun, stăpâne. Ştiu cât de mulţumit eşti de el, pentru că e serios, bine-crescut – să nu-i fie un deochi! Cred că ştie că eşti mândru de el şi, tocmai de aceea, m-a rugat să-ţi vorbesc despre dorinţa lui.

— Ce vrea? întrebă tatăl, pe un ton care lăsa să se înţeleagă că într-adevăr e mulţumit de fiul lui. Hai, spune.

Îşi lipiră urechile de uşă, uitându-se una la cealaltă, dar parcă nici nu se vedeau.

— Stăpânul îl cunoaşte pe bunul nostru vecin, domnul Muhammad Ridwan? întrebă mama, cu

glasul aproape pierdut.

— Bineînţeles!

— Un om cumsecade, ca şi stăpânul meu… familie de neam… nişte vecini… măcar de-ar fi toţi vecinii ca el.

— Aşa e.

— Fahmi întreabă, stăpâne, dacă tatăl lui i-ar îngădui să se logodească de pe acum cu Maryam, fata bunului nostru vecin, urmând ca ea să rămână la părinţii ei până când o să-i vină vremea să se poată însura cu ea…

— Să se logodească? întrebă stăpânul, abia stăpânindu-şi mânia. Ce vorbeşti, femeie? Ţâncul ăsta?! Ce-aud?! Mai zi o dată ce-ai bâiguit!

— A întrebat numai… îngăimă ea cu glas tremurat, încât Khadiga şi-o închipui făcându-se mică de spaimă. Doar o întrebare, stăpâne. În rest, tu hotărăşti.

— Nici eu şi nici el nu trebuie să ne îngăduim să vorbim despre aşa ceva, izbucni el înfuriat de-a binelea. Nu ştiu cum de s-a putut sminti un şcolar ca el, încât să ceară aşa ceva. Dar o mamă ca tine nu poate decât să-i strice pe copii. Dacă ai fi fost aşa cum trebuie să fie o mamă, n-ar fi îndrăznit să spună o prostie ca asta.

Fetele se speriară, dar în inima Khadigăi neliniştea se amesteca şi cu bucuria. O auziră apoi pe mama lor, zicând cu glasul tremurat, supusă:

— Nu te mânia, stăpâne. Toate sunt mărunţişuri până la mânia ta. În ce mă priveşte, n-am vrut niciodată să se întâmple ceva rău. Şi nici copilul meu. Mi s-a părut atât de nevinovat, când mi-a anunţat dorinţa lui. Mi-a vorbit cu bună intenţie şi am socotit de cuviinţă să ţi-o prezint şi ţie. Dacă asta ţi-i vrerea, o să i-o spun… şi sunt convinsă că va fi la fel de ascultător şi de cuminte ca totdeauna.

— O să asculte, indiferent dacă doreşte sau nu. Dar aş vrea să-ţi spun şi ţie că eşti o mamă slabă, de la care nu se poate aştepta nimic bun.

— Eu nu le promit decât ce zici.

— Spune-mi, cum de i-a putut trece aşa ceva prin cap?

Surprinse de întrebarea neaşteptată, cele două surori deveniră şi mai atente, dar nu auziră niciun răspuns; parcă o vedeau pe mama lor cum clipeşte din ochi tulburată şi li se făcu milă de ea.

— De ce-ai amuţit? Spune-mi, nu cumva a văzut-o?

— Nici vorbă, stăpâne. Copilul meu nu ridică ochii spre nicio vecină şi nici spre altcineva.

— Atunci, cum vrea să se logodească, dacă n-a văzut-o? N-am ştiut până acum că am copii care privesc pe furiş la fetele vecinilor!

— Ferească Allah, stăpâne! Ferească Allah! Copilul meu, când merge pe stradă, nu se uită nici în dreapta, nici în stânga… Iar când e acasă, nu iese din cameră decât dacă are neapărat vreo treabă!

— Atunci, cum de a cerut aşa ceva?

— Le-o fi auzit pe surori vorbind despre ea, stăpâne!

Când auziră ultimele vorbe, fetele simţiră că le trec fiorii şi rămaseră cu gura căscată.

— Şi de când sunt surorile lui peţitoare, mă rog? Ce, e nevoie să-mi părăsesc dugheana şi slujba şi să rămân acasă să fac ordine şi să o păzesc să nu se strice?

— Casa ta e cea mai vrednică de respect, zise mama tânguindu-se. Pe Allah, stăpâne, n-ai niciun motiv să te mânii!

— Spune-i să-şi bage minţile în cap şi să-şi vadă lungul nasului, că e mai bine să-şi vadă de carte, încheie stăpânul ameninţător.

Fetele, când auziră mişcare înăuntru, se ridicară speriate şi se îndepărtară în vârful picioarelor.

Sitt Amina ieşi pe nesimţite din cameră – aşa se întâmpla ori de câte ori îl înfuria cu ceva –, fără să se mai întoarcă, decât dacă o chema el.

Experienţa o învăţase că în astfel de situaţii n-avea rost să încerce să-l liniştească; nu făcea decât să-l irite şi mai tare. Rămas singur, urmele mâniei, care se vedeau în ochii lui, pe faţă, în mişcările mâinilor şi în felul cum vorbea, începură să dispară, dar furia din adâncul sufletului rămase ca nişte resturi pe fundul unui vas. Fără îndoială, se burzuluia pentru cele mai neînsemnate lucruri, nu numai fiindcă voia să-şi impună neapărat politica lui în legătură cu casa, ci şi împins de firea sa irascibilă, pe care acasă nu ştia să şi-o strunească, aşa cum făcea în afară; probabil şi pentru că simţea nevoia să se destindă după reţinerea, toleranţa, amabilitatea şi străduinţa de a câştiga inimile cu orice preţ, pe care şi le impunea deseori. Câteodată, îşi dădea seama că se înfurie degeaba, dar nu regreta, fiind convins că în felul acesta previne lucruri mai grave, care într-adevăr ar merita scandalul. Cele aflate în ziua aceea despre Fahmi nu i se păruseră însă un fleac; după el, era vorba de o toană care n-avea ce căuta în sufletul unui şcolar din familia sa. Nu-şi putea închipui că „sentimentele” s-ar putea strecura şi în casa lui; căci ţinea nespus de mult ca în ea să domnească un climat de puritate riguroasă. Rugăciunea de după-amiază fu un prilej nimerit pentru a se reculege şi a se linişti. Se aşeză pe covoraş cu picioarele sub el, îşi întinse palmele şi începu să-l roage pe Allah să-i binecuvinteze copiii şi să-i călăuzească pe drumul cel bun. Când ieşi din casă, încruntarea aproape i se şterse de pe faţă, dar se strădui să pară morocănos. La dugheană, se întâlni cu câţiva prieteni şi le povesti „anecdota zilei”, prezentând-o nu ca pe o nenorocire, ci ca pe o întâmplare absurdă. Făcură fel de fel de glume pe seama ei şi, încet-încet, începu şi el să facă haz de necaz. Îl lăsară râzând în hohote, fără cea mai mică reţinere. La dugheană, întâmplarea îi apărea altfel decât acasă; nu numai că îl distra, dar chiar îi plăcu şi, în

cele din urmă, îşi zise zâmbind mulţumit: „Aşchia nu sare departe de trunchi!”.

21

Când Kamal trecu pragul casei, umbrele serii începuseră să învăluie totul – străduţe şi fundături, minarete şi cupole. Bucuria lui de a ieşi la o oră atât de târzie, care doar rareori îi era îngăduită, era pe măsura mândriei că purta un mesaj ca acela pe care îl rugase Fahmi să-l transmită. I-l încredinţase lui, atrăgându-i atenţia că trebuie să păstreze o discreţie totală, ceea ce sporea importanţa mesajului – şi a lui deopotrivă –, făcând să-i tresalte inima de bucurie şi mândrie. Se întreba nedumerit de ce pe Fahmi puseseră stăpânire neliniştea şi tristeţea; în veşmântul lor cernit, părea alt om – nu-l mai văzuse niciodată aşa. Îl ştia cu totul altfel. Tatăl lui izbucnea ca un vulcan la cele mai neînsemnate lucruri; Yasin se aprindea destul de repede, în ciuda vorbelor dulci; chiar şi Khadiga şi Aişa aveau câteodată accese de mânie. Ca Fahmi, nu era însă nimeni: râsul lui se preschimbase într-un zâmbet abia vizibil, mânia i se redusese la o încruntare continuă; se cufundase într-o tăcere adâncă, el care obişnuia să dea frâu liber sentimentelor şi entuziasmului. Nu-şi aminteşte să-l mai fi văzut vreodată în asemenea stare. Venise la el, în sala de lecţii, cu privirea pierdută, respirând agitat, cu glasul tremurat, şi i se adresase pe un ton cald, rugător, cerându-i să repete de nenumărate ori mesajul pe care i-l încredinţase. Înţelesese imediat că asta se datora conversaţiei la care trăsese cu urechea, din spatele uşii, transmiţând-o apoi şi surorilor şi stârnind cu ea vâlvă; pe scurt, cauza era Maryam – fata aceea care deseori glumea cu el, a cărei companie uneori îi plăcea, alteori îl necăjea, fără să-şi dea niciodată seama că ar putea să fie atât de primejdioasă pentru liniştea fratelui său. Maryam! Cum de

fusese în stare tocmai ea să facă din fratele lui drag şi minunat ceea ce făcuse?! Confuzia în care plutea îi amintea de lipsa de claritate care învăluie spiritele şi fantomele. Nu de puţine ori, ele îi stârniseră curiozitatea şi teama. Inima îi tresări, curioasă şi neliniştită, străduindu-se să pătrundă taina. Confuzia însă nu-l împiedică să repete mesajul, aşa cum îl sfătuise fratele său, cu puţin timp în urmă, pentru a fi sigur că nu va uita niciun cuvânt.

Trecu pe lângă casa familiei Ridwan, apoi coti pe prima ulicioară şi se trezi la poartă. Casa nu-i era străină; intrase de mai multe ori în curtea ei mică. Îşi aminteşte că, într-un colţ, se afla un cărucior de mână cu roţile scoase şi că deseori se urcase pe el, închipuindu-şi că ar avea roţi şi că va porni cu el în orice direcţie ar dori. Colindase prin toate camerele casei, fără să fi cerut voie, iar stăpâna şi fiica ei – pe care le socoteşte vechi prietene ale sale, în ciuda anilor care îi despart – l-au întâmpinat întotdeauna cu căldură. Cunoştea cele trei încăperi şi salonaşul de la mijloc, cu maşina de cusut aşezată la fereastra ce dădea spre Baia Sultanului, la fel de bine ca pe propria lor casă, cu camere spaţioase şi cu salonul mare, în care se întâlneau, seară de seară, la cafea. Multe lucruri de aici îi rămăseseră adânc întipărite în minte din vremea celei mai fragede copilării; aşa, de pildă, îşi aduce bine aminte de cuibul unei porumbiţe clădit la colţul grilajului de lemn – lipit de camera lui Maryam –, marginea lui rotundă, din paie şi fulgi, ieşea puţin în afară, lăsând să se vadă coada sau ciocul păsării – după poziţia în care se aşeza. Privea spre cuib, zbătându-se între două dorinţe: una – izvorând dinlăuntrul lui – îl îndemna să se joace cu el şi să-i fure puii, cealaltă – inoculată de mama lui – îl ţinea pe loc, obligându-l să privească şi să ajungă doar cu imaginaţia până la cuib şi la familia care sălăşluia în el. Maryam, cu pielea ei lucioasă şi trăsăturile graţioase, o

întrecea de departe pe femeia aceea frumoasă de la tutungeria lui Matusian, care se uita la el în fiecare după-amiază; Kamal rămânea pironit, intrigat de „povestea ei”. Maryam îi spunea atât ceea ce ştia, cât şi ceea ce nu ştia despre „povestea ei”, vrăjindu-l cu glasul ei dulce. Aşadar, casa nu-i era străină. Străbătu drumul spre salonaş, fără să-l simtă nimeni. Aruncă o privire spre prima cameră şi îl văzu pe domnul Muhammad Ridwan întins în pat, aşa cum se obişnuise să-l vadă de ani de zile. Ştia că bătrânul este bolnav; auzise de mai multe ori spunându-se că e paralizat. Într-o zi, o întrebase pe mamă-sa ce înseamnă paralizat şi, când ea i-a explicat, a început să se roage la Allah să-l apere de răul cuvântului rostit şi se retrăsese, făcându-se mic. Din ziua aceea, domnul Ridwan îi stârnea compătimirea şi o curiozitate asociată cu teamă. Trecu pe lângă camera următoare şi o văzu pe mama lui Maryam stând în picioare dinaintea oglinzii, cu un fel de cocă în mână, întinzând-o pe obraji şi pe gât, apoi trăgând rapid de ea şi pipăindu-şi pielea, pentru a se convinge că e netedă. Cu toate că trecuse de patruzeci de ani, era la fel de frumoasă ca fiica ei. Îi plăcea să râdă şi să glumească şi, cum îl vedea, se grăbea să-l întâmpine veselă şi să-l sărute, întrebându-l apoi cu o nerăbdare prefăcută: „Când o să te faci mare, ca să mă mărit cu tine?”. Vorbele ei îl descumpăneau, dar îi şi plăceau şi ar fi vrut ca ea să mai spună şi altele la fel. Operaţiunea cu care o găsea ocupată din când în când în faţa oglinzii îl intrigase întrucâtva şi, într-o zi, a întrebat-o pe mamă-sa despre ce este vorba, însă ea îl ocărâse – ocara fiind pedeapsa cea mai mare cunoscută ei şi îl mustrase pentru că întreabă de lucruri ce nu-l privesc. Mama lui Maryam este mai îngăduitoare şi mai blândă; odată, când l-a surprins privind la ea curios, l-a chemat, l-a îndemnat să ia loc pe scaunul din faţa ei, a lipit de degetul lui ceea ce el crezuse mai înainte că e cocă, şi-a întins faţa spre

el şi i-a zis în glumă: „Hai, la treabă! Să te văd cât de îndemânatic eşti!”. S-a apucat să imite mişcările ei, încercând să-i demonstreze cât de priceput este, în vreme ce ea se amuza. Nemulţumit de rezultatul experienţei, a întrebat-o totuşi: „De ce faci asta?”. Ea izbucni în râs şi-i răspunse: „Nu vrei să mai aştepţi zece ani, ca să afli singur? Dar de ce să aştepţi? Pielea fină nu e mai frumoasă decât cea aspră? Asta e!”. Trecu pe lângă uşă în vârful picioarelor ca ea să nu-l simtă, căci mesajul pe care trebuia să-l transmită era prea important ca să-i îngăduie să mai stea de vorbă şi cu altcineva în afară de Maryam. O găsi în ultima cameră, stând în pat, cu picioarele sub ea, spărgând seminţe şi punând cojile pe farfuria din faţă.

— Kamal! exclamă ea mirată când îl văzu. Se abţinu să-l întrebe ce era cu el la ora asta, de teamă să nu-l sperie. Ne-ai onorat casa, continuă ea. Vino şi stai lângă mine.

Îi întinse mâna pentru a o saluta, apoi îşi desfăcu nasturii ghetuţelor înalte, se descălţă şi sări în pat. Era îmbrăcat într-un *ghilbab* vărgat, iar pe cap avea o tichie albastră cu dungi roşii. Maryam îi puse câteva seminţe în mână, râzând, şi-i zise:

— Sparge-le, copilaş cu dinţii ca perlele. Ţi-aduci aminte cum odată m-ai muşcat de încheietura mâinii când te-am gâdilat? Uite-aşa…

Întinse mâna spre subsuoara lui, dar el se retrase şi-şi duse palmele la piept, pentru a se apăra; râse nervos, ca şi cum l-ar fi gâdilat cu adevărat.

— Fie-ţi milă, *abla* Maryam, ţipă el.

Se miră că era atât de fricos şi îl lăsă în pace.

— De ce ţi-e aşa frică de gâdilat? Uită-te la mine. Nici nu-mi pasă.

Îşi duse braţele pe cap, iar el începu s-o gâdile cu degetele repede, privind fix în ochii ei negri, frumoşi, pentru a surprinde primul semn al înfrângerii. În cele din urmă, îşi trase mâinile înapoi şi oftă dezamăgit.

— Ai văzut, bărbat mic şi neputincios? i se adresă ea, râzând ironic. De azi înainte, să nu mai pretinzi că eşti bărbat. Apoi, ca şi când şi-ar fi adus aminte brusc: Vai, ce nenorocire! Ai uitat să mă săruţi. Nu ţi-am atras atenţia de atâtea ori că salutul nostru, când ne întâlnim, trebuie să fie un sărut?

Îşi apropie faţa, iar el îşi ţuguie buzele şi o sărută pe obraz. Dădu apoi la o parte cu degetul nişte resturi de seminţe pe care i le lăsase pe obraz, când o sărutase. Maryam îi prinse bărbia cu mâna dreaptă şi îl sărută o dată şi încă o dată.

— Cum ai reuşit să scapi la ora asta? întrebă apoi, cu un fel de admiraţie. Probabil că tanti răscoleşte acum toată casa.

Aah! Se lăsase prins în vorbă şi în joacă şi era gata să uite de masajul care-l adusese. Întrebarea îl făcu să-şi aducă aminte; se uită la fată, parcă vrând să descopere ce anume îl dăduse peste cap pe fratele lui cel liniştit şi bun. Ştia că aduce veşti triste şi, de aceea, zise cu teamă:

— Fahmi m-a trimis.

Privirea ei deveni gravă; se uită la el cu atenţie, dornică să afle ce avea să-i spună. Simţi şi el schimbarea – parcă ar fi trecut de la un anotimp la altul.

— Pentru ce? o auzi întrebând, cu glasul stins.

El îi răspunse cu o sinceritate care dovedea că nu era conştient de gravitatea ştirii pe care o aducea, chiar dacă ceva dinăuntrul lui îi spunea că era vorba de un lucru foarte serios:

— Mi-a zis: Transmite-i salutări şi spune-i că i-am cerut permisiunea tatălui ca să mă logodesc cu ea, însă el nu a fost de acord cu logodna înainte de a-mi termina studiile şi mi-a cerut să aştept.

Privea la el cu un interes deosebit. Când se opri din vorbă, ea lăsă ochii în jos, fără să scoată un cuvânt. Se aşternu tăcerea. Kamal însă voia să o destrame cu orice preţ.

— Refuzul a venit în ciuda voinţei lui, dar el va grăbi anii, pentru a realiza ceea ce doreşte.

Când văzu că vorbele lui nu reuşesc să rupă vălul tăcerii, dori şi mai tare s-o readucă la veselia de la început şi zise, încercând s-o ispitească:

— Vrei să-ţi povestesc despre discuţia care a avut loc între Fahmi şi mama?

— Ce-a zis el şi ce i-a răspuns ea? întrebă ea, oarecum absentă.

Se bucură de această victorie parţială şi îi relată discuţia pe care o ascultase din spatele uşii. La un moment dat, avu impresia că ea oftează.

— Tatăl tău e un om foarte aspru. Toţi spun că e aşa… zise ea mâhnită.

— Da… Aşa e tata… confirmă el, fără să-şi dea seama exact ce spune.

Ridică ochii spre ea cu teamă şi, deşi o găsi absentă, întrebă, aducându-şi aminte de recomandarea fratelui:

— Ce să-i spun?

Zâmbi amar şi ridică din umeri; apoi rămase un timp pe gânduri.

— Spune-i că ea nu ştie ce-o să facă dacă în cursul acestei îndelungate aşteptări se va ivi un alt peţitor, zise ea în cele din urmă, cu şiretenie în priviri.

Pe Kamal îl interesa mai mult să reţină noul mesaj decât să-l înţeleagă. Simţi că misiunea lui se încheiase; puse seminţele în buzunarul *ghilbab*-ului şi întinse mâna, pentru a-şi lua rămas-bun; alunecă apoi pe podea şi ieşi în fugă.

22

Aişa privea în oglindă încântată. Care fată din cartier mai are cosiţe aurii, ca ale ei, şi ochi albaştri? Yasin îşi arăta admiraţia în gura mare când rămâneau singuri şi se apucau să vorbească despre una şi alta; lăsa şi Fahmi să-i scape câte o privire de încântare. Lui Kamal nu-i plăcea să bea

dintr-un vas, decât din locul pe care îl umeziseră buzele ei. Mama o răsfăţa, zicându-i lună plină, cu toate că nu-şi ascundea nici neliniştea pentru că era totuşi cam slabă şi o îndemna pe *Umm* Hanafi să-i pregătească o reţetă ca să se mai împlinească. Probabil că Aişa era mai conştientă decât toţi de frumuseţea ei. Cel puţin, aşa se părea, după interesul cu care se îngrijea. Asta nu scăpase, bineînţeles, comentariilor şi dojenilor Khadigăi. Nu pentru că ea admitea neglijenţa, căci Khadiga moştenise poate cel mai bine de la mamă-sa pasiunea pentru curăţenie şi eleganţă, ci fiindcă observase că sora ei nu se apuca în nicio dimineaţă de vreo treabă, înainte să-şi pieptene părul şi să-şi aranjeze ţinuta. Dar grija pentru frumuseţea ei nu era singurul motiv pentru a se împodobi dis-de-dimineaţă; imediat ce tatăl şi fraţii părăseau casa, ea alerga în salon şi crăpa fereastra care dădea spre Bayna el-Qasrein, privind în stradă cu nelinişte şi teamă. Făcu aşa şi în dimineaţa aceea şi se opri în spatele ferestrei, plimbându-şi tulburată privirea între Baia Sultanului şi strada Bayna el-Qasrein, în vreme ce inima ei feciorelnică bătea să-i sară din piept, până când, din El-Harnafiş, se ivi ţanţoş cel aşteptat, în uniformă, cu câte două stele lucitoare pe fiecare umăr. Pe măsură ce se apropia de casă, ridica ochii – dar nu şi capul – prevăzător, iar când ajunse în dreptul ei, pe faţă i se desenă un zâmbet foarte discret, aducând cu secera din prima seară a lunii noi, sesizabil mai degrabă cu inima decât cu ochii. Când dispăru după balcon, ea alergă la fereastra ce dădea în En-Nahhasin, pentru a-l urmări mai departe, dar nu mică-i fu mirarea când se trezi cu Khadiga pe canapeaua dintre cele două ferestre, privind pe deasupra capului ei. Scoase o exclamaţie de surprindere şi rămase pironită în loc, cu ochii holbaţi. Când şi cum venise? Cum se aşezase pe canapea, fără ca ea să o simtă? Ce-o fi văzut? Când, cum şi ce? Khadiga îşi fixă privirea asupra ei, îngustându-şi ochii încet, fără să scoată

o vorbă, vrând parcă să-i prelungească chinul. Recăpătându-şi întrucâtva calmul, Aişa lăsă capul în jos şi se îndreptă spre canapea, bombănind.

— M-ai speriat, soro!

Khadiga rămase pe canapea şi continuă să privească în stradă, ca şi cum nici n-ar fi auzit vorbele ei.

— Te-am speriat, zici? întrebă cu ironie în glas. Allah să te binecuvânteze! Da' ce, sunt baubau?

Aişa scrâşni din dinţi, turbată de furie şi disperare, dar zise pe un ton care voia să pară tot liniştit:

— M-am trezit cu tine cocoţată aici, fără să fi simţit când ai intrat. De ce mergi în vârful picioarelor?

Khadiga sări jos, apoi se aşeză iar pe canapea cu nonşalanţă şi-i răspunse:

— Îmi pare rău, soro. Data viitoare, o să-mi atârn un clopot de gât, ca maşina pompierilor, ca să-mi anunţe sosirea şi să nu te mai sperii.

— Nu-i nevoie să-ţi atârni clopot. E de-ajuns să mergi ca oamenii făcuţi de Domnul nostru, zise Aişa, tot încurcată.

— Domnul nostru e martor că merg la fel ca toţi oamenii făcuţi de el, îi răspunse cu aceeaşi ironie în glas şi uitându-se la ea tot fix. Dar se pare că tu, când te afli în spatele ferestrei – în spatele acestei deschizături, vreau să zic – eşti atât de absorbită de ceea ce ai în faţa ochilor, încât uiţi de tine şi nu mai eşti la fel ca oamenii pe care i-a făcut Domnul.

— Aşa eşti tu întotdeauna… mormăi Aişa bosumflată.

Khadiga tăcu un timp, apoi îşi întoarse ochii de la victima ei şi-şi arcui sprâncenele, de parcă se gândea la o chestiune foarte complicată. Brusc, deveni veselă, ca şi cum ar fi găsit soluţia salvatoare, şi zise, fără să privească la sora ei, vorbindu-şi sieşi:

— Aşadar, de-aia îngână ea întruna „Tu, cel cu tresă roşie… tu, cel care m-ai fermecat… fie-ţi milă de mine…”? Şi eu, de bună credinţă, ziceam că e un cântec nevinovat, cu care vrea să se distreze.

Inima fetei se porni să bată nebuneşte. Uită de primejdie, căci nu mai avea rost să se agaţe de speranţe mincinoase şi, cu sufletul zguduit de tulburare, fu gata să izbucnească în plâns. Dar tot disperarea o împinse să se apere, pe viaţă şi pe moarte.

— Ce vorbe sunt astea, pe care nici nu le pricep? întrebă ea, fără să-şi poată ascunde totuşi tulburarea.

Khadiga continuă, ca şi când n-ar fi auzit vorbele ei:

— De-aia se găteşte ea cu noaptea în cap! M-am întrebat întruna, oare ce rost are ca o fată să se gătească înainte de a mătura şi de a scutura praful!? Ce măturat, ce scuturat, biată Khadiga? O să trăieşti proastă şi o să mori proastă. Tu vezi-ţi de măturat şi de scuturat. N-are rost să te găteşti nici înainte de treabă şi nici după ce o termini. Pentru ce să te găteşti, nefericito? Stai şi priveşte prin deschizătura ferestrei zi şi noapte şi, dacă se uită la tine cineva, fie şi soldatul din patrulă, îmi tai mâinile!

— Nu vorbi aşa! izbucni Aişa nervoasă. E păcat.

— Ea are dreptate, Khadiga. Astea sunt lucruri pe care nu le poate pricepe mintea ta întunecată. Ochi albaştri, păr ca aurul… tresă roşie… stele strălucitoare. Acum înţeleg! Fireşte…

— Greşeşti, Khadiga. Priveam în stradă şi nimic mai mult. Nu voiam să văd pe nimeni, nici să mă vadă nimeni.

— Cu mine vorbeşti, soro? întrebă Khadiga, întorcându-se spre ea, cu aerul că până în clipa aceea nu îi înregistrase vorbele şi ar fi vrut să-şi ceară scuze. Iartă-mă… mă gândeam la nişte

lucruri importante. Nu vrei să amâni discuţia? Dădu din cap îngândurată şi continuă să vorbească singură: Acum înţeleg! Fireşte… Dar ce vină ai dumneata, domnule Ahmad Abd el-Gawad? îmi pare rău pentru dumneata, stăpâne… nobil… şi generos… Vino s-o vezi pe fiica ta, stăpâne.

Când auzi numele tatălui, Aişa îşi întoarse capul. Îi veni în minte vorbele pe care stăpânul le spusese mamei, în ziua când izbucnise împotriva dorinţei lui Fahmi de a se logodi cu Maryam: „Spune-mi, nu cumva a văzut-o? N-am ştiut până acum că am copii care privesc pe furiş la fetele vecinilor!" Dacă aşa a vorbit despre un băiat, ce-o să zică despre o fată?

— Khadiga… izbucni cu glasul sugrumat. Greşeşti… Vorbeşti cu păcat…

— Asta o fi dragostea? continuă Khadiga, fără să se întoarcă spre ea. Probabil! N-am zis că „Dragostea este ca un mai în inima mea. Aproape că e mai bine la Tukar[73] decât aşa…"? Unde o fi această Tukar? Poate că e chiar în En-Nahhasin sau poate chiar în casa domnului Ahmad Abd el-Gawad.

— Nu mai suport vorbele astea. Te implor… Doamne! De ce nu vrei să mă crezi?

— Vezi ce-i de făcut, Khadiga. Nu-i de glumă. Eşti sora mai mare şi datoria e datorie, oricât de neplăcut ar fi. Trebuie să afle cei care s-ar cuveni să ştie. Să-i spun tatei? Nu prea ştiu cum aş putea să-i vorbesc despre un lucru ca ăsta. Lui Yasin? El e ca şi când n-ar fi. Tot ce-ar putea face e să îngaime nişte vorbe fără noimă… Lui Fahmi? El nutreşte simpatie pentru părul auriu – cauza acestei nenorociri. Cred că e mai bine să-i spun mamei şi s-o las să se descurce cum crede ea că e mai potrivit.

Făcu un gest, ca şi cum ar fi vrut să se ridice, dar Aişa alergă spre ea, o prinse de umeri şi strigă, în vreme ce pieptul i se ridica şi cobora:

— Ce vrei?

— Mă ameninţi? întrebă Khadiga.

Aişa dădu să vorbească, dar o podidiră lacrimile. Rosti nişte frânturi de cuvinte printre sughiţuri. Khadiga privi spre ea tăcută şi căzu pe gânduri. Apoi, se încruntă şi tristeţea îi învălui faţa.

— Ai greşit, Aişa… zise ea pe un ton serios de data asta. Se opri. Faţa se posomorî şi mai tare, iar nasul îi deveni parcă şi mai proeminent. Se vedea clar că era emoţionată. Trebuie să recunoşti că ai greşit… Spune-mi, cum de te-ai lăsat ispitită de jocul ăsta, nebuno?

— Gândeşti greşit despre mine… murmură Aişa, în timp ce-şi ştergea ochii.

Khadiga pufai, vădit iritată de atâta încăpăţânare; renunţă definitiv la tonul agresiv şi chiar la glumă. Ea ştia întotdeauna unde trebuie să se oprească. Înclinaţiile agresive fură atenuate de ironie; rămăseseră însă vii înclinaţii care nu aveau de-a face cu agresivitatea, izvorâte din sentimentele ei de soră mai mare sau de mamă, pe care nu i le reproşa nimeni din familie.

— Nu te încăpăţâna, îi zise ea sub impulsul acestor sentimente. Am văzut cu ochii mei totul. Acum nu mai glumesc. Vreau să-ţi spun sincer că ai făcut o mare greşeală. E un joc pe care casa noastră nu l-a cunoscut până acum şi nu trebuie să-l cunoască nici în prezent şi nici în viitor. Numai nechibzuinţa te-a împins la el. Ascultă şi bagă bine-n cap ce-ţi spun. Să nu te mai întorci la jocul ăsta niciodată, căci nimic nu rămâne necunoscut, chiar dacă, un timp, poate fi tăinuit. Închipuie-ţi ce ni s-ar întâmpla la toţi dacă te-ar vedea vreun trecător de pe stradă sau vreun vecin. Ştii foarte bine cum e gura lumii. Închipuie-ţi ce s-ar întâmpla dacă ar afla tata – Allah să ne apere!

Aişa lăsă capul în jos, recunoscându-şi fapta prin tăcere. Faţa i se făcu roşie de ruşine. O chinuiau mustrări de conştiinţă.

— Fereşte-te… fereşte-te… zise Khadiga oftând. Pricepi? Schimbă din nou tonul, devenind iarăşi puţin ironică. Nu te-a văzut? Ce-l împiedică să se prezinte, cum fac bărbaţii cinstiţi? Şi o să-ţi spunem fie „o mie de felicitări!”, fie „o mie de draci!”.

Aişa îşi recăpătă suflul şi zâmbetul abia desenat pe buzele ei era ca prima licărire a ochilor după un leşin îndelungat. Khadiga se bucură, văzând-o cum se eliberează din strânsoarea ei, la fel cum până atunci se bucurase că reuşeşte să o domine. Apoi o ameninţă:

— Să nu-ţi închipui că ai ieşit la liman. Limba mea nu tace dacă nu vei şti s-o ţii în frâu.

— Ce vrei să spui? întrebă Aişa, ceva mai liniştită.

— N-o lăsa de capul ei, mi-e teamă să n-o ia razna. Oferă-i ceva dulce, ca să uite de tine. O cutie de bomboane de la Şangarli, de pildă…

— Ai tot ce doreşti, ba chiar mai mult.

Se aşternu tăcerea. Fiecare se cufundă în gândurile ei. Inima Khadigăi rămase însă la fel ca la început – un amestec de sentimente contradictorii: invidie şi ranchiună, alături de milă şi afecţiune.

23

Sitt Amina pregătea obişnuita cafea de după-amiază, când se trezi cu *Umm* Hanafi, ai cărei ochi strălucitori anunţau o veste îmbucurătoare:

— Trei doamne străine vor să te vadă, stăpână, zise ea cu subînţeles.

Graba cu care mama lăsă treaba şi se îndreptă de spate arăta că ştirea o interesează. Se uită la slujnică foarte atentă, ca şi cum vizitatoarele ar fi putut să vină de la curtea regală sau din cer.

— Străine? întrebă în şoaptă, aşteptând parcă o confirmare.

— Da, stăpână! Bătură în uşă şi le deschisei. „Nu e casa domnului Ahmad Abd el-Gawad?”, întrebară ele. „Ba da!”, le răspunsei eu. „Stăpânele sunt sus?” „Da!”, zic eu. „Vrem să le facem o vizită!” „Cine să spun că sunteţi?”, întreb eu. „O să spunem noi. Solul trebuie să ducă doar vestea", zise una râzând. Am venit în zbor, stăpână, repetând în şoaptă: „Dă, Doamne, să mi se împlinească visele!”

— Invită-le în salon. Repede, o îndemnă mama, cu acelaşi interes în ochi.

Câteva secunde rămase nemişcată, cufundându-se într-un vis fericit, a cărui lume i se deschise brusc, după ce în ultimii ani fusese motiv de îngrijorare. Apoi, îşi veni în fire şi o strigă pe Khadiga, pe un ton care nu suporta amânare. Fata veni imediat. Când privirile li se întâlniră, zâmbetul o învinse.

— Trei doamne sunt în salon… îi zise, fără să-şi poată ascunde bucuria. Îmbracă-te cu cele mai frumoase lucruri… Şi pregăteşte-te.

Faţa Khadigăi se îmbujoră şi mama se molipsi numaidecât de la ea. Urcă în dormitorul de la etajul de sus, pentru a se pregăti şi ea, ca să le primească pe vizitatoare. Khadiga se uită, cam uluită, spre uşa după care dispăruse mamă-sa. „Ce-o fi cu vizita asta?”, se întrebă ea, simţind cum îi bate inima. Îşi reveni imediat şi îl strigă pe Kamal. Când acesta apăru din camera lui Fahmi, îi zise:

— Repede-te până la *abla* Maryam şi spune-i: „Khadiga îţi trimite salutări şi te roagă să-i împrumuţi şi ei pudra, *kuhl*-ul şi rujul.

Băieţaşul repetă ordinul şi ieşi în fugă. Khadiga alergă în dormitorul ei şi, în vreme ce-şi scotea *ghilbab*-ul, îi zise Aişei, care se uita la ea nedumerită:

— Alege-mi cea mai frumoasă rochie. Cea mai frumoasă.

— Ce te-a apucat? întrebă Aişa. O vizitatoare? Cine?

— Trei doamne… îi răspunse Khadiga în şoaptă. Străine… adăugă apoi, apăsând pe silabe.

Aişa îşi trase capul înapoi, mirată. Apoi exclamă, făcând ochii mari de bucurie:

— Aaa… înseamnă că… Ce veste!

— Nu te grăbi să tragi concluzii. Cine ştie despre ce e vorba?

— Pluteşte ceva în aer, zise Aişa, râzând, în vreme ce se îndrepta spre dulap, pentru a alege rochia potrivită. Nunta are miros de parfum.

Khadiga râse, ca să-şi ascundă tulburarea. Se apropie de oglindă şi îşi cercetă atentă chipul.

— Aşa nu mi-ar şedea rău… zise ea cu ironie, ascunzându-şi nasul cu palma. Ar mai merge… Dar aşa numai Domnul mă poate salva! adăugă ea, ridicând palma.

— Nu fi nedreaptă cu tine! îi zise Aişa, în timp ce o ajuta să îmbrace o rochie albă, cu flori violete. Nimic nu scapă de limba ta! Nu contează numai nasul. Mai sunt şi ochii… şi părul lung… şi farmecul…

— Lumea nu vede decât defectele, îi răspunse Khadiga, întorcându-şi faţa spre ea.

— Ce spui tu e adevărat când e vorba de oameni de teapa ta, dar – slavă Domnului! – nu toţi sunt ca tine.

— O să-ţi răspund când o să am timp să mă ocup de tine!

— Şi pe urmă, nu uita de trupul ăsta fraged, plin… îi mai zise Aişa, lovind-o uşor cu palma peste coapse, în timp ce-i aranja rochia. Şi ce mai trup!

— Dacă mirele ar fi orb, nu mi-aş face niciun fel de probleme. Şi l-aş accepta, chiar dacă ar fi vreun şeic de la Al-Azhar, îi răspunse Khadiga, râzând veselă.

— Dar ce cusur au şeicii de la Al-Azhar? Sunt şi printre ei unii foarte buni.

Când termină cu rochia, Aişa scoase un oftat.

— Ce-i cu tine? o întrebă Khadiga.

— N-avem pic de pudră, de *kuhl* şi de ruj! îi răspunse ea nemulţumită. Parcă n-ar trăi femei în casa asta!

— Ar fi mai bine să-i spui tatei vorbele astea.

— Mama nu e şi ea stăpână? N-are şi ea dreptul să se gătească?

— Ea e frumoasă şi fără găteli.

— Şi tu? Le primeşti pe vizitatoare aşa?

— L-am trimis pe Kamal la Maryam să ceară pudra, *kuhl*-ul şi rujul. Am eu faţă, ca să mă pot întâlni cu peţitoarele aşa, fără dresuri? îi răspunse Khadiga râzând.

Timpul nu le îngăduia să mai piardă niciun minut şi Khadiga îşi scoase basmaua de pe cap şi-şi desfăcu cele două cozi groase şi lungi, iar Aişa se apucă să-i pieptene părul despletit, zicându-i:

— Ce păr neted şi lung! Ce zici, n-ar fi mai frumos să-l împletesc într-o singură coadă?

— Nu, fă-mi-l tot în două! Dar ia spune-mi, să rămân cu ciorapii în picioare sau să-i scot?

— E iarnă şi e normal să porţi ciorapi, dar mă tem să nu creadă că ai vreun defect şi vrei să-l ascunzi.

— Ai dreptate. Tribunalul e mai îngăduitor decât camera care mă aşteaptă acum.

— Ţine-ţi cumpătul! Domnul e bun cu noi!

În clipa aceea, intră Kamal gâfâind şi întinse lucrurile aduse surorii mai mari, zicându-i:

— M-am dus într-o fugă… şi pe scară, şi pe stradă.

— Bravo! Bravo! Ce ţi-a zis Maryam?

— M-a întrebat dacă avem musafiri şi cine sunt şi i-am răspuns că nu ştiu.

— Şi a fost mulţumită de răspuns? îl întrebă Khadiga cu interes.

— Mi-a cerut să jur pe Al-Husayn că-i spun tot ce ştiu şi i-am jurat că nu ştiu nimic altceva.

— O să bănuiască despre ce e vorba, zise Aişa râzând, fără a se opri din lucru.

— E ca o fată bătrână… Nu vrea să-i scape nimic, zise Khadiga, în timp ce-şi întindea pudra pe faţă. Pariez că mâine o să ne viziteze, ca să facă o anchetă completă.

Kamal nu vru să părăsească dormitorul lor, aşa cum s-ar fi cuvenit, sau poate că nu putu să-l părăsească, din cauza tabloului pe care îl avea pentru prima oară în faţa ochilor. Nu mai asistase niciodată la schimbarea înfăţişării surorii sale. Faţa ei era cu totul alta: pielea albă, obrajii îmbujoraţi, genele de un negru plăcut, conturând marginile şi adăugând pupilelor o strălucire splendidă.

— Tu semeni acum, *abla,* cu păpuşa pe care o cumpără tata de sărbătoarea naşterii Profetului! exclamă el încântat.

Cele două fete nu-şi putură stăpâni râsul.

— Îţi plac acum? îl întrebă Khadiga.

Se apropie de ea în grabă şi zise, întinzând degetul spre vârful nasului ei:

— Dacă n-ar fi ăsta!

— Dă-l afară pe bârfitorul ăsta! îi zise ea surorii, după ce-i dădu mâna la o parte.

Aişa îl apucă de mână şi-l târî afară, fără a ţine seama de împotrivirea lui. Închise uşa şi-şi continuă treaba, cu aceeaşi seriozitate. Deşi se conveni ca peţitoarele s-o vadă numai pe Khadiga, aceasta îi zise Aişei cu viclenie:

— Trebuie să te pregăteşti şi tu pentru întâlnirea cu vizitatoarele.

— N-o să se întâmple una ca asta, înainte ca tu să fii condusă la mirele tău! îi răspunse Aişa cu o şiretenie nu mai mică decât a ei. Apoi, înainte ca sora ei să poată vorbi, adăugă: Şi pe urmă, cum ar putea stelele să răsară, odată cu luna plină?

— Cine-i luna plină? întrebă sora ei, aruncându-i o privire neîncrezătoare.

— Tu, bineînţeles, îi răspunse Aişa râzând.

Khadiga o împinse cu cotul, apoi oftă şi zise:

— Dacă mi-ai împrumuta nasul tău, cum mi-a împrumutat Maryam pudra.

— Uită de nas, măcar în noaptea asta! o întrerupse Aişa. Nasul este ca un furuncul: dacă te gândeşti întruna la el, creşte…

Când erau aproape gata cu pregătirile, Khadiga uită de înfăţişarea ei şi începu să se gândească, nu fără frică, la examenul care o aştepta. Se temea nu atât de noutatea lui, cât mai ales de urmări.

— Ce întâlnire mi-a fost sortită! izbucni ea plângându-se. Pune-te în locul meu, între nişte femei străine, fără să ştii nici cine sunt, nici ce vor, nici dacă au venit cu intenţii bune, nici dacă au venit doar ca să vadă şi să se amuze. Ce-o să se aleagă dacă sunt nişte cusurgioaice? Apoi, după ce a râs: Ca mine, de pildă! He! Ce-aş putea face, decât să stau cuviincioasă şi resemnată în faţa lor, lăsându-le să mă privească din dreapta şi din stânga, din faţă şi din spate, executându-le ordinele fără ezitare? Când o să-mi ceară să mă ridic în picioare, o să mă ridic. Când o să-mi ceară să vorbesc, o să vorbesc. O să vrea să nu le scape nimic, să ştie cum şed şi cum mă ridic, cum tac şi cum vorbesc, ce mâini am, ce picioare… totul… Şi, după umilinţa asta, trebuie să mai fii şi drăguţă şi generoasă cu ele… Fără să ştii, cel puţin, dacă ele sunt mulţumite sau, dimpotrivă. Of!… of!… Blestemat fie cine le-a trimis!

— Răul să rămână cât mai departe de el! se grăbi Aişa, nu fără subînţeles.

— Nu te ruga pentru el, până nu ne convingem că mi-a fost sortit… zise Khadiga râzând. Ah, cum îmi bate inima. Doamne!

Aişa se dădu un pas înapoi, ca să n-o mai ajungă cotul celeilalte, şi zise:

— Răbdare! Vei avea destule ocazii ca să te răzbuni pentru ziua asta groaznică. Ce-o să se mai roage să scape de săgeţile de foc ale limbii tale când o să fii stăpâna casei! O să-şi amintească de ziua asta şi-o să-şi zică: „Ce bine-ar fi fost dacă n-ar fi fost!”.

Khadiga se mulţumi să zâmbească. Nu mai avea timp să răspundă la acest atac şi – pe urmă – nu mai găsi plăcerea tămăduitoare pe care o găsea de obicei în riposte. Când termină, aruncă o ultimă privire peste chipul ei, în vreme ce Aişa – la doi paşi în spate – îi urmărea privirea, atât în oglindă, cât şi în ochii ei.

— Ai nişte mâini minunate! O imagine frumoasă, nu-i aşa? Acum contează mai puţin nasul. Mare e înţelepciunea ta, Doamne! Cu puţin efort, este acceptabil. Şi de ce? Apoi, schimbând vorba: Să mă ierte Allah cel mare. Tu eşti înţeleaptă în toate.

Khadiga se dădu câţiva paşi înapoi, cercetându-şi chipul cu grijă, apoi recită *Al-Fatiha* în gând şi se întoarse spre Aişa, zicându-i:

— Roagă-te pentru mine, fată!

Ieşi, fără să se mai uite în urmă.

24

Odată cu venirea iernii, întâlnirea la cafea îşi schimbă înfăţişarea; în mijlocul încăperii apăru o sobă mare şi familia începu să se adune în jurul ei – băieţii îmbrăcaţi în paltoane, mama şi fetele înfăşurate în şaluri mari. Întâlnirea, pe lângă plăcerea de a bea cafea şi a sta la taclale, le-o oferea acum şi pe aceea a căldurii. În ultimele zile, Fahmi fusese destul de morocănos; părea că se pregăteşte să le anunţe o veste importantă. În cele din urmă, se hotărî să spună ce avea pe suflet, lăsând ca părinţii şi destinul să hotărască.

— Am să vă spun ceva foarte important, începu el. Ascultaţi.

Toate privirile se îndreptară spre el. Toţi îl ştiau deosebit de cumpătat şi, de aceea, nu se îndoiră că era un lucru într-adevăr important.

— Hasan efendi Ibrahim, ofiţer la circumscripţia de poliţie El-Gamaliyya – un cunoscut de-al meu, despre care v-am mai vorbit –

m-a abordat acum câteva zile şi m-a rugat să transmit părinţilor dorinţa lui de a se logodi cu Aişa!

Ştirea provocă reacţii foarte diferite, aşa cum se aşteptase Fahmi; motiv pentru care şi stătuse, de altfel, pe gânduri atâta vreme; mama privi spre el foarte interesată. Yasin fluieră şi dădu din cap, uitându-se cu subînţeles la Aişa, fata cea mică lăsă capul în jos, temându-se ca nu cumva trăsăturile feţei să-i dea de gol tulburarea din inimă, Khadiga primi ştirea cu stupoare, dar curând după aceea încercă o senzaţie de teamă şi scepticism, fără să-şi dea prea bine seama de cauză; era ca un elev care aşteaptă dintr-o clipă în alta să cunoască rezultatul la un examen, după ce un alt coleg – care-l aflase pe cale particulară – îi spusese că el a reuşit.

— Doar atât a zis? întrebă mama cu o stânjeneală care nu se potrivea câtuşi de puţin cu bucuria ce s-ar fi cuvenit s-o provoace o astfel de veste.

— Mi-a zis că ar dori să ceară mâna surorii mele mai mici, preciză Fahmi, evitând să se uite spre Khadiga.

— Şi tu ce i-ai spus?

— I-am mulţumit pentru intenţie, bineînţeles.

Nu pusese aceste întrebări, una după alta, din curiozitate, ci încerca să-şi ascundă încurcătura şi să câştige ceva timp, pentru a chibzui. Se întrebă apoi în sinea sa dacă cererea avea vreo legătură cu vizita pe care o primise cu trei zile în urmă. În clipa aceea, îşi aduse aminte că una dintre femei zisese – înainte de apariţia Khadigăi – că ea a auzit că domnul Ahmad are două fete; a înţeles că ele veniseră pentru a le vedea pe amândouă, dar s-a prefăcut că nu pricepe. Vizitatoarele spuneau că vin din partea unui negustor care locuieşte pe Calea Roşie, altcineva decât tatăl ofiţerului, căci Fahmi spusese odată că acesta ar lucra în Ministerul Muncii. Asta nu este însă o dovadă, fiindcă se obişnuia să se trimită peţitoare, fără ca

ele să spună din partea cui vin. Fahmi avea şi el nişte bănuieli, dar evita să întrebe, temându-se că răspunsul s-ar putea să i le confirme şi să distrugă toate speranţele surorii mai mari.

— Nu cumva chiar el le-a trimis pe vizitatoarele de acum trei zile? se grăbi Khadiga să întrebe în locul mamei.

— Nu! răspunse Fahmi, încercând să pară categoric. A zis că dacă o să fim de acord cu cererea lui, o s-o trimită chiar pe mamă-sa la noi.

Ştia că nu e sincer în ce spune, în ciuda tonului serios, căci, din ceea ce îi povestise ofiţerul, înţelesese că doamnele care o vizitaseră pe mamă-sa erau rude cu el. I-ar fi părut nespus de rău s-o mâhnească pe sora cea mare şi regreta sincer neşansa ei, chiar dacă dragostea lui se îndrepta mai ales către Aişa şi era convins că ea îl merită pe ofiţer. Decepţia încercată de el cu puţin timp în urmă avusese o mare înrâurire asupra sentimentelor sale, făcându-l să exagereze întrucâtva.

Yasin râse gros şi zise cu o exuberanţă copilărească:

— Se pare că, în curând, o să avem parte de două nunţi.

— Domnul să te-audă! izbucni mamă-sa, cu o bucurie sinceră.

— Vrei să vorbeşti cu tata în locul meu? o întrebă Fahmi.

Rosti întrebarea preocupat doar de misiunea peţitului şi uitând de altele, dar îi sună ciudat în urechi, ca şi când ar fi venit din amintiri, nu din gura lui, sau ca şi când, atunci când i-a ajuns la urechi nu s-a oprit la ele, ci s-a cufundat în adâncul sufletului său, pentru ca de acolo să se ridice la suprafaţă încărcată de amintiri. Îi veni în minte o altă întrebare, pe care i-o adresase mamei sale în nişte împrejurări asemănătoare cu cele de acum. Inima i se strânse de durere şi îl copleşi din nou sentimentul de nedreptate, care îi îngropase

speranţele. Îşi zise în sinea sa, aşa cum îşi zisese de mai multe ori în ultimele zile, că ar fi putut să fie foarte fericit de ziua de azi, ca şi de cea de mâine, de întreaga lui viaţă, dacă n-ar fi fost voinţa tiranică a tatălui său. Amintirile îl făcură să uite de treburile altora şi se lăsă pradă tristeţii, care îi rodea inima.

— N-ar fi mai bine să ne gândim la ce-ar trebui să-i răspund tatălui vostru când o să mă întrebe de ce ofiţerul a cerut-o pe Aişa şi nu pe Khadiga, de vreme ce n-a văzut-o nici pe una, nici pe alta? întrebă mama, după ce stătu o vreme pe gânduri.

Fetele tresăriră la auzul vorbelor mamei, aducându-şi probabil aminte de pânda din spatele ferestrei; Khadiga simţi însă un resentiment care îi spori şi mai mult tristeţea, revoltându-se împotriva norocului orb ce răsplăteşte nechibzuinţa şi frivolitatea, pe când pentru Aişa, observaţia mamei stăvili şuvoiul de entuziasm, ca o scobitoare ascunsă într-o mâncare apetisantă, care, ajunsă în gât, îi opreşte drumul şi, pe loc, teama absorbi căldura bucuriei din sufletul ei. Doar Fahmi protestă la auzul vorbelor mamei, dar nu pentru a-i lua apărarea Aişei, cum putea să pară, fiindcă nu admitea să-i ia apărarea în prezenţa Khadigăi într-o problemă atât de delicată, ci înfuriat peste măsură pentru că nu avusese curajul să se apere cu glas tare în faţa tatălui său.

— Ăsta-i abuz… nu are nicio justificare, izbucni el, ca şi cum s-ar fi adresat tatălui. Nu află oare bărbaţii atâtea lucruri despre femeile ţinute izolate de lume prin intermediul unor rude curioase, care nu urmăresc – vorbind — decât să unească un bărbat şi o femeie prin căsătorie?

Mama nu voise, de fapt, decât să scape din situaţia delicată în care se afla, între Aişa şi Khadiga. Când Fahmi protestă deschis, se simţi obligată să dea o explicaţie:

— Nu crezi că ar fi mai bine să aşteptăm până ne vine vreo veste de la vizitatoare?

Khadiga nu mai putu să rabde şi, împinsă şi de orgoliu, declară că chestiunea n-o interesează câtuşi de puţin – deşi de fapt se zbătea între nelinişte şi scepticism.

— Asta e o treabă şi cealaltă e altă treabă… zise ea. N-are rost să o amânăm pe una din cauza celeilalte.

— Toţi suntem de acord cu amânarea căsătoriei Aişei până când se mărită Khadiga! zise mama, categoric.

— E un lucru de la sine înţeles! interveni Aişa, cu delicateţe şi resemnare.

Khadiga simţi că fierbe de furie. Nu se aşteptase la o astfel de reacţie din partea Aişei; ar fi vrut ca ea să se opună categoric, fiindcă astfel i-ar fi dat apă la moară şi ar fi putut s-o atace şi să-şi verse mânia. Tonul mieros al Aişei fu pentru ea ca un ghimpe ce-i spori ura.

— Nu e deloc un lucru de la sine înţeles! replică ea în cele din urmă. Nu e drept ca un noroc ce se poticneşte să stea în calea unui noroc fericit!

Fahmi observă tonul mânios al Khadigăi, deşi ea voise să pară sinceră, şi încercă să se smulgă din durerile proprii, regretând vorbele pe care le rostise, de teamă că ele ar fi putut s-o facă pe sora mai mare să creadă că el ar fi ţinut partea Aişei.

— Dacă îi comunicăm tatei dorinţa exprimată de Hasan efendi, nu înseamnă că suntem de acord ca Aişa să se mărite înaintea ta! i se adresă el. Nu-i nicio nenorocire dacă el o să fie de acord cu logodna şi-o să amânăm căsătoria până la momentul potrivit.

Yasin nu prea sprijinea părerea după care ar fi obligatoriu ca o căsătorie să o preceadă pe cealaltă, dar nici nu avu curajul să declare lucrul ăsta cu glas tare. Se mulţumi, de aceea, să spună nişte generalităţi, din care să înţeleagă fiecare ce vrea:

— Toată lumea se căsătoreşte până la urmă şi cel care nu o face astăzi o s-o facă mâine…

— De ce trebuie să se căsătorească toată lumea, mamă? se auzi pe neaşteptate glasul subţire al lui Kamal, care urmărea conversaţia cu atenţie.

Mama nu-l băgă în seamă, iar dintre ceilalţi, doar Yasin reacţionă la întrebarea lui, izbucnind într-un râs răguşit.

— Ştiu că fiecare fată se va mărita, azi sau mâine, dar mai sunt şi alte lucruri de care trebuie să ţinem seama… încercă mama să răspundă la vorbele lui Yasin.

— Şi o să te măriţi şi tu, mamă? se amestecă iarăşi Kamal în vorbă.

Izbucniră toţi într-un râs care atenuă întrucâtva încordarea şi Yasin profită de prilej, îşi luă inima în dinţi şi zise:

— Trebuie să-i prezinţi chestiunea tatei, căci până la urmă el are ultimul cuvânt.

— Aşa trebuie! Aşa trebuie! insistă Khadiga.

Ea era sigură de două lucruri: unul – că tatăl ei va afla în orice caz, al doilea – că el nu va fi în niciun caz de acord ca Aişa să se mărite înaintea ei. Încerca să pară însă indiferentă. Cu toate că nu-şi dădea seama ce legătură ar putea să existe între tânărul ofiţer şi vizitatoare, neliniştea şi scepticismul nu-i dădură pace nicio clipă.

Sitt Amina avusese parte în viaţă de multe momente de zbucium, dar niciunul nu fusese ca acesta pe care toată lumea îl socoteşte motiv de fericire, pe când în casa ei, dar mai ales în inima ei, devenise motiv de frământare şi nelinişte. „Cine şi-ar fi putut închipui că venirea unui mire, după care toate sufletele tânjesc, ar putea să ne aducă asemenea necazuri?”, se întreba ea sincer. „Aşa a fost să fie!”, îşi zise în cele din urmă. Oscila între o posibilitate şi alta, fără să fie în stare să se oprească la vreuna; odată, socotea că acordul pentru căsătoria Aişei înaintea Khadigăi ar pune în pericol viitorul fetei mai mari, altă dată, aprecia că

împotrivirea faţă de destin s-ar putea să aibă consecinţe nefaste asupra celor două surori; în plus, îi venea foarte greu să închidă uşa în faţa unui mire atât de bun cum era tânărul ofiţer, temându-se că soarta nu va mai putea fi şi a doua oară la fel de generoasă. Dar cum va reacţiona Khadiga în cazul că ar consimţi la căsătoria Aişei şi care vor fi şansele ei? Nu reuşea să se oprească la o soluţie şi pentru că ştia cât de îndărătnic este stăpânul atunci când nu-i convine ceva. În cele din urmă, încercă să se consoleze cu gândul că e mai bine să lase toată povara pe umerii lui, deşi se temea că el nu va fi deloc încântat când o să afle despre ce e vorba. Aşteptă până când el termină de sorbit cafeaua şi zise cu smerenie, aproape în şoaptă:

— Stăpâne… Fahmi mi-a spus că un prieten l-a rugat să-ţi prezinte dorinţa lui de a se logodi cu Aişa.

Ochii lui albaştri se îndreptară, pe deasupra canapelei, către locul unde, pe o salteluţă, stătea ea; o privi cu interes şi mirare, ca şi cum ar fi zis: Cum de-mi vorbeşti de Aişa când eu aştept veşti despre cele trei femei, în legătură cu Khadiga?

— Aişa? întrebă el pentru a se convinge parcă de ceea ce auzise.

— Da, stăpâne…

Stăpânul privi drept înainte, puţin încurcat, apoi zise, ca şi cum ar fi vorbit pentru sine:

— Am hotărât de multă vreme că nu e cazul să discutăm despre aşa ceva.

— Ştiu, stăpâne, dar eu trebuie să-ţi spun tot ce ni se întâmplă, se grăbi femeia să-i răspundă, temându-se că el ar putea să-şi închipuie că ea are altă părere.

Privi la ea cercetător, încercând parcă să-şi dea seama dacă fusese sinceră cu vorbele ei, dar un gând neaşteptat făcu să-i licărească ochii şi-l împiedică să continue a o mai scruta.

— Crezi că are vreo legătură cu doamnele care te-au vizitat? întrebă el cu interes şi nelinişte.

Fahmi îi spusese că într-adevăr sunt în legătură una cu cealaltă, dar o rugase să-i ascundă tatălui, când îi va spune, şi ea îi promisese că va cugeta la lucrul ăsta.

Ezitase, întrebându-se ce era mai bine, să-i spună sau să nu-i spună şi, în cele din urmă, înclinase şi ea spre a-i ascunde adevărul, dar, în faţa întrebării directe a stăpânului şi a ochilor săi pătrunzători, hotărârea ei se risipi – cum se risipise şi părerea ei – şi zise, fără să şovăie:

— Da, stăpâne, Fahmi a aflat că ele sunt rude cu prietenul său.

Stăpânul se încruntă şi, ca de obicei când se înfuria, sângele i se urcă în obrajii albi, iar ochii începură să-i scapere scântei. Cine nu ţinea seama de Khadiga era ca şi cum n-ar ţine seama de el, iar cel care rănea demnitatea ei rănea miezul demnităţii lui.

— Şi cine e prietenul ăsta? întrebă el, cu mânie şi dispreţ în glas.

— Hasan Ibrahim – ofiţer la circumscripţia El-Gamaliyya, răspunse ea puţin tulburată, fără să-şi dea seama din ce cauză, când rosti numele.

— Ai zis că n-a intrat la doamnele acelea decât Khadiga? o întrerupse el.

— Da, stăpâne!

— Te-au mai vizitat şi altă dată?

— Nu, stăpâne! Ţi-aş fi spus.

— Şi-a trimis rudele s-o vadă pe Khadiga şi cere mâna Aişei? Ce-nseamnă asta?! izbucni el, ca şi când ea ar fi fost vinovată.

Mama înghiţi în sec şi mormăi:

— În situaţii de-astea, peţitoarele nu se duc la casa care le interesează decât după ce-au trecut mai întâi pe la câţiva vecini… Au zis într-adevăr la un moment dat că au auzit că stăpânul are două fete, dar nimic mai mult…

Voise să-i spună că de fapt ele veniseră tocmai pentru că aflaseră că fata cea mică este mai frumoasă şi voiau să încerce să-i înduplece să fie de acord cu căsătoria ei înaintea celei mari, dar se opri, de teamă să nu-i sporească mânia. Se opri la timp, mulţumindu-se cu un semn din mână, care ar fi putut să însemne „şi altele… şi altele”.

Stăpânul o fixă cu privirea, făcând-o să lase ochii în jos, smerită. Nemulţumirea şi mâhnirea care îl cuprinseră îi sporiră şi mai mult mânia. Începu să-şi lovească succesiv coastele cu vârfurile degetelor, încercând parcă să se liniştească.

— Acum ştiu totul! tună el cu un glas furtunos. Un tânăr vine şi cere mâna fetei tale. Tu ce zici?

Simţi că întrebarea lui o atrage către o groapă fără fund şi zise, fără să şovăie, întinzând mâinile în semn de resemnare:

— Părerea mea este părerea ta, stăpâne. Nu am alta în afară de aceasta.

— Dacă lucrurile ar sta aşa, nu cred că ai mai fi deschis vorba despre treaba asta! urlă el.

— Nu ţi-am spus, stăpâne, decât ca să ştii ce s-a mai întâmplat, fiindcă e de datoria mea să-ţi aduc la cunoştinţă tot ce are legătură cu casa noastră, zise ea în grabă, cu teamă.

— Cine ştie… începu el, clătinând din cap la fel de mânios. Cine ştie, zău aşa… Eşti o biată muiere fără minte, ca toate muierile. Când auziţi de căsătorie, sunteţi ca şi vrăjite şi vă pierdeţi minţile. S-ar putea ca tu…

— Allah să mă ferească de ce bănuieşti, stăpâne, îl întrerupse ea, cu glasul tremurând. Khadiga e din carnea şi sângele meu, e copila mea, aşa cum este şi copila ta. Îmi simt sufletul sfâşiat când mă gândesc la soarta ei. Aişa e încă la începutul primăverii şi nu e nicio pagubă dacă o să mai aştepte până când norocul o să întindă mâna şi surorii ei.

Stăpânul începu să-şi mângâie cu palma mustaţa groasă; apoi, se opri brusc, ca şi când şi-ar fi amintit de ceva.

— Khadiga ştie? întrebă el.

— Da, stăpâne…

— Cum de ofiţerul cere mâna Aişei, de vreme ce n-a văzut-o nimeni? strigă, dând din mâini furios.

— Ţi-am spus, stăpâne… Probabil că femeile acelea au aflat de ea, zise, încercând să pară liniştită, cu toate că inima îi tremura.

— Dar el lucrează la circumscripţia El-Gamaliyya, în cartierul nostru… E ca şi cum ar locui prin apropiere.

— N-a căzut ochi de bărbat pe vreuna din fetele mele, din copilărie, de când au lăsat şcoala, zise ea emoţionată peste măsură.

— Încet… încet… o întrerupse el. Crezi că am vreo îndoială, femeie? Dacă m-aş îndoi, aş face moarte de om şi tot nu mi-ar fi de ajuns. Stau şi mă-ntreb ce-ar putea să treacă prin mintea unor oameni care nu ne cunosc. N-a căzut ochi de bărbat pe vreuna din fetele mele. Păcatele mele, ai fi vrut să cadă? Ce vorbe de muiere nebună! Repet: ce-ar putea să le treacă prin minte unor oameni neghiobi? Da… El e ofiţer în cartierul nostru… trece în fiecare dimineaţă şi în fiecare seară pe strada noastră. Deci nu e exclus ca cineva să-şi închipuie că s-ar fi putut întâmpla ca ochii să-i cadă pe una din cele două fete, de vreme ce s-a însurat cu ea. Nu-mi place. Nu vreau să-mi dau fata cuiva, lăsând să se stârnească bănuieli care mi-ar putea ştirbi reputaţia. Fata mea nu se va muta în casa unui bărbat decât dacă o să fiu convins că el este împins să se însoare cu ea de dorinţa de a se încuscri cu mine. Cu mine, înţelegi? N-a căzut ochi de bărbat pe vreuna din fetele mele… Felicitări! Felicitări, *sitt* Amina!

Mama ascultă fără să mai scoată o vorbă. Apoi, peste încăpere se aşternu tăcerea, care nu fu

întreruptă decât în clipa când bărbatul se ridică pentru a se îmbrăca, fiindcă venise vremea să plece la dugheană. Se ridică şi ea. Stăpânul îşi trase mâinile din mânecile *ghilbab*-ului, pe care dădu să şi-l scoată. Înainte ca gulerul *ghilbab*-ului să-i fi trecut de bărbie, se opri brusc şi rămase cu el îngrămădit pe umeri, ca o coamă de leu.

— Şi Fahmi nu şi-a dat seama de gravitatea acestei cereri a prietenului său? întrebă el. Apoi, dând din cap cu regret: Lumea mă invidiază că am trei băieţi. Adevărul este că nu am decât fete. Cinci fete…

26

Imediat ce stăpânul părăsi casa, aflară toţi care era părerea lui în legătură cu logodna Aişei, dar, deşi se resemnară în faţa ştirii – neavând de ales –, ea avu un ecou diferit în sufletele lor. Fahmi întâmpină ştirea cu regretul că Aişa va pierde ocazia să se mărite cu un băiat aşa de bun cum era prietenul său Hasan Ibrahim. Înainte ca tatăl lui să decidă, oscilase între entuziasmul pentru acest mire şi simpatia pentru Khadiga, aflată într-o situaţie delicată, dar acum, când lucrurile se limpeziseră, se linişti în privinţa Khadigăi, dar începu să regrete neşansa Aişei.

— Fără îndoială că viitorul Khadigăi ne interesează pe toţi, dar nu sunt de acord ca Aişa să fie nedreptăţită, zise el când avu posibilitatea să dea glas gândurilor ce-l frământau. Destinul îl ştie numai Allah şi se poate întâmpla ca acela care vine la urmă să fie mai norocos decât cel care vine primul.

Khadiga era, probabil, mai stânjenită decât toţi, căci stătea pentru a doua oară în calea norocului surorii sale. Până atunci, nu avusese o astfel de senzaţie, dar când află părerea tatălui şi primejdia care o ameninţase dispăru, locul ranchiunei şi durerii îl luă sentimentul de jenă.

Deşi vorbele lui Fahmi nu o încântară câtuşi de puţin, fiindcă ea dorise în adâncul sufletului ca toţi să întâmpine cu entuziasm părerea tatălui şi doar ea să protesteze, se simţi obligată să intervină şi zise:

— Fahmi are dreptate… Aşa am gândit şi eu întotdeauna.

— Căsătoria este sortită tuturor. Nu vă temeţi şi nu intraţi în panică, se mulţumi să zică Yasin, în ciuda simpatiei pentru Aişa şi a indignării faţă de nedreptatea de care el însuşi avusese parte.

Evita să-şi exprime gândurile cu glas tare, de teamă ca nu cumva să fie greşit înţeles de Khadiga sau ca să se facă vreo legătură între părerea lui şi certurile nevinovate care se iscau din când în când între ei. În plus, sentimentul că el este doar pe jumătate fratele lor îl oprea să ia atitudine când era vorba de lucruri importante sau mai delicate.

Aişa nu scoase o vorbă; îşi impusese să tacă, de teamă că glasul ar putea s-o dea de gol, trădând durerea pe care o încerca; hotărâse să lase impresia că nu-i pasă, oricât de greu i-ar veni. Ba mai mult, voia să declare că e chiar mulţumită, pentru a fi în ton cu ceilalţi din casa în care sentimentele nu aveau niciun drept, iar pasiunile trebuiau să fie ascunse în spatele unor măşti de indiferenţă şi ipocrizie.

— Nu trebuie să mă mărit înaintea Khadigăi, zise ea în cele din urmă. E foarte bine aşa cum spune tata. Apoi zâmbind: De ce să ne grăbim cu căsătoria? Cine ştie dacă în casele soţilor noştri o să mai avem parte de o viaţă la fel de fericită ca în casa tatălui nostru?

Conversaţia se prelungise, ca în fiecare seară, în jurul sobei şi Aişa nu se putuse abţine să nu se amestece în vorbă, cu toate că gândurile îi erau împrăştiate. Semăna cu o găină tăiată, care sare cu aripile întinse, în timp ce sângele îi ţâşneşte din beregată, agăţându-se de ultimele picături de viaţă.

Se aşteptase la un astfel de rezultat, dar nicio altă speranţă nu cochetase cu visele ei ca aceasta. Întocmai ca omul care aşteaptă să obţină lozul cel mare. La început, se oferise de bunăvoie să se opună căsătoriei din generozitate şi simpatie pentru sora ei, dar acum aceste sentimente s-au stins şi a cuprins-o mânia şi disperarea. Dacă asta este voinţa tatălui, n-are nimeni voie să protesteze; în faţa lui trebuie să te supui şi să te resemnezi, ba trebuie chiar să te bucuri şi să te arăţi mulţumit, căci indignarea, chiar şi mută – şi cu atât mai mult rostirea nemulţumirii – sunt păcate de neiertat. S-a trezit din beţia fericirii, cu care se amăgise şi ziua, şi noaptea, într-o disperare întunecată.

Cât de dens este întunericul care urmează după lumina strălucitoare! într-o situaţie ca asta, durerea nu se limitează la întunericul prezent; ea este sporită de nenumărate ori şi de mâhnirea după lumina ce s-a dus. Se întrebă în sinea ei: „Dacă există lumină care poate să dureze, de ce nu continuă să strălucească, de ce se stinge?”. Apoi, o nouă durere se adăugă la tristeţea care-i învăluia inima, smulgând-o din amintirile trecutului, din realitatea prezentului şi din visele viitorului. În ciuda gândurilor care nu-i dădeau pace, se întrebă din nou, ca şi cum ar fi luat cunoştinţă pentru prima dată de realitatea amară: „într-adevăr, a dispărut lumina?”. Oare s-au întrerupt toate firele ce o legau de tânărul acela care făcuse ca inima şi imaginaţia ei să se umple de freamăt?

Întrebare nouă, cu toate că ea se repeta întruna. Un şoc nou, cu toate că efectul lui îi pătrunsese şi în oase. Şi asta fiindcă mâhnirea ei se zbate fără încetare între disperarea care i se cuibărise în adâncul sufletului şi speranţele ce se risipesc în văzduh ca nişte raze, apoi revin şi caută din nou sălaş în adâncul sufletului, apoi iarăşi şi iarăşi sunt purtate de curent, şi tocmai când nu se mai aşteaptă, ele revin din nou, căutând adăpost în inima ei. S-a terminat totul, ca şi când nici nu ar fi

existat nimic. Nu va mai putea spera să ajungă vreodată la el. Şi cât de neînsemnate sunt toate astea pentru ei! Le trataseră cum tratează lucrurile cele mai comune. Ca şi când ar fi întrebat-o: „Ce mănânci mâine?”, ca şi când cineva ar fi zis: „Am avut un vis ciudat azi-noapte!” sau altcineva ar fi făcut remarca: „Parfumul de iasomie a invadat toată terasa”… O vorbă de ici… o vorbă de colo… o propunere… o părere… toate spuse în linişte şi cu indiferenţă. Apoi un zâmbet de consolare şi încurajare, ca şi când ar fi fost lucru de joacă. Apoi schimbarea subiectului discuţiei. Totul s-a sfârşit şi a început să fie dat uitării. Ce loc ocupă inima ei în toate astea? Ea nu are inimă… nimeni nu-şi închipuie că ar putea să existe şi aşa ceva. Cât de singură este! Nu au nimic comun cu ea! Singură şi ostracizată! Dacă tatăl ei ar fi catadicsit să rostească doar un cuvânt, ar fi putut să schimbe faţa acestei lumi. Doar un cuvânt şi nimic mai mult! Cuvântul „da” ar fi produs o minune! Şi nu l-ar fi costat mai nimic să-l rostească! Nici măcar o zecime din efortul pentru îndelungata poliloghie care se încheiase cu refuzul şi care lui îi dăduse satisfacţie, iar pe ea o condamnase la calvar. Durerea şi furia ei se îndreptară doar împotriva tatălui, de care se lepădă dezamăgită, aşa cum se retrage un animal înfuriat în faţa dresorului, pe care îl iubeşte şi de care se teme. Nu putuse să se revolte împotriva lui, nici măcar în adâncul sufletului; nutrea pentru el aceeaşi dragoste şi credinţă, ca şi cum ar fi fost un zeu atotputernic, în faţa căruia nu poţi decât să te închini.

În seara aceea şi-a strâns funia disperării în jurul gâtului delicat, sigură că inima i-a rămas pustie pentru totdeauna. A trebuit să simuleze însă bucuria şi indiferenţa şi asta i-a sporit şi mai mult încordarea nervilor. S-a străduit să ia parte la şueta de seară, dar la un moment dat a simţit că vocile au devenit o povară. Când a venit vremea să se retragă în dormitor, era istovită. Ferită de

întunericul camerei, faţa ei s-a încruntat pentru prima oară, dând expresie frământării din inimă.

Khadiga o urmase ca o iscoadă. Ştiuse din prima clipă că nu-i foloseşte la nimic să se prefacă faţă de ea. Când erau toţi laolaltă, putuse să-i evite privirile, dar acum, când rămase numai cu ea, nu mai avea scăpare. Aştepta ca dintr-o clipă în alta glasul provocator al surorii sale să-i răsune în urechi. Dorea să o audă vorbind; nu pentru că asta i-ar fi putut da vreo speranţă, ci pentru că nădăjduia ca scuzele ei – sincere, de data asta – să o consoleze cât de cât. După puţin timp, îi auzi într-adevăr glasul, străbătând întunericul:

— Îmi pare foarte rău, Aişa, dar n-am ce să fac. Am dorit foarte tare să am curajul să-l pot ruga pe tata să renunţe la părerea lui.

O cuprinse un acces de furie, întrebându-se cât de sincere sau mincinoase sunt aceste vorbe, dar reuşi să se stăpânească şi zise pe acelaşi ton, aparent nepăsător:

— De ce să-ţi pară rău? Tata n-a greşit şi nu a fost deloc nedrept! N-am niciun motiv să mă grăbesc.

— Pentru a doua oară trebuie să se amâne căsătoria ta din pricina mea.

— Nu-mi pare rău câtuşi de puţin…

— Dar acum n-a fost ca prima dată… zise Khadiga cu subînţeles.

Fata pricepu ce vrea să zică şi inima începu să-i bată cu putere. Izbucni în plâns, sub impulsul emoţiei şi dragostei ascunse, stârnită la un semn venit din afară – întâmplător sau intenţionat –, aşa cum se întâmplă cu roua la cea mai uşoară atingere. Se gândi să vorbească, dar se abţinu, temându-se că respiraţia şi inflexiunile vocii o vor da de gol.

— Tocmai de aceea îmi pare nespus de rău, continuă tot Khadiga, după ce oftă. Dar Domnul nostru este mărinimos şi nu există nenorocire după

care să nu urmeze alinare. S-ar putea ca el să aştepte şi o să fie spre norocul tău.

„Ce bine-ar fi!”, îşi zise Aişa în sinea ei.

— Mi-e egal… zise cu glas tare. E mult mai simplu decât îţi închipui tu.

Deodată, uşa se deschise şi în raza slabă ce se strecura înăuntru, apăru silueta lui Kamal.

— De ce-ai venit? Ce vrei? se răsti Khadiga la el.

— Nu mă alunga… Fă-mi mai bine loc, zise băieţaşul, nemulţumit de felul cum fusese primit.

Sări în pat şi rămase în genunchi între ele. Apoi, întinse o mână spre una şi o mână spre cealaltă şi începu să le gâdile, încercând să creeze o atmosferă potrivită pentru ceea ce voia să le spună. Îi împinseră mâinile în lături şi izbucniră, una după alta:

— E târziu. Du-te la culcare!

— Nu mă duc până când nu aflu lucrul pentru care am venit, protestă el.

— Ce vrei să afli la ora asta din noapte?

— Vreau să ştiu dacă o să părăsiţi casa noastră când o să vă măritaţi, spuse el, schimbând tonul.

— Aşteaptă şi-o să vezi când o să ne măritătm, încercă să-l repeadă Khadiga.

— Dar ce e măritişul? întrebă el insistent.

— De unde vrei să ştiu, dacă nu m-am măritat? Hai, du-te la culcare. Allah să te aibă în pază!

— Nu mă duc până când nu-mi spuneţi.

— Fii drăguţ şi lasă-ne în pace.

— Vreau să ştiu, părăsiţi casa asta când o să vă măritaţi? întrebă el din nou, pe un ton trist.

— Da, domnule… Ce mai vrei? răspunse Khadiga în cele din urmă, enervată.

— Atunci, nu vă mai măritaţi, mai bine… zise el cu teamă. Asta vreau.

— Bine, aşa o să facem.

— Nu suport să plecaţi de lângă noi… şi-o să-l rog pe Allah să nu vă mărite! protestă el furios.

— Bine… bine! Allah fie generos cu tine! Acum, hai, du-te… la revedere!

27

Animaţia care cuprinse întreaga casă fu ca un semn că, după atmosfera apăsătoare şi gravă, vor putea – în sfârşit – să răsufle şi ei uşuraţi, feriţi de orice ochi iscoditor. Kamal îşi făcea planul că o să se poată juca o zi întreagă, fie în casă, fie afară. Khadiga şi Aişa se întrebau dacă n-ar putea să se ducă spre seară la Maryam, să petreacă acolo un ceas-două, veselindu-se. Această uşurare generală nu veni ca urmare a trecerii lunilor mohorâte de iarnă şi a sosirii primelor semne care anunţau căldura şi veselia primăverii, căci nici chiar primăvara nu putea să dăruiască familiei lor libertatea de care o lipsise iarna; era o reacţie firească la plecarea domnului Ahmad până la Port Said. O dată pe an sau o dată la câţiva ani, obişnuia să facă această deplasare, în scopuri comerciale, şi rămânea acolo o zi sau câteva zile. Se întâmplă ca de data asta plecarea să fie într-o zi de vineri, aşa încât toţi membrii familiei se aflau acasă. Toţi voiau să se bucure de climatul favorabil creat prin plecarea tatălui din Cairo. Mama adoptă la început o atitudine rezervată faţă de dorinţa fetelor şi de nesupunerea băieţaşului, fiindcă ar fi dorit ca în absenţa tatălui, copiii să se poarte ca şi cum el ar fi fost prezent, şi asta nu pentru că ea ar fi găsit că tensiunea şi rigoarea ar fi justificate, ci pentru că se temea să-i iasă din voie.

— Nu te împotrivi, pe Allah! se trezi cu Yasin zicând. Nimeni nu mai trăieşte ca noi. Ba aş vrea să-ţi spun ceva… Ce-ar fi dacă te-ai odihni şi tu? Ce ziceţi?

Toţi ochii se îndreptară spre el, dar nu îndrăzni nimeni să scoată o vorbă. Nimeni nu luă în serios spusele lui; mama nu făcu decât să-i arunce o privire mustrătoare.

— De ce te uiţi aşa la mine? o întrebă el. N-am greşit. Şi nu e niciun păcat – slavă Domnului! Ce nenorocire o să fie dacă faci şi tu o mică plimbare prin cartierul ăsta în care ai trăit patruzeci de ani şi din care n-ai văzut nimic?

— Allah fie îngăduitor cu tine! zise femeia, după ce oftă.

— Pentru ce să fie îngăduitor cu mine? întrebă tânărul printre hohote de râs. Am comis vreun păcat? Zău că dacă aş fi în locul tău, m-aş repezi imediat până la *sidna* Al-Husayn. *Sidna* Al-Husayn, mă auzi? Iubitul după care tânjeşti, când el e doar la doi paşi. Grăbeşte-te, te cheamă la el…

Inima începu să-i bată cu putere şi roşeaţa din obraji trăda emoţia care o cuprinsese. Lăsă capul în jos, încercând să se ascundă, dar nu putu să reziste tentaţiei. Nici ea, nici ceilalţi nu se aşteptaseră la o astfel de reacţie. Nici chiar Yasin. Îndemnul căzuse ca un cutremur într-un pământ care nu cunoaşte cutremure. Nu-şi putea da seama cum de inima ei răspundea chemării cu atâta entuziasm şi cum de se lăsa ispitită de o astfel de aventură. Într-adevăr, vizitarea moscheii Al-Husayn i se păru un motiv temeinic pentru a răspunde dorinţei din suflet. Dar nu era singura; acestei chemări îi răspunseră din adâncuri şi alte aspiraţii reţinute, revărsându-se într-un şuvoi, întocmai cum instinctele războinice răspund apelului la luptă, sub lozinca apărării libertăţii şi liniştii. Nu ştia cum să-şi recunoască capitularea şi i se adresă lui Yasin, cu glas tremurat:

— Vizita la Al-Husayn este o dorinţă de o viaţă în inima mea. Dar tatăl tău…

— Tata este în drum spre Port Said şi n-o să se întoarcă în niciun caz mai devreme de mâine-dimineaţă. Pentru mai multă siguranţă, împrumută

mila'a lui *Umm* Hanafi şi înfăşoară-te în ea. Dacă te vede cineva când ieşi sau când te întorci, o să creadă că eşti o vizitatoare.

Îşi plimbă temătoare privirile de la un copil la altul, cerând parcă încurajarea lor. Khadiga şi Aişa se entuziasmară de propunere, vizita lor la Maryam transformându-se în certă după această întorsătură.

— O să te conduc eu, mamă! izbucni Kamal.

Impresionat de bucuria ce se citea pe faţa ei şi care semăna cu bucuria încercată de un copil atunci când i se promite o jucărie nouă, Fahmi se uită la ea cu simpatie şi îi zise, încurajând-o:

— Vezi şi tu lumea. Nu-i nimic rău în asta. Mă tem că nu mai ştii nici să mergi, de când n-ai mai ieşit din casă.

Khadiga nu se mai putu stăpâni şi alergă la *Umm* Hanafi, întorcându-se cu *mila'a.* Se întrecură cu râsul şi comentariile, făcând din această zi o sărbătoare cum nu mai cunoscuseră alta. Participară toţi, cu bună ştiinţă, la revolta împotriva bunului plac al tatălui absent. *Sitt* Amina se înfăşură în *mila'a* şi coborî vălul negru peste faţă. Când se văzu în oglindă, izbucni în hohote, până ce trupul începu să i se cutremure. Kamal îmbrăcă un costum şi-şi puse *tarbuş*-ul, coborând în curte, dar ea nu-l urmă; o cuprinse teama care însoţeşte în mod fatal momentele hotărâtoare şi ridică ochii spre Fahmi, întrebând:

— Chiar ziceţi să mă duc?

— Încrede-te în Allah! o îndemnă Yasin.

Khadiga se apropie de ea şi-i zise, împingând-o uşor cu mâna de umăr:

— *Al-Fatiha* este o chezăşie.

Continuă să o împingă, până când ajunseră la scară. Aici ridică mâna de pe umărul ei şi femeia o luă de bunăvoie pe trepte în jos. *Umm* Hanafi, care o aştepta în curte, aruncă o privire cercetătoare peste trupul ei sau mai degrabă peste *mila'a* cu care se înfaşurase. Apoi, dădu din cap mustrător, se

apropie de ea şi-i înfăşură şi mai strâns *mila'a,* învăţând-o cum trebuie s-o ţină de margine. Stăpâna se supuse, căci îmbrăca pentru prima dată o *mila'a.* Când văzu formele graţioase ale siluetei ei, pe care *ghilbab*-ul larg le ascundea, Khadiga zâmbi şi-i făcu Aişei cu ochiul, izbucnind amândouă în râs.

Când ajunse în stradă, femeia trecu printr-un moment critic: simţi că i se usucă gura şi bucuria i se risipeşte, lăsând loc neliniştii şi unui apăsător sentiment al păcatului. Porni încet, ţinându-l pe Kamal de mână. Mersul ei părea foarte nesigur, parcă acum ar fi învăţat să facă primii paşi. În plus, o deranja foarte tare faptul că se expunea privirilor unor bărbaţi pe care ea îi cunoştea de multă vreme, căci se uitase deseori la ei prin deschizărura din grilaj; Amm Hasanein – frizerul, Darwiş – vânzătorul de *bob,* Al-Fuli – lăptarul, Buyumi, vânzătorul de şerbet şi Abu Sari' – proprietarul micului bufet. Îşi închipui că ei o vor recunoaşte, aşa cum îi cunoaşte şi ea sau tocmai pentru că ea îi cunoaşte, fără să-şi dea seama că de fapt niciunul dintre ei n-o văzuse niciodată. În starea asta, ajunse în ulicioara Qirmiz, pe care o luară intenţionat, evitând strada En-Nahhasin, fiindcă ar fi însemnat să treacă pe la dugheana stăpânului. O preferaseră şi pentru că pe ea nu erau dughene şi doar din când în când întâlneai câte un trecător. Înainte de a coti, se opri şi privi spre balcon – în spatele unui geam, văzu siluetele celor două fete, în vreme ce prin celălalt geam deschis îi zâmbeau Yasin şi Fahmi. Acest tablou îi mai dădu ceva curaj, chiar dacă tulburarea nu o părăsi cu totul. Apoi, încercă să grăbească puţin pasul şi, alături de băieţaş, străbătu ulicioara pustie; curiozitatea cu care urmărea tot ce întâlnea în cale – piaţa, clădirile, oamenii – o ajută să se liniştească întrucâtva şi să scape de sentimentul păcatului. Încerca o bucurie copilărească la gândul că păşea laolaltă cu celelalte fiinţe, după ce un sfert de veac

fusese prizoniera zidurilor casei. În tot acest răstimp, ieşise de câteva ori până la mama sa în El-Harnafiş, dar de fiecare dată însoţită de stăpân, în trăsură, fără să îndrăznească nici măcar să tragă cu coada ochiului la lumea de pe stradă. Îl întreba pe Kamal despre fiecare loc, despre fiecare construcţie pe lângă care treceau, iar băieţaşul nu se mai oprea din povestit, mândru de rolul lui de ghid. Asta e vestita boltă din Qirmiz: înainte de a intra sub ea, trebuie să reciţi *Al-Fatiha,* ca să fii apărat de *'ifriţii* care şi-au găsit sălaş aici. Asta e piaţa de la Casa Cadiului; i se mai zice şi piaţa Barba Paşei, după florile pomilor semeţi din curte, sau piaţa Şangarli; după numele vânzătorului turc de ciocolată. Clădirea asta mare e circumscripţia El-Gamaliyya. În afară de sabia de la brâul santinelei, aici băiatului nimic altceva nu-i mai atrase atenţia; mama cercetă însă cu privirea, curioasă, locul în care se afla bărbatul care a cerut mâna Aişei. Când ajunseră la şcoala Khan Ga'far, unde băieţaşul petrecuse un an înainte de a fi înscris la Khalil Aga, arătă spre terasă şi zise: „Pe terasa asta, şeicul Mahdi ne punea cu faţa la zid şi ne trăgea cu pantoful la spate câte cinci, şase, chiar zece lovituri, după bunul său plac". Făcu apoi semn spre mica dugheană, situată chiar sub terasă, şi se opri din mers, zicând cu subînţeles: „Ăsta e Amm Sadiq, vânzătorul de dulciuri". Nu se mai urni din loc până ce nu primi un piastru, cu care îşi cumpără o acadea roşie. Cotiră după aceea pe calea Khan Gaafar şi la capătul ei zăriră o parte din faţada moscheii Al-Husayn, cu o fereastră mare în mijloc, împodobită cu arabescuri; în partea superioară a zidului se ridicau câteva balconaşe, înghesuite unul în altul, semănând cu nişte vârfuri de lănci. *„Sidna* Al-Husayn?", întrebă ea fericită. Răspunsul fu afirmativ şi, pentru prima dată de când părăsise casa, grăbi mersul cu adevărat, apucându-se să compare tabloul de care se apropia cu imaginea din închipuirea ei – formată în

decursul timpului – servindu-se de modelele unor moschei pe care le putuse zări de pe terasa casei, cum erau Qalaun şi Barquq; o găsi mult mai mică decât şi-o reprezentase, pe măsura locului ocupat de patronul acestui locaş sfânt în sufletul ei. Contradicţie dintre realitate şi închipuire care nu influenţă însă câtuşi de puţin bucuria ce o inundase. Ocoliră moscheea, până ce ajunseră la uşa verde, şi intrară împreună cu mulţimea de femei. Când picioarele ei atinseră podeaua moscheii, femeia simţi că trupul i se topeşte de tandreţe, că se preschimbă în spirit şi pluteşte pe cerul luminos; ochii i se umplură de lacrimi; apoi tulburarea din piept i se risipi şi o inundă un val de dragoste, credinţă, generozitate şi bucurie. Căuta cu aviditate spre fiecare detaliu: pereţii înalţi, tavanul, coloanele, covoarele, candelabrele, *minbar*[74]-ul şi *mihrab*[75]-urile.

Alături de ea, Kamal privea totul altfel: el socotea că moscheea, vizitată de lume în cursul zilei şi în prima parte a nopţii, devine după aceea locuinţa patronului, care se plimbă încolo şi încoace, folosind mobilierul ei, aşa cum orice proprietar foloseşte bunurile sale, se mută dintr-un colţ în altul, îşi face rugăciunea la *mihrab,* se urcă la *minbar* sau se ridică la ferestre, pentru a se uita la cartierul din jur. Cât de mult îşi dorea să rămână în moschee după ce uşile ei se închid, să se poată întâlni faţă în faţă cu Al-Husayn şi să petreacă o noapte întreagă împreună cu el. Îşi reprezentă dovezile de dragoste şi de supunere pe care trebuie să le dea la întâlnirea cu patronul, speranţele şi dorinţele pe care trebuie să le depună la picioarele lui, simpatia şi binecuvântarea aşteptate de la el. Se văzu apropiindu-se de martir, cu capul plecat, şi auzi glasul lui: „Cine eşti tu?”. El îi va săruta mâna şi îi va răspunde: „Kamal Ahmad Abd el-Gawad!”. O să-l întrebe după aceea cu ce se ocupă şi el o să-i răspundă: „Elev” – nu va uita să adauge „eminent” – „la şcoala Khalil Aga". O să-l întrebe ce l-a adus

aici la acest ceas din noapte, iar el o să-i răspundă că dragostea pentru Familia Casei[76] în general şi pentru Al-Husayn în mod special. O să-i zâmbească atunci cu blândeţe şi o să-l invite să-l însoţească în plimbarea lui nocturnă. Va folosi prilejul pentru a-i arăta toate dorinţele sale: „Ajută-mă să mă pot juca în casă şi afară, după cum îmi place, să rămână Khadiga şi Aişa pentru totdeauna în casa noastră, să schimbi firea tatei, să prelungeşti viaţa mamei la nesfârşit, să am oricâţi bani mi-ar trebui, să intrăm cu toţii în rai fără judecată". Şuvoiul de vizitatoare îi împinse încet, până ce ajunseră la mausoleu. Dorinţa ei nespusă de a vizita acest loc fusese până în clipa asta doar un vis. Nu sperase să i se împlinească în lumea aceasta. Şi iat-o acum lângă peretele mausoleului. Privi printre lacrimi, vrând să mai zăbovească, dar şuvoiul o împinse înainte, întinse mâna spre peretele de lemn. Kamal făcu la fel. Recitară apoi *Al-Fatiha.* Atinse cu mâna, uşor, peretele, continuând să îngâne rugăciuni şi invocaţii. Ar fi dorit să rămână acolo, îndelung, sau să se aşeze într-un colţ, de unde să poată rămâne în contemplare, apoi să înconjoare încă o dată şi încă o dată mausoleul, dar servitorul moscheii nu îngăduia nimănui să zăbovească; atunci când cineva încerca să se oprească, ameninţa cu bastonul său lung, zorindu-l, căci vizita trebuia să se termine înainte de a veni vremea rugăciunii. Sorbi din izvorul dulce, dar nici vorbă să-şi stingă setea. Ba se aprinse şi mai tare. Ochii copilului arătau că şi el ar vrea să mai rămână. Când fu nevoită să părăsească moscheea, se despărţi greu de ea şi inima îi rămase acolo. Ieşi epuizată, chinuită de gândul că trebuie să-şi ia adio de la ea. Mulţumirea pe care o încercase învinse însă tristeţea care o cuprinsese la despărţire şi o învălui o nouă adiere de fericire. Kamal o îmbie să-i vadă şcoala şi merseră până la capătul străzii Al-Husayn. Rămaseră o vreme în faţa ei. Când mama

îi propuse să se întoarcă pe drumul pe care veniseră, îşi dădu seama că plimbarea lor nesperată se apropia de sfârşit şi insistă să meargă înainte, pe Calea Nouă, până la El-Ghuriyya. Observând şovăiala ei şi zâmbetul posomorât din spatele vălului, Kamal îi ceru să jure pe Al-Husayn că va merge cu el, iar ea oftă şi se lăsă în voia mâinii lui mici. Îşi croiră drum prin mulţimea trecătorilor, care se vânturau în toate direcţiile, de zece ori mai mulţi decât la venire, şi se pierdu cu firea. La un moment dat, se plânse că-i este greu să meargă şi că se simte foarte obosită, dar, în entuziasmul lui, rămase surd la plângerea ei şi o încurajă să continue drumul, încercând să-i distragă atenţia de la dificultăţile mersului şi să i-o îndrepte spre prăvălii, spre căruţe şi spre trecători, până când, încet-încet, ajunseră aproape de colţul străzii El-Ghuriyya. Aici, ochii lui căzură pe vitrina unei plăcintării şi, simţind cum îi lasă gura apă, rămase pe gânduri, cumpănind cam cum ar trebui să procedeze pentru a o convinge pe mamă-sa să intre şi să-i cumpere şi lui ceva. Ajunseseră în faţa plăcintăriei şi el continua să chibzuiască. Deodată, simţi cum mama lasă să-i scape mâna lui şi, înainte ca el să se dezmeticească şi să întrebe ce s-a întâmplat, auzi un ţipăt ascuţit şi o văzu cu faţa la pământ. În aceeaşi clipă, văzu cu coada ochiului o maşină care frână brusc, lăsând în spate o dâră de fum şi praf. Izbucniră strigăte din toate părţile şi lumea se adună grămadă în jurul ei, aşa cum se adună copiii în jurul îmblânzitorului de şerpi. Curioşii se întrebau, cu gâturile întinse, şi-şi răspundeau apoi unii altora. Kamal îşi reveni puţin din spaimă şi începu să-şi plimbe ochii de la mamă-sa, care zăcea întinsă la picioarele lui, la lumea din jur şi invers, cerând parcă ajutor. Căzu în genunchi lângă ea, puse palma pe umărul ei şi o strigă cu glasul sfâşiat de durere, dar ea nu-i răspunse. Ridică ochii spre feţele oamenilor dimprejur, apoi izbucni în hohote de plâns,

învingând aproape vacarmul. Unii încercară să-l consoleze, rostind vorbe fără noimă, alţii se aplecară asupra mamei şi cătară spre ea cu priviri ce ascundeau două dorinţe: una era dorinţa ca victimei să nu i se fi întâmplat nimic, cealaltă era dorinţa de a vedea moartea – în cazul că victima nu mai avea nicio şansă – bătând la o altă uşă, luând un alt suflet, făcând astfel o ultimă repetiţie a acestui rol cu care le-a fost la toţi sortit să-şi încheie viaţa. „A lovit-o în spate portiera stângă a maşinii!”, strigă unul dintre ei. Şoferul, care se dăduse jos din maşină şi aştepta ca acuzaţiile să se reverse asupra lui, zise, scuzându-se: „Am virat, îndepărtându-mă de trotuar, dar n-am putut evita să o lovesc. Am frânat imediat şi lovitura a fost uşoară. Numai Allah a salvat-o…” Apoi, se auzi glasul unuia dintre cei adunaţi grămadă în jurul mamei: „Respiră. A leşinat doar…” Când se ivi poliţistul, cu sabia legănându-i-se la şoldul stâng, şoferul zise: „O izbitură uşoară. N-are nimic. E bine. E bine, oameni buni, pe Allah!”

Omul care o examinase mai înainte se îndreptă şi zise, ca şi când ar fi ţinut un discurs: „Daţi-vă la o parte, ca să aibă aer. A deschis ochii. N-are nimic. N-are nimic, slavă Domnului!" Vorbea vesel şi mândru, de parcă el i-ar fi redat viaţa. După aceea, se îndreptă spre Kamal, care plângea cu sughiţuri, căci vorbele de îmbărbătare nu reuşiseră să-l consoleze, şi-l lovi uşor peste obraz, zicându-i: „Ajunge, băieţaş. N-are nimic. Uite… Hai, ajută-mă s-o ridicăm”. Kamal nu conteni până ce n-o văzu că se mişcă. Se aplecă şi-i petrecu mâna stângă peste umărul lui, ajutându-l pe bărbat să o ridice; se ridică cu greu, între cei doi, istovită. *Mila’a* îi alunecase şi câteva mâini se întinseră ca să i-o pună la loc, pe umeri. Stăpânul plăcintăriei în faţa căreia se produsese accidentul aduse un scaun şi o aşeză pe el. Aduse şi un pahar cu apă. Sorbi o înghiţitură, dar jumătate din ea i se scurse pe piept. Se şterse gâfâind.

Apoi, se uită la feţele celor din jur uluită şi întrebă: „Ce s-a întâmplat? Ce s-a întâmplat? Doamne… de ce plângi, Kamal?”. În clipa aceea se apropie poliţistul şi o întrebă: „Vi s-a întâmplat ceva, doamnă? Puteţi să mergeţi până la circumscripţie?” Cuvântul „circumscripţie” făcu să o treacă fiori şi strigă speriată: „De ce să merg la circumscripţie? Nu merg la circumscripţie!”. Poliţistul îi răspunse: „Te-a trântit o maşină la pământ. Dacă ţi s-a întâmplat ceva, trebuie să mergi împreună cu şoferul la circumscripţie, ca să facem procesul-verbal…" „Nu… nu… nu merg. N-am nimic", răspunse ea bâlbâindu-se. „Trebuie să ne convingem. Ridică-te şi mergi, să vedem dacă n-ai nimic", zise poliţistul. Se ridică imediat, îşi aranjă *mila'a* şi făcu apoi câţiva paşi, urmărită de priviri curioase, în timp ce Kamal o urma, scuturând praful de pe *mila'a.* „Nu am nimic… Lăsaţi-l…”, făcu ea semn spre şofer. „N-am nimic…", îi zise poliţistului, vrând să pună cu orice chip capăt incidentului. De teamă, aproape că nu mai simţea niciun fel de slăbiciune; începu să tremure sub privirile aţintite asupra ei din toate părţile, sfidând cu nepăsare istoria îndelungatei sale claustrări. Peste mulţimea din jur, văzu cu ochii imaginaţiei chipul stăpânului, cercetând-o cu ochi reci, împietriţi, care prevesteau ceva rău. Îl luă pe băieţaş de mână şi se îndreptă cu el spre Es-Sagha, fără să-i împiedice nimeni. Când dispărură după colţ, încercă să se dezmeticească şi oftă adânc:

— Doamne, ce s-a întâmplat? întrebă ea, vorbind parcă singură. Ce-ai văzut, Kamal? A fost ca un vis îngrozitor. Mi s-a părut că mă prăvălesc într-un abis şi simţeam că mi se învârteşte pământul sub picioare. Pe urmă, nu mai ştiu nimic, până la scena aceea îngrozitoare. Doamne! Voia să mă ducă într-adevăr la circumscripţie? Îndurătorule… Doamne… Izbăvitorule… Doamne… Când o să ajungem acasă? Ai plâns

mult, Kamal? Şterge-ţi ochii cu batista asta şi când ajungem acasă, o să te speli pe faţă. Of!

Aproape de capătul străzii Es-Sagha, se opri din mers şi, cu faţa crispată, se sprijini cu mâinile de umărul băieţaşului.

— Ce ai? întrebă Kamal, ridicând faţa speriată spre ea.

— Sunt obosită… istovită… răspunse ea cu glas stins, închizând ochii. De-abia mă mai ţin pe picioare. Cheamă prima trăsură pe care o vezi, Kamal…

Băiatul se uită în toate părţile şi nu văzu decât o teleagă la poarta spitalului Qalaun. Îl strigă pe căruţaş şi acesta se apropie de ei. Mama veni spre teleagă, sprijinindu-se tot de umărul lui Kamal. Cu ajutorul lui şi al căruţaşului, se urcă cu greu pe platformă şi-şi strânse picioarele sub ea, oftând adânc; se aşeză şi Kamal lângă ea. Căruţaşul sări în partea dinainte şi îmboldi măgarul cu băţul biciului. Teleaga se urni din loc, clătinându-se şi scârţâind. „Ce tare mă doare! Simt o durere groaznică în umăr…”, se văicări femeia. Kamal privea la ea speriat. În drum, teleaga trecu prin faţa dughenei stăpânului, dar Kamal continuă să privească drept înainte, până ce zări grilajul de la balconul casei. Nu-i mai rămăsese în minte decât sfârşitul trist al plimbării.

28

Umm Hanafi deschise uşa şi fu uluită să o vadă pe stăpâna ei cu picioarele strânse sub ea pe platforma telegii. În prima clipă, închipuindu-şi că vrea să se distreze şi de aceea se întorcea cu teleaga, încercă să zâmbească. Dar observă imediat ochii lui Kamal înroşiţi de plâns şi uitându-se mai atent la stăpână, reuşi să citească oboseala şi durerea de pe faţa ei.

— Ce s-a întâmplat, stăpână? Allah să ţină răul departe de tine! strigă ea, alergând spre

teleagă.

— O uşoară oboseală, să sperăm, zise căruţaşul. Ajută-mă să o dăm jos.

Femeia o luă în braţe şi nu se mai opri decât înăuntru, urmată de Kamal, abătut şi trist. Khadiga şi Aişa ieşiseră din bucătărie şi aşteptau în curte, pregătite să-i întâmpine cu glume pe cei care se întorceau. Când o văzură pe *Umm* Hanafi apărând din coridor cu mama în braţe, scoaseră un ţipăt şi alergară spre ea, uluite.

— Mamă!… mamă! Ce s-a întâmplat? întrebară amândouă deodată.

În timp ce o ajutau pe *Umm* Hanafi s-o care, Khadiga îl întrebă pe Kamal ce s-a întâmplat. În cele din urmă, băieţaşul bâigui speriat:

— O maşină…

— O maşină? întrebară fetele într-un glas.

— Ce nenorocire! se lamentă Khadiga. Răul să stea departe de tine, mamă!

Limba Aişei se împletici şi fata izbucni în plâns. Mama era extrem de obosită, dar conştientă de tot ce se întâmpla în jur.

— N-am nimic… şopti ea, vrând să le liniştească. Nu s-a întâmplat nimic rău. Sunt doar obosită…

Larma ajunse până la Yasin şi Fahmi, care se iviră în capul scării şi se uitară peste balustradă. Apoi, coborâră alarmaţi, întrebând şi ei ce s-a întâmplat. Khadiga îi făcu semn lui Kamal, să le spună chiar el, temându-se să rostească din nou cuvântul acela înspăimântător. Cei doi se îndreptară spre el şi băieţaşul bâigui din nou, descumpănit:

— O maşină!

Apoi, izbucni în plâns. Cei doi tineri îl lăsară în pace, amânând alte întrebări, o luară pe mamă şi o aşezară pe canapeaua din dormitorul fetelor.

— Spune-mi ce s-a întâmplat, mamă, zise Fahmi tulburat. Vreau să ştiu totul.

Ea lăsă capul pe spate şi nu scoase o vorbă, străduindu-se să-şi vină în fire. Khadiga, Aişa, *Umm* Hanafi şi Kamal continuau să se lamenteze, până ce îl scoaseră pe Fahmi din sărite, obligându-l să se zborşească şi să le ceară să facă linişte. Îl chemă pe Kamal mai aproape şi reluă ancheta: Cum s-a produs accidentul? Ce i-a făcut lumea şoferului? V-au dus la circumscripţie? Cum s-a comportat mama în tot răstimpul ăsta? Kamal răspunse la toate întrebările în mod amănunţit, fără cea mai mică ezitare, în timp ce mama urmărea discuţia. Când băieţaşul tăcu, ea îşi adună puterile şi zise:

— N-am nimic, Fahmi. Nu-ţi face griji. Au vrut să mă ducă la circumscripţie, însă am refuzat. Am plecat pe jos şi, în capătul străzii Es-Sagha, am simţit deodată că mă lasă puterile. Nu-ţi face griji… Mă odihnesc puţin şi-mi revin.

Yasin era răvăşit şi, în plus, se simţea cel mai vinovat de plimbarea asta blestemată – aşa fu ea caracterizată după accident. Propuse să fie chemat un doctor şi părăsi camera, fără să mai aştepte părerea celorlalţi. Mama începu să tremure, la fel ca mai înainte, când venise vorba de circumscripţie, şi îl rugă pe Fahmi să-l ajungă pe fratele său din urmă şi să-l convingă să renunţe – se va face bine, fără să fie nevoie de doctor. Tânărul refuză să dea ascultare rugăminţii ei şi încercă să-i arate avantajele unui examen. Între timp, fetele îi scoaseră *mila'a,* iar *Umm* Hanafi îi aduse un pahar cu apă. Stăteau în jurul ei, toţi, cercetându-i cu îngrijorare faţa palidă şi întrebând-o de nenumărate ori cum se simte. Încercă, pe cât putu, să pară liniştită, dar când văzu că durerea nu o slăbeşte, se mulţumi să spună doar: „Simt o durere uşoară în umărul drept! Dar nu e cazul să chemăm doctorul". Nu voia doctor din două motive: pe de o parte, nu văzuse în viaţa ei un medic şi nu avea încredere în medicină, care în mintea ei era asociată cu accidentele grave şi

nenorocirile mari, iar pe de altă parte, nu voia să se dea amploare întâmplării, socotind că e mai bine ca totul să se încheie înainte de întoarcerea stăpânului. Împărtăşi temerile ei şi copiilor, însă nu-i interesa în clipele acelea decât sănătatea ei.

Yasin se întoarse cu doctorul cam după un sfert de ceas; se oprise la primul cabinet, situat în piaţa Casei Cadiului. Intrară imediat în camera unde se afla mama, rămânând cu el doar Yasin şi Fahmi. Doctorul o întrebă ce o doare şi ea arătă spre umărul drept şi zise, înghiţind în sec, de frică:

— Simt o durere aici…

Începu să o examineze, călăuzindu-se după spusele ei şi după ceea ce îi relatase Yasin pe drum în legătură cu accidentul. Atât cei doi tineri, care erau de faţă, cât şi ceilalţi, care stăteau în spatele uşii cu urechile ciulite, arzând de nerăbdare, avură impresia că investigaţia durează prea mult.

— Fractură de claviculă dreaptă, decise doctorul în cele din urmă, adresându-se lui Yasin. Asta-i tot…

Cuvântul „fractură” produse o panică generală, atât în camera respectivă, cât şi în afara ei. Se mirară când auziră vorbele, Asta-i tot". Ca şi când în afară de fractură ar mai fi putut să fie şi altceva mai grav! Dar tonul cu care fuseseră rostite îi linişti întrucâtva.

— E ceva grav? întrebă Fahmi, cu teamă şi speranţă.

— Câtuşi de puţin! O să pun osul la loc şi o imobilizez. Va trebui să doarmă cu spatele rezemat de o pernă. Nu are voie să doarmă nici pe spate şi nici pe o parte. În două, cel mult trei săptămâni se face bine. N-aveţi de ce să vă speriaţi câtuşi de puţin! Acum, lăsaţi-mă să mă apuc de treabă.

Oricum, după ce crezuseră că se vor sufoca, o boare de linişte adie peste toţi; se văzu clar pe feţele tuturor.

— Binecuvântarea Domnului nostru Al-Husayn să coboare asupra ei, că doar pentru el a

ieşit!

— Cum de i s-a putut întâmpla o nenorocire ca asta, când ea ceruse binecuvântarea domnului nostru Al-Husayn? întrebă Kamal nedumerit, ca şi când vorbele surorii sale i-ar fi adus aminte de un lucru foarte important, de care uitase.

— Cine ştie ce i s-ar fi întâmplat – Doamne fereşte! — dacă n-ar fi obţinut binecuvântarea Domnului nostru! se amestecă şi *Umm* Hanafi în vorbă.

— Doamne, când se va termina totul?! izbucni Aişa, rugându-se. Nu-şi revenise după şoc, dar era plictisită de discuţia celorlalţi.

— Ce-o fi căutat în El-Ghuriyya? Dacă s-ar fi întors acasă de la moschee, nu i s-ar fi întâmplat nimic, zise Khadiga, cu mâhnire în glas.

Întrebarea îl tulbură pe Kamal, făcându-l aproape să se dea de gol.

— A vrut să se mai plimbe pe stradă. Degeaba am încercat s-o conving să renunţe, zise el, încercând să alunge bănuielile.

Khadiga îi aruncă o privire acuzatoare şi se gândi să-i răspundă, însă, văzându-i faţa galbenă ca ceara, i se făcu milă şi-şi zise în sinea ei: „Acum ne-ajunge beleaua asta!”.

— Trebuie s-o văd în fiecare zi, până se sudează osul, le zise doctorul celor doi tineri, în vreme ce ieşea pe uşă. Dar, cum v-am spus, n-aveţi motive de îngrijorare.

Năvăliră cu toţii în cameră şi o găsiră pe mamă, în pat, cu spatele rezemat de o pernă şi cu umărul drept puţin mai ridicat, din cauza pansamentului de sub rochie.

— Slavă lui Allah! exclamară într-un glas.

O duruse tare şi tot timpul cât doctorul s-a ocupat de claviculă gemuse; numai ruşinea o oprise să nu plângă. Acum o mai lăsase durerea, sau cel puţin aşa avea impresia, şi se simţea oarecum relaxată. Asta însă permitea minţii sale

să-şi reia activitatea normală şi imediat ce se gândi la consecinţe, o cuprinse din nou teama.

— Ce-o să-i spun tatălui vostru când se întoarce? întrebă ea, plimbându-şi privirea rătăcită de la unul la altul.

Întrebarea – parcă batjocoritoare şi sfidătoare – veni, după boarea de linişte, aşa cum apar nişte colţi de stâncă în faţa unei corăbii care merge lin. Dar ea nu era cu totul neaşteptată. Probabil că se rătăcise, în vălmăşagul sentimentelor dureroase, care-i invadaseră la impactul cu ştirea, iar acum revenea, pentru a-şi ocupa locul ce i se cuvenea în sufletele lor. Nu fură în stare să o ignore şi înţelegeau acum că ea apasă asupra mamei lor mai greu decât accidentul, din care scăpase aproape nevătămată. Tăcerea care căzu după rostirea întrebării o făcu pe mama să priceapă că în cele din urmă vinovatul va fi lăsat singur.

— O să afle fără îndoială de accident… îngăimă ea. O să afle că am ieşit.

Umm Hanafi era la fel de îngrijorată ca ceilalţi şi înţelegea la fel de bine ca şi ei gravitatea situaţiei; simţea nevoia să spună şi ea o vorbă, să nu creadă familia că ea rămânea indiferentă într-o împrejurare delicată ca asta.

— Când stăpânul o să afle ce ţi s-a întâmplat, n-o să poată decât să-ţi ierte greşeala şi să-l laude pe Allah că ai scăpat cu viaţă, zise ea, deşi ştia foarte bine cât de departe de realitate erau vorbele ei.

Nimeni nu reacţionă, în afară de Kamal, care se entuziasmă auzind ce spusese şi adăugă:

— Mai ales când o să-i spunem că am ieşit ca să-l vizităm pe *sidna* Al-Husayn.

— Ce-o să-i spun? întrebă femeia, plimbându-şi privirile stinse de la Yasin la Fahmi.

— Ce diavol m-o fi ispitit când te-am sfătuit să ieşi, nu ştiu! zise Yasin cu vinovăţie. Mi-a venit aşa o vorbă pe limbă – mai bine nu mi-ar fi venit! Dar dacă soarta a vrut să ne vâre în încurcătură

asta… trebuie să găsim totuşi o cale ca să şi ieşim din ea. N-are rost să te preocupi acum de ce-o să fie. Lasă lucrurile în voia lui Allah! Ţi-ajung durerile şi spaima prin care ai trecut astăzi.

Yasin vorbea cu însufleţire şi dragoste, asumându-şi răspunderea şi atrăgându-şi eventual mânia celorlalţi. Vorbele lui nu veniră nici prea devreme, nici prea târziu; simţi că se eliberează de apăsare şi că exprimă ceea ce le trece prin gând unora dintre cei de faţă sau poate chiar tuturor, scutindu-i de povara de a exprima ei ceea ce gândeau; experienţa îl învăţase că cel mai bun mijloc de a te apăra este ca tu însuţi să te învinovăţeşti, fiindcă recunoaşterea greşelii îndeamnă la iertare, pe când încercarea de a o tăgădui nu stârneşte decât mânie. Cel mai tare se temea că această împrejurare ar putea fi speculată de Khadiga, pentru a arunca întreaga vină asupra lui şi pentru a-i atrage oprobriul familiei. Nu se înşela, căci Khadiga tocmai se pregătea să-i ceară lui, ca principal răspunzător pentru cele întâmplate, să găsească o ieşire. După ce el vorbi, nu mai avu curajul să-l atace, dar, dacă situaţia lui deveni ceva mai bună, situaţia generală rămânea la fel de încurcată.

— De ce nu i-am spune că a căzut pe scară? Întrebă Khadiga la un moment dat, rupând tăcerea.

Căutând salvarea cu orice chip, mama se uită mai întâi la ea, apoi la Fahmi şi la Kamal, cu o licărire de speranţă în ochi.

— Şi doctorul? întrebă Fahmi. Trebuie să vină în fiecare zi s-o vadă şi-o să se-ntâlnească negreşit cu tata.

Yasin refuză însă să închidă uşa prin care se strecurase o rază de speranţă, care l-ar fi putut salva de durerea şi de temerile sale.

— Să ne înţelegem cu doctorul ce să-i spună tatei, propuse el.

Schimbară priviri – de aprobare şi de dezaprobare. Apoi, se revărsă peste toţi un val de

bucurie, sentimentul că erau salvaţi, şi atmosfera sumbră de până atunci se preschimbă într-una veselă; la fel cum între norii posomorâţi apare pe neaşteptate o pată albastră care se întinde ca printr-o minune în câteva clipe peste întreaga boltă cerească, pentru ca soarele să strălucească din nou.

— Am scăpat, slavă Domnului! zise Yasin oftând.

— Tu ai scăpat, povăţuitorule! îl corectă Khadiga, apucându-se de treabă.

— Am scăpat într-adevăr de limba ta ascuţită, răspunse Yasin, izbucnind în râs. Trupul lui mătăhălos pur şi simplu se zguduia. Tot timpul m-am temut că o să mă înţepe…

— Şi uite că tocmai ea te-a salvat… Pentru florile lor se udă rugii de trandafir, vezi?

Aproape că uitară în această izbucnire de entuziasm de mama lor, care zăcea în pat cu clavicula fracturată, după cum şi ea aproape că uitase de durere.

29

Când deschise ochii, Khadiga şi Aişa erau aşezate pe pat, la picioarele ei; privirile lor trădau teama din suflet şi rugămintea. Oftă, apoi se întoarse înspre fereastră şi, prin deschizătura ei, zări soarele care se ridicase sus.

— Am dormit cam mult… şopti ea, mirându-se.

— Câteva ceasuri, zise Aişa. După ce te-au prins zorile fără să fi pus geană pe geană. Ce noapte îngrozitoare! N-am s-o uit cât oi trăi!

Amintindu-şi de veghea şi durerile nopţii trecute, mama, în ai cărei ochi se citea compătimirea pentru ea însăşi ca şi pentru cele două fete, care nu se dezlipiseră de lângă patul ei, îşi mişcă buzele, cerând îndurare lui Allah, cu glasul stins.

— Ce obositor a fost pentru voi! şopti stânjenită.

— Oboseala lângă tine este pentru noi odihnă! Zise Khadiga, cam în glumă. Dar să nu cumva să ne mai sperii! Apoi, cu emoţie în glas: Ce dureri cumplite ai avut! Am crezut că te-a luat somnul şi că ţi-e mai bine. M-am întins şi eu să adorm, dar gemetele tale m-au trezit. Şi nu te-ai mai oprit până în zori.

— În orice caz, nu trebuie să-ţi mai faci griji! Interveni Aişa, cu faţa inundată de optimism. I-am spus lui Fahmi ce dureri ai avut şi el zice că e semn bun, înseamnă că osul fracturat începe să se sudeze.

Numele lui Fahmi îi rupse şirul gândurilor şi întrebă:

— Au plecat cu bine?

— De bună seamă! Au vrut să vină să te vadă înainte de a ieşi, dar n-am lăsat pe nimeni să te deranjeze, după ce de-abia aţipiseşi.

— Slavă lui Allah! exclamă ea şi oftă resemnată. Să nădăjduim că o să fie bine! Cam cât e ceasul?

— Cam peste un ceas o să fie rugăciunea de amiază… îi răspunse Khadiga.

Căzu pe gânduri, cu ochii coborâţi. Când îi ridică, arătau o privire neliniştită.

— Probabil că e în drum spre casă… îngăimă ea.

Înţeleseră la cine se referă. Cu toate că şi ele simţeau strecurându-li-se teama în inimă, Aişa se grăbi să o încurajeze:

— E bine-venit! N-avem de ce să fim neliniştite. Ne-am înţeles ce trebuie să-i spunem. Totul e în regulă!

Pe măsură ce se apropia momentul înapoierii stăpânului, îngrijorarea din sufletul ei vlăguit creştea.

— Credeţi c-o să-i putem ascunde ce s-a întâmplat? întrebă.

— De ce nu? răspunse Khadiga, pe un ton ascuţit, trădând frământarea crescândă din inima ei. O să-i spunem ce ne-am înţeles şi totul o să treacă cu bine!

Dorea ca în clipa aceea Yasin şi Fahmi să fie alături de ea, pentru a-i da curaj. Khadiga zice că o să-i spunem ce ne-am înţeles şi că totul o să treacă cu bine. Dar cele întâmplate vor putea fi ţinute ascunse pentru totdeauna? Oare este posibil să nu afle niciodată adevărul? Se teme să mintă, la fel cum se teme să spună adevărul. Nu ştie ce-i rezervă soarta? învălui fetele într-o privire plină de afecţiune şi tocmai deschise gura ca să spună ceva, când dădu buzna *Umm* Hanafi şi zise în şoaptă, parcă temându-se să nu fie auzită de afară:

— A venit stăpânul!

Inimile lor se porniră să bată mai tare. Fetele săriră din pat şi se opriră lângă mama lor, schimbând între ele priviri, fără să scoată un cuvânt.

— Voi să nu vorbiţi… îngăimă mama în cele din urmă. Mă tem pentru voi dacă-l minţiţi… Lăsaţi-mă să-i spun eu. Allah să mă ajute!

Se aşternu o tăcere încărcată de tensiune, ca tăcerea care pune stăpânire pe sufletele copiilor când stau în întuneric şi la urechi le ajung sunete nedesluşite, pe care ei le socotesc a fi paşii *’ifriţilor* care pândesc pe la uşi. Când se apropiară paşii stăpânului, care urca scara, mama întrerupse coşmarul tăcerii şi îngăimă:

— Dacă-l lăsăm, se duce sus şi nu găseşte pe nimeni. Apoi, adresându-i-se lui *Umm* Hanafi: Spune-i că eu sunt aici. Numai atât!

Înghiţi în sec, în timp ce fetele părăsiră camera grăbite. Se simţi izolată de toată lumea şi hotărî să se lase în voia destinului. Această capitulare totală, lipsită de orice mijloc de apărare, era mai degrabă o formă negativă de curaj, îşi adună gândurile, încercând să-şi amintească ce trebuie să-i spună. Socoti însă că nu era cinstit să-l

mintă; simţi cum i se risipeşte încrederea în sine. Când auzi bastonul lovind în podeaua salonului, îngână: „îndurare şi ajutor. Doamne!”. Apoi, îşi îndreptă privirea spre uşă şi văzu apărând trupul lui masiv. Intră şi se îndreaptă spre ea, cu o privire cercetătoare în ochii larg deschişi. Se opri în mijlocul camerei şi întrebă pe un ton neînchipuit de delicat:

— Ce ţi s-a întâmplat?

— Slavă lui Allah că eşti sănătos, stăpâne! zise ea, fără să se uite în ochii lui. Totul e bine, de vreme ce tu eşti sănătos!

— Mi-a spus *Umm* Hanafi ca eşti bolnavă.

— Sunt lovită la un umăr, stăpâne. Allah să te ferească de rău! zise ea, arătând cu mâna stângă spre umărul drept.

— Cum te-ai lovit? întrebă el, uitându-se cu atenţie şi nelinişte la umărul ei.

Sosise clipa hotărâtoare. Nu-i rămânea decât să vorbească, să rostească minciuna salvatoare, ca totul să se termine cu bine. Şi să încerce să obţină îndurarea lui. Se cutremură, ridicând capul, şi ochii ei se întâlniră cu ochii lui. Inima i se porni să bată şi mai tare. În clipa aceea, i se risipiră gândurile din cap şi i se destrămă hotărârea pe care o luase; ochii ei începură să clipească neliniştit. Apoi, rămase cu privirea fixată asupra lui şi nu mai fu în stare să scoată o vorbă. Stăpânul, nedumerit, încercă s-o îndemne să vorbească:

— Ce s-a întâmplat, Amina?

Nu ştia ce să-i spună, dar înţelegea că nu poate să-l mintă. Nu-şi dădea seama cum, dar scăpase momentul. Dacă acum ar mai încerca, s-ar da cu siguranţă de gol. Era ca un om care mersese hipnotizat pe sârmă şi acum i se cere să repete experienţa treaz. Cu fiecare clipă, era şi mai încurcată, ajunsese în pragul disperării.

— De ce nu vorbeşti?

Tonul cu care îi pusese întrebarea lăsa să se întrevadă că era foarte aproape să izbucnească.

Niciodată nu se simţise mai neajutorată! Ce diavol a ispitit-o oare să iasă în ziua aceea?

— Ce ciudat! Nu vrei să vorbeşti?

Nu mai suporta să tacă şi bâigui, cu glasul tremurând, disperată şi înfrântă:

— Am făcut o mare greşeală, stăpâne. M-a izbit o maşină.

Stăpânul se holbă mirat, nevenindu-i să creadă ce aude, ca şi când s-ar fi îndoit că ea era în toate minţile. Femeia se hotărâse să recunoască totul, indiferent care vor fi urmările, întocmai ca cineva care acceptă o operaţie chirurgicală foarte riscantă pentru a scăpa de durerile insuportabile. Sentimentul de a fi păcătuit se accentuă brusc şi izbucni în lacrimi.

— Mi s-a părut că *sidna* Al-Husayn mă cheamă să-l vizitez şi am răspuns chemării lui… începu ea, fără să încerce să-şi reţină lacrimile, fie pentru că nu mai putea să o facă, fie pentru că tot mai spera să obţină îndurare. M-am dus… şi la întoarcere, m-a izbit o maşină. Aşa a vrut Allah, stăpâne. M-am ridicat de jos, fără să fie nevoie să mă ajute nimeni. Stărui asupra ultimelor cuvinte. La început, n-am simţit nicio durere şi mi-am văzut de drum. Până ce am ajuns acasă. Aici, am început să simt durerea. Au adus un doctor care mi-a examinat umărul şi a stabilit că am o fractură. A promis că va trece pe la noi în fiecare zi, până când mi se prinde osul la loc. Am făcut o mare greşeală, stăpâne, şi am fost pedepsită pentru ea, aşa cum am meritat… Allah este milostiv!

Stăpânul ascultă neclintit, fără să-şi ia ochii de la ea. Nu lăsă să-i scape niciun semn care să trădeze ceea ce ascundea în piept, în timp ce femeia rămase cu capul în jos, aşteptând parcă rostirea sentinţei. Tăcerea se prelungea, devenea ameninţătoare. Era descumpănită, nu putea şti care îi va fi soarta.

— Şi ce-a zis doctorul? o întrebă el, neaşteptat de calm. E vreun pericol?

Întoarse capul spre el, uluită. Se aşteptase la orice, în afară de vorbele astea blânde. Dacă n-ar fi fost atât de speriată, i-ar fi cerut să repete, să se convingă că ceea ce auzise este adevărat. Învinsă de emoţie, lăsă să i se prelingă două lacrimi mari. Strânse din buze, ca să nu izbucnească în plâns.

— Doctorul a zis că nu e niciun motiv de teamă… îngăimă ea umilită, năpădită de remuşcări. Allah să te apere de orice rău, stăpâne!

Bărbatul rămase un timp pe gânduri, rezistând dorinţei de a-i mai adresa şi alte întrebări.

— Stai în pat până te faci bine… îi zise el, părăsind camera.

30

După plecarea tatălui, Khadiga şi Aişa alergară la mama lor. O scrutară cu ochi iscoditori, plini de nelinişte şi teamă. Când îi descoperiră ochii înroşiţi de plâns, rămaseră descumpănite.

— Sper că nu s-a întâmplat nimic rău, deschise Khadiga discuţia, pe un ton care trăda neîncredere.

— I-am spus adevărul, răspunse mama scurt, clipind stânjenită.

— Adevărul?

— N-am putut să-l mint… zise ea, resemnată. N-ar fi fost posibil să ascundem pentru totdeauna ce s-a întâmplat şi cred c-am făcut mai bine.

— Ce zi nefericită! exclamă Khadiga, lovindu-se cu palma peste piept.

Aişa rămase uluită; privea la mama ei fără să scoată o vorbă. Mama zâmbi – un zâmbet amestecat cu sfială – faţa palidă i se înroşi, aducându-şi aminte de afecţiunea pe care i-o arătase stăpânul, când ea se aşteptase ca el să izbucnească într-un potop de furie, care s-o mături şi pe ea, şi tot viitorul ei. Simţea mândrie şi sfială, gata să le povestească câtă afecţiune îi arătase

stăpânul în această încercare, uitând de mânie, impresionat şi îngrijorat.

— Stăpânul a fost îndurător cu mine – Allah să-l ţină! A ascultat vorbele mele tăcut, apoi m-a întrebat ce zice doctorul despre fractură şi mi-a spus să stau în pat până când mă fac bine… bâigui, de-abia auzit.

Cele două fete se uitară mirate una la alta. Nu le venea să creadă. Curând, teama le părăsi; oftară uşurate, radioase.

— Ai văzut binecuvântarea lui Al-Husayn? izbucni Khadiga.

— Toate au o limită… chiar şi mânia tatei, zise Aişa fălindu-se. N-a putut să se înfurie, văzând-o în starea asta. Acum ştim de câtă preţuire se bucură din partea lui… Apoi, glumind cu mama ei: Ce norocoasă eşti, mamă! Să ai parte numai de cinste şi de afecţiune!

Faţa mamei se îmbujoră. Îngăimă din nou stânjenită:

— Allah să-i dea viaţă lungă! Apoi oftând: Slavă Domnului că am scăpat! Aducându-şi apoi brusc aminte de ceva, se uită spre Khadiga şi-i zise, schimbând subiectul: Trebuie să te duci la el, o să aibă nevoie de ajutorul tău.

— De ce să nu se ducă Aişa? încercă ea să protesteze.

Ori de câte ori se afla în prezenţa tatălui ei, se simţea în încurcătură.

— Tu te pricepi mai bine la ce are el nevoie! încercă mama să i-o reteze. Nu mai zăbovi. S-ar putea ca stăpânul să aibă acum nevoie de ajutorul tău.

Ştia că protestele nu-i foloseau la nimic – aşa cum nu-i foloseau niciodată când mama îi cerea să facă o treabă, convinsă că o va face mai bine decât sora ei, totuşi se împotrivi cu glas tare, împinsă de firea ei agresivă, care găsea în limbă instrumentul cel mai docil şi mai ascuţit, dar şi pentru a o obliga pe mamă să spună încă o dată că ea este mai

capabilă decât Aişa să facă această treabă. Asta suna ca o recunoaştere a calităţilor ei şi ca un avertisment pentru sora mai mică. Realitatea este că, atunci când mama încredinţa Aişei vreuna din aceste treburi „importante”, Khadiga izbucnea violent; socotind că îndeplinirea unor astfel de sarcini este un drept şi un privilegiu al ei, că ea este a doua femeie în casă – după mama lor. Refuza însă să recunoască deschis că, îndeplinind sarcina, îşi exercita un drept al ei, voind să lase impresia că nu o acceptă decât forţată de împrejurări. De fapt, voia să fie rugată insistent, să aibă posibilitatea să protesteze şi să-şi verse focul, să audă comentariul aşteptat şi să i se aducă mulţumiri pentru serviciul îndeplinit. Părăsi camera, zicând:

— De fiecare dată când e vorba de ceva mai delicat, hai la Khadiga. Ca şi când n-ar exista decât Khadiga. Ce-ai face dacă n-aş fi eu?

Aroganţa îi dispăru însă imediat ce ieşi din cameră şi locul ei fu luat de teamă şi tulburare. Se întreba cum ar fi mai bine să apară în faţa tatălui, cum să-l servească, cum va reacţiona el dacă o s-o vadă bâjbâind, mişcându-se încet sau greşind. Numai că stăpânul îşi scosese hainele şi-şi îmbrăcase *ghilbab*-ul singur şi, când ea se opri în uşă, întrebându-l cu ce i-ar putea fi de folos, el îi ceru să-i facă o cafea. I-o pregăti şi i-o aduse, mergând mai mult în vârful picioarelor, cu ochii în podea, de teamă şi de ruşine. Rămase în salon pentru a fi la dispoziţia lui, dacă va mai avea nevoie de ceva. Cu aceeaşi teamă în suflet, se întrebă cum va reuşi să-l servească zi de zi, în ceasurile pe care le va petrece în casă, până când se vor scurge cele trei săptămâni. Nu i se părea deloc uşor; îşi dădu pentru prima oară seama cât de mare era golul pe care mama îl lăsa în casă şi îi dori să se întremeze cât mai curând – i-o dorea şi din dragoste pentru mama ei, şi din milă pentru ea însăşi.

Din nefericire, stăpânul simţea nevoia să se odihnească după oboseala drumului şi nu plecă la dugheană, aşa cum sperase ea. Rămase, de aceea, mai departe în salon, ca o prizonieră. Între timp, urcă şi Aişa, ca s-o vadă pe sora ei şi să-i facă în ciudă. O lăsă fierbând de mânie (deşi îi plăcea să-i tachineze pe toţi, ea nu suporta să fie tachinată de nimeni) şi se întoarse la patul mamei. Când stăpânul adormi, Khadiga îşi luă libertatea să o şteargă în camera mamei. Se porni să-i vorbească despre serviciile făcute tatălui – adevărate şi imaginare – şi despre dovezile de simpatie şi preţuire pe care le citise în ochii lui. Nu uită, bineînţeles, nici de Aişa şi se năpusti asupra ei cu ocări. Când tatăl se trezi, reveni la el şi-i pregăti masa. După ce termină de mâncat, el se apucă să-şi verifice nişte hârtii, apoi o strigă şi-i ceru să-i trimită la el pe Yasin şi pe Fahmi, imediat ce se vor întoarce acasă.

Mama se tulbură aflând cererea lui, temându-se că bărbatul vrea să-şi potolească mânia ascunsă, vărsându-şi focul pe cei doi tineri. Când se întoarseră şi aflară că tatăl vrea să-i vadă, se îndreptară spre camera lui, încercaţi de aceeaşi teamă care o tulburase şi pe mama lor. Dar fură decepţionaţi, căci stăpânul îi întâmpină cu o linişte neobişnuită, îi întrebă despre accident şi despre diagnosticul medicului. Îi spuseră tot ce ştiau. După ce îi ascultă cu atenţie, stăpânul îi întrebă:

— Voi aţi fost acasă când a ieşit?

Cu toate că de la început se aşteptaseră la o astfel de întrebare, ea avu darul să le tulbure liniştea; se temură că era o introducere pentru schimbarea tonului melodiei care li se păruse salvatoare. Nu scoaseră un cuvânt. Stăpânul nu insistă. Probabil că el ştia răspunsul dinainte şi nu voise decât să sublinieze greşeala lor, fără să fie nevoie ca ei să şi-o recunoască. Nu mai adăugă nimic; le făcu doar semn spre uşă, îngăduindu-le

să plece. Când fură afară, îl auziră vorbindu-şi sieşi:

— Dacă AIIah nu mi-a dăruit băieţi, să-mi dăruiască răbdare.

Cu toate că după aparenţe s-ar fi putut crede că accidentul zguduise profund sufletul stăpânului, încât toţi fură uluiţi de schimbarea lui, el nu putu renunţa la obişnuita petrecere nocturnă. Când se lăsă seara, se îmbrăcă şi ieşi din camera lui, răspândind un parfum plăcut. Trecu pe la mama lor şi o întrebă cum se mai simte, iar ea se rugă pentru el îndelung, cu recunoştinţă. Nu vedea nimic rău în plecarea lui în vreme ce ea stătea ţintuită la pat. Mai mult decât atât, socotea că-i arăta o cinste deosebită trecând pe la ea şi întrebând-o ce mai face. Dar chiar şi numai faptul că se abţinea să-şi verse mânia nu era o favoare la care nici nu visase? înainte ca el să iasă din cameră, unul dintre fraţi tocmai întrebase: „Oare va renunţa la petrecere în noaptea asta?”. Mama însă se grăbise să-i găsească scuze: „De ce ar face-o, de vreme ce totul este normal?”. În sinea ei, probabil că dorea ca el să renunţe la petrecere, aşa cum s-ar cuveni să facă orice soţ într-o situaţie ca asta, însă îi cunoştea bine firea şi, de aceea, se grăbise să-i găsească o justificare, astfel încât – dacă ar pleca – să nu fie acuzat de indiferenţă.

— Cum poate să se distreze când ştie în ce situaţie eşti?! se revoltă Khadiga.

— Nu i se poate reproşa că o face, de vreme ce este liniştit în privinţa ei, îi răspunse Yasin. Supărarea bărbaţilor este altfel decât a femeilor, iar ieşirea la o petrecere nu vine în contradicţie cu tristeţea lor. Ba mai mult, ei au datoria să-şi risipească grijile, pentru a fi în stare să suporte viaţa grea.

Yasin pleda nu atât pentru tatăl lui, cât mai degrabă pentru el însuşi, căci dorinţa de a ieşi începuse să-l frământe. Dar trucul nu ţinea cu Khadiga.

— Tu ai putea, de pildă, să te duci în noaptea asta la cafenea? îl întrebă ea direct.

— Bineînţeles că nu, dar eu sunt eu şi tata e tata!

După ce stăpânul părăsi casa, mama fu cuprinsă din nou de sentimentul de linişte care vine după salvarea de la o primejdie sigură; pe faţa ei străluci un zâmbet.

— Probabil, socoteşte că mi-ajunge pedeapsa de care am avut parte pentru păcatul săvârşit şi m-a iertat — Allah să-l ierte şi pe el, să ne ierte pe noi toţi! zise ea.

— Alţi bărbaţi, geloşi ca şi el, unii chiar prieteni cu el, nu văd nicio nenorocire în faptul că din când în când îngăduie femeilor să iasă pentru o treabă sau alta. De ce-o fi făcând el din casă o temniţă veşnică pentru noi? protestă Yasin plesnind din palme.

— De ce nu faci pledoaria asta în prezenţa lui? îl întrebă Khadiga, uitându-se la el ironic.

— Mi-ar trebui mai întâi un nas ca al tău, ca să mă apăr cu el la nevoie.

Zilele de stat în pat se scurseră; nu mai simţea durerea din prima noapte, însă trupul şi umărul o avertizau la cea mai mică mişcare. Graţie constituţiei robuste şi vitalităţii deosebite, se întrema rapid. Cu firea ei, care refuza nemişcarea şi statul în pat, îi venea foarte greu să asculte de sfaturile medicului. Dacă n-ar fi fost supravegherea strictă a copiilor, s-ar fi întors mult mai curând la treburile ei. Cu toate astea, urmărea îndeaproape treburile casei, le controla pe fete în cele mai mici amănunte, de teamă ca ele să nu neglijeze ceva şi le întreba stăruitor: „Ai scuturat perdelele până sus? Dar deschizăturile din obloane? Ai pregătit baia pentru tata? Ai udat glicina şi iasomia?”. Într-o zi, o scoase din sărite pe Khadiga cu insistenţa ei şi se trezi că-i răspunde: „Să ştii că dacă ţie îţi pasă de casă, pe mine mă interesează de o mie de ori mai mult ca

totul să fie în regulă.” Renunţarea la poziţia ei cu totul deosebită pe care o avea în casă îi dădea Aminei un sentiment complicat de suferinţă şi inutilitate. Se întreba dacă nu cumva casa îşi pierduse ordinea firească şi liniştea, ca urmare a acestei renunţări. Ce dorea oare mai mult? Să fie perfect tot ce făceau cele două fete sau să se producă un dezechilibru, astfel încât toţi să observe golul lăsat de ea? Presupunând că stăpânul şi-ar da seama de golul acesta. Oare ar fi un motiv pentru ca el să o preţuiască sau să se mânie pentru păcatul care atrăsese toate necazurile astea? Cumpăni îndelung cum ar fi mai bine şi, în cele din urmă, îşi dădu seama că, dacă ceva din rânduiala obişnuită s-ar tulbura, le-ar aduce tuturor necazuri.

Fapt este că nimeni nu putea să umple golul lăsat de ea. Casa arăta foarte bine, iar Amina le aducea laude celor două fete pentru hărnicia şi fidelitatea lor. Ca stăpână a casei, însă, nu se bucura decât în aparenţă, nu şi în adâncul sufletului ei. Încetul cu încetul orgoliul ei cedă; locul acestuia îl luă treptat satisfacţia pentru succesul Khadigăi şi Aişei. Apoi, neliniştea şi durerea puseră stăpânire pe ea şi nu se mai simţi în stare să suporte izolarea.

31

În zorii zilei aşteptate cu nerăbdare, sări din pat cu o agilitate de copilă, fericită ca un rege care îşi redobândeşte tronul după un exil. Coborî la cuptor, reluându-şi obiceiurile neglijate vreme de trei săptămâni şi o strigă pe *Umm* Hanafi. Femeia se trezi din somn, nevenindu-i să-şi creadă urechilor, se dădu jos din pat şi o îmbrăţişă pe stăpâna ei, rugându-se pentru ea. Apoi se apucară de treburile de dimineaţă, cu o bucurie de nedescris. La ivirea celor dintâi raze de soare, urcă la primul etaj, unde copiii o întâmpinară cu

felicitări şi îmbrăţişări. Se duse să-l scoale şi pe Kamal, care deschise ochii, se agăţă de gâtul ei, vesel, dar ea încercă să se elibereze cu blândeţe de braţele lui şi-i zise:

— Nu te temi că mi se rupe din nou umărul?

O acoperi cu sărutări, apoi râse şi o întrebă răutăcios:

— Când mai ieşim, draga mea?

— Când te va îndruma Allah să nu mă mai duci, în ciuda voinţei mele, pe drumul pe care era să mor, îi răspunse ea, zâmbind, pe un ton de reproş.

Pricepu că ea face aluzie la încăpăţânarea lui – cauza directă a nefericitului accident – şi râse cu gura până la urechi, bucuros că după trei săptămâni de teamă venise, în sfârşit, salvarea. Se temuse fără întrerupere că ancheta fraţilor săi va conduce la aflarea adevăratului vinovat. De câteva ori, Khadiga îşi îndreptase bănuielile asupra lui, iar Yasin fusese pe punctul să-l dea de gol, dacă mama nu s-ar fi încăpăţânat să suporte singură consecinţele accidentului. Când ancheta fusese preluată de taică-său, teama lui nu mai cunoscuse margini; aşteptase, dintr-o clipă în alta, să fie chemat la confruntare. La toate acestea se adăugase şi durerea încercată timp de trei săptămâni, văzând-o pe maică-sa întinsă în pat, fără să fie în stare să se ridice. Totul a trecut acum… ancheta s-a terminat… Mama vine din nou să-l trezească dimineaţa şi să-l culce seara… Totul este ca mai înainte… liniştea s-a aşternut din nou în casă. Avea de ce să râdă cu gura până la urechi şi se putea felicita că ştiuse să-şi păstreze calmul.

Mama părăsi camera lui şi urcă la etajul de sus. Ajunsă lângă uşa de la dormitor, îl auzi pe stăpân bombănind: „Slavă Domnului meu cel mare!”. Inima începu să-i bată cu putere şi se opri la un pas de uşă, ezitând. „Să intru să-i spun bună dimineaţa sau să pregătesc mai întâi micul

dejun?”, se întrebă ea, nu ca să se afle în treabă, ci ca să scape de teama şi jena care o cuprinseseră, sau şi de una, şi de alta, aşa cum i se întâmplă omului câteodată, când inventează o problemă imaginară pentru a scăpa de una reală, greu de dezlegat. Se duse la bucătărie şi se apucă serios de treabă. Numai că neliniştea îi sporea. Amânarea acordată nu-i adusese liniştea, cum sperase, ci o chinuia mai tare poate chiar decât înfruntarea realităţii, de care fugise. Se mira cum de se temuse să intre în „camera ei”… Ca şi cum trebuia să intre pentru prima oară. Mai ales că stăpânul trecuse pe la ea în fiecare zi, tot timpul cât nu s-a ridicat din pat. Îşi dădea seama că restabilirea distrugea de fapt barajul protector pe care boala îl ridicase în jurul ei şi că se va trezi, pentru prima dată, faţă în faţă cu el, după ce se dăduse de gol. Când copiii veniră, unul după altul, neliniştea îi slăbi puţin. Curând, apăru şi stăpânul, în *ghilbab*-ul larg; pe faţa lui nu se ivi însă niciun semn.

— Am venit… zise el liniştit, îndreptându-se spre locul său de la masă. Apoi, adresându-se copiilor, în timp ce se aşeza: Şedeţi.

Începură să mănânce. Ea rămase în locul ei obişnuit. Când intrase el, teama ei ajunsese la paroxism, pentru ca apoi să-şi recapete încet calmul. Prima întâlnire de după însănătoşirea ei trecu cu bine. Avu impresia că va putea să rămână cu el în cameră, peste puţin timp, fără greutate. După micul dejun, stăpânul se întoarse în cameră; la câteva minute, îl urmă şi ea, cu tava cu cafea. O aşeză pe măsuţa joasă şi se retrase, aşteptând ca el să-şi termine de sorbit cafeaua, pentru a-l ajuta să se îmbrace. Stăpânul îşi bău ceaşca într-o tăcere adâncă; nu tăcerea aceea care vine spontan după oboseală sau pentru a ţine loc absenţei unor subiecte de conversaţie, ci o tăcere împietrită, premeditată. Aştepta ca el să-i adreseze un cuvânt delicat sau cel puţin să-i spună ceva, aşa cum obişnuia să facă în fiecare dimineaţă. Muţenia lui o

descumpăni; se întrebă în sinea ei oare ce îl preocupă şi îi apasă sufletul. Neliniştea începu din nou să-şi înfigă acele în inima ei. Dar tăcerea aceasta grea nu dură mult. Bărbatul gândea repede şi concentrat; nu erau gânduri inspirate de moment, ci gânduri îndărătnice, care nu-i părăsiseră deloc sufletul în ultima vreme. În cele din urmă, o întrebă, fără să-şi ridice ochii din ceaşca goală:

— Te-ai făcut bine?

— Slavă lui Allah, stăpâne! răspunse aproape în şoaptă.

— Mă mir întruna cum de ai cutezat tu să faci o faptă ca asta! continuă el cu amărăciune.

Îşi simţi inima bătându-i violent şi lăsă ochii în jos, temătoare. Nu era în stare să înfrunte mânia lui nici când trebuia să apere o greşeală a altcuiva, darămite acum când chiar ea era vinovatul. Temerea o făcu să amuţească, dar el continuă, reprobator:

— Am fost înşelat de tine în toţi aceşti ani fără să-mi dau seama?

— Allah să mă ierte, stăpâne! şopti ea, respirând agitat şi întinzând palmele în semn de disperare. Greşeala mea e foarte mare, într-adevăr, dar nu merit să-mi spui vorbele astea.

— Cum de ai comis această greşeală atât de mare? continuă el cu acelaşi calm grav, mai apăsător decât ţipetele. Pentru că eu am lipsit o zi din oraş?

— Am greşit, stăpâne. Iartă-mă, răspunse ea cu glasul tremurat, ale cărui inflexiuni se contopeau cu fiorul ce-i cuprinsese trupul. Sufletul meu tânjea după *sidna* Al-Husayn. Am socotit că îmi va fi îngăduit să vizitez locaşul lui, măcar o singură dată.

Stăpânul dădu din cap furios, ca şi când ar fi zis: „N-are rost să mai discutăm!”. Apoi, ridică ochii spre ea încruntat:

— N-am să-ţi spun decât o singură vorbă! Să părăseşti casa asta imediat! zise el pe un ton categoric.

Cuvintele lui căzură ca un trăsnet. Rămase stupefiată şi nu mai fu în stare să scoată un sunet sau să schiţeze un gest. În momentele cele mai încordate – atunci când aştepta întoarcerea lui de la Port Said – se aşteptase la fel şi fel de reacţii din partea lui, la urlete, înjurături şi chiar la lovituri, dar nu-i trecuse nicio clipă prin minte că ar putea s-o alunge; nu-şi putea închipui că ar putea exista ceva care s-o despartă de el, după o convieţuire de douăzeci şi cinci de ani, sau s-o smulgă din casa asta, cu care se contopise cu desăvârşire.

Cuvintele odată rostite, stăpânul se eliberase de povara gândurilor, care i se perindaseră în minte fără întrerupere în cursul ultimelor trei săptămâni. Lupta începuse în clipa când femeia, întinsă în pat, îşi recunoscuse vina, plângând. În prima clipă, nu-i venise să-şi creadă urechilor. Apoi, s-a dezmeticit realizând fapta ei abominabilă, pe care orgoliul şi vanitatea sa nu o puteau accepta. Îşi amânase însă izbucnirea ca să înţeleagă mai bine ce se întâmplase sau – şi lucrul acesta este mai verosimil – neliniştea adâncă, devenită teamă, pentru femeia alături de care trăia şi ale cărei calităţi le admira îl împiedicase să se gândească la fapta care-i sfidase orgoliul şi vanitatea şi îl făcuse să uite de greşeala ei – sub impulsul compasiunii – şi să-l roage pe Allah să o întremeze. Samavolnicia lui devenise neputincioasă în faţa primejdiei care o ameninţa şi lăsase locul afecţiunii latente din sufletul său. Atunci se întorsese în cameră abătut, chiar dacă faţa lui nu lăsase să se vadă frământarea care-l sfâşia. Treptat, văzând-o cât de repede se restabileşte, îşi redobândise liniştea şi, în consecinţă, revizuise întreaga întâmplare, cu cauzele şi urmările ei, dintr-o optică nouă sau, mai bine zis, din optica veche, cu care era obişnuit să privească viaţa în casă. Din nefericire – pentru ea,

bineînţeles –, el reanaliză întâmplarea pe îndelete, doar în sinea sa, şi ajunse la concluzia că, dacă ar veni în întâmpinarea apelului la afecţiune – pe care îl adresase sufletului său – şi ar ierta-o, atunci autoritatea, demnitatea, istoria şi obiceiurile lui se vor destrăma, va scăpa frâul şi nu va mai putea cârmui familia cu aceeaşi fermitate şi rigoare. Pe scurt, el n-ar mai fi Ahmad Abd el-Gawad, ci o altă persoană şi nu va accepta asta niciodată. Într-adevăr, revizuirea întâmplării pe îndelete, de unul singur, fusese o neşansă, căci dacă el şi-ar fi putut potoli mânia în clipa când ea şi-a recunoscut vina, lucrurile s-ar fi putut linişti. Dar el nu se putuse mânia la timp. Orgoliul său nu-i putea îngădui nici să-şi declare mânia, după ce ea s-a însănătoşit, căci asta ar fi fost mai degrabă dojană premeditată decât mânie adevărată. Cum mânia lui izbucnea şi spontan, şi premeditat totodată, cum latura ei spontană nu se putuse manifesta la timp, a trebuit ca latura ei premeditată – şi el avusese suficient timp pentru a chibzui şi a se linişti –, să găsească o modalitate de manifestare potrivită cu gravitatea păcatului săvârşit. Astfel, primejdia care-i ameninţase viaţa la un moment dat şi care o ferise de mânia lui, stârnindu-i afecţiunea şi compasiunea, se preschimbase într-un instrument de pedeapsă de lungă durată, având în vedere timpul pe care îl avusese la dispoziţie pentru a plănui şi a chibzui. Se ridică încruntat şi îi întoarse spatele, îndreptându-se spre hainele de pe canapea.

— O să mă-mbrac singur! zise el aspru.

Continuă să stea împietrită, fără să-şi dea seama ce se petrece în jur. Glasul lui o trezi însă la realitate. Înţelese din tonul şi din atitudinea lui că îi porunceşte să plece. Se îndreptă spre uşă în vârful picioarelor şi, înainte de a trece pragul, îl auzi din nou vorbind:

— Când mă întorc, nu vreau să te mai găsesc aici!

32

Simţi că o părăsesc puterile când ajunse în salon şi se lăsă pe marginea unei canapele: cuvintele lui aspre şi hotărâte continuau să-i răsune în urechi. Omul acesta nu glumeşte. – N-a glumit niciodată! Nu putea să plece acum – deşi ar fi vrut. Ieşirea ei din casă înaintea lui ar stârni bănuielile copiilor şi nu vrea ca ei să-şi înceapă ziua sau să se apuce de lucru chinuiţi de gândul că ea era alungată. Un alt sentiment – probabil stânjeneala – nu-i dădea voie să dea ochii cu ei. Socoti că mai potrivit ar fi să rămână acolo sau – şi mai bine – să se refugieze în sufragerie, ca privirea lui să nu cadă asupra ei când va ieşi. Se strecură în încăpere cu inima frântă şi se aşeză pe o salteluţă – avea o expresie gravă, deprimată. Ce-o fi vrând, de fapt? O alungă doar pentru un timp sau pentru totdeauna? Nu-i vine să creadă că ar putea să divorţeze de ea. Este prea generos şi prea nobil ca să facă una ca asta. Într-adevăr, el este mânios şi samavolnic, dar nu poate să uite dovezile lui de generozitate, cavalerism şi amabilitate. Nu poate să uite cât de tare s-a întristat, văzând-o bolnavă. Nici cum a vizitat-o zi de zi, interesându-se de sănătatea ei. Unui astfel de bărbat nu-i poate fi indiferent dacă distruge o casă, dacă frânge o inimă sau smulge o mamă de lângă copiii ei. Gândurile i se perindau prin minte; încerca să-şi liniştească tulburarea din suflet cu ele. Rămase multă vreme aşa – semn că liniştea nu-şi putea face loc în inima ei. Era ca acei suferinzi care se laudă cu sănătatea lor tocmai în momentele când simt că ea s-a şubrezit mai tare. Nu-şi dădea seama ce ar mai putea să însemne viaţa pentru ea, dacă rugăminţile nu-i vor fi luate în seamă şi nenorocirea nu va putea fi prevenită. Auzi loviturile bastonului lui, succedându-se şi îndepărtându-se, până ce dispărură. În clipa aceea, simţi o durere cumplită şi o revoltă fără margini împotriva voinţei lui îndărătnice. Se ridică,

aproape istovită, şi ieşi din cameră, pentru a coborî la primul etaj. Când ajunse în capul scării, auzi glasurile copiilor; se aplecă peste balustradă şi îi văzu pe Fahmi şi pe Kamal, urmându-l pe Yasin spre uşa care dădea în curte. O undă de nostalgie îi învălui inima, tulburând-o. Se miră cum de fusese în stare să-i lase să plece fără a-şi lua rămas-bun de la ei, mai ales că nu va mai putea să-i vadă zile şi săptămâni în şir sau chiar toată viaţa – decât când şi când, ca pe nişte străini. Rămase nemişcată pe scară, îi venea foarte greu să-şi închipuie că ar putea să aibă parte de o soartă atât de neagră; datorită, pe de o parte, credinţei ei nemărginite în Allah, care o apărase chiar şi de *'ifriţi* în singurătatea ei de odinioară, iar pe de altă parte încrederii nestrămutate în soţul ei, căci liniştea şi tihna nu i-o mai răpise în nicio altă nenorocire, în toţi anii care se scurseseră.

Înclina să creadă că va fi doar o experienţă aspră, care nu va lăsa urme în sufletul ei. Khadiga şi Aişa se certau, ca de obicei, când intră în camera lor, dar când văzură deznădejdea şi privirea tristă din ochii ei, se opriră. Primul gând care le veni în minte fu acela că ea a părăsit patul înainte de a se fi restabilit complet.

— Ce-i cu tine, mamă? întrebă Khadiga, îngrijorată.

— Nu ştiu ce să spun, vău! Eu plec.

Deşi ultimele cuvinte nu erau explicite, privirea disperată şi tonul jalnic adăugau o umbră întunecoasă, care le sperie.

— Unde? izbucniră într-un glas.

— La mama… zise ea, cu inima zdrobită, conştientă de efectul pe care cele două cuvinte îl vor avea.

— Ce spui? Să nu mai auzim vorbele astea… ziseră fetele, grăbindu-se spre ea. Ce s-a întâmplat?

Spaima fetelor o consolă întrucâtva, dar o podidiră lacrimile şi le răspunse, cu glasul

tremurat:

— N-a uitat nimic şi n-a putut să mă ierte! Rosti aceste vorbe cu o amărăciune din care răzbătea tristeţea ei adâncă. A amânat doar până când m-am făcut bine. Mi-a zis: Părăseşte casa fără întârziere! Apoi, a adăugat: Când mă întorc la prânz, nu vreau să te mai găsesc aici! Apoi, cu dezamăgire în glas: Aud şi mă supun! Aud şi mă supun!

— Nu cred! Nu cred! izbucni Khadiga enervată. Spune orice altceva! Ce s-a-ntâmplat?

— N-o să fie pentru totdeauna! interveni Aişa şi glasul îi tremura. Într-atât de neînsemnată este pentru el fericirea noastră, a tuturor?

— Ce vrea? Ce vrea, mamă? întrebă Khadiga exasperată.

— Nu ştiu! Atât a zis. Nici mai mult, nici mai puţin…

Pentru moment, tăcu. Probabil că voia doar să obţină compătimirea lor şi să-şi învingă teama cât de cât. Dar apoi, învinsă de îngrijorare şi dornică să-şi recapete liniştea, continuă:

— Cred că vrea să mă alunge câteva zile de lângă voi, ca să mă pedepsească pentru greşeala mea…

— Nu-i ajunge ce ţi s-a-ntâmplat? protestă Aişa.

— Allah hotărăşte… bâigui mama, după ce oftă cu amărăciune. Acum trebuie să plec…

— Nu te lăsăm să pleci… zise Khadiga cu glasul sugrumat de plâns, oprindu-se în faţa ei. Nu-ţi părăsi casa! Nu cred că o să mai fie mânios când o să se întoarcă şi-o să te găsească tot aici cu noi!

— Aşteaptă până când se întorc Fahmi şi Yasin… se rugă Aişa de ea. N-o să fie tata în stare să te smulgă dintre noi.

— Nu este câtuşi de puţin înţelept să-i stârnim mânia, zise mama, prevenindu-le într-un fel. Pe el mai degrabă îl îmblânzeşte supunerea, pe când nesupunerea îl irită şi mai tare.

Se gândiră să se împotrivească din nou, dar ea le făcu semn cu mâna să tacă şi continuă:

— N-are rost să mai lungim vorba… Trebuie să plec. Îmi adun lucrurile şi plec. Nu vă temeţi! N-o să stăm mult timp despărţite. O să ne întâlnim din nou curând.

O luă pe scară în sus, spre camera ei de la etajul al doilea; fetele veneau plângând după ea. Se apucă să-şi scoată lucrurile din dulap, dar Khadiga îi reţinu mâna şi izbucni, clocotind:

— Ce faci?!

Mama simţea că o răzbeşte plânsul şi, ca să nu o dea de gol glasul, tăcu hotărâtă să reziste cât timp fetele vor fi de faţă. Făcu din nou un semn cu mâna, ca şi când ar fi vrut să zică: „Trebuie să-mi adun lucrurile.”

— Nu iei decât un schimb… un singur schimb! Izbucni Khadiga.

Scoase un oftat. În clipa aceea, dori ca totul să fie doar un vis urât.

— Mă tem să nu se înfurie dacă-mi vede lucrurile la locul lor, zise ea.

Aişa aşează la loc toate lucrurile, mai puţin un schimb, aşa cum propusese sora ei. Ea acceptă recomandarea lor cu adâncă mulţumire, de parcă lucrurile rămânând în casă erau o garanţie a revenirii sale. Aduse o basma şi legă în ea ceea ce fetele îi dăduseră voie să ia. Se aşeză pe canapea, ca să-şi pună ciorapii şi pantofii, în vreme ce fetele o urmăreau mâhnite.

— O să fie totul ca şi până acum, zise ea, prefăcându-se nepăsătoare. Păstraţi-vă curajul şi nu-l mâniaţi! Las casa şi întreaga familie în grija voastră, cu deplină încredere. Nu mă îndoiesc nici de Aişa. Faceţi totul ca şi cum aş fi cu voi. Oricare din voi poate duce şi singură o casă.

Luă *mila'a* şi o îmbrăcă. Îşi lăsă vălul alb pe faţă cât putu mai încet, pentru a amâna cât mai mult trista clipă a despărţirii. Se opriră faţă în faţă, neştiind care va fi pasul următor. Vocea nu o mai

ajută să le spună un cuvânt de adio şi niciuna din cele două fete nu se încumetă să se arunce în braţele ei. Clipele se scurgeau încărcate de chin şi zbucium. Temându-se că răbdarea ar putea să o lase, femeia făcu un pas spre ele, le sărută pe rând şi şopti:

— Curaj! Domnul fie cu noi!

În clipa aceea, se agăţară de ea şi izbucniră în plâns. Mama părăsi casa cu ochii înecaţi de lacrimi, printre care zărea drumul topindu-se.

33

Ciocăni în poarta casei vechi, gândindu-se – cu durere şi ruşine – la mâhnirea pe care o va provoca venirea ei. Poarta dădea într-o fundătură ce pornea din strada El-Harnafiş. În capătul ei se afla o mică geamie, loc de rugăciune. Cu câţiva ani în urmă, năruindu-se, fusese abandonată, dar zidurile ei dărăpănate rămăseseră acolo, pentru a-i aduce aminte – de câte ori venea în vizită la mama ei – de copilărie, de clipele când îl aştepta în poartă pe tatăl ei, ca să-şi termine rugăciunea şi să se întoarcă la ea, sau când îşi întindea gâtul prin deschizătura porţii, zgâindu-se la bărbaţii prosternaţi şi îngenuncheaţi, privind curioasă la grupurile de *tariqiţi*[77] care se adunau în uliţă, dincolo de geamie, unde aprindeau lămpi, întindeau rogojini şi organizau ceremonii de *dhikr*[78]. Poarta se deschise şi se ivi capul unei negrese – în jur de cincizeci de ani – care slujea în casă. Când o văzu pe Amina, o salută şi-i zâmbi. Apoi se dădu la o parte, făcându-i loc să intre. Slujnica rămase nemişcată, aşteptând parcă să mai intre cineva. Înţelegând ce se petrece în mintea ei, Amina şopti, puţin vexată:

— Închide poarta, Sadiqa.

— N-a venit şi stăpânul cu dumneata? întrebă slujnica nedumerită.

Clătină din cap şi traversă curtea – cu un cuptor în mijloc şi cu un puţ în colţul din stânga –, îndreptându-se spre scara îngustă. Urcă la primul etaj, apoi la al doilea, străbătu coridorul şi intră în camera mamei. O găsi pe bătrână stând cu picioarele adunate sub ea, pe o canapea, în mijlocul încăperii mici, ţinând cu amândouă mâinile o *misbaha*[79] lungă, care-i atârna în poală. Ciocănitul în uşă şi paşii care se apropiară de ea îi stârniseră curiozitatea.

— Cine e? întrebă când Amina fu lângă ea.

Schiţă şi un zâmbet uşor, în semn de salut, ca şi când ar fi bănuit cine venise.

— Amina, mamă… răspunse fiica ei cu glasul slab, care trăda tristeţea şi deprimarea.

Bătrâna lăsă picioarele în jos, căutând cu tălpile papucii până când îi găsi; îşi vârî picioarele în ei şi se opri cu braţele întinse, aşteptând cu nerăbdare. Amina puse legătura la capătul canapelei şi se aruncă în braţele mamei – se sărutară îndelung, pe frunte şi pe obraji. Apoi bătrâna o bătu pe spate cu duioşie şi privi în continuare spre uşă, zâmbind, pregătită să mai salute pe cineva, întocmai cum făcuse Sadiqa, puţin mai înainte.

— Am venit singură, mamă… îi zise Amina cu resemnare.

— Singură? întrebă femeia în şoaptă, întorcând capul spre ea. Apoi, afişând un zâmbet pentru a alunga neliniştea ce o cuprinsese: Slavă celui care nu se schimbă!

Se întoarse la canapea şi se aşeză, întrebând-o pe un ton care dovedea totuşi nelinişte:

— Ce mai faci? De ce n-a venit cu tine, ca de obicei?

— S-a supărat pe mine, mamă, zise Amina, după ce se aşeză lângă ea, cu tonul unui şcolar care recunoaşte că nu şi-a pregătit lecţia.

Mama clipi din ochi uimită, apoi mormăi cu tristeţe în glas:

— Allah să mă apere de diavolul cel afurisit! Inima nu mă minte niciodată! Am simţit-o strângându-se când ai spus că ai venit singură. Ce l-a apucat de s-a mâniat pe un îngeraş ca tine? Spune-mi, fata mea!

— Am vizitat moscheea *sidna* Al-Husayn, în ziua când el era plecat la Port Said, răspunse Amina oftând.

— Şi cum a aflat? întrebă mama, după ce stătu un timp pe gânduri.

Amina se hotărâse să nu-i vorbească despre accident: pe de o parte pentru a o cruţa, pe de altă parte pentru a-şi atenua vina.

— Probabil că m-a văzut cineva şi m-a pârât, răspunse ea fără ezitare.

Era pregătită şi pentru o astfel de întrebare.

— Dar nu te cunoaşte niciun om în afara celor care intră la voi în casă, zise bătrâna fără să stea pe gânduri. Bănuieşti pe cineva anume? Poate *Umm* Hanafi? Sau băiatul lui de la prima nevastă?

— Poate că m-a văzut vreo vecină şi i-a spus bărbatului ei fără rea intenţie; şi tot fără rea intenţie acesta i-a spus stăpânului, nedându-şi seama ce urmări ar putea să aibă. Poţi bănui pe oricine, în afara celor din casă, zise Amina cu convingere.

— Toată viaţa ai fost sinceră şi cinstită! zise bătrâna, clătinând din cap a nedumerire. Doar Allah este ştiutor şi numai el e în stare să respingă capcanele celui viclean. Şi soţul ăsta al tău! Om în toată firea. Merge pe cincizeci de ani! N-a găsit cum să-şi arate altfel mânia decât alungând-o pe soţia lui de lângă copii? Slavă ţie, Doamne! Oamenilor le vine mintea când îmbătrânesc, pe când noi o luăm razna. E oare un păcat dacă o femeie virtuoasă îl vizitează pe *sidna* Al-Husayn? Oare prietenii lui, care nu sunt mai puţin geloşi şi mai puţin mândri decât el, nu le îngăduie nevestelor lor să iasă pentru te miri ce treburi? Chiar şi tatăl tău, care ştia pe de rost Cartea lui

Allah, îmi îngăduia să merg în casa vecinilor ca să văd litiera[80].

Se aşternu o tăcere tristă pentru un timp; apoi bătrâna îi adresă fiicei sale un zâmbet de reproş şi o întrebă:

— Şi ce te-a apucat să nu-l mai asculţi acum, după o viaţă întreagă de supunere oarbă? Tare mă nedumereşte treaba asta. Oricât, este soţul tău şi e bine să-i dai ascultare, pentru liniştea ta şi pentru fericirea copiilor. Nu-i aşa, fata mea? Ciudat e că tu n-ai avut niciodată nevoie de un sfat!

În colţul gurii Aminei apăru un zâmbet de uşoară descumpănire şi ruşine.

— Stăpânirea diavolului! bâigui ea.

— Blestemat fie! Numai împeliţatul te-a împins la păcat după douăzeci şi cinci de ani de armonie şi linişte! Tot el i-a scos din rai şi pe strămoşii noştri Adam şi Eva. Sunt tare mâhnită, fata mea. Dar e numai un nor de vară, care o să se risipească şi totul o să fie din nou la fel ca mai înainte. Apoi, ca şi când şi-ar fi vorbit sieşi: Şi ce nenorocire s-ar fi întâmplat dacă era şi el mai îngăduitor? Dar el e bărbat! Niciun bărbat nu e scutit de defecte, care ascund ochiul soarelui! Apoi, pe un ton nefiresc de vesel: Dezbracă-te şi odihneşte-te! Nu te speria! Nu-ţi strică să te odihneşti şi tu puţin împreună cu mamă-ta în camera în care te-ai născut.

Privirea Aminei se lăsă cu indiferenţă asupra patului vechi– culoarea picioarelor se schimbase, iar marginile covorului uzat începuseră să se destrame, deşi motivele cu trandafiri îşi păstrau roşul şi verdele. Dar ea, cu gândul la cei dragi, nu era pregătită să întâmpine valul de amintiri, îmbierile mamei nu stârniră de data aceasta nostalgia în sufletul ei, aşa cum se întâmpla în zilele când era fericită. Nu fu în stare decât să suspine şi zise:

— Sunt neliniştită pentru copii, mamă.

— Ei sunt în grija lui Allah… Şi n-o să rămâi prea mult departe de ei, cu îngăduinţa celui milostiv şi bun.

Amina se ridică să-şi scoată *mila'a,* în vreme ce Sadiqa ieşea, mâhnită de cele auzite. Se aşează din nou şi continuară să întoarcă întâmplarea pe toate feţele. Întâlnirea dintre ele incită la meditaţie asupra ciudatei legi a eredităţii şi asupra legii scurgerii implacabile a timpului: păreau una şi aceeaşi persoană, cu chipul reflectat de oglinda viitorului şi de cea a trecutului; atât originalul, cât şi imaginea erau dovezi ale luptei încleştate care se dădea între legea eredităţii – acţionând pentru asemănare şi existenţă – şi legea scurgerii timpului – acţionând pentru schimbare –, luptă în care legea eredităţii cunoaşte înfrângere după înfrângere, îndeplinind până la urmă doar o funcţie lipsită de importanţă în cadrul legii scurgerii inexorabile a timpului.

În virtutea acestei legi, bătrâna mamă devenise un trup uscat şi o faţă palidă; nu mai păstra din strălucirea vieţii decât ceea ce numim frumuseţea senectuţii, adică liniştea, sobrietatea tristă şi părul presărat cu alb. Ea aparţinea generaţiei înaintate în vârstă, căci trecuse de şaptezeci şi cinci de ani, dar asta nu o împiedica să se scoale în fiecare dimineaţă, cum obişnuia să facă de o jumătate de veac, să-şi găsească fără ajutorul slujnicei drumul spre baie, să se spele şi să revină apoi în cameră, pentru rugăciune. Restul zilei şi-l petrecea prefirând mătăniile printre degete şi slăvindu-l pe Allah, meditând în tăcere, uitată – căci slujnica era mai tot timpul ocupată cu treburile casei ori ascultând ceea ce ea îi îndruga, atunci când găsea răgaz să stea cu bătrâna. Păstra încă treze unele însuşiri specifice activităţii şi entuziasmului vital, căci nu de puţine ori îi cerea socoteală slujnicei, atât pentru lucruri mărunte, cât şi pentru lucruri însemnate, cum erau cheltuielile, curăţenia şi ordinea în casă, tândăleala, când

zăbovea, sau întârzierea, când ieşea din casă cu vreo treabă. Nu de puţine ori, îi cerea să jure pe Coran că a spălat baia sau vesela sau că a şters geamurile. Pretenţiile ei erau mai degrabă suspiciuni. Probabil că perseverenţa asta a ei se datora obiceiului înrădăcinat în suflet în anii tinereţii sau poate că era un atribut al degenerării care însoţeşte bătrâneţea. La firea drastică, se adăugase şi obstinaţia de a rămâne, în propria casă, într-o claustrare cvasitotală, după moartea soţului şi chiar după ce îşi pierduse vederea, nepăsătoare la repetatele insistenţe ale stăpânului de a se muta în casa lui, pentru a fi îngrijită de fiică şi de nepoţi – refuz care îl făcuse să o acuze că a dat în mintea copiilor şi să renunţe definitiv la a o mai chema. Adevărul este că nu-i convenea să părăsească această casă, din mai multe motive: în primul rând, era foarte legată de ea, în al doilea rând, nu voia să se simtă neglijată în noua casă şi nici să fie pentru fiica ei o povară în plus. Apoi, nu-i convenea deloc să se închidă de bunăvoie într-o casă al cărei stăpân era vestit pentru severitatea şi iritabilitatea lui, temându-se că s-ar putea să devină ţinta observaţiilor lui, ceea ce putea să aibă consecinţe imprevizibile asupra destinului fiicei sale şi, în sfârşit, din ruşine şi orgoliu, căci nu ducea lipsă de nimic în casa ei, bizuindu-se – după Allah, bineînţeles – pe moştenirea lăsată de răposatul soţ. Mai erau, fireşte, şi alte motive de a stărui să rămână în casa ei; nu ţineau nici de susceptibilitate, nici de perspicacitate. Aşa, de pildă, se temea că, dacă-şi va părăsi casa, va trebui să îngăduie ca nişte străini să stea în ea – ceea ce ar deranja-o foarte tare, căci casa era bunul ei cel mai drag, după fată şi nepoţi, bineînţeles – sau să o lase în părăsire ca să se transforme în teren de hârjoană pentru *'ifriţi,* după ce până de curând fusese locaşul unui cucernic care ştia pe de rost Cartea lui Allah – soţul ei. Mutarea în casa stăpânului ar fi iscat probleme foarte complicate,

de nerezolvat – după părerea ei –, fiindcă se întrebase în mai multe rânduri dacă se cade să accepte ospitalitatea lui sau să-i cedeze, în schimbul întreţinerii, veniturile ei – ceea ce i-ar fi lezat instinctul de proprietate, devenit, cu înaintarea în vârstă, un element esenţial al suspiciunii ei generale.

Văzând că insistă să se mute în casa lui, bănuise chiar că stăpânul ar avea intenţia să profite de veniturile şi de casa ei, devenită liberă, şi asta o făcuse şi mai îndărătnică, iar când stăpânul s-a hotărât s-o lase în plata Domnului, i-a zis cu satisfacţie: „Iartă-mă pentru încăpăţânarea mea, fiule… Domnul să te răsplătească pentru bunăvoinţa pe care mi-o arăţi! Se cuvine să fii înţelegător faţă de o bătrână ca mine, care are toate cusururile. Te conjur, pe Allah, să le îngădui Aminei şi copiilor să mă viziteze şi pe mine din când în când, dacă o s-ajung să nu mai pot ieşi din casă…". Şi astfel rămăsese în casa ei, aşa cum voise, bucurându-se de o libertate deplină, iar dacă unele obiceiuri – cum era, de pildă, interesul exacerbat pentru treburile casei şi pentru bani – nu se prea potriveau cu înţelepciunea care ar trebui să însoţească senectutea, ci erau mai degrabă simptome ale senilităţii, păstrase în schimb evlavia – un atribut demn să împodobească tinereţea şi să adauge bătrâneţii nobleţe. Fusese şi continua să fie şi acum o aspiraţie a vieţii ei şi un izvor de speranţe şi fericire; i-o insuflase tatăl – un şeic religios – şi o adâncise în urma căsătoriei cu un alt şeic, la fel de evlavios ca şi tatăl ei. A continuat să o practice cu devotament şi sinceritate, fără să facă distincţie între ceea ce ţinea de religia propriu-zisă şi ceea ce ţinea de domeniul superstiţiei. Vecinele o porecliseră de aceea „şeica binecuvântată”. Când Sadiqa, slujnica ei devotată, care îi cunoştea deopotrivă şi părţile bune, şi părţile rele, îndrăznise să-i spună cu ocazia unui schimb de cuvinte: „Stăpână, oare nu-i mai potrivită evlavia

decât ciorovăiala pentru lucruri de nimic?”, protestase violent şi o adusese la ordine cu cuvintele: „Netrebnico, tu nu-mi recomanzi evlavia de dragul evlaviei, ci ca să te las pe tine în pace, cu neglijenţa, murdăria şi hoţia. Allah ne porunceşte să fim curaţi şi cinstiţi, iar supravegherea şi faptul că-ţi cer socoteală nu sunt decât evlavie şi răsplată!”. Şi cum religia ocupa un loc atât de important în viaţa ei, tatăl şi, după el, şi soţul dobândiseră o poziţie deosebită în sufletul ei, dincolo de relaţia de rudenie, şi ajunsese chiar să-i invidieze pentru cinstea de a cunoaşte cuvintele lui Allah şi ale Profetului său. Probabil că la lucrul ăsta se gândea când îi zise Aminei, vrând s-o consoleze şi s-o încurajeze:

— Stăpânul n-a vrut, alungându-te din casă, decât să-şi exprime mânia pentru că i-ai încălcat porunca, dar el nu va merge mai departe de această pedeapsă, fiindcă nu poate să facă rău cuiva care a avut un tată ca tatăl tău şi un bunic ca bunicul tău.

Simpla pomenire a tatălui şi a bunicului o făcu să răsufle uşurată, asemenea cuiva care a rătăcit drumul în beznă în clipa când aude o strajă de noapte strigând:
„Ohooo!”. Se încrezu în vorbele mamei sale, nu numai pentru că tânjea după linişte, dar şi pentru că punea preţ pe binecuvântarea celor doi şeici. Semăna leit cu mama, atât la trup, cât şi la fire. În clipa aceea, o năpădiră amintirile copilăriei, legate de tatăl ei, şi îl rugă pe Allah să o scoată din încurcătură, în semn de respect pentru binecuvântarea bătrânului.

— Allah este milostiv cu tine întotdeauna. Ţi-aduci aminte de molima în care au murit surorile tale – Allah să nu mai dea o alta ca aceea! – şi cum ai scăpat?

În ciuda amărăciunii, Amina simţi nevoia să zâmbească. Scrută negura trecutului, pe care uitarea aproape că îl ştersese, şi din vălmăşagul amintirilor se desprinse o imagine, reînviind în

sufletul ei zilele acelea de groază: se văzu copilă, ţopăind în faţa uşii de la încăperea în care zăceau surorile ei pe paturile de boală şi de moarte sau privind din spatele ferestrei la cortegiul nesfârşit de năsălii, din a cărui cale lumea se îndepărta, sau ascultând la mulţimea de oameni, uniţi în spaima şi disperarea lor cu unul dintre reprezentanţii religiei – tatăl ei –, apoi plângând şi implorându-l pe Domnul din cer. Toate surorile ei pieriseră, doar ea scăpase teafără. N-o supărase decât sucul de lămâi şi de ceapă pe care trebuia să-l înghită o dată sau de două ori pe zi. Mama continuă pe un ton delicat, plin de nostalgie, plutind în visul amintirilor scumpe ei, fiindcă se legau de anii tinereţii:

— Norocul nu s-a oprit cu salvarea ta de la molimă, ci a făcut din tine singura speranţă şi mângâiere a familiei îndurerate, iar dragostea noastră pentru tine a crescut nemăsurat.

După ultimele cuvinte ale mamei, Amina nu mai putu să vadă camera cu aceiaşi ochi de până atunci; tinereţea reînvie în toate: în pereţi, în covor şi în pat, în mama ei şi în ea însăşi; apoi îl readuse la viaţă pe tatăl ei, îl văzu aşezându-se pe locul lui obişnuit, se văzu pe ea însăşi ascultând vorbele lui de dragoste şi dezmierdare, povestirile despre profeţi şi minuni, anecdotele despre tovarăşii Profetului, despre pagini şi despre alţi înaintaşi până la ’Arabi Paşa[81] şi englezi. Viaţa trecută reînvie cu visele ei fermecătoare, cu speranţele promiţătoare, cu fericirea mult aşteptată. Apoi, bătrâna zise, ca şi cum ar fi vrut să tragă o concluzie după toate argumentele aduse:

— Oare nu Allah te apără şi te păzeşte?

Vorbe care îi aduseră însă aminte de starea ei actuală; se trezi din visul fericit al trecutului, revenind la amărăciunea ei, aşa cum cel care a uitat de durerile sale revine la ele la auzul unui cuvânt de consolare rostit cu bună intenţie. Rămase un timp alături de mama ei, plutind în gol;

astfel de momente mai cunoscuse şi când fusese imobilizată în pat şi nu se simţi deloc în largul ei. De fapt, discuţia nu reuşise s-o captiveze decât pe jumătate, frământarea nu-i dăduse pace nicio clipă. La amiază, când Sadiqa aduse platoul cu mâncare, bătrâna o admonestă, mai degrabă cu intenţia de a o amuza pe fiica ei:

— A venit un supraveghetor nou ca să-ţi descopere pungăşiile.

Dar pe Amina nu o interesa în clipa aceea dacă femeia fură sau dacă este cinstită şi nici Sadiqa nu socoti că este momentul să-i răspundă bătrânei, mai ales că ea cunoştea şi mierea, şi fierea stăpânei şi era sătulă şi de una, şi de alta. Pe Amina o cuprinse dorul de casă, fiindcă era ceasul când venea stăpânul de la dugheană să-şi ia dejunul şi să-şi facă siesta, iar după plecarea lui se întorceau şi copiii, unul după altul. Văzu casa şi familia – cu ochii închipuirii, care găsiră o forţă neobişnuită în durere şi nostalgie – ca şi cum ar fi fost de faţă; îl văzu pe stăpân scoţându-şi *gubba* şi caftanul fără ca ea să-l ajute şi se temu ca nu cumva el să se fi obişnuit, cât timp ea a stat în pat, să nu mai aibă nevoie de acest ajutor. Încercă să-i ghicească gândurile şi intenţiile. Oare simte golul pe care ea l-a lăsat în casă? Cum o fi reacţionat când n-a mai găsit-o acasă? Oare nu s-a trezit, dintr-un motiv sau altul, strigând-o pe nume? îi văzu pe copii, întorcându-se de la treburile lor, apoi alergând spre salon, la ora cafelei şi găsind locul ei liber. Întreabă de ea, iar surorile le răspund, cu ochii înlăcrimaţi. Oare cum va primi Fahmi vestea? Dar Kamal? Va înţelege motivul pentru care a fost alungată? se întrebă, simţind cum îi sângerează inima. De ce s-or fi sfătuind atâta? Ce-aşteaptă? Probabil că sunt în drum spre ea. Trebuie să fie pe drum! Sau le-o fi poruncit să nu vină s-o vadă? Trebuie să fie în El-Harnafiş. În curând o să se ivească.

— Îmi vorbeşti, Amina? îi întrerupse bătrâna şirul închipuirilor.

Se întoarse spre ea puţin încurcată, temându-se să nu fi rostit în şoaptă cuvinte pe care urechea sensibilă a mamei sale să le fi prins şi simţi nevoia să-i răspundă:

— Mă întrebam dacă o să vină copiii să mă vadă.

— Cred că au şi venit… zise bătrâna, ascultând atentă, cu gâtul întins înainte.

Amina ciuli urechile şi auzi loviturile repetate ale ciocanului de la uşă, semănând cu nişte strigăte de ajutor. Ritmul lor nervos îi aduse aminte de loviturile lui Kamal în uşa cuptorului. Alergă în capul scării şi o strigă pe Sadiqa, să deschidă. Privi apoi peste balustradă şi îl văzu pe băieţaş ţopăind pe trepte, iar în urma lui pe Fahmi şi Yasin. Kamal se agăţă de gâtul ei, împiedicând-o să-i îmbrăţişeze şi pe ceilalţi. Intrară în cameră şi se porniră să vorbească toţi deodată, fără să-i pese nici unuia de ceea ce spun ceilalţi. Când o văzură pe bunică salutându-i, zâmbind fericită, cu braţele întinse, conteniră din vorbă şi veniră spre ea, unul după altul; se aşternu oarecare linişte, încât se desluşi zgomotul sărutărilor.

— Noi nu mai avem casă… zise Yasin în cele din urmă, pe un ton din care răzbăteau tristeţea şi protestul. Şi n-o să avem casă până când n-o să te întorci.

Kamal se refugie în poala ei şi zise, dând glas pentru prima oară gândului care îi răsărise în piept încă de acasă şi îi preocupase tot drumul:

— Eu rămân aici, cu mama. Nu mă mai întorc cu voi.

Fahmi rămase cu ochii în ochii ei şi în privirea lui tăcută ea găsi cea mai bună expresie a frământării din sufletul lui. Dragostea pe care el i-o purta nu era întrecută decât de dragostea pe care ea i-o purta lui. Băiatul doar rareori se referea în discuţii la sentimente, lăsând ca ele să fie

exprimate cel mai adesea prin gânduri şi fapte. Citi în ochii ei o privire care trăda durerea şi stinghereala şi zise emoţionat:

— Noi ţi-am propus să ieşi şi te-am îndemnat, iar pedeapsa o primeşti numai tu.

— Nu sunt copil, Fahmi… Nu trebuia să o fac, răspunse mama, zâmbind tulburată.

Yasin, care venise cu propunerea nefastă, se simţea foarte stânjenit. În ciuda dorinţei de a se elibera de apăsare, şovăi îndelung, întrebându-se dacă este sau nu este cazul să-şi ceară scuze în prezenţa bătrânei, care, dacă ar afla, l-ar dojeni straşnic şi i-ar purta pică. Reuşi să iasă din încurcătură, reluând cuvintele lui Fahmi, într-o altă exprimare:

— Într-adevăr, noi suntem vinovaţi, iar tu tragi ponoasele. Apoi, apăsând pe silabe, ca şi când ar fi exprimat răspicat încăpăţânarea şi neînduplecarea tatălui său: Dar o să te întorci. O să se risipească norul care ne învăluie.

Kamal o prinse de bărbie şi îi întoarse faţa spre el, copleşind-o cu un noian de întrebări – cum de a părăsit casa, cât va rămâne în casa bunicii, ce s-ar întâmpla dacă s-ar întoarce cu ei şi altele asemenea. Nu primi niciun răspuns în stare să-l liniştească, după cum nu-l liniştise nici hotărârea de a rămâne cu mama lui, căci el era cel mai convins că aşa ceva nu se va întâmpla.

Cursul conversaţiei se schimbă când fiecare termină de spus ceea ce simţea; trebuia să cumpănească serios situaţia creată, aşa cum spuse Fahmi – „este inutil să vorbim despre trecut. Trebuie să vedem ce e de făcut…” Yasin îi răspunse:

— Un bărbat ca tata nu putea să treacă nepăsător pe lângă o întâmplare ca asta. Era de aşteptat să-şi exprime mânia într-un fel, încât să fie de învăţătură. Dar nu va merge mai departe…

Părerea exprimată de el păru convingătoare, după bucuria cu care o întâmpinară.

— Cred că ai dreptate, fiindcă el n-a îndrăznit să facă altceva. Unul ca el nu-şi poate amâna decizia, zise Fahmi, nu atât convins, cât mai degrabă pentru a da glas propriei dorinţe. Vorbiră îndelung despre tatăl lor şi căzură cu toţii de acord că are o inimă bună, chiar dacă izbucneşte de multe ori violent şi că n-ar putea să facă ceva de natură să rănească demnitatea cuiva şi să-l mâhnească.

— Dacă aţi fi bărbaţi, aţi fi găsit o cale ca să ajungeţi la inima tatălui vostru şi să-l înduplecaţi… zise bunica mai mult în glumă, ştiind prea bine că aşa ceva nu era cu putinţă.

Yasin şi Fahmi schimbară priviri ironice când veni vorba de pretinsa „bărbăţie" de care nu erau în stare când e vorba de tatăl lor. Temându-se că, lungind discuţia cu bunica, cei doi ar putea să pomenească şi de accident, mama le dădu de înţeles prin semne – ducând mâna spre umăr şi spre bătrână – că i-a ascuns acest lucru.

— Nu vreau să se expună nimeni furiei lui, interveni mama, gata să ia apărarea celor doi tineri. Mai bine să-l lăsăm în pace până când o să-i treacă.

— Şi când o să-i treacă? întrebă Kamal.

— Domnul ştie… mormăi mama, ridicând arătătorul.

Discuţia se învârti apoi într-un cerc vicios; reluară ce se spusese mai înainte, cu aceleaşi cuvinte sau cu cuvinte noi, încercând să prezinte totul în roz. Continuară aşa până când se lăsă întunericul şi veni vremea să plece, dar fără să mai spună nimic nou. Tristeţea le învălui inimile ca o ceaţă, când trebuiră să se despartă, fără să mai lase loc pentru cuvinte; liniştea care se aşternu părea liniştea de dinaintea furtunii. Nu mai rostiră decât câteva cuvinte, încercând să atenueze apăsarea tăcerii şi să amâne anunţarea plecării: niciunul nu voia să-şi ia răspunderea de a o anunţa. Inima bătrânei simţi ce se zbate în sufletele celor din jur;

clipi des din ochii întunecaţi, în timp ce degetele i se jucau de zor cu mătăniile. Se scurseră câteva minute sufocante, semănând cu clipele care preced, într-un coşmar, o cădere de la o înălţime uriaşă.

— Cred că trebuie să plecăm, zise Yasin în cele din urmă. O să ne întoarcem curând ca să te luăm cu noi.

Bătrâna ascultă cu atenţia încordată pentru a desluşi tremurul din glasul mamei, dar nu se mai auzi niciun cuvânt. Simţi mai mult decât auzi că băieţii se ridicară, auzi apoi murmure de sărutări şi de rămas-bun, protestul şi hohotele de plâns ale lui Kamal. Veni apoi rândul ei şi se resemnă, într-o părăsire încărcată de tristeţe. În cele din urmă, plecară, lăsând-o în singurătate şi amărăciune.

Amina se întoarse cu paşi uşori. Bătrâna îşi ciuli urechile şi ţipă:

— Plângi? Proastă ce eşti! Ce, nu poţi răbda să mai stai două zile cu mama ta?

34

Din cauza absenţei mamei, Khadiga şi Aişa păreau mai stânjenite decât toţi ceilalţi; pe lângă mâhnirea pe care o împărtăşeau cu fraţii lor, ele mai duceau şi povara casei şi-n plus trebuiau să-l slujească şi pe tatăl lor. Treburile casei nu le apăsau foarte greu, dar îşi făceau mii de griji, cum să facă să-l mulţumească mai bine pe tatăl lor; Aişa se străduia să stea cât mai departe de el justificându-şi atitudinea prin aceea că sora ei se obişnuise să-l ajute în zilele cât mama zăcuse la pat, iar Khadiga fu nevoită să consimtă în continuare a-l sluji şi a suporta emoţiile pe care i le dădea această sarcină. De îndată ce mama plecase, Khadiga zisese:

— Situaţia asta nu trebuie să se prelungească. Viaţa în casă fără ea este un chin insuportabil…

Aişa o aprobase, dar nu se simţise în stare să facă nimic, ci izbucnise doar în lacrimi. Aşteptară întoarcerea fraţilor cu nerăbdare, dar, înainte ca ele să le spună ce le ardea pe suflet, povestiră ei tot ce constataseră în legătură cu starea mamei în „surghiun”. Relatarea suna straniu, fiindcă auzeau vorbindu-se despre fiinţe pe care nu le puteau întâlni şi Khadiga zise tulburată peste măsură:

— Dacă o să tăcem şi o să aşteptăm, o să treacă zile sau poate chiar săptămâni şi ea o să rămână departe de casă, mistuită de tristeţe. Într-adevăr, nu-i deloc uşor să discuţi cu el o chestiune ca asta, dar e în orice caz mai uşor decât să tăcem, căci nu se cuvine. Trebuie găsită o cale. Trebuie să vorbim.

Cu toate că formularea „să vorbim”, care încheiase pledoaria ei, îi includea pe toţi cei prezenţi la discuţie, în realitate ea nu avusese în vedere decât o persoană sau două – aşa cum se şi intuise, de altfel. Băieţii cei mari simţiră la auzul vorbelor ei o încurcătură lesne de înţeles pentru toţi, dar Khadiga continuă:

— Este o sarcină în orice caz mai uşoară decât a mamei, când a trebuit să recunoască. Şi ea nu s-a codit, din dragoste pentru noi. S-ar cuveni să facem şi noi la fel de dragul ei.

Yasin schimbă cu Fahmi priviri ce vădeau tulburarea sufocantă care-i luase pe dată în stăpânire şi niciunul nu îndrăzni să vorbească, de teamă să nu cadă alegerea asupra lui şi să devină astfel berbecul de sacrificiu. Aşteptară concluziile finale, aşa cum aşteaptă un şoricel care s-a predat pisicii. Khadiga se hotărî să treacă de la constatări generale la concret şi zise, vorbindu-i lui Yasin:

— Tu eşti fratele nostru mai mare. În plus, tu eşti şi funcţionar… adică un om aranjat. Cred că eşti cel mai potrivit să faci treaba asta.

Yasin respiră adânc, frământându-şi degetele vădit încurcat şi bombăni:

— Tata e un om care se înfurie repede şi nu admite ca cineva să-i comenteze deciziile. În ce mă priveşte, nu mai sunt copil. Am devenit bărbat, sunt funcţionar – aşa cum zici – şi tare mă tem că o să-mi ies şi eu din fire când o să izbucnească el.

Zâmbiră, în ciuda tensiunii nervoase şi a mâhnirii. Aişa îşi ascunse faţa în palme ca să nu râdă. Reacţionară în acest fel probabil tocmai din cauza încordării, aşa cum se întâmplă uneori, când oamenii se abandonează veseliei din te miri ce tocmai pentru a atenua starea opusă. Socotiseră vorbele lui doar o glumă demnă să stârnească râsul. Ştia mai bine decât toţi că nu se poate nici măcar gândi să se împotrivească tatălui său şi spusese aceste vorbe încercând să fugă de înfruntarea cu el şi să-i evite mânia. Când îi văzu amuzându-se, nu putu decât să zâmbească şi el şi să dea din umeri, zicând parcă: „Lăsaţi-mă în pace!”. Doar Fahmi rămase mai rezervat, presimţind că sorţii vor cădea în curând asupra lui. Într-adevăr, Khadiga îl lăsă pe Yasin în pace, disperată şi dispreţuindu-l în acelaşi timp, şi i se adresă lui Fahmi, implorându-l:

— Fahmi… Tu eşti bărbatul nostru.

Ridică sprâncenele încurcat, căutând cu privirea spre ea, ca şi când ar fi vrut să-i zică: „Tu ştii mai bine repercusiunile…” Este adevărat că avea nişte atuuri faţă de ceilalţi din familie, căci era student la Drept, era cel mai inteligent şi cel mai subtil, avea capacitatea de a se stăpâni în momentele delicate, dovedind curaj şi bărbăţie, dar îndată ce se trezea în faţa tatălui său, îşi pierdea toate calităţile şi nu mai cunoştea decât supunerea oarbă. Nu ştia cum să reacţioneze, dar ea îl îmboldi cu un semn din cap şi el bâigui:

— Crezi că mi-ar accepta rugăminţile? Nici vorbă! O să mă alunge zicându-mi: „Nu te băga unde nu-ţi fierbe oala. Asta în cel mai bun caz… Dar s-ar putea să se înfurie şi să-mi spună vorbe chiar mai grele.

Lui Yasin îi plăcu răspunsul inteligent al fratelui său şi văzu în el un sprijin pentru atitudinea sa. De aceea, zise, completând oarecum părerea lui:

— S-ar putea ca intervenţia noastră să-l facă să ne tragă din nou la răspundere pentru atitudinea din ziua când ea a ieşit şi să deschidă o breşă împotriva noastră, pe care n-o să mai ştim cum s-o închidem!

Fata se uită la el exasperată:

— N-avem la ce să ne-aşteptăm de la tine! Ajunge!

— Să cumpănim bine treaba asta! zise Fahmi, încercând să se apere. Nu cred că va accepta rugăminţile mele sau pe ale lui Yasin, de vreme ce ne socoteşte părtaşi la greşeală. Cauza este pierdută dacă se oferă s-o apere unul din noi. Pe când, dacă o să-i vorbească una din voi, s-ar putea să-l înduplece sau, în cel mai rău caz, o să poată bate în retragere fără să-i stârnească mânia. De ce n-ar vorbi cu el una din voi? De pildă, tu, Khadiga.

Inima fetei se strânse, simţind că era gata să cadă în propria cursă, şi se uită furioasă spre Yasin, nu spre Fahmi, zicând:

— Credeam că sarcina asta ar fi mai potrivită pentru bărbaţi.

— Ba eu cred că este mai potrivită pentru voi, dacă vrem să reuşim, interveni Fahmi, continuând atacul său cumpătat. Să nu uităm că voi n-aţi cunoscut mânia lui decât arareori, de când vă ştiţi. Pe cât de blând obişnuieşte să fie cu voi, pe atât de aspru este cu noi!

Khadiga lăsă capul în jos, gândindu-se cu o neliniştе vădită şi temându-se că, dacă tăcerea se va lungi, campania împotriva ei va deveni şi mai violentă şi că i se va cere în final ei să-şi asume această sarcină.

— Dacă lucrurile stau aşa cum zici, atunci Aişa este mai potrivită decât mine să-i vorbească… zise, ridicând capul.

— Eu? De ce? se grăbi Aişa, simţind că este în primejdie, după ce se complăcuse în postura de spectator care nu are de-a face cu chestiunea, mai ales că datorită vârstei şi alintării ei, nu i se încredinţase niciodată o misiune importantă, darămite una atât de gravă ca asta.

Deşi nu găsi argumente temeinice, Khadiga stărui cu îndărătnicie, nu fără amărăciune şi ironie în glas:

— Fiindcă trebuie să ne folosim şi de părul tău blond, şi de ochii tăi albaştri pentru ca strădania noastră să izbândească.

— Dar ce amestec au părul şi ochii mei în scandalul cu tata?

Pe Khadiga o interesa nu atât să o convingă pe Aişa, cât să găsească o ieşire din încurcătură, chiar distrăgând atenţia celorlalţi de la lucrurile serioase către altele, care aduceau mai degrabă cu gluma. Voia să scape prin orice mijloc şi, de aceea, recurse la o glumă, aşa cum procedează unii care pregătesc terenul şi se refugiază în larma veseliei, pentru a se eschiva de la treburile serioase.

— Ştiu că au putere de farmece asupra tuturor celor cu care stai de vorbă. Yasin… Fahmi… chiar şi Kamal… De ce n-ar avea aceeaşi influenţă şi asupra tatei?

— Cum să-i vorbesc eu despre o chestiune ca asta, când numai ce-l văd uitându-se la mine şi îmi şi zboară tot ce am în cap? zise Aişa, îmbujorată de tulburare.

După ce unul după altul s-au sustras de la îndeplinirea acestei misiuni primejdioase, nu mai simţea niciunul o ameninţare directă. Dar asta nu-i scuti de sentimentul de culpă. Ba probabil că îi făcu să se simtă şi mai vinovaţi, căci, în caz de primejdie, omul îşi concentrează toate gândurile asupra salvării, iar după ce a scăpat de pericol, conştiinţa îl răscoleşte din nou, întocmai ca într-un organism a cărui vigoare este epuizată de un mădular bolnav, iar după vindecarea acestuia, ea

este redistribuită din nou, în mod egal în toate mădularele, chiar dacă – pentru un timp – ele fuseseră uitate.

— De vreme ce nimeni nu se simte în stare să-i vorbească tatei, cred că e cazul să apelăm la ajutorul vecinei noastre, *sitt Umm* Maryam, zise Khadiga, încercând să scape de acest sentiment.

În clipa când rosti numele Maryam, privi în ochii lui Fahmi cu subînţeles; tânărul îşi întoarse faţa stingherit, dar încercând să pară indiferent. Numele lui Maryam nu mai fusese rostit de nimeni din clipa în care ideea logodnei fusese respinsă – fie pentru a cruţa simţămintele lui, fie pentru că, după ce recunoscuse că o iubeşte, ea căpătase un sens nou şi trecuse în categoria lucrurilor despre care tradiţiile familiei nu îngăduie să se mai aducă vorba în prezenţa celui împricinat, cu toate că fata continuase să vină în vizită la ei, prefăcându-se că nu ştie nimic despre cele întâmplate în spatele uşilor. Observând încurcătura în care se aflau Fahmi şi Khadiga şi temându-se de eventualele ei consecinţe, Yasin încercă să orienteze atenţia într-o direcţie nouă şi puse mâna pe umărul lui Kamal, zicând pe un ton în care se amestecau ironia şi îmbărbătarea:

— Uite-l pe adevăratul nostru bărbat! Numai el poate să-l roage pe tata să i-o aducă pe mama înapoi.

Nimeni nu-i luă în serios vorbele şi cu atât mai puţin Kamal. Dar în ziua următoare, întorcându-se de la şcoală, ele îi veniră în minte băieţaşului, pe neaşteptate, după o zi pe care o petrecuse în cea mai mare parte gândindu-se la mama surghiunită. Se răzgândi să o mai ia pe strada Qirmiz şi se îndreptă spre strada En-Nahhasin, şovăind, în vreme ce inima îndurerată îi bătea cu putere. Mergea pe En-Nahhasin cu paşi înceţi, fără o ţintă precisă – îl împingea suferinţa pricinuită de pierderea mamei şi îl ţinea în loc teama pe care o încerca doar amintindu-şi de tata,

fără a mai vorbi de a deschide o discuţie cu el sau de a-i adresa rugăminţi. Nu îndrăzni nici măcar să-şi închipuie că ar putea să stea în faţa lui şi să-i vorbească despre un lucru ca acesta. Continuă să meargă agale, fără să ia vreo hotărâre anume, până ce zări uşa dughenei – era ca un uliu care zboară în jurul cuibului, fără a avea curajul să-l atace pe răpitorul puilor săi. Ajunse la câţiva metri de uşă şi rămase multă vreme pe loc, fără să îndrăznească nici să mai înainteze, dar nici să se retragă. Nu se putea hotărî ce să facă. La un moment dat, îl văzu pe tatăl său apărând împreună cu un bărbat, pe care îl conduse până în prag, amândoi scuturaţi de hohote de râs. Rămase stupefiat şi nu mai fu în stare să se mişte; îşi pironi ochii asupra feţei radioase a tatălui, cu nedumerire şi reprobare. Nu-i venea să-şi creadă ochilor. Avu impresia că era un alt bărbat, care seamănă aidoma cu tatăl lui – un om pe care îl vedea pentru prima oară, căci veselia iradia de pe faţa lui cum iradiază lumina de la soare. Când se întoarse ca să intre în prăvălie, ochii stăpânului căzură asupra băieţaşului, care se uita la el uluit. Faţa lui îşi redobândi imediat mina gravă.

— Ce-i cu tine? îl întrebă, cercetându-i chipul atent.

Instinctul de autoconservare puse imediat stăpânire pe inima copilului, deşi continua să fie la fel de uluit. Se apropie, întinse mâna lui mică spre mâna tatălui şi se aplecă asupra ei, sărutând-o cu respect şi smerenie, fără să rostească o vorbă.

Doreşti ceva? îl întrebă stăpânul din nou.

Kamal înghiţi în sec şi, preferând liniştea, îi răspunse că nu doreşte nimic şi că era numai în drum spre casă. Stăpânul îi lăsă un răgaz şi pe faţa copilului se ivi stânjeneala.

— Nu sta ca o stană de piatră! Spune, ce vrei? îl întrebă pe un ton aspru, de data asta.

Începu să tremure, resimţind asprimea din glasul tatălui şi limba i se împletici.

— Vorbeşte! Ce, ţi-a pierit glasul? zise tatăl, enervat de-a binelea.

Îşi adună toată forţa, străduindu-se să vorbească, pentru a se apăra de mânia tatălui.

— Mă întorceam de la şcoală… rosti la întâmplare.

— Şi de ce te-ai oprit aici ca un idiot?

— Am văzut… Te-am văzut pe dumneata şi-am vrut să-ţi sărut mâna…

În ochii stăpânului apăru o umbră de îndoială şi zise cu asprime şi ironie:

— Asta-i tot? Ţi-am lipsit într-atât? Nu puteai să aştepţi până dimineaţă ca să-mi săruţi mâna? Ascultă! Să nu cumva să fi făcut vreo poznă la şcoală, că aflu imediat!

— N-am făcut nimic, jur pe viaţa Domnului nostru! spuse Kamal, fără să stea pe gânduri.

— Atunci, poftim! zise tatăl, arătându-se nerăbdător. M-ai făcut să-mi pierd timpul de pomană! Piei din ochii mei!

Kamal vru să plece, tulburat, iar stăpânul se întoarse pentru a intra, dar, imediat ce tatăl îşi luă ochii de la el, băiatul prinse curaj şi strigă, înainte ca omul să dispară:

— S-o aduci pe mama înapoi – Allah să te ţină!

Apoi, o luă la fugă, mâncând pământul.

35

Stăpânul îşi sorbea cafeaua de după-amiază în camera lui, când se trezi cu Khadiga că intră la el şi îi zice cu smerenie:

— Vecina noastră, *sitt Umm* Maryam, vrea să te vadă pe dumneata.

— Soţia domnului Muhammad Ridwan? întrebă el nedumerit. Ce vrea?

— Nu ştiu, tată! răspunse Khadiga.

Îi porunci să o introducă. Se întâmplase să mai vină la el şi alte vecine – fie pentru vreo treabă

care avea legătură cu prăvălia lui, fie pentru a-l ruga să intervină pe lângă soţii lor în scopul aplanării unor neînţelegeri. Deci nu era ceva cu totul neobişnuit, dar excluse de la început posibilitatea ca ea să fi venit pentru vreun motiv de acest fel. Se întrebă dacă ar putea fi vorba de logodna cu Maryam şi de discuţia pe care o avusese cu soţia lui în privinţa ei, dar era convins că cele hotărâte nu putuseră depăşi cercul familiei. Apoi îşi aduse aminte de domnul Muhammad Ridwan şi bănui că vizita s-ar putea să fie în legătură cu el, deşi nu fuseseră niciodată mai mult decât vecini şi nu se întâlniseră decât rareori, iar după ce bietul om mai şi paralizase, îl văzuse doar de câteva ori. Pe urmă, în uşa lui nu bătea nimeni, decât cu ocazia sărbătorilor. Cu toate astea, *Umm* Maryam nu-i e străină; îşi aminteşte că a intrat odată la el în dugheană după nişte cumpărături. I se prezentase, ca să fie atent cu ea, şi fusese într-adevăr cât se poate de gentil, aşa cum impunea relaţia de bună vecinătate. Altădată, se întâlnise cu ea în uşa casei; el pleca, iar ea venea în vizită, împreună cu fata, la soţia lui. Îndrăzneala ei de atunci îl surprinsese puţin, căci îl salutase, zicându-i: „Bună seara, domnule”. Aflase de la prieteni că ei sunt îngăduitori cu obiceiurile moştenite de familie, pe care el le respecta însă cu cea mai mare stricteţe – de pildă, ei nu vedeau nicio nenorocire în faptul că femeile lor merg în vizită sau după cumpărături, ori într-un salut nevinovat, ca acela adresat de *Umm* Maryam. În ciuda puritanismului său, nu dezaproba însă atitudinea altora faţă de femeile lor, nu-i dezavua nici chiar pe acei prieteni care îşi luau soţiile şi fetele în trăsuri, plimbându-se cu ele prin locuri mai retrase şi chiar prin locuri distractive mai nevinovate. În astfel de situaţii, obişnuia să zică: „Voi aveţi credinţa voastră, eu am credinţa mea…” Cu alte cuvinte, el nu insista ca principiile sale să fie aplicate şi de ceilalţi bărbaţi; ştia să facă

deosebire între ceea ce este bine şi ce este rău. Tocmai din cauza firii sale exagerat de tradiţionaliste, socotise vizita soţiei sale la moscheea Al-Husayn un mare păcat şi îl sancţionase cu cea mai drastică pedeapsă de pe toată durata celei de-a două căsătorii. Salutul lui *Umm* Maryam stârnise în sufletul său o senzaţie de nedumerire amestecată cu un fel de jenă, fără să-şi facă totuşi o părere proastă despre moravurile ei. O auzi tuşind uşor, pentru a-şi drege glasul, anunţându-şi în felul acesta sosirea. Apăru înfăşurată într-o *mila a,* cu faţa ascunsă de un văl negru, care lăsa să se vadă prin orificiul încadrat de rame aurii ochii ei mari şi negri, fardaţi cu *kuhl.* Se apropie, cu trupul ei masiv, cărnos, legănându-se. Stăpânul se ridică şi-i întinse mâna, zicând:

— Bine-ai venit! Ne onorezi casa şi familia!

Ea întinse mâna, după ce-o înfăşură în poala *mila'ei* pentru a evita atingerea, şi-i răspunse:

— AIIah să-ţi onoreze destinul, domnule!

O invită să ia loc. Apoi, se aşeză şi el, întrebând-o cu amabilitate:

— Ce mai face domnul Muhammad?

— Slavă lui Allah – singurul slăvit pentru o nenorocire, răspunse ea oftând adânc, ca şi când întrebarea i-ar fi răscolit suferinţa. Domnul e bun cu noi toţi!

— Domnul să-i dea îndurare şi sănătate! şopti el dând din cap, în semn de regret.

Urmă o scurtă pauză. Apoi, femeia se pregăti să deschidă discuţia pentru care venise, aşa cum se pregăteşte un cântăreţ în momentul când orchestra este pe punctul de a încheia melodia introductivă, iar stăpânul lăsă ochii în jos, cu un fel de sfială, schiţând un zâmbet de încurajare.

— Domnule Ahmad, dumneata eşti un model de bărbăţie în întregul cartier şi nu cred că o să dezamăgeşti pe cineva care vine să apeleze tocmai la această bărbăţie.

— Allah să mă ierte, bombăni el cu aceeaşi sfială, întrebându-se ce se ascunde în spatele acestor vorbe.

— Eu venisem în vizită la prietena mea *sitt Umm* Fahmi şi am rămas surprinsă aflând că ea nu este acasă şi că dumneata eşti supărat foc pe ea…

Femeia se opri, ca să vadă reacţia la cele spuse şi să audă, eventual, părerea lui, dar bărbatul tăcu, ca şi când n-ar fi avut ce să zică, şi cu toate că nu-i făcea câtuşi de puţin plăcere să audă vorbindu-se despre această chestiune, zâmbetul nu-i părăsi buzele.

— Există vreo doamnă mai înţeleaptă decât *Umm* Fahmi? O doamnă atât de chibzuită şi sfioasă! Suntem vecine de mai bine de douăzeci de ani. N-am auzit în toţi aceşti ani de la ea decât vorbe care să mă bucure. Ce l-ar fi putut face să se mânie pe un bărbat drept ca dumneata?

Omul rămase mai departe mut, ignorându-i întrebarea. Prin cap îi trecură gânduri care îi sporiră nemulţumirea. Vizita acestei femei este întâmplătoare sau a fost pusă la cale? Khadiga? Aişa? Amina însăşi? O apără prin toate mijloacele pe mama lor. Nu poate uita cum Kamal a îndrăznit să-i strige să i-o aducă pe mama înapoi. A primit după aceea o chelfăneală zdravănă pentru treaba asta, de i-au ieşit fumurile din cap.

— Ce doamnă cumsecade! Nu se cuvine să fie pedepsită în felul ăsta! Şi dumneata, ce domn înţelegător! Nu se cuvine să fii atât de aspru! Diavolul cel afurisit – bată-l Allah să-l bată! Numai generozitatea dumitale îi poate veni de hac!

În clipa aceea, stăpânul simţi că-şi pierde răbdarea şi că nu mai poate să fie politicos cu ea. De aceea, bombăni scurt, vrând să pună capăt discuţiei:

— Domnul nostru o să îndrepte lucrurile!

— Cât de rău îmi pare că buna mea vecină a trebuit să-şi lase casa, după o viaţă îndelungată în cinste şi demnitate… zise *Umm* Maryam cu

însufleţire, încurajată de faptul că reuşise să-l scoată din tăcere.

— Apele se vor întoarce la albia lor… Dar fiecare lucru la vremea lui.

— Dumneata mi-eşti ca un frate… ba chiar mai drag decât un frate. Nu mai spun nicio vorbă în plus.

Intervenise un element nou, care nu scăpă atenţiei lui; îl înregistră aşa cum înregistrează un seismograf un cutremur îndepărtat. Glasul ei îi sună catifelat şi dulce când rosti vorbele „dumneata mi-eşti ca un frate”, iar când adaugă şi cuvintele „ba chiar mai drag decât un frate”, mărturisi o tandreţe caldă, răspândind în atmosfera puţin încordată o adiere plăcută. Se mira şi se întrebă, ridicând capul încet. Privi pe furiş la faţa ei şi – contrar aşteptării — ochii ei mari şi negri erau aţintiţi asupra lui. Pieptul i se înfioră şi, nedumerit, lăsă din nou capul în jos. Apoi zise, încercând să-şi ascundă tulburarea:

— Îţi mulţumesc că mă socoteşti ca pe un frate…

Se întrebă în sinea lui dacă ea privise tot timpul discuţiei spre el sau se întâmplase ca privirile să li se întâlnească doar în clipa când ridicase ochii spre ea. Dar de ce n-a lăsat capul în jos în clipa când li s-au întâlnit privirile? Îşi râse însă de gândurile lui, zicându-şi că, probabil, pasiunea lui pentru femei şi experienţa îl făceau să aibă o impresie proastă despre ele şi că adevărul este fără doar şi poate foarte departe de bănuielile lui. Sau poate că tandreţea face parte din firea ei, iar cel care nu cunoaşte asemenea femei o socoteşte cochetărie? Pentru a se convinge că nu greşeşte, fiindcă simţea nevoia să se convingă, ridică din nou capul şi rămase înmărmurit când constată că ea privea spre el la fel de fix. De data asta, prinse curaj şi o fixă şi el cu privirea. Complet zăpăcit, lăsă însă din nou capul în jos, sub

scrutarea neclintită. În clipa aceea, auzi glasul ei catifelat:

— După felul în care o să răspunzi la rugămintea mea, îmi voi da seama dacă ţi-am intrat cu adevărat în graţii.

În graţii? Dacă vorbele ar fi fost rostite într-o altă atmosferă decât aceasta, încărcată de senzualitate, electrizată de îndoială şi nedumerire, ele ar fi trecut neobservate, dar aşa? Privi din nou, foarte stingherit, şi citi în ochii ei sensuri care cochetau cu bănuielile lui. Să greşească oare instinctul lui? Dar este oare posibil tocmai în momentul când intervine pentru soţia lui? De ce s-o fi mirând însă el — bărbat cu experienţă în materie de femei? O doamnă capricioasă, cu un soţ paralizat! Îl străbătu un fior de fericire, umplându-l de căldură şi mândrie. Dar când se ivise oare acest sentiment? Să existe oare de mult timp şi o fi aşteptat doar un prilej? Îi vizitase odată dugheana şi nu lăsase să se vadă nimic de natură să stârnească bănuieli. Dar dugheana nu este locul potrivit, în care o femeie ca ea să-şi destăinuie o pasiune ascunsă, fără o pregătire prealabilă, aşa cum făcuse cântăreaţa Zabida. Sau sentimentul a apărut spontan, favorizat de faptul că rămăseseră doar ei amândoi într-o cameră? Dacă acesta este adevărul, atunci era o altă Zabida, în veşminte de doamnă virtuoasă. Şi nu-i de mirare că el, care se pricepe la femei, nu observase nimic, de vreme ce ţine să-şi respecte vecinii în mod exemplar. Oricum ar sta lucrurile, cum ar putea el să-i răspundă, de pildă, „Eşti în graţiile mele mai mult decât îţi închipui”? Ar fi nişte vorbe frumoase, dar ele sună ca un răspuns la invitaţia ei. Nu, el nu vrea asta! Respinge, indiscutabil, aşa ceva! Nu numai pentru că nu s-a plictisit încă de Zabida, dar şi pentru că nu acceptă să abdice de la principiile lui când este vorba de reputaţie şi cinste, în general, şi mai ales când la mijloc sunt prieteni şi vecini. Deşi abuzează cu pasiunile şi dorinţele

senzuale, el nu şi-a ştirbit niciodată reputaţia cu ceva care l-ar putea face să se ruşineze faţă de un prieten, de un vecin sau un bărbat integru. Se teme de Allah atât când este vorba de lucruri serioase, cât şi când e vorba de lucruri mai puţin serioase şi nu-şi îngăduie decât ceea ce socoteşte că-i este îngăduit. Asta nu înseamnă că a fost înzestrat cu o voinţă supraomenească, în stare să-l apere de pasiuni şi capricii, însă este devotat în dragoste şi se fereşte de cele socotite sacre. Nu îndrăznise niciodată să privească în ochi o femeie din cartier, iar odată s-a abţinut de la o aventură sigură, din respect pentru un prieten: într-o zi, a venit la el un sol din partea surorii acestui prieten – pe jumătate văduvă – şi i-a stabilit o întâlnire cu ea pentru o anume noapte; stăpânul l-a răsplătit cu generozitate, aşa cum îi era obiceiul, iar după aceea a ocolit strada ei ani în şir. Probabil că experienţa cu *Umm* Maryam este prima care îi ameninţă principiile. Cu toate că o place, nu vrea să vină în întâmpinarea dorinţelor ei, care au învins glasul înţelepciunii şi demnităţii – preferând să-şi apere buna reputaţie decât să se lase pradă unei plăceri trecătoare, ce-i drept ispititoare, mulţumindu-se cu aventurile fără niciun fel de urmări, de care are parte din când în când.

El rămâne fidel prieteniilor, chiar şi atunci când este vorba de plăceri. Nu i s-a reproşat niciodată că ar fi râvnit la iubita altcuiva. Preferă prietenia capriciilor, căci aşa cum obişnuia el să spună, „Prietenul este permanent, pe când iubita este o dorinţă trecătoare”. De aceea, îşi alegea prietenele dintre femeile fără obligaţii sau aştepta până când se întrerupea o relaţie şi numai după aceea intra el în legătură cu femeia care-i plăcea. Uneori, cerea mai întâi permisiunea fostului prieten al femeii respective, ca bucuria lui să nu fie umbrită de regret sau de vrajba din suflete. Cu alte cuvinte, izbutise să împace „animalul”, care aleargă după plăceri, cu „omul”, care aspiră la principii înalte,

în modul cel mai armonios, reuşind să facă astfel încât una din cele două laturi să nu o domine pe cealaltă, păstrându-şi fiecare identitatea ei, întocmai cum mai înainte izbutise să împace evlavia cu păcatul, într-o unitate din care lipsea atât sentimentul de păcat, cât şi senzaţia de refulare. În loialitatea sa, el nu pornea doar de la devotamentul faţă de morală, ci – în plus sau poate chiar în primul rând – de la dorinţa sa veche de a se bucura de dragoste, păstrându-şi buna reputaţie; pe lângă asta, succesele lui relativ uşoare îi permiseseră să evite combinaţiile bazate pe trădare şi josnicie. De asemenea, el nu cunoscuse iubirea adevărată, în stare să-l împingă la una din două: fie să dea ascultare sentimentelor puternice, fără să-i mai pese de principii, fie să cadă într-o criză sentimental-morală acută, pe care să n-o mai poată depăşi. Nu văzu în *Umm* Maryam decât un nou soi de mâncare, de care se va putea dispensa uşor, dacă va simţi că-l ameninţă indigestia, în favoarea altor feluri de mâncare cu gust garantat, din cele de pe masa îmbelşugată. De aceea, îi răspunse cu amabilitate:

— Sper că voi răspunde favorabil mijlocirii dumitale şi că, în curând, vei afla veşti de care o să te bucuri.

— Domnul să te răsplătească, domnule, zise femeia ridicându-se.

Ea îi întinse mâna cu pielea catifelată, pentru a-şi lua rămas-bun. El rămase cu privirea plecată, când răspunse salutului ei. Avu impresia că-i strânge puţin mâna şi se întrebă dacă era modul ei obişnuit de a saluta ori o făcuse intenţionat. Încercă să-şi amintească felul în care îi dăduse mâna la sosire, dar memoria nu-l mai ajută. Apoi, rămase de unul singur şi, până să se întoarcă la dugheană, se tot gândi la această femeie, la vorbele şi la delicateţea ei, la felul cum îşi luase rămas-bun de la el.

36

— Tuşa, văduva răposatului Şawkat, vrea să stea de vorbă cu dumneata.

— Despre ce? întrebă stăpânul răstit, uitându-se unt la Khadiga.

Inflexiunile de mânie ale vocii şi privirea indignata dovedeau că el nu voia să pună pur şi simplu această întrebare, ci voia parcă să-i zică: „De-abia am terminat cu mijlocitoarea de ieri şi azi îmi aduci alta nouă? Cine ţi-a spus că ţin trucurile astea la mine? Cum de vă permiteţi, tu şi cu fraţii tăi, să umblaţi cu mine cu şiretlicuri?”.

— Nu ştiu, zău, răspunse Khadiga cu glasul tremurat şi faţa îngălbenită.

Făcu un semn din cap, ca şi când ar fi vrut să zică. „Ba ştii şi tu şi ştiu şi eu, dar viclenia n-o să ducă la nimic bun”.

— Zi-i să vină! îi porunci furios. Nu mai pot să-mi beau cafeaua în linişte. Camera mea a ajuns ca un tribunal cu judecători şi martori. Blestemaţi fiţi cu toţii!

Khadiga dispăru, înainte ca el să-şi termine vorba, întocmai ca un şoarece la auzul unui pocnet. Stăpânul rămase încruntat, dar când îşi aduse aminte de Khadiga, care se retrăsese în grabă, împiedicându-se de papucul lui – mai-mai să dea cu capul în uşă –, pe buze i se ivi un zâmbet de compătimire, stingându-i accesul de furie, şi îşi zise îngăduitor: „Ce copii! Nu uită de mama lor nicio clipă!”. Privi spre uşă, pregătindu-se să o întâmpine pe noua vizitatoare cu o mină veselă, ca şi când n-ar fi izbucnit cu câteva clipe în urmă împotriva ei. De fapt, nu prea avea motive să se înfurie, căci noua musafiră avea o poziţie cu totul aparte în familia lui. Era soţia răposatului Şawkat. Din moşi-strămoşi, cele două neamuri erau legate printr-o prietenie sinceră. Răposatul fusese pentru el ca un tată, iar văduva lui fusese şi continuă să fie pentru el, şi în consecinţă şi pentru soţia şi

copiii lui, ca o adevărată mamă: ea o peţise pe Amina pentru el şi tot ea îi moşise pruncii. În plus, socotea că este o cinste să fie prieten cu familia Şawkat, nu numai pentru obârşia ei turcească, dar şi pentru poziţia ei socială şi pentru numeroasele proprietăţi imobiliare situate între El-Hamzawi şi Es-Surin. Dacă stăpânul făcea parte din pătura de mijloc, ei se situau– indiscutabil – în vârful acestei pături. Respectul pe care îl nutrea pentru ei făcea să aştepte întâlnirea cu ea cu un sentiment de teamă, amestecată cu jenă. Ea nu este omul de la care să aştepte dovezi de respect sau care să-i caute prietenia. Ea este dintr-o bucată – o atitudine pe care o justifică atât vârsta, cât şi poziţia. Da, ea nu este…

Când îi auzi paşii, şirul gândurilor i se întrerupse. Se ridică în picioare şi o salută:

— Bine aţi venit! Profetul în persoană mă vizitează!

Se apropie o doamnă foarte bătrână, sprijinindu-se într-o umbrelă. Ridică spre el faţa palidă, brăzdată de riduri, din care vălul alb, transparent, nu mai acoperea mai nimic. Răspunse la salutul lui cu un zâmbet larg, lăsând să i se vadă dinţii de aur. Apoi, luă loc alături de el şi începu, fără nicio introducere:

— Omul cât trăieşte vede. Până şi tu, om serios. Până şi în casa asta se petrec lucruri despre care nu se cuvine nici să pomeneşti? Ai îmbătrânit – pe *sidna* Al-Husayn! – şi-ai dat în mintea copiilor…

Se pornise să turuie, fără să-i dea stăpânului posibilitatea să o întrerupă sau să comenteze vorbele ei. Îi spuse că a venit în vizită şi a constatat că soţia lui nu este acasă.

— În primul moment, mi-am închipuit că o fi mers şi ea pe la vreo vecină şi mi-am dat cu pumnul în piept, întrebându-mă mirată ce s-a putut întâmpla. Cum de i-a îngăduit stăpânul să iasă,

nesocotind legi dumnezeieşti şi legi omeneşti şi firmane turceşti?

Dar curând, ea aflase adevărul.

— Mi-am venit în fire şi mi-am zis: Slavă lui Allah că lumea mai este aşa cum trebuie să fie! Ăsta este stăpânul! Şi ăsta este lucrul cel mai neînsemnat la care trebuia să ne aşteptăm din partea lui!

Apoi, schimbă tonul ironic şi începu să-l dojenească pentru asprime. Nu se zgârci cu elogiile la adresa soţiei lui, socotind-o ultima femeie care ar fi meritat să fie pedepsită. De câte ori încerca să o întrerupă, se răstea la el:

— Sst! Niciun cuvânt. Să ştii că eu nu mă las păcălită de vorbele pe care te pricepi tu să le înfloreşti. Eu vreau fapte bune, nu vorbe înflorite!

Îi mai zise că e exagerat în severitatea lui şi că s-ar cuveni să fie mai îngăduitor şi mai blând. Stăpânul o ascultă cu răbdare. Când ea obosi şi îi îngădui să vorbească, îi prezentă şi părerea lui: nici pledoaria ei fierbinte, nici poziţia ei nu-l împiedicară să-i spună răspicat că politica lui faţă de familie este o dogmă de la care nu se va abate cu niciun preţ, chiar dacă îi promise – ca şi lui *Umm* Maryam cu o zi în urmă – că va afla veşti bune în curând. Îşi închipui că întâlnirea se va încheia aici, dar se trezi cu ea reluând discuţia:

— Absenţa Aminei *hanem* este o surpriză neplăcută pentru mine, fiindcă voiam să vorbesc cu ea despre o chestiune foarte importantă şi sănătatea mea şubredă nu-mi prea mai îngăduie să ies din casă. Acum, nu ştiu dacă e cazul să mai vorbesc şi despre chestiunea asta sau e mai bine să aştept până se întoarce ea.

— Toţi suntem la dispoziţia dumitale, zise stăpânul zâmbind.

— Aş fi vrut ca ea să fie primul om care aude ce vreau eu să spun acum, chiar dacă tu nu-i dai voie să aibă şi ea o părere. Dar dacă nu pot face

lucrul ăsta, mă consolez şi eu cu gândul că pregătesc o ocazie fericită pentru întoarcerea ei.

— Ce vreţi să spuneţi? întrebă stăpânul, uitându-se lung la ea, fără să priceapă unde vrea să ajungă.

— Să nu lungesc vorba, zise ea, zgâriind covorul cu vârful umbrelei. Am ales-o pe Aişa să fie soţia băiatului meu, Khalil.

Stăpânul rămase uluit, fiindcă nu se aşteptase la o asemenea întorsătură. Îşi dădu seama din prima clipă că vechea sa hotărâre de a nu accepta căsătoria fetei mici înaintea celei mari se va izbi de data asta de o dorinţă căreia nu-i va putea rezista – dorinţă exprimată de cineva care-i cunoaşte hotărârea, dar o respinge şi refuză să se coboare la judecata lui.

— De ce taci, ca şi când nu m-ai fi auzit?

— E o mare cinste pentru noi… zise stăpânul curtenitor, zâmbind tulburat, încercând să câştige timp pentru a întoarce chestiunea pe toate feţele.

Doamna îi aruncă o privire care părea a zice: „Caută o altă cale decât vorbele mieroase!”.

— N-am nevoie de vorbe goale, continuă ea pe un ton ofensiv. Eu vreau să-mi spui fără nicio reţinere că eşti de acord. Khalil m-a împuternicit să-i găsesc o fată bună şi i-am spus că am o mireasă cum nu se poate mai bună. S-a bucurat din toată inima pentru alegerea mea. Doresc să mă încuscresc cu dumneata. Poţi să taci şi să şovăi când dorinţa vine chiar de la mine? Vai… vai!

Până când va trebui să rămână în starea asta încurcată, din care nu va putea ieşi decât printr-o lovitură dureroasă? Privi spre ea, ca şi când i-ar fi cerut iertare pentru situaţia lui, apoi bombăni:

— Lucrurile nu stau aşa cum îţi închipui… Dorinţa dumitale este mai mult decât acceptată, dar…

— Oof! *Dar* ăsta! Să nu-mi spui că ai hotărât să n-o măriţi pe cea mică înaintea celei mari! Cu ce drept să hotărăşti aşa sau aşa? Ce e al lui Allah,

lasă-i lui Allah, căci el este cel mai milostiv. Dacă vrei, îţi dau zeci de exemple de fete care s-au măritat înaintea surorilor mai mari, fără ca prin asta să împiedice căsătoria surorilor lor cu băieţi foarte buni. Khadiga e o fată minunată şi-o să aibă parte de un bărbat bun când o să vrea Allah. Până când o să fii o piedică în calea norocului Aişei? Nu merită şi ea afecţiunea şi îndurarea ta?

„Dacă Khadiga e o fată minunată de ce n-o alegi pe ea?", îşi zise în sinea lui. Ar fi vrut să o încurce, aşa cum îl încurcase şi ea, dar se temu că s-ar putea să-i dea un răspuns care s-o lezeze pe Khadiga– chiar fără intenţie — şi, prin urmare, să-l afecteze şi pe el.

— Nimic nu mă reţine, în afară de faptul că ţin la Khadiga.

— Se întâmplă în fiecare zi lucruri ca ăsta şi nu are nimeni de pierdut! zise ea pe un ton categoric, de parcă ei şi nu lui i s-ar fi cerut să facă o concesie. Lui Allah nu-i place ca robii lui să fie îndărătnici şi trufaşi. Acceptă rugămintea mea şi bizuie-te pe Allah! Nu refuza mâna pe care n-am mai întins-o nimănui înainte de dumneata.

— E o mare cinste, aşa cum ţi-am spus… zise stăpânul, ascunzându-şi tulburarea cu un zâmbet. Numai că lasă-mi un pic de răgaz să mai reflectez şi să-mi fac ordine în cap. Părerea mea o să fie favorabilă, cred.

— Nu se cuvine să-ţi răpesc mai mult timp, zise ea, pregătindu-se să încheie vorba. Pe urmă, cu cât discuţia se lungeşte, am impresia că nu accepţi de bunăvoie propunerea mea. Eu sunt om dintr-o bucată şi atunci când am spus „vreau", doresc să mi se răspundă cu „da!", fără multă vorbărie. Nu-ţi mai spun decât o vorbă şi mă duc: Khalil este copilul meu şi al dumitale, iar Aişa este fata dumitale şi a mea.

Se ridică să plece şi în aceeaşi clipă se ridică şi stăpânul pentru a o conduce. Se aştepta să audă un cuvânt de rămas-bun, dar ea o luă cu sfaturile

de la cap. Temându-se să nu-i scape ceva, repetă totul în amănunt. Îi arătă din nou părerile ei, accentuând acolo unde socotea ea că e cazul. Apoi făcu o legătură şi trecu la căsătorie, obligându-l să mai asculte încă o dată tot ce-i îndrugase. Nu putu să încheie fără să aducă vorba despre mama alungată şi din nou se porni să turuie, până ce omul simţi că-şi iese din fire. La sfârşit, când o auzi spunând: „Nu vreau să obţin de la tine mai mult de-atât”, îi veni să râdă. O conduse până la uşă, temându-se la fiecare pas să nu cumva să se oprească şi să o ia din nou de la capăt. În cele din urmă, reuşi să scape de ea şi se întoarse la locul său, răsuflând uşurat. Părea abătut şi trist, căci avea o inimă simţitoare — mai sensibilă decât îşi închipuie mulţi, poate chiar mai simţitoare decât ar trebui. Cum ar putea crede asta cei care nu-l văd decât arătându-şi colţii, zbierând sau râzând ironic?! O umbră de tristeţe îi învălui inima – ea poate să-i tulbure întreaga viaţă şi să i-o facă pământie. Ar fi fost în stare să dea orice, numai să le vadă la fel de fericite pe cele două fete – atât pe cea care moştenise faţa mamei, cu trăsături delicate, cât şi pe cea care nu moştenise decât o rază de frumuseţe: amândouă sunt parte din trupul şi sufletul lui. Băiatul răposatului Şawkat este într-adevăr o partidă, din toate punctele de vedere; un tânăr de douăzeci şi cinci de ani, cu un venit lunar de treizeci de lire. Este adevărat că, asemenea multor tineri de aceeaşi stare, el nu are o slujbă, este adevărat că nu are nici cine ştie ce ştiinţă de carte căci, în afară de citit şi de scris, nu ştie altceva, însă moştenise de la tatăl lui calităţi deosebite, cum sunt bunătatea şi morala aleasă. Dar ce poate să facă? Trebuie să ia o hotărâre, fiindcă nu e obişnuit să tărăgăneze lucrurile şi nu vrea să apară – nici măcar singură dată – în faţa familiei sale fără o părere categorica. Eventual să-i consulte pe prietenii săi mai apropiaţi. Nu vedea nimic rău în a-i consulta, ori de câte ori era vorba

de lucruri serioase. Adevărul este ca ei îşi începeau întotdeauna şueta cu discuţii despre grijile şi problemele unuia sau altuia, înainte ca băutura să-i poarte în lumea care nu cunoaşte griji şi probleme. Dar dacă este convins de un lucru, nu renunţă la el cu niciun chip; el caută un sfat un argument în sprijinul convingerii sale şi în niciun caz ceva care să-l abată de la ea. Oricum, în conversaţia cu ei găseşte consolare şi linişte…

— Cine ar putea crede că grija mea vine de la o binecuvântare a lui Allah? zise el cu glas tare, stingherit de gândurile ce nu-i dădeau pace.

37

În zilele surghiunului, Amina nu avu altă treabă decât să stea lângă mama ei şi să sporovăiască despre una şi despre alta: despre trecutul îndepărtat şi apropiat, despre prezent, despre amintirile plăcute şi tragedia actuală. Dacă n-ar fi fost durerea despărţirii şi spectrul divorţului, ar fi putut socoti această viaţă nouă ca un fel de vacanţa, ca o recreere după truda obligaţiilor casei sau ca o călătorie imaginară. Scurgerea zilelor fără sa se întâmple lucrul de care se temea cel mai mult şi ştirile despre intervenţia lui *Umm* Maryam şi a văduvei răposatului Şawkat pe lângă stăpân, alături de vizitele pe care băieţii i le făceau în fiecare seară, îi dădură linişte şi speranţa. Nu lipseau de lângă ea mai mult decât înainte, căci nici înainte nu se întâlneau decât la cafeaua de după-amiază, dar i se făcuse dor de ei, aşa cum îi este dor cuiva dintr-o ţara îndepărtată de cei dragi, de care l-a despărţit soarta, sau cum îl este dor cuiva de copiii de care a fost despărţit, trăind doar cu amintirile lor, fără să poată veghea la treburile şi la joaca lor; cu fiecare pas pe care îl făcuse din momentul când a fost alungată din casă, inima ei se îndepărtase, mile şi mile. Ori de câte

ori o simţea tăcută sau observa din vorbele ei că rătăceşte cu gândul, bătrâna o încuraja:

— Răbdare, Amina! Îmi pare rău pentru tine. Mama este înstrăinată cât timp stă departe de copiii ei… înstrăinată chiar şi atunci când se află în casa în care s-a născut.

Într-adevăr, era ca o străină: casa aceasta parcă n-ar fi fost singurul loc al copilăriei, iar bătrâna parcă n-ar fi fost mama ei, de care nu se putea despărţi nicio clipă. Acum, nu mai este „casa ei”; acum nu este decât un loc de surghiun şi aşteaptă cu nerăbdare să-i vină iertarea din cer. După o aşteptare îndelungată, sosi şi vestea iertării. I-o aduseră copiii într-o seară. Dădură buzna, cu o sclipire în ochi, care semăna cu licărul fulgerului. Pieptul ei începu să tremure sub presiunea bătăilor inimii, încât, la un moment dat, se întrebă dacă nu cumva a mers cu presupunerile ei mai departe decât s-ar fi cuvenit. Kamal alergă spre ea şi i se agăţă de gât, strigând, fără să-şi mai poată stăpâni bucuria:

— Îmbracă-ţi *mila'a* şi haide cu noi!

— Ne-a venit scăparea! zise Yasin printre hohote. Apoi continuă într-un glas cu Fahmi:

— Ne-a chemat tata şi ne-a zis: „duceţi-vă şi aduceţi-o înapoi pe mama”.

Lăsă capul în jos pentru a-şi masca bucuria năvalnică. Nu-şi putea ascunde sentimentele care i se zbăteau în suflet: faţa ei era ca o oglindă ultrasensibilă, înregistrând absolut tot ce se producea în suflet. Dorise să primească ştirea fericită cu liniştea care i s-ar fi potrivit, ca mamă, dar o cuprinse bucuria şi faţa radioasă o dădu de gol, ca în cele din urmă să izbucnească într-o veselie copilărească. În acelaşi timp, o cuprinse şi o sfială, al cărei motiv nu-l cunoştea. Rămase o vreme nemişcată, dar la un moment dat Kamal îşi pierdu răbdarea şi o apucă de mână, trăgând de ea cu toată forţa, încât, în cele din urmă, cedă,

ridicându-se. Se trezi întorcându-se spre bătrână şi întrebând-o încurcată:

— Să mă duc, mamă?

Întrebarea rostită pe un ton de nedumerire şi teamă suna ciudat. Fahmi şi Yasin zâmbiră. Doar Kamal se miră, puţin descumpănit, şi îi repetă ştirea cu care veniseră. Bătrâna îşi dădu seama de teama din sufletul ei şi zise cu glas grav:

— Acasă, însoţită de grija lui Allah!

Amina se retrase pentru a-şi îmbrăca *mila'a* şi a-şi aduna lucrurile, cu Kamal ţinându-se scai după ea. Bătrâna li se adresă tinerilor, pe un ton de reproş, atenuat de un zâmbet delicat, întrebându-i:

— Nu s-ar fi cuvenit să vină chiar tatăl vostru?

— Cunoşti mai bine, bunico, firea tatei! îi răspunse Fahmi, ca şi cum şi-ar fi cerut scuze.

— Să-l lăudăm pe Allah că s-a terminat cu bine! interveni Yasin râzând.

Bătrâna scoase nişte sunete neclare, apoi oftă şi zise, răspunzând parcă propriilor gânduri:

— În orice caz, domnul Ahmad este un bărbat cum nu mai sunt alţii.

Părăsiră casa, în timp ce bătrâna implora binecuvântarea lor. Străbătură drumul împreună pentru prima oară în viaţă, aşa încât totul li se păru foarte ciudat. Fahmi şi Yasin priveau unul la altul zâmbind. Kamal îşi aduse aminte de ziua când mersese aşa ca şi acum, ţinând-o pe mamă-sa de mână şi conducând-o dintr-o străduţă în alta, dar şi de durerile şi spaima de coşmar care urmaseră şi se miră îndelung. Când – sub impulsul bucuriei prezente – uită de supărarea trecută, îi zise mamei în glumă, râzând:

— Hai să dăm o fugă până la *sidna* Al-Husayn!

— Allah să-şi reverse mila asupra lui! zise Yasin cu subînţeles. El este un martir şi-i iubeşte pe martiri.

Zăriră grilajul balconului, iar în spatele deschizăturii ferestrei se mişcau două umbre. Inima mamei se porni să bată tare, de compătimire şi dor. În spatele porţii o aştepta *Umm* Hanafi, care se aplecă şi sărută de mai multe ori mâinile stăpânei. În curte o întâmpinară Khadiga şi Aişa; se agăţară de ea ca nişte copii şi urcară scara într-o manifestare zgomotoasă şi o exaltare fermecătoare. Ajunseră în camera ei şi-şi scoaseră hainele cu toţii, în grabă, râzând în gura mare. Se aşeză în mijlocul lor, suflând greu, din cauza tulburării şi a emoţiilor.

— Ziua asta mi-e mai dragă chiar decât litiera, zise Kamal, vrând să-şi exprime bucuria.

După un timp, se adunară la cafea, aşa cum făceau în fiecare zi, înainte de despărţire. Reveniră la şuetă, într-o atmosferă de veselie, a cărei splendoare era amplificată de zilele triste care o precedaseră; era ca o zi călduţă, după o săptămână de ger cumplit. Mama – în care se şi trezise simţul de stăpână, în pofida bucuriei întâlnirii – le întrebă pe fete despre casă, începând cu cuptorul din curte şi terminând cu glicina şi iasomia de pe terasă. Întrebă şi de tata şi se bucură, aflând că el nu îngăduie nimănui să-l ajute la îmbrăcat şi dezbrăcat. Fără îndoială că truda acestor zile va dispare odată cu întoarcerea ei, fiindcă numai ea este în stare să-i asigure confortul şi liniştea obişnuită. Singurul lucru care nu-i putu trece Aminei prin gând fu acela că unele inimi, fericite de întoarcerea ei, găseau în acelaşi timp, tocmai în această întoarcere, un motiv de tristeţe şi mâhnire! Aşa se întâmplă – inimile care uitaseră de durerile proprii, fiind preocupate de necazul mamei, puteau din nou să se gândească la grijile lor, după ce se liniştiră în privinţa ei; era întocmai ca o durere de ochi de care am uitat în momentul unei colici acute, pentru a reveni cu o violenţă sporită după trecerea crizei. Fahmi zise în sinea sa: „Se pare că toate durerile au un sfârşit. Mama a scăpat de griji.

Numai durerea mea n-are sfârşit. Reveni şi Aişa la gândurile ei, a căror taină nu o cunoştea nimeni – o înfrânseră aceleaşi amintiri, chiar dacă devenise ceva mai liniştită decât fratele ei şi se îndrepta cu paşi mai repezi spre uitare. Amina nu avea însă cum să citească gândurile lor. Seara târziu, se duse în camera ei, dar bucuria nu lăsă somnul să i se lipească de pleoape decât când şi când, iar la miezul nopţii se dădu jos din pat şi se duse la grilaj, privind prin deschizătura ferestrei în stradă, ca de obicei, până ce zări trăsura legănându-se. Inima se porni să-i bată ca şi cum ar fi vrut să-i sară din piept, iar faţa i se aprinse de sfială şi tulburare, de parcă se întâlnea cu soţul ei pentru prima oară şi nici nu s-ar fi gândit îndelung la clipa asta. Clipa întâlnirii mult aşteptate… Cum să-l întâmpine? Cum se va purta cu ea după atâta absenţă? Ce-o să-şi spună unul altuia? Ce-ar fi dacă s-ar preface că doarme? Dar ea nu ştie să joace teatru şi nu suportă ca el s-o găsească în pat. Nu poate să nu iasă cu lampa în capul scării. Mai mult decât atât, acum, când mânia lui s-a stins şi i-a îngăduit să se întoarcă, inima ei se liniştise, devenind deodată foarte generoasă; luă asupră-şi toată vina şi socoti că trebuia să se împace cu soţul ei, chiar dacă el nu se sinchisise să se ducă până la casa soacrei, unde ea stătuse surghiunită, pentru a o însoţi. Ridică lampa, se opri în capul scării, întinzând braţul peste balustradă, şi rămase nemişcată, urmărind paşii care se apropiau, cu inima bătând şi mai puternic. Îl întâmpină cu capul plecat şi nu observă cum reacţionă când dădu cu ochii de ea. Apoi îl auzi salutând pe un ton firesc, fără nicio urmă de regret în glas:

— Bună seara!

— Bună seara, stăpâne! murmură ea.

Se îndreptă spre cameră şi ea îl urmă, cu lampa ridicată, începu să se dezbrace, fără să scoată o vorbă, iar ea se apropie de el, pentru a-l ajuta. Simţea cum inima i se linişteşte cu fiecare

bătaie. Îi veniră în minte cuvintele lui din dimineaţa când o alungase, rostite cu asprime, în clipa când ea se oferise să-l ajute: „O să mă îmbrac singur!” N-o mai cuprinseră însă durerea şi disperarea, ca atunci. Primind să-i facă acest serviciu, pe care nu i-l îngăduise decât ei, ea simţi că redobândeşte lucrul cel mai scump din această lume. Îşi ocupă locul, pe canapea, iar ea se aşeză pe o salteluţă, la picioarele lui, fără să scoată niciunul o vorbă. Aşteptând ca el să-şi ia rămas-bun de la „trecutul regretabil", cu un sfat, un avertisment sau altceva de felul acesta, îşi făcu fel de fel de gânduri, dar el o întrebă, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic:

— Ce face mama ta?

— Bine, stăpâne! îţi trimite salutări şi urări de sănătate! răspunse ea, oftând uşurată.

Lăsă să mai treacă un timp, apoi zise cu un fel de indiferenţă:

— Văduva răposatului Şawkat a cerut-o pe Aişa de soţie pentru Khalil, băiatul ei.

Amina ridică ochii miraţi spre el. Stăpânul dădu din umeri nepăsător, parcă temându-se ca nu cumva să audă exprimată o părere care s-ar putea să coincidă cu hotărârea lui, de care nu aflase nimeni, şi să-şi închipuie că el s-ar fi lăsat influenţat de părerea ei. Apoi se grăbi să zică, fără să-i lase timp să comenteze în vreun fel vorbele lui:

— M-am gândit mult şi am decis să fiu de acord. Nu vreau să mai stau în calea norocului fetei. La urma urmelor, Allah hotărăşte!

38

Aişa primi vestea cu bucuria ce se potrivea unei fete care scrutase visul căsătoriei din fragedă copilărie, fără ca nimic s-o poată distrage de la el. Aproape că nu-i veni să-şi creadă urechilor când i se anunţă vestea. Tatăl ei a fost cu adevărat de

acord? Se va transforma visul căsătoriei în realitate peste puţin timp? Nu trecuseră nici trei luni de la dezamăgirea de care avusese parte, însă cu scurgerea zilelor ea ajunsese doar o amintire palidă, însoţită de o slabă tristeţe, atunci când ceva o răscolea. Totul în casa aceasta se supune orbeşte unei voinţe supreme, cu o putere nelimitată, amintind de puterea religiei. Între pereţii acestei case chiar şi iubirea se furişează în inimi cu teamă, şovăială şi neîncredere, fără să cunoască forţa şi puterea absolută pe care le cunoaşte aiurea, căci aici nu are putere absolută decât acea voinţă supremă. De aceea, când tatăl spusese „Nu!”, cuvântul pătrunsese în adâncul sufletului fetei şi ea devenise ferm convinsă că totul s-a sfârşit şi că rugăminţile nu mai folosesc la nimic. Acest „Nu” fusese ca un fenomen cosmic: venise cum vin ziua şi noaptea. Nu putuse decât să-l accepte aşa cum era! Conştient sau inconştient, fata se convinsese că n-are rost să încerce să opună vreo rezistenţă, că totul s-a terminat. Se întrebă în sinea sa dacă nu cumva însuşi norocul ei se stinge, de vreme ce la mai puţin de trei luni de când îi fusese refuzată căsătoria cu tânărul pentru care inima ei se înflăcărase, se acceptă căsătoria ei cu un alt tânăr. O întrebare rămasă însă fără răspuns; nu află de ea nimeni, nici chiar mama, fiindcă a-ţi exterioriza bucuria de a avea un mire – chiar şi numai ca persoană morală – este socotit o nesăbuinţă care sfidează buna-creştere. Cum ar fi apreciată în acest caz îndrăzneala unei fete care-şi exprimă dorinţa de a se căsători cu un anumit bărbat? Dar în ciuda faptului că noul mire nu-i era cunoscut decât din povestirile mamei lui, vestea o bucură nespus, iar sentimentele ei puternice se lăsară atrase spre un singur pol, ca şi când dragostea ei ar fi fost o „disponibilitate”, iar dacă un bărbat este respins şi altul îi ia locul, toate celelalte rămân neschimbate. Se poate întâmpla ca un bărbat să-i placă mai mult decât altul, dar nu într-atât încât să-şi strice pentru

el rostul vieţii sau să cuteze la nesupunere şi răzvrătire. Se înveseli şi simţi că inima îi tremură de fericire, şi atunci o cuprinse o afecţiune şi o compasiune deosebită pentru soră-sa şi dori ca aceasta să se fi căsătorit înaintea ei.

— Aş fi vrut să te căsătoreşti înaintea mea. Dar ăsta este destinul. Să sperăm că o să fie în curând, îi zise Aişa, scuzându-se şi încurajând-o în acelaşi timp.

Khadiga, care nu suporta compătimirea, primi vorbele cu destulă nemulţumire şi Aişa observă. Mai înainte se scuzase şi mama, zicând cu blândeţea şi sfiala ei obişnuite:

— Am dorit cu toţii să fie întâi rândul tău şi chiar ne-am străduit ca să se întâmple aşa, de mai multe ori. Dar probabil că încăpăţânarea noastră faţă de lucruri în care nu avem nicio putere a fost o piedică în calea norocului tău până azi. Să lăsăm totul în voia lui Allah. În orice întârziere trebuie să fie şi ceva bun.

Yasin şi Fahmi îi arătară aceeaşi simpatie, uneori exprimată direct prin vorbe, alteori în curtoazia cu care o înconjurau şi care luase locul – chiar dacă numai pentru o vreme – glumei usturătoare, obişnuită între ei, dar mai ales între ea şi Yasin. Adevărul este că tristeţea fetei nu putea fi egalată decât de iritarea pe care i-o provoca compătimirea celorlalţi, şi asta nu din cauza unei aversiuni înnăscute faţă de compasiune, ci fiindcă ajunsese ca un bolnav de gripă, căruia aerul proaspăt îi face rău, deşi când este sănătos acesta îl înviorează. Nu putea să preţuiască afecţiunea lor, pe care o socotea o alternativă inutilă a unei speranţe pierdute. Pe lângă toate astea, ea mai avea, probabil, şi suspiciuni în legătură cu motivele pentru care o copleşeau cu afecţiune. Nu mamă-sa fusese întotdeauna mijlocitoarea între peţitoare şi tatăl ei? De unde poate să ştie ea dacă mamă-sa făcea acest lucru ca stăpână a casei sau numai pentru a o căsători pe Aişa? Nu Fahmi

adusese oare mesajul ofiţerului de la circumscripţia El-Gamaliyya? Oare n-ar fi putut, cu puţină răbdare, să-l facă să-şi schimbe părerea? Oare nu Yasin? Dar de ce să-l acuze pe Yasin, când au înşelat-o alţii, care-i sunt mai apropiaţi decât el? Ce fel de compătimire e asta? Ipocrizie şi minciună! Era sătulă de compătimirea lor, care-i făcea mai degrabă rău decât bine, şi fierbea de mânie şi supărare. Le ascunse totuşi, ca să nu se creadă că s-ar împotrivi fericirii surorii ei şi ca să nu se expună maliţiozităţii lor. A trebuit să-şi ascundă sentimentele însă; disimularea era un obicei adânc înrădăcinat în această familie şi o obligaţie etică impusă de teroarea paternă. Se zbătea necontenit între supărare şi nemulţumire, pe de o parte, şi între disimulare şi efortul de a părea mulţumită, pe de altă parte. Pe urmă, tata! Cum de a renunţat la vechea lui părere? O iubise atâta şi acum nu-i mai păsa de ea? Oare şi-a pierdut răbdarea, aşteptând un pretendent, şi a hotărât s-o lase în voia sorţii? Se mira foarte tare că el a uitat de ea, ca şi când nici n-ar exista. În timpul acestui acces de revoltă, uită cât de mult o ocrotiseră, nu-i mai păsa decât de „trădarea” lor actuală. Dar mânia ei generalizată nu reprezenta nimic pe lângă invidia şi furia împotriva Aişei. Detesta fericirea ei şi o deranja cumplit s-o vadă ascunzându-şi bucuria; frumuseţea Aişei devenise un instrument de tortură pentru ea, aşa cum este luna plină pentru un fugar urmărit. Cu trecerea zilelor, mâhnirea ei spori; mai ales când sosiră cadourile mirelui şi răspândiră în casă un sentiment de bucurie generală. Era ca într-un loc sălbatic, care iscă numai suferinţe, aşa cum într-o baltă stătută se înmulţesc insectele. Apoi stăpânul se apucă să pregătească trusoul miresei, care deveni singurul subiect al şuetei de după-amiază; i se ofereau fel de fel de mobile şi de veşminte – pe unele le lăuda, pe altele le respingea. Cântăreau între una şi alta, cu un interes care îi făcea să uite de sora cea mare

şi de mângâierea şi consolarea de care ea avea nevoie. Fu nevoită şi ea să se prefacă şi să ia parte la activitatea şi entuziasmul lor, la discuţiile interminabile. Atitudinea ei, care cuiva din afara familiei putea să-i pară un semn rău, se schimbă însă brusc în momentul când veni vorba de veşmintele de mireasă. Atunci toate privirile se îndreptară către Khadiga cu interes şi speranţă. Se aşteptase la solicitare; o scotea din sărite să accepte, dar nici nu putea refuza, căci s-ar fi dat de gol. Când toate privirile se îndreptară spre ea şi mamă-sa o îndemnă să fie atentă, când şi sora ei se uită spre ea, cu ochii plini de sfială şi implorare, când Fahmi îi zise Aişei: „Nu vei fi cu adevărat mireasă decât după ce Khadiga îţi va împleti veşmintele de nuntă…”, iar Yasin adăugase: „Ai dreptate… Indiscutabil…", ruşinea îi stăvili mânia şi revolta şi sentimentele bune se iviră la suprafaţă din adânc, aşa cum uleiul se alege din apă. Nu mai avu niciun fel de îndoieli în legătură cu motivele acestui interes – cum avusese mai înainte în legătură cu mobilul „falsei" compătimiri pe de o parte, ştia sigur că interesul lor este sincer, iar pe de altă parte, ei se adresaseră priceperii sale, de care nu se îndoia. Era ca o recunoaştere a valorii sale şi a faptului că această fericire – care refuzase să fie a ei – nu va fi completă fără contribuţia ei. De aceea, acceptă cu o plăcere nedisimulată, tulburarea din suflet atenuându-i-se mult.

Gândurile negre dădeau târcoale acestei familii, aşa cum dădeau târcoale celor mai mulţi oameni, însă ele nu găseau aici o inimă neagră în care să-şi facă sălaş. Unii dintre membrii familiei se înfuriau la fel de repede cum se aprinde alcoolul, dar tot la fel de repede furia le trecea, iar inimile lor se limpezeau, ca în zilele de iarnă, la Cairo, când norii se învolburează, dar nu cern decât picături mărunte, iar după un ceas sau chiar mai puţin se risipesc, descoperind albastrul curat şi soarele surâzător. Asta nu înseamnă însă că sora cea mare

a uitat de necazurile ei. A devenit doar mai îngăduitoare şi, încet-încet, a ajuns să n-o mai pizmuiască pe Aişa şi nici pe altcineva din familie, ci să condamne mai degrabă norocul, care fusese zgârcit cu frumuseţea ei şi amânase căsătoria până ce a trecut de douăzeci de ani, făcând-o să se gândească la viitor cu nelinişte şi teamă. În cele din urmă, se lăsă în voia sorţii, cum făcuse şi mamă-sa. Latura violentă a firii sale, moştenită de la tată, şi complexul datorat înfăţişării ei care nu era în stare să ajute norocul poticnit o făcură să-şi găsească salvarea în latura paşnică a firii sale, moştenită de la mamă. Era asemenea unui condamnat la înfrângere care, după ce a încercat toate manevrele pentru a scăpa de încercuire, se retrage cu resturile oastei pe o poziţie naturală, întărită, sau cere pace. Începu să-şi deplângă mâhnirea în cursul rugăciunii şi să vorbească în şoaptă cu preamilostivul. Încă din copilărie, se străduise să fie la fel de evlavioasă ca mama şi perseverase în strădania ei, pe când Aişa îşi aducea aminte doar când şi când să fie smerită. Khadiga făcuse de mai multe ori comparaţie între norocul ei şi norocul Aişei, mirându-se de proasta răsplată pe care o primeşte pentru credinţa sa şi de buna recompensă cu care este răsplătită sora ei, pentru indiferenţa dovedită. „Eu îmi fac zi de zi rugăciunile, pe când ea nu e în stare să le respecte două zile la rând. Eu ţin post tot Ramadanul, pe când ea nu posteşte decât o zi-două şi pe urmă doar se preface că posteşte şi în schimb se furişează în cămară şi-şi umple burta cu fructe, iar când tunul anunţă masa, seara, ea e prima care aleargă la mâncare.” Nici în privinţa frumuseţii nu capitula necondiţionat în faţa Aişei. Nu vorbise faţă de nimeni cu glas tare, preferând să aştepte pentru a tăia elanul celor care stăteau gata să sară la atac. Rămânea însă în faţa oglinzii îndelung şi îşi făcea singură complimente în şoaptă: „Aişa e frumoasă, într-adevăr, dar e prea slăbănoagă.

Grăsimea înseamnă jumătate din frumuseţe. Eu sunt frumoasă! Iar faţa plină aproape că-mi ascunde nasul mare. Nu rămâne decât ca norocul să-şi adune puterile". În timpul din urmă îşi cam pierduse încrederea în sine, deşi repetase mereu monologul despre frumuseţe, grăsime şi noroc. De data asta, îl repetase însă pentru a-şi risipi neliniştea, aşa cum omul apelează câteodată la logică pentru a se linişti în privinţa unor lucruri care nu au nimic comun cu logica, precum sănătatea şi boala, fericirea şi nefericirea, dragostea şi ura.

Amina nu uită nicio clipă de Khadiga, deşi era foarte ocupată cu pregătirea nunţii Aişei. De fapt bucuria pe care i-o pricinuia mireasa îi stârnea mâhnirea pentru sora ei, aşa cum liniştea pe care ne-o dă un calmant ne aduce aminte de durerea pe care o vom simţi din nou după un timp. Căsătoria Aişei îi trezi vechile temeri în legătură cu Khadiga şi – căutând cu orice chip liniştea – o trimise pe *Umm* Hanafi la şeic Ra'ul de la Poarta Verde cu batista Khadigăi pentru a-i ghici norocul. Femeia se întoarse, cu o veste bună şi-i spuse stăpânei că şeicul i-ar fi zis: „în curând o să-mi aduci doi ratli[82] de zahăr drept răsplată".

Deşi nu era prima veste bună pe care o primea în legătură cu Khadiga, îşi legă mari speranţe de ea, privind-o ca pe un calmant ce-i mai alina îngrijorarea ce nu-i dădea pace.

39

„Nu e timpul, fiică de ciubotă? M-am topit, oameni buni… m-am topit, cum se topeşte săpunul până nu mai rămâne decât clăbuc… Ea ştie şi de-aia nu vrea să deschidă fereastra… Amuză-te… amuză-te, fiică de ciubotă… Nu ne-am dat întâlnire pentru ora asta? Dar tu ai dreptate. Un sân de-al tău ajunge ca să distrugă Malta. O fesă îl scoate din minţi şi pe Hindenburg. Tu ai o

comoară… ai o comoară. Domnul fie îndurător cu mine. Domnul fie îndurător cu mine şi cu toţi sărmanii ca mine… cărora sânii rotunzi nu le dau pace… şi fesele arcuite… şi ochii fardaţi cu *kuhl*… ochii fardaţi cu *kuhl* la urmă… căci o femeie oarbă cu pulpe cărnoase şi sâni rotunzi este de o mie de ori mai bună decât una ca scândura şi cu ochii fardaţi cu *kuhl.* Oo, fată a cântăreţei… vecină a uliţei Et-Tarbi'a… Prima te-a învăţat să cochetezi… a doua îţi furnizează secretele frumuseţii. De-aia sunt sânii tăi rotunzi… de mult ce se joacă amanţii cu ei. Ne-am înţeles să ne întâlnim. Eu nu visez… Deschide fereastra… Deschide, măgăriţo… Deschide tu, cea mai frumoasă… cea pentru care mă trec fiori. O s-aştept aici până în zori. O să stau aici ca o slugă credincioasă. Dacă vrei să fiu spatele telegii în care te legeni, voi fi, dacă vrei să fiu măgarul care trage teleaga, voi fi. Ce nenorocire pentru tine, Yasin! Rămâne-ţi-ar casa pustie, fiu al lui Abd el-Gawad! Batjocura australienilor… Eu! Alungat din El-Azbakiyya, poprit în El-Gamaliyya! Războiul ăsta! L-a dezlănţuit Ghilyum[83] în Europa şi i-am căzut victimă eu, în En-Nahhasin. Deschide fereastra, sufletul meu…" Aşa îşi zicea în sinea lui, în vreme ce stătea pe o bancă, în cafeneaua lui *si* Ali, cu ochii aţintiţi spre casa cântăreţei Zabida, prin ferestruica ce dădea în El-Ghuriyya. De fiecare dată când îl cuprindea neliniştea, se cufunda în visare şi în gândurile care îi alinau durerea şi îi stârneau în acelaşi timp pasiunile, asemenea somniferelor care atenuează insomnia, dar obosesc inima. Reuşise să facă un mare pas înainte în cucerirea Zenobei, cântăreaţa la lăută, trecând de la faza pregătirilor – zăbava în cafeneaua lui *si* Ali, seară de seară, în urmărirea telegii, zâmbetul, răsucitul mustăţilor şi arcuirea sprâncenelor –, la faza tratativelor şi a acţiunii. S-a petrecut în uliţa lungă şi îngustă Et-Tarbi'a, acoperită cu pânză de sac, cu dughene mici,

înghesuite una într-alta pe cele două laturi, ca nişte stupi de albine. Et-Tarbi'a nu-i era necunoscută. Cum să fie, când această străduţă era un *suq*[84] spre care se înghesuiau femei de toate stările, în căutare de diverse mărunţişuri şi de parfumuri. Era ţinta lui ori de câte ori nu avea un scop precis şi locul pe care îl vizita în fiecare vineri dimineaţa; o străbătea agale de la un capăt la altul – atât din pricina aglomeraţiei, cât şi din plăcere –, trecând în revistă dughenele, ca şi când ar fi căutat ceva, urmărind în realitate feţele şi trupurile – feţele, atât cât lăsau vălurile să se vadă, şi trupurile înfăşurate strâns în *mila'a.* Savura parfumurile plăcute care se răspândeau pretutindeni, asculta glasurile şi râsetele înfundate care izbucneau din când în când ici şi colo, păstrând limitele bunei-cuviinţe, mulţumindu-se doar să vadă, să compare, să ponegrească şi să-şi adune imagini pentru muzeul amintirilor sale. Nimic nu-l făcea mai fericit decât o piele catifelată sau nişte ochi pe care nu-i mai văzuse mai înainte, nişte sâni cu o rotunjime ciudată sau un şezut mai mare sau mai bine conturat; se întorcea spre casă zicându-şi: „Azi au câştigat concursul sânii doamnei care stătea în faţa dughenei cutare…" Sau: „Asta e ziua şezutului număru' cinci". Sau: „Ce mai geamantan! Astăzi e ziua geamantanelor de soi…" Căci firea sa îl făcea să se intereseze de trupul femeii, ignorând personalitatea ei, apoi să se concentreze asupra unor detalii ale trupului, ignorând ansamblul lui, ca şi când prin asta şi-ar reînnoi mereu speranţele. În cazuri mai rare, se mai alegea şi cu câte o cucerire din aceste plimbări. Într-o zi, spre asfinţit, în vreme ce stătea pe obişnuita canapea din cafeneaua lui *si* Ali, a zărit-o pe cântăreaţa la lăută ieşind singură din casă şi a luat-o pe urmele ei. A apucat-o pe ulicioara Et-Tarbi'a, şi el după ea. Când s-a oprit în faţa unei dughenişte, s-a oprit şi el lângă ea. A aşteptat până ce droghistul a terminat cu ceilalţi clienţi şi a rămas şi el. Nu s-a întors spre

el, dar a dedus că ea îi observase prezenţa – după cum trebuie să fi băgat de seamă şi urmărirea. „Buna seara!”, a şoptit el, apropiindu-se de urechea ei. A continuat să privească drept înainte, dar lui nu i-a scăpat zâmbetul abia desenat din colţul gurii, dăruit ca răspuns la salut sau ca o recompensă pentru îndelungata urmărire, seară de seară. A oftat uşurat, sigur că a izbândit şi a reuşit să culeagă rodul perseverenţei sale. I-a lăsat gura apă, întocmai cum i se întâmplă cuiva flămând în clipa când îi ajunge la nas mirosul fripturii care i se pregăteşte.

A socotit de cuviinţă să achite el preţul cumpărăturilor – *henna* şi *mughat*[85] –, ca şi cum ar fi fost împreună. A achitat cu plăcere, chiar dacă – văzându-l dispus să plătească – ea a fost tentată să mai ceară şi alte lucruri; era convins că astfel va câştiga mai mult. La întoarcere, i-a zis în grabă, ca şi când s-ar fi temut că plimbarea se va sfârşi în curând: „Frumoasă *sitt,* mi-am irosit viaţa alergând după tine. Răsplata celui care iubeşte e doar o întâlnire?”. I-a aruncat o privire de diavoliţă, repetând întrebarea lui pe un ton ironic: „Doar o întâlnire?”. S-a simţit beat de fericire şi a fost pe punctul să izbucnească în hohote, cu toată fiinţa, dar s-a stăpânit, temându-se să nu atragă atenţia. „Întâlnirea cu tot ce urmează…”, a continuat el în şoaptă. „Cereţi cu atâta uşurinţă o întâlnire!”, i-a răspuns ea pe un ton critic. „Şi de fapt voi vă gândiţi la un lucru foarte mare, pe care unii oameni nu-l dobândesc decât după multe rugăminţi şi intervenţii, după recitarea *surei Al-Fatiha,* pregătirea cadoului[86] şi trusoului şi aducerea *ma’dhun*-ului. Nu-i aşa, stimate efendi lung şi lat cât o cămilă?" Faţa lui s-a îmbujorat, cum se întâmplă atunci când eşti în încurcătură. „Vai, ce pedeapsă!”, se lamentă. „Oricât ar fi de crude, vorbele care ies din gura ta sunt ca un fagure… Nu aşa este oare dragostea de când există pământul şi lumea?” „Dar cine mi-a arătat mie dragoste,

cămiloiul meu?", i-a răspuns ea, ridicându-şi sprâncenele până dincolo de limita vălului, astfel încât faţa ei aducea cu imaginea unui trântor cu aripile întinse. Sunt doar o cântăreaţa la lăută. Dragostea mea înseamnă şi altceva…" „Acest altceva şi ceea ce urmează după întâlnire înseamnă unul şi acelaşi lucru…" „Nici mai mult, nici mai puţin…" „Nici mai mult, nici mai puţin…" „Nimic în plus, nimic în minus…" „Nimic în plus, nimic în minus…" „Nu cumva asta-i ceea ce se cheamă desfrâu?" „Întocmai!…" A râs scurt: „Ne-am înţeles! Aştepţi acolo, în cafeneaua lui *si* Ali, unde stai seară de seară, şi când am deschis fereastra, vii sus." Aşteptase o seară, încă o seară şi încă una…

Într-o seară, a ieşit împreună cu orchestra, cu teleaga; în altă seară a plecat cu cântăreaţa într-o şaretă; în cealaltă seară nu s-a zărit nici urmă de viaţă în casă. Iată-l acum aşteptând cu nervii istoviţi din cauza încordării cu care priveşte spre fereastră. Este aproape miezul nopţii; dughenele s-au închis, strada a rămas pustie şi peste El-Ghuriyya s-a aşternut întunericul. În pustiul şi întunericul străzii găsi – aşa cum i se întâmplă deseori – ceva care îi stârni pofta ascunsă şi teama puse stăpânire pe el. Dar toate au un sfârşit, chiar şi aşteptarea care pare nesfârşită. Dinspre fereastra cufundată în întuneric, ajunse până la el un scârţâit discret, insuflându-i o speranţă nouă, asemănătoare cu speranţa stârnită de duduitul unui avion în sufletul celui rătăcit printre gheţurile polare. Printr-o deschizătură se ivi lumina, apoi silueta cântăreţei la lăută. Se ridică imediat şi ieşi din cafenea, traversând strada către casa ei, împinse poarta uşor, fără să bată în ea. Se deschise, ca şi când o mână nevăzută ar fi tras zăvorul, şi intră. Se trezi în beznă şi, dându-şi seama că nu va nimeri scara, rămase pe loc, de teamă să nu se lovească de ceva sau să se împiedice. Nitam-nisam, se trezi întrebându-se neliniştit: „Oare Zenoba m-a chemat fără ştirea cântăreţei? I-o fi îngăduit cântăreaţa să-

şi aducă amanţii în casă?". Dădu din cap, fără să-i pese – nimic nu l-ar mai fi putut opri de la aventură. În plus, îşi zise că surprinderea unui amant într-o casă ale cărei ziduri sunt clădite pe inimile şi sufletele amanţilor nu este un lucru de care se cuvine să se teamă. Când zări o lumină palidă coborând spre el, se întrerupse din gânduri. O văzu clătinându-se încet pe pereţi şi îşi dădu seama că nu-l desparte decât un pas de prima treaptă a scării. Imediat după aceea, apăru şi Zenoba cu lampa în mână. Se îndreptă spre ea beat de dorinţă şi-i atinse braţul cu tandreţe şi recunoştinţă. Scoase un râs delicat, dovedindu-i că nu se teme de nimeni.

— Ai aşteptat mult? întrebă ea cu şiretenie.

— Mi-a albit părul – Allah fie îngăduitor cu tine! răspunse el, tânguindu-se, în vreme ce se scărpina cu degetul după ureche. Stăpâna e acasă? întrebă apoi în şoaptă.

Imită în glumă tonul lui şoptit şi-i răspunse:

— Da… Este cu un prieten de-o viaţă.

— Nu se supără dacă află că am venit la ora asta?

Se întoarse spre el şi dădu din umeri, în semn de nepăsare. Apoi începu să urce treptele, zicându-i:

— Crezi că o altă oră este mai potrivită pentru un amant ca tine?

— Înseamnă că nu se supără, dacă află că ne întâlnim în casa ei?

— Mai degrabă s-ar supăra dacă nu ne-am întâlni, îi răspunse ea cochetând.

— Trăiască… trăiască…

— Nu sunt doar o cântăreaţa la lăută… Sunt şi fiica surorii ei… continuă ea pe un ton din care se vedea că vrea să se laude. Nu este câtuşi de puţin zgârcită cu mine, oricât de scump ar fi ceva. Vino fără teamă!

Când ajunseră în coridor, răzbătu până la ei un glas melodios, acompaniat de o lăută şi de o

dairea. Yasin ascultă câteva clipe, apoi întrebă:

— E singură sau e la o petrecere?

— Şi singură, şi la petrecere… îi şopti ea la ureche. Amantul sultanei este un bărbat căruia îi plac distracţia şi glumele. Nu poate să rămână o clipă fără lăută, dairea, pahar şi râs. La fel îţi doresc şi ţie.

Se opri în faţa unei uşi, o deschise şi intră, urmată de el. Puse lampa pe o consolă, apoi se opri în faţa oglinzii, aruncând o privire cercetătoare chipului ei. Yasin uită de Zabida şi de amantul ei hazliu şi-şi aţinti ochii lacomi asupra trupului dorit, pe care îl vedea pentru prima oară fără *mila'a.* Îşi plimbă ochii încet, de sus în jos şi de jos în sus. Dar înainte ca el să-şi exprime vreuna din zecile de intenţii care i se zbăteau în piept, Zenoba zise, vrând parcă să înnoade şirul întrerupt al vorbelor:

— Un bărbat fără pereche în ce priveşte delicateţea şi veselia. Iar despre generozitatea lui, pot să-ţi vorbesc până mâine-seară… Aşa sunt amanţii. Altfel nu…

Nu-i scăpă aluzia ei la „generozitatea" amantului cântăreţei. Ştia de la bun început că noua aventură îl va costa scump, dar aluzia ei îl descumpăni puţin şi zise, împins de instinctul de autoapărare:

— Poate că e un om foarte avut.

— Bogăţia e ceva şi generozitatea altceva, răspunse ea, încercând să-i facă manevra inofensivă.

— Cine să fie bărbatul ăsta atât de generos? întrebă el, împins nu atât de dorinţa de a afla, cât mai degrabă ca să evite tăcerea, care se temea că putea să-i dea de gol nemulţumirea.

— E din cartierul nostru. Fără îndoială că ai auzit de el, răspunse ea, în timp ce învârtea rotiţa lămpii ca să ridice fitilul. Domnul Ahmad Abd el-Gawad.

— Cine?

Se îndreptă spre el nedumerită, încercând să afle ce l-a speriat şi constată că el rămăsese înmărmurit, cu ochii holbaţi.

— Ce-i cu tine? îl întrebă ea pe un ton nemulţumit.

Numele pe care îl rostise ea fusese ca o lovitură de ciocan în moalele capului, iar întrebarea îi scăpase fără să vrea. Câteva clipe rămase buimăcit. Apoi îşi reveni şi văzu faţa mirată şi privirea mustrătoare a Zenobei. Îşi dădu seama că era în stare să se dea de gol şi făcu tot ce-i stătu în putinţă pentru a apăra ceea ce câştigase şi pentru a-şi ascunde spaima. Plesni din palme, ca şi când nu i-ar fi venit să creadă ce s-a spus despre acest bărbat, apoi mormăi, mirându-se:

— Domnul Ahmad Abd el-Gawad? Stăpânul prăvăliei din En-Nahhasin?

— Da, chiar el… răspunse ea, aruncându-i o privire mustrătoare pentru că o deranja fără motiv. Da' ce te-a apucat de-ai ţipat ca o fecioară la dezvirginare? îl întrebă pe un ton ironic.

— Cine-ar fi crezut că omul ăsta grav şi evlavios?… zise el schiţând un râs artificial, mirându-se şi slăvindu-l, în acelaşi timp, pe Allah pentru că în ziua când s-au cunoscut nu i-a spus numele întreg.

— Asta te-a speriat într-adevăr? întrebă ea pe un ton ironic, privind spre el bănuitoare. Nimic altceva? îl socoteai un om fără cusur? Şi ce i se poate reproşa? Să ştii că niciun bărbat nu este perfect câtă vreme nu este şi amant.

— Ai dreptate, zise el, vrând parcă să se scuze. Nu trebuie să te miri de nimic pe lumea asta… Apoi, râzând nervos: închipuieşte-ţi-l pe bărbatul ăsta grav făcând dragoste cu sultana, bând vin şi veselindu-se cu muzică.

— Şi mângâie daireaua cu o îndemânare cum nici Ayyuşa nu ştie s-o facă, zise ea continuându-şi vorba pe acelaşi ton ironic. Iar glumele pe care le spune sunt ca nişte perle. Cei din jurul lui se

topesc de râs. Cu toate astea, nu e nimic ciudat când în prăvălia lui îl vezi tot numai seriozitate şi gravitate… căci seriozitatea e seriozitate şi distracţia e distracţie. Un ceas pentru Domnul tău, un ceas pentru inima ta.

…Mângâie daireaua cu o îndemânare cum nici Ayyuşa nu ştie s-o facă. Glumele pe care le spune sunt ca nişte perle. Cei din jurul lui se topesc de râs. Cine să fie bărbatul ăsta? Tatăl lui? Domnul Ahmad Abd el-Gawad? Omul acela neîndurător, care răspândeşte numai spaimă în jur, plin de evlavie şi pioşenie… încât cei din jurul lui mor de spaimă? Cum să creadă ce i-au auzit urechile? Cum? Cum? Nu cumva e doar o coincidenţă de nume şi tatăl său nu are nicio legătură cu un amant atât de priceput să mângâie daireaua? Dar Zenoba a confirmat că el este stăpânul prăvăliei din En-Nahhasin şi un alt proprietar de dugheană cu acelaşi nume pe această stradă nu mai există… Doamne, e adevărat ce-a auzit sau deliriază? Vrea să se convingă cu ochii lui. Verificarea i se păru în clipa aceea lucrul cel mai important din viaţă. Nu putu rezista ispitei şi îi zâmbi fetei, dând din cap ca un înţelept, vrând parcă să zică: „Ce vremuri ciudate!” Apoi o întrebă, împins parcă doar de curiozitate:

— N-aş putea să-l văd de undeva, fără ca ei să mă vadă pe mine?

— Ce lucru ciudat! obiectă ea. Ce rost are să-l spionezi?

— E un tablou care merită văzut! Nu mă lipsi de plăcerea asta! insistă el rugându-se.

— Minte de copil în trup de cămiloi! zise ea râzând cu indiferenţă. Nu-i aşa, cămiloiul meu? Dar să mor dacă o să-ţi refuz vreo dorinţă… Stai ascuns în coridor, iar eu o să intru la ei cu un platou cu fructe şi-o să las uşa deschisă până când mă întorc…

Zis şi făcut. Ieşi din cameră, iar el o urmă imediat, simţind că inima îi sare din piept. În

vreme ce cântăreaţa se duse la bucătărie, el se ascunse într-un colţ din coridorul întunecos. După puţin timp, se întoarse cu un platou plin de struguri şi se îndreptă spre uşa prin care răzbătea cântecul. Ciocăni, aşteptă o clipă, apoi o împinse şi intră, fără s-o mai închidă după ea. În mijlocul salonului văzu podiumul orchestrei. Zabida mângâia coardele lăutei pe care o ţinea în braţe şi cânta „O, musulmani, o neam al lui Allah". Lângă ea stătea taică-său. Chiar el! La vederea lui, inima se porni să-i bată şi mai tare. Îşi scosese *gubba* şi îşi suflecase mânecile; daireaua îi tremura între degete, în vreme ce privea spre cântăreaţa cu faţa radioasă de bucurie. Uşa rămase deschisă doar un minut-două, până ce se întoarse Zenoba, dar în scurtul interval fu martorul unui tablou ciudat – o viaţă haotică, o poveste lungă şi încâlcită, după care se trezi cum se trezeşte omul dintr-un somn adânc în zguduiturile unui cutremur violent. În două minute, văzu o întreagă viaţă concentrată într-o imagine, care amintea de tabloul unui vis, conţinând întâmplări ce se petrec în lumea reală în decursul unor ani îndelungaţi. Îl văzu pe tatăl lui cum era el în realitate. Chiar pe tatăl lui! Dar nu cum era în mod obişnuit, căci nu-l mai văzuse niciodată dezbrăcat de *gubba* şi într-o atitudine comodă, foarte potrivită de altfel cu firea lui; nu-i văzuse niciodată părul negru, cu vârfurile zburlite, ca şi cum ar fi alergat cu capul gol, şi nici piciorul lui dezvelit, aşa cum apărea acum, ieşind de sub poalele caftanului îndoit. Nu mai văzuse – da, pe Allah! – daireaua tremurând în mâinile lui, trimiţând clinchete şi dansând cu intermitenţă sub loviturile graţioase. Nu văzuse – şi era probabil lucrul cel mai minunat pe care-l vedea acum – faţa aceea surâzătoare, iradiind dorinţă şi limpezime; îl uimise întocmai ca pe Kamal, în ziua când se dusese să-i ceară să o ierte pe mama şi îl surprinsese râzând în faţa dughenei. Văzu toate astea în intervalul de un minut-două, iar când

Zenoba închise uşa şi se întoarse în camera ei, rămase mai departe pe loc, ascultând cântecul şi clinchetele dairelei. Simţea că i se învârte capul. Acelaşi vuiet ca în momentul când intrase în casă! Dar se schimbase cu totul efectul lui, căci transmitea sensuri şi imagini noi simţurilor sale. Semăna cu clinchetul clopoţelului de la şcoală: la auzul lui, un copil oarecare tresare vesel, dar în urechile şcolarului el se transformă în vestitor de noi greutăţi şi neplăceri. Zenoba ciocăni în uşă, chemându-l să o urmeze. Se trezi din buimăceală şi porni spre ea, străduindu-se să nu apară în faţa ei tulburat, şi intră cu un zâmbet larg pe buze.

— Ce te-a făcut să uiţi cu totul de tine?

— Un tablou minunat. Iar muzica e splendidă, răspunse el pe un ton care trăda satisfacţia.

— Vrei să facem la fel ca ei?

— Din prima noapte? Nuuu! Nu vreau să amestec cu tine nimic, nici chiar muzica.

Dacă la început se silise să vorbească în aşa fel încât să pară liniştit şi cât mai firesc în ochii ei – dar şi în ochii lui –, acum conversaţia îl captivă cu totul şi-şi redobândi foarte curând mina obişnuită. Întocmai ca omul care la început se preface că plânge la o înmormântare, iar după aceea se porneşte să plângă de-a binelea. Dar pe neaşteptate îl cuprinse din nou nedumerirea şi îşi zise în sinea sa:

„Ce situaţie ciudată! Nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap şa ceva! Eu, aici, cu Zenoba şi tata într-o cameră vecină cu Zabida! Amândoi în aceeaşi casă!”. Dădu din umeri: „De ce mă mir pentru un lucru greu de crezut când îl văd aievea? E o prostie să mă întreb, stupefiat, dacă este de crezut, de vreme ce el e acolo. Trebuie să cred fără să mă mai mir. Ce i se poate reproşa în fond?” Simţi o satisfacţie la aceste gânduri şi se bucură nespus, nu numai ca să-şi dea curaj pentru a-şi continua aventura, ci şi pentru că – asemenea celor mai

mulţi bărbaţi copleşiţi de pasiunea pentru lucrurile interzise – devenise înţelegător cu semenul său. Şi cum ar putea să fie altfel când acesta este chiar tatăl lui – modelul tradiţional –, cu care – conştient sau inconştient – nu voise niciodată să vină în contradicţie? Uită de toate, în afară de bucuria lui, ca şi când ea ar fi fost lucrul cel mai de preţ pe care l-a dobândit în viaţa lui. Simţea pentru tatăl lui o dragoste nouă şi o admiraţie nouă – altele decât cele pe care le nutrise până atunci sub vălul gros de respect şi teamă; o dragoste şi o admiraţie izvorâte din adâncul sufletului, contopindu-se cu fiinţa lui. Bărbatul acesta nu mai era acum departe de el. Era foarte aproape acum – parte din inima şi sufletul său. Tată şi fiu – un singur suflet! Bărbatul care face daireaua să tremure înăuntru nu este domnul Ahmad Abd el-Gawad, e însuşi Yasin… aşa cum este şi cum se cade să fie… cum trebuie să fie. Nu-i despart decât lucruri neînsemnate, ţinând de vârstă şi de experienţă. „Halal să-ţi fie, tată! Azi te-am descoperit. Azi te-ai născut în sufletul meu. Ce zi minunată şi ce tată nemaipomenit! Până în noaptea asta am fost orfan. Bea şi loveşte daireaua cum nici Ayyuşa – cântăreaţa la dairea – nu ştie s-o facă. Sunt mândru de tine! Te pomeneşti ca ştii să cânţi şi din gură?!”

— Nu cântă şi din gură câteodată domnul Ahmad Abd el-Gawad?

— Tot la el ţi-e gândul? Ce ciudaţi sunt oamenii! Ba câteodată cântă, cămiloiul meu. Când se ameţeşte puţin, cântă şi din gură.

— Şi cum e glasul lui?

— Grav şi frumos. Ca şi gâtul lui.

Acum înţeleg de unde vocile din casa noastră. Toţi cântă… o familie căreia îi place veselia. Cât de mult aş vrea să te aud… măcar o dată. Nu-mi vin în minte decât ţipetele şi sudălmile tale. Singurele melodii pe care le auzim de la tine sunt: „Băiete!”, „Boule!”, „Fiu de câine!”. Aş vrea să aud de la tine şi „Dragostea pentru cel drăguţ e

sidef', „L-am iubit pe Gamil"… Cum eşti când te ameţeşti, tată? Cum eşti la arţag? Trebuie să aflu, să fac şi eu la fel ca tine, să duc mai departe tradiţiile familiei. Cum iubeşti? Cum îmbrăţişezi?

Se uită spre Zenoba şi o văzu în faţa oglinzii, aranjându-şi zulufii. Prin mâneca largă zări subsuoara ei netedă şi albă, a cărei curbă se prelungea cu sânul ca o pâine rotundă, plămădită. Simţi cum prin trup i se prelinge beţia frământării şi se năpusti asupra ei ca un elefant asupra unei gazele.

40

În faţa casei domnului Ahmad se opriră trei maşini, oferite de prieteni pentru a o conduce pe mireasă, împreună cu suita ei, la casa familiei Şawkat din Es-Sukkariyya. Era spre asfinţit şi razele soarelui de vară se retrăseseră din stradă, luminând doar casele situate pe partea de vizavi. Alte semne de nuntă, în afara rozelor care împodobeau maşina din faţă, nu existau, dar fusese suficient pentru a atrage privirile prăvăliaşilor şi trecătorilor. Cu o zi în urmă, avusese loc logodna, sosiseră cadourile, se mutase trusoul şi se încheiase căsătoria. Nu izbucnise niciun chiot în casă şi nu se agăţase nicio podoabă la poartă; niciunul din obişnuitele semne ale veseliei nu trăda ceea ce se petrecea înăuntru. În astfel de ocazii, altor familii le place să afişeze semnele bucuriei, să-şi mărturisească setea ascunsă de veselie prin cântec, dans şi chiote. Totul se petrecea în deplină linişte; nu ştiau de eveniment decât rudele, prietenii şi câţiva vecini. Stăpânul refuzase să iasă din gravitatea lui obişnuită sau să îngăduie cuiva din familie să uite de severitatea şi gravitatea lui, chiar şi numai un ceas. În această atmosferă liniştită, mireasa şi invitatele părăsiră casa, fără să ţină seama de protestul lui *Umm* Hanafi, care socotea că momentul trebuie anunţat lumii întregi

prin chiote. Aişa urcă repede în maşină, ca şi când i-ar fi fost teamă să nu-i ia foc rochia de mireasă ori vălul confecţionat din mătase albă şi împodobit cu flori de *full*[87] şi de iasomie sub privirile curioşilor. Urmară Khadiga, Maryam şi alte câteva fete. Mama, împreună cu câteva femei din familie şi vecine urcară în celelalte două maşini. Kamal luă loc lângă şoferul maşinii miresei. Mama insistă ca micul cortegiu de maşini să treacă, în drum spre Es-Sukkariyya, pe strada Al-Husayn, pentru a mai arunca o privire spre locaşul cel sfânt şi a cere binecuvântarea patronului pentru frumoasa ei mireasă, chiar dacă prima întâlnire cu el o costase scump. Maşinile străbătură străzile pe care trecuse cu Kamal în ziua aceea, apoi, la intersecţia unde se întâmplase accidentul, cotiră pe El-Ghuriyya şi se opriră lângă Poarta El-Mitwalli[88], la intrarea în Es-Sukkariyya – prea îngustă pentru a încăpea pe ea. O luară pe jos şi intrară în uliţă. Aici le întâmpinară semnele veseliei şi copiii din cartier, care alergau ţipând.

La ferestrele casei Şawkat – prima pe dreapta, de la intrare – zăriră o mulţime de capete de femei, înghesuite să vadă cortegiul miresei şi chiuind din răsputeri. La intrarea în casă aşteptau mirele Khalil Şawkat, fratele său Ibrahim Şawkat, Yasin şi Fahmi. Khalil se apropie de mireasă zâmbind şi îi oferi braţul, dar ea se zăpăci şi nu făcu nicio mişcare; Maryam se grăbi să-i ia mâna şi să i-o prindă de braţul lui. O conduse înăuntru prin curtea plină de lume, în vreme ce la picioarele ei şi ale celorlalţi din suită se aruncau roze şi bomboane, şi uşa haremului se închise în urma lor. Căsătoria Aişei cu Khalil fusese convenită cu mai bine de o lună de zile în urmă. Cu toate astea, Yasin şi Fahmi – şi mai ales Fahmi – se mirară şi încercară un sentiment de jenă, foarte apropiat de dezaprobare, la vederea celor doi mergând de braţ, de parcă moravurile atât de stricte ale familiei lor nu ar fi acceptat nici ceremonia legală a nunţii. Dar

cel mai contrariat dintre toţi fu Kamal: el se grăbi s-o tragă pe mamă-sa de mâna, alarmat, făcând semn către miri, care urcau scara în fruntea cortegiului, ca şi când ar fi vrut să-i ceară ajutorul pentru îndepărtarea unui rău cumplit. Cei doi tineri îl căutară pe furiş cu privirea pe tatăl lor, să vadă cum va reacţiona el în faţa acestui tablou unic. Parcurseră cu ochii toată mulţimea, fără să dea de el – nu era nici la intrare, nici în curtea casei, unde se rânduiseră bănci şi scaune şi se ridicase un podium pentru orchestră. Stăpânul rămăsese, de fapt, cu câţiva dintre prietenii săi intimi în salonul dinspre curte, pe care nu-l părăsise din clipa când intrase în casă şi hotărât să nu-l părăsească până la sfârşitul nopţii şi să rămână departe de „publicul" zgomotos. Nu voia să apară printre ai lui în noaptea nunţii; pe de o parte, nu voia ca ei să se simtă supravegheaţi într-o zi de mare veselie, iar pe de altă parte, nu suporta să asiste la reacţiile lor faţă de motivele de bucurie ale acestei nopţi, în plus, cel mai puţin plăcut pentru el era să apară în faţa lor altfel decât cu gravitatea fermă cu care îl cunoşteau. Dacă lucrurile ar fi depins numai de el, nunta s-ar fi desfăşurat fără pic de zgomot, dar văduva răposatului Şawkat insistase să fie o noapte de sărbătoare şi să fie angajaţi cântăreţi – Galila şi Sabir. Kamal părea nespus de fericit, în atmosfera de veselie generală – ca şi când el ar fi fost mirele acestei nopţi. Fiind una dintre puţinele persoane cărora le era îngăduit să circule nestingherite, atât printre femeile dinăuntru, cât şi prin curte, unde fusese amenajat locul petrecerii, rămase un timp cu mamă-sa, uitându-se atent la podoabele şi bijuteriile femeilor, ascultând glumele şi povestirile lor despre căsătorie, sau la Galila, care stătea în mijlocul salonului, împodobită ca o litieră, şi începuse a viersui cântece vesele şi a bea, faţă de toată lumea. Îi plăcea atmosfera cu totul ieşită din comun, mai ales pentru că Aişa era mai împodobită ca niciodată. Mamă-sa ţinuse ca el să

rămână acolo ca să-l aibă sub control, numai că după un timp se răzgândi şi socoti că era mai potrivit să-l trimită la fraţii lui, căci aici se întâmplară lucruri la care nu se aşteptase: pe de o parte, se ţinea scai de Aişa, agăţându-se când de rochia ei, când de podoabele ei, iar pe de altă parte făcea observaţii în gura mare pe seama unor doamne. La un moment dat, arătă spre o femeie din neamul mirelui: „Vezi, mamă", zise, „ce nas are doamna asta? E mai mare şi decât al lui *abla* Khadiga, nu-i aşa?". Sau, când Galila începu să cânte, nu mică le fu mirarea văzându-l că repetă împreună cu membrii orchestrei refrenul „Porumbiţă dulce… De unde s-o aduc?". La un moment dat, cântăreaţa îl chemă să se apropie de orchestră. Ba cu una, ba cu alta, începu să atragă atenţia invitatelor, iar ele se porniră să facă glume – cu el sau pe seama lui. Mamei nu-i plăcu deloc zarva pe care o stârni în jurul lui şi preferă să-l trimită de acolo; se temea atât de glumele pe care el ar fi putut să le facă pe seama altora, cât şi – pentru el – de ochii admiratoarelor. Trecu printre rândurile de bărbaţi şi se opri între Fahmi şi Yasin, dar când Sabir termină *dawr*-ul „De ce iubeşti, Gamil?", îşi reluă plimbarea şi curiozitatea îl ispiti să-şi vâre capul şi în salon. Ochii lui se întâlniră cu ai tatălui şi rămase ca pironit, neputând să se mai mişte.

Domnul Muhammad Iffat – unul dintre prietenii tatălui său – îl zări şi îl strigă. N-avu încotro şi intră, temându-se să nu-l supere pe taică-sau. Se apropie şi se opri în faţa lui în poziţie de drepţi, cu braţele lipite de corp, ca un soldat în front. Bărbatul îi strânse mâna felicitându-l şi apoi îl întrebă:

— Bravo! în ce clasă eşti, unchiule?

— Într-a treia…

— Bravo! Bravo! L-ai auzit pe Sabir?

Tot timpul fu preocupat să dea răspunsuri care să-i placă tatălui său la întrebările lui

Muhammad Iffat. La ultima întrebare nu prea ştiu însă ce să răspundă şi, de aceea, şovăi..

— Nu-ţi plac cântecele? încercă omul să-l ia cu binişorul.

— Nu! răspunse băiatul, fără să stea pe gânduri.

Câţiva dintre cei prezenţi păreau că ar vrea să comenteze acest răspuns, glumind, dar stăpânul le făcu semn din ochi şi se abţinură.

— Nu vrei să asculţi nimic? îl provocă din nou domnul Muhammad Iffat.

— Coranul cel sfânt! zise Kamal, uitându-se în ochii tatălui său.

Se auziră exclamaţii de admiraţie şi i se dădu voie să plece, aşa încât nu mai auzi ce se spune în urma lui.

— Dacă aşa stau lucrurile, înseamnă că băiatul nu e al tău, zise domnul Al-Far printre hohote.

— Aţi văzut un fiu de câine mai şmecher? întrebă domnul Ahmad Abd el-Gawad, râzând şi făcând semn înspre locul unde stătuse băiatul. Faţă de mine pretinde că e evlavios, dar odată, când mă întorceam acasă, l-am surprins cântând „Păsărică din pom”.

— Aah, dacă l-ai fi văzut cum îl asculta pe Sabir, între cei doi fraţi ai lui, murmurând într-o armonie totală cu cântăreţul! interveni domnul Ali. Nici chiar Ahmad Abd el-Gawad nu se poate armoniza aşa perfect.

— Ar fi interesant să ne spui dacă ţi-a plăcut vocea lui în *dawr*-ul „Păsărică din pom”, îl provocă Muhammad Iffat.

— E pui de leu, răspunse stăpânul, râzând şi arătând spre sine.

— Allah fie milostiv cu leoaica cea mare, care v-a dat viaţă, zise Al-Far.

Kamal părăsi salonul, îndreptându-se spre uliţă, trezindu-se parcă dintr-un coşmar. Se opri în mijlocul copiilor adunaţi grămadă. Curând, îşi

redobândi liniştea şi porni să se plimbe, mândru de hainele sale noi, bucurându-se de libertatea de a se plimba nestingherit şi nesupravegheat, pretutindeni. Ce noapte minunată! Un singur lucru îi tulbura însă tihna de fiecare dată când îi venea în minte: strămutarea Aişei în această casă – pe care începuseră s-o numească deja „casa ei" – în ciuda voinţei lui, căci nimeni nu-l putuse convinge de temeiurile şi utilitatea ei. Se întreba cum de putuse tatăl lui să admită, când el nu îngăduie să apară silueta unei femei din casa lui în deschizătura ferestrei, şi îşi răspunse cu un râs strident. O întrebase pe mamă-sa cum de renunţă cu atâta uşurinţă la Aişa, iar ea îi răspunsese că atunci când o să se facă mare, o să ia şi el o fată din casa tatălui ei şi o s-o aducă în casa lui, cu alai şi chiote. O întrebase şi pe Aişa dacă se bucură cu adevărat că-i părăseşte. Ea îi răspunsese negativ, dar curând după aceea, trusoul a fost transportat în casa bărbatului străin şi după el a plecat şi ea. Este adevărat că nunta îl făcuse să uite lucruri pe care nu-şi închipuise că le-ar putea uita vreodată, însă o umbră de amărăciune îi învăluia inima fericită, aşa cum un nor mic acoperă faţa lunii într-o noapte cu cer senin. Îşi dădu seama în noaptea aceea că nimic nu-l pasionează mai mult decât cântecul – nici joaca împreună cu copiii, nici contemplarea femeilor şi bărbaţilor căzuţi în extaz, nici chiar *'eys es-seray* şi *el-almaziyya*[89]. Dacă altora li se părea ciudat că melodiile Galilei şi ale lui Sabir îl fascinau, pentru cei din familie nu era o surpriză, căci toţi ai lui îl auziseră cântând împreună cu maestra lui, Aişa, iar glasul lui trecea drept cel mai plăcut, după al ei. Bineînţeles, ieşea din discuţie stăpânul, care avea cea mai frumoasă voce, chiar dacă ei nu-l auziseră decât dojenind şi urlând. Băieţaşul îi ascultă îndelung atât pe Galila, cât şi pe Sabir şi – contrar aşteptărilor – bărbatul şi orchestra lui îi plăcură mai mult. I-au rămas în minte câteva fragmente de cântece – cum ar fi „De

ce iubeşti? Aşa” –, pe care le-a îngânat de nenumărate ori, după noaptea nunţii, sub bolta de glicină şi iasomie de pe terasa casei. Amina şi Khadiga împărtăşiră multe din motivele de bucurie ale lui Kamal, căci nici ele – la fel ca şi el – nu mai cunoscuseră o noapte atât de splendidă. Pe Amina o încântau atenţia şi curtoazia cu care era înconjurată în calitatea ei de mamă a miresei, căci niciodată în viaţă nu avusese parte de atenţie şi curtoazie. Grijile ei dispărură în noaptea aceea, aşa cum dispare întunericul la ivirea dimineţii; râsetele delicate, melodiile dulci şi discuţiile amuzante o ajutară să uite de toate durerile, mai puţin una singură, pe care i-o dădea faptul că trebuia să se despartă în curând de Aişa. Vechile dureri se stinseră în faţa acestei tristeţi sincere, aşa cum se sting resentimentele în faţa generozităţii sau cum se întâmplă atunci când te desparţi de cineva şi în clipa aceea uiţi de toate necazurile pe care ţi le-a provocat. În plus, podoabele cu care se gătise în noaptea aceea adăugau trupului şi feţei ei un farmec aparte. Asta atrase atenţia câtorva femei şi ele se porniră să-i vorbească despre Aişa în termeni foarte elogioşi, umplându-i sufletul de speranţe şi vise şi ajutând-o să uite pentru un timp de toate grijile.

Yasin şi Fahmi stăteau unul lângă celălalt, aci discutând, aci ascultând. De fiecare dată când găsea câte un răgaz între treburile grele şi plăcute ale acestei nopţi, Khalil Şawkat, mirele, trecea şi pe la ei. În ciuda atmosferei pline de veselie, Yasin dădea semne de nelinişte; în ochii lui apăru o privire rătăcită şi se întreba dacă va putea să-şi stingă setea în noaptea aceea, cel puţin cu un pahar-două. La un moment dat, nu mai putu răbda şi îi şopti lui Khalil Şawkat – prieten mai vechi cu cei doi fraţi – la ureche:

— Ajută-mă înainte de a trece noaptea…

— Am aranjat o masă într-o cameră separată pentru prieteni ca tine, îi răspunse el.

Yasin îşi redobândi liniştea şi începu din nou să vorbească, să facă glume şi să asculte muzica. Nu avea de gând să se ameţească într-un loc ca ăsta, unde erau prezenţi cunoscuţi şi rude şi unde chiar şi numai puţină băutură e socotită o mare victorie. Mai ales că tatăl lui – chiar dacă e ascuns în salon – nu este prea departe, iar lucrurile pe care le aflase despre el nu-i clintiseră câtuşi de puţin poziţia pe care o avea în familie. Tatăl continua să rămână în citadela lui inaccesibilă, iar fiul îndura în continuare starea de supunere şi sclavie. Nu-i trecuse nici măcar prin minte să comunice cuiva ceea ce descoperise; nici chiar lui Fahmi, care-i era cel mai apropiat. Se mulţumi cu un pahar-două, atât cât să-şi amăgească setea stăruitoare şi să poată să se bucure cum se cuvine de plăcerile veseliei şi conversaţiei, care fără puţină băutură nu aveau gust. Fahmi – spre deosebire de Yasin – n-a găsit şi nici nu credea că va putea găsi ceva în stare să-i stingă setea. La ivirea miresei, mâhnirea care-i mocnea în suflet răbufni cu violenţă pe neaşteptate – se dusese împreună cu mirele şi cu Yasin în întâmpinarea ei, aparent liniştit, şi ochii lui au întâlnit-o pe Maryam, care mergea imediat în spatele Aişei; era radioasă, salutând parcă pe toată lumea din calea ei, bucurându-se de chiotele răsunătoare şi florile aruncate la picioare. Vălul străveziu lăsa să i se vadă faţa senină. O urmări cu privirea, în vreme ce inima îi bătea cu putere, până când dispăru după uşa haremului. Se întoarse la locul lui – simţea că sufletul i se clatină cu violenţă, asemenea unei bărci purtate de valurile unei mări învolburate. Înainte de a o vedea, fusese liniştit, încercase să se antreneze în conversaţie şi uitase de amărăciunile lui. Deseori i se întâmpla să uite, dând inimii răgaz să se destindă, după lungile intervale de trudă. Dar imediat ce-l biruia un gând ori o amintire sau dacă cineva rostea numele ei, sau dacă… sau dacă… inima îi tresărea şi se umplea de suferinţă, asemenea durerilor unei

măsele cariate, reizbucnind, după o perioadă de calm, în atingere cu o anume mâncare sau cu un corp tare. În asemenea clipe, dragostea porneşte a se zbate în interiorul lui, căutând parcă o ieşire pentru a respira, ţipând când se vede închisă, chemând consolarea şi uitarea pentru a o elibera. Tot timpul dorise ca ea să rămână neobservată de nimeni până în clipa când el va fi pe propriile picioare şi va putea să dispună asupra viitorului său. Scurgerea zilelor, a săptămânilor şi lunilor fără ca niciun peţitor să se prezinte îi sporea nădejdea, însă nu se putea bucura de adevărata linişte: continua să fie hărţuit de îngrijorare şi teamă, care îi tulburau seninătatea şi visele, îi stârneau durerea şi gelozia. Chiar dacă erau simple închipuiri, îl torturau, ca şi când ar fi avut temeiuri reale. Chiar simpla dorinţă şi întârzierea nenorocirii ajunseseră să fie motive de îngrijorare şi teamă şi, prin urmare, de durere şi gelozie. De fiecare dată când suferinţa se înteţea, dorea ca nenorocirea să se întâmple ca să primească odată partea de obidă ce-i fusese hărăzită, sperând ca prin disperare să dobândească liniştea şi tihna pe care nu le putuse obţine prin speranţă. Nu vru să se lase pradă durerii în această atmosferă veselă, înconjurat de privirile prietenilor şi rudelor, dar vederea lui Maryam în urma surorii lui nu putea să nu stârnească o reacţie. Cum nu putea lăsa să se vadă ce ascunde în suflet, găsi că este mai potrivit să se cufunde în conversaţie şi râs, să se prefacă vesel şi fericit. Dar de fiecare dată când rămânea singur, chiar şi numai câteva clipe, începea să uite de lumea din afara lui. Cu trecerea timpului, îşi dădu seama că ivirea lui Maryam, mergând mândră în cortegiul miresei, îi răscolise dragostea, aşa cum un zgomot neaşteptat tulbură liniştea unui om cuprins de griji, predispus la insomnie. Înţelese că el nu va putea avea parte de tihnă – cel puţin în noaptea asta –, că nimic din ceea ce se întâmplă în jur nu va putea să-I smulgă din gând chipul ei sau

zâmbetul cu care salutase atmosfera caldă, încărcată de chiuituri şi flori – un zâmbet dulce şi limpede, împodobind o inimă dornică de linişte şi bucurie, un zâmbet al cărui farmec lăsa să se vadă că pe buzele acelea nu pot să apară convulsii de durere. Înţelese că va trebui să suporte singur durerile şi asta făcu să-i sângereze inima. Dar iată-l acum izbucnind în hohote de râs, clătinându-şi capul în ritmul melodiei, ca şi cum nu i-ar păsa de nimic. Oare cel care-l vede n-ar putea să fie înşelat de aparenţe şi să creadă despre el ceea ce el crezuse despre ea? În gândul acesta găsi oarecare consolare, foarte slabă, ca speranţa unui bolnav de lingoare care se întreabă: „Oare n-aş putea să scap şi eu aşa cum a scăpat cutare?”. Îşi aduse apoi aminte de răspunsul cu care se întorsese Kamal de la ea – că nu ştie ce va face dacă în acest interval lung de aşteptare se va prezenta vreun peţitor. Se întrebă, la fel cum se întrebase de zeci de ori până atunci, dacă în spatele acestor vorbe se poate ascunde vreun sentiment. Într-adevăr, niciun om – oricât de neînduplecat ar fi – n-avea voie să-i reproşeze vreun cuvânt rostit şi nici nu putea să ignore caracterul rezonabil şi înţelepciunea din vorbele ei. Dar tocmai asta îl făcu să se simtă neputincios în faţa ei şi să se înfurie pe ea, căci rareori se poate întâmpla ca raţiunea şi înţelepciunea să se împace cu aspiraţia unui sentiment care prin natura sa nu cunoaşte limite. Se întoarse la prezent, la atmosfera veselă, la dragostea clocotitoare. Nu doar vederea ei îi provocase un şoc. Probabil că se întâmplase şi din cauză că o vedea pentru prima oară într-un loc nou – curtea casei Şawkat. Până atunci nu o văzuse decât din casa lui.

Apariţia ei neaşteptată într-un alt loc – apariţie care făcuse din ea o altă făptură în ochii lui – îi stârnise vechile sentimente. Probabil şi pentru că prezenţa ei departe de casa de care sunt legate tradiţii riguroase, aici, într-o atmosferă de libertate

şi degajare, împodobită cum nu o mai văzuse niciodată şi chiar prezenţa ei la această nuntă, împreună cu gândurile de dragoste pe care le stârnise din nou, o eliberaseră din vasul închis ermetic, aducând-o aici, unde inima lui o crede a fi o speranţă apropiată. Părea că-i spune: „Vezi unde sunt acum? Nu mai am decât un pas până în braţele tale”. Dar această speranţă se ciocni foarte curând de realitatea spinoasă, producându-i un şoc violent. Probabil şi pentru că văzând-o aici, ea pătrunse şi mai adânc în sufletul, în viaţa şi în amintirile lui, căci imaginile pătrund cu atât mai adânc în sufletul nostru, cu cât se leagă de mai multe locuri. Aşa cum mai înainte Maryam se asocia cu terasa casei şi grădina de glicină şi iasomie, cu Kamal şi cuvintele englezeşti rostite cu glas tare, cu cafeaua de după-amiază, cu discuţia cu mama lui în sala de lecţii şi cu mesajul adus de Kamal — tot aşa, începând din noaptea asta, ea va fi asociată cu Es-Sukkariyya şi curtea familiei Şawkat, cu locul veseliei şi cântecul lui Sabir, cu nunta Aişei şi cu numeroase alte lucruri văzute, auzite sau percepute cu simţurile. Aşa ceva nu se poate întâmpla fără să producă un şoc ameţitor. Într-un răgaz de linişte, glasul cântăreţei răzbătu până la bărbaţi, prin ferestrele ce dădeau spre curte. „Iubitul meu s-a dus…” Ascultă cu toată atenţia, nu atât pentru că i-ar fi plăcut glasul Gabiei, dar bănuia că în clipa aceea o aude şi Maryam, căci fraza muzicală li se adresează amândurora deopotrivă, chemându-i să se întâlnească într-o aceeaşi stare de ascultare şi poate şi de simţire, oferindu-le prilejul de a se regăsi în sufletul lor. Toate astea îl făcură să preţuiască glasul cântăreţei şi să găsească melodia foarte plăcută. Voia să se întâlnească în una şi aceeaşi simţire cu ea. Se străduí îndelung să ajungă la sufletul ei, recurgând la sufletul lui, să pipăie pulsaţiile emoţiei ei urmărind pulsaţiile emoţiei sale, pentru a fi împreună cu ea câteva clipe fără

văl, în ciuda distanţei mari şi a pereţilor groşi care-i despart. Se strădui, de asemenea, să ghicească ce înrâurire aveau frazele muzicale în sufletul ei. Ce urme va fi lăsat în sufletul ei fraza „Iubitul meu s-a dus…”; Dar „A trecut multă vreme şi n-am primit de la el scrisoare”? Oare se va fi cufundat şi ea în amintiri? Oare nu-i va fi mângâiat obrazul nicio undă trimisă de el? Oare inima ei nu s-a strâns de durere sau de tristeţe? Sau a rămas indiferentă tot timpul şi n-a gustat decât bucuria din acest cântec? Şi-o închipui tresărind la auzul melodiei, cu faţa surâzătoare, descoperită, cu un zâmbet pe buze, amintind de cel de la venire, care pe el îl întristase, căci descoperise în el semnele consolării şi uitării, sau o văzu vorbind cu una din surorile lui, cum făcea deseori cu plăcere. Le invidia pe cele două surori, chiar dacă – ştia – această conversaţie, care pe el îl tulbura, nu le spunea lor nimic deosebit, fiind la fel ca toate discuţiile cu fetele vecinilor. Îl surprinsese într-adevăr atitudinea surorilor faţă de ea. Nu că nu i-ar fi dat atenţie, căci ştia că ele o iubesc, ci fiindcă se purtau cu ea la fel cum se purtau cu toate celelalte fete. Cum de o întâmpină cu salutul obişnuit, fără să se înfioare la întâlnirea cu ea, aşa cum ar reacţiona el la întâlnirea cu orice altă fată sau cu oricare dintre colegii de la Şcoala de Drept? Cum de spun despre ea „Maryam a zis…” sau „Maryam a făcut…”, rostindu-i numele la fel ca pe orice alt nume? Ca şi cum ar zice *Umm* Hanafi, de pildă. Ca şi cum n-ar fi numele pe care el nu-l rostise cu glas tare decât o dată sau de două ori… tresărind ori de câte ori îl auzea. Ca şi cum n-ar fi numele pe care îl rosteşte în gând sau atunci când rămâne singur, cu evlavie, aşa cum rosteşte numele cele mai venerate, gravate în închipuirea lui cu podoabe de vis, adăugând după ele formulele „Allah fie mulţumit de el” sau „Pacea asupra lui”[90]. Cum de numele – şi persoana care-l poartă – nu aveau pentru ele farmecul şi caracterul sacru pe care-l aveau pentru el? Când Galila

termină, lumea izbucni în aclamaţii şi aplauze. Se concentră asupra lor cu o atenţie mai mare decât cea acordată chiar cântecului, încercând parcă să distingă glasul şi aplauzele ei din mulţimea de glasuri şi de aplauze. Dar era ca şi când ar fi încercat să deosebească zgomotul unui val din talazurile care se izbesc cu furie de ţărm. De aceea, îşi dărui dragostea tuturor aclamaţiilor şi aplauzelor, asemenea mamei care, auzind hărmălaia copiilor de la şcoala unde învaţă şi fiul ei, îi binecuvântează şi le doreşte sănătate la toţi.

Nimeni nu semăna mai bine cu Fahmi în însingurarea lui interioară – chiar dacă motivele erau diferite – decât tatăl său, care rămase nemişcat în salon, cu câţiva dintre prietenii săi cei mai apropiaţi. Cei mai mulţi bărbaţi nu putuseră suporta atmosfera gravă din jurul lui, în vreme ce afară răsuna muzica, şi se risipiseră, grupuri-grupuri, veselindu-se şi amuzându-se. Rămăseseră cu el doar câţiva prieteni, care preferaseră compania lui distracţiei zgomotoase. Peste salon domnea o atmosferă neobişnuit de gravă, ca şi când ar fi îndeplinit un ritual sau ar fi fost martori la o ceremonie de înmormântare. Ştiuseră că se va întâmpla aşa de când îi invitase la nuntă, căci cunoşteau firea lui dublă; ştiau că într-un fel se poartă cu ei şi cu totul altfel în familie. Nu le scăpă niciunul din aspectele contradicţiei dintre întâlnirea gravă din această noapte, în care sărbătoresc „noaptea nunţii”, şi petrecerile lor zgomotoase, în care nu sărbătoresc nimic. Dar curând începură să presare şi în această atmosferă sobră câte o glumă uşoară. Când domnul Iffat râse ceva mai tare, domnul Al-Far duse degetul arătător la buze, atrăgându-i parcă atenţia că trebuie să coboare glasul, şi îi şopti la ureche dojenitor: „Suntem la nuntă, omule, ce faci?!”. Sau altă dată, după o tăcere îndelungată, domnul Ali îşi plimbă privirea peste feţele lor, apoi zise, ducând mâna la cap, în semn de mulţumire: „Allah să vă

răsplătească pentru osteneala voastră!”. În clipa aceea, stăpânul le propuse să se ducă la prietenii de afară şi să ia parte la distracţia lor, dar domnul Iffat îi răspunse pe un ton de reproş: „Să te lăsăm singur într-o noapte ca asta? Prietenul la nevoie se cunoaşte”. Stăpânul nu se putu abţine şi zise râzând: „După alte câteva nopţi de nuntă o să intrăm cu toţii în graţiile lui Allah!”. Noaptea de nuntă avea însă pentru domnul Ahmad alte sensuri decât această gravitate silită într-un loc vesel – sensuri care îl priveau numai pe el, în calitatea lui de tată cu o fire foarte puţin obişnuită. Ideea căsătoriei fiicei sale continua să-i trezească un sentiment ciudat, care nu-i dădea pace, chiar dacă raţiunea şi religia lui nu-l recunoşteau. Asta nu înseamnă că el n-ar fi dorit ca fetele să se căsătorească. Asemenea tuturor părinţilor, dorea ca fetele lui să fie ocrotite, dar el ar fi vrut să nu fie căsătoria singurul mijloc pentru obţinerea acestei „ocrotiri”, ar fi vrut ca Allah să le fi creat pe fete astfel încât să nu fie nevoite să se mărite sau, cel puţin, el să nu fi avut nicio fată. Dar cum aceste speranţe nu i se împliniră şi nici nu i se mai puteau împlini, nu mai putea decât să le dorească fetelor sale să se căsătorească, chiar dacă o făcea aşa cum unii oameni – disperaţi de viaţa care nu se mai sfârşeşte – îşi doresc o moarte nobilă şi odihnitoare. Îşi exprimase de nenumărate ori această nemulţumire, conştient sau inconştient, pe diverse căi. Odată i-a zis unuia dintre prieteni: „Despre fete mă întrebi? Sunt un rău de care n-avem cum să scăpăm. Oricum, se cuvine să-i mulţumim lui Allah. Nu înseamnă că nu le iubesc pe fiicele mele. Le iubesc exact la fel cum îi iubesc pe Yasin, pe Fahmi şi pe Kamal. Dar cum să fiu liniştit când ştiu că într-o zi va trebui să le dau unor bărbaţi străini? Oricum mi s-ar părea ei pe dinafară, numai Allah ştie ce ascund înăuntru. Ce să facă o biată fată în faţa unui bărbat străin, departe de ocrotirea tatălui ei? Şi care o să fie

soarta ei, dacă într-o bună zi o să i se năzare să divorţeze de ea? O să găsească adăpost în casa unuia dintre fraţi şi o să ducă o viaţă de paria. Nu mă tem pentru niciunul dintre băieţii mei, fiindcă, orice s-ar întâmpla, ei sunt bărbaţi şi pot să înfrunte viaţa, pe când o fată… Doamne, apără-ne”. Sau altă dată, cu aceeaşi sinceritate: „Fata este o problemă, într-adevăr. Nu vezi că noi facem tot ce ne stă în putinţă ca să o creştem, s-o educăm şi s-o păzim? Şi pe urmă o dăm cu propriile noastre mâini unui bărbat ca să facă ce vrea cu ea. Slavă lui Allah, căci numai el poate fi slăvit pentru o nenorocire…" Sentimentul acesta bizar de nelinişte se întruchipă într-o privire critică, pe care o aruncă mirelui Khalil Şawkat – o privire stăruitoare, care trebuia cu tot dinadinsul să-i găsească nişte cusururi, deşi tânărul aparţine unei familii de vechi prieteni şi toată lumea care îl cunoaşte depune mărturie pentru virtuţile, frumuseţea şi reputaţia lui. Nu putu să nu-i recunoască o serie de calităţi, dar se opri îndelung la faţa lui plină şi la privirea liniştită şi grea, care sugera lenea, şi le luă de martore pentru starea de inerţie care-l domina. „E un taur care trăieşte doar ca să bage în el şi să doarmă", îşi zise în sinea sa. Recunoaşterea calităţilor, dar căutarea cu orice preţ a unor defecte erau rodul logicii lui sentimentale, care reflecta dorinţa din sufletul lui de a o căsători pe fată şi repulsia faţă de ideea căsătoriei în acelaşi timp. Recunoaşterea calităţilor pregătise de fapt căsătoria, dar căutarea unor defecte cu orice chip scotea la iveală sentimentul opus. Era ca un bărbat cu viciul opiului – pe de o parte îl înspăimântă primejdia lui, pe de altă parte îi place, pe de o parte îl laudă, pe de altă parte îl blestemă. Dar aici, printre prieteni, stăpânul uită de sentimentele sale ciudate şi începu să se amuze, discutând cu ei sau ascultând muzica. Îl cuprinse bucuria şi mulţumirea şi-i dori fiicei sale fericire şi o viaţă liniştită. Chiar şi căutătura critică spre Khalil

Şawkat se preschimbă într-un sentiment de ironie, dar fără nicio urmă de mânie.

Când se făcu invitaţia pentru masă, Fahmi se despărţi de Yasin pentru prima dată. Khalil Şawkat îl conduse pe ultimul la o masă separată, unde s-a servit băutură la discreţie. Apreciind urmările, Yasin vru să se oprească după al doilea pahar, dar cum începuse să se ameţească, îl luă şi pe al treilea. Apoi se retrase de la masă, nu înainte de a ascunde într-un loc ferit o sticlă goală pe jumătate, la care să poată reveni, în caz de nevoie. Se întoarseră apoi cu toţii la petrecere, reînnoiţi în suflet, descătuşaţi, dansând de bucurie.

În harem, băutura o făcuse pe Galila să se simtă şi să se poarte ca o sultană. Trecu în revistă feţele invitatelor şi, pe neaşteptate, întrebă cu glas tare:

— Care dintre voi e nevasta domnului Ahmad Abd el-Gawad?

Întrebarea ei atrase privirile şi stârni interesul general, dar pe Amina o cuprinse sfiala şi nu rosti niciun cuvânt. Se uita la cântăreaţă încurcată şi mustrătoare. Când Galila repetă întrebarea, văduva răposatului Şawkat făcu semn spre Amina, zicând:

— Asta e nevasta domnului Ahmad. Dar de ce întrebi?

Cântăreaţa o cercetă cu atenţie, apoi izbucni într-un râs strident şi zise pe un ton ce trăda satisfacţia:

— Frumoasă – jur pe casa lui Allah![91] Gustul domnului Ahmad e fără pereche.

Amina era sfioasă ca o fecioară, dar se întrebă încurcată şi tulburată despre rostul vorbelor cântăreţei în legătură cu „nevasta domnului Ahmad Abd el-Gawad” şi despre aprecierile la adresa gusturilor lui. Nu poate vorbi pe tonul ăsta decât cineva care îl cunoaşte bine. Acelaşi sentiment împărtăşiră Aişa şi Khadiga. În plus, Khadiga se uita când la Galila, când la prietenele ei, ca şi când le-ar fi întrebat ce părere au despre femeia asta

beţivă. Cântăreaţa nu dădu atenţie tulburării stârnite de vorbele ei, ci se întoarse spre mireasă, cercetând-o la fel cum o cercetase mai înainte pe mama ei:

— E chiar ca o lună – pe profetul lui Allah! exclamă ea cu admiraţie, arcuindu-şi sprâncenele. Eşti fata lui, fără nicio îndoială! Cine vede ochii ăştia îşi aduce imediat aminte de ochii lui. Apoi, hohotind: Văd că vă întrebaţi de unde-l cunosc pe domnul Ahmad. L-am cunoscut înainte să-l fi cunoscut soţia lui. El este fiul adoptiv al cartierului nostru şi tovarăşul copilăriei mele. Părinţii noştri au fost prieteni. Sau credeaţi că Galila e făcută din flori? Tata a fost şeic la o şcoală religioasă. Dintre ăia binecuvântaţi. Ce părere ai, odorul doamnelor?

Ultima întrebare fu adresată Aminei, care din teamă şi din delicateţe, dar împinsă şi de firea ei prietenoasă, simţi nevoia să-i răspundă.

— Allah fie milostiv cu el! zise ea, învingându-şi stânjeneala. Toţi ne tragem din Eva şi din Adam…

Galila începu să-şi mişte capul la dreapta şi la stânga, îngustându-şi ochii, ca şi când ar fi copleşit-o emoţia amintirii. Sau poate că mişcarea era un exerciţiu plăcut pentru capul ameţit.

— Era un bărbat aprig, continuă Galila. Eu am fost însă capricioasă din fire. Parcă aş fi supt cochetăria odată cu laptele, încă din leagăn. Chicoteam la etajul de sus şi se zbăteau măruntaiele bărbaţilor, jos în stradă. Cum mă auzea, bătrânul se năpustea asupra mea, lovindu-mă şi aruncându-mi cele mai urâte cuvinte. Dar ţi-ai găsit să folosească ocările şi pedepsele la una ca mine, făcută pentru amor, veselie şi cochetărie. Bătrânul s-a dus în cele din urmă în rai, iar mie mi-a fost dat să fac din epitetele pe care mi le atribuise un mod de trai. Asta-i viaţa… S-aveţi parte de ce e bun şi să vă ferească Domnul de ce e rău. Şi Allah să nu ne lipsească de bărbaţi, fie legiuiţi, fie neîngăduiţi.

Râsul răsună în întregul salon, acoperind exclamaţiile de mirare care izbucniră ici şi colo. Valul de râs fu stârnit în primul rând de contradicţia dintre invitaţia necuviincioasă de la urmă şi tonul serios – cel puţin în aparenţă – care caracterizase vorbirea ei până atunci sau dintre paravanul de seriozitate şi gravitate, în spatele căruia se ascunsese, şi gluma fără perdea de la sfârşit. Nici Amina nu se putu abţine, dar lăsă capul în jos pentru a-şi ascunde zâmbetul. Femeilor le plăceau glumele cântăreţelor hâtre în astfel de ocazii, chiar dacă se jenau câteodată, căci simţeau că mai ies şi ele din monotonia îndelungată a seriozităţii. Cântăreaţa reluă:

— A meritat să-l cheme Allah în rai. Dovadă şi faptul că într-o zi a venit la mine cu un bărbat la fel de bun ca el şi a vrut să mă mărite. Apoi chicotind: Ce măritiş, oameni ce sunteţi?! Ce mai rămăsese pentru soţ din tot ce-a fost? Te-ai dat de gol, Gabila! mi-am zis în sinea mea. Nenorocire ţie!

Făcu o pauză mai lungă, vrând probabil să sporească tensiunea sau să se delecteze cu atenţia ce i se arăta, mai concentrată asupra ei chiar decât în momentele când cânta. Apoi continuă:

— Dar Allah m-a salvat cu câteva zile înainte să mă fac de râs, căci am fugit cu răposatul Hassuna el-Baghl – vânzătorul de *manzul.* Răposatul avea un frate în orchestra cântăreţei Nayzak şi ea m-a învăţat şi pe mine să mânuiesc lăuta. I-a plăcut vocea mea şi m-a învăţat să cânt şi din gură. Pe urmă m-a luat de mână şi m-a dus la orchestra lui Nayzak, căreia i-am luat locul după ce-a murit. Am cântat toată viaţa şi-am avut amanţi vreo sută şi… Se încruntă, ca şi când s-ar fi străduit să-şi amintească numărul exact. Apoi se îndreptă spre femeia care lovea daireaua şi o întrebă: O sută şi mai câţi, Fino?

— Şi cinci, pentru cine nu se roagă pentru Profet.

Din nou se ridică un val de râs. Câteva femei, care urmăreau discuţia cu atenţie, le făcură semne celorlalte să înceteze, ca să-i dea cântăreţei posibilitatea să-şi reia povestirea. Ea se ridică însă brusc şi se îndreptă spre uşa salonului, fără să răspundă celor care o întrebau unde vrea să se ducă. Dar nimeni nu insistă, căci toată lumea ştia că e capricioasă şi dacă i se năzare ceva, nu stă nicio clipă pe gânduri. Coborî scara haremului şi ieşi în curte.

Apariţia ei neaşteptată atrase câteva priviri. Se opri în loc ca s-o vadă cât mai multă lume – să se bucure de interesul pe care i-l arătau, sfidându-l în felul acesta pe Sabir, absorbit întru totul de cântec. Întoarseră capul spre ea, unul după altul, şoptindu-i numele. Sabir însuşi, deşi cufundat în cântec, îşi dădu seama că publicul nu-l mai urmăreşte. Privi şi el în direcţia spre care se îndreptaseră toţi ochii şi când o văzu pe cântăreaţă privind la el de departe, cu capul lăsat puţin pe spate din cauza ameţelii şi a mândriei sfidătoare, se simţi obligat să se oprească şi făcu şi orchestrei semn să înceteze. Apoi îşi duse mâna la cap, salutând-o. Sabir – spre deosebire de mulţi alţii – cunoştea bine metehnele Galilei: cunoştea bunătatea inimii ei, dar îşi dădea în acelaşi timp seama şi de consecinţele care ar putea decurge din atitudinea ei îndărătnică. De aceea, îi arătă o bunăvoinţă fără rezerve. Tertipul lui reuşi, căci faţa ei se destinse de bucurie şi strigă: „Continuă-ţi cântecul, *si* Sabir. Am venit numai ca să te ascult şi eu”. Invitaţii îşi întoarseră din nou privirile către Sabir, bătând din palme, în timp ce Ibrahim Şawkat, fratele mai mare al mirelui, se apropie de ea şi o întrebă cu delicateţe ce doreşte. Întrebarea lui îi aduse aminte de adevăratul motiv pentru care venise şi, fără să mai stea pe gânduri, întrebă la rândul ei în gura mare, astfel încât o auziră mulţi bărbaţi, inclusiv – lucrul cel mai important – Yasin şi Fahmi:

— De ce nu-l văd pe domnul Ahmad Abd el-Gawad? Unde se ascunde omul ăsta?

Ibrahim Şawkat o luă de mână şi o conduse spre salonul de oaspeţi. Fahmi şi Yasin schimbară priviri mirate şi îi urmăriră din privire până când dispărură după uşă. Nici stăpânul nu fu mai puţin surprins decât fiii lui când o văzu pe Galila venind spre el legănându-se mândră. Se uită la ea puţin nedumerit, întrebându-se la ce s-ar putea aştepta, şi le zâmbi cu subînţeles tovarăşilor săi. Galila îi învălui pe toţi cu o privire fugară şi îi salută:

— Bună seara, bărbaţilor!

Îşi concentră privirea asupra stăpânului şi nu se putu abţine să nu izbucnească în râs.

— Te-a speriat venirea mea, domnule Ahmad? îl întrebă pe un ton ironic.

— Vino-ţi în minţi, Galila, încercă stăpânul s-o tempereze, făcând semn spre fereastra dinspre curte. Ce te-a apucat să vii aici, sub privirile tuturor?

— Păi, puteam să nu te felicit cu ocazia căsătoriei fetei tale? răspunse ea, ca şi cum ar fi vrut să se scuze, dar cu acelaşi zâmbet ironic pe buze.

— Îţi mulţumesc, doamna mea – zise stăpânul stânjenit. Dar nu te-ai gândit la bănuielile pe care o să le stârnească venirea ta aici?

Galila bătu din palme şi zise cu un fel de reproş:

— Asta e cea mai bună primire pe care mi-o poţi face? Apoi, adresându-se prietenilor lui: Vă iau de martori, oameni buni, împotriva acestui bărbat, care n-a avut linişte până ce nu şi-a vârât mustaţa în buricul meu. Şi uitaţi-vă la el cum nu mai suportă acum să mă vadă.

Stăpânul îi făcu semn cu mâna, ca şi cum i-ar fi zis: „Lasă gluma la o parte!”.

— Allah mi-e martor că întâlnirea cu tine nu mă deranjează, dar situaţia este de aşa natură că nu ne putem înnădi la vorbă, zise el cu glas rugător.

În clipa aceea, interveni domnul Ali, vrând parcă să-i reamintească Galilei un lucru pe care nu trebuia să-l uite:

— Aţi fost amanţi şi v-aţi despărţit prieteni. N-aveţi niciun motiv să vă răzbunaţi unul pe altul. Dar familia lui e sus şi băieţii sunt afară.

— De ce vrei să pari evlavios în faţa familiei când în realitate eşti o baltă de vicii? continuă ea să-l sâcâie.

— Galila! încercă el s-o oprească. Nimeni nu are nicio putere în afară de Allah…

— Galila sau Zabida, om al lui Allah?!

— Allah este cel mai bun păzitor!

Îşi arcui sprâncenele, cum făcuse mai înainte cu Aişa, dar de data asta nu admirativ, ci în batjocură, şi zise pe un ton liniştit şi grav, ca judecătorul când pronunţă sentinţa:

— Mi-e totuna dacă o iubeşti pe Zabida sau iubeşti o altă femeie, dar îmi pare rău – jur pe capul mamei! – că te tăvăleşti în ţărână după ce ai înotat (arătând spre ea însăşi) în cremă.

În clipa aceea, unul dintre oamenii cei mai apropiaţi de ea, domnul Muhammad Iffat, temându-se că ameţeala o va împinge la lucruri imprevizibile, o luă de mână şi o trase uşor spre uşă, şoptindu-i la ureche:

— Te implor pe Al-Husayn să te întorci la femei, căci ele te aşteaptă arzând de nerăbdare.

Încercă să se împotrivească, dar, la insistenţa lui, se retrase totuşi încet. Mai avu însă timp să se întoarcă spre stăpân şi să zică:

— Nu uita să transmiţi salutările mele ulceroasei. Şi te sfătuiesc, ca pe un frate, să te speli cu spirt după ea, fiindcă năduşeala ei o să-ţi sugă sângele.

Stăpânul o însoţi cu o privire mânioasă, blestemând norocul care îl dădea de gol faţă de lume, dar mai ales faţă de familie, căci el trecea pentru toţi drept un model de seriozitate şi sobrietate. Mai exista totuşi speranţa – dar foarte

vagă – să nu fi aflat nimeni din familia lui. Se ruga însă ca, dacă va afla totuşi cineva, să nu priceapă exact despre ce e vorba – dar existau suficiente motive să se întâmple şi invers. Chiar şi în cel mai rău caz, tot nu trebuie să se sperie, fiindcă nimic – nici chiar un scandal – nu putea clinti supunerea pe care familia este datoare să i-o arate şi autoritatea pe care o are asupra ei. Deşi el nu excludea eventualitatea ca unul dintre copii sau chiar toţi să afle într-o zi despre adevărata lui viaţă, nu se neliniştea prea tare, căci era încrezător în forţa sa şi, în plus, în educaţia lor nu se bizuie pe exemplu şi pe convingere, ca să se teamă că, dacă el va devia de la calea cea bună, vor face şi ei la fel. De asemenea, el era sigur că niciunul nu va putea descoperi taina lui înainte de a ajunse la maturitate şi asta nu va mai conta prea mult. Dar oricum, regreta ceea ce se întâmplase. Într-adevăr, avea motive să se bucure şi să se mândrească, fiindcă venirea unei femei ca Galila pentru a-l felicita, pentru a glumi cu el sau chiar pentru a-şi bate joc de noul lui amor era un „eveniment” cu semnificaţie importantă în cercul tovarăşilor de petrecere şi un moment deosebit pentru un bărbat ca el, care nu punea pe nimic mai mult preţ decât pe pasiune, veselie şi atmosfera prietenească. Dar cât de limpede ar fi rămas fericirea lui dacă frumosul eveniment s-ar fi întâmplat departe de familie!

Yasin şi Fahmi nu-şi mai desprinseră ochii de la uşa salonului din momentul când Galila pătrunse pe ea şi până în clipa când ieşi, însoţită de Muhammad Iffat. Fahmi rămăsese stupefiat – simţea că i se învârte capul, cum i se întâmplase lui Yasin când a auzit-o pe Zenoba spunându-i: „E din cartierul nostru. Fără îndoială că ai auzit de el. Domnul Ahmad Abd el-Gawad”. Pe Yasin, în schimb, îl cuprinse o curiozitate mistuitoare; înţelese – într-o clipă ce trezi în inima lui beţia admiraţiei şi participarea afectivă pe care le

simţise pentru tatăl său în camera Zenobei – că Galila fusese o altă aventură din viaţa tatălui. Ajunse să creadă că, de fapt, viaţa lui fusese un lanţ de aur alcătuit din aventuri, că el întrecea orice bănuială. Fahmi continuă să creadă că Galila voise să-l întâlnească pe tată-său pentru ceva legat de nuntă, până când lângă ei se opri Khalil Şawkat şi le spuse râzând că ea „glumeşte cu domnul" şi „se poartă cu el ca şi cum ar fi prieteni vechi". În clipa aceea, Yasin simţi că nu mai poate să păstreze discreţia şi aşteptă până ce Khalil plecă de lângă ei. Se aplecă spre urechea fratelui său şi zise, străduindu-se să-şi învingă râsul: „Ţi-am ascuns nişte lucruri, fiindcă m-am jenat să ţi le spun la vremea lor. Acum, că ai văzut ce-ai văzut şi ai auzit ce-ai auzit, pot să ţi le spun". Se apucă să-i povestească ceea ce văzuse şi auzise în casa cântăreţei Zabida. Din când în când, Fahmi îl întrerupea, zicându-i consternat: „Nu vorbi aşa", „Ţi-ai pierdut minţile?". „Cum vrei să te cred?". Yasin îi relată totul cu lux de amănunte. Cu convingerile şi idealismul lui, Fahmi nu putea să înţeleagă – şi cu atât mai puţin să accepte – viaţa ascunsă, care i se dezvăluia pentru prima oară, mai ales că tatăl fusese unul din stâlpii convingerilor şi idealismului său. Simţea acum, când făcea pentru prima dată această descoperire, ceea ce simte un nou-născut la primul contact cu lumea agitată din afară. Probabil că doar dacă i s-ar fi spus că moscheea Qalaun s-a răsturnat cu minaretul în jos sau că Muhammad Farid a trădat mesajul lui Mustafa Kamil[92] şi s-a vândut englezilor ar fi fost la fel de contrariat şi de tulburat. „Tata să se ducă la Zabida acasă, să bea, să cânte şi să bată daireaua? Tata să accepte glumele şi prietenia Galilei? Tata bea şi înşală? Cum de le-a adunat pe toate trei? Aşadar nu este cum l-am cunoscut în casă – exemplu de evlavie şi tărie? Care să fie adevărata faţă a lucrurilor? Parcă îl aud repetând *Allahu akbar! Allahu akbar!* Refrenul cântecului

cum l-o fi repetând? Teatru şi ipocrizie! Dar el e sincer. E sincer când se roagă, ridicând faţa spre cer… Sincer când se înfurie. Tata este un depravat? Depravarea este o virtute?”

— Nu-ţi vine să crezi? Nici mie nu mi-a venit când a rostit Zenoba numele lui. Mi-am zis că sunt eu prost şi am întrebat-o ce-i de reproşat în asta. Necredinţa! Aşa sunt toţi bărbaţii sau aşa ar trebui să fie…

„Vorbele astea i se potrivesc lui Yasin, într-adevăr. Dar Yasin e ceva şi tata e altceva… Yasin! Ce este Yasin? Dar cum să mai spun asta acum, când tata, chiar tata, nu se deosebeşte de el cu nimic sau poate că e chiar mai decăzut decât el. Nu, nu este decădere! Este ceva ce eu nu înţeleg! Tata nu greşeşte. Tata este infailibil. El este deasupra oricăror bănuieli. Şi în orice caz, deasupra dispreţului.”

— Tot nu-ţi vine să crezi?

— Nu cred nimic din tot ce-ai spus!

— De ce? încearcă să râzi şi să înţelegi viaţa. Cântă… Ce e ruşinos în asta? Bea… Te rog să mă crezi că băutura este mai plăcută decât mâncarea. Iubeşte. Şi califii iubeau. Citeşte *Diwan al-hamasa*[93] şi poveştile legate de el! Nimic nu-i este oprit tatei… Strigă împreună cu mine: Trăiască domnul Ahmad Abd el-Gawad! Trăiască tata! Cu ocazia asta te las puţin, ca să văd ce mai face sticla pe care am ascuns-o sub pat.

Imediat ce Galila se întoarse la orchestra ei, în mijlocul femeilor, se răspândi şi vestea despre întâlnirea ei cu domnul Ahmad Abd el-Gawad, ajungând până la urechile soţiei şi ale celor două fete. Auzeau pentru prima dată asemenea lucruri. Soţiile prietenilor stăpânului primiră însă vestea zâmbind, fără să se mire, ca şi când ştiau mai mult decât se spusese aici, dar niciuna nu socoti că s-ar cuveni să intre în amănunte – fie că nu puteau discuta deschis în faţa fetelor, fie că decenţa nu le îngăduia să vorbească faţă de Amina şi fiicele ei.

Doar văduva răposatului Şawkat se adresă Aminei, zicându-i în glumă: „Atenţie, Amina *hanem,* se pare că ochii Galilei alunecă spre domnul Ahmad". Amina zâmbi, prefăcându-se indiferentă, dar sângele îi urcă în obraji, din cauza ruşinii şi zăpăcelii. Găsea acum pentru prima oară o confirmare a bănuielilor ei de demult. Cu toate că era obişnuită să rabde şi să se consoleze cu ceea ce îi fusese hărăzit, ciocnirea cu o dovadă concretă îi făcu o crestătură în inimă şi simţi un chin pe care nu-l mai cunoscuse până atunci şi o rană cumplită în orgoliul ei. O femeie vru să repare vorbele văduvei răposatului Şawkat şi să spună un cuvânt de alinare, cum se cuvenea pentru mama miresei.

— O femeie cu faţa frumoasă ca *sitt Umm* Fahmi nu trebuie să se teamă că ochii bărbatului ei ar putea să alunece spre altă femeie… zise ea.

Complimentul o făcu să se înfioare şi-şi redobândi zâmbetul plăcut, găsind o oarecare consolare pentru durerea mocnită care o încerca, dar când Galila începu un cântec nou şi glasul ei îi răsuna în urechi, simţi câteva secunde că-şi iese din fire. Cu tăria unei femei care n-a socotit niciodată că are dreptul să se înfurie, reuşi să se stăpânească însă. Khadiga şi Aişa primiră ştirea cu stupoare – se uitară nedumerite una la alta, întrebându-se din ochi ce poate să însemne treaba asta. Uimirea lor nu se asocie însă cu tulburarea, ca în cazul lui Fahmi, şi nici cu durerea, ca în cazul mamei. Mai degrabă, ele văzură în gestul Galilei de a se ridica de pe sofaua ei şi de a merge până în salon, unde se afla tatăl lor, pentru a-l saluta şi a sta de vorbă cu el, un lucru demn de admiraţie. Khadiga îşi îndreptă instinctiv ochii spre faţa mamei; se uită pe furiş şi, cu toate că o găsi zâmbind, îşi dădu seama din prima clipă că în adâncul sufletului ei mocnesc durerea şi neliniştea. Se simţi şi ea stingherită şi pe neaşteptate o cuprinse furia împotriva cântăreţei, împotriva văduvei răposatului Şawkat şi a întregii adunări.

Când sosi momentul să-şi ia rămas-bun de la mireasă, uitară de toate grijile.

Vor trece săptămâni şi luni, iar imaginea Aişei în veşminte de mireasă va stărui neclintită în minţile lor.

*

Când familia părăsi casa nunţii pentru a se întoarce în En-Nahhasin, El-Ghuriyya era învăluită în întuneric şi tăcere. Domnul Ahmad mergea în faţă, singur. La câţiva paşi, urmau Fahmi şi Yasin; ultimul făcea tot ce-i stătea în putinţă să se stăpânească şi să-şi controleze mersul, temându-se că mintea rătăcită din cauza băuturii ar putea să-l dea de gol. În spate veneau Amina, Khadiga, Kamal şi *Umm* Hanafi. Kamal se lăsase cu greu convins să se alăture cortegiului şi dacă n-ar fi fost teama de conducătorul din fruntea lui, ar fi încercat să găsească o cale pentru a scăpa din mâna mamei şi a se întoarce unde o lăsaseră pe Aişa. La fiecare câţiva paşi se întorcea mâhnit spre poarta El-Mitwalli pentru a-şi lua rămas-bun de la ultimul semn al nunţii – felinarul strălucitor de la intrarea în Es-Sukkariyya, până la care se urcă la un moment dat, pe o scară de lemn, un bărbat pentru a-l coborî. Îl durea nespus că familia a renunţat la fiinţa care, după mamă-sa, îi fusese cea mai dragă.

— Când se întoarce *abla* Aişa? o întrebă la un moment dat pe mamă-sa în şoaptă.

— Să nu mai spui niciodată vorbele astea. Mai bine urează-i fericire, îi răspunse şi ea tot în şoaptă.

— Aţi râs de mine, şopti el din nou, nerăbdător.

Ea făcu semn cu mâna spre stăpân, pe care aproape că îl înghiţise întunericul, şi îşi ţuguie buzele, şoptind: „Sst!”. Băieţaşul îşi reprezentă în continuare scene din casa nunţii. I se păreau

extrem de ciudate şi multe din ele stârniseră în sufletul lui sentimente confuze. O apucă pe mămăsa de mână şi se îndepărtă puţin cu ea de Khadiga şi de *Umm* Hanafi.

— Crezi că eu nu ştiu ce se întâmplă acolo? şopti el, făcând semn cu mâna înapoi.

— Ce vrei să spui?

— M-am uitat pe gaura cheii…

Inima ei se strânse de spaimă, căci înţelese despre ce cheie este vorba.

— Ce cheie? întrebă ea, nevenindu-i totuşi să creadă.

— De la camera miresei.

— Ce ruşine să te uiţi pe gaura cheii! zise femeia încurcată.

— Dar ce-am văzut eu e şi mai ruşinos, şopti el imediat.

— Struneşte-ţi limba!

— I-am văzut pe *abla* Aişa şi pe *şi* Khalil stând în şezlonguri… Apoi el…

Îl lovi peste umăr cu putere, obligându-l să tacă.

— Ar trebui să-ţi fie ruşine să vorbeşti, îi şopti ea la ureche. Dacă te-ar auzi tata, ai da de belea.

— Îi ţinea bărbia cu mâna şi o săruta… insistă el, convins ca îi spune ceva ce ea nu şi-ar putea nici măcar închipui.

Îl lovi încă o dată, cu o cruzime pe care el n-o mai cunoscuse până atunci, şi înţelese că greşise cu adevărat, fără să-şi dea seama. Atunci tăcu speriat. Dar când străbăteau curtea întunecoasă a casei, în urma tuturor celorlalţi – mai puţin *Umm* Hanafi, care rămăsese să zăvorască poarta, nedumerirea şi curiozitatea îl împinseră să uite din nou de teamă şi o întrebă rugător:

— De ce o sărută, mamă?

— Dacă mai întrebi, îi spun lui taică-tău, i-o reteză ea scurt.

41

Yasin se retrase în dormitor, foarte ameţit. Dar imediat ce rămase numai cu Fahmi, la adăpost de orice supraveghetori – căci Kamal începuse să sforăie de cum pusese capul pe pernă –, simţi nevoia să facă scandal. Probabil, era reacţia la încordarea de a se stăpâni în timpul petrecerii, dar mai ales pe drum, la întoarcere. Cum dormitorul i se păru neîncăpător pentru ce-ar fi vrut, încercă să-şi descarce sufletul vorbind. Se uită spre Fahmi, care se dezbrăca, şi zise cu ironie:

— Fă şi tu o comparaţie între măiestria tatei şi eşecul nostru. Într-adevăr, el este bărbat…

Vorbele stârniră durerea şi nedumerirea lui Fahmi.

— Binecuvântat fii, căci potrivit urmaş îi eşti, se mulţumi acesta să zică, străduindu-se să schiţeze un zâmbet din vârful buzelor.

— Îţi pare rău că tata e un vânător iscusit?

— Aş fi vrut să rămân cu imaginea pe care o aveam mai înainte despre el.

— Adevărata imagine este mult mai frumoasă, răspunse Yasin, frecându-şi palmele bucuros. Aşa trebuie să fie un bărbat! Ah, dacă l-ai fi văzut cu daireaua în mână şi cu paharul licărind dinainte… Aferim! Aferim, domnule Ahmad!

— Şi cum rămâne cu fermitatea şi cu evlavia lui? Întrebă Fahmi nedumerit.

Yasin se încruntă. Părea concentrat asupra problemei ridicate de fratele său, căutând să pună de acord două aspecte care se băteau cap în cap.

— Nu există niciun fel de problemă, zise el animat de aceeaşi admiraţie. Numai capul tău fricos născoceşte probleme din nimic. Tata este ferm şi credincios, dar îi plac şi femeile. Tot atât de simplu şi de clar cum unu şi cu unu fac doi. Probabil că eu semăn cel mai bine cu el, căci sunt şi credincios, şi-mi plac şi femeile, chiar dacă nu sunt prea hotărât. Tu, în schimb, eşti şi credincios,

şi hotărât, şi-ţi plac şi femeile, dar dacă pe primele două le pui în practică, la a treia văd că te cam codeşti. Apoi râzând: Şi să ştii că a treia este cea mai durabilă!

Probabil că uitase admiraţia care îl împinsese să vorbească. Numai în aparenţă îl apărase pe tată-său. În realitate, el dăduse expresie sentimentelor şi poftei stârnite de băutură, acum, că scăpase de supraveghetori. Nu mai izbutea să-şi strunească, sau cel puţin să domolească, setea nebună a trupului. Dar unde să găsească acum ceea ce îi trebuia! Zenoba? La urma urmei, de ce nu s-ar duce până la ea? Ce-l opreşte? E destul de aproape. Stă cu ea cât o sta şi pe urmă vine şi se culcă. Îl ispitea şi parcă nici nu mai avea raţiune care să-l strunească – nu mai şovăi nicio clipă.

— Aici e cam cald, îi spuse fratelui său. Mă duc pe terasă, să respir puţin aer răcoros.

Ieşi în coridor şi o luă pe scară în jos, bâjbâind prin beznă, atent să nu scoată vreun zgomot. Cum ar putea ajunge la Zenoba acum, noaptea? Să bată la uşă? Dar cine o să iasă ca să-i deschidă? Şi ce-o să răspundă când o să-l întrebe pentru ce a venit? Şi dacă nu se trezeşte nimeni ca să-i deschidă? Dar dacă o să apară paznicul – nepoftit, ca de obicei? Nu dădu prea mare importanţă acestor gânduri, nici măcar nu se încruntă. Zâmbi doar, ca şi când ar fi auzit o glumă. Apoi imaginaţia îl purtă în camera Zenobei, situată la colţul străzilor El-Ghuriyya şi Es-Sanadiqiyya. Şi-o închipui în cămaşa de noapte albă, transparentă, întinsă peste sâni şi peste coapse, cu poala lăsând să i se vadă picioarele pline, arămii, şi îl cuprinse frenezia. Dacă n-ar fi fost bezna, ar fi sărit câte două-trei trepte deodată. Afară, întunericul era ceva mai slab, căci din cauza beznei din interior cerul punctat cu stele părea să lumineze ca ziua. Când făcu doi paşi spre poartă, îi atrase atenţia flacăra abia pâlpâind a unei lămpi aşezate pe butucul de tăiat carne din faţa

bucătăriei. Se uită mai atent şi, în apropierea ei, zări trupul lui *Umm* Hanafi întins pe pământ. Femeia preferase să doarmă sub cerul liber, ca să scape de căldura înăbuşitoare a cuptorului. Vru să-şi vadă de drum, dar ceva îl opri în loc. Întoarse încă o dată capul spre ea şi, din unghiul acela, reuşi să o distingă şi mai bine. Nu-l despărţeau de ea decât câţiva paşi. Femeia era întinsă pe spate, cu piciorul drept îndoit – aşa încât poalele *ghilbab*-ului lipite de genunchi desenau conturul unei mici piramide – descoperindu-i pulpa piciorului stâng până deasupra genunchiului. Se lăsă ispitit de crăpătura întunecoasă care se ivea pe sub *ghilbab,* între piciorul îndoit şi cel întins, şi cu toate că timpul îl zorea să se grăbească spre ţinta lui, nu-şi putu lua ochii de la femeia întinsă aproape de el. Ochii înroşiţi şi buzele pline, întredeschise, trădau atenţia cu care examina trupul, probabil fără ca el să-şi dea seama. Curând, interesul cu care cerceta trupul cât o bivoliţă grasă se preschimbă într-o dorinţă confuză; ochii lui stăruiau asupra crăpăturii întunecoase dintre piciorul îndoit şi cel întins. Şuvoiul arzător din artere îl făcu să uite că se îndrepta spre poartă şi-i schimbă direcţia privirilor către cuptor – abia acum o descoperea parcă pentru prima dată pe femeia cu care se văzuse în casă ani în şir, fără să-i dea vreo atenţie.

Umm Hanafi nu era câtuşi de puţin frumoasă; trebuie să fi avut în jur de patruzeci de ani, dar după chipul ursuz părea să aibă mai mult, iar trupul ei – un morman de carne şi grăsime fără pic de simetrie – părea puhav. De aceea nu-i dăduse niciodată atenţie. Dar poate şi pentru că ea stătea aproape tot timpul ascunsă în bucătărie. Şi pe urmă, o ştia de când era copil. În starea lui de frenezie însă, pofta îl orbi. O poftă turbată, ce nu mai ţine seama de sensuri şi de culori, căreia îi place frumuseţea, dar nu-i displace nici urâţenia. Toţi bărbaţii sunt aşa în momentele de „criză”. Era ca un câine înfometat, gata să devoreze orice rest

din grămada de gunoi. Îşi aduse aminte de Zenoba şi de riscurile la care se expunea încercând să ajungă la ea. „La ora asta din noapte… să ciocănesc în uşă. Şi ce-o să spun când o să vină cineva să deschidă? Pe urmă paznicul…” Nu era lucru de şagă. Mai bine să evite obstacolele astea. Se apropie încet, atent, cu gura întredeschisă, fără să-l mai intereseze absolut nimic în afara maldărului de carne care îl aştepta pe el, aşa cum crezură ochii lui lacomi. Se opri între piciorul ridicat şi cel întins, se aplecă încet, fără să-şi dea seama – ispitit şi dinlăuntru, şi din afară – şi se trezi culcându-se peste ea. Probabil că nu vrusese să ajungă dintr-odată aici şi că ar fi încercat să pregătească în vreun fel ultimul pas, dar trupul de sub el tresări speriat. Înainte ca mâna lui să ajungă la gura ei, femeia scoase un ţipăt strident, care spintecă liniştea nopţii, izbindu-i creierul şi făcându-l să-şi vină în fire. Reuşi să-i pună palma peste gură şi îi şopti la ureche, cu inima tresăltându-i:

— Sunt Yasin… Yasin… *Umm* Hanafi… Nu te teme.

Continuă să repete aceste vorbe până când se convinse că ea l-a recunoscut şi abia atunci se linişti întrucâtva. Femeia – care nu încetase nicio clipă să-i opună rezistenţă – reuşi în cele din urmă să-l îndepărteze şi să se ridice în capul oaselor, gâfâind de efort şi agitaţie.

— Ce vrei, *si* Yasin? îl întrebă ea pe un ton care îl descumpăni cu totul.

— Nu vorbi aşa tare, o rugă el în şoaptă. Ţi-am spus că nu trebuie să te temi. N-ai niciun motiv să te temi.

— Ce te-a apucat? întrebă ea cu severitate, chiar dacă mai coborâse glasul întrucâtva.

Încercă să o îmblânzească şi îi mângâie mâna, oftând pe jumătate liniştit, dar destul de încordat, văzând în glasul mai coborât un semn încurajator.

— De ce ţi-ai ieşit din fire? întrebă el. N-am vrut să-ţi fac niciun rău. Apoi zâmbi, încercând să-şi coloreze accentul şi continuă: Hai la cuptor…

— Nu, domnule! răspunse femeia tulburată, dar hotărâtă. Du-te la culcare! Du-te! Allah să-l blesteme pe satana!

Umm Hanafi nu-şi cântări câtuşi de puţin vorbele. Ele izbucniră aşa cum o impunea situaţia. Poate că nu exprimau cel mai sincer ceea ce simţea, dar erau o reacţie firească în faţa unei surprize ca asta, neprecedată de niciun fel de pregătire, care venise peste ea aşa cum se lasă eretele peste un pui. Îl respinsese şi-l alungase pe Yasin fără să se gândească la ceea ce face. El tălmăci însă greşit atitudinea ei şi simţi că-i fierbe capul de furie. „Ce-i de făcut cu fiica asta de câine? Acum, după ce m-am făcut de ruşine, nu mai pot să dau înapoi. Acum trebuie s-o fac, chiar dacă o să folosesc forţa…” Se gândi cum să găsească neîntârziat un mijloc ca să-i învingă împotrivirea. Dar înainte de a lua o decizie, auzi o mişcare nedesluşită. Avu impresia că aude paşi pe scară. Sări în picioare înspăimântat, înghiţindu-şi pofta cum înghite hoţul surprins în ascunzătoare diamantele furate. Privi spre uşă şi îl văzu pe taică-său trecând pragul cu lampa în mâna. Rămase pironit în locul său, simţind că nu mai are sânge în vine, şi se lăsă în voia sorţii, uluit şi disperat. Îşi dădu seama imediat că ţipătul lui *Umm* Hanafi ajunsese la tatăl lui prin fereastra din spate a dormitorului. Dar la ce-i mai folosea acum că a înţeles? Era prea târziu. Stăpânul îl privi drept în faţă şi nu scoase o vorbă, prelungind intenţionat tăcerea. Fierbea de furie. Îi făcu semn cu mâna să intre în casă, fără să-şi ia privirea tăioasă de la el. În clipa aceea, ar fi vrut să se despice pământul şi să-l înghită. Spaima şi descumpănirea nu-i dădură voie să facă un pas. Tatăl se stăpâni cu greu – căutătura lui sumbră lăsa să se vadă că va izbucni dintr-o clipă în alta. Când ţipă, ochii lui, care

reflectau lumina tremurată a lămpii, scoteau parcă scântei.

— Urcă, ticălosule! Fiu de câine!

Rămase mai departe ca împietrit, dar stăpânul se repezi la el, îl apucă de braţ cu mâna dreaptă şi îl împinse cu brutalitate spre uşă. Cu greu îşi ţinu echilibrul şi, uitându-se înapoi îngrozit, o luă la fugă, fără să-i mai pese de întuneric.

42

În afară de stăpân şi de *Umm* Hanafi, mai aflară de scandal încă două persoane – *sitt* Amina şi Fahmi, care auziseră de la ferestrele lor sudălmile tatălui şi înţeleseseră despre ce fusese vorba fără să aibă nevoie de vreo explicaţie. Stăpânul îi vorbi soţiei despre păcatul fiului său şi o descusu amănunţit în legătură cu purtarea lui *Umm* Hanafi. Amina o apără pe slujnică, spunând în acelaşi timp tot ce ştia despre firea şi purtarea ei frumoasă. Îndrăzni să-i spună că dacă n-ar fi fost „ţipătul acela", n-ar fi ştiut nimeni ce s-a întâmplat. Omul petrecu un ceas înjurând şi blestemând. Adresa înjurăturile când lui Yasin, când sieşi, zicându-şi că n-ar fi trebuit să facă plozi dacă voia să aibă linişte. Îşi pierdu cumpătul şi blestemă casa şi pe toţi cei care stăteau în ea. Amina nu scoase o vorbă nici atunci, nici după aceea, ca şi când n-ar fi ştiut nimic. Fahmi se prefăcuse că doarme când se întorsese fratele său în cameră, gâfâind, după lupta pierdută. Nu lăsase nici după aceea să se înţeleagă că ar şti ceva. Nu voia să-l pună pe celălalt într-o situaţie delicată, căci îl respecta în calitatea lui de frate mai mare, chiar dacă îi cunoştea toate metehnele şi îl întrecea acum cu ştiinţa şi cultura lui. Continuă să-i poarte respect cu adevărat. Probabil asta se datora şi aerului de seriozitate şi gravitate al lui Yasin, care îi dădeau o înfăţişare mult mai solemnă decât îi dădea vârsta lui. Khadiga nu scăpă prilejul şi

remarcă imediat după micul dejun din dimineaţa următoare că Yasin nu a stat la masă împreună cu tatăl său. La mirarea ei, Yasin răspunsese că n-a mistuit încă mâncarea de la nuntă. Fata simţea că era vorba de cu totul altceva, dar nu primi un răspuns convingător nici de la mamă-sa, când o descusu. O întrebare asemănătoare adresase şi Kamal când se întorsese din sufragerie, împins nu atât de curiozitate şi regret, cât mai degrabă de speranţa de a i se confirma că va mai fi la adăpost pentru o vreme de concurenţa primejdioasă a lui Yasin. Probabil că ar fi uitat acest incident dacă Yasin n-ar fi plecat seara de acasă, fără să-şi bea obişnuita cafea. Pretextase faţă de mamă-sa şi de Fahmi că are o întâlnire. Khadiga declarase însă faţă de toţi: „Trebuie să fie ceva. Eu nu sunt toantă. Îmi tai mâinile dacă nu s-a întâmplat ceva cu Yasin". Mama se simţise datoare în clipa aceea să blesteme mânia stăpânului pe Yasin, pretinzând că nu cunoaşte adevăratul motiv. Vreme de un ceas, făcură fel de fel de presupuneri; Amina şi Fahmi ascunseră adevărul. Yasin continuă să evite o întâlnire cu tatăl său la masă, dar într-o dimineaţă, înainte de micul dejun, stăpânul l-a chemat la el. Invitaţia nu l-a surprins, deşi îl deranja, căci o aşteptase zile în şir, convins că tatăl său nu se va mulţumi numai cu brânciul acela, care fusese cât pe ce să-l trântească la pământ, şi că va deschide vorba despre păcatul lui. Se aşteptase chiar la un tratament care nu mai cadra cu statutul lui de salariat şi la un moment dat se gândise să plece de acasă pentru un timp sau chiar pentru totdeauna. După postura în care l-a surprins în casa Zabidei, nu s-ar mai fi cuvenit, gândea Yasin, să facă atâta caz de păcatul lui. Nu se cuvenea nici ca el să accepte un tratament care nu se mai potrivea cu vârsta lui. Cel mai bine ar fi să nu mai dea ochii cu el un timp. Dar unde să se ducă? Nu poate să rămână de unul singur! Întorsese chestiunea pe toate feţele, făcuse fel de fel de socoteli şi în cele

din urmă se întrebase ce bani i-ar mai rămâne pentru micile lui plăceri – cafeneaua lui *si* Ali, taverna lui Kostaki, Zenoba. Entuziasmul său se stinse, aşa cum se stinge flacăra lămpii la o rafală mai tare de vânt. Îşi zise, deşi ştia că vrea să se amăgească: „Dacă mă las ispitit de diavol şi plec de-acasă, inaugurez o tradiţie vătămătoare, care nu se potriveşte familiei noastre. Orice-ar zice sau ar face, e totuşi tatăl meu. Îmi merit pedeapsa şi nu se cuvine să fiu nedrept". Apoi îşi zise cu sinceritate, mai mult în glumă: „Puţină smerenie nu strică, Yasin Bek! Las-o mai moale cu demnitatea – pe viaţa mamei tale! Ce ţi-e mai drag – demnitatea domniei tale sau coniacul lui Kostaki şi buricul Zenobei?". Şi astfel renunţă la gândul de a părăsi casa şi se hotărî să aştepte până când îl va chema taică-său. Îşi luă inima în dinţi şi se duse chiar dacă nu simţea nicio plăcere. Intră în cameră spăsit, abia păşind, şi se opri la o oarecare distanţă de taică-său. Nu îndrăzni nici să-l salute. Rămase în aşteptare. Stăpânul privi la el îndelung, apoi dădu din cap a mirare şi zise:

— Am ajuns s-o văd şi pe-asta! înalt… spătos. Mustăţi… Ceafă. Dacă te vede cineva pe stradă cu mine o să zică: Aşa bărbat, aşa fiul Mai bine te-ar vedea acasă, aşa cum eşti în realitate.

Tânărul deveni şi mai temător şi nu scoase o vorbă. Stăpânul îl mai studie o vreme furios, apoi îi zise scurt, pe un ton aspru, poruncitor:

— Am decis să te însori!

Lui Yasin nu-i venea să-şi creadă urechilor. Se aşteptase la fel de fel de înjurături şi blesteme, dar nicio clipă nu-i trecuse prin cap că va auzi o hotărâre atât de importantă, care îi va schimba întregul curs al vieţii. Nu se mai putu stăpâni şi ridică ochii, privindu-l pe tatăl său drept în faţă. Când privirile lui întâlniră ochii albaştri, scrutători, ai tatălui, se înroşi şi lăsă din nou capul în jos. Stăpânul pricepu că nu se aşteptase la această hotărâre „fericită", ci la cuvinte aspre, brutale şi

regretă că fusese obligat să-l întâmpine cu faţa blajină, dezminţindu-i aşteptările, îşi vărsă mânia în tonul vocii şi zise morocănos:

— N-am timp de pierdut! Vreau să aud răspunsul!

De vreme ce decisese să-l însoare, răspunsul nu putea să fie decât afirmativ. Va fi de acord nu numai din supunere faţă de porunca lui, ci şi pentru că vrea să vină în întâmpinarea voinţei sale. Când tatăl îi anunţase hotărârea, imaginaţia lui o şi luase razna – văzu, stând la dreapta lui, „o mireasă" aleasă, o femeie frumoasă, gata să-i îndeplinească orice dorinţă. Glasul aproape că dădu de gol bucuria stârnită de fantezie în inima lui când zise:

— Cum vrei, tată.

— Vrei să te-nsori sau nu? Spune!

— De vreme ce dumneata doreşti aşa, sunt de acord cu plăcere, răspunse el cu prudenţa celui care ar vrea să se însoare, dar nu este pregătit material pentru treaba asta.

— Am s-o cer pe fata prietenului meu Muhammad Iffat – proprietarul magazinului de stofe din El-Hamzawi. O partidă mai bună nici nu se poate pentru un taur ca tine, zise stăpânul, încercând să atenueze brutalitatea tonului.

— Numai datorită dumitale o s-o pot merita, răspunse Yasin linguşitor, cu un uşor zâmbet pe buze.

Stăpânul îl privi fix, încercând parcă să pătrundă sensul ascuns al cuvintelor lui.

— Cine te-aude vorbind aşa nici nu-şi poate imagina faptele tale. Piei din faţa mea, ticălosule!

Yasin vru să plece, dar el îi făcu un semn cu mâna, oprindu-l, şi îl întrebă ca într-o doară:

— Cred că ţi-ai strâns banii pentru dotă?

Nu scoase un cuvânt şi simţi că se pierde cu firea. Stăpânul se înfurie şi îl apostrofă:

— Cu toate că eşti funcţionar, eu te-am întreţinut ca pe vremea când erai elev. Ce-ai făcut

cu leafa?

Îşi mişcă buzele fără să scoată un cuvânt.

Tatăl dădu din cap mustrător, amintindu-şi vorbele pe care i le spusese băiatului cam cu un an şi jumătate în urmă, când începuse slujba: „Dacă ţi-aş cere să te întreţii de acum înainte, în calitate de bărbat în toată firea, n-aş face nimic neobişnuit, dar eu n-am să-ţi cer niciun *mallim*[94], fiindcă vreau să-ţi dau posibilitatea să strângi ceva bani, să-i ai la nevoie". Fusese o dovadă a încrederii pe care o avea în fiul său. El nu-şi închipuise o singură clipă că vreunul dintre copiii lui – după educaţia riguroasă pe care le-o dăduse – se va lăsa pradă capriciilor care duc la risipirea banilor. Nu-şi închipuise că un băiat de-al lui ar putea să devină un beţiv destrăbălat. Băutura şi femeile din viaţa lui sunt distracţii nevinovate, care nu afectează bărbăţia, dar la copiii lui ele s-ar preschimba în crime de neiertat. De aceea, păcatul pe care îl descoperise în curtea casei în măsura în care îl înfuriase, îl şi liniştise, fiindcă o femeie ca *Umm* Hanafi, după părerea lui, nu putea ispiti decât un tânăr care nu mai poate suporta abstinenţa. Nu se îndoia de nevinovăţia fiului său, dar îşi aduse aminte că îi plăcea să-şi aleagă costume, cămăşi şi cravate dintre cele mai scumpe şi asta nu-i prea plăcea; mai ales că îl prevenise – nu foarte insistent, e adevărat – să nu fie risipitor. Se arătase întrucâtva îngăduitor, fiindcă nu vedea o nenorocire în eleganţă, mai ales că şi lui îi plăcea să facă la fel. Dar care a fost rezultatul îngăduinţei? îl vede acum, când constată că fiul său şi-a risipit banii pe nimicuri. Omul respiră adânc şi îl alungă, simţind că-şi iese din fire:

— Piei din faţa mea!

Yasin părăsi camera. În timp ce se îndrepta spre dormitorul lui, se minuna că tatăl se supărase nu din cauza păcatului – cum se aşteptase până atunci –, ci din cauza descoperirii pe care o făcuse acum, a faptului că i se părea prea cheltuitor. Nu e

mai puţin adevărat că el nu era câtuşi de puţin chibzuit – dădea tot ce avea în buzunar, gândindu-se doar la momentul de faţă, fără să-i pese de ceea ce se cheamă „viitor”. Părăsi camera tulburat şi neliniştit din pricina mustrărilor, dar şi satisfăcut – înţelegând nu numai că stăpânul îl alungase, cu dojenile lui, ci şi că se angajase să suporte el cheltuielile pentru nuntă. Era ca un copil care a primit piastrul cerut cu insistenţă de la tatăl său, încântat de izbândă, fără să-i pese că-l alungase cu ocări. Tatăl rămase singur şi continuă să bombăne: „Ce animal! Lung şi zălud… fără pic de creier în cap”. Se înfuriase pentru că băiatul era risipitor, uitând că şi el fusese toată viaţa la fel. Când era vorba de el, nu vedea nicio nenorocire în risipă, ca de altfel nici în celelalte patimi, cât timp ele nu-l duceau la sărăcie, nu-l făceau să uite de obligaţii şi nu-i schimbau personalitatea. Cine-i poate garanta că Yasin va fi la fel ca el? Nu-i interzicea lui ceea ce îşi îngăduia el numai din abuz şi egoism, ci şi din milă, chiar dacă mila lui demonstra încredere în sine şi neîncredere în celălalt. Dar mânia îl părăsi – ca de obicei – cu aceeaşi repeziciune cu care îl cuprinsese; sufletul i se însenină din nou, iar faţa i se destinse. Începu să vadă lucrurile cu totul altfel decât până atunci. „Vrei să semeni cu tatăl tău, taure? Atunci nu lua de la el doar o latură, uitând de celelalte! Fii Ahmad Abd el-Gawad întreg, dacă poţi. Dacă nu, lasă-te păgubaş. Ţi-ai închipuit că m-a deranjat că eşti risipitor pentru că aş fi vrut să te însor cu banii tăi? Nici vorbă! Aş fi vrut să fii chibzuit şi să te însor cu banii mei, în ciuda banilor economisiţi de tine. Asta aş fi vrut eu şi de-aia sunt dezamăgit. Crezi că nu m-am gândit să-ţi găsesc o soţie înainte de a te surprinde asupra faptului? Şi cu cine? Josnic… ca şi gusturile tale… şi ale mamei tale. Nu, catârule! Eu mă gândesc la viitorul tău de când ai intrat în slujbă. Cum ar putea să fie altfel, când tu eşti primul care mi-a zis tată? Când tu împărţi cu mine durerea şi ruşinea la

care ne-a obligat blestemata de mamă-ta? Pe urmă, n-am şi eu dreptul să mă veselesc la nunta ta? Mai ales că trebuie după aceea să aştept mult şi bine până la nunta celuilalt taur… fratele tău… prizonierul dragostei! Şi cine ştie dac-o să mai trăiesc până atunci?" în clipa următoare, îşi aminti de reacţia domnului Muhammad Iffat când îi povestise despre păcatul lui Yasin şi urmările lui. O făcuse tocmai când ceruse mâna fetei, căci cei doi bărbaţi se înţeleseseră asupra căsătoriei înainte de a sta de vorbă cu Yasin. Bărbatul îi zisese atunci: „Nu crezi că s-ar cuveni să te porţi altfel cu fiul tău? Mai ales că e un om în toată firea şi are şi slujbă!". Apoi, râzând: „Se pare că tu faci parte dintre părinţii aceia care nu cedează decât în faţa revoltei deschise a copiilor lor". El îi răspunsese mândru: „Nici vorbă nu poate fi să se schimbe vreodată relaţiile dintre mine şi copiii mei". Vorbise cu o încredere nemărginită, deşi după aceea tot el recunoscuse că tratamentul acordat copiilor se schimbă în funcţie de situaţie, chiar dacă el se străduia să se poarte astfel cu ei, încât nimeni să nu-şi închipuie că ar putea să fie şi altfel. „Adevărul este că eu nu mai concep să ridic mâna asupra lui Yasin şi nici chiar asupra lui Fahmi", continuă tatăl. „L-am smucit pe Yasin aşa, sub impulsul furiei care mă cuprinsese, fără să-mi dau prea bine seama ce fac." Apoi, aducându-şi aminte de un moment din trecutul mai îndepărtat: „Asprimea mea faţă de copii e nimic pe lângă asprimea cu care mă trata tata pe mine – îndurarea lui Allah asupra lui! Dar când m-a chemat să-l ajut la dugheană, s-a schimbat brusc. Iar când m-am însurat cu *Umm* Yasin, atitudinea lui faţă de mine s-a preschimbat într-o prietenie părintească. Devenisem atât de încrezător în mine, încât am îndrăznit să mă opun ultimei lui căsătorii, pe de o parte pentru că el era foarte bătrân, pe de altă parte pentru că fata era prea tânără. Nu mi-a zis decât atât: «Te împotriveşti, taure? Ce amestec ai tu în

treaba asta? Să ştii că eu sunt mai tare decât tine în faţa oricărei femei!». Nu m-am putut abţine şi am izbucnit în râs, dar imediat am încercat să-l împac, cerându-mi iertare." Îşi aduse aminte de toate astea şi de proverbul care zice că „Dacă fiul tău a crescut mare, trebuie să-i fii ca un frate”. Simţi – probabil pentru prima oară în viaţa lui – cât de complicat este să fii tată.

În aceeaşi săptămână, mama anunţă la cafea logodna lui Yasin. Fahmi aflase de ea mai înainte, chiar de la fratele său. Khadiga făcu imediat o legătură între logodnă şi mânia tatălui, închipuindu-şi că Yasin dorise să se însoare, aşa cum se întâmplase şi cu Fahmi cu o vreme în urmă. Îşi exprimă părerea sub forma unei întrebări, iar Yasin îi răspunse râzând, uitându-se între timp la mamă-sa, stânjenit:

— E o strânsă legătură între mânia tatei şi logodnă, într-adevăr.

— Tata are dreptate să fie furios, fiindcă Domnia Ta nu-i prea poţi face cinste în faţa unui prieten cum este domnul Muhammad Iffat, zise Khadiga pe un ton ironic, prefăcându-se că-l mustră.

— Situaţia lui tata o să devină şi mai delicată când domnul la care te-ai referit o să afle că mirele are o soră ca Domnia Ta, îi răspunse Yasin, încercând să riposteze.

— O să ne părăsească şi Yasin, aşa cum ne-a părăsit *abla* Aişa? întrebă Kamal.

— Nu! îi răspunse mama zâmbind. Casa noastră o să primească o soră nouă – pe mireasă.

Kamal se linişti la acest răspuns, la care nu se aşteptase, şi la vestea că fratele mai mare va rămâne în continuare în casă, pentru a-l delecta cu poveşti şi anecdote şi pentru a-i ţine companie. Întrebă de ce n-a rămas şi Aişa în casa lor, la care mama îi spuse că obiceiul cere ca mireasa să se mute în casa mirelui şi nu invers. El nu putea pricepe cine a inventat acest obicei şi ar fi preferat

să se întâmple invers, chiar dacă asta înseamnă să renunţe la Yasin şi la anecdotele lui. Nu-şi rosti dorinţa cu glas tare, o comunică numai mamei, printr-o privire expresivă. Doar lui Fahmi vestea căsătoriei lui Yasin îi stârni amărăciunea. Nu că nu s-ar fi bucurat pentru Yasin, dar povestea despre căsătorie îi stârnea sentimente mai vechi şi tristeţea, întocmai cum povestirea despre o victorie stârneşte durerea mamei care şi-a pierdut fiul într-una din bătălii.

43

Şareta porni spre Es-Sukkariyya cu Amina, Khadiga şi Kamal. Oare va începe o nouă perioadă de libertate, acum, după căsătoria Aişei? Vor avea oare posibilitatea să vadă din când în când lumina de afară şi să respire sub cerul liber? Amina nu se lăsă însă îmbătată de optimism şi nu o luă înaintea timpului. Bărbatul care îi interzisese să meargă în vizită la mamă-sa poate foarte bine să-i interzică să meargă şi la fiica ei. Trecuse destul timp de la căsătoria fetei, merseseră în vizită la ea atât tatăl, cât şi Yasin şi Fahmi, ba chiar şi *Umm* Hanifi, dar ei nu-i îngăduise să o vadă şi nici nu i se oferise prilejul să-i ceară permisiunea de a merge la ea. Se sfia să-i spună că are o fiică în Es-Sukkariyya, pe care s-ar cuveni s-o mai vadă, cu toate că chipul fetei îi stăruia tot timpul în minte.

— Nu cumva stăpânul are de gând să treacă în curând pe la Aişa pentru a ne convinge că totul merge cum trebuie? îşi luă ea inima în dinţi şi-l întrebă, simţind că nu mai poate să rabde.

Stăpânul îşi dădu imediat seama ce se ascunde în spatele acestor vorbe şi se înfurie; nu că n-ar fi vrut să-i îngăduie să meargă la Aişa, cât mai degrabă pentru că ar fi dorit – ca de obicei, în astfel de situaţii – ca iniţiativa să pornească de la el. Nu cumva să-şi închipuie ea că îi îngăduie să se ducă în vizită pentru că ea i-o ceruse! Se gândise

destul de stânjenit la această eventualitate, iar acum îl deranja de-a binelea să se trezească cu o astfel de întrebare.

— Aişa stă în casa soţului ei şi n-are nevoie de noi! se zborşi la ea. Cu toate astea, eu şi fratele ei am văzut-o. Ce te preocupă în privinţa ei?

Simţi că nu-i mai bate inima şi că i se usucă cerul gurii de disperare şi de amărăciune. Stăpânul tăcu după aceea, ca şi când ar fi vrut să închidă discuţia pe tema respectivă şi să o pedepsească pentru că recursese la un vicleşug inadmisibil. Nu-i mai dădu nicio atenţie; doar din când în când trăgea cu coada ochiului, citind mâhnirea pe faţa ei.

— Du-te mâine s-o vezi! îi zise el scurt, înainte de a pleca la prăvălie.

Simţi cum i se urcă sângele în obraji, bucurându-se ca un copil.

— Dar să ştii că după aceea n-o s-o mai vezi decât atunci când o să-i îngăduie soţul să vină pe la noi, adăugă imediat, pe acelaşi ton iritat.

Nu comentă vorbele lui în niciun fel, dar îşi aduse aminte de promisiunea pe care i-o făcuse Khadigăi când deschiseseră vorba despre vizită şi zise cu sfială:

— Îmi îngăduie stăpânul s-o iau şi pe Khadiga cu mine?

Clătină din cap, ca şi când ar fi zis: „Ce-am ajuns!… Ce-am ajuns!”.

— Bineînţeles! Bineînţeles! îi zise apoi furios. Dacă am acceptat să-mi mărit fata, acum trebuie să îngădui şi familiei să bată uliţa împreună cu vagabonzii! Ia-o şi pe ea! Domnul să vă ia pe toţi!

Obţinu mai mult decât se aşteptase şi nu dădu nicio atenţie blestemului de la urmă, căci era obişnuită să audă aşa ceva. Mai mult, ştia că atât când el este cu adevărat furios, cât şi atunci când se preface doar, vorbele nu-i vin din adâncul inimii, ci numai de pe vârful limbii; era asemenea

pisicii pe care cel care o vede purtându-şi pisoii în gură are impresia că vrea să-i mănânce.

Dorinţa i se împlini şi iată-i acum în şaretă, pornind spre Es-Sukkariyya. Kamal părea cel mai fericit, căci nu era lucru de nimic să meargă cu şareta, împreună cu mamă-sa şi cu soră-sa, s-o vadă pe Aişa. Dar nu fu în stare să-şi ascundă bucuria sau vru de-a dreptul să atragă atenţia asupra lui în această postură, aşezat între mamă-sa şi soră-sa, în şaretă, căci când ajunseră în dreptul frizeriei lui Amm Hasanein, sări în picioare şi strigă cât îl ţinu gura: „Amm Hasanein, ia uite!”. Omul privi spre el, dar când văzu că nu era singur, lăsă imediat ochii în jos şi zâmbi. Mama îl trase de poalele hăinuţei, simţind că-i plesneşte obrazul de ruşine şi se apucă să-l muştruluiască, temându-se să nu facă şi în faţa prăvăliilor următoare la fel. Casa din Es-Sukkariyya i se păru acum cu totul altfel decât arăta în veşmintele luminilor din noaptea nunţii – părea veche, îmbătrânită, dar tocmai vechimea ei, alături de măreţia construcţiei şi mobila de preţ, făceau dovada gloriei ei de odinioară. Familia Şawkat era o familie „veche”, chiar dacă din fala de odinioară nu-i mai rămăsese decât numele, în urma împărţelii averii între urmaşi şi a lipsei de interes faţă de învăţătură. Mireasa se instalase la etajul al doilea, iar văduva răposatului Şawkat, împreună cu Ibrahim – băiatul ei mai mare –, coborâse la primul etaj, fiindcă nu mai putea să urce scara decât cu greu din cauza bătrâneţii. Rămăsese liber un al treilea etaj, pe care nu voiseră să-l închirieze. Când intrară în apartamentul Aişei, Kamal vru să pornească din cameră în cameră, s-o găsească pe Aişa, ca şi cum ar fi fost în casa lor, dar nu reuşi să scape din mâna mamei. Se ivi slujnica şi îi conduse în salon. Îşi dădu seama că erau trataţi ca „străinii” sau ca „musafirii” şi prinse a repeta, neliniştit, simţind că i se frânge inima: „Unde e Aişa? De ce stăm aici?". Nu auzi însă decât un „sst!" şi ameninţarea că dacă

mai vorbeşte tare a doua oară nu va mai fi luat în vizită. Când apăru Aişa, cu faţa radiind de zâmbetul care acoperea strălucirea veşmintelor şi a podoabelor splendide, scăpă de amărăciune şi alergă spre ea, agăţându-i-se de gât. Nu-i dădu voie nici măcar să le salute cum s-ar fi cuvenit pe mamă-sa şi pe Khadiga. Aişa părea încântată de viaţa ei nouă şi de vizita familiei. Le vorbi despre vizitele pe care i le făcuseră tatăl, Yasin şi Fahmi, despre dorul de ceilalţi, care o copleşise, despre cum îşi luase inima în dinţi, rugându-l pe stăpân să le îngăduie şi lor s-o viziteze.

— Nu ştiu cum de m-a ascultat limba şi am putut să vorbesc, zise ea. Probabil că m-a încurajat expresia feţei lui, pe care n-o mai văzusem până atunci. Părea blând şi surâzător. Chiar surâzător, zău aşa! Cu toate astea, am şovăit multă vreme. Mi-era teamă să nu se schimbe brusc şi să mă ocărască. Ce-o fi o fi, mi-am zis eu, şi i-am spus…

Mama o întrebă ce i-a răspuns şi ea continuă să povestească:

— Mi-a zis numai atât: „Sper!”. Apoi a urmat, pe un ton serios, prevenitor: „Dar să nu-ţi închipui că e de glumă! Totul cu socoteală!”. Inima a început să-mi bată cu putere. După aceea, m-am dus şi m-am rugat îndelung pentru el şi ca să-i câştig dragostea şi bunăvoinţa.

Se dădu puţin înapoi şi se apucă să le vorbească despre felul cum reacţionase când fusese anunţată că stăpânul este în salon:

— Am alergat la baie şi mi-am spălat orice urmă de pudră de pe faţă. Până şi Khalil m-a întrebat de ce fac toate astea. Nu pot să-l întâmpin în rochia de vară cu mânecă scurtă, i-am răspuns eu şi mi-am pus imediat un şal de Caşmir. Când a aflat mama – mama cea nouă, vreau să zic – ce s-a întâmplat, a râs şi i-a răspuns lui *si* Khalil, care-i povestise: Eu îl ştiu foarte bine pe domnul Ahmad. Aşa e el. Ba şi mai rău… Apoi, întorcându-se spre mine: Dar să ştii, Şoşo, că tu nu mai faci parte din

familia lui Abd el-Gawad. Tu ai intrat de-acum în neamul Şawkat şi nu trebuie să-ţi mai pese de alţii…

Volubilitatea şi mina ei veselă stârniră admiraţia lui Kamal, care rămăsese holbându-se la ea ca în noaptea nunţii.

— De ce nu erai aşa şi în casa noastră? o întrebă el.

— Pe vremea aceea nu mă numeam Şawkat, îi răspunse ea râzând.

Chiar şi Khadiga privea la ea cu tandreţe, căci de când se căsătorise nu mai avea niciun motiv să-i poarte ranchiună. Pe de altă parte, nu mai rămăsese în sufletul ei decât o urmă slabă din mâhnirea care o cuprinsese când aflase că Aişa se va căsători înaintea ei, iar inima ei era plină acum de dragoste şi nostalgie după ea. Dorea s-o vadă ori de câte ori simţea nevoia unui prieten faţă de care să-şi verse ce are pe suflet. Aişa se porni apoi să le vorbească despre balconul cu grilaj, care dădea spre Poarta El-Mitwalli, despre minaretele ce se ridicau în apropiere, despre şuvoiul neîntrerupt al trecătorilor de pe stradă. Totul în jur îi amintea de casa cea veche, de străzile şi construcţiile din jurul ei. Nu este nicio deosebire – doar numele şi câteva aspecte secundare.

— Dar voi nu aveţi ceva care să semene cu poarta cea mare… Apoi, cu oarecare regret: Dar litiera nu trece pe sub ea, după cum mi-a spus Khalil… După aceea continuă să povestească: Chiar sub balconul nostru stau, de dimineaţa şi până la căderea nopţii, trei inşi: un cerşetor şchiop, un vânzător de papuci şi un ghicitor în nisip. Ăştia sunt noii mei vecini. Cred că ghicitorul este cel mai norocos dintre toţi trei. Să nu mă întrebaţi despre grămada de femei şi bărbaţi care stau în faţa lui pe vine, aşteptând să le prezică viitorul. Tare mult mi-aş fi dorit ca balconul să fie ceva mai jos, să pot auzi şi eu ce le spune. Dar cea mai frumoasă panoramă este când se întâlnesc

omnibuzul, venind de pe Calea Roşie, cu o căruţă cu piatră, venind de pe El-Ghuriyya, şi nu încap pe poartă; conducătorii întind capul şi se invită unul pe altul să dea înapoi, pentru a-şi face loc. Încep destul de calm, dar curând ajung la ameninţări, insulte şi chiar înjurături în gura mare. În vremea asta, se strâng căruţe şi cărucioare şi se produce o busculadă, încât nimeni nu mai ştie cum să scape din hărmălaie. Eu stau în spatele deschizăturii ferestrei şi mă distrez, uitându-mă la mutre şi ascultând dialogurile, abţinându-mă cu greu să nu pufnesc în râs…

Curtea noii case este aidoma cu a lor: cuptorul, magazia, soacra ei – stăpâna curţii – şi slujnica Suwaydan.

— N-am nicio treabă. Nici n-am apucat să rostesc cuvântul bucătărie, că mi s-a şi adus platoul cu mâncare…

Khadiga nu se putu abţine şi o tachină:

— Ai dobândit în sfârşit ce ţi-ai dorit tu atât de mult…

Kamal nu găsea nimic interesant în toată discuţia, dar din tonul ei general înţelese că sora lui se simte bine acolo şi o întrebă temător:

— N-o să te mai întorci la noi?

— N-o să se mai întoarcă la voi, *si* Kamal, răsună o voce bărbătească.

Era Khalil Şawkat, care se apropie râzând, legănându-şi mândru trupul de statură mijlocie înfăşurat într-un *ghilbab* de mătase. Pe faţa ovală şi plină, cu pielea albă, se desenau ochii puţin bulbucaţi şi buzele cărnoase. O frunte îngustă;
părul negru şi des, cu cărare pe mijloc, semănând atât la culoare, cât şi la pieptănătură cu al stăpânului. Ochii lui trădau blajinătate şi apatie, probabil pentru că nu se ocupa cu nimic şi nu avea niciun fel de griji. Se înclină, vrând să sărute mâna soacrei, dar ea şi-o trase repede înapoi, încurcată, şi îngăimă ceva care semăna a mulţumire. Apoi îi salută pe Khadiga şi pe Kamal şi luă loc, ca şi când

ar fi fost de-ai lor – cum se exprimase Kamal după ce plecară. În timpul cât el vorbi, băieţaşul îi studie atent faţa, care la început i se păruse ciudată şi care va fi de acum încolo perechea feţei Aişei. Se uita fix la el, repetând în gând vorbele rostite fără pic de ezitare: „N-o să se mai întoarcă la voi, *si* Kamal”. Nu-i conveniseră deloc şi tocmai când simţea că nemulţumirea începe să pună stăpânire pe sufletul lui, Khalil se ridică pe neaşteptate şi dispăru puţin, pentru a se întoarce cu o tavă de argint plină cu tot felul de bomboane, pe care i-o întinse, ca să-şi aleagă ce pofteşte. Curând după aceea, se ivi şi văduva răposatului Şawkat, sprijinindu-se de braţul unui bărbat, care, după asemănarea dintre cei doi, părea să fie fratele mai mare al lui Khalil. Prezentarea făcută de văduvă le confirmă bănuiala:

— Fiul meu Ibrahim. Nu l-aţi cunoscut încă?

El salută şi bătrâna zise, când observă că Amina şi Khadiga erau stingherite:

— Noi suntem de mai multă vreme o singură familie, chiar dacă unii ne vedem pentru prima oară. Nu-i nimic.

Amina înţelese că femeia o încurajează şi zâmbi şi ea. Dar imediat o cuprinse neliniştea şi se întrebă: Oare ce-ar spune stăpânul dacă ar afla că s-au întâlnit cu acest bărbat fără să-şi pună vălul? Chiar dacă el face acum parte din familia lor, ca şi Khalil. Cum ar fi bine – să-i vorbească despre întâlnirea asta sau să-şi vadă de treabă?

Ibrahim semăna într-atât de bine cu Khalil, că ar fi putut fi socotiţi gemeni, dacă n-ar fi fost diferenţa de vârstă. Deosebirile dintre ei erau foarte neînsemnate, raportate la diferenţa de vârstă. Dacă n-ar fi avut părul mai scurt şi mustaţa răsucită, nici nu l-ai fi putut deosebi de Khalil, deşi avea patruzeci de ani. Scurgerea timpului nu lăsase parcă niciun semn pe faţa lui. Amina îşi aduse în clipa aceea aminte de vorbele stăpânului, când îi povestise odată despre răposatul Şawkat: „Pare cu

mai bine de douăzeci de ani mai tânăr decât în realitate”.

Altă dată îi spusese: „Deşi e destul de bun şi de nobil, parcă-i un animal – nu îngăduie niciodată gândurilor să-l tulbure”. E ciudat într-adevăr că Ibrahim nu pare să aibă mai mult de treizeci de ani, cu toate că se căsătorise foarte de tânăr şi avusese şi doi copii şi cu toate că îşi pierduse atât soţia, cât şi copii. A depăşit această încercare şi a luat viaţa de la capăt, rămânând alături de mamă-sa, calm şi nepăsător, ca toţi ceilalţi din neamul Şawkat. Ori de câte ori credea că n-o observă nimeni, Khadiga trăgea pe furiş cu coada ochiului la cei doi fraţi, mirându-se de asemănarea dintre ei: aceleaşi feţe ovale şi pline, aceiaşi ochi largi, puţin bulbucaţi. Erau la fel de vânjoşi şi de apatici. Ironia latentă din sufletul ei începu să mişte; râse în sinea ei şi adună imagini la care să se întoarcă în timpul cafelei de după-amiază. Conform firii şi obiceiului ei, se simţea tentată să glumească şi să persifleze. În acelaşi timp, scormonea să găsească pentru fiecare dintre ei câte o poreclă. Mamei lor îi zise Mitraliera, din pricină că împroşca stropi de salivă când vorbea. La un moment dat, privirea ei se întâlni cu ochii mari, care o urmăreau atent de sub sprâncenele bogate. Lăsă imediat capul în jos, încurcată, întrebându-se cu teamă ce o să creadă el despre privirea ei. Se trezi gândindu-se cu nelinişte la înfăţişarea ei şi la impresia pe care el ar putea să şi-o facă. O fi râzând şi el pe seama nasului ei, aşa cum se distrase ea pe seama vânjoşeniei şi apatiei lui? Se cufundă în meditaţie şi tulburare.

Lui Kamal nu-i plăcu întâlnirea; deşi o vedea pe Aişa, el simţea că era doar un musafir. În afară de dulciurile pe care le primise, ea nu-i oferi niciuna din satisfacţiile pe care le aştepta. De aceea, se apropie de ea şi îi făcu un semn; pricepu imediat că el ar vrea să rămână numai amândoi. Se ridică şi îl luă de mână, părăsind camera împreună. Îşi închipui că o să fie mulţumit dacă o să stea cu

el în salon, însă el o trase de mână până în dormitor şi trânti uşa în urmă, făcând-o să se zgâlţâie din ţâţâni. Radia de fericire. Se uită la ea îndelung, apoi se porni să iscodească încăperea colţ cu colţ, adulmecând mirosul mobilei, amestecat cu parfumurile plăcute pe care le foloseau cei din casă. Se uită la patul moale şi la cele două perniţe roz, aşezate pe două perne deasupra cuverturii şi o întrebă:

— Ce sunt astea?

— Două perniţe! îi răspunse ea.

— Şi dormi pe ele? întrebă el în continuare.

— Nu! Astea se ţin ca decor! îi spuse ea.

Făcu apoi semn spre pat şi o iscodi din nou:

— Unde dormi?

— Înăuntru, zise ea zâmbind.

— Şi *si* Khalil? întrebă, deşi era sigur că doarme împreună cu ea.

— Afară, îi răspunse ea, ciupindu-l uşor de obraz.

Se uită apoi chiorâş spre şezlong, se duse spre el şi se aşeză. O invită şi pe ea să stea lângă el. Căzu pe gânduri şi lăsă ochii în jos ca să-şi ascundă privirea bănuitoare. Reacţia mamei din noaptea nunţii, când îi spusese ce văzuse pe gaura cheii, nu făcuse decât să-i sporească suspiciunea. La un moment dat fu ispitit să-i spună şi ei ce văzuse şi să încerce s-o descoase, dar se opri la timp, ruşinat, apoi ridică spre ea ochii limpezi şi îi zâmbi. Ea se aplecă spre el şi-l sărută, iar după aceea se ridică şi-l invită surâzând:

— Hai să-ţi umpli buzunarele cu ciocolată!

44

Copiii se îngrămădiseră în faţa porţii casei din strada Bayna el-Qasrein şi băteau veseli din palme. Se deosebea glasul lui Kamal, care repetă de vreo trei ori: „Vine maşina cu mireasa!”. Yasin, îmbrăcat într-un costum elegant, ieşi din grupul

care stătea la intrarea în curte şi se opri în poartă cu faţa spre En-Nahhasin, urmărind cortegiul care înainta încet. În momentul acela de bucurie generală, în ciuda ochilor care se holbau spre el, din casă şi de afară, de sus şi de jos, reuşi să se stăpânească, să rămână calm şi semeţ. Fără îndoială că îl ajuta să fie astfel şi faptul că era în centrul atenţiei generale. Se străduí cât putu să-şi învingă tulburarea şi să pară cât mai sobru. Ştia probabil şi că stăpânul stă retras în spatele grupului de bărbaţi care aşteptau la intrarea în curte şi că de acolo nu putea să-i vadă. Rămase la fel de liniştit şi când apăru maşina împodobită cu roze, aducându-i-o pe mireasă, sau mai bine zis pe soţia lui de mai bine de o lună, chiar dacă n-o văzuse niciodată. Îşi făcuse tot felul de vise şi spera să fie mereu fericit lângă ea. Când maşina din fruntea cortegiului se opri în faţa casei, era pregătit să o întâmpine. Din nou se simţi ispitit să încerce să vadă prin vălul transparent, pentru prima oară, faţa ei. Deschise portiera şi mai întâi coborî o negresă de vreo patruzeci de ani, bine legată, cu pielea lucioasă şi ochi mari. Din dezinvoltura cu care se mişca, înţelese că ea îi va fi slujnică în casa cea nouă; se dăduse într-o parte şi rămăsese dreaptă, ca o santinelă.

— Poftiţi şi luaţi-o pe mireasă! i se adresă cu un glas de aramă, zâmbind şi lăsând să i se vadă dinţii albi, strălucitori.

Yasin se apropie de portieră, se aplecă puţin înăuntru şi o văzu pe mireasă, îmbrăcată în alb, stând între două tinere – îl învălui un parfum plăcut şi simţi că pluteşte într-o lume ireală. Îi întinse braţul, fără să mai vadă nimic, ca şi când l-ar fi izbit o lumină orbitoare. Mireasa nu schiţă nicio mişcare, din timiditate, dar tânăra din dreapta ei îi luă mâna şi i-o aşeză pe braţul lui, şoptind pe un ton glumeţ:

— Curaj, Zeinab!

Intrară, unul alături de celălalt; dar pentru a-şi învinge sfiala, ea încercă să-şi ascundă faţa şi gâtul cu un evantai din pene de struţ. Străbătură curtea printre două şiruri de invitaţi, urmaţi de câteva femei din neamul miresei, care chiuiau cât le ţinea gura, fără să le pese că domnul Ahmad era numai la câţiva paşi. Era pentru prima oară când răsunau chiuituri în această casă tăcută şi, pe deasupra, în prezenţa stăpânului ei semeţ. Fără îndoială că familia lui se miră la auzul chiuiturilor, dar se şi bucură, căci se eliberase de încordarea pricinuită de porunca stăpânului ca în noaptea nunţii să nu se audă chiuituri şi cântece – să fie o noapte ca toate celelalte. Amina schimbă priviri cu Khadiga şi Aişa, zâmbind. Alergară toate trei la deschizătura din fereastra ce dădea spre curte, curioase să vadă cum va reacţiona stăpânul la auzul chiotelor. Îl văzură stând de vorbă, vesel, cu Muhammad Iffat.

— Nu poate decât să se bucure în noaptea asta, orice s-ar întâmpla, bombăni Amina.

Umm Hanafi pândi un moment, se vârî între femei şi scoase un chiot puternic şi prelung, acoperindu-le pe toate celelalte, vrând parcă să compenseze tăcerea forţată de la nunta Aişei şi logodna lui Yasin. Veni spre stăpânele ei, care se prăpădeau de râs.

— Chiuiţi măcar o dată în viaţă! N-o să ştie cine a chiuit noaptea asta, le îndemnă ea.

Yasin o conduse pe mireasă până la uşa haremului, apoi se întoarse la Fahmi, pe care îl găsi zâmbind. Un zâmbet ce trăda încurcătura şi îngrijorarea – probabil din cauza tărăboiului iscat de chiuituri; se uită pe furiş la tatăl său şi din nou la Yasin. Rânji scurt. Yasin nu se putu stăpâni şi zise oarecum indignat:

— Ce este rău în bucuria şi chiotele din noaptea nunţii? Se întâmpla o nenorocire dacă aducea o cântăreaţă sau un cântăreţ…

Fusese dorinţa familiei, dar stăpânului nu îndrăznise nimeni să-i zică. Îl provocaseră numai

pe Yasin ca să intervină pe lângă domnul Muhammad Iffat, sperând că acesta l-ar putea convinge. Stăpânul se scuzase însă faţă de el, spunându-i că nu poate accepta nimic mai mult decât o petrecere fără cine ştie ce zgomot şi o masă bogată.

— N-o să auzim cântec în noaptea asta, care nu se va repeta a doua oară, zise Yasin cu părere de rău în glas. N-o să aud niciun cântec şi nicio tobă. O să fiu ca un dansator care-şi mişcă trupul fără nicio noimă. Continuă apoi cu un zâmbet şiret în ochi: Se pare că tata nu suportă cântăreţele decât la ele acasă.

Kamal rămase cam un ceas la etajul de sus, aranjat special pentru invitate. După aceea coborî să-l caute pe Yasin la primul etaj, amenajat pentru bărbaţi. Nu-l găsi şi coborî în curte. Aici, Yasin inspecta bufetul. Kamal se apropie de el vesel că-şi îndeplinise misiunea pe care i-o încredinţase.

— Am făcut întocmai cum mi-ai poruncit. Am mers până în camera miresei şi m-am uitat bine la ea, după ce şi-a scos vălul de pe faţă.

— Şi? îl întrebă el cu vădită curiozitate după ce îl trase mai la o parte. Cum are boiul?

— Ca *abla* Khadiga…

— E în regulă, zise el râzând. Şi ţie ţi-ar place să fie ca Aişa?

— Nici vorbă! *Abla* Aişa e mult mai frumoasă.

— Blestematule! Vrei să zici că e ca Khadiga?

— Nu… E mai frumoasă decât *abla* Khadiga.

— Cu mult?

Stătu un timp pe gânduri, clătinând din cap.

— Spune-mi, ce ţi-a plăcut la ea? îl întrebă tânărul nerăbdător.

— Are nasul mic, ca mama. Şi ochii sunt tot ca ai mamei.

— Şi mai ce?

— Are pielea albă… părul negru… şi un parfum foarte plăcut.

— Slavă Domnului! Să ai parte numai de bine!

Avu impresia că băieţaşul ar fi vrut să continue şi îl încurajă, puţin neliniştit:

— Spune ce mai e! Nu te teme!

— Am văzut-o scoţând o batistă şi suflându-şi nasul, zise Kamal lăsând ochii în jos şi strâmbând din buze în semn de aversiune, ca şi când un gest ca acesta era total nepotrivit pentru o mireasă aşa de frumoasă.

— Până aici e perfect, zise Yasin, râzând. Dea Domnul ca totul să fie bine!

Aruncă o privire tristă peste curtea aproape pustie – nu erau decât bucătarul şi ajutoarele lui şi, ceva mai încolo, câţiva copii. Şi-o închipui cum ar fi arătat împodobită şi luminată, cu un cort mare pentru muzică şi petrecere şi cu scaune pentru invitaţi. Cine dorise să fie aşa? Tată-său! Bărbatul a cărui năduşeală răspândeşte izurile distracţiei şi destrăbălării. Se miră cum de-şi poate îngădui asemenea distracţii, când familiei îi interzice cele mai nevinovate plăceri. Îi veni în minte imaginea stăpânului, aşa cum îl văzuse stând în salonul Zabidei, între pahar şi lăută. Fără să-şi dea seama, îl împresură un gând ciudat, pe care nu-l mai avusese niciodată până atunci – asemănarea dintre firea tatălui său şi cea a mamei sale. Aceeaşi senzualitate şi goană după plăcerile trupeşti, aceeaşi nesocotire a oricărui fel de oprelişti şi tradiţii. Probabil că dacă ar fi fost bărbat, la fel de pasionată de băutură şi de petreceri ar fi fost şi ea. De aceea nu putuse dura legătura dintre ei! Un bărbat cu firea lui nu putea suporta o femeie cu firea ei, după cum nicio femeie ca ea nu putea tolera un bărbat ca el. După cum nu este mai puţin adevărat că el n-ar fi putut să rabde căsnicia dacă n-ar fi dat peste o femeie cum este soţia lui actuală. „Acum ştiu cine sunt!”, îşi zise el râzând

de acest gând ciudat. „Sunt fiul a doi desfrânaţi ce altceva putea să iasă din mine decât ceea ce sunt?” în clipa următoare, se întrebă dacă nu cumva greşise neinvitând-o pe mamă-sa la nuntă. Se întrebă, cu toate că era ferm convins că a procedat bine. Cu câteva zile înainte de nuntă, taică-său îi zisese, probabil ca să nu aibă el mustrări de cuget: „Cred că ar fi bine s-o anunţi şi pe mamă-ta. Şi, dacă vrei, poţi s-o şi inviţi la nuntă”. E convins că vorbise doar din vârful limbii, nu din adâncul inimii. Nu poate să creadă că taică-său ar fi catadicsit să-l trimită la bărbatul acela pe care îl luase ea de soţ, după ce schimbase atâţia, pentru a-i cere îngăduinţa ca ea să vină la nunta lui! Mai bine să nu fie nicio nuntă şi nicio fericire pe lumea asta, decât să fie nevoit să înnoade firul care îl legase de femeia aia şi se rupsese pentru totdeauna. Fapta aceea neruşinată! Amintirea aceea demnă de ocară! „Dacă aş avea cu adevărat o mamă, ea ar fi primul om pe care l-aş invita la nunta mea”, îi răspunsese fără ezitare tatălui său. Privirea îi fu atrasă brusc de fetiţele şi băieţaşii care se holbau la el şuşotind. „Visaţi de pe-acum la măritiş, fetiţelor, nu-i aşa?”, le întrebă el cu glas tare, privindu-le cercetător şi râzând. Se îndreptă spre uşa haremului, aducându-şi aminte de vorbele pe care i le spusese Khadiga cu o zi în urmă, nu fără ironie, de bună seamă: „Să nu cumva să te arăţi timid cu invitaţii mâine, că rişti să-şi dea seama că tată-tău te-a însurat şi ţi-a achitat dota şi celelalte cheltuieli legate de nuntă. Trebuie să circuli fără încetare… să fii când într-o cameră, când în alta… să râzi cu unul, să-i zâmbeşti celuilalt… să urci şi să cobori… să controlezi bufetul… să strigi, să ţipi. Numai aşa o să-i faci să creadă că eşti cu adevărat bărbat şi stăpân al acestei nopţi!”. Râse la amintirea acestor vorbe şi porni ţanţoş printre invitaţi, cu trupul lui solid, dar cu o eleganţă admirabilă, plin de farmec şi de vioiciune. Se muta dintr-un loc în altul, cobora şi

urca, deşi n-avea nimic de făcut. Foiala neîntreruptă îi alungă gândurile care-l năpădiseră pe neaşteptate şi-i însenină sufletul, pregătindu-l pentru vrăjile acestei nopţi. Când se gândi la mireasă, trupul îi fu străbătut de un fior animalic. Îşi aminti apoi de ultima noapte petrecută împreună cu Zenoba – cântăreaţa la lăută – cu o lună de zile în urmă. „Fiu de câine!", izbucnise ea când o anunţase că în curând se va căsători şi că voise să-şi ia rămas-bun de la ea. „Mi-ai ascuns-o până când ţi-ai atins scopul. Corabia care te duce înapoi este mai bună decât cea care te-a adus. O mie de papuci pe spinarea ta, fiu de ciubotă!" Nici Zenoba şi nici vreo altă femeie nu mai aveau loc în sufletul lui. Trăsese cortina pentru totdeauna peste această latură a vieţii. S-ar putea să se întoarcă din nou la băutură, căci nu-i vine să creadă că plăcerea asta i-a dispărut cu totul. Cât despre femei, nu concepe ca ochii să-i alunece spre alta cât timp are lângă el una frumoasă. E convins că mireasa lui îi va potoli setea cumplită care îi zguduise fiinţa. Îşi imaginează apoi viaţa lui viitoare: noaptea aceasta, nopţile care vor urma, luna, anul, până la sfârşitul zilelor. Faţa îi radia de bucurie. Fahmi îl urmărea curios, vesel şi liniştit, dar cu puţină mâhnire în suflet.

Se ivi şi Kamal, care apărea pretutindeni pe neaşteptate, şi i se adresă lui Yasin, cu ochii sticlindu-i de bucurie:

— Mi-a spus bucătarul că sunt mult mai multe dulciuri decât este nevoie şi că o să rămână o grămadă.

45

La cafeaua de după-amiază începu să fie prezentă şi Zeinab, făcând să sporească strălucirea tinereţii şi bucuria, cum făcuse să sporească şi averea familiei, prin mobilarea a trei încăperi de la etajul de sus, unde se afla şi dormitorul părinţilor,

cu zestrea miresei. Căsătoria lui Yasin nu a adus o schimbare radicală în rânduiala casei, nici din punct de vedere al ordinii, fiindcă ea a rămas în continuare supusă din toate punctele de vedere autorităţii şi voinţei stăpânului, nici din punct de vedere administrativ, căci ea continua să fie supravegheată întru totul de mamă, ca şi înainte de căsătorie. Adevărata schimbare s-a produs în suflete, căci nu era un lucru neînsemnat ca Zeinab să fie soţia băiatului mai mare şi să rămână sub acelaşi acoperiş cu restul familiei. Mama o privea destul de circumspect. Ce fel de om o fi fata asta, cu care îi era dat să trăiască împreună multă vreme de acum încolo, poate chiar până la sfârşitul zilelor? Ce s-o fi ascunzând dincolo de zâmbetul ei delicat? Pe scurt, o întâmpinase aşa cum întâmpină stăpânul casei un nou locatar, care îi dă motive de speranţă, dar cu care trebuie să fie şi prevăzător. Khadiga, în ciuda complimentelor pe care i le făcea, începu să se uite la ea cu ironie, căutându-i defecte cu tot dinadinsul. Căsătoria cu fratele ei şi mutarea în aceeaşi casă cu ea o stânjeneau cumplit. În primele zile de după căsătorie, când fata rămase aproape tot timpul în camerele sale, Khadiga o întrebă pe mamă-sa în bucătărie: „O fi socotind că bucătăria este un loc care nu i se potriveşte?”. Cu toate că mama găsi în atacul Khadigăi o uşurare pentru nemulţumirea ei, socoti de cuviinţă s-o apere pe Zeinab şi zise: „Ai răbdare! E încă mireasă… e de-abia la începutul căsătoriei". „Şi cine-a zis că noi trebuie să fim servitoare la mirese?", întrebă cealaltă pe un ton dezaprobator. „Ai prefera să aibă bucătăria ei separată?", zise mama, la rândul ei, ca şi când şi-ar fi adresat întrebarea sieşi. „Dacă banii ar fi ai lui taică-său şi nu ai tatei, n-aş avea nimic împotrivă… Eu vreau să zic că trebuie să lucreze şi ea împreună cu noi", obiectă Khadiga. Când, după vreo săptămână, Zeinab catadicsi să le ajute la treburile bucătăriei, Khadiga nu salută buna ei intenţie, ci se uită la ea

la fel de suspicioasă ca şi până atunci şi-i zise mamei: „Crezi că vrea să te ajute? Mai degrabă cred că vrea să-şi exercite un drept pe care socoteşte că l-ar avea". Altădată, îi zise mamei: „Tot timpul am auzit despre neamul Iffat că ar fi nişte aristocraţi şi că ei nu mănâncă ce mănâncă restul lumii. Spune-mi, ai văzut ceva deosebit la ea, de care să nu fi auzit noi?". Într-o zi, Zeinab se oferi să le pregătească o „cercheză" – mâncarea preferată a tatălui ei. Era pentru prima oară când se pregătea „cercheză" în casa lor şi mâncarea fu apreciată în mod deosebit, mai ales de către Yasin, ceea ce o făcu pe mamă-sa să încerce o toană de gelozie. Khadiga însă turbă de furie şi începu să-şi bată joc de mâncare: „Când am auzit-o spunând «cercheză», mi-am zis: Omul cât trăieşte învaţă. Şi ce ne văzură ochii? Un fel de talmeşbalmeş cu orez şi sos, fără niciun gust. Ca mireasa care după ce şi-a scos veşmintele fermecătoare şi podoabele strălucitoare e la fel ca toate celelalte fete, adică făcută tot din carne, oase şi sânge!”. La vreo două săptămâni după nuntă, îi zise mamei, faţă de Fahmi şi Kamal, în vreme ce se străduia să demonstreze, cu priceperea ei recunoscută, cum ar trebui preparată „cercheză”, că mireasa, chiar dacă are pielea albă şi un dram de frumuseţe, este la fel de nesărată ca şi mâncarea ei. Zeinab spunea fel de fel de poveşti, cu bună intenţie – cel puţin pentru că timpul intenţiilor rele nu sosise încă –, dar stârnea bănuieli şi o umbră de îndoială, fiindcă nu pierdea niciun prilej să nu facă aluzie la originea ei turcească, deşi era destul de cuviincioasă, sau să le vorbească despre plimbările pe care le făcuse cu şareta, împreună cu taică-său, prin locurile de distracţii nevinovate de prin parcuri. Mama rămase uluită, căci auzea pentru prima dată lucruri de felul acesta şi în sinea ei veştejea libertăţile ciudate care-i fuseseră îngăduite fetei. O deranja destul de tare şi că se fălea cu originea ei turcească – chiar dacă fusese politicoasă şi nevinovată – şi asta

pentru că, deşi smerită şi introvertită, mama era foarte mândră de tatăl şi de soţul ei şi socotea că nimeni din neamul fetei nu se putea compara cu ei. Se abţinu să comenteze însă, mulţumindu-se să asculte cu atenţie şi să râdă forţat. Dacă n-ar fi fost dorinţa mamei de a păstra linişte şi înţelegere în casă, Khadiga ar fi izbucnit de mai multe ori şi urmările n-ar fi fost câtuşi de puţin fericite. Îşi exprima de aceea furia pe căi ocolite. Astfel, în timp ce Zeinab povestea despre plimbările ei, se mira exagerat sau exclama, holbându-se la ea: „Ce poveste!” şi se lovea cu palma peste piept, întrebând-o: „Şi te vedea lumea mergând prin parc?”. Sau zicea: „Doamne! Nu credeam că este posibil aşa ceva!”. Sau alte expresii de felul acestora, care chiar dacă nu erau răutăcioase prin ele însele, tonul lor tărăgănat şi afectat ascundea mai multe sensuri. Făcea ca tatăl ei, care, atunci când psalmodia versete din Coran, în timpul rugăciunii, nu se oprea din recitat dacă observa un gest necuviincios la fiul lui, ci îl mustra schimbând doar tonul sau lungind cuvintele mai mult. Imediat ce rămase doar cu Yasin, Khadiga deschise vorba, pentru a-şi vărsa mânia reţinută cu greu. „Vai, ce mireasă nevinovată!”, exclamă ea. „Astea-s obiceiuri turceşti, dar este prea greu de înţeles pentru mintea ta!”, îi răspunse fratele ei râzând. Cuvântul „turceşti” îi aduse aminte de fala fetei, pe care nu o putea suporta, şi continuă atacul: „Stăpâna casei tale face mare caz de originea ei turcească. De ce? Pentru că străbunicul străbunicului străbunicului ei a fost turc? Ai grijă, frate, că turcoaicele sfârşesc nebune”. El se adaptă la atitudinea ei ironică şi îi răspunse: „Oricum, nebunia îmi place mai mult decât un nas care-l scoate din sărite pe omul zdravăn”. Scandalul dintre Khadiga şi Zeinab era iminent; Fahmi îi şi atrase atenţia la un moment dat să-şi ţină gura, nu cumva trăncănelile ei să-i ajungă lui Zeinab la urechi (făcu un semn discret către Kamal, care

umbla de la ei la mireasă, aşa cum umblă un fluture, purtând polenul de la o floare la alta). Nimeni nu ştia însă că soarta lucrează pentru a împiedica scandalul.

Într-una din zile, se pomeniră cu văduva răposatului Şawkat împreună cu Aişa – o vizită neaşteptată, cu un rezultat neaşteptat.

— Amina *hanem,* zise bătrâna, adresându-se mamei în prezenţa Khadigăi, eu am venit astăzi la dumneata special ca să cer mâna Khadigăi pentru băiatul meu, pentru Ibrahim.

O bucurie din senin, după o aşteptare ce începuse să devină supărătoare! Glasul femeii sună foarte frumos în urechile mamei – nu-şi amintea alte vorbe care să-i fi adus atâta linişte în suflet!

— Aşa cum Khadiga este fata mea, aşa să fie şi a dumitale… răspunse ea transportată, cu glas tremurat. Fie de două ori mai fericită sub ocrotirea dumitale decât în casa tatălui ei.

Discuţia continuă, dar Khadiga, stupefiată, n-o mai putu urmări. Lăsă capul în jos, sfioasă şi tulburată; ironia care până atunci îi arsese în ochi se stinse şi în locul ei se ivi o blajinătate neobişnuită. Apoi se lăsă dusă de şuvoiul gândurilor. Cererea venise cu totul şi cu totul pe neaşteptate. I se părea de necrezut. De aceea, bucuria ei fu învăluită de un val greu de uimire. „Să cer mâna Khadigăi pentru băiatul meu, pentru Ibrahim”. Ce l-o fi apucat? în ciuda apatiei care stârnise ironia ei, e destul de chipeş. E un bărbat distins! Ce l-o fi apucat?

— Din fericire, cele două surori vor trăi în continuare într-o singură casă…

Văduva răposatului Şawkat confirmă astfel încă o dată cererea. Nu mai era nicio îndoială. Ibrahim are avere şi cin, ca şi Khalil. Ce noroc i-a rezervat soarta! Fusese foarte nemulţumită că Aişa se măritase înaintea ei. De unde să-şi dea seama că tocmai căsătoria ei îi va descuia uşa norocului?

— E bine că soră-sa e şi cumnata ei. Dispare în felul ăsta un motiv al durerilor de cap în familie. Apoi râzând: Nu mai rămâne decât soacra, dar să sperăm că n-o să fie o belea prea mare…

— Dacă chiar sora ei îi este cumnată, atunci soacra o să le fie la amândouă ca o mamă.

Cele două mame îşi făcură complimente mai departe. Khadiga o iubea pe bătrână acum chiar mai mult decât o pizmuise în ziua când ceruse mâna Aişei. Maryam trebuie să afle chiar azi! N-are răbdare să aştepte până mâine! Nu-şi dă prea bine seama de motivul acestei dorinţe irezistibile. Poate vorbele lui Maryam din ziua când se logodise Aişa: „Ce nenorocire era dacă aştepta şi ea până ce te logodeai tu?”. Atunci vorbele ei nevinovate o flataseră. Când cele două femei din familia Şawkat plecară, Yasin zise, ca să o provoace pe Khadiga:

— Adevărul este că de cum l-am văzut pe Ibrahim Şawkat mi-am zis că taurul ăsta, care nu deosebeşte albul de negru, ar fi foarte potrivit de bărbat pentru sora mea.

Khadiga schiţă doar un zâmbet uşor, fără să scoată o vorbă.

— Ştii şi tu, în sfârşit, ce sunt buna-cuviinţa şi ruşinea! o mustră Yasin.

Pe faţa lui se putea citi că nu rostise vorbele astea cu nicio răutate şi nimic nu le tulbură bucuria, până în clipa când îl auziră pe Kamal întrebând neliniştit:

— O să ne părăsească şi *abla* Khadiga?

— Es-Sukkariyya nu e departe, răspunse mama, încercând să-l consoleze şi pe el, dar şi pe ea însăşi.

Kamal nu putu să exprime însă tot ce avea pe suflet decât seara, când rămase numai cu mamă-sa; se aşează în faţa ei pe canapea, cu picioarele sub el, şi o întrebă pe un ton dojenitor:

— Ce te-a apucat, mamă? Vrei să renunţi şi la Khadiga, cum ai renunţat la Aişa?

Îi spuse că n-a renunţat la ele şi că e mulţumită să le ştie fericite.

— O s-o pierzi şi pe ea, o avertiză el, vrând parcă să-i atragă atenţia asupra unui lucru care îi scăpase şi atunci, şi acum din vedere. Îţi închipui, probabil, că o să se întoarcă, cum ţi-ai închipuit şi cu Aişa, dar să ştii că n-o să se mai întoarcă. Dacă o să te mai viziteze, o să fie ca musafir. Imediat ce-şi termină cafeaua o să-ţi spună la revedere… Îţi spun eu sigur că n-o să se mai întoarcă. Apoi, prevenind-o şi povăţuind-o în acelaşi timp: O să te trezeşti singură, fără niciun tovarăş. Cine o să-ţi mai fie de ajutor, la măturat şi la scuturat? Cine o să-ţi mai ajute la bucătărie? Cine o să mai stea seara cu noi de taină? Cine o să ne mai distreze? N-o s-o mai ai decât pe *Umm* Hanafi, care o să ne fure nestingherită.

Încercă încă o dată să-l facă să înţeleagă că fericirea nu poate fi dobândită fără un preţ, dar el continuă să se împotrivească:

— Cine ţi-a spus că fericirea stă în căsătorie? Îţi spun eu că nu e nicio fericire în căsătorie. Cum ar putea cineva să fie fericit departe de mama lui? Apoi, entuziasmat: Pe urmă, ea n-a dorit să se mărite, aşa cum n-a dorit nici Aişa înaintea ei. Mi-au spus mie deschis lucrul ăsta, într-o noapte, când am stat cu ele în pat.

Ea îi răspunse că fetele trebuie să se mărite, dar el nu se lăsa convins.

— Cine ţi-a spus că fata trebuie să se ducă într-o casă străină? Şi pe urmă, ce te faci dacă şi ăsta o aşază în şezlong şi-i ia bărbia în mână şi…?

În clipa aceea, mamă-sa se zborşi la el şi-i porunci să nu vorbească despre lucruri care nu-l privesc. El plesni din palme şi o avertiză ca pentru ultima oară:

— Faci cum vrei… Dar o să vezi.

În noaptea aceea, Amina nu fu în stare să pună geană pe geană de bucurie. Rămase ca cerul luminat de lună pe care nu-l învăluie întunericul.

Stătu trează până după miezul nopţii, când se întoarse stăpânul. Îi anunţă vestea şi el o primi cu o bucurie ce-i spulberă din cap efectul băuturii, cu toate părerile lui ciudate în legătură cu căsătoria fetelor. Dar se încruntă brusc şi o întrebă:

— Ibrahim a văzut-o vreodată?

Bucuria pe care doar rareori o exprimă nu poate oare să dureze mai mult de o jumătate de minut? se întrebă femeia în sinea ei.

— Mamă-sa… bombăni ea încurcată.

— Ibrahim a văzut-o vreodată? întrebă el iritat.

— A venit o dată şi el, când eram noi acolo, în apartamentul Aişei, dar n-am văzut nicio nenorocire în asta, răspunse ea, simţind că bucuria o părăseşte pentru prima oară în noaptea aceea.

— Şi mie de ce nu mi-ai spus? întrebă el dojenitor.

Nu-i vreme de şagă. Oare o să distrugă viitorul fetei? O podidiră lacrimile, fără voia ei. Se trezi că uită de mânia lui neînduplecată şi îl înfruntă:

— Stăpâne, viaţa Khadigăi este în mâinile tale. Norocul n-o să-i surâdă în niciun caz de două ori.

Îi aruncă o privire năprasnică şi se porni să îndruge verzi şi uscate, mormăind, ca şi când furia i-ar fi împleticit limba, reducându-l la condiţia primilor săi strămoşi. Nu mai adăugă nimic. Probabil fusese de acord cu căsătoria din prima clipă, dar refuzase să recunoască, asemenea unui diplomat mulţumit cu ce a obţinut, dar care continuă să-l atace pe adversar doar pentru a-şi apăra principiile.

46

Luna de miere trecu fără ca Yasin să iasă mai deloc din casă. Nunta căzuse la mijlocul vacanţei de vară şi nu trebuia să meargă la serviciu în

timpul zilei. Seara ieşi numai de câteva ori să-şi ia câte o sticlă de coniac. Nu-l interesa nimic în afara vieţii conjugale; se lăsase absorbit cu totul de ea, închipuindu-şi că aceştia erau numai primii paşi pe calea unei vieţi pline de plăceri, care se va prelungi peste zile, luni şi ani. Spre sfârşitul lunii îşi dădu seama că optimismul lui este exagerat şi că în viaţa lui s-a produs o dereglare – suferea pentru prima oară de boala plictiselii, care se înrădăcinează în sufletul celor mai mulţi oameni. Nu încercase acest simţământ mai înainte nici cu Zenoba, nici cu vânzătoarea de *dom*; poate pentru că nu o avusese nici pe una, nici pe cealaltă tot timpul sub acelaşi acoperiş cu el, aşa cum o are pe Zeinab. De ce o fi generând indiferenţă această „proprietate" garantată? Din afară, ea pare fermecătoare şi ispititoare la culme, dar dinăuntru devine greu de suportat, nesuferită; seamănă cu prăjitura de-ntâi aprilie – cu spoială de ciocolată pe deasupra şi cu miez de usturoi. E o tragedie ca beţia inimii şi a trupului să se integreze în mecanismul obişnuinţei chibzuite, reci, stereotipe, care ucide sentimentele şi noutatea – este ca o viziune plăcută, înlocuită apoi de rugăciunea memorizată şi repetată automat. Tânărul începu să-şi pună fel de fel de întrebări. Ce s-a întâmplat cu elanul lui? Cine i-a călăuzit pe drumul cel drept pe diavolii din el? De unde saţietatea asta? Unde s-a dus farmecul? Unde sunt Yasin şi Zeinab? Unde sunt visele? Aşa este căsătoria sau aşa i s-a întâmplat numai lui? Şi cum o să fie după luni şi luni? Nu că n-ar mai fi dorit-o, dar nu mai era ca pofta de o mâncare bună a celui care posteşte. Îl cuprinse teama că dorinţa ar putea să se stingă tocmai când el sperase că va înflori. Nedumerirea lui era sporită de faptul că pe chipul fetei nu se vedea niciunul din semnele celor resimţite de el. Dimpotrivă, neastâmpărul şi dorinţa ei se înteţeau. Când el se pregătea să doarmă, se trezea cu piciorul ei peste piciorul lui, ca din întâmplare. „Ce ciudat!", se miră el. „Ce

visam eu de la căsătorie s-a împlinit la ea!” Pe lângă toate astea, dacă la început găsise plăcere în îmbrăţişarea ei, în ultimul timp o făcea cu oarecare reticenţă şi plutea în lumea amintirilor de care sperase să se despartă pentru totdeauna. Din adâncuri se ridicase Zenoba, stăruindu-i în minte, aşa cum ies din apa mării epavele, după ce s-a liniştit furtuna. Şi asta nu din pricina unui rău care ar fi sălăşluit în el, căci acceptase ideea căsătoriei cu cea mai bună intenţie, ci ca rezultat al comparaţiei şi contemplării, ajungând în cele din urmă să se convingă că „mireasa” nu era cheia vrăjită a lumii femeii. Nu ştia ce să facă pentru a rămâne credincios bunelor intenţii pe care le aşternuse în calea căsătoriei. Se pare că cel puţin o parte a viselor sale naive – bănuiala că ar putea să renunţe la lumea din afară şi să rămână toată viaţa în braţele soţiei – nu se va putea împlini.

Simte acum că nu va fi cu putinţă, că din când în când va trebui să fugă de sine, de gândurile şi dezamăgirea lui. Ca şi cu un cântăreţ mare – dacă o lungeşte prea mult cu preludiile, ascultătorii încep să se plictisească şi ar dori să-l audă interpretând şi *dawr*-uri. Pe urmă, dacă va mai ieşi din temniţa lui, se va mai întâlni şi cu alţi bărbaţi căsătoriţi şi s-ar putea să găsească la ei un răspuns liniştitor. Pentru întrebările ce nu-i dau pace. Nu va fi un leac tămăduitor pentru orice boală, dar nici nu crede că ar putea exista aşa ceva. E mai bine ca de acum înainte să nu-şi mai facă planuri de lungă durată, fiindcă ele nu întârzie să se năruie, râzându-şi de pretinsa lui capacitate de a prevedea. Să se limiteze la a-şi organiza viaţa pas cu pas, până când va vedea unde va acosta – şi să înceapă cu propunerea soţiei sale de a ieşi în societate împreună.

Într-o seară, Yasin ieşi din casă împreună cu soţia, fără să spună nimănui unde are de gând să se ducă, chit că stătuse până târziu la taclale cu mama şi cu fraţii. Această ieşire păru destul de ciudată –

pe de o parte, pentru că avea loc la o oră atât de târzie, pe de altă parte pentru că asta se întâmplă în casa stăpânului. De aceea, Khadiga se grăbi să o cheme pe Nur – slujnica miresei — şi să o întrebe ce ştie despre stăpâna ei.

— S-au dus la Kuşkuş Bek, stăpână, îi răspunse slujnica pe un ton foarte natural.

— La Kuşkuş Bek?! exclamară Khadiga şi mama într-un glas.

Numele nu le era străin, căci toată lumea îngâna cântecele lui, cu toate astea, el le părea la fel de departe ca eroii basmelor sau ca Zeppelin, diavolul cerului. Dar ca Yasin să se ducă acolo împreună cu soţia era cu totul altceva, era ca şi când li s-ar spune că s-au dus la tribunal.

— Când s-or întoarce? întrebă mama, plimbându-şi ochii de la Khadiga la Fahmi, cu un fel de teamă.

— După miezul nopţii sau poate chiar înainte de revărsatul zorilor… răspunse Fahmi cu un zâmbet inexpresiv pe buze.

Mama îi făcu slujnicei semn să plece, aşteptă până dispăru şi zgomotul paşilor, apoi zise tulburată:

— Ce l-a apucat pe Yasin? Era în toate minţile când a stat cu noi. Nu-i mai este teamă de taică-său?

— Yasin are atâta minte ca să nu fi plecat într-o plimbare ca asta, îi răspunse Khadiga înfuriată. Nu mintea îi lipseşte lui, dar e de o docilitate cum n-ar trebui să fie un bărbat, îmi tai mâinile dacă nu l-a provocat ea.

— Lui Yasin îi plăceau şi înainte locurile de petrecere, interveni Fahmi, încercând să atenueze încordarea, chiar dacă prin firea sa nu putea să încuviinţeze îndrăzneala fratelui său.

Încercarea lui de a lua apărarea lui Zeinab nu făcu decât să aţâţe şi mai tare mânia Khadigăi.

— Noi nu vorbim acum despre Yasin şi despre plăcerile lui, îl întrerupse ea. El are dreptul

să se ducă în orice local şi să petreacă până în zori, ori de câte ori o avea chef. Dar să-l însoţească şi soţia lui… Asta întrece măsura! Probabil că ea a insistat să-l însoţească, altă explicaţie nu există. Mai ales că el este atât de docil şi se gudură ca o mâţă blândă. Pe urmă, din câte mi-am dat eu seama, ea nu s-ar da înapoi de la o chestie ca asta. N-aţi auzit-o cum vorbeşte despre plimbările făcute împreună cu taică-său? Dacă n-ar fi insistat, sunt sigură că n-ar fi luat-o cu el la Kuşkuş Bek – ce ruşine! – în zilele astea tulburi, când şi bărbaţii stau ascunşi în casă, ca şoarecii, de teama australienilor.

Discuţiile nu păreau să se mai oprească vreodată, căci ieşirea lor stârnise dezaprobare în toate sufletele – atât în cele vădit potrivnice, cât şi în cele care voiau să-i apere sau să rămână neutre. Numai Kamal urmărea discuţia în tăcere, fără să priceapă de ce era o crimă să mergi la Kuşkuş Bek şi de ce trebuia să se facă atâta caz de ieşirea fratelui său. Cunoştea foarte bine figurina aceea care se vindea prin bâlciuri, înfăţişând un bărbat săltând ghiduş, cu o faţă nostimă, cu barbă lungă, îmbrăcat în giubea şi cu un turban mare înfăşurat în jurul capului. Lui i se atribuiau cele mai multe cântece hazlii; ştia şi el câteva şi le îngâna împreună cu prietenul său Fu’ad – băiatul lui Gamil el-Hamzawi, omul de încredere al tatălui său. Ce-or fi având cu tipul ăsta simpatic, care se asociază în închipuirea lui cu ştrengăria şi cu veselia? Bănui şi el în cele din urmă că motivul supărării era nu atât Kuşkuş Bek, cât mai degrabă faptul că Yasin ieşise împreună cu soţia. Dacă aşa stăteau lucrurile, înţelegea de ce erau necăjiţi pe îndrăzneala lui, mai ales că nu uitase de vizita mamei la moscheea Al-Husayn şi de urmările ei. Într-adevăr, Yasin trebuia să se ducă singur sau putea foarte bine să-l ia pe el, dacă nu voia să se ducă singur, mai ales că era în vacanţă şi că obţinuse note foarte bune la şcoală.

— N-ar fi fost mai bine dacă mă lua pe mine cu el? se trezi Kamal dând glas gândurilor care îl frământau.

Întrebarea lui se potrivi ca nuca în perete.

— De-acum înainte nu te mai putem scuza că ai fi copil şi n-ai avea minte, îl repezi Khadiga.

— Puiul de gâscă înoată, adăugă şi Fahmi râzând.

Proverbul sună aspru în urechile lui Fahmi şi dându-şi seama de greşeala făcută, după privirile şfichiuitoare aruncate de mamă-sa şi de soră-sa, se grăbi să se corecteze:

— Fratele gâştei înoată, am vrut să zic.

Pe scurt, discuţia dovedea pe de o parte că Khadiga nu o putea înghiţi pe Zeinab, iar pe de altă parte că mama se temea de urmări. Amina nu mărturisise însă tot ce avea pe suflet. Ea avusese într-adevăr de mai multe ori motive să se supere pe Zeinab, dar de fiecare dată îi trecuse cu vederea greşelile, punându-le pe seama trufiei. Astăzi s-a întrecut cu gluma însă, iar mama se temu ca fata să nu atenteze la convenţii, îngăduindu-şi ceea ce – după părerea ei – nu le era îngăduit decât bărbaţilor. Ca o femeie care şi-a petrecut viaţa între patru pereţi, plătind cu sănătatea o vizită pe care îndrăznise să o facă nu la Kuşkuş Bek, ci la un locaş sfânt, condamna comportarea lui Zeinab. O blama în tăcere, dar simţea amărăciunea şi mânia mocnindu-i în suflet. „Să-şi primească pedeapsa meritată sau să se aleagă praful de toate!”, îşi zise în sine. Şi astfel inima i se umplu de obidă şi zăduf pentru prima oară în viaţa ei, acum, la nicio lună de când tânăra se mutase în casă cu ea – inima ei, care nu cunoscuse, în ciuda asprimii vieţii, decât supunerea, iertarea şi candoarea. Când se retrase în camera sa, nu-şi mai dădea prea bine seama dacă doreşte ca Allah să ierte păcatul lui Yasin – aşa cum declarase faţă de copii – sau dacă doreşte ca el sau, mai bine zis, soţia lui să primească dojenile şi pedeapsa

cuvenite. Părea să n-o intereseze pe lumea asta altceva decât apărarea tradiţiilor familiei împotriva oricărui atentat; ajunsese să ţină la aceste convenţii cu cruzime, îngropându-şi în adâncul sufletului sentimentele delicate, obişnuite; făcu apel la fidelitate, virtute şi religie pentru a se elibera de conştiinţa ei îndurerată, asemenea visului care mântuie de instinctele refulate, în numele libertăţii şi al altor înalte principii. Când veni stăpânul, era foarte îndârjită, dar mâna lui îi trezea teamă în suflet şi simţi că limba i se încâlceşte. Urmărea ce spune el şi-i răspundea la întrebări cu mintea aiurea şi cu inima tremurând, fără să ştie cum să-şi uşureze sufletul încărcat. Pe măsură ce timpul trecea, se simţea şi mai apăsată de dorinţa de a vorbi. Ar fi vrut ca adevărul să iasă singur la iveală – de pildă, să vină Yasin împreună cu soţia înainte ca el să se culce, să-şi dea singur seama de atitudinea lui reprobabilă şi s-o înfrunte pe mireasa nechibzuită pentru fapta ei, fără ca ea să aibă vreun amestec sau să-i spună ceva. Nu este mai puţin adevărat că asta o şi mâhnea în aceeaşi măsură în care o liniştea. Aşteptă cu nerăbdare, doar-doar se va auzi o bătaie în poartă. Clipele se scurgeau fără să se întâmple nimic şi, în cele din urmă, stăpânul căscă şi-i zise, biruit de somn:

— Stinge lampa!

Se simţea înfrântă şi limba i se dezlegă.

— S-a făcut târziu, iar Yasin cu soţia nu s-au întors încă, zise ea tulburată, mai mult în şoaptă, ca şi cum ar fi vorbit singură.

— Cu soţia? se miră stăpânul, uitându-se fix în ochii ei. Dar unde s-au dus?

Femeia înghiţi în sec şi o cuprinse teama şi de stăpân, şi de ea însăşi.

— Slujnica zice că s-ar fi dus la Kuşkuş Bek… îngăimă ea.

— Kuşkuş?

Glasul răsună plin de mânie, iar ochii aprinşi de băutură îi scăpărară. Îi puse întrebare după

întrebare, bombănind sau mugind, până ce îi pieri somnul şi refuză să se mişte înainte de a se întoarce cei doi „rătăciţi”. Aşteptă fierbând de furie. Mânia lui o sperie, ca şi când ea ar fi fost vinovată, îi păru rău de ceea ce îi spusese. Ar fi făcut orice ca să-şi poată repara greşeala. O năpădiră mustrările de cuget. Oare n-ar fi fost mai bine dacă ascundea păcatul lor şi le atrăgea ea atenţia a doua zi, dacă voia cu adevărat să nu li se întâmple nimic rău? Dar ea le pregătise cu rea intenţie nenorocirea. Avea remuşcări, care-i ardeau sufletul fără milă. Începu să-l roage pe Allah – rostindu-i numele nu fără sfială – să-i apere şi să fie blând cu ei toţi. Minutele se scurgeau, lovindu-i inima fără milă.

— A venit Kuşkuş… îl auzi pe stăpân zicând batjocoritor într-un târziu.

Ciuli urechile şi căută cu privirea prin fereastra deschisă spre curte. Ajunse până la ea scârţâitul porţii care se închidea. Stăpânul se ridică şi ieşi. Se ridică şi ea, dar nu se putu mişca din loc de ruşine. Inima îi bătea din ce în ce mai tare. „Poftiţi în camera mea”, îl auzi pe stăpân, adresându-se celor doi pe un ton poruncitor. Teama ei ajunse la limită. Ieşi din cameră mai mult în fugă. Stăpânul se întoarse, urmat de Yasin şi Zeinab. Se uită la fată fix, pătrunzător, ignorându-l pe Yasin. Apoi îi zise hotărât, străduindu-se să nu fie brutal.

— Ascultă bine ce-ţi spun, fata mea. Tatăl tău mi-e ca un frate sau chiar mai mult. Tu eşti pentru mine la fel ca Aişa şi Khadiga. Aş fi vrut să nu-ţi tulbur niciodată seninătatea, dar sunt lucruri care nu pot fi trecute cu vederea, aşa cum este şi rămânerea unei fete în afara casei până la acest ceas din noapte. Să nu crezi că ai o scuză în faptul că soţul a fost cu tine, căci un soţ care desconsideră propria lui demnitate într-atât nu va fi scutit de greutăţi. Şi din păcate el este primul care te împinge la ele. Cum sunt sigur că tu eşti

nevinovată sau, mai bine zis, n-ai nicio vină în afară de faptul că vii în întâmpinarea mofturilor lui, eu te rog să mă ajuţi ca să-l aducem pe calea cea bună, nemailăsându-te altă dată ademenită de el spre asemenea fapte.

Fata rămăsese consternată, dar nu avu curajul să scoată o vorbă, cu atât mai puţin să-l contrazică – cu toate că se bucurase de o anumită libertate în casa tatălui ei. Probabil că, mutându-se în noua casă, în mai puţin de o lună de zile ajunsese să se molipsească şi ea de maladia supunerii oarbe în faţa voinţei lui, ca toţi ceilalţi din familie. Ea ar fi putut să-i aducă drept contraargument faptul că însuşi tatăl ei consimţise de mai multe ori s-o ia cu el la cinema şi că el n-ar avea dreptul s-o oprească de la un lucru pe care soţul i-l îngăduie. În plus, era convinsă că nu încălcase vreo interdicţie şi nici normele bunei-cuviinţe. Toate astea îi veniră în minte, dar nu îndrăzni să spună niciun cuvânt în faţa ochilor lui, care o străpungeau, impunându-i supunere şi respect, şi a nasului mare, asemenea unui pistol îndreptat spre ea, cum stătea el cu capul ridicat. Socoti că cel mai potrivit era să păstreze buna-cuviinţă şi să-i arate supunere.

— Ai vreo obiecţie faţă de ce ţi-am spus? o întrebă el la sfârşit, de parcă ar fi vrut să continue discuţia.

Clătină din cap, iar buzele ei desenară cuvântul „nu” fără să-l rostească.

— Ne-am înţeles! încheie el. Acum du-te în dormitor.

Ieşi, simţind că i s-a scurs tot sângele din obraji. Stăpânul se îndreptă apoi spre Yasin, care ţinea ochii în pământ.

— Pricina este foarte serioasă, dar ce pot să fac? se lamentă el, clătinând din cap. Nu mai eşti copil, că dac-ai fi, ţi-aş crăpa capul. Din păcate, eşti bărbat însurat şi slujbaş. Dacă tu nu te sfieşti să faci probleme, eu ce pot să-ţi fac? Acesta este efectul educaţiei ce ţi-am dat-o? Apoi, fără să se

mai lamenteze: Ce te-a apucat? Unde-i demnitatea ta de bărbat? Nu-mi vine să cred că s-a putut întâmpla aşa ceva.

Yasin nu ridică ochii din pământ şi nu scoase o vorbă. Tăcea. Tată-său îşi închipui că el îşi recunoaşte în felul ăsta vina, dar asta nu-l liniştea câtuşi de puţin. De unde să-i treacă prin cap că Yasin era ameţit de băutură şi de-aia stă aşa spăsit? Oricum, vina era prea mare ca să lase lucrurile să se termine astfel. Dacă nu mai poate recurge la vechiul tratament, cu bâta, trebuie în orice caz să se arate neînduplecat, căci altfel riscă să-şi piardă autoritatea asupra familiei.

— Nu ştii că eu nu i-am îngăduit soţiei mele nici să meargă până la moscheea Al-Husayn? întrebă el. Cum de te-ai lăsat ispitit să-ţi cari nevasta după tine şi să rămâi cu ea acolo până după miezul nopţii? Dobitocule, te duci spre prăpastie şi o târăşti şi pe nevastă-ta după tine. Ce diavol te stăpâneşte?

Yasin găsi în tăcere cel mai bun refugiu pentru a nu se da de gol. De altfel, el îşi propuse să trateze întâmplarea cu uşurinţă şi porni să rătăcească aiurea cu mintea. Vedea imagini care dansau sau se legănau în închipuirea sa. Deşi simţea că-l trec năduşelile, glasul tatălui nu putu să alunge melodiile cântate de bufoni la teatru, care continuau să-i stăruie în minte. Fără voia lui, îl năpădeau din când în când ca nişte fantome, şoptindu-i:

Hainele-mi le vând în suq.
Malban *scumpă, să te ţuc…*
Ca basbusa[95] *mi-eşti de dragă.*
Ştie asta-o lume-ntreagă.

Aci dispăreau, aci apăreau din nou. Tăcerea lui îl scoase din sărite pe taică-său şi se trezi cu el urlând:

— Vorbeşte! Spune-mi ceva! Sunt hotărât să nu las lucrurile să treacă aşa de simplu.

Se temu că dacă o să tacă în continuare o să-l irite şi mai tare şi se hotărî să zică ceva, sperând că ar putea să-l mai îmbuneze.

— Tatăl ei o trata cu oarecare îngăduinţă, bâigui el. Recunosc că am greşit.

— Acum nu mai e în casa tatălui ei! izbucni stăpânul, fără sa dea atenţie scuzei de la sfârşit. Trebuie să respecte moravurile familiei noastre. Tu îi eşti soţ şi stăpân şi numai de tine depinde ce-o să facă. Vreau să ştiu cine este vinovat de ieşirea ei, tu sau ea?

Deşi era binişor afumat, simţi că i se întinde o cursă şi îngăimă, încercând să scape:

— Când a aflat că vreau să ies, m-a rugat s-o iau cu mine.

— Ce fel de bărbat eşti tu? se zborşi stăpânul. Răspunsul trebuia să fie o palmă. Numai bărbaţii le strică pe femei. Nu toţi ştiu cum trebuie să se poarte cu ele. Apoi exasperat: Să te duci tu cu ea într-un loc unde femeile dansează pe jumătate goale!

Îi veniră în faţa ochilor imaginile pe care le tulburase tatăl său când îl întâmpinase în capul scării. Tocmai începuse să-i răsune din nou în urechi melodia „Hainele-mi le vând…”, când se trezi cu tată-său ameninţându-l:

— Casa asta are o lege pe care tu o ştii bine. Obişnuieşte-te s-o respecţi dacă vrei să mai rămâi în ea.

47

Aişa puse tot sufletul în ajutorul pe care i-l dădu Khadigăi ca să se gătească – părea să fie treaba cea mai plăcută din viaţa ei. Îmbrăcată în mireasă, Khadiga era pregătită să pornească spre casa mirelui. Potrivit obiceiului ei de a subestima serviciile făcute de alţii, nu se sfii să pretindă că

înfăţişarea ei agreabilă se datorează înainte de orice altceva faptului că este planturoasă. „Frumuseţea” ei nu mai era acum – când o ceruse în căsătorie un bărbat, după ce o văzuse cu propriii lui ochi – pricină ca să-şi facă gânduri. Numai că sentimentul de nostalgie la amintirea apropiatei despărţiri o apăsa din ce în ce mai tare, căci nimic nu-i fusese mai scump pe lume decât familia şi casa ei – de la părinţii adoraţi, până la terasa cu orătăniile şi cu grădina de glicină şi iasomie. Nici chiar căsătoria după care tânjise atâta amar de vreme nu putea să-i aline amărăciunea despărţirii. Înainte de a fi cerută în căsătorie, parcă nici nu-i păsa de casa ei. Probabil că mâhnirea şi frământările copleşitoare ale vieţii ei agitate estompaseră sentimentele adânci şi sincere, căci dragostea – ca şi sănătatea – nu contează când iubiţii sunt împreună, dar devine de nepreţuit când ei se despart. Acum, când se liniştise în privinţa viitorului, inima ei nu putea să treacă de la o stare la alta decât foarte greu.

Kamal se uita la ea tăcut. N-o mai întrebă dacă o să se mai întoarcă; acum era încredinţat că fetele după ce s-au măritat nu se mai întorc. „O să vin în vizită pe la voi mereu când ies de la şcoală”, mormăi el, adresându-li-se celor două surori. Îi răspunseră amândouă că va fi bine-venit, dar speranţele mincinoase nu-l mai puteau amăgi. O vizitase în mai multe rânduri pe Aişa, însă niciodată n-o mai găsise pe Aişa cea dinainte de nuntă. În locul ei găsea acum o doamnă care trebuia să se dichisească înainte de a se întâlni cu el, care îl întâmpina cu o afectare exagerată, făcându-l să se simtă străin. Apoi, nu reuşea să rămână nicio clipă doar cu ea, ci mai tot timpul era acolo şi soţul ei, distrându-se cu ţigările şi pipa, ori mângâind, din când în când, strunele unei lăute. Nici Khadiga nu va fi altfel. Nu mai are alt prieten în casă în afară de Zeinab. Dar ea nu se arată

binevoitoare cu el decât în prezenţa mamei – cum dispare mama, cum nu-i mai dă nicio atenţie.

Cu toate că nu avea sentimentul că va pierde pe cineva drag prin plecarea Khadigăi din casă, Zeinab protestă faţă de atmosfera gravă şi tăcerea care învăluiau ziua nunţii. De fapt, ea se folosi de prilej pentru a-şi declara nemulţumirea şi mânia împotriva samavolniciei stăpânului. „N-am mai văzut casă ca a voastră, în care să fie interzis ceea ce este în realitate îngăduit”, zise ea batjocoritor. „Năpastă, nu alta!” Nu putu să nu-şi ia rămas-bun de la Khadiga fără să-i facă şi ea măcar un compliment. Îi elogie calităţile de „gospodină”, zicându-i că va fi o fală pentru soţul ei.

— Nimic nu i se poate reproşa în afara limbii ascuţite, adăugă Aişa, după ce confirmă vorbele rostite de Zeinab. N-ai făcut cunoştinţă cu ea încă?

— Nu – slavă Domnului! Dar i-am văzut pe alţii făcându-i proba… răspunse ea, abţinându-se cu greu să nu râdă.

Izbucniră toate trei în hohote, inclusiv Khadiga. La un moment dat, se treziră însă cu mamă-sa ascultând atentă şi făcându-le semn să tacă: „Sst!”. Zarva de afară ajunse până la ele.

— A murit domnul Ridwan! izbucni Khadiga alarmată.

E adevărat că boala domnului Muhammad Ridwan se agravase foarte tare în ultimul timp şi tocmai de aceea Maryam împreună cu mamă-sa se scuzaseră că nu vor putea veni la nuntă. Khadiga îşi dăduse seama imediat de pricina zarvei de afară. Mama ieşi în grabă şi, după câteva minute, se întoarse, anunţându-le cu adâncă părere de rău:

— Şeicul Muhammad Ridwan a murit într-adevăr… Neplăcută situaţie!

— În orice caz, noi avem scuze, zise Zeinab imediat. Nu putem nici să amânăm nunta, nici să-l împiedicăm pe mire să şi-o sărbătorească aşa cum se cuvine în casa lui, care – slavă lui Allah! – este

destul de departe. Ce v-aţi putea dori de fapt mai mult decât tăcerea asta adâncă? adăugă ironic.

Khadiga văzu însă un semn rău în această veste şi inima i se strânse de teamă.

— Doamne… binevoitorule… spuse ea în şoaptă.

Mama citi gândurile fetei şi simţi că i se pune o gheară în piept, dar refuză să se lase pradă disperării şi nu vru s-o lase nici pe fiica ei să se piardă cu firea.

— Noi n-avem niciun amestec în ce hotărăşte Allah, zise mama, încercând să pară indiferentă. Viaţa şi moartea sunt în mâna lui… iar pesimismul este de la diavol.

Yasin şi Fahmi, după ce se îmbrăcaseră, îşi făcură apariţia în camera miresei. Ei o anunţară pe mama că, având în vedere lipsa de timp, stăpânul se dusese singur la familia domnului Ridwan, ca să prezinte condoleanţe în numele familiei. Apoi Yasin se uită fix la Khadiga şi zise râzând:

— Domnul Ridwan n-a mai vrut să rămână în viaţă când a aflat că o să pleci de lângă el.

Îi răspunse cu un zâmbet stins, iar el nu pricepu ce se ascundea în spatele lui. Continuă să o studieze atent, clătinând din cap, ca şi când ar fi fost mulţumit, şi o înţepă din nou cu vorba, oftând:

— A avut dreptate cine-a zis că „haina de mătase te face mireasă”.

Se încruntă, ca şi când ar fi vrut să-i spună că n-are chef de glume, apoi încercă să-l alunge, zicând:

— Taci din gură… Moartea domnului Ridwan în ziua nunţii mele e un semn rău.

— Nu ştiu care din voi i-a făcut mai mult rău celuilalt, îi răspunse el râzând în continuare. Nu-ţi face nicio grijă din pricină că a murit el. Eu mă tem pentru tine mai mult de limba ta. Mai bine în ea ai vedea tu un semn rău. Sfatul pe care ţi l-am dat, şi nu mă sfiesc să ţi-l dau şi în clipa asta, este

să-ţi moi limba într-un sirop cu mult zahăr, ca să se mai îndulcească şi să fie mai blândă cu mirele.

În clipa aceea interveni Fahmi, cu delicateţea lui obişnuită:

— Oricum ar sta lucrurile cu domnul Ridwan, ziua nunţii tale este binecuvântată, căci s-a întâmplat în sfârşit un lucru atât de mult aşteptat – s-a declarat armistiţiul.

— Aproape că şi uitasem de asta! exclamă Yasin. Nunta ta nu e singura minune din această zi. S-a întâmplat un lucru pe care lumea îl aştepta de ani de zile – Ghilyum a capitulat şi războiul a luat sfârşit.

— Se termină cu scumpetea şi cu australienii? întrebă mama.

— Bineînţeles… bineînţeles… răspunse Yasin râzând. Şi cu scumpetea, şi cu australienii… şi cu limba Khadigăi *hanem.*

Ochii lui Fahmi lăsau să se vadă că el se gândeşte la altceva.

— Nemţii au fost învinşi, zise el, ca şi când şi-ar fi vorbit sieşi. Cine şi-ar fi închipuit aşa ceva? De astăzi încolo n-o să mai putem spera că Abbas Muhamad Farid o să se mai întoarcă. S-au dus speranţele în legătură cu califatul[96]. Steaua englezilor continuă să se ridice, iar steaua noastră apune.

— Doi au câştigat din acest război – englezii şi sultanul Fu'ad, zise Yasin. Nici ei nu visaseră să-i învingă pe nemţi, nici el nu visase la tron. Tăcu o clipă, apoi continuă pe tonul şfichiuitor de mai înainte: Şi a treia, care n-a avut un noroc cu nimic mai mic decât ceilalţi doi, este mireasa noastră, căci nici ea nu visa să aibă parte de aşa mire.

— Nu vrei deloc să mă laşi să plec din casa asta fără să te înţep, îi răspunse Khadiga, aruncându-i o privire ameninţătoare.

— Mai bine mă predau şi eu şi accept armistiţiul, căci nu mă simt mai puternic decât

Ghilyum şi Hindenburg, zise el, bătând în retragere.

Yasin îşi îndreptă atenţia apoi spre Fahmi. După faţa lui, îşi dădu seama că-l preocupă lucruri care nu se potrivesc cu această ocazie fericită.

— Lasă politica acum şi pregăteşte-te pentru petrecere şi pentru mâncăruri şi băuturi alese, îl încurajă el.

Toate gândurile şi temerile care o năpădiseră pe Khadiga erau însă dominate de întâlnirea cu tatăl ei. Dimineaţa, o chemase şi stătuse de vorbă cu ea între patru ochi. O întâmpinase cu multă amabilitate şi generozitate, care veniseră ca un balsam peste timiditatea şi teama ce o cuprinseseră în clipa când o chemase la el.

— Domnul să-ţi călăuzească paşii, să izbândeşti şi să ai parte de linişte, îi zisese el cu o delicateţe deosebită. N-aş putea să-ţi dau altă povaţă mai bună decât s-o urmezi pe mamă-ta întru totul.

I-a întins mâna şi ea i-a sărutat-o. Khadiga a ieşit din camera lui aproape fără să vadă pe unde mergea, din pricina emoţiei. „Ce blând, delicat şi generos este!”, repetă ea de mai multe ori. Îşi aminti cu inima plină de fericire îndemnul lui „s-o urmezi pe mamă-ta întru totul”.

— Asta nu înseamnă că te socoteşte o soţie model? o întrebă pe mamă-sa, care o asculta cu obrajii îmbujoraţi şi pleoapele tremurând. Ce femeie fericită eşti! exclamă apoi într-o izbucnire de bucurie. Cine ar putea să creadă toate astea? Parcă ar fi fost un vis frumos! Cum de-a fost în stare de atâta afecţiune?

Se rugă pentru el îndelung, simţind cum o copleşesc lacrimile.

După aceea veni *Umm* Hanafi ca să le anunţe că au sosit maşinile.

48

La cafeaua de după-amiază nu va mai fi prezentă de-acum înainte nici Khadiga, dar absenţa ei va lăsa un gol pe care cu greu ar putea să-l umple cineva. Întâlnirii de fiecare zi i se răpea de fapt spiritul şi vigoarea; ea va fi lipsită de glume, de veselie şi de ciorovăiala nevinovată. Cum îşi spunea Yasin în sinea lui, ea era pentru această întâlnire ca sarea în bucate – sarea în sine nu este plăcută, dar mâncarea fără ea nu are niciun gust. Nu-şi rostise însă cu glas tare gândurile, din respect pentru soţia lui, căci în ciuda dezamăgirii pe care i-o provocase căsătoria, evita să-i rănească sentimentele şi mai ales să-i stârnească bănuieli în legătură cu petrecerile lui neîntrerupte de la „cafenea”, aşa cum pretindea faţă de ea. Cum el era înclinat mai degrabă spre glumă decât spre seriozitate – dacă exista aşa ceva – pierdea acum un tovarăş care îi venea întotdeauna în întâmpinare. De acum înainte va trebui să se mulţumească doar cu foarte puţin. Se aşează pe canapea, cu picioarele sub el, sorbind încet din cafea, şi-n vremea asta se uita la canapeaua din faţa lui, pe care stăteau mamă-sa, soţia lui şi Kamal, discutând de zor cine ştie ce fleacuri. Se mira – pentru a câta oară? – de ursuzenia lui Zeinab şi găsi că avusese dreptate Khadiga când o acuzase că este „nesuferită”. Apoi deschise pe rând *Diwan al-hamasa* şi *Ghadat Karbala* şi se apucă să-i citească lui Kamal sau să-i povestească din ce citise el mai înainte. Se întoarse spre dreapta şi-l văzu pe Fahmi gata-gata să vorbească. Despre ce oare? Despre Muhammad Farid? Despre Mustafa Kamil? Cine ştie? Era sigur însă că era gata-gata să vorbească. De când s-a întors de la facultate, a stat tot timpul posomorât. Să-l zgândăre el? Nu, n-are nevoie!

— Ai aflat ştirile? îl întrebă cu vădit interes Fahmi, când îl surprinse uitându-se la el.

Pe el îl întreabă de ştiri? Am nenumărate ştiri! Căsătoria este cea mai mare păcăleală! După

câteva luni, soţia devine ca uleiul de ricin pe gâtlej! Să nu-ţi pară rău că ai pierdut-o pe Maryam, politician naiv ce eşti! Mai vrei şi alte ştiri? Am foarte multe, dar sunt sigur că nu te interesează! Pe urmă, nici n-am curajul să ţi le spun în gura mare, de faţă cu nevastă-mea. Îi veni în gând un vers din Aş-Şarif:

„Eu vorbe de dor multe am a-ţi spune.
De n-ar fi priveghiul ca să mi le-adune…"[97]

— Despre ce ştiri e vorba? întrebă Yasin.

— Circulă un zvon ciudat printre studenţi, cum că o delegaţie egipteană alcătuită din Saad Zaghlul Paşa, Abd el-Aziz Fahmi Bek şi Ali Şaarawi Paşa s-ar fi dus ieri la sediul viceregelui şi i-ar fi cerut abolirea protectoratului şi proclamarea independenţei…[98]

Yasin ridică din sprâncene sceptic şi în ochii lui se putea citi că lucrurile începeau să-l intereseze. Numele lui Saad Zaghlul nu-i era cu totul nou, dar nu-i spunea mai nimic; îl asocia cu nişte incidente mai de demult, aproape uitate şi nimic altceva, mai ales că nu-l prea interesau chestiunile politice. Celelalte două nume le auzea însă pentru prima oară. Ele i se părură la fel de ciudate ca şi iniţiativa de care pomenea Fahmi, dacă treaba asta era adevărată, căci socotea că e de neconceput să se ceară englezilor independenţa Egiptului tocmai în ajunul victoriei lor asupra nemţilor şi a califatului.

— Şi ce ştii despre tipii ăştia? întrebă el.

— Saad Zaghlul este vicepreşedinte al Adunării Legislative, iar Abd el-Aziz Fahmi şi Ali Şaarawi sunt membri, răspunse Fahmi vădit nemulţumit, căci el ar fi preferat ca ei să fie din Partidul Naţional[99]. Adevărul este că nici n-am auzit de ceilalţi doi. Ştirile pe care le-am aflat de la colegii mei de orientare naţională în legătură cu Saad Zaghlul sunt destul de contradictorii: unii zic

că ar fi omul englezilor, alţii îl socotesc demn să stea alături de marii bărbaţi al Partidului Naţional. Oricum ar sta lucrurile, pasul pe care el a cutezat să-l facă împreună cu ceilalţi doi – mai ales că iniţiativa i-a aparţinut, după câte se spune – este demn de toată admiraţia. Nimeni n-ar fi avut curajul să facă aşa ceva, acum, după ce naţionaliştii de vază, în frunte cu Muhammad Farid, stau în surghiun…[100]

Yasin luă o mină serioasă, pentru ca celălalt să nu-şi închipuie cumva că îi nesocoteşte entuziasmul, şi murmură ca şi când s-ar fi întrebat singur:

— Să ceară abolirea protectoratului şi proclamarea independenţei?

— Am auzit şi că s-ar fi întâlnit cu sir Reginald Wingate, viceregele[101], şi că i-ar fi cerut permisiunea să meargă la Londra, să încerce să obţină independenţa.

Yasin nu-şi mai putu ascunde stupoarea şi strigă în gura mare:

— Independenţa? Tu poţi să crezi aşa ceva? Ce vrei să spui?

— Vreau să spun plecarea englezilor din Egipt sau, cum i-a zis Mustafa Kamil, evacuarea.

— Ce speranţă deşartă!

Nu-i plăcea să se angajeze în discuţii politice, dar când
Fahmi îl provoca, venea în întâmpinarea lui, ferindu-se să-l supere, şi încerca să se amuze. Erau şi lucruri care îl interesau, dar nu într-atât încât să se entuziasmeze. Împărtăşea speranţele lui, dar rămânea impasibil. Dintotdeauna mărturisise că nu-l interesează aceste aspecte ale vieţii publice, preferând să-şi vadă de distracţiile şi plăcerile lui. De aceea, nu fu prea atent la vorbele lui Fahmi şi îl mai întrebă o dată:

— Crezi că este posibil aşa ceva?

— Nu trebuie să te resemnezi, frate! îi răspunse Fahmi cu acelaşi entuziasm, dar pe un

ton mustrător.

Vru să-l ia în zeflemea, aşa cum făcea de obicei în astfel de situaţii, dar reuşi să se stăpânească şi îl întrebă, prefăcându-se serios:

— Şi cum am putea să-i dăm afară?

— Păi, tocmai de-asta a cerut Saad să meargă la Londra împreună cu tovarăşii săi. Să vadă ce se poate face, răspunse Fahmi încruntat, după ce stătu puţin pe gânduri.

Mama urmărea discuţia lor cu un interes deosebit, străduindu-se să-i priceapă tâlcul. Întotdeauna îi stârniseră curiozitatea lucrurile care depăşeau pălăvrăgeala zilnică din casă. Ba pretinsese chiar că le înţelege şi nu se sfiise, ori de câte ori avusese prilejul, să se amestece şi ea în vorbă, fără să-i pese de dispreţul amestecat cu condescendenţă pe care îl stârneau părerile ei de multe ori. Nimic nu-i putea potoli interesul pentru lucrurile „mari", izvorât din aceeaşi pasiune pe care o arată faţă de lecţiile de religie sau faţă de cunoştinţele de istorie şi geografie ale lui Kamal. Aşa încât ştia ceva despre Mustafa Kamil, Muhammad Farid şi efendi cel detronat. Devotamentul lor faţă de ideea califatului îi apropiase în imaginaţia ei de rangul de sfinţi, căci ea era obişnuită să-i judece pe bărbaţi după atitudinea lor faţă de chestiunile religioase. Când Fahmi pomeni că Saad şi tovarăşii lui vor să meargă la Londra, părăsi tăcerea pe neaşteptate şi întrebă:

— Ce ţară mai este şi Londra asta?

— Londra este capitala Marii Britanii, Parisul este capitala Franţei şi Capul este Capitala Capului… îi răspunse Kamal cântat, aşa cum spun copiii lecţiile la şcoală.

Apoi se aplecă şi îi şopti la ureche: Londra este ţara englezilor!

— O să meargă în ţara englezilor ca să le ceară să plece din Egipt? îl întrebă mama pe Fahmi, nedumerită. Aşa ceva nu se prea cade.

Adică vii la mine în casă, dar vrei să mă alungi din casa ta!

El se uită la ea zâmbind cu reproş, vădit deranjat că îl întrerupsese.

— Cum să le ceară să plece din ţara noastră după ce-au stat atâta? continuă ea, închipuindu-şi că îl convinge. De când mă ştiu şi de când vă ştiţi şi voi, aici au fost. Păi, ar fi omeneşte, după ce ne-au ţinut tovărăşie atâta vreme, să le spunem „plecaţi acasă!”? Şi pe deasupra să le-o spunem şi în ţara lor!

Fahmi zâmbi exasperat, în timp ce Yasin izbucni în hohote.

— Cum o să îndrăznească să le spună aşa ceva în ţara lor? întrebă şi Zeinab pe un ton serios. Dacă îi omoară englezii? N-o să ştie nimeni ce s-a întâmplat cu ei. Nu mai putem fi în siguranţă nici în ţara noastră, pe străzile mai izolate, din cauza soldaţilor lor. Ce-o să li se întâmple atunci acelora care sunt ispitiţi să se ducă la ei acasă?

Yasin ar fi vrut să continue gluma cu cele două femei, dar îşi dădu seama că ele îl scot din sărite pe Fahmi şi reluă discuţia întreruptă:

— Fără îndoială că ele au dreptate, dar nu se pricep să exprime cum trebuie ce gândesc. Spune-mi, frate, ce o să poată face Saad în faţa unui stat care este în prezent stăpân incontestabil al lumii?

Mama aprobă cuvintele lui cu un semn din cap, ca şi când i-ar fi fost adresate ei.

— ’Arabi Paşa a fost cel mai mare şi cel mai curajos bărbat, zise ea. Nu se pot compara cu el nici Saad şi nici alţii. A fost un cavaler şi un luptător. Şi cu ce s-a ales de la englezi, copii? L-au prins şi l-au trimis pe urmă în surghiun, într-o ţară de dincolo de soare.

— Mamă, nu vrei să ne laşi să vorbim? zise Fahmi, pe un ton rugător, dând de înţeles însă că e deranjat.

Zâmbi puţin sfioasă, temându-se să nu-l înfurie, şi zise cu blândeţe, ca şi cum s-ar scuza:

— Fiecare luptător cu soarta lui… Să se ducă, în paza lui Allah! S-ar putea să obţină bunăvoinţa marii regine.

— La ce regină te referi? se trezi tânărul întrebând-o, mirat.

— Regina Victoria, fiule. Nu aşa o cheamă? Tot timpul vorbea tata despre ea… Ea a poruncit ca ’Arabi să fie surghiunit… Dar se zice că ar fi avut o admiraţie deosebită pentru curajul lui.

— Dacă l-a surghiunit pe cavalerul ’Arabi, poate foarte bine să-l surghiunească şi pe bătrânul Saad, nu-i aşa? zise Yasin zeflemitor.

— Oricum ar fi, e şi ea femeie şi are în piept o inimă delicată. Dacă o să se priceapă să-i vorbească frumos, s-ar putea să-i intre în graţii şi să fie cumsecade cu ei.

Logica femeii, care se pornise să pălăvrăgească despre vestita regină ca şi cum ar fi vorbit despre *Umm* Maryam sau despre vreo altă vecină, îl ispiti pe Yasin să uite de Fahmi şi să continue dialogul cu ea.

— Cam ce crezi c-ar fi bine să-i zică? o provocă el.

Se îndreptă de spate, la auzul întrebării, tresărind de bucurie. După cum îşi arcuise sprâncenele, se putea ghici că îşi caută răspunsul la întrebarea lui Yasin, dar Fahmi îi întrerupse gândurile şi îi zise scurt:

— Regina Victoria a murit de multă vreme, nu-ţi mai bate capul de pomană.

În clipa aceea, Yasin observă prin deschizătura ferestrei că se lăsase seara şi îşi dădu seama că e timpul să-şi ia rămas-bun şi să plece la petrecerea lui. Ştia că Fahmi ar fi avut chef să continue vorba şi, de aceea, se simţi dator să se scuze într-un fel.

— Sunt bărbaţi în toată firea şi au înţeles la ce primejdie se expun. Fără îndoială că ei şi-au luat toate măsurile pentru a reuşi, zise el ridicându-se. Nu ne rămâne decât să le urăm succes!

Ieşi, făcând semn lui Zeinab să-l urmeze pentru a-i pregăti hainele. Fahmi îl conduse cu o privire ostilă, supărat că nu reuşise să găsească la el o participare pe măsura entuziasmului din sufletul său. Se aprindea şi vorbea cu patos când era vorba de mişcarea naţională. Vedea o lume nouă, o patrie nouă, o casă nouă, o familie nouă – toate înfiorându-l cu ardoare. Dar se trezea în atmosfera terifiantă a indiferenţei şi naivităţii şi asta îl ucidea. Ar fi vrut ca noaptea să treacă într-o clipită şi să se trezească din nou printre colegii săi, ca entuziasmul să-l poarte din nou către lumea aceea de vise şi glorie. Yasin întrebase ce-ar putea să facă el în faţa unei ţări socotite pe drept cuvânt stăpână a lumii. Nici el nu-şi dădea seama prea bine ce ar putea să facă, dar în adâncul inimii lui aprinse ştia că ceva se va putea totuşi face. Simţea lucrul ăsta în inima şi în sângele lui. Trebuie să se întâmple ceva! Altfel viaţa rămâne searbădă şi n-are niciun sens!

49

Strada pe care se afla prăvălia domnului Ahmad era, ca de obicei, plină de trecători, căruţe şi clienţi ai dughenelor înghesuite una într-alta pe cele două laturi.

Deasupra – un cer blând de noiembrie; norii subţiri ascundeau discul soarelui. Vârfurile minaretelor de la moscheile Qalaun şi Barquq se profilau pe albul imaculat al peticelor ce păreau nişte lacuri de lumină. Totul, atât pe cer, cât şi pe pământ, era ca în fiecare zi; dar un val de tulburare îi cuprinsese sufletul, aşa cum cuprinsese şi sufletele celor apropiaţi lui şi ale tuturor oamenilor, scoţându-le din starea obişnuită. Stăpânul nu-şi amintea ca lumea să se mai fi adunat vreodată, ca acum, în jurul unei singure întâmplări, nici ca inimile să mai fi bătut vreodată la unison, ca acum, sincronizate parcă de acelaşi

sentiment. Fahmi, care nu scotea o vorbă în faţa lui, dacă nu-l întreba, îi istorisise cu lux de amănunte tot ce aflase despre întâlnirea dintre Saad şi viceregе. În aceeaşi seară, prietenii îi confirmaseră la petrecere că ştirea este adevărată. De mai multe ori se trezise, la dugheană, în cursul zilei, cu clienţi pe care îi vedea pentru prima oară deschizând vorba despre această întâlnire. Dimineaţa se trezi cu şeicul Mitwalli Abd es-Samad dând buzna în dugheană, după o absenţă destul de lungă. De data asta nu se limită să îngâne cele câteva versete şi să-şi primească porţia de zahăr şi săpun, ci insistă să-i anunţe el vestea despre întâlnire, ca şi când ar fi fost primul care i-o aducea la cunoştinţă. Când stăpânul îl întrebă în glumă ce părere are despre rezultatele vizitei, şeicul îi răspunse:

— Imposibil! Imposibil să plece englezii din Egipt. Crezi că sunt nebuni să părăsească ţara fără luptă? E nevoie de luptă, iar noi nu suntem în stare să luptăm şi, prin urmare, nu-i putem da afară. Măcar dac-ar reuşi bărbaţii noştri să ne scape de australieni şi să ne aducă liniştea de mai-nainte.

Veştile şi sentimentele ce se revărsau fără întrerupere găsiră la stăpân o disponibilitate deosebită; el începu să se intereseze de chestiunile politice, să aştepte cu nerăbdare să afle ultimele noutăţi, să citească ziarele cu înfrigurare, chiar dacă în majoritatea lor păreau că apar într-o ţară străină în care n-ar exista niciun fel de tulburări şi nici un pic de entuziasm[102], să-i întâmpine pe prieteni întrebându-i din priviri ce veşti îi mai aduc. În această stare se afla când se trezi cu Muhammad Iffat intrând la el în dugheană. După privirea lui pătrunzătoare şi graba cu care se mişca, îşi dădu seama că nu se abătuse pe la el doar ca să bea o cafea sau să-i povestească ceva. Stăpânul simţi că vine în întâmpinarea sufletului său agitat şi dornic şi de aceea i-o luă înainte şi îi

zise, în vreme ce-şi făcea loc printre clienţii pe care îi servea Gamil el-Hamzawi:

— Bună dimineaţa! Ce ştiri ai, leule?

Domnul Muhammad Iffat îşi ocupă locul obişnuit de lângă birou, zâmbind puţin mirat. Întrebarea adresată de stăpân şi repetată de fiecare dată când se întâlnea cu câte un prieten era de fapt o recunoaştere a importanţei lui în aceste zile tulburi, fiindcă toţi ştiau că are rude sus-puse. El fusese de fapt veriga de legătură între cercul lui iniţial de prieteni, alcătuit din negustori, şi înalţii funcţionari şi avocaţii care li se alăturaseră cu trecerea timpului, chiar dacă domnul Ahmad se bucura de cea mai mare simpatie printre. Aceştia pentru calităţile lui deosebite. Legăturile sale de rudenie se bucuraseră întotdeauna de consideraţie din partea negustorilor, care se uitau cu admiraţie la funcţionari şi la titraţi, dar însemnătatea lor sporise infinit în aceste zile, când noutăţile erau mai preţioase decât apa şi decât mâncarea. Domnul Iffat desfăcu o coală, pe care o ţinea sul în mâna dreaptă, şi zise:

— Încă un pas… Nu mai transmit doar ştirile. Am primit acum şi însărcinarea să merg cu această împuternicire binecuvântată la tine şi la alţi prieteni distinşi şi generoşi. Îi întinse coala şi îi şopti zâmbind:

— Citeşte!

Stăpânul o luă şi citi:

„Noi, semnatarii de mai jos, îi împuternicim pe domnii Saad Zaghlul Paşa, Ali Şaarawi Paşa, Abd el-Aziz Fahmi Bek, Muhammad Ali Alawiya Bek, Abd el-Latif al-Mikbati, Muhammad Mahmud Paşa, Ahmad Lutfi as-Sayyid Bek, precum şi pe aceia pe care vor socoti de cuviinţă a-i mai coopta, să facă uz de toate mijloacele paşnice, legale pentru dobândirea independenţei depline a Egiptului."[103]

Stăpânul zâmbea încântat în vreme ce citea numele membrilor Delegaţiei Egiptene, de care

avusese ocazia să mai audă în ultima vreme.

— Ce vrea să însemne hârtia asta? întrebă el.

— Nu vezi semnăturile? îi răspunse celălalt. Iscăleşte dedesubt şi cheamă-l şi pe Gamil el-Hamzawi să-şi pună semnătura. E unul din exemplarele împuternicirii tipărite de delegaţie pentru a le semna poporul. Astfel, ea va dobândi calitatea de reprezentant al naţiunii egiptene.

Stăpânul luă stiloul şi semnă fericit, aşa cum se putea citi în ochii lui albaştri şi pe zâmbetul delicat, mândru că îi împuterniceşte pe Saad şi tovarăşii lui – acei bărbaţi care puseseră stăpânire pe minţile şi pe inimile tuturor, deşi deveniseră doar de curând cunoscuţi, mişcând pasiunile înăbuşite în adânc, aşa cum cineva care suferă de o maladie cronică, incurabilă îşi leagă speranţele de un medicament nou, folosit pentru prima oară. Îl chemă pe El-Hamzawi şi-i ceru şi lui să semneze. Apoi se întoarse spre prietenul său şi zise, vădit preocupat:

— Chestiunea e serioasă, din câte se pare.

— Foarte serioasă, răspunse Muhammad, lovind uşor marginea biroului cu pumnul. Mergem înainte cu hotărâre. N-ai auzit de ce s-a tipărit această împuternicire? Se zice că Englezul ar fi întrebat în ce calitate i s-au adresat Saad şi cei doi tovarăşi ai lui în dimineaţa zilei de 13 noiembrie şi delegaţia a recurs la această împuternicire, pentru a-i dovedi că vorbeşte în numele naţiunii.

— Ce bine ar fi fost dacă s-ar fi aflat şi Muhammad Farid printre noi în clipele astea! exclamă stăpânul copleşit de emoţie.

— S-au alăturat delegaţiei şi Muhammad Ali Alawiya Bek şi Abd el-Latif el-Mikbati de la Partidul Naţional. Dădu din umeri, vrând parcă să se elibereze de întregul trecut. Toţi ne amintim de zarva stârnită când a preluat Saad Ministerul Învăţământului şi pe urmă Justiţia. Îmi amintesc şi acum că ziarul *Al-Liwa'*[104] i-a salutat candidatura, dar n-am uitat nici de campania ulterioară

împotriva lui. Nu-ţi pot ascunde că l-am criticat şi eu. Poate pentru că eram prea legat de răposatul Mustafa Kamil. Dar Saad a dovedit întotdeauna că merită toată admiraţia. Iar ultima lui iniţiativă îi sporeşte şi mai mult meritele.

— Ai dreptate. Să-l rugăm pe Allah să-l ajute să izbândească. Apoi, cu mai mult interes: Crezi că o să li se îngăduie să se ducă? Şi ce crezi că o să facă, dacă o să se ducă?

Domnul Muhammad Iffat făcu din nou coala sul şi se ridică, pregătindu-se să plece.

— Nu e departe ziua asta, zise el.

În drum spre uşă, stăpânul se simţi ispitit să facă o glumă, în ciuda gravităţii situaţiei.

— Ştii cât de fericit sunt de împuternicirea ta? Parcă aş fi după al optulea pahar cu Zabida, şopti el la urechea celuilalt.

Muhammad Iffat clătină din cap, ca şi când aluzia la pahar şi la Zabida l-ar fi ameţit.

— O să vedem mâine, bombăni el.

— Şi poimâine o să vedem, adăugă stăpânul din uşa dughenei, zâmbind.

Se întoarse la birou, cu zâmbetul pe buze şi cu clocotul stârnit de entuziasm în inimă. Aşa era în toate împrejurările când se afla departe de casă. Ştia să fie serios ori de câte ori era cazul, după cum ştia să descreţească frunţile cu o vorbă de duh ori de câte ori apărea un prilej. Era spontan, chiar dacă părea să aibă capacitatea ciudată de a împăca cele două stări, fără ca una să-i dăuneze celeilalte. Gluma era pentru el o necesitate, ca şi seriozitatea. De aceea, el nu reuşise niciodată să fie foarte serios sau numai serios. Asta explică şi participarea sa pur afectivă la mişcarea naţională. El nu-şi propusese niciodată să facă ceva care să schimbe faţa lumii, care îi plăcea şi îl amuza aşa cum era ea şi n-ar fi vrut să o vadă altfel. Nu-i trecuse niciodată prin cap să se înscrie în vreun comitet al Partidului Naţional – cu toate că se simţea foarte legat de principiile lui – şi cu atât

mai puţin să meargă la vreo adunare de-a lui. Asta ar fi însemnat să-şi irosească timpul său atât de „preţios”. El are nevoie de timp pentru a sta în mijlocul familiei sau la prăvălie, dar mai ales pentru a se distra împreună cu prietenii săi dragi. Timpul să-l folosească pentru el, iar patriei îi dăruie inima şi sentimentele, chiar bani dacă este nevoie, căci nu e zgârcit, ci se grăbeşte să facă o donaţie întotdeauna când se iveşte prilejul. În plus, n-avusese niciodată impresia că şi-ar neglija în vreun fel îndatoririle. Dimpotrivă, era bine-cunoscut patriotismul său – fie pentru că ceilalţi nu nutreau astfel de sentimente sau nu lăsau să se vadă, fie pentru că cei care simţeau la fel ca el nu catadicseau să exprime ceea ce ascundeau în inimi şi prin contribuţii în bani, aşa cum făcea el. Era la fel de mândru de patriotismul său, cum era şi de alte calităţi de care era conştient. Nu-şi imagina că ar putea să facă şi mai mult ca să dea expresie acestor sentimente. Inima lui, înclinată spre dragoste, veselie şi glumă, nu se simţea îngrădită de sentimentele naţionaliste. Şi chiar dacă nu-şi găsiseră loc decât în inima lui, aceste sentimente erau adânc înrădăcinate în sufletul său. Au crescut odată cu el, încă din anii copilăriei, când asculta povestirile despre faptele de eroism ale lui ’Arabi. Tăciunii au fost aprinşi de articolele şi discursurile publicate în *Al-Liwa’*. Ziua în care a murit Mustafa Kamil şi când el a plâns ca un copil, a oferit un tablou unic, vrednic să înduioşeze pe cei din jur. Toţi prietenii au fost impresionaţi, dar la petrecerea de noapte s-au prăpădit de râs, amintindu-şi de acest tablou, căci e greu de închipuit că „zeul râsului” ar putea şi plânge. Acum, după anii războiului stins, după moartea tânărului lider şi deportarea succesorului său, după ce a dispărut orice nădejde că efendi s-ar mai putea întoarce vreodată, după înfrângerea Turciei şi victoria englezilor, după toate astea sau poate tocmai în ciuda lor, se răspândeau din nou zvonuri minunate

cu iz de legendă. Înfruntarea Englezului, cerându-i independenţa, semnăturile pe împuternicire, întrebarea despre pasul următor… inimile care şterg praful de pe giuvaierul lor, sufletele radiind de speranţă. Oare ce se află dincolo de toate astea? Imaginaţia lui tihnită, obişnuită cu resemnarea, se întreba în deşert. Doreşte sosirea nopţii ca să alerge la petrecere, unde noutăţile au devenit un „aperitiv" la băutură şi veselie, armonizându-se cu celelalte tentaţii, care îl fac să tânjească după Zabida, prieteni, băutură şi râs. În această atmosferă fermecătoare, ele par mult mai plăcute şi reuşesc să stârnească în inimi entuziasmul şi dragostea, fără să ceară lucruri care nu se pot face. Iată gândurile care îl frământau când se trezi cu Gamil apropiindu-se de el şi zicându-i:

— Ai auzit cum i se spune acum casei lui Saad Paşa? „Casa naţiunii"…

Apoi, omul său de încredere se porni să-i povestească de unde a aflat această ultimă ştire.

50

În timp ce patria aspira la dobândirea independenţei, Yasin insista cu hotărâre să obţină dreptul de a se bucura de libertate. După o comportare ireproşabilă în primele săptămâni de după căsătorie, încercă din răsputeri să-şi continue vechiul obicei de a merge noapte de noapte la distracţia lui nevinovată. De mai multe ori încercase să-şi justifice comportarea, zicându-şi în sinea sa că nu-şi închipuise nicio clipă, în zilele când încercase beţia căsătoriei, că s-ar putea să mai rătăcească vreodată între cafenea şi taverna lui Kostaki. Fusese convins că nu se va mai întoarce la viaţa asta şi îşi legase speranţele de un cămin al lui, dar foarte curând veni dezamăgirea şi îşi dădu seama că nu va fi în stare să suporte o viaţă anostă şi goală, cum îi zise el, şi încercă să uite şi să-şi găsească un refugiu. Alergă din nou la cafenea şi la

tavernă; dar nu pentru a-şi omorî timpul, ca pe vremea când dorea să se căsătorească. Nici vorbă! Acum, după ce gustase amărăciunea decepţiei, simţea că asta era singura plăcere ce-i mai rămăsese. Era asemenea aceluia care îşi părăseşte patria, amăgit de speranţe, şi curând după ceea îşi dă seama că în altă parte nu va putea reuşi nici atât şi se întoarce acasă căindu-se. Zeinab, care se bucurase la început de afecţiunea caldă şi dragostea ce-l împinsese, într-o bună zi, să uite de zidul tradiţiilor riguroase, ridicat de tatăl său în jurul familiei, şi s-o ia cu el la teatrul lui Kuşkuş Bek, începu să suporte cu greu să-l vadă plecând de lângă ea noapte de noapte şi întorcându-se pe două cărări. În cele din urmă nu se mai putu stăpâni şi-i spuse ce gânduri o frământă. Yasin îşi dăduse foarte bine seama din prima clipă că lucrurile nu vor trece fără urmări şi se aşteptase să aibă o discuţie sau – cine ştie? – poate chiar un scandal. Era pregătit, aşadar, să-şi apere poziţia cu hotărâre, mai ales că avea mereu în minte vorbele tatălui din noaptea când s-au întors de la Kuşkuş Bek, cum că numai bărbaţii le strică pe femei şi că nu toţi bărbaţii ştiu să le domine. Când femeia începu să i se plângă, o întrerupse şi îi zise fără să stea pe gânduri: „N-ai niciun motiv să fii supărată, dragă. Casa a fost dintotdeauna pentru soţie şi lumea pentru bărbat. Soiul adevărat ştie să rămână credincios nevestei atât când e lângă ea, cât şi când e departe de ea. Te rog să fii convinsă că eu nu fac altceva, atunci când plec de-acasă, decât să mă odihnesc şi să mă veselesc, pentru ca atunci când suntem împreună să fim pe deplin fericiţi”. Când ea făcu aluzie la băutură şi îi spuse că se teme pentru sănătatea lui, râse şi îi răspunse pe un ton la fel de blând şi de hotărât: „Toţi bărbaţii beau. Eu mă simt mai sănătos când beau". Apoi, râzând din nou: „Întreabă-l pe tata şi pe taică-tău, dacă nu-i aşa!”. Ea ar fi fost tentată să continue vorba, agăţându-se de cine ştie ce speranţă mincinoasă,

dar el, temându-se că s-ar putea întrece cu saga, schimbă tonul şi deveni deodată mult mai ferm, fără să-i pese că ar putea s-o înfurie, şi-i spuse răspicat că bărbaţii au voie să facă tot ce li se năzare, iar femeile trebuie să fie ascultătoare şi să-şi păstreze calmul. „Uită-te la femeia tatei. Ai auzit-o scoţând vreo vorbă în legătură cu comportarea lui? Tocmai de aceea sunt fericiţi şi au linişte în casă. Să nu ne mai întoarcem a doua oară la chestiunea asta." Dacă ar fi fost să dea ascultare sentimentelor lui, nu i-ar fi vorbit probabil pe tonul acela, căci chiar dacă dezamăgirea îl împingea câteodată să se răzbune, iar antipatia îi mocnea în suflet, continua să o dorească, încerca să-i menajeze sentimentele, din respect pentru stăpân sau poate din teama de el, căci ştia cât de legat era de tatăl ei – domnul Muhammad Iffat. Nu i-ar fi convenit deloc să i se plângă tatălui ei, iar acesta, la rândul său, să se plângă stăpânului. Era ferm hotărât ca, dacă s-ar întâmpla aşa ceva, să se mute undeva cu chirie, oricare ar fi consecinţele. Dar temerile nu i se adeveriră. Fata se dovedi destul de „înţeleaptă", în ciuda amărăciunii pe care o îndura, şi se strădui să urmeze întocmai exemplul soţiei stăpânului. Apreciase bine: ea acceptă situaţia, încrezătoare în declaraţiile lui despre devoţiunea pe care i-o nutreşte şi despre nevinovăţia petrecerilor nocturne. Nu îndrăzni să-şi exprime neliniştea şi durerea decât în cercul îngust al familiei, la cafea, dar nu găsi sprijin la nimeni.

Cum să găsească într-o familie în care supunerea faţă de bărbat era dogmă? Probabil că *sitt* Amina o condamna chiar în sinea ei pentru că încerca să-şi acapareze soţul în acest mod ciudat, fiindcă ea nu concepea că femeile ar putea să fie altfel decât ea şi nici bărbaţii altfel decât soţul ei. Nu vedea nimic anormal în faptul că Yasin vrea să fie liber şi să se distreze. Anormal i se părea că ea se plânge.

Numai Fahmi fu înclinat să-i dea dreptate şi se

oferi să-i transmită lui Yasin plângerea, chiar dacă de la bun început era convins că pledează pentru o cauză pierdută. Probabil că era încurajat s-o facă şi datorită deselor lor întâlniri de la cafeneaua lui Ahmad Abdo din Khan el-Khalili, amenajată într-un subsol, semănând cu o peşteră săpată în inima unui munte. Deasupra se suprapuseseră vestigiile unei epoci apuse demult. Părea izolată de lume; salonaşele mici se înşirau în jurul holului cu o fântână arteziană silenţioasă, lămpile rămâneau aprinse zi şi noapte, atmosfera era calmă, blândă şi răcoroasă. Yasin începuse s-o frecventeze din mai multe motive, în primul rând, era destul de aproape de taverna lui Kostaki. Apoi, fusese nevoit, după ruptura survenită în relaţiile cu Zenoba, să evite cafeneaua lui *si* Ali din El-Ghuriyya. În sfârşit, nota tradiţională a cafenelei lui Ahmad Abdo o făcea să se potrivească de minune cu gustul şi cu sufletul lui înclinat spre poezie. Fahmi, în schimb, nu luase drumul cafenelelor din cauza vreunei devieri de comportare. El era acelaşi student conştiincios. Dar în zilele acelea furtunoase, studenţii, ca şi oamenii aparţinând altor pături, simţeau nevoia să se întâlnească şi să schimbe păreri. Alesese tocmai cafeneaua aceasta pentru poziţia ei, care o ţinea la adăpost de ochii lumii, şi se întâlnea aici cu câţiva colegi, seară de seară, discutând şi făcând pronosticuri în legătură cu evoluţia evenimentelor. Cei doi fraţi se întâlniseră de câteva ori în acelaşi salonaş, dar nu rămăseseră decât puţin timp împreună – până soseau colegii lui Fahmi, sau până venea timpul ca Yasin să se mute la taverna lui Kostaki. Cu ocazia unei astfel de întâlniri, Fahmi făcu aluzie la mâhnirea lui Zeinab şi îşi exprimă surprinderea faţă de atitudinea fratelui său, care – după părerea lui — nu se potrivea câtuşi de puţin cu situaţia lui de proaspăt căsătorit. Yasin îşi râse în barbă, socotind că fratele său n-are niciun temei să-i dea lui sfaturi în legătură cu lucruri de care habar nu are. Nu

socoti însă potrivit să răspundă la provocare direct, ci preferă să-şi verse focul altfel.

— Cândva ai vrut să te căsătoreşti cu Maryam, începu el. Ştiu cât de amărât ai fost când tata n-a fost de acord. Acum sunt în măsură să-ţi spun – şi ştiu foarte bine ce vorbesc! – că dacă ai fi ştiut ce se ascunde în spatele căsătoriei, n-ai mai fi regretat nicio clipă.

Fahmi rămase destul de contrariat, căci nu se aşteptase să-l întâmpine cu un astfel de răspuns, în care să se refere la Maryam şi la dorinţa lui de a se căsători cu ea. În sufletul lui se stârniră vechile gânduri şi – copleşit de mâhnire şi emoţie – nu mai fu în stare să rostească niciun cuvânt. Yasin făcu un semn cu mâna, plictisit, şi continuă:

— Nu mă aşteptam ca după căsătorie să apară acest gol. N-a fost decât un vis amăgitor…

Nu putea să accepte cuvintele lui tocmai el, care nu visa la altceva decât la o „soţie" şi la „căsătorie". Cum să admită ca un destrăbălat să vorbească astfel despre lucruri socotite de el sfinte?

— Dar soţia ta este o doamnă… desăvârşită! se trezi el îngăimând.

— O doamnă desăvârşită! repetă Yasin cu ironie. Aşa e! Nu este ea fiica unui bărbat deosebit? Nu e dintr-o familie de neam? Nu este frumoasă… bine-crescută? Aşa e! Dar nu ştiu ce diavol răspunzător de viaţa conjugală face ca toate calităţile pomenite să nu mai conteze în comparaţie cu plictiseala morbidă. Este ca şi cum ţi s-ar năzări să consolezi un nevoiaş şi i-ai spune că nu există fericire mai mare decât sărăcia.

— Nu pricep o iotă din ce spui, zise Fahmi cu sinceritate.

— Aşteaptă şi-o să vezi pe pielea ta.

— Atunci de ce toţi tinerii aspiră la căsătorie, de când e lumea?

— Fiindcă prevenirea şi precauţia nu folosesc în cazul căsătoriei, la fel cum nu folosesc când e

vorba de moarte. Apoi, ca şi când şi-ar fi vorbit sieşi: Şi cu mine s-a jucat fantezia, purtându-mă într-o lume splendidă, la care nici visul nu ajunge. Îmi doream nespus de mult să mă văd legat de o femeie frumoasă, sub acelaşi acoperiş pentru toată viaţa! Ce vis! Acum însă pot să-ţi spun din propria mea experienţă că nu există nenorocire mai mare decât să te legi de o femeie frumoasă pentru totdeauna!

— Poate că ai descoperit tu nişte vicii ascunse, dincolo de aparenţa perfectă, îngăimă Fahmi încurcat, venindu-i greu să creadă că un bărbat s-ar putea plictisi într-o ipostază ca a fratelui său.

— Nu mă plâng decât de această aparenţă perfectă şi nu e vorba de niciun viciu ascuns, îi răspunse Yasin, cu un râs factice. De fapt, eu tocmai împotriva frumuseţii mă plâng. Tocmai de ea m-am plictisit înfiorător. E ca un cuvânt nou, care te-a frapat când l-ai auzit prima dată, dar cu timpul se banalizează din cauza repetiţiei şi ajunge să sune la fel ca „vierme”, „câine”, „lecţie” sau altele la fel ca ele. Îşi pierde noutatea şi frumuseţea. Ajungi să uiţi şi ce înseamnă şi să-l întrebuinţezi stereotip şi când e cazul, şi când nu e cazul. Se poate întâmpla ca cineva să-l întâlnească într-o compunere de-a ta şi să rămână uluit de talentul tău, în vreme ce tu rămâi înmărmurit de stupiditatea lui. Este adevărat că pare neverosimil să spui că te-ai plictisit de ceva frumos. Este soarta neînduplecată! Şi nu poţi evita disperarea care nu are un motiv precis. Să nu te miri de vorbele mele! Eu te înţeleg şi-ţi dau dreptate, căci tu priveşti de la distanţă lucrurile astea şi frumuseţea e ca mirajul. Nu se vede decât de la distanţă.

Fahmi se îndoia că fratele său ar avea dreptate, în ciuda tonului mâhnit pe care îi vorbise. El fu înclinat din capul locului să acuze nu firea umană, în general, ci firea fratelui său, căci îi cunoştea comportarea nechibzuită. Nu cumva

umblă cu mofturi şi e vorba în realitate de o prelungire a consecinţelor vieţii destrăbălate de dinainte de căsătorie? Înclină să creadă că ăsta era adevăratul motiv, refuzând să accepte să fie lovit în speranţele sale cele mai scumpe. Cum pe Yasin nu atât părerile fratelui său îl interesau, cât mai degrabă să-şi verse focul din suflet, continuă, zâmbind pentru prima dată neprefăcut:

— Acum îl înţeleg foarte bine pe tata. Înţeleg de ce este atât de arţăgos şi aleargă tot timpul după amor. Cum să suporte douăzeci şi cinci de ani aceeaşi mâncare, când eu m-am săturat de ea până peste cap după numai cinci luni?

Lui Fahmi nu-i plăcu deloc că aduce vorba despre tatăl său şi îl întrerupse:

— Chiar presupunând că plângerea ta s-ar datora unui marasm acumulat în firea umană, soluţia propovăduită de tine este foarte departe de… religie.

Ezită, pentru că voise să spună că este foarte departe de firea normală, dar i se păru în ultima clipă că va fi mai convingător dacă va face referire la religie. Yasin nu dădea însă cine ştie ce atenţie poruncilor şi opreliştilor religiei, limitându-se doar la credinţa în sine.

— Religia confirmă părere mea! zise el. Dovadă că ea a admis căsătoria cu patru femei, în afara sclavelor, de care erau pline palatele califilor şi bogaţilor. Aşadar, ea a înţeles că şi frumuseţea plictiseşte, îmbolnăveşte şi ucide, atunci când se banalizează prin obişnuinţă.

— Am avut noi un străbunic. Seara se culca la o soţie şi dimineaţa se trezea la alta. Probabil că tu-l moşteneşti.

— Se prea poate… bombăni Yasin oftând.

Este adevărat că de când se căsătorise, Yasin nu mai cutezase să-şi pună în practică şi celălalt vis de rebel. Revenise la cafenea şi la tavernă, dar ezita înainte de a face şi ultimul pas, adică înainte de a se întoarce la Zenoba sau de a se duce la o

altă femeie. De ce şovăia? Avea poate sentimentul responsabilităţii faţă de familie. Sau poate că nu s-a eliberat cu totul de teama religiei, chiar dacă convingerea lui era că ceea ce zice ea despre „soţul preacurvar" este altceva decât ceea ce zice despre „tânărul preacurvar". Sau poate că amărăciunea lui în legătură cu cea mai mare speranţă de care se ataşase îl reţinea încă de la plăcerile lumii. Este adevărat că nimic nu-i stătea în cale ca o stavilă de netrecut, în plus, comportarea tatălui său îl ispitea. „Înţelepciunea" pe care o dovedise Zeinab îl făcu să o asocieze în mintea lui cu nevasta tatălui său. De aceea, imaginaţia lui croi un plan de organizare a vieţii ei viitoare după modelul oferit de *sitt* Amina şi tatăl lui. Ar fi vrut ca Zeinab să se împace cu viaţa ce-i fusese hărăzită, întocmai ca şi nevasta tatălui său, iar el să-şi poată face de cap la fel ca părintele său, să se întoarcă în faptul dimineţii şi să găsească o casă liniştită şi o soţie resemnată. Numai aşa viaţa de familie I se părea suportabilă, ba chiar preferabilă, căci îi oferea şi unele avantaje. „La urma urmei, ce-şi poate dori mai mult femeia decât o casă liniştită şi un soţ? Nimic! Femeile sunt nişte animale domestice şi trebuie tratate ca atare. Animalele domestice nu trebuie să ne inoportuneze. Ele trebuie să aştepte până când avem timp să ne jucăm cu ele. Să fiu numai al soţiei mele? Asta ar fi curată moarte. Un singur tablou… un singur glas… un singur gust… Un număr limitat de mişcări şi de sunete, care se repetă la infinit… încât mişcarea devine egală cu nemişcarea, iar zgomotul geamăn cu tăcerea. Nu. Nu! Nu de asta m-am însurat… Şi ce, dacă ea e albă, eu n-am dreptul şi la una brună sau chiar la una neagră? Şi dacă ea are forme rotunjite, ce, mie îmi strică una mai uscată sau chiar una zdravănă bine? Şi dacă ea e bine-crescută şi de neam, asta înseamnă că cea care umblă cu omnibuzul ar fi lipsită de haz? Dă-i înainte! Mereu înainte!"

51

Stăpânul era aplecat asupra registrelor sale când un pantof cu toc înalt lovi pragul. Ridică ochii instinctiv şi văzu o femeie voinică, înfăşurată în *mila'a,* cu un voal negru ce lăsa să i se vadă fruntea senină şi ochii machiaţi cu *kuhl.* O recunoscu imediat pe *sitt Umm* Maryam, văduva răposatului Ridwan, cum i se spunea în ultima vreme, şi faţa i se lumină de un zâmbet, ca şi cum ar fi tânjit de multă vreme după această întâlnire. Gamil el-Hamzawi era ocupat cu clienţii şi el o invită să ia loc lângă birou. Se apropie, legănându-se, îi spuse „Bună dimineaţa!" şi se aşeză pe scaunul cam mic pentru ea. Cu toate că întâlnirea decurse în maniera în care o întâmpina pe Zenoba ori de câte ori venea ca să-şi ia onorariul, atmosfera din jurul biroului începu să se electrizeze.

Semnele acestei schimbări se vedeau pe pleoapele ei lăsate în jos de sfială şi în ochii lui, stând la pândă de o parte şi de alta a nasului lui mare. Energia latentă avea nevoie numai de o atingere ca să se aprindă şi să ardă cu flacără. Stăpânul aştepta vizita ei de mult timp, căci odată cu moartea domnului Muhammad Ridwan, neliniştea nu-i mai dăduse pace, mai ales că răposatul nu-i fusese nimic mai mult decât un vecin oarecare. Femeia aceea frumoasă i-a plăcut întotdeauna, dar demnitatea îl obligase să se ţină cât mai departe de ea. Acum socotea că are dreptul să-şi ia ceea ce i se cuvine. În plus, sentimentul pentru Zabida era acum ca un fruct trecut, la sfârşitul sezonului. Spre deosebire de momentul când ea îi făcuse prima vizită, se simţea acum mult mai liber. Alungă imediat gândul că ar putea să fie o vizită întâmplătoare; se bizuia pe dovezile de data trecută şi pe intuiţia lui. În cele din urmă, se hotărî să înceapă tatonarea, ca un vechi expert ce era.

— Ce întâlnire plăcută! începu el zâmbind.

— Îţi mulţumesc! răspunse ea puţin stânjenită. Mă întorceam acasă şi când am ajuns în dreptul prăvăliei, mi-am zis că n-ar fi rău să-mi fac cumpărăturile pentru luna asta chiar eu.

Înţelese imediat că era doar un pretext pentru a se scuza, mai ales că aluziile ei din timpul vizitei trecute îi confirmau bănuielile. Aşa încât scuza ei nu făcu decât să-i sporească încrederea.

— Mă bucur că te pot saluta şi-ţi pot fi de folos cu ceva, reluă el vorba.

Din nou îi mulţumi, dar el n-o ascultă, gândindu-se la ce-ar trebui să-i zică în continuare. Poate că ar trebui să rostească o vorbă de consolare pentru soţul răposat. Renunţă numaidecât şi se întrebă dacă trebuie să atace el sau este mai bine s-o provoace pe ea să atace. Socoti însă că venirea ei din proprie iniţiativă era un pas foarte mare, care merita să fie încurajat şi continuă:

— Sunt încântat să te pot vedea.

Ea clipi şi ridică din sprâncene, cu sfială şi tulburare, înţelegând foarte bine tâlcul cuvintelor de politeţe rostite de el. Puse sfiala mai degrabă pe seama sentimentelor care o împinseseră să-l viziteze, decât pe seama vorbelor lui şi asta îi spori şi mai mult încrederea în bănuiala iniţială.

— Îmi face cu adevărat plăcere să te văd, repetă el pe un ton delicat.

— Nu cred că te bucuri atât de tare că mă vezi, răspunse ea, cu un reproş reţinut în glas.

— A avut dreptate cine a zis că unele bănuieli sunt cu păcat, zise el, încercând să protesteze.

Ea dădu din cap, vrând parcă să spună: „Ţi-ai găsit să mă impresionezi pe mine cu vorbele astea”.

— Nu e vorba de bănuieli, reluă ea discuţia. Eu ştiu ce spun. Dumneata nu eşti un bărbat care nu pricepe. Şi nici eu, chiar dacă ţi-ai închipui altfel. Nu se cade să ne înşelăm unul pe celălalt.

Vorbele, rostite de o femeie al cărei soţ murise cu mai puţin de două luni în urmă, stârniră în sufletul lui un sentiment de ironie şi amărăciune; încercă totuşi să-i găsească scuze şi îşi zise în sinea sa: „Are dreptate, după cât a pătimit de pe urma bolii lui”.

— Eşti supărată pe mine? întrebă el, eliberându-se de sentimentul acela neaşteptat şi încercând să pară surprins. De ce-oi fi eu aşa de ghinionist nu pricep!

— Mi-am zis, în drum spre dumneata: „Nu se cuvine să te duci!”. Nu pot să-mi fac decât mie reproşuri acum, zise ea, încercând să scurteze discuţia, căci nici locul şi nici momentul nu erau potrivite pentru joaca asta cu întrebări şi răspunsuri.

— De ce te-ai mâniat, *sitt*? Mă întreb cu ce-am păcătuit.

— Ce poţi să faci când ai salutat un om, iar el nu-ţi răspunde în niciun fel? întrebă ea cu tâlc.

Îşi dădu imediat seama că face aluzie la faptul că nu venise în întâmpinarea ei data trecută, dar vru să-i lase impresia că nu pricepe despre ce este vorba şi zise, încercând să se potrivească la stilul ei aluziv:

— Poate că n-a auzit salutul?

— Aude şi simte foarte bine.

— Poate că n-a răspuns din jenă sau de teama lui Allah? începu el să recunoască, fără să-şi poată ascunde un zâmbet de nedumerire.

— De jenat, ştiu că nu se prea jenează, iar celelalte scuze nu pot fi luate în seamă nici atât… zise ea cu o francheţe care-l descumpăni.

Nu-şi mai putu ascunde râsul şi zise, în vreme ce trăgea cu coada ochiului spre Gamil el-Hamzawi, care părea ocupat cu un grup de clienţi:

— Nu vreau să mă mai întorc la condiţiile deloc prielnice de atunci. Cred însă că nu e cazul să disper, cât timp există regret, căinţă şi iertare!

— Cine-mi poate garanta regretul?

— Am regretat îndelung – Allah mi-e martor, zise el cu căldură, modulându-şi tonul cu măiestrie.

— Şi căinţa?

— O să răspundem la salut cu zece saluturi! zise el, pironind-o cu privirea aprinsă.

— Şi cine ţi-a spus că există iertare? întrebă ea, cochetând.

— Păi, nu este iertarea unul din semnele generozităţii? răspunse el abil, tot cu o întrebare. Iertarea este de multe ori parola cu care se intră în rai… Apoi, zărind zâmbetul dulce din ochii ei: Raiul la care mă gândesc eu se află la întâlnirea străzii Bayna el-Qasrein cu En-Nahhasin. Din fericire, poarta lui se deschide într-o ulicioară laterală, departe de ochii curioşilor şi n-are nici paznic, continuă el tot cu tâlc.

Îi veni în minte că „Răposatul" devenise paznic al raiului ceresc, după ce fusese paznicul raiului pământesc, spre care îl conduc pe el paşii acum. Avu un moment de stânjeneală, temându-se că şi femeia s-ar fi putut gândi la acelaşi lucru, dar o găsi cu capul lăsat în jos, ca şi cum ar fi visat. Oftă şi îi ceru iertare lui Allah în gând.

Când termină cu ceilalţi clienţi, Gamil el-Hamzawi veni spre doamnă şi o întrebă ce doreşte. Stăpânul folosi prilejul pentru a reflecta. Îşi aduse aminte că fiul său Fahmi dorise într-o zi să se însoare cu Maryam – fiica acestei femei. Allah îl inspirase să nu fie de acord. Atunci crezuse că s-a opus căsătoriei doar pentru a veni în întâmpinarea dorinţei soţiei. Acum îşi dă seama că şi-a salvat copilul de la cea mai mare nenorocire care s-ar putea să dea peste un bărbat. Ce altceva ar putea să facă o fată decât s-o urmeze pe mamă-sa? Şi ce mamă! O femeie primejdioasă! Pentru vânători ca el s-ar putea să fie un trofeu foarte preţios, dar în casă nu poate să fie decât o nenorocire. Ce-o fi făcut în toţi anii ăştia, cât soţul ei a stat ca şi mort, nedezlipit de pat? Nu putea să facă decât un singur

lucru. Probabil că vecinii ştiu. Dacă în casa lui ar fi existat cineva să se priceapă să observe lucrurile astea, nu i-ar fi scăpat nimic, iar soţia lui n-ar mai fi avut niciun fel de încredere în ea. Pentru prima oară simţi dorinţa să împiedice orice contact între această femeie stricată şi casa lui.

Având în vedere apropiata întâlnire cu ea, socoti că acum era momentul potrivit să întreprindă ceva; o să inventeze nişte motive s-o convingă că trebuie să întrerupă orice legătură cu soţia lui. Deşi o simte foarte aproape de inima lui, nu mai poate avea pentru ea niciun fel de respect. Când El-Hamzawi îi aduse pachetele, se ridică şi întinse mâna spre stăpân, pentru a-şi lua rămas-bun.

— La revedere! zise el cu glas slab.

— Noi aşteptăm, murmură ea, îndreptându-se spre uşă.

Rămase năuc, beat de fericirea izbânzii. Va avea de astăzi înainte încă un gând, încă o preocupare. Aflarea unei căi de a se retrage din casa Zabidei o să-l preocupe de-acum încolo la fel cum îl preocupă planurile englezilor şi intenţiile lui Saad. Norocul şi fericirea aduc cu ele, ca de obicei, gânduri şi griji noi. Dacă n-ar ţine atât de mult ca lumea să-l stimeze şi să-l iubească, puţin i-ar păsa că trebuie să se despartă de cântăreaţă, mai ales că florile dragostei pentru ea s-au ofilit şi e sătul, ca de o mlaştină sălcie. Niciodată nu i-a plăcut să ştie că lasă în urmă o inimă supărată sau un suflet zavistnic. Când simţea că se plictiseşte de o femeie, dorea ca ea să-l părăsească. Ar fi vrut ca relaţia cu Zabida să se termine la fel ca celelalte de dinaintea ei – cu o supărare trecătoare şi nişte cadouri de adio, care s-o preschimbe în prietenie. E sigur că nici Zabida nu e mai puţin plictisită, dar întrebarea este cum o să privească argumentele şi scuzele lui? Vor reuşi cadourile lui să-l salveze? O să fie o femeie la fel de generoasă ca Galila, de pildă? Trebuie să se mai gândească la treaba asta şi să pregătească nişte pretexte plauzibile. Oftă

prelung, ca şi când i-ar fi părut rău că iubirea e trecătoare. Imaginaţia lui continuă să hoinărească, până la căderea serii, când se trezi bâjbâind prin întuneric spre casa promisă şi o găsi pe femeie aşteptându-l la poartă cu lampa în mână.

52

„Anglia a proclamat protectoratul în mod unilateral, fără ca naţiunea egipteană să-l ceară sau să fie de acord cu el. De aceea, protectoratul este nul şi neavenit; este o necesitate impusă de război, care se va sfârşi odată cu el.“

Fahmi dicta cu răbdare, foarte clar, în vreme ce mama, Yasin şi Zeinab urmăreau cu atenţie. Kamal se concentra să priceapă aceste vorbe ce i se păreau lipsite de noimă, fără să-şi dea seama dacă scrie corect sau greşit. Faptul că Fahmi făcea o lecţie cu Kamal nu era nou, căci mai făcuse şi altă dată dictări şi alte teme cu el în timpul cafelei. Subiectul era însă nou, nu numai pentru băieţaş, ci şi pentru mamă-sa şi pentru Zeinab. Yasin, în schimb, se uita la fratele său zâmbind şi-i zise:

— Văd că au pus stăpânire pe tine cuvintele astea şi nu te mai poţi elibera de ele nicio clipă. N-ai avut altă inspiraţie decât să-i dictezi acestui biet copil un discurs naţionalist, care deschide porţile închisorilor?

— Este un fragment din cuvântarea ţinută de Saad la Asociaţia pentru Economie Politică şi Legislaţie în faţa unor reprezentanţi de seamă ai ocupaţiei[105], îl corectă Fahmi.

— Şi ei ce-au spus? întrebă Yasin, cu interes şi mirare.

— N-a venit încă răspunsul, zise Fahmi tulburat. Toată lumea se întreabă neliniştită care va fi reacţia. Este o furie generală împotriva unui leu ce nu cunoaşte blândeţea şi dreptatea… Oftă şi continuă apoi exasperat: E normal ca toată lumea să se revolte, după ce i s-a interzis Delegaţiei să

plece şi după ce sultanul, de care se legaseră cât de cât nişte speranţe, a acceptat demisia cabinetului lui Ruşdi Paşa[106].

Apoi se duse grăbit în dormitor şi se întoarse cu o coală strânsă sul, pe care o desfăcu şi o întinse fratelui său:

— Nu am numai cuvântarea… Citeşte manifestul acesta care conţine scrisoarea adresată de delegaţie sultanului[107]. Se difuzează în secret.

Yasin luă manifestul şi începu să citească:

„Înălţimea Voastră!

Subsemnaţii, membri ai Delegaţiei Egiptene, avem onoarea să ne adresăm înălţimii Voastre în numele naţiunii, în legătură cu următoarea chestiune:

Când părţile beligerante au convenit ca pacea să se bazeze pe principiile libertăţii şi justiţiei şi să se ia în seamă voinţa popoarelor a căror soartă a fost schimbată de război, ne-am asumat sarcina de a acţiona în vederea obţinerii independenţei ţării noastre şi de a apăra cauza şi în faţa Conferinţei de Pace[108], întrucât dreptul cel mai puternic nu mai este respectat în viaţa politică, iar ca urmare a încetării suzeranităţii turceşti, ţara noastră a devenit neatârnată, nimeni nemaifiind îndreptăţit să ceară a mai avea vreo putere asupra ei, căci protectoratul proclamat de Anglia fără consimţământul naţiunii egiptene nu are nicio valabilitate, el fiind de fapt impus de starea de război şi urmând să înceteze odată cu ea. Având în vedere aceste condiţii şi faptul că Egiptul a făcut tot ce a depins de el pentru apărarea naţiunilor mici, Conferinţa de Pace nu va avea niciun motiv să nu recunoască libertatea noastră politică, în concordanţă cu principiile în baza cărora s-a întrunit.

Am prezentat Excelenţei Sale Husein Ruşdi Paşa, şeful cabinetului de miniştri al Înălţimii Voastre, dorinţa noastră de a lua parte la această conferinţă şi ne-a promis că ne va ajuta, convins

fiind că noi exprimăm voinţa întregii naţiuni. Cum nu ni s-a îngăduit să mergem şi am fost întemniţaţi în graniţele ţării noastre în mod samavolnic, fiind împiedicaţi să apărăm cauza acestei naţiuni triste, cum Excelenţa Sa a socotit că nu mai poate rămâne în funcţie de vreme ce voinţa poporului nu este luată în seamă, şi-a prezentat demisia în mod irevocabil împreună cu colegul său Adli Yakan Paşa. Poporul a văzut în demisia lor o dovadă a patriotismului de care sunt animaţi şi, de aceea, a primit-o cu respect.

Lumea a aşteptat ca poziţia lor demnă în apărarea libertăţii să se bucure de sprijinul Înălţimii Voastre. De aceea, nimeni în Egipt nu s-a aşteptat ca cererea delegaţiei de a merge la tratative să aibă ca rezultat acceptarea demisiei celor doi miniştri. Noi vedem în acest act o continuare a umilinţei la care suntem supuşi, o consolidare a obstacolului ridicat în calea dorinţei noastre de a face cunoscută conferinţei voinţa naţiunii şi o prevestire că vom rămâne pentru totdeauna supuşi cârmuirii străine.

Ştim că înălţimea Voastră aţi fost nevoit să acceptaţi din considerente familiale tronul rămas liber prin săvârşirea din viaţă a fratelui Înălţimii Voastre, sultanulHusein, dar naţiunea a socotit că chiar dacă aţi consimţit să ocupaţi tronul în condiţiile protectoratului provizoriu, nu vă veţi îndepărta de la idealul luptei pentru dobândirea independenţei. Numai că admiterea demisiei celor doi miniştri, care au manifestat respect faţă de voinţa naţiunii, nu se potriveşte cu iubirea Voastră de ţară şi cu încrederea în voinţa poporului Vostru, spre care v-aţi simţit înclinat. Şi tocmai din această pricină, lumea s-a mirat de sfetnicii Înălţimii Voastre că nu şi-au întors privirile înspre naţiune în acest moment crucial şi vă cere, Înălţimea Voastră – cel mai drept dintre urmaşii marelui ei eliberator Muhammad Ali[109] –, să fiţi primul ei ajutor întru dobândirea independenţei, oricât de scump v-ar

costa acest lucru. Râvna Voastră este mai presus de orice împrejurări. Cum de sfetnicii Înălţimii Voastre nu şi-au dat seama că niciun alt bărbat demn din Egipt nu va accepta înalta funcţie de şef al cabinetului la care a renunţat Ruşdi Paşa în acest moment? Cum de nu şi-au dat seama că un cabinet alcătuit pe baza unui program care contravine voinţei poporului nu va avea sorţi de izbândă?

Iertare, Înălţimea Voastră! S-ar putea ca în alte condiţii intervenţia noastră să fi fost nepotrivită, dar situaţia este acum mult prea gravă ca să se ţină seama de alte considerente în afara intereselor Patriei, al cărei slujitor credincios sunteţi. Înălţimea Voastră aveţi cea mai înaltă poziţie în această ţară şi se cuvine să vă simţiţi şi cel mai răspunzător faţă de soarta ei. De Înălţimea Voastră îşi leagă cea mai mare speranţă. Plecându-ne dinaintea Înălţimii Voastre, ne cerem iertare că îndrăznim a vă recomanda ca înainte de a lua o hotărâre definitivă asupra chestiunii crizei actuale să ascultaţi şi glasul naţiunii. Vă putem încredinţa că nu se află supus al Înălţimii Voastre, de la un capăt la celălalt al ţării, care să nu dorească independenţa, dar sfetnicii Stăpânului nostru nu s-au arătat îndeajuns de interesaţi de cererea naţiunii. De aceea, ne-am adresat Stăpânului nostru, chemându-l să-şi slujească ţara cu credinţă, şi am dorit să-i înfăţişăm simţămintele naţiunii Sale, care doreşte cu ardoare independenţa şi se teme de urzelile colonialismului. Acel căruia i-a încredinţat cârmuirea ei se cuvine să se mânie atunci când ea se mânie şi să se situeze alături de ea, pentru a putea izbândi în atingerea ţelului ei, căci El este capabil de aceasta.”

Yasin simţi că-l trec toate năduşelile când termină de citit manifestul.

— Ce scrisoare ciudată! exclamă Yasin, clătinând din cap. Cred că dacă aş adresa directorului de la şcoala mea una la fel, m-aş alege cu o sancţiune drastică.

— „Situaţia este acum mult prea gravă ca să se ţină seama de alte considerente în afara intereselor Patriei”, zise Fahmi, ridicând din umeri cu nepăsare.

Repetase textul din manifest cuvânt cu cuvânt.

— Ştii manifestul pe de rost? întrebă Yasin râzând. Dar de ce să mă mir? Toată viaţa ai aşteptat un moment ca ăsta, să te arunci în vâltoarea lui cu toată fiinţa. Poate că şi eu am sentimente şi speranţe ca ale tale. Eu însă nu te sfătuiesc să păstrezi în casă manifeste ca ăsta. Mai ales după demisia cabinetului şi înăsprirea stării excepţionale.

— Nu numai că o să le păstrez, dar o să le şi difuzez cât pot, îi răspunse Fahmi mândru.

Yasin holbă ochii neliniştit şi vru să deschidă gura, dar mamă-sa i-o luă înainte, zicând tulburată:

— Aproape că nu-mi vine să cred ce-mi aud urechile. Tocmai tu, pe care te credeam cel mai deştept, te expui primejdiei?

Fahmi nu ştiu ce să-i răspundă, căci îşi dădu seama în ce încurcătură intrase singur. Nimic nu i-ar fi fost mai greu decât să încerce s-o lămurească pe ea. Orice i-ar fi fost cu putinţă, dar nu s-o convingă pe ea că este în interesul patriei să se expună primejdiei, căci pentru ea asta n-ar fi însemnat nimic. Socoti că mai degrabă poate să-i scoată pe englezi din Egipt decât s-o convingă pe ea de necesitatea evacuării lor sau să-i stârnească resentimente faţă de ei. Odată, când a venit vorba despre asta, i-a zis: „De ce-i urăşti, copilul meu? Ce ai cu ei? Nu sunt şi ei oameni, ca şi noi? N-au şi ei copii şi mame?”. „Dar ei ne ocupă ţara”, i-a răspuns el. Simţind din tonul lui cât de pornit era împotriva lor, ea tăcuse, uitându-se la el cu teamă. Dacă ar fi vrut să vorbească, probabil că i-ar fi zis: „Tu nu trebuie să te bagi în treburi de-astea”. Altă dată, scos din sărite de lipsa ei de logică, îi zisese: „Un neam cârmuit de străini n-are viaţă”, dar ea îi

răspunsese cu seninătate: „Ba uite că suntem vii, cu toate că ne cârmuiesc de atâta vreme. V-am născut pe toţi cu ei aici, în ţara noastră. Ei nu ucid şi nu pângăresc sfintele moschei. Şi neamul lui Muhammad o duce bine”. „Să ştii că dacă Domnul nostru Muhammad ar trăi, n-ar accepta să-l chinuiască englezii!”, îi răspunse tânărul disperat. „E adevărat! Dar ce putem face noi şi ce putea face Profetul – rugăciunea şi pacea lui Allah asupra lui! Allah îl ajută cu cetele de îngeri", zisese ea cu un ton de înţelept. „Saad Zaghlul o să facă ce făceau îngerii lui!”, izbucnise el, simţind că-şi iese din fire. „Nu spune vorbele astea, copilul meu", ţipase ea, ridicând braţele, ca şi când ar fi încercat să se apere de o nenorocire. „Roagă-te lui Allah! Îndurare şi iertare, Doamne!” Aşa este ea. Ce-o să-i spună acum, când o să-şi dea seama de primejdiile care îl ameninţă de pe urma difuzării manifestelor?

— Am vrut să glumesc, mamă, îi zise el, prefăcându-se nepăsător. Nu-ţi face niciun fel de griji! încercă apoi s-o liniştească.

— Aşa sper şi eu, copilul meu, îi răspunse femeia, parcă implorându-l. N-aş vrea să fiu dezamăgită de copilul meu cel mai deştept. Ce-avem noi cu treburile astea? Dacă paşii vor să-i scoată pe englezi din Egipt, n-au decât s-o facă.

Tot timpul discuţiei, Kamal stătuse pe gânduri, chinuindu-se parcă să-şi aducă aminte de ceva foarte important.

— Profesorul nostru, se amestecă şi el în vorbă, ne-a spus ieri că naţiunile nu-şi vor putea dobândi independenţa decât dacă fiii lor sunt hotărâţi să lupte!

— Probabil că s-a adresat elevilor mai mari, se zborşi mamă-sa la el. Nu mi-ai spus tu într-o zi că ai în clasă colegi cărora le-au dat tuleiele?

— Da’ ce, Fahmi nu e elev mare? întrebă Kamal cu naivitate.

— Nu, fratele tău nu e mare! izbucni mama cu o violenţă care nu îi stătea în fire. Cum de profesorul ăsta vă vorbeşte despre bazaconii care n-au nicio legătură cu lecţia? Dacă vrea să fie într-adevăr patriot, să spună vorbele astea copiilor lui, acasă, nu copiilor altora!

Discuţia putea să se încingă şi mai tare dacă nu intervenea Zeinab cu o vorbă care îi schimbă cursul. Voind să-i cânte în strună soacră-sii, îl atacă pe profesorul de arabă, calificându-l drept un „vecin”[110] demn de tot dispreţul, din care guvernul a făcut un bărbat important din greşeală. Când auzi că un „vecin” este umilit, mama uită de tulburarea care o cuprinsese, precum şi de faptul că Zeinab se amestecase în discuţie ca s-o ajute pe ea. Amintindu-şi de tatăl ei, pe care îl venera pentru evlavia lui, îi zise lui Zeinab, dojenind-o:

— Tu, fata mea, dispreţuieşti pe cei mai nobili oameni de pe lume. Să ştii că şeicii sunt continuatorii profeţilor. Profesorul ăsta merită să fie veştejit pentru că şi-a depăşit atribuţiile nobilei lui meserii de dascăl. Ar fi fost foarte bine dacă ar fi rămas un „vecin” şi un şeic smerit.

Yasin înţelese imediat de ce Zeinab dăduse această întorsătură discuţiei şi interveni pentru a stinge răbufneala pricinuită de vorba rostită cu bună intenţie de soţia lui.

53

— Uită-te-n stradă! Priveşte oamenii! Mai poate cineva să zică după toate astea că n-au dat belelele peste noi?

Domnul Ahmad nu avea nevoie să mai privească. Văzuse lumea întrebându-se şi vânzolindu-se. Prietenii săi discutau aprins, copleşiţi de tristeţe şi de mânie. Toţi clienţii şi cunoscuţii care trecuseră pe la el îi spuseseră acelaşi lucru. Toţi aflaseră că Saad Zaghlul şi câţiva dintre prietenii cei mai apropiaţi fuseseră

arestaţi şi duşi într-un loc necunoscut din Cairo sau din afara oraşului.

— Să nu vă îndoiţi. Veştile proaste se simt de la distanţă, zise domnul Muhammad Iffat, cu faţa congestionată de mânie. Nu era oare de aşteptat, după memoriul adresat sultanului… şi după scrisoarea aceea nemaipomenită adresată guvernului britanic, ca răspuns la avertismentul său?[111]

— Îndrăznesc să-i aresteze pe paşii noştri cei mari! exclamă stăpânul indignat. Ce nenorocire! Şi ce-or fi având de gând să le facă?

— Numai Allah ştie! răspunse cineva. Ţara se sufocă din cauza stării excepţionale…

— Aţi auzit ultima ştire? întrebă cu sufletul la gură de cât alergase domnul Ibrahim al-Far – vânzătorul de arămuri. Malta! Exilaţi în Malta! continuă el, plesnind din palme uimit. Nu mai e niciunul printre noi! I-au exilat în Malta pe Saad şi pe tovarăşii săi!

— I-au exilat? întrebară toţi într-un glas.

Vestea exilului stârni în sufletele lor amintirile vechi şi triste ale copilăriei – ’Arabi Paşa şi sfârşitul revoltei lui. Saad Zaghlul şi tovarăşii lui vor avea aceeaşi soartă? se întrebară ei cu spaimă. Vor fi şi ei rupţi de patrie pentru totdeauna? Se vor stinge în faşă aceste speranţe mari? Stăpânul simţi cum pe suflet îi pune stăpânire o tristeţe grea, adâncă, pe care nu o mai încercase niciodată. Era ca o senzaţie de greaţă care-l apăsa şi-l înăbuşea. Se uitau unul la altul consternaţi – grăind fără să scoată un cuvânt, revoltându-se fără să ţipe. După Al-Far se treziră cu un al doilea prieten, apoi cu un al treilea, care aduseră aceleaşi veşti. Speraseră să afle cumva o alinare pentru amărăciunea din sufletul lor, dar se izbiră de o tristeţe mută, de o tăcere tristă, de o revoltă strangulată.

— Oare se vor duce speranţele noastre de astăzi în van, ca şi ieri? întrebă cineva.

Nimeni nu scoase o vorbă. Cel care întrebase scrută zadarnic feţele celorlalţi. Nu primi niciun răspuns încurajator. Saad a fost exilat. Acesta era adevărul. Dar o să se mai întoarcă oare vreodată Saad? Cum ar putea să se mai întoarcă? Ce forţă ar putea să-l readucă? Saad nu se mai întoarce… Şi ce se va întâmpla cu speranţele lor generoase? Din ele izvorâse o viaţă fierbinte, ce refuza să-i lase din nou pradă deznădejdii. Dar cum să se amăgească în continuare cu ele?

— Nu mai este nicio speranţă că ar putea să fie vorba doar de un zvon? întrebă altcineva.

Nimeni nu-i dădu nicio atenţie. De fapt, nici el nu credea; încercase doar să scape de disperarea sufocantă… O scăpare chiar şi numai iluzorie.

— Englezii l-au luat prizonier. Cine să-i învingă pe englezi?

— Un bărbat cum nu mai avem altul. A adus o licărire de viaţă şi a dispărut.

— Ca visul! Lumea o să uite de el. N-o să mai rămână decât ceea ce rămâne dimineaţa dintr-un vis.

— Mai există şi Allah! exclamă unul dintre ei cu glasul stins de durere.

— Aşa e! Şi el este cel mai milostiv, răspunseră cu toţii în cor.

Numele lui Allah fu ca un magnet – toate gândurile risipite în disperare se concentrară asupra lui. În seara aceea, pentru prima dată după douăzeci de ani sau poate chiar mai bine, grupul de prieteni nu avea niciun chef de veselie şi de distracţie. Toţi erau deznădăjduiţi. Nimic nu-i interesa în afară de soarta liderului exilat. Dacă printre ei au fost şi unii în care tristeţea se lupta cu dorinţa de a bea, prima o învinse pe cealaltă din respect pentru sentimentul dominant. Când nu mai avură ce să spună despre el, căutară refugiu în tăcere, dar neliniştea stârnită de obişnuinţa îndelungată începu să ţipe în ei şi acum păreau să

aştepte ca unul dintre ei să aibă curajul de a lua iniţiativa.

— Trebuie să ne ducem acasă! zise Muhammad Iffat brusc.

Nici el nu-şi dădu seama prea bine ce spune. Probabil că vru să le atragă atenţia că dacă vor lăsa timpul să treacă tot aşa, fără noimă, va trebui în cele din urmă să se întoarcă acasă. Prietenia îndelungată îi făcuse să se înţeleagă chiar şi numai prin semne sau aluzii, aşa încât Ali Abd ar-Rahim – vânzătorul de făină – se folosi de prilej şi, luându-şi inima în dinţi, zise:

— Să plecăm acasă fără să bem măcar un pahar ca să îndulcim cât de cât amărăciunea acestei zile?

Vorbele lui avură în sufletele lor efectul pe care îl au cuvintele chirurgului, când iese din sala de operaţii şi spune familiei celui tăiat: „Slavă Domnului! Operaţia a reuşit”. Numai că unul care se zbătea şi el între tristeţe şi dorinţa de a bea întrebă, prefăcându-se că protestează şi încercând să-şi ascundă unda de bucurie care i se strecurase în suflet:

— Să bem într-o zi ca asta?

— Nu, fiu de… câine. Lasă-i pe ei să bea, iar noi hai să mergem, zise domnul Ahmad ironic, privind spre el cu subînţeles.

Râseră pentru prima oară. Aduseră apoi sticlele şi stăpânul încercă să găsească o scuză pentru purtarea lor:

— Petrecerea nu schimbă ceea ce ascund oamenii în suflet.

Aprobară cu toţii vorbele lui. Era pentru prima dată când şovăiseră îndelung înainte de a veni în întâmpinarea patimii lor. Stăpânul continuă însă persuasiv, îndemnat mai ales de priveliştea sticlelor din faţă:

— La urma urmei, Saad s-a revoltat nu ca să-i tortureze pe egipteni, ci ca să-i facă fericiţi. Din

cauza mâhnirii nu trebuie să ne sfiim să ne apropiem de băutură.

Tristeţea nu-l împiedicase să vorbească, dar noaptea rămase învăluită în tulburare. Stăpânul a calificat-o după aceea drept „o noapte bolnavă, în care ne-am tratat cu picături de vin”.

Familia se adună la obişnuita cafea cu o teamă necunoscută până atunci. Fahmi se porni să ţină un discurs, cu lacrimi în ochi, în timp ce Yasin îl asculta, repetând din când în când câte un cuvânt după el. Mama se gândi să îndulcească nenorocirea care dăduse peste ei, dar în cele din urmă renunţă, de teamă că vorbele să nu se întoarcă împotriva ei. Curând, tristeţea o copleşi şi pe ea, la gândul că bătrânul şeic fusese smuls din casă şi de lângă soţia lui pentru a fi dus în exil undeva, departe.

— E foarte dureros! zise Yasin. Toţi bărbaţii noştri mari au fost duşi departe de patrie… Abbas… Muhammad Farid… acum Saad Zaghlul…

— Ce ticăloşi sunt englezii ăştia! izbucni Fahmi clocotind. Noi ne adresăm lor încercând să-i înduioşăm, iar ei ne răspund ostentativ, cu avertismente, exil şi prigoană.

Mama nu mai suportă să-l vadă pe fiul ei frământându-se şi îi zise cu duioşie, uitând de tragedia liderului:

— Ai milă de tine, fiul meu. Domnul e bun cu noi…

Tonul ei calm îi spori însă durerea şi urlă, fără să se uite la ea:

— Dacă nu răspundem la teroare cu mânia cuvenită, patria nu va mai exista de astăzi încolo! Patria nu va avea parte de linişte câtă vreme acela care s-a dăruit ei se află în captivitate!

— Din fericire, printre cei exilaţi se află şi Al-Basil Paşa, zise Yasin îngândurat. El este şeicul unui trib aprig – nu cred că acesta o să tacă, aflând de exilarea lui.

— Şi ceilalţi? întrebă Fahmi iritat. Nu se află şi în spatele lor bărbaţi? Nu e chestiunea unui trib, e chestiunea întregii naţiuni!

Discuţia continuă să se încingă, dar cele două femei păstrară tăcerea. Zeinab nu era în stare să priceapă prea bine sensul revoltei lor. Saad a fost exilat, împreună cu câţiva dintre colaboratorii cei mai apropiaţi. Singuri şi-au pus capul sub sabie. Dacă şi-ar fi văzut de treaba lor, ca restul lumii, nu i-ar fi exilat nimeni. Dar ei au vrut să facă lucruri mari, cu urmări nefaste. Dar oricum ar sta lucrurile, de ce trebuie să fie Fahmi atât de zelos, de vreme ce Saad nu-i este nici tată şi nici frate? Şi Yasin oare de ce-o fi regretând, când el seară de seară vine acasă clătinându-se de băutură? Ce i-o fi interesând pe ei exilul lui Saad şi al celorlalţi? Fahmi nu făcuse decât să tulbure scurta lor întâlnire cu răbufnirea lui lipsită de sens. Îi treceau prin cap toate gândurile astea, uitându-se din când în când la soţul ei, descumpănită şi furioasă. „Dacă eşti într-adevăr trist, nu te mai duce seara asta – măcar în seara asta la crâşmă”, ar fi vrut să-i zică, dar nu îndrăzni să scoată un cuvânt. Era mult prea chibzuită ca să-şi arunce gândurile ei reci în acest torent de lavă. Din punctul ăsta de vedere semăna cu soacră-sa, căci şi ea îşi pierdea imediat curajul în faţa mâniei, oricât de mică ar fi fost. De aceea şi tăcuse, urmărind cu teamă şi stânjeneală conversaţia agitată. Dar Amina înţelegea mai bine decât soţia lui Yasin pricina furtunii, căci amintirea lui ’Arabi continua să-i stăruie în gând, iar inima îi mai tânjea după Efendi al nostru[112]. Într-adevăr, cuvântul *exil* nu era lipsit de sens pentru ea. În mintea ei – ca şi în mintea soţului ei şi a prietenilor săi – era asociat cu teama că nu se va mai întoarce. Dacă lucrurile ar sta altfel, de ce n-a revenit şi Efendi al nostru? Cine ar fi fost mai îndrituit decât el să revină în patrie? Şi Fahmi are de gând să fie deprimat cât timp o să stea Saad în exil? Ce primejdie ne-o mai fi păscând, că ne trezim în

fiecare dimineaţă cu o veste nouă, care ne răpeşte liniştea şi tihna? Ar vrea atât de mult ca pacea să se întoarcă în casa lor şi ca această întâlnire să redevină la fel de plăcută ca mai înainte. Fahmi să-şi redobândească buna dispoziţie, iar şueta să fie din nou agreabilă! Ar vrea atât de mult!

— Malta! Asta e Malta! izbucni Kamal brusc, ridicându-şi capul spre fratele său, victorios şi vesel, cu degetul pe o insulă din Marea Mediterană, ca şi când ar fi dat peste Saad Zaghlul în persoană.

Îl întâmpină o faţă încruntată şi sumbră, care nu venea în întâmpinarea interesului său şi nu-i dădu nici cea mai mică atenţie. Băieţaşul se dezumflă imediat şi se uită din nou la conturul insulei, tulburat şi sfios; privi îndelung, măsurând cu ochii distanţa dintre ea şi Alexandria, dintre ea şi Cairo. Îşi imagină Malta în fel şi chip şi îi văzu pe bărbaţii aceia conduşi spre ea. Cum îl auzise pe Fahmi că Saad fusese luat de englezi în vârfurile baionetelor, nu şi-l putu închipui altfel decât purtat pe vârfuri de baionetă, fără să lase să se vadă că l-ar durea şi fără să ţipe, cum ar fi de aşteptat în astfel de situaţii. „Puternic ca un munte”, cum tot fratele său zisese cu o altă ocazie în cursul discuţiei. Ar fi vrut să-l întrebe pe fratele său despre adevărata natură a acestui bărbat fascinant şi ciudat, care stă pe vârfuri de baionete, ca un munte, dar în faţa acestui val copleşitor de mânie amână pentru un moment mai potrivit. În cele din urmă, Fahmi se plictisi să mai discute, dându-şi seama că sentimentele care-l frământau erau mult prea puternice ca să i le potolească discuţia cu fratele său, aici, mai ales că Yasin adoptase atitudinea unui simplu spectator, dacă nu chiar o atitudine de dezaprobare. Îl ispiti gândul să meargă la cafeneaua lui Ahmad Abdo să se întâlnească cu prietenii săi – acolo o să găsească inimi care să vină în întâmpinarea inimii lui şi suflete care o să se întreacă să exprime sentimentele aprinse din

adâncul lor. Acolo va auzi ecourile mâniei din sufletul său şi se va contopi în atmosfera splendidă întreţinută de setea de libertate. Se aplecă spre fratele său şi îi şopti la ureche:

— Hai la cafeneaua lui Ahmad Abdo!

Yasin răsuflă uşurat, căci şi el se plictisise şi îşi punea întrebarea cum ar putea să se retragă şi s-o şteargă la petrecerea lui, fără să stârnească şi mai tare mânia lui Fahmi. Regretul nu fusese o ipocrizie sau, mai bine zis, nu fusese doar ipocrizie, căci vestea aceea gravă îi zguduise şi lui inima, dar dacă ar fi fost lăsat în pace ar fi uitat de ea imediat. Cum îşi dăduse mare osteneală ca să vină în întâmpinarea lui Fahmi, pentru a-i fi pe plac, din respect, căci nu-l mai văzuse niciodată atât de înfuriat, îşi zise în sinea sa în vreme ce părăsea casa: „Mi-ajunge silinţa pe care mi-am dat-o astăzi pentru mişcarea naţională. Are şi trupul meu drepturile lui”.

54

Fahmi se trezi şi deschise ochii în loviturile care veneau de la cuptor, unde mamă-sa frământa aluatul. Ferestrele erau închise şi nu răzbătea decât o rază slabă printr-o crăpătură. Auzi respiraţia lui Kamal şi îşi întoarse capul spre patul lui de alături. Apoi îl copleşiră amintirile zilelor trecute. O nouă dimineaţă. S-a trezit din somnul adânc pentru a o lua de la capăt. Nu ştie dacă mâine se va mai trezi tot în patul acesta sau dacă n-o să se mai trezească niciodată. Nu ştie nici el, după cum nu ştie nimeni, căci moartea cutreieră oraşul Cairo în lung şi-n lat, dansând prin toate cotloanele. Ce ciudat! Mamă-sa frământă… ca de obicei, de când o ştie. Kamal sforăie, plimbându-se în lumea viselor. Yasin s-a trezit, judecând după paşii din camera de deasupra. Taică-său îşi face acum duşul rece. Lumina dimineţii îşi trimite primele semne cu timiditate şi blândeţe. Totul îşi urmează cursul normal, ca şi

când nu s-ar fi întâmplat nimic. Ca şi când Egiptul nu s-ar fi răsturnat cu susul în jos… ca şi când n-ar şuiera plumbii, în căutarea piepturilor şi a capetelor… ca şi când sângele nevinovat n-ar stropi pământul şi zidurile. Tânărul închise ochii şi oftă, zâmbind, în vreme ce urmărea şuvoiul sentimentelor ce se succedau în valuri de entuziasm, speranţă, tristeţe, încredere. Într-adevăr, în ultimele patru zile, trăise o viaţă plină de evenimente, cum nu trăise mai înainte, o viaţă pură, înălţătoare… care se dăruie cu generozitate unui scop mult mai măreţ decât ea. Se expusese la moarte fără să-i pese… o înfruntase cu dârzenie, fără să se gândească la urmări. Şi dacă o dată a scăpat de ghearele morţii, s-a întors din nou la ea, privind tot timpul spre o lumină splendidă, fără să-şi desprindă o clipă ochii de la ea, lăsându-se în voia lui Allah, pe care îl simte înconjurând viaţa, asemenea aerului care o învăluie din toate părţile. Viaţa în sine a devenit neînsemnată, nu mai cântăreşte nici cât un grăunte de praf; ea a devenit mare ca ţel, cuprinzând cerurile şi pământul. Moartea şi viaţa s-au înfrăţit, fiind ca o singură mână, în slujba unei singure speranţe: viaţa sprijină moartea prin lupta sfântă, iar moartea sprijină viaţa prin sacrificiu şi izbăvire. Dacă n-ar fi izbucnit explozia teribilă, ar fi murit de amărăciune şi tristeţe, iar viaţa nu şi-ar mai fi putut continua cursul liniştit, lent, pe urmele lăsate de acei bărbaţi mari. Era nevoie de această explozie pentru a uşura pieptul patriei şi pieptul lui, aşa cum eliberează un cutremur aburii adunaţi în adâncul pământului. Când s-a produs evenimentul, era pregătit şi s-a aruncat în vârtejul lui fără să pregete. Când s-a întâmplat asta? Şi cum s-a întâmplat? Era în tramvaiul de El-Giza, în drum spre Şcoala de Drept, şi s-a trezit în mijlocul unui grup de studenţi care discutau aprins, agitându-şi pumnii. Saad a fost exilat. Fiindcă el a exprimat ceea ce simţim în adâncul sufletelor noastre cu

toţii. Saad să fie adus înapoi, pentru a continua lupta, sau să fim exilaţi împreună cu el. Se amestecaseră şi alţi călători în discuţie şi începuseră să-şi înalţe ameninţător pumnii. În cele din urmă, vatmanul oprise tramvaiul ca să asculte şi să discute cu ei. O clipă minunată! Atunci au răsărit pentru prima dată speranţe în sufletul său, după noaptea întunecoasă a tristeţii şi disperării. Era convins că focul, odată aprins, nu se va mai stinge. Când au ajuns în curtea şcolii, au găsit-o înţesată de studenţi care strigau de răsuna văzduhul. Au alergat la colegii lor, presimţind că trebuia să se întâmple un lucru mare. Unul dintre ei a izbucnit, chemând la grevă. Până atunci nu mai auziseră de aşa ceva. Au început să cheme la grevă în cor, cu cărţile de drept la subsuoară. Directorul şcolii, *mister* Walton, şi-a făcut apariţia în mijlocul lor şi i-a sfătuit, cu o blândeţe neobişnuită, să intre în sălile de clasă. Drept răspuns, din mulţime s-a desprins un tânăr, a urcat pe scara ce ducea spre secretariat şi s-a pornit să vorbească plin de entuziasm. Directorul s-a retras fără să mai scoată un cuvânt. Îl ascultase pe orator cu tot sufletul, urmărindu-şi bătăile repezi ale inimii; nu-şi desprinsese o clipă ochii de la el. Ar fi dorit în clipa aceea să urce şi el lângă tânărul acela, să lase izvorul din inima sa aprinsă să se reverse în voie. Cum nu era prea înzestrat cu dar retoric, se mulţumise să asculte cum celălalt exprima ceea ce ar fi vrut şi el să spună. Oratorul a continuat cu acelaşi zel, iar când a făcut o pauză, a izbucnit împreună cu toţi colegii într-un glas: „Trăiască independenţa!”. A continuat să asculte şi simţea cum ovaţiile îi dădeau aripi. „Jos protectoratul!”, a strigat oratorul împreună cu ceilalţi într-o pauză. Asculta, muşcându-şi degetele, tulburat până la lacrimi. „Trăiască Saad!”, a auzit apoi. Totul era nou pentru el în ziua aceea. Lozinca aceea izbucnise parcă din adâncul inimii lui şi continua să se repete odată cu bătăile

inimii. Îşi aduse aminte că de fapt inima lui repetase lozinca toată noaptea care a precedat manifestaţia, când se zvârcolise, îngrijorat şi mâhnit. Fuseseră sentimentele lui încătuşate – dragostea, entuziasmul şi aspiraţiile lui. Fuseseră visele lui rătăcite, risipite. Până a auzit glasul lui Saad răsunând în văzduh şi apropiindu-se de el. După aceea, s-au trezit cu *mister* Eimos, locţiitorul consilierului juridic britanic de la Ministerul Justiţiei, făcându-şi loc prin mulţime; l-au întâmpinat, strigând într-un singur glas: „Jos protectoratul! Jos protectoratul!”. S-a uitat la ei destul de neprietenos, dar fără să depăşească limitele amabilităţii, şi i-a sfătuit să se întoarcă la lecţii şi să lase politica pentru părinţi.

— Părinţii noştri au fost închişi, strigase cineva în clipa aceea. Şi noi nu putem învăţa dreptul într-o ţară în care legile sunt călcate în picioare.

Au izbucnit aclamaţii din toate părţile, ca un bubuit de tunet, şi omul s-a retras repede. Fahmi ar fi vrut din nou să fi fost el cel care a vorbit. Ar fi avut şi el foarte multe de spus, dar alţii i-o luau mereu înainte. Vorbele îi merseră totuşi la suflet şi se consolase la gândul că în viitor va găsi o posibilitate de compensare pentru ceea ce nu făcuse. Lucrurile au evoluat destul de repede. Cineva i-a îndemnat să iasă în stradă. S-au îndreptat spre Şcoala de Inginerie, apoi spre Agricultură şi colegii li s-au alăturat aclamând, ca şi când şi-ar fi dat întâlnire. Au trecut apoi pe la Medicină şi pe la Comerţ. Când au ajuns în piaţa As-Sayyida Zeinab, alcătuiseră deja o coloană uriaşă, căci pe drum li s-au alăturat şi alţi locuitori ai oraşului. Aclamaţiile pentru Egipt, pentru independenţă şi pentru Saad nu conteneau. Cu fiecare pas înainte, entuziasmul lor sporise; deveniseră tot mai încrezători pe măsură ce li se alăturaseră spontan alţi şi alţi oameni, căutând, ca şi ei, o uşurare pentru mânia din suflete. „Cum s-

au întâmplat toate astea?", s-a întrebat el la un moment dat. Nu trecuseră decât câteva ceasuri – de dimineaţă îl încercau deznădejdea şi înfrângerea, iar spre amiază s-a trezit în mijlocul mulţimii care manifesta, descoperind că fiecare inimă era un ecou al inimii lui, că toţi repetau lozinca din sufletul lui şi îl chemau, parcă, să rămână neclintit şi să meargă până la capăt. Simţea cum îl inundă bucuria şi entuziasmul. Sufletul lui a pornit spre un cer al speranţei nemărginit de orizonturi, regretând deznădejdea care îl cuprinsese mai înainte. În piaţa As-Sayyida Zeinab a fost martor la un nou incident. A văzut grupuri de poliţişti călare, conduşi de un inspector englez. Pământul se zguduia sub copitele cailor, iar în urmă se ridicau nori de praf. A privit spre ei uluit, căci nu se mai expusese până atunci la o astfel de primejdie. S-a uitat în jur şi n-a văzut decât ochi în care scăpărau entuziasmul şi mânia. A oftat nervos şi a ridicat mâinile, ovaţionând. Călăreţii au înconjurat mulţimea şi în oceanul ei uriaş n-a mai zărit decât valurile din jurul său. A ajuns până la el vestea că poliţia a arestat numeroşi studenţi din primele rânduri. Pentru a treia oară în ziua aceea ar fi vrut să fi fost el în locul altcuiva – de data aceasta, dintre cei arestaţi.

Ziua a fost relativ paşnică în comparaţie cu cea care i-a urmat; luni dimineaţa, toate şcolile au intrat în grevă şi au ieşit în stradă cu drapelele. Din nou li s-au alăturat mulţimi uriaşe de cetăţeni. Egiptul a înviat, părea o ţară nouă; locuitorii săi, după ce şi-au reţinut vreme îndelungată mânia, s-au adunat dis-de-dimineaţă în pieţe, gata de luptă. S-a avântat prin mulţime cu acelaşi elan ca în ziua precedentă, ca şi când ar fi alergat spre familia pe care n-o mai văzuse de multă vreme. Demonstranţii au pornit într-un marş memorabil – au trecut prin faţa câtorva reprezentanţe diplomatice, exprimându-şi protestul în diferite limbi. – Când a ajuns în Strada Divanurilor,

mulţimea a fost străbătută de un val de agitaţie şi cineva a strigat: „Englezii!”. Vâjâitul gloanţelor a acoperit glasurile celor care strigau. A căzut primul mort. O parte din mulţime a continuat să înainteze într-un iureş nebun. Alţii au rămas pe loc, iar mulţi s-au împrăştiat, refugiindu-se în case şi în cafenele. El s-a aflat printre aceştia de la urmă. S-a ascuns după o uşă, în timp ce inima i se zbătea, să-i sară din piept. Nimic nu-l mai interesa, decât să scape cu viaţă. A rămas pe loc o vreme – nu ştie cât. Până ce s-a aşternut tăcerea. Apoi a întins puţin gâtul să vadă ce se mai întâmplă şi imediat a luat-o la fugă spre casă, fără să-i vină să creadă că a scăpat teafăr. Când a ajuns acasă era năuc. Abia atunci, în singurătatea lui tristă, a dorit să se fi aflat printre cei care au continuat să meargă înainte sau, cel puţin, printre cei care rămăseseră pe loc nemişcaţi. Îşi simţea conştiinţa împovărată. A rămas îndelung pe gânduri.

Următoarele două zile – marţi şi miercuri – au fost la fel ca cele două dinaintea lor, cu bucurii şi cu necazuri. Demonstraţii şi aclamaţii… gloanţe şi victime. S-a aruncat în vâltoare cu aceeaşi pasiune, ridicându-se spre orizonturile depărtate ale celor mai nobile sentimente, simţind cum îi saltă inima, dar încercând şi regretul că s-a salvat. Mânia şi revolta a cuprins noi pături ale populaţiei. Au intrat în grevă lucrătorii de la tramvaie, şoferii şi măturătorii. Capitala era tristă, mânioasă şi pustie. S-a răspândit zvonul că vor declara grevă şi avocaţii, şi funcţionarii de stat. Inima ţării bătea vie. Sângele n-a curs în zadar. Exilaţii nu vor fi daţi uitării. Valea Nilului s-a înfiorat şi s-a trezit.

Fahmi se întoarse de pe o parte pe alta. Se dezmetici din învălmăşeala amintirilor şi din nou încercă să urmărească loviturile în aluat, în vreme ce-şi plimba privirile prin ungherele camerei, pe care începea să le distingă. Mamă-sa frământă… O să facă treaba asta în fiecare dimineaţă. Nimic n-o poate face să uite de pregătirea mâncării, de

spălatul rufelor şi de curăţatul mobilei. Este suficient loc atât pentru lucrurile mari, cât şi pentru cele mărunte. Dar încet! Ea l-a născut pentru a-l dărui revoluţiei şi tot ea îi pregăteşte mâncarea pentru a-l hrăni. Adevărul este că nu există lucru neînsemnat pe lume. Dar când va veni evenimentul acela mare, în stare să-i zguduie pe toţi egiptenii şi să-i ţină laolaltă, să nu se mai răzleţească, aşa cum făcuseră şi ei, cu cinci zile în urmă la cafea? Ziua aceea însă e foarte departe! Îi miji un zâmbet pe buze când îi veniră în minte aceste întrebări: „Ce-ar face tata dacă ar afla că eu «lupt» zi de zi? Ce-ar face despotul de tata şi ce-ar face mama mea delicată şi duioasă?”. Zâmbi încurcat, dându-şi seama că ar fi la fel de complicat ca în cazul că secretul său ar ajunge la autorităţile militare.

Dădu pătura la o parte dezgolindu-şi pieptul şi se ridică în capul oaselor, bombănind: „Mi-e totuna dacă trăiesc sau mor. Credinţa este mai puternică decât moartea. Moartea este mai demnă decât umilinţa. Viaţa devine neînsemnată pe lângă speranţa aceasta mare. Bine ai venit, dimineaţă nouă a libertăţii! Allah să hotărască acum ce e mai bine”.

55

Nimeni nu poate pretinde că revoluţia nu l-a afectat într-un fel sau altul. Lui Kamal i-a răpit libertatea, de care se bucurase îndelung, de a face ce i se năzare pe drumul spre şcoală şi de la şcoală spre casă, căci mamă-sa i-a poruncit lui *Umm* Hanafi să-l însoţească şi când se duce, şi când se întoarce; să nu-l scape din ochi o clipă, să nu-i dea posibilitatea să zăbovească sau să se lase îndemnat spre ceva nechibzuit, mai ales dacă le iese în cale vreo demonstraţie. Îl deranja cumplit, dar fu nevoit să se împace cu noua situaţie. Mama simţea cum ameţeşte când auzea veşti despre demonstraţii şi

tulburări, iar inima i se zgudui când află de atacurile sălbatice împotriva studenţilor. Zilele acelea i se părură sumbre şi îi umplură sufletul de spaimă. Ar fi vrut să-i ţină pe cei doi copii acasă, până ce lucrurile ar fi revenit la normal, dar nu reuşi; şi apoi Fahmi îi promisese – iar ea avea o încredere oarbă în el – să nu ia parte la niciun fel de grevă, iar stăpânul refuzase să-l ţină pe Kamal acasă, convins că şcoala n-o să le permită celor mici să facă grevă sau să iasă pe străzi. Mama consimţi cu greu ca cei doi să meargă la şcoală, dar hotărî ca *Umm* Hanafi să fie tot timpul pe urmele lui Kamal. „Dacă aş avea voie să ies, te-aş însoţi chiar eu”, îi zise băiatului, încercând să-l consoleze. Kamal căută să se opună pe cât îi stătea în putinţă, căci îşi dădu imediat seama că mama va afla tot ce face el pe drum şi că n-o să mai aibă parte de niciun fel de zbenguială, în acest scurt răstimp, atât de plăcut, înainte de a intra sub supraveghere. Înţelegea că de acum înainte nu va face decât să treacă de la o închisoare la alta – casa şi şcoala. În plus, nu-i plăcea deloc să meargă pe stradă însoţit de această femeie, care – era convins – va atrage privirile trecătorilor cu trupul ei mătăhălos şi mersul greoi. N-avu încotro şi se supuse, mai ales că şi tată-său îi porunci să accepte situaţia. Ori de câte ori avea prilejul, nu pregeta să se răzbune pe *Umm* Hanafi – îi poruncise să meargă la câţiva paşi în urma lui şi o alunga de fiecare dată când se trezea cu ea alături. Aşa ajunseră la şcoala Khalil Aga joi dimineaţa – a cincea zi de demonstraţii în Cairo.

— Copiii sunt la şcoală? îl întrebă *Umm* Hanafi pe portar, aşa cum primise poruncă de acasă.

— Unii intră, alţii ies… îi răspunse el indiferent. Directorul îi lasă în pace.

Răspunsul veni ca o surpriză neplăcută pentru Kamal, căci era pregătit sufleteşte să audă vorbele ce se repetau în fiecare dimineaţă începând din

ziua de luni – „Elevii sunt în grevă” – şi să se întoarcă acasă pentru a-şi petrece întreaga zi nestingherit. Mai ales pentru acest motiv revoluţia începuse să-i fie dragă de la distanţă. Se simţea ispitit să se întoarcă totuşi acasă, încercând să evite consecinţele acestui nou răspuns, şi îi zise portarului:

— Eu sunt dintre cei care ies.

Se îndepărtă de şcoală, cu *Umm* Hanafi la câţiva paşi în urma lui. Când ea îl întrebă de ce n-a intrat, o rugă să mintă – pentru prima dată în viaţa lui şi nu fără să se codească –, să-i spună mamei că elevii sunt în grevă. Încercând să o câştige de partea lui, când ajunseră în dreptul moscheii Al-Husayn, îi ură, în plus, viaţă lungă şi fericire. *Umm* Hanafi nu putu să-i ascundă stăpânei adevărul şi îi spuse tot ce auzise. Mama îl mustră şi îi porunci femeii să se întoarcă la şcoală cu el. Nu ieşiră bine din casă şi el începu s-o înţepe cu vorba, acuzând-o că e turnătoare şi trădătoare. Nu erau la şcoală decât copiii de-o seamă cu el şi cei mai mici decât el. Ceilalţi, adică marea majoritate, erau în grevă. Se duse în clasa lui, unde erau mai mulţi copii mici decât în celelalte clase — cam o treime – şi profesorul se cufundă în corectarea unor caiete, lăsându-i într-un fel de grevă. Kamal deschise o carte, prefăcându-se numai că citeşte; nu-i plăcea să stea la şcoală fără treabă. Adică nici cu greviştii, nici acasă, ca să se bucure de timpul liber cu care ultimele zile fuseseră foarte generoase. Niciodată nu i se făcuse mai lehamite de şcoală ca acum. Începu să se gândească la greviştii de afară cu uimire şi curiozitate. De mai multe ori se întrebase care este adevărul în legătură cu ei. Sunt aşa cum pretinde mamă-sa, nişte aiuriţi cărora nu le pasă nici de ei, nici de familie şi se aruncă de bunăvoie în ghearele morţii, sau sunt, aşa cum îi calificase Fahmi, nişte eroi care luptă împotriva duşmanului lui Allah şi a duşmanului lor? De câteva ori fusese tentat să-i dea dreptate mamei. Asta fiindcă nu-i

avea deloc la suflet pe elevii mai mari, adică pe grevişti, căci se purtau destul de urât cu cei mici în curtea şcolii şi se uitau la ei de sus, sfidându-i cu trupurile lor zdravene şi cu mustăţile obraznice. Dar nu putea să fie întru totul de acord nici cu mamă-sa, deoarece Fahmi îi inculcase idei care nu se potriveau deloc cu ce-i spunea ea. Fratele său le atribuise fapte de eroism. Ar vrea să stea ascuns undeva şi să poată asista la încleştarea lor crâncenă. A venit sfârşitul lumii, fără doar şi poate. Altfel de ce ar face egiptenii grevă şi s-ar încăiera cu soldaţii? Şi ce soldaţi? Englezi! Până atunci era de-ajuns ca cineva să rostească numele lor, pentru ca oamenii să se retragă de pe uliţe! Ce s-a întâmplat cu lumea asta? E o luptă ciudată, a cărei esenţă se imprimase în sufletul băieţaşului în mod inconştient. Numele lui Saad Zaghlul, cuvinte ca „englezii", „studenţii", „martirii", „manifestele" sau „demonstraţiile" erau pentru el foarte sugestive, chiar dacă uneori fusese destul de derutat în ce priveşte sensul lor exact. Această încurcătură îi fusese sporită de atitudinea diferită – uneori chiar contradictorie – a membrilor familiei faţă de evenimentele care se desfăşurau sub ochii lui. În vreme ce Fahmi este un revoltat şi vorbeşte despre englezi cu o furie neînduplecată, trup şi suflet alături de Saad, Yasin comentează veştile calm, imperturbabil, doar cu o uşoară tentă de regret în glas, fără ca asta să-l împiedice să-şi continue viaţa obişnuită, stând la taclale, râzând, citind versuri şi povestiri, apoi întârziind la petreceri până la miezul nopţii, iar mamă-sa îl imploră pe Allah fără încetare să aducă pace şi linişte în inimile egiptenilor şi într-ale englezilor, deopotrivă. Dar mult mai pornită era Zeinab, soţia lui Yasin, pe care evenimentele au zguduit-o şi n-a găsit să-şi verse mânia decât pe Saad Zaghlul, acuzându-l că el e pricina tuturor nenorocirilor. „Dacă şi-ar fi văzut de treabă, ca toată lumea, nu i-ar fi făcut nimeni niciun rău şi nu mai izbucnea

pojarul ăsta.” Aşa se face că băieţaşul se înflăcăra la gândul luptei, dar se întrista imediat la gândul morţii, fără să înţeleagă prea bine ce se petrecea în jurul lui. I-a părut foarte rău în ziua când elevii de la Khalil Aga au chemat la grevă, şi directorul a hotărât ca cei mici să rămână în clasă; ar fi avut şi el prilejul să asiste la o demonstraţie sau chiar să participe la ea. A rămas între patru pereţi, mulţumindu-se să asculte lozincile rostite cu glas tare. Atunci, a pierdut ocazia de a participa la o demonstraţie, la fel cum astăzi a pierdut-o pe aceea de a sta acasă, pentru a se bucura de timpul liber după bunul său plac. Va rămâne nemişcat în bancă, uitându-se absent în carte, făcându-şi semne pe furiş cu colegul său Ali al-Qimtar, aşteptând să treacă timpul. Ceva îi atrase brusc atenţia – un zgomot ciudat, venind de departe, ca o şoaptă… Pentru a se convinge că nu se înşală, se uită în jur; ceilalţi copii ridicaseră capetele şi ascultau atenţi, uitându-se întrebători unul la altul. Alergară cu toţii la ferestrele ce dădeau în stradă. Deci nu fusese o iluzie… Sunt glasuri care se contopesc într-un vacarm uriaş, nedesluşit, semănând cu vuietul valurilor auzit de la distanţă. Larma se înteţeşte pe măsură ce se apropie. Copiii începură să dea semne de nelinişte şi să şuşotească. Apoi se auzi un glas: „Demonstraţie!”. Inima copilului porni să bată cu putere, iar în ochi i se ivi o licărire, în care bucuria se amesteca cu tristeţea. Larma continua să se apropie. Acum lozincile erau foarte clare. Se auzeau din toate părţile. Aceleaşi cuvinte care îi izbiseră urechile în cursul zilelor trecute: Saad… independenţă… protectorat… Lozincile se aud din ce în ce mai aproape, acoperă curtea şcolii… Copiii intrară în panică. Erau convinşi că potopul o să-i înece. Totuşi, primiră totul cu o bucurie nevinovată, fără să se gândească la consecinţe. Ajunse până la ei zgomot de paşi, înaintând repede… Apoi uşa se deschise, împinsă cu violenţă, şi în clasă pătrunseră grupuri de

studenţi şi de azhariţi aşa cum ţâşneşte apa prin deschizăturile înguste ale unui baraj. „Grevă! Grevă! Nimeni nu trebuie să rămână la şcoală”, strigară ei. În câteva clipe, se trezi într-un şuvoi zgomotos, în stare să învingă orice obstacol, care-l împingea înainte. Se mişca extrem de încet, cum se mişcă boabele de cafea în gura râşniţei, fără să vadă nimic în afară de trupurile înghesuite unul în altul, într-o larmă care făcea să-i ţiuie urechile. Până să-şi dea seama, după cerul de deasupra capului, că ajunsese în stradă, simţi că era strivit şi scoase un ţipăt violent, prelung. Se trezi că o mână îl prinde de braţ şi-l trage cu putere din mulţime, îl urcă pe trotuar şi îl lipeşte de un zid. Sufla greu, căutând un adăpost în jur; îşi dădu seama că era lângă dugheana lui Hamadan, vânzătorul de *basbusa.* Observă că oblonul de fier era ridicat puţin deasupra pragului şi se strecură pe sub el, târându-se pe burtă. Când fu înăuntru, se ridică în picioare şi îl văzu pe Amm Hamadan, pe care îl cunoştea foarte bine, iar lângă el – două femei şi câţiva şcolari. Îşi sprijini spatele de suportul cu platouri. Pieptul i se ridica şi cobora fără încetare.

— Azhariţi… studenţi… muncitori… cetăţeni… zise Amm Hamadan. Toate străduţele care duc spre moscheea Al-Husayn sunt înţesate. Nu mi-am putut închipui până azi că pământul poate să ţină atâta lume.

— Cum de se încăpăţânează să continue după ce-au tras în ei? întrebă una din cele două femei.

— Domnul ştie! Toţi sunt copii de oameni! zise cealaltă îndurerată.

— N-am mai văzut aşa ceva până azi. Domnul să-i apere, adăugă Amm Hamadan.

Izbucniră lozinci, zguduind văzduhul – când aproape, de parcă ar fi răsunat în dugheană, când departe, ca un vuiet nedesluşit, semănând cu vâjâitul vântului. Valurile de larmă se succedau încet, când într-un sens, când în celălalt. Când socotea că o să se oprească, porneau din nou într-

un du-te-vino fără sfârşit. Kamal era numai ochi şi urechi. Asculta îngrozit, în cele din urmă, iureşul se mai potoli şi simţi că-i vine inima la loc. Se uită în jur, întrebându-se cum o să ajungă acasă, să-i povestească mamei ce i s-a întâmplat. „A dat buzna peste noi în clasă o demonstraţie nesfârşită şi m-am trezit că şuvoiul m-a târât în stradă. Am strigat împreună cu ceilalţi: Trăiască Saad! Jos protectoratul! Trăiască independenţa! Şi am colindat pe străzi, până când ne-am trezit cu englezii trăgând în noi." O să izbucnească în plâns de spaimă şi n-o să-i vină să creadă că mai este în viaţă… Şi o să înceapă să îngâne versete, înfiorându-se. „Şi mi-a trecut un glonţ chiar pe lângă cap. Şi-acum îl mai aud vâjâind în urechi. Şi lumea a început să se zvârcolească. Muream, laolaltă cu ceilalţi, dacă nu mă târa un bărbat într-o dugheană."

Şirul gândurilor îi fu întrerupt de sunete stridente şi paşi dezordonaţi. Inima porni din nou să-i sară din piept. Se uită la ceilalţi dinlăuntru şi-i văzu holbându-se la uşă, ca şi când ar fi aşteptat să-i izbească cineva în moalele capului. Amm Hamadan se apropie de uşă şi se aplecă până când reuşi să vadă prin deschizătura de jos. Se trase îndărăt tulburat şi coborî repede oblonul până la pământ.

— Englezii! ţipă el.

„Englezii! Englezii! Englezii!", se auzea din stradă. „Rezistenţă! Fermitate!", repetară alte glasuri. „Murim! Trăiască patria!", strigară alţii. Apoi, băieţaşul auzi pentru prima dată în viaţa lui împuşcături de la o distanţă atât de mică. Îşi dădu seama instinctiv despre ce este vorba şi prinse a tremura. Când cele două femei izbucniră în ţipete de groază, băieţaşul se porni pe plâns, iar Amm Hamadan încercă să-i liniştească, zicându-le: „Slăviţi-l pe Allah! Slăviţi-l pe Allah!". Băieţaşul simţi o spaimă, rece ca moartea, străbătându-l prin tot trupul, din creştet până în tălpi. Împuşcăturile

continuau. Se auziră uruit de roţi şi nechezat de cai. Apoi glasuri şi zgomote, succedându-se într-o repeziciune uluitoare. Apoi ţipete şi gemete. O clipă de încleştare, care li se păru celor ghemuiţi în spatele uşii cât o viaţă. Apoi se aşternu o tăcere înspăimântătoare. Ca leşinul după o durere violentă.

— Au plecat? întrebă Kamal cu glasul tremurat.

Amm Hamadan duse degetul la buze şi şopti: „Sst!”. Apoi rosti versetul tronului. Îl rosti şi Kamal, în gând, căci vocea îl părăsise cu totul. „Spune: Allah este unul singur!”, zise el, sperând că versetul îi va alunga pe englezi, aşa cum alungă *ifriţii* în întuneric. Uşa nu fu deschisă însă decât târziu către amiază, şi băieţaşul ieşi în strada pustie şi o rupse la fugă. Când ajunse la scara care cobora în cafeneaua lui Ahmad Abdo, văzu pe cineva urcând. Era chiar Fahmi. Alergă spre el şi i se agăţă de braţ, cum se agaţă înecatul de un pai. Tânărul se uită la el speriat şi când băgă de seamă cine este, strigă:

— Kamal? Unde ai fost în timpul iureşului?

Băieţaşul observă că glasul fratelui său era răguşit şi stins.

— Am fost în dugheana lui Amm Hamadan şi am auzit gloanţele şi tot restul, răspunse el.

— Fugi acasă şi să nu spui nimănui că m-ai văzut! Zise el precipitat. Ai auzit?

— Nu te întorci cu mine? îl întrebă copilul încurcat.

— Nu! îi răspunse pe acelaşi ton. Nu acum. Mă întorc la ora obişnuită. Să nu scapi o vorbă… nu m-ai întâlnit!

Îi făcu vânt, fără să-i mai dea voie să vorbească, şi băieţaşul o luă din nou la fugă. În strada Khan Gaafar zări un bărbat în mijlocul drumului, arătând spre pământ şi adresându-se unui grup de bărbaţi. Se uită şi el şi văzu nişte pete roşii în ţărână.

— Acest sânge nevinovat ne cheamă să continuăm lupta, spunea bărbatul. Allah a vrut ca el să curgă în piaţa ce poartă numele Domnului martirilor, pentru a uni prin martiriu prezentul cu trecutul nostru. Allah e cu noi!

Kamal ridică ochii înspăimântat de la ţărâna pătată de sânge, apoi se porni iarăşi să alerge, înnebunit.

56

Cu puţin înainte de ivirea zorilor, Amina se îndreptă spre uşă, bâjbâind prin întuneric, atentă să nu-l trezească pe stăpân. Din stradă venea un zvon ciudat, semănând cu bâzâitul albinelor. La ceasul ăsta, când se trezea de obicei, nu auzea decât scârţâitul roţilor de la căruţele încărcate cu piatră, tusea lucrătorilor care plecau devreme la lucru şi glasul unui bărbat, întorcându-se de la rugăciunea de dimineaţă şi strigând din răstimp în răstimp: „Slăviţi-l pe Allah cel unic!”. Nu mai auzise până atunci zvonul acela ciudat şi nu ştia ce să creadă. Ieşi în salon, mergând ca pe ace, deschise puţin fereastra ce dădea spre stradă şi scoase capul. Ziua începuse să se îngâne cu noaptea, dar nu se putea vedea încă nimic clar. Vacarmul continua, dar începură să se distingă glasuri de oameni. Se uită din nou pe fereastră, străduindu-se să desluşească umbrele. Pe strada Bayna el-Qasrein şi în prelungirea ei, dincolo de întretăierea căii Qirmiz cu En-Nahhasin, zări siluete de oameni, nişte piramide mici şi nişte pomi nu prea înalţi. Se îmbrăcă, descumpănită, vrând să coboare, să treacă şi pe la dormitorul lui Fahmi. Şovăi, întrebându-se dacă era cazul să-l trezească pentru a-i dezlega el enigma sau era mai bine să aştepte până avea să se trezească singur. În cele din urmă renunţă, căci la răsăritul soarelui ştia că se va trezi singur. Îşi făcu rugăciunea şi se întoarse din nou la fereastră, împinsă de curiozitate. Zări minaretele şi cupolele

învăluite de broderia crepusculului. Apoi începu să distingă clar umbrele. Când înţelese despre ce era vorba, scoase un icnet de spaimă şi alergă spre dormitorul lui Fahmi. Îl trezi, fără să mai stea pe gânduri de data asta. Tânărul se ridică pe jumătate şi întrebă tulburat:

— Ce s-a întâmplat, mamă?

— Strada e plină de englezi! izbucni ea gâfâind. Până sub fereastra noastră.

Fahmi sări din pat şi alergă la fereastră. Pe strada Bayna el-Qasrein zări o mică tabără, care se întindea până la intersecţie: câteva corturi, trei camioane şi grupuri de soldaţi. În spatele corturilor, puştile erau aranjate în formă de piramidă, patru câte patru, cu vârfurile sprijinite unele de altele şi cu paturile depărtate. Santinelele stăteau ca nişte statui în faţa corturilor, iar restul soldaţilor se împrăştiaseră ici şi colo, vorbind şi râzând. Se uită apoi pe En-Nahhasin şi văzu o a doua tabără la intersecţia cu Es-Sagha. În cealaltă direcţie a străzii Bayna el-Qasrein, văzu o a treia tabără, la colţ cu El-Harnafiş. În primul moment, bănui că soldaţii au venit pentru a-l aresta pe el. Curând după aceea, îşi zise însă că era o prostie şi încercă să găsească o scuză pentru acest gând în faptul că nu se trezise încă bine şi în senzaţia că este urmărit, pe care o avea de când izbucnise revoluţia. Lucrurile erau foarte limpezi – autorităţile engleze au ocupat cartierul pentru a încerca să stăvilească demonstraţiile. Se uită din nou pe fereastră, cercetându-i pe soldaţi, corturile, puştile şi camioanele. Inima îi bătea cu putere, de teamă, furie şi mâhnire. În cele din urmă, plecă de la fereastră şi îi zise mamei în şoaptă, cu faţa aproape lividă:

— Sunt englezi, aşa cum ai spus. Au venit ca să ne intimideze şi să oprească demonstraţiile chiar în locul în care încep să se plămădească…

Începu să se plimbe prin cameră încolo şi-ncoace, zicându-şi în gând, plin de mânie: „Ce

idee! Ce idee!”.

— Îl trezesc şi pe taică-tău să-i spun, zise mamă-sa, socotind probabil că stăpânul, care rezolvă toate problemele de viaţă, va găsi o soluţie şi acum.

— Lasă-l să se trezească singur, ca de obicei, o reţinu Fahmi.

— Ce-o să ne facem cu ei, copilul meu, chiar în poartă? întrebă femeia speriată.

— Ce să facem? întrebă şi tânărul, clătinând din cap încurcat. N-avem niciun motiv să ne temem, continuă el mai încrezător. Vor să-i sperie doar pe demonstranţi.

— Mă tem să nu dea buzna peste oameni nevinovaţi în casă, zise ea, înghiţind în sec.

— Nu… răspunse el după ce se gândi puţin. Dacă voiau să atace casele, nu stăteau liniştiţi până acum.

Nu era prea convins de ce spunea, dar socoti că era cel mai potrivit să spună asta într-o asemenea situaţie.

— Şi până când o să stea pe capul nostru? întrebă mama.

— Cine ştie? răspunse el, privind în gol. De-abia îşi întind corturile, aşa că n-o să plece prea curând.

Îl întreba ca şi când el ar fi fost comandantul forţelor armate şi se uită la ea cu îngăduinţă, ascunzându-şi zâmbetul ironic de pe buzele palide. La un moment dat vru să facă o glumă, dar tristeţea situaţiei îl opri. Brusc deveni grav; cum i se întâmpla câteodată când Yasin îi povestea câte ceva despre taică-său, încercând să râdă. De fiecare dată când afla câte ceva despre personalitatea ascunsă a tatălui său, îl cuprindea neliniştea şi nu-i ardea deloc de râs. Auziră paşi şi se treziră cu Yasin, urmat de Zeinab.

— I-aţi văzut pe englezi? întrebă tânărul cu ochii umflaţi de somn şi cu părul ciufulit.

— Eu i-am auzit mai întâi, se amestecă Zeinab. M-am uitat pe fereastră şi când i-am zărit l-am trezit şi pe *si* Yasin.

— Am ciocănit în uşă la tata şi l-am trezit, continuă Yasin fără să dea atenţie vorbelor soţiei. I-am spus despre ce e vorba şi, după ce s-a uitat şi el, a poruncit să nu părăsească nimeni casa şi să nu se tragă zăvorul de la poartă. Ce-or fi având oare de gând să facă? Şi noi ce-o să pătimim? Nu mai există guvern în ţara asta ca să ne apere?

— Nu cred să-i intereseze altceva decât demonstraţiile, îi răspunse Fahmi.

— Şi până când o să stăm închişi? În case sunt femei, copii… Cum de-şi instalează tabăra sub ferestre?

— O să ni se întâmple exact ce li se întâmplă şi altora, bombăni Fahmi stânjenit. Trebuie să avem răbdare şi să aşteptăm.

— Peste tot numai spaimă şi obidă! Blestemaţii! Izbucni Zeinab enervată.

În clipa aceea, se trezi şi Kamal; se uită uluit la cei adunaţi în camera lui. Se ridică pe jumătate, dar rămase în pat, uitându-se la mamă-sa, nedumerit. Ea se apropie de pat şi îşi trecu mâna rece peste fruntea lui. Recită în şoaptă, cu mintea rătăcită, *Al-Fatiha.*

— Ce v-a adus aici? întrebă copilul.

— Astăzi nu te mai duci la şcoală, zise mama cu blândeţe în glas, pregătindu-se să-i anunţe ştirea în chipul cel mai plăcut cu putinţă.

— Din cauza demonstraţiilor? întrebă el bucuros.

— Englezii au blocat strada, zise Fahmi.

Kamal pricepu de ce se adunaseră – trecu în revistă feţele lor, uluit. Apoi sări la fereastră şi se uită îndelung.

— Puştile stau patru câte patru, zise el tulburat. Se uită spre Fahmi, ca şi când ar fi vrut să-i ceară ajutorul, şi bâigui speriat: O să ne omoare?

— N-o să omoare pe nimeni, îi răspunse Fahmi. Ei au treabă numai cu demonstranţii.

Trecu un răstimp de tăcere. Apoi băieţaşul zise, ca şi când ar fi vorbit singur:

— Ce feţe frumoase au!

— Ţi-au plăcut cu adevărat? întrebă Fahmi ironic.

— Foarte mult. Îmi închipuiam că sunt ca dracii.

— Cine ştie? S-ar putea ca, dacă o să-i vezi pe draci, să-ţi placă şi înfăţişarea lor! zise Fahmi îndurerat.

În ziua aceea nu se trase zăvorul de la poartă şi nu se deschise niciuna din ferestrele ce dădeau spre stradă, nici măcar ca să se aerisească încăperile şi să intre o rază de soare. Ca niciodată, domnul Ahmad stătu mai mult de vorbă la micul dejun şi le spuse pe un ton atotştiutor că englezii vor să stăvilească demonstraţiile şi, de aceea, au ocupat cartierele din care pornesc cele mai multe. Le porunci apoi să rămână în casă până când se liniştesc lucrurile. Încercă să fie cât mai convingător şi să-şi păstreze sobrietatea obişnuită, pentru ca nimeni să nu-şi dea seama de neliniştea care i se strecurase în suflet din clipa când sărise din pat la bătaia lui Yasin în uşă. Pentru prima dată, Fahmi încercă să pună în discuţie părerea tatălui său.

— Dar, tată, dacă rămân acasă, o să se spună la şcoală că fac grevă, zise el pe un ton politicos.

Stăpânul nu ştia, bineînţeles, nimic despre participarea fiului său la demonstraţii.

— La nevoie, o să găsim o motivare. Fratele tău este funcţionar şi situaţia lui este chiar mai încurcată decât a ta. Motivul se cunoaşte…

Simţi un ghimpe în inimă şi nu mai scoase o vorbă; pe de o parte, îi era teamă să nu-l înfurie, pe de altă parte, interdicţia îi oferea o justificare în faţa conştiinţei lui, fiindcă nu ieşea în strada ocupată de englezi, care stăteau gata pregătiţi să

verse sângele lui şi al colegilor. Când se termină masa, stăpânul se retrase în camera lui. Mama şi Zeinab continuară să-şi vadă de treburile obişnuite. Cum era o zi însorită de sfârşit de martie, când încep adierile călduţe ale primăverii, cei trei fraţi urcară pe terasă şi se aşezară sub bolta de glicină şi iasomie. Kamal dădu buzna în coteţul găinilor; începu să le arunce grăunţe şi să le alunge, amuzându-se cu cotcodăcitul lor şi adunând ouăle peste care dădea în cuibare. Ceilalţi doi fraţi comentau ştirile alarmante despre revoluţia ce se aprinsese, cuprinzând Valea Nilului de la extremitatea de nord până la extremitatea de sud. Fahmi povesti tot ce auzise – despre scoaterea şinelor de la calea ferată, despre întreruperea telegrafului şi tăierea liniilor telefonice, despre demonstraţiile care au cuprins toate regiunile ţării, despre ciocnirile dintre englezi şi răzvrătiţi, măceluri şi victime, zecile de cortegii naţionale, însoţindu-i pe martiri, despre grevele studenţilor, lucrătorilor şi avocaţilor din capitala rămasă fără alt mijloc de transport în afara trăsurilor.

— Asta e revoluţie adevărată! zise tânărul cu înflăcărare. În sălbăticia lor, pot să ucidă pe oricine. Moartea nu va face însă decât să îndârjească poporul şi mai tare.

— Nu mi-am închipuit niciodată ce spirit de luptă stă ascuns în poporul nostru, aşteptând să izbucnească, zise Yasin clătinând din cap mirat.

— Spiritul luptei este veşnic viu în trupul lin, care se întinde între Aswan şi Marea Mediterană. El a răbufnit, stârnit de englezi, şi nu va mai putea fi potolit în vecii vecilor, zise Fahmi cu însufleţire, uitând că fusese în pragul disperării cu puţin înainte de izbucnirea revoluţiei.

— Chiar şi femeile au ieşit pe străzi, zise Yasin cu zâmbetul pe buze.

Fahmi îşi aduse aminte câteva versuri dintr-un poem dedicat de Hafiz[113] demonstraţiei femeilor şi se apucă să le declame:

Femeile frumoase ieşit-au cu-a lor văluri
Şi-am pornit să urmăresc al lor alai.
Le-am văzut făcând din negre văluri.
Stindard fâlfâind ca-n pălălăi.
S-au ivit asemeni unor stele.
Licărind în bezna nopţii deasă.
Şi pe străzi s-au avântat-nainte.
Până ce-au ajuns la Saad acasă…

— Aş vrea să-nvăţ şi eu versurile astea, zise Yasin, simţind cum îi râde inima.

— Crezi că Saad a aflat de revoluţia noastră acolo, în exilul lui? întrebă Fahmi pe neaşteptate, cu tristeţe în glas. O fi aflat marele şeic că sacrificiul lui n-a fost în van, ori l-a copleşit disperarea?

57

Rămaseră pe terasa casei până spre amiază, urmărind mica tabără britanică. Un grup de soldaţi instală o bucătărie şi se apucă să pregătească mâncarea. Ceilalţi se răspândiră între calea Qirmiz, En-Nahhasin şi Bayna el-Qasrein, toate goale de trecători. În răstimpuri, suna trompeta şi se adunau mai mulţi în rând, îşi luau puştile şi se urcau într-un camion ce pornea spre Casa Cadiului – semn că în cartierele apropiate continuau să izbucnească demonstraţii. Fahmi urmărea pregătirea şi plecarea lor cu respiraţia tăiată şi cu imaginaţia aprinsă. În cele din urmă, cei doi părăsiră terasa, lăsându-l pe Kamal să se joace în voie, şi se duseră la sala de lecţii. Fahmi se apucă să revadă cursurile pierdute în zilele trecute, iar Yasin luă *Diwan al-hamasa* şi *Ghadat Karbala* şi ieşi în salon, încercând să-şi omoare timpul; între pereţii temniţei timpul i se părea nespus de lung – ca apa din spatele unui baraj. Romanele – atât cele poliţiste, cât şi de altă factură – îl pasionau mai mult decât versurile, dar

îi plăcea şi poezia. Se străduia să ajungă la sensurile ei pe calea cea mai directă – pricepea ce era mai uşor de priceput, iar acolo unde simţea că se poticneşte, se mulţumea doar cu muzicalitatea; doar rareori citea comentariile ample din subsol. Se întâmpla să reţină un vers şi să-l scandeze fără să priceapă mare lucru din el, imaginându-şi un sens care nu avea nicio legătură cu cel adevărat sau – pur şi simplu – neînţelegând nimic. Dar în ciuda acestui fel de a gusta poezia, în mintea lui s-au adunat fel de fel de imagini şi expresii, pe care s-a obişnuit să le speculeze şi când era cazul şi – mai ales – când nu era cazul. Dacă într-o zi trebuia să compună o scrisoare, făcea pentru treaba asta pregătiri ca pentru o carte; o presăra cu expresii alese şi versuri aforistice. I se dusese pomina printre cunoscuţi pentru „talentul lui retoric". Nu pentru că ar fi avut har, ci fiindcă ei nu ştiau nici atât cât ştia el. Până acum nu mai simţise un gol atât de mare şi nu mai fusese atât de lipsit de posibilitatea de a se mişca şi a se distra. Lectura l-ar fi putut ajuta să-şi omoare timpul, dacă el ar fi fost în stare să suporte să citească, dar el n-o făcea decât pentru foarte puţin timp, la cafea sau înainte de a ieşi la petrecerea de seară. Şi atunci nu vedea o nenorocire în întreruperea lecturii pentru a participa la conversaţie sau pentru a-i povesti lui Kamal ce citise, căci băieţaşul îl asculta cu o pasiune rar întâlnită la copiii de vârstă lui. Aşadar, poezia şi romanul nu-i puteau ţine de urât într-o zi ca asta. Citi câteva poezii şi câteva capitole din *Ghadat Karbala,* dar asta nu reuşi să-i alunge plictiseala. Într-un răstimp, se opri din lectură şi se porni să-i blesteme pe englezi cu năduf. Până când veni vremea dejunului şi masa îi adună din nou pe toţi laolaltă. Mama le aduse ciorbă şi friptură de pui cu orez. Din cauza blocadei nu putuse să facă rost de legume, aşa că pusese în câteva farfurioare brânză, măsline şi iaurt, iar în chip de desert le aduse miere neagră. Nu mâncă decât Kamal cu

poftă; stăpânul şi cei doi fraţi nu prea aveau apetit, căci îşi trecuseră ziua fără să facă niciun fel de mişcare. Mâncarea îi trase însă la somn, stăpânul şi Yasin adormiră imediat ce puseră capul jos. Cu puţin înainte de asfinţit, Yasin se dădu jos din pat şi coborî la cafea, dar întâlnirea din ziua aceea fu destul de scurtă, căci mama îi părăsi pentru a se ocupa de stăpân. Yasin, Zeinab, Fahmi şi Kamal mai rămaseră un timp la şuetă. Apoi Fahmi se retrase, împreună cu Kamal, la sala de lecţii şi tinerii soţi se treziră singuri. „Ce-o să fac eu până la miezul nopţii?" întrebarea deveni obsedantă pentru Yasin. Ziua i se părea tristă, nesuferită, smulsă de o forţă brutală din cursul timpului, aşa cum o creangă ruptă dintr-un pom se preschimbă în vreasc. Dacă n-ar fi blocaţi de militari, acum s-ar afla la locul său preferat din cafeneaua lui Ahmad Abdo, ar sorbi ceai verde, s-ar delecta conversând cu ceilalţi clienţi sau admirând atmosfera arhaică a salonaşelor îngropate sub ruinurile străvechi. Cafeneaua lui Ahmad Abdo se potrivea cel mai bine cu sufletul lui înclinat spre contemplare şi dacă n-ar fi fost scopul – şi scopul scuză mijloacele, cum se spune –, tot n-ar fi ales o alta. Scopul îl atrăsese mai înainte la Clubul Egiptean, căci în apropiere de el se afla locul vânzătoarei de *dom.* Tot scopul îi dusese şi la cafeneaua lui *si* Ali din El-Ghunyya, căci ea era vecină cu casa cântăreţei Zenoba. După scop îşi schimba şi cafenelele, şi prietenii. În afara unui scop el nu avea de fapt nici cafenea, nici prieteni. Unde este Clubul Egiptean cu clienţii lui? Unde este cafeneaua lui *si* Ali cu clienţii ei? Au dispărut cu totul din viaţa lui. Dacă vreunul din ei o să-l întâlnească, din întâmplare, nici n-o să-l cunoască sau o să-l ocolească. E rândul cafenelei lui Ahmad Abdo şi al clienţilor ei. Cine ştie ce cafenea şi ce prieteni îi rezervă ziua de mâine! Curând, ar urma să se îndrepte spre băcănia lui Kostaki sau, mai bine zis, spre taverna lui tainică, pentru a-şi primi

sticla roşie, „obiceiul”, cum îi plăcea lui s-o numească. De unde să-şi facă rost de „obicei” în noaptea asta sumbră? La amintirea tavernei lui Kostaki, simţi un fior săgetându-l din tălpi până-n subsuori. În ochi i se ivi o privire adâncă, exprimând plictiseala. Bombăni, ca şi când ar fi fost un întemniţat. Să rămână acasă era un chin, accentuat de amintirile plăcute ale tavernei şi sticlei, care începură să-l împresoare. Visele îl tulburară şi mai tare şi îi stârniră dorul după muzica interioară şi dansul vinului, care se revarsă în valuri calde de veselie. Până în seara aceea, nu-şi dăduse seama că nu se poate lipsi de băutură nici măcar o noapte. Nu se întristă şi nici nu-şi mustră sufletul pentru că exagera, deprimându-l din cele mai neînsemnate motive. Nici nu se gândea să se mânie pe sufletul lui. Nici vorbă! Ceea ce îl durea era blocada pe care englezii o instituiseră în jurul casei, împiedicându-l să-şi potolească setea, când izvorul era doar la câţiva paşi. Se uită la Zeinab şi constată că, la rândul ei, se uita fix la el, ca şi când i-ar fi zis supărată: „Unde rătăceşti cu gândul? De ce eşti abătut? Prezenţa mea nu este în stare să-ţi risipească grijile?”.

Înţelese tot ce se petrece în sufletul ei în fracţiunea de secundă în care ochii li se întâlniră, dar nu răspunse în niciun fel reproşului. Dimpotrivă, se înfurie şi mai tare. Nimic nu-i era mai insuportabil decât să rămână o noapte întreagă lângă ea, lipsit chiar şi de posibilitatea de a se amăgi cu obişnuita sticlă. Se uită la ea pe furiş şi începu să se întrebe mirat: Oare nu e aceeaşi? Nu ea m-a fermecat în noaptea nunţii? Nu de ea am fost îndrăgostit cu pasiune zile şi săptămâni în şir? De ce nu mă mai tulbură? Ce s-a întâmplat cu ea? De ce murmur nemulţumit şi plictisit, iar frumuseţea şi purtarea ei aleasă nu mai reuşesc să mă abată de la băutură? Înclină să creadă că îi lipseşte abilitatea Zenobei şi a semenelor ei. Adevărul era că experienţa lui cu Zeinab fusese

prima de lungă durată: întâlnirile cu cântăreaţa şi cu vânzătoarea de *dom* fuseseră pasagere. Legătura cu ele nu l-ar fi împiedicat de la o altă combinaţie, dacă i s-ar fi ivit prilejul. Îşi aminteşte de lucruri care nu-i trecuseră prin cap atunci.

— Probabil că nu te simţi la largul tău în casă? deschise ea discuţia.

Nu era dispus să accepte reproşurile ei, iar întrebarea pică asemenea trăsnetului.

— Chiar aşa e, să ştii! îi răspunse el cu o sinceritate dureroasă.

Deşi nu voise în primul moment să se certe cu el, tonul lui o irită şi zise, la rândul ei:

— Dar eu n-am nicio vină, să ştii. Mi se pare ciudat să nu poţi renunţa nici măcar o singură noapte.

— Arată-mi un singur lucru în casa asta care s-o facă suportabilă, zise el înfuriat de-a binelea.

— Bine! Am să te las în pace… Aşa, poate, o să-ţi placă mai mult, zise ea, ridicându-se ca să plece.

Vorbise pe un ton care prevestea plânsul. Ieşi în fugă, în timp ce el o urmări cu privirea împietrită. „Ce proastă! Nu ştie că doar forţa divină o ţine în casa mea?”, îşi zise în sinea lui. Cu toate că sfada îi potolise puţin furia, ar fi preferat totuşi să nu se fi întâmplat, ca să nu-i sporească mâhnirea stârnită de lipsa de ocupaţie. Dacă ar fi vrut, ar fi putut s-o îmblânzească, dar rămase indiferent. După puţin timp, se mai linişti însă şi îi răsună în minte ecoul cuvintelor brutale pe care i le adresase. Recunoscu în sinea sa că nu avusese niciun motiv să le rostească şi îl cuprinse un fel de regret – nu atât din cauza rămăşiţei de afecţiune pe care o mai descoperi undeva, în fundul inimii, cât mai degrabă din dorinţa de a nu depăşi limitele bunei-cuviinţe în atitudinea faţă de ea. Poate din respect pentru tatăl ei, poate din teama de tatăl lui. Oricum, nu voise să depăşească aceste limite nici chiar în faza când, pentru a o supune, se arătase

foarte neînduplecat şi categoric. Îi părea rău că a întrecut măsura, chiar dacă mânia nu părea deloc o reacţie ciudată în această familie, de vreme ce nu se arătau blânzi şi îngăduitori decât în prezenţa stăpânului, care îşi rezerva numai pentru el dreptul de a se înfuria în orice împrejurare. Numai că mânia lor era ca fulgerul – repede se aprindea, repede se stingea. Imediat îi cuprindeau regretele. Yasin mai era şi trufaş. De aceea nu se simţi ispitit să se împace cu soţia, ci îşi zise în sinea sa: „Ea mi-a stârnit mânia. Nu putea să-mi vorbească pe un ton mai delicat?". Ar fi vrut ca ea să dovedească întotdeauna tact, răbdare şi îngăduinţă pentru ca pornirile lui să nu izbucnească. După ce o înfuriase şi o obligase să se retragă, se simţea şi mai stingher în temniţa lui şi se hotărî să iasă pe terasă. Aerul era destul de plăcut. Sub acoperişul de glicină şi iasomie, era beznă, dar în jumătatea terasei acoperită de bolta cerului încrustată cu perlele stelelor, întunericul părea mai suportabil. Începu să se plimbe încolo şi-ncoace, între zidul dinspre casa lui Maryam şi marginea grădinii de glicină dinspre Qalaun, rătăcind în lumea închipuirilor. La un moment dat, când se opri sub boltă, îi ajunse până la urechi un foşnet sau o şoaptă; simţi chiar nişte răsuflări repetate. Privi spre întuneric şi întrebă mirat:

— Cine-i acolo?

— Eu, Nur, stăpâne… îi răspunse glasul cu rezonanţă de aramă, pe care îl cunoştea foarte bine.

Îşi aduse aminte că Nur, slujnica soţiei lui, venea noaptea în cămăruţa de scânduri, lipită de coteţul găinilor, unde erau câteva piese de mobilă mai veche. Privi atent şi doar cu greu reuşi să-i distingă silueta; era numai la un pas de el, dar se făcuse totuna cu noaptea şi stătea împietrită. Zări albul strălucitor al ochilor ei, ca două cercuri trasate cu creta pe un chip negru ca smoala. Îşi continuă plimbarea, fără să scoată un cuvânt. Spontan, şi-o reprezentă în imaginaţie: o negresă

de patruzeci de ani, zdravănă, cu mâini şi picioare groase, cu pieptul ridicat, cu şolduri pline, cu faţă lucioasă, ochi strălucitori şi buze cărnoase.

Era vânjoasă, cam necioplită şi destul de stranie. Cel puţin, aşa i se păruse lui. Simţi cum izbucneşte în pieptul lui, ca un explozibil, fără niciun fel de avertisment prealabil, dorinţa puternică de a poseda, ca şi când ea ar fi devenit ţelul vieţii lui. Aceeaşi dorinţă care pusese stăpânire pe el în pragul uşii de la curte, când atentase la pudoarea lui *Umm* Hanafi, în noaptea nunţii Aişei. Simţea cum clocoteşte şi locul plictiselii fu luat de o înfrigurare nebunească. Mersul, gândurile şi imaginaţia lui deveniră mult mai active. Fără să-şi dea seama, renunţă să mai străbată terasa, de la un cap la altul, reducând acest du-te-vino la două treimi, apoi doar la jumătate din ea. De fiecare dată când se apropia de slujnică, dorinţa îi tulbura trupul cu o violenţă sporită. O negresă? O slujnică? Şi ce-i cu asta? Are antecedente şi mai şi… Era musai să râvnească doar la o femeie ca Zenoba? Ajunge să-ţi placă un singur lucru la o femeie. Ochii vânzătoarei de *dom* din Uliţa Liliecilor îl făcuseră să nu simtă mirosul urât de la subsuori şi să nu vadă noroiul uscat de pe picioarele ei. Ba pofta lui oarbă nu vede nici urâţenia şi sluţenia. Aşa se întâmplase cu *Umm* Hanafi şi cu o ghicitoare în nisip, chioară, cu care a rămas o dată singur în spatele porţii En-Nasr. Nur are oricum un trup plin şi carnea tare… e încă tânără. În plus, o negresă – fie ea şi slujnică – era o noutate, o experienţă nouă. Pe urmă, căldura proverbială a fetelor din rasa ei. Momentul i se părea tocmai potrivit, căci întunericul îl proteja. Dorinţa lui sporea, nervii erau din ce în ce mai încordaţi, inima bătea din ce în ce mai tare. Se uită atent spre locul unde stătea ea şi se abătu din mers, astfel încât să se atingă de ea ca din întâmplare; să tatoneze mai întâi – fără să facă nicio declaraţie – cum ar putea să reacţioneze, ca să nu mai aibă

surprize, ca atunci, cu idioata de *Umm* Hanafi. Nu vrea să răsune casa din nou de ţipete, să aibă iar scandal. Înaintă încet, uitându-se fix spre ea, să-i transmită prin priviri – în ciuda întunericului dens – dorinţa aprinsă din pieptul lui. Când se apropie de ea, bătăile inimii i se accelerară într-atât, încât se amestecară între ele devenind indistincte. Atinse uşor cu cotul partea de sus a trupului ei – nu-şi prea dădu seama unde anume –, dar îşi continuă mersul, ca şi când ar fi fost doar o întâmplare, cu toate că-şi simţi trupul fulgerat de un fior. Retragerea ei sfioasă îi confirmă bănuiala; a înţeles foarte bine despre ce era vorba. Se întoarse, hotărât să facă încă o încercare. Îşi apropie braţul de ea, până când îi atinse un sân – de data asta îşi dădu seama foarte bine. Nu-şi mai retrase braţul, ci îl lăsă să alunece, delicat, şi peste celălalt sân, fără să-i mai pese de ce o să se întâmple. Îşi reluă mersul, zicându-şi în sinea lui că ea va pricepe ce vrea, dacă nu cumva chiar a priceput, căci femeia lăsase să se vadă că ar vrea să se dea la o parte, dar ezitase şi în cele din urmă renunţase. În orice caz, nu s-a ferit şi nici nu s-a mişcat. N-o să ţipe, în niciun caz, cum a făcut tâmpita aia… Să mai încerce o dată… De data asta veni spre ea precipitat şi nerăbdător, iar când se apropie încetini pasul şi întinse cotul spre pieptul înalt; îşi mişcă braţul, ezitând o clipă; vru să-şi continue mersul, dar cedarea ei îl descumpăni cu totul şi se lăsă purtat de torentul nebuniei. Se opri şi întrebă cu glasul tremurând, topindu-se în aburii poftei:

— Tu eşti, Nur?

— Da, stăpâne… răspunse slujnica, încercând abia acum să se tragă înapoi.

Se retrase, până când se lipi cu spatele de zid, iar el o urmări să nu-i scape, aproape lipit de ea. Vru să-i spună ceva, orice. Căuta un cuvânt, care să-i transmită focul din adâncul inimii. Era ca un boxer care face eschive şi ridică braţul în aer, pregătindu-se pentru lovitura de cnocaut.

— De ce nu te-ai dus în cameră? întrebă în cele din urmă, mângâindu-i fruntea cu respiraţia lui caldă.

— Voiam să mă răcoresc puţin, zise slujnica, simţind că nu mai poate scăpa din strânsoare.

Setea învinse ezitarea – întinse palma spre mijlocul ei şi o trase încet spre el. Încercă să se împotrivească, dar fără folos.

— Hai înăuntru, îi şopti el la ureche, lipindu-şi obrazul de obrazul ei.

— E păcat, stăpâne, bâigui ea încurcată.

Vocea cu rezonanţă de aramă străpunse liniştea şi îl sperie. Nu voise să ţipe, dar probabil că aşa ştie ea să vorbească în şoaptă. După tonul ei, îşi dădu seama că nu se împotriveşte şi se linişti. O trase încet de mână, mormăind:

— Hai, frumoaso.

Se lăsă condusă de mâna lui, fie pentru că acceptase, fie din supunere, iar el îi acoperi obrajii şi gâtul cu sărutări, clătinându-se de înfrigurare.

— Ce te-a ţinut ascunsă de mine atâtea luni de zile? întrebă el în beţia fericirii.

— E păcat, stăpâne, răspunse ea pe acelaşi ton, care nu exprima câtuşi de puţin împotrivirea.

— Ce mult îmi place când te opui! zise el, zâmbind. Hai, mai spune-mi…

— E păcat, stăpâne, repetă ea, opunând o oarecare rezistenţă când ajunseră lângă cămăruţă. Încăperea e plină de ploşniţe, adăugă apoi, pe un ton prevenitor.

— Sunt în stare să mă culc şi pe ace de scorpioni, Nur, îi şopti la ureche, împingând-o înăuntru.

O slujnică în cel mai strict sens al cuvântului. Aşa i se păru. Se lăsă în voia mâinilor lui, în întuneric. Îşi lăsă buzele apăsate de buzele lui. O sărută cu patimă, iar ea stătea indiferentă… ca şi când ar fi asistat la un tablou în care nu avea niciun rol.

— Sărută-mă! îi şopti el tulburat peste măsură.

Îşi lipi buzele de buzele ei şi simţi că ea îi vine în întâmpinare. Îi ceru să se aşeze, dar ea repetă:

— E păcat, stăpâne…

De data asta îi veni să râdă, vorbele i se păreau acum banale. O aşeză chiar el şi ea se supuse fără nicio împotrivire. Urmară iarăşi câteva clipe de şovăire, între refuz şi supunere. Ar fi vrut ca ele să se prelungească. După împotrivirea cu şoapte, urmă supunerea efectivă şi uitară de timp. După o vreme, i se păru că întunericul din jur se mişcă sau că nişte făpturi ciudate dansează în cutele lui. Poate că i se părea, din cauza oboselii, căci nu-şi dădea seama cât timp trecuse. Sau poate că febrilitatea din capul lui îi provoca vedenii. Dar stai, încet! O lumină palidă stropeşte pereţii cămăruţei, ondulându-i… Bezna se topeşte şi începe să dezvăluie ceea ce se ascunsese până atunci. Se ridică puţin şi nu mai avu nicio îndoială – printre crăpăturile scândurilor pătrundea o lumină palidă. Apoi o auzi pe soţia lui, strigând-o pe slujnică:

— Te-ai culcat, Nur? Nuuur! Nu l-ai văzut pe *si* Yasin?

Inima i se înfioră. Sări în picioare. Îşi strânse hainele în grabă şi se apucă să se îmbrace, căutând cu privirea un loc în care să se ascundă. Îşi dădu seama că nu găseşte. Auzi paşii apropiindu-se.

— Dumneata eşti de vină, stăpâne, îi zise slujnica pe un ton tânguitor. Acum ce mă fac?

O împunse în umăr ca să tacă, în timp ce se uita spre uşă cu groază şi disperare. Se trăgea înapoi, instinctiv, spre colţul cel mai îndepărtat de intrare. În cele din urmă, se lipi de perete. Rămase nemişcat, cu respiraţia tăiată.

Zeinab strigă din nou, dar nu primi niciun răspuns. Apoi se deschise uşa şi întinse braţul cu lampa înăuntru.

— Nuuur! Nuuur! continua ea să strige.

Slujnica îşi dădu seama că trebuie să răspundă şi zise cu glasul stins:

— Da, stăpână!

— Ce devreme te culci tu! Nu cumva l-ai văzut pe *si* Yasin? întrebă Zeinab pe un ton ce trăda mânia şi dojana. Îl cheamă stăpânul cel mare. L-am căutat peste tot. Şi la parter, şi prin curte. Am ajuns şi pe terasă. Nu cumva l-ai văzut?

Nu-şi termină vorba şi îşi vârî capul înăuntru. O văzu pe slujnică foarte încurcată. Se întoarse instinctiv spre dreapta şi privirea îi căzu pe trupul mătăhălos al soţului ei, care stătea lipit de perete, fără pic de vlagă, din cauza ruşinii şi umilinţei. Privirile li se întâlniră doar pentru o clipă; apoi el lăsă ochii în pământ. Trecu încă o clipă de tăcere ucigătoare. Apoi Zeinab scoase un ţipăt şi se retrase, lovindu-şi pieptul cu mâna stângă.

— Ce ruşine! Tu! Tu! urla ea.

Începuse să tremure, se vedea după unduirile luminii proiectate pe peretele din faţa uşii. Apoi o luă la fugă, spintecând tăcerea cu urletele ei. „M-am dat de gol. Aşa a fost să fie", îşi zise Yasin în sinea sa, înghiţind în sec. Rămase un timp pe loc, fără să-şi dea prea bine seama ce se întâmplă cu el. Apoi ieşi pe terasă şi se porni, ca un bezmetic, să umble de colo până colo. Nu ştia ce ar trebui să facă şi nu-şi dădea seama în ce măsură scandalul va deveni cunoscut. Va rămâne doar în interiorul apartamentului său ori va trece şi în celălalt apartament? Apoi începu să-şi facă mustrări că nu alergase după ea, să încerce s-o liniştească şi s-o convingă să accepte ca scandalul să rămână într-un cadru cât mai restrâns cu putinţă. Se întreba cum va face faţă acestui scandal. Va trebui să fie la fel de categoric şi de data asta? Poate… Numai să nu afle şi taică-său. Auzi o mişcare dinspre cămăruţa nenorocoasă. Privi într-acolo şi o văzu pe slujnică ieşind şi alergând spre scară cu o legătură mare în mână. Dădu din umeri nepăsător. Îşi pipăi pieptul

şi îşi dădu seama că nu-şi îmbrăcase maioul. Se întoarse repede în cămăruţă.

58

Dis-de-dimineaţă bătu în poartă şeicul cartierului. Domnul Ahmad îi deschise şi el îi spuse că este însărcinat de către autorităţi să-i anunţe pe cetăţenii de pe străzile ocupate că englezii nu-i vor ataca decât pe demonstranţi – în consecinţă, el trebuie să deschidă prăvălia, elevul să meargă la şcoală şi funcţionarul la slujbă. Îl avertiză, de asemenea, să-i prevină pe copii că nu trebuie să participe la grevă şi îi atrase atenţia că demonstraţiile şi grevele sunt cu desăvârşire interzise. Casa îşi reluă după aceea activitatea obişnuită, iar bărbaţii răsuflară uşuraţi după o zi de temniţă şi îşi redobândiră liniştea şi pacea. „Situaţia în afara casei se ameliorează, dar înlăuntrul ei e tină", îşi zise Yasin, după vizita şeicului. Majoritatea membrilor familiei petrecuseră o noapte foarte neplăcută şi agitată din pricina scandalului de cu seară. Zeinab nu fusese în stare să suporte scena îngrozitoare din cămăruţa slujnicei şi izbucnise în gura mare, iar apoi se închisese într-o tristeţe adâncă. Intenţionat ţipase, ca s-o audă stăpânul. Şi-ntr-adevăr, o auzise şi alergase imediat la ea, întrebând-o ce s-a întâmplat. Îi povestise totul, sub impulsul surescitării turbate; altfel, probabil că n-ar fi avut curajul să-i spună toate lucrurile astea pe faţă, căci se ruşina şi se temea de el ca de nimeni altcineva. Se răzbunase atât pentru demnitatea ei rănită, cât şi pentru răbdarea cu care înghiţise umilinţele, chiar dacă de multe ori se ridicase împotriva lor. „O slujnică! O servitoare de vârsta mamei lui! Şi cu mine în casă! Păi, atunci ce face în afară?" Nu plânsese atât de gelozie. Sau mai degrabă gelozia rămăsese un timp ascunsă în spatele valurilor dese de silă şi furie, aşa cum focul rămâne ascuns în

spatele norilor de fum. Ar fi preferat să moară, decât să mai rămână cu el sub acelaşi acoperiş după cele întâmplate. Rămăsese peste noapte în salon – veghind cea mai mare parte a timpului şi delirând, ca şi cum ar fi avut febră; închizând ochii doar în răstimpuri, pentru a se trezi imediat agitată. Doar hotărârea de a părăsi casa îi calmase durerea cât de cât. Ar mai putea socrul ei să facă ceva? Nu mai are ce să facă, după ce nenorocirea s-a produs. Oricât de mare ar fi puterea şi autoritatea lui, nu-l va putea pedepsi pe soţul ei aşa cum ar merita, pentru a-i readuce ei liniştea în suflet. Ce-ar putea să facă mai mult, decât să-l suduie zdravăn şi să-şi verse obida pe el. Nelegiuitul o să asculte cu capul în piept, ca pe urmă s-o ia de la-nceput. În niciun caz! Stăpânul o rugase să lase chestiunea asta pe mâna lui şi o povăţuise să încerce să nu dea atenţie greşelii soţului ei, să urmeze pilda semenelor ei vrednice de respect şi să fie îngăduitoare. Ea nu mai ştia însă ce sunt îngăduinţa şi iertarea. O slujnică trecută de patruzeci de ani! În niciun caz! Îl va părăsi şi-i va spune şi tatălui ei totul! Va rămâne în grija lui din nou, până când soţului o să-i vină mintea la cap, o să se pocăiască şi o să-şi schimbe purtarea… Sau să se ducă la dracu viaţa asta, cu ce-i bun şi cu ce-i rău în ea?! Yasin greşise când îşi închipuise că ea şi-a ascuns mâhnirea din înţelepciune. Îi spusese din primul moment mamei ce are pe suflet. Mama se dovedise a fi o femeie înţeleaptă, căci o împiedicase să-i spună tatălui ce se întâmplase şi o sfătuise să se arate răbdătoare, fiindcă toţi bărbaţii petrec şi beau. I-l dăduse de pildă chiar pe tatăl ei. Este foarte bine cât timp soţul se întoarce la ea, oricât ar petrece sau ar bea. Fata ascultase de sfatul mamei, călcându-şi pe inimă, şi se luptase, cât îi stătuse în puteri, să fie îngăduitoare şi să accepte lucrurile aşa cum sunt, mai ales că începuse să simtă că nu peste mult timp va deveni şi ea mamă. În adâncul sufletului nu se împăcase însă nicio clipă, încercase doar să

se consoleze şi să ia pilda mamei sale şi a soţiei stăpânului celui mare. Din când în când, se întreba ce face soţul ei în timpul petrecerilor lui şi-i împărtăşise şi mamei bănuielile care o încercau. Nu-i ascunsese nici constatarea că el devine din ce în ce mai rece. Mama se arătase şi de data asta la fel de înţeleaptă şi se străduise să o convingă că răceala despre care îi vorbise nu provenea neapărat din ce bănuia ea, că era un „lucru firesc”, şi că toţi bărbaţii sunt la fel. Încercase, de asemenea, să o convingă că pe măsură ce va trece timpul, se va simţi tot mai fericită lângă el. Şi la urma urmei, dacă bănuielile ei ar fi fost adevărate, ce-ar fi putut să facă? Să-şi părăsească soţul pentru că se întâlneşte cu alte femei? În niciun caz! Dacă toate femeile ar renunţa la familie dintr-un motiv ca ăsta, atunci ce s-ar întâmpla? Bărbatului pot să-i mai alunece ochii la câte o femeie, dar el se va întoarce întotdeauna la soţia lui, cât timp ea va şti să rămână pentru el ultimul refugiu şi adăpostul statornic. Îi vorbise atât despre femeile divorţate fără ca ele să aibă vreo vină, cât şi despre cele care îşi împart soţii în mod legal cu altele. Oare nechibzuinţa soţului ei – dacă ar fi chiar aşa – nu era o nenorocire mai mică decât a acestor femei? Pe urmă, el este încă tânăr, nici n-a împlinit douăzeci şi doi de ani. Trebuie să-i vină mintea la cap şi o să-şi vadă de casă şi de copii, fără să-i mai pese de restul lumii. Asta înseamnă că trebuie să manifeste răbdare, chiar dacă bănuielile ei s-ar adeveri. Dar dacă bănuielile ei n-au nimic de-a face cu realitatea? Femeia îi înfăţişase toate situaţiile astea – şi altele care se mai pot întâmpla –, astfel încât îndărătnicia fetei se înmuie şi acceptă să fie mai îngăduitoare. Dar scandalul de pe terasă distrusese dintr-o singură lovitură tot ceea ce clădise în sufletul ei şi eşafodajul se prăbuşise cu totul, ca şi când nici n-ar fi existat.

Cu toate că stăpânul nu cunoştea acest adevăr regretabil şi socotea că fata i-a ascultat sfatul,

fierbea de mânie. Bine a făcut slujnica Nur că a fugit. Yasin rămăsese mai departe pe terasă, sperând să treacă furtuna. Când l-a auzit pe taică-său chemându-l, cu un glas ca plesniturile de bici, a simţit că inima îi sare din piept. Nu i-a răspuns, ci a rămas pe loc, fără să mai facă o mişcare. S-a trezit cu el dând buzna pe terasă – a bodogănit câteva clipe, căutându-l cu privirea, şi când i-a zărit silueta s-a oprit în faţa lui; şi-a dus braţele la piept şi a privit la el lung, fără să scoată un cuvânt, socotind probabil că tăcerea este mai expresivă decât vorbele şi mai dureroasă decât loviturile de picioare şi de pumni pe care ar fi vrut să i le dea. L-a reţinut gândul că este om în toată firea, însurat, ca şi el. Când n-a mai putut răbda, s-a năpustit asupra lui cu fel de fel de dojeni şi ocări, tremurând de furie. „Tu îţi baţi joc de mine cu mine de faţă, dobitoc ce eşti?! Să te duci dracului, neruşinatule! Mi-ai pângărit casa, ticălosule. N-o să se mai cureţe cât o să stai tu în ea. Înainte să te însori, mi-am zis treacă-meargă… Dar acum ce scuză mai ai? Dacă m-aş fi adresat unui animal, vorbele mele l-ar fi domolit, dar parcă s-ar lovi de piatră. Casa în care stai tu parcă ar fi blestemată." Îşi eliberase sufletul de apăsare cu vorbe ca plumbul topit. Yasin rămăsese nemişcat în faţa lui, cu capul în pământ, gata să se topească în întuneric. Când a ostenit, omul i-a întors spatele şi a plecat, blestemându-l şi pe el, şi pe taică-său, şi pe mamă-sa. S-a întors în casă, clocotind mai departe de furie. Socotise, cât a durat izbucnirea, că greşeala lui Yasin este un păcat ce trebuie stârpit. În zelul lui uitase că de fapt tot trecutul său fusese clădit pe păcatul comis de Yasin, repetat de nenumărate ori. Ba şi acum continuă să facă la fel, cu toate că a ajuns la patruzeci şi cinci de ani şi are copii mari, băiat însurat şi fete măritate. De fapt, nu uitase toate astea – numai că el îşi îngăduia lucruri pe care alţii nu trebuiau să le facă. El are voie să facă tot ce poftеşte, pe când ei trebuie să

aibă simţul măsurii. Nu-l deranjase atât păcatul în sine, cât faptul că Yasin „nesocotise” voinţa lui, se arătase „indiferent” în prezenţa lui şi „deformase” imaginea pe care îi plăcea să şi-o formeze despre copiii săi. Asta îi sporise de câteva ori furia stârnită de păcatul propriu-zis. Dar, ca de obicei, mânia lui începu curând să se stingă. Vâlvătăile se micşorară treptat şi în cele din urmă dispărură cu totul, făcând loc liniştii, chiar dacă aparenţele – doar aparenţele – lăsau să se creadă că ar fi îngrijorat şi mâhnit. Începu să privească păcatul lui Yasin din mai multe unghiuri, cu mintea eliberată, şi găsi în el chiar lucruri amuzante. În primul rând, se strădui să-i găsească vinovatului o scuză. Nu pentru că ar fi vrut să fie îngăduitor. Nici vorbă de aşa ceva! Ci pentru că voia să justifice cu ea faptul că-i nesocotise voia. Ar fi vrut să-şi poată spune: „Fiul meu nu mi-a socotit voinţa. În niciun caz! El are cutare şi cutare scuze”. Să-i găsească o scuză în nechibzuinţa şi pripeala tinereţii? Nu… Tinereţea ar putea să fie o scuză pentru păcatul lui, dar nu şi pentru că îi nesocotise voinţa. Altfel, azi-mâine poate să-i ignore dispoziţiile şi Fahmi şi – de ce nu? – chiar şi Kamal! Să-i găsească o scuză în bărbăţie, atunci! Asta i-ar permite tânărului să-şi ia oarecare libertate şi l-ar scuti şi pe stăpân de orice răspundere pentru faptele lui. În cazul ăsta, şi-ar putea zice: „N-a ieşit din voia mea. Nici vorbă! Doar e la vârsta când o abatere a lui nu mai este socotită o încălcare a voinţei mele!”. Se înţelege de la sine că el va refuza să-i recunoască un astfel de drept şi nu i-l va îngădui, chiar dacă ar îndrăzni să şi-l ceară. Nu i-l recunoaşte nici în sinea lui, de fapt, decât pentru a-i justifica această abatere. Dar şi-n acest caz nu neglija să-şi precizeze – ca să-şi asigure şi mai mult liniştea – că doar puţini părinţi ar admite să-şi muştruluiască băieţii aşa cum o făcuse el şi puţini copii ar accepta-o, fără să se revolte, cu supunerea fiului său. Apoi se duse cu gândul la Zeinab şi nu simţi

pentru ea niciun fel de simpatie. O consolase din respect pentru tatăl ei, deşi nu o socoteşte cu adevărat demnă de el. O soţie generoasă nu s-ar cuveni să-şi dea soţul de gol, aşa cum făcuse ea, indiferent de împrejurări. Şi-a spart pieptul urlând. O purtare lamentabilă!

Cum ar fi reacţionat el dacă s-ar fi trezit într-o bună zi cu Amina făcându-i o ruşine ca asta? Dar între ea şi Amina e o diferenţă ca de la cer la pământ! Pe urmă, cum de-a putut să-i povestească totul fără pic de jenă? Oh! Oh! Dacă n-ar fi fost fiica prietenului său Muhammad Iffat, Yasin s-ar fi cuvenit s-o dojenească zdravăn. N-ar fi acceptat el să lase lucrurile să treacă aşa. Este adevărat că Yasin a greşit, dar greşeala ei este cu mult mai mare.

Apoi se întoarse din nou la Yasin şi începu să râdă pe sub mustaţă, gândindu-se la asemănarea dintre firea lui şi cea a fiului său, moştenită de la bunic, fără îndoială. Cine ştie? S-ar putea ca acum să ardă şi în pieptul lui Fahmi, sub masca bunei-cuviinţe şi a onestităţii. Ba îşi aduce aminte că într-o zi, când a venit acasă pe neaşteptate, i-a ajuns la urechi glasul lui Kamal, îngânând: „Păsăruică, tu din pom”. Zăbovise în spatele uşii nu numai ca să lase impresia că a ajuns după sfârşitul cântecului, ci şi pentru a urmări glasul şi a se delecta. Când băiatul termină melodia, împinse uşa cu putere şi dădu buzna, tuşind, cu o bucurie în suflet pe care nu reuşi nimeni s-o descopere. Râdea inima în el când vedea sufletul său înflorind din nou pe măsură ce copiii se făceau mari. Cel puţin în ceasurile de linişte şi seninătate. Mai domol însă! Yasin are firea lui şi numai a lui; nu seamănă cu el câtuşi de puţin. Mai precis, nu au aceeaşi fire. Yasin e ca o vită legată la ochi. Odată s-a năpustit asupra lui *Umm* Hanafi, altă dată a fost zăpsit cu Nur. Se tăvăleşte în ţărână fără să-i pese. Pe când el – el nu-i aşa! Înţelege stânjeneala lui Yasin, căci şi el a petrecut o noapte ca în temniţă şi a încercat

sentimente de adâncă tristeţe, ca şi când ar fi pierdut o fiinţă dragă. Dar, presupunând că el s-ar fi plimbat pe terasă – aşa cum făcuse tânărul – şi că s-ar fi întâlnit cu o slujnică. Presupunând chiar că ea i-ar fi plăcut. S-ar fi încumetat el la o aventură ca asta? Cu siguranţă nu! Nici vorbă! Ce l-ar fi împiedicat? Poate locul! Poate familia! Sau poate vârsta! Aah! Se înfurie când îi veni în minte acest ultim obstacol. Poate că-l condamnă pe Yasin nu numai pentru greşeala lui. Poate că e gelos pe el pentru că e în floarea tinereţii! în orice caz, sunt firi diferite! El nu s-a îndrăgostit niciodată orbeşte de o femeie… El a ştiut să discearnă întotdeauna. Alături de trăsăturile fizice, la el au atârnat în balanţă şi considerente de ordin social. Pentru el frumuseţea feminină însemna trup, dar şi mândrie şi eleganţă. Galila, Zabida, *Umm* Maryam şi alte zeci de femei au avut cel puţin una din aceste calităţi. În plus, el nu se simţea bine decât într-o companie plăcută, cu veselie, băutură, vorbărie şi cântec. Femeia care îi plăcea reuşea foarte curând să-i cunoască toanele şi să-i vină în întâmpinare, pregătindu-i atmosfera plăcută, plină de parfum de roze şi mosc. Îi plăcea frumuseţea în sine, dar îi plăcea şi ambianţa. Îl atrăgeau deopotrivă poziţia remarcabilă şi faima. Îl incinta gândul că prietenii săi intimi vorbesc despre dragostea şi despre iubitele lui, cu excepţia unor situaţii când totul trebuia să rămână tăinuit, ca în cazul lui *Umm* Maryam. Niciodată nu sacrificase însă frumuseţea de dragul faimei, căci în dragoste – după părerea lui – frumuseţea trebuie să meargă mână în mână cu faima, aşa cum umbra însoţeşte orice făptură. Nu este mai puţin adevărat că de cele mai multe ori frumuseţea este acea cheie fermecată care deschide drumul către faimă şi poziţia deosebită. Le iubise pe cele mai vestite cântăreţe din vremea lui şi niciuna nu-l dezamăgise. Toate fuseseră frumoase! îşi aduse aminte cu dispreţ de toanele lui Yasin, repetând dezaprobator: *„Umm* Hanafi!

Nur! Ce dobitoc!”. El n-a avut patima asta. Dar nu trebuie să se mire, căci o ştie foarte bine pe femeia care l-a născut. E firea ei, înclinată spre murdărie. Lui îi datorează intensitatea pasiunii, iar ei calitatea. Dimineaţa se gândi din nou, foarte serios, la toate acestea şi vru chiar să-i cheme la el pe cei doi soţi, dar se răzgândi, aşteptând un moment mai potrivit. Când Fahmi îl întrebă de ce n-a venit la micul dejun, Yasin îi răspunse în doi peri: „Un fleac… O să-ţi povestesc eu mai târziu”. Fahmi nu pricepu despre ce este vorba şi nu află secretul mâniei tatălui său decât mai târziu, când auzi că slujnica a dispărut. Yasin părăsi casa devreme, iar Zeinab rămase în camera ei. Bărbaţii ieşiră unul după altul, ferindu-se să ridice privirea spre soldaţi, iar Amina îi urmări din spatele grilajului, implorându-l pe Allah să-i apere de toate relele. Apoi coborî la bucătărie, aşteptând să apară dintr-o clipă în alta şi Zeinab, ca de obicei. Socotea mânia ei din noaptea trecută un alint, dar nu ezită să se întrebe, indignată: „Cum de pretinde ea nişte drepturi pe care nu le-a avut niciodată o femeie?”.

Fără îndoială că Yasin a greşit şi a pângărit casa, dar el a greşit nu faţă de ea, ci faţă de tatăl său. Eu sunt un înger în comparaţie cu fata asta. Văzând că aşteptarea se lungeşte, se hotărî să se ducă la ea să încerce s-o consoleze. Urcă la apartamentul ei, o strigă, dar nu primi niciun răspuns. Intră în dormitor, dar n-o găsi acolo. Trecu din cameră în cameră, controlă toate ungherele casei, dar nu dădu nicăieri de ea. Plesni din palme şi zise în cele din urmă: „Doamne! Să se fi hotărât Zeinab să plece din casa noastră?!”.

59

Amina nu scăpă de nelinişte toată ziua – nicio clipă n-o părăsi gândul că s-ar putea ca soldaţii să-i atace, la plecare sau la întoarcere, pe soţul ei sau

pe vreunul din copii. Fahmi se întoarse primul. La vederea lui, îşi redobândi întrucâtva liniştea.

— Ce-i cu tine, băiatul meu? îl întrebă ea, văzându-l trist.

— Nu suport să văd soldaţii ăştia… bombăni Fahmi nemulţumit.

— Să nu le arăţi că-i urăşti, îi imploră ea. Dacă ţii la mine, să nu faci aşa ceva.

Nu făcuse, bineînţeles, altfel decât îl ruga ea; nu îndrăznise să-i sfideze nici măcar cu privirea. Îşi văzuse de drumul lui, evitând să se uite la ei. Spre seară, când se apropia de casă, se întrebă şfichiuitor ce i-ar face dacă ar şti că se întoarce de la demonstraţia care avusese loc într-o altă parte a oraşului sau că dimineaţă difuzase zeci de manifeste, chemând la luptă împotriva lor. Se aşeză şi trecu în revistă întâmplările din ziua aceea – cum fuseseră ele şi cum ar fi vrut el să fie. Aşa îi plăcea: ziua să participe la demonstraţii şi seara să viseze. În ambele cazuri, condus de cele mai înalte sentimente şi de cele mai abominabile porniri: pe de o parte, dragostea pentru poporul său, pe de altă parte, dorinţa de a se război şi de a-i ucide pe duşmani. Un timp, se îmbată cu aceste vise, apoi se trezeşte trist, dându-şi seama că ele nu se pot împlini, că sunt prostii. Vise ţesute din lupte – se vede mergând în fruntea mulţimii, asemeni Ioanei d Arc, capturând armele duşmanului şi năpustindu-se apoi asupra lui. Vede apoi înfrângerea englezilor, rosteşte un discurs de neuitat în Piaţa Operei, englezii sunt nevoiţi să acorde independenţa Egiptului, Saad se întoarce triumfător din exil, se întâlneşte cu el şi-i spune câteva cuvinte, Maryam se află printre martorii inaugurării noii ere istorice. Toate visele lui erau încoronate de chipul lui Maryam, cu toate că ea rămăsese ascunsă în tot cursul acelor zile agitate într-un ungher din inima lui atât de zbuciumată, aşa cum se ascunde luna în spatele norilor în timpul furtunii.

— Zeinab a plecat la tată-său furioasă foc, îi spuse mamă-sa, tam-nisam, în vreme ce-şi înnoda basmaua pe cap.

Aah! Aproape că şi uitase de beleaua care se abătuse asupra familiei lui… Acum se confirma ceea ce bănuise când a aflat de dispariţia slujnicei Nur. Evită stânjenit ochii mamei, ca ea să nu desluşească ce se petrece în mintea lui, mai ales că, era convins, ea ştia ce se întâmplase. Nu excludea ca ea să fi intuit sau cel puţin să fi bănuit asociaţia care se stabilise în mintea lui. Nu ştiu ce să-i răspundă, mai ales că el era obişnuit să fie întotdeauna sincer cu ea.

— Domnul o să îndrepte lucrurile, zise el laconic.

Amina nu mai rosti niciun cuvânt, ca şi când dispariţia lui Zeinab ar fi fost într-atât de neînsemnată, încât nu merita să se mai vorbească despre ea. Fahmi reuşi cu greu să-şi ascundă zâmbetul care era aproape gata să-l dea de gol, căci înţelese că mamă-sa încerca un sentiment asemănător – nici ea nu ştia să joace teatru şi să mintă, căci firea o dădea imediat de gol. Stânjeneala lor nu dură prea mult. După câteva minute se treziră cu Yasin venind spre ei. Fahmi citi pe faţa lui că-i era cu totul indiferent ce se întâmplă în casă, chiar dacă nu ştia el prea bine cum evoluaseră lucrurile între timp. Nu se miră prea mult, căci îl ştia că rămâne rece la nenorocirile altora. Yasin era de fapt orbit de sentimentul că depăşise cu bine o aventură, ceea ce îl făcu să uite pentru un timp toate celelalte probleme. Când se îndrepta spre casă, un soldat îi tăiase calea. A simţit că încep să-i tremure încheieturile şi că i se despică pământul în faţă. Se aşteptase să-l provoace sau să-l umilească, în văzul prăvăliaşilor şi trecătorilor, şi nu ezitase să se apere, adresându-se soldatului pe un ton politicos, cerându-i parcă permisiunea să treacă:

— Te rog, domnule…

Soldatul i-a cerut un chibrit, zâmbind – da, zâmbind! – şi Yasin a fost într-atât de uluit de zâmbetul lui, încât n-a înţeles ce doreşte din primul moment. Soldatul a repetat cererea. Nu se aşteptase ca un soldat englez să zâmbească în felul acela sau – dacă soldaţii englezi zâmbesc la fel cu restul lumii – unul din ei să-i zâmbească amabil.

A rămas câteva clipe năuc – nu i-a răspuns şi n-a schiţat nicio mişcare. Apoi şi-a revenit, neştiind, pentru moment, cum i-ar putea fi de folos acestui soldat înalt şi surâzător. Cum era nefumător şi nu purta la el chibrituri, a alergat la *hagg* Darwiş, vânzătorul de *bob,* şi a cumpărat de la el o cutie. S-a întors în fugă şi i-a întins-o soldatului.

— Mulţumesc, i-a zis soldatul luând-o.

Nu-şi revenise încă după emoţia stârnită de zâmbetul fermecător, iar cuvintele de mulţumire fură un adevărat balsam. A simţit că îl copleşesc încântarea şi mândria. Faţa plină i s-a îmbujorat, luminându-se de un surâs, ca şi când expresia *Thank you* ar fi fost o înaltă distincţie acordată în faţa mulţimii, garantându-i că poate să treacă prin faţa taberei de acum înainte fără nicio teamă. Când soldatul a vrut să plece, i-a zis din adâncul inimii, căutând parcă să-i câştige prietenia:

— Noroc, domnule!

Apoi a luat-o spre casă, clătinându-se de fericire. Ce noroc pe el! îi zâmbise şi îi adresase mulţumiri un englez sadea, nu un australian sau un indian. Un englez, adică un bărbat care în închipuirea lui reprezintă modelul perfecţionării speciei umane! Poate că îl urâse, la fel cum îl urau toţi egiptenii, dar în adâncul sufletului său îl respecta şi-l preamărea, ca şi când ar fi fost făcut dintr-un alt lut decât ceilalţi oameni. Bărbatul acela îi zâmbise şi îi mulţumise. Înţelesese ce a vrut de la el şi s-a străduit să imite, pe cât i-a stat în putinţă, modul englezesc de a pronunţa.

Aşadar, meritase să i se mulţumească. Cum ar mai putea să creadă acum că sunt în stare să comită

fapte sălbatice? Dar de ce l-au exilat pe Saad Zaghlul, dacă sunt atât de cumsecade? Când se întâlni cu *sitt* Amina şi cu Fahmi şi citi privirea lor, entuziasmul începu să i se stingă. Firul gândurilor care se întrerupsese pentru un timp se reînnodă. Îşi dădu imediat seama că va trebui să înfrunte din nou situaţia de care fugise dimineaţa.

— De ce nu stă cu voi? întrebă el, arătând cu degetul în sus. Tot mai e supărată?

— A fugit la taică-său, bâigui Amina tulburată, după ce schimbă o privire cu Fahmi.

— De ce ai lăsat-o să plece? întrebă el, ridicând din sprâncene nedumerit.

— A ieşit fără s-o simtă nimeni, zise Amina oftând.

Yasin îşi luă o poză, pentru a apărea demn în faţa fratelui şi a mamei lui şi zise, prefăcându-se nepăsător:

— Încotro?

Fahmi vru să-i lase impresia că n-ar şti despre ce este vorba şi îl întrebă cu naivitate:

— Dar din ce cauză s-a abătut şi nenorocirea asta asupra noastră?

Yasin îi aruncă o privire bănuitoare, apoi făcu un semn cu mâna lui butucănoasă, însoţit de o grimasă, ca şi când ar fi vrut să spună: „Nu-i vorba de nicio nenorocire”. Apoi zise cu glas tare:

— Fetele de azi nu mai ştiu ce este buna-cuviinţă şi familia. Se uită după aceea spre *sitt* Amina şi adăugă: Unde sunt doamnele de altădată?

Amina lăsă capul în jos, în aparenţă de sfială, în realitate ca să-şi ascundă zâmbetul pe care nu şi-l putu reţine, când compară chipul lui Yasin de acum – contemplator şi povăţuitor, deşi vinovat – cu chipul lui din seara trecută, când îl zăpsise taică-său pe terasă. În realitate, el era însă mult mai tulburat decât lăsa să se vadă. În ciuda dezamăgirii provocate de căsătorie, el nu s-a gândit nicio clipă să renunţe la viaţa conjugală, căci îi oferea un refugiu sigur. În plus, inima i se

umpluse de fericire când aflase, cu puţin timp în urmă, că va deveni tată. Tot timpul şi-a dorit să ştie că acasă îl aşteaptă o soţie, la care să se întoarcă din rătăcirile lui, aşa cum revine călătorul în patria sa la sfârşitul fiecărui voiaj. Îşi dădea foarte bine seama că plecarea soţiei va isca un nou scandal cu taică-său şi chiar cu domnul Iffat. Pe lângă ruşinea pe care o s-o păţească. Fiică de câine! Până atunci, nu se gândise decât la calea cea mai potrivită pentru a o determina să-şi recunoască şi ea vinovăţia, ba chiar să accepte că vina ei este mai mare decât a lui. Şi era mai mult decât convins de lucrul ăsta. Jurase că o va constrânge să-şi ceară iertare şi că o va pedepsi prin diverse mijloace. Dar acum, că a plecat, toate planurile lui s-au dus de râpă. N-o să-i fie deloc uşor să scape de la ananghie. Fiică de câine!

Ţipătul care sfâşie tăcerea îl smulse din torentul gândurilor. Fahmi şi mamă-sa tresăriră, la rândul lor, şi erau numai ochi şi urechi. Ţipătul se repetă. Îşi dădură seama că era vorba de o femeie. Se întrebară din priviri de unde ar putea să vină şi care era pricina lui. Vesteşte moartea cuiva, e o ceartă sau un strigăt de ajutor? Amina se porni să-l implore pe Allah, lamentându-se.

— Vine de undeva de aproape, zise Fahmi. Poate chiar de pe strada noastră. Se ridică brusc şi întrebă, încreţindu-şi fruntea: Nu cumva englezii au atacat vreo femeie care trecea pe stradă?

Alergară toţi trei spre grilajul de la balcon, dar ţipătul se întrerupsese şi nu-şi mai putură da seama de unde venea. Porniră să cerceteze strada cu atenţie şi, în cele din urmă, ochii lor se opriră asupra unei femei înconjurate de prăvăliaşi şi trecători, în mijlocul străzii.

— *Umm* Hanafi! izbucniră toţi trei deodată, căci o recunoscură din prima clipă.

— Dar de ce nu e şi Kamal cu ea? întrebă Amina, căci ea o trimisese ca să-l aducă pe băieţaş de la şcoală. Şi de ce stă aşa, ca o stană de piatră?

— Kamal! izbucni ea după o scurtă pauză. Doamne! Unde e Kamal? Apoi, împinsă de un presentiment: Ea ţipa… Acum îmi dau foarte bine seama că ea era… Unde e Kamal? Ajutor!

Cei doi tineri nu scoaseră un cuvânt. Cercetau mai departe strada şi mai ales tabăra engleză, căci văzură privirile celor îngrămădiţi – şi în primul rând ale lui *Umm* Hanafi – îndreptate într-acolo. Acum nu mai aveau nicio îndoială – *Umm* Hanafi ţipase şi lumea se adunase în jurul ei. Simţeau instinctiv că ea ţipase, chemând după ajutor, fiindcă băieţaşul era în primejdie. Dar ce s-o fi întâmplat? Şi unde era Kamal? Ce-a păţit copilul? Mama continua să strige după ajutor, iar ei nu ştiau cum să o liniştească. De fapt, şi ei erau destul de îngrijoraţi. Unde era Kamal? Soldaţii îşi văd de treburile lor, ca şi când nu s-ar fi întâmplat nimic şi lumea nu s-ar fi adunat grămadă în apropiere; unii stau jos, alţii în picioare, alţii umblă de colo-colo.

— Îi vezi pe soldaţii ăia care stau în picioare, adunaţi în cerc, pe strada Bayna el-Qasrein? Kamal este în mijlocul lor. Uite-l, strigă Yasin, împingându-l pe Fahmi în umăr.

— Kamal în mijlocul soldaţilor? strigă mama. Da, el este! Doamne! Ajutor!

Patru soldaţi înalţi stăteau în cerc, ţinându-se de braţ. Fahmi trecuse de mai multe ori cu privirea peste ei, fără să-l observe pe frăţiorul său. De data asta, îl zări pe Kamal printre picioarele soldatului întors cu spatele spre ei. Se sperie, închipuindu-şi că o să-l omoare, lovind cu picioarele în el, ca într-o minge. Teama pentru fratele lui îl făcu să uite de el însuşi; se întoarse tulburat, zicând:

— Mă duc la el, orice s-ar întâmpla.

— Stai! îl opri Yasin, prinzându-l de umăr. Apoi i se adresă Aminei, încercând s-o liniştească: Nu te teme. Dacă ar fi vrut să-i facă vreun rău, n-ar fi şovăit. Uită-te la el. Discută, fără să-i pese de nimic. Ţine ceva roşu în mână. Ce-o fi? Pariez că e o ciocolată. Potoleşte-te! Se amuză pe seama lui.

Apoi, oftând: Ce tare ne-am speriat! Şi fără niciun rost!

Yasin se linişti primul, amintindu-şi de aventura lui cu soldatul englez. Se poate foarte bine să mai fie şi alţii la fel de amabili ca acela. Pentru ca Amina să dea crezare vorbelor lui, arătă spre *Umm* Hanafi, care rămăsese în acelaşi loc, şi zise:

— Nu vedeţi că *Umm* Hanafi nu mai ţipă? înseamnă că nu mai e nicio primejdie. Iată-i pe oameni risipindu-se din jurul ei, ducându-se liniştiţi fiecare la treaba lui.

— N-o să cred până ce n-o să-l văd lângă mine, bâigui Amina cu glas tremurat.

Rămaseră cu ochii pironiţi în locul unde din când în când vedeau băieţaşul. Soldaţii îşi dădură drumul la braţe, siguri că el nu va mai încerca să fugă. La un moment dat îl văzură foarte bine – zâmbea şi vorbea, după cum îşi putură da seama după mişcarea buzelor şi după semnele pe care le făcea din mâini, ajutându-se astfel pentru a-şi exprima gândurile. Dacă reuşeau să se înţeleagă cu băieţaşul, înseamnă că ştiau cât de cât dialectul egiptean. Dar ce i-or fi spunând? Nu puteau bănui despre ce discută. Se liniştiră; doar mama se mai uita la scena ciudată din stradă cu mirare şi cu o nelinişte mută. Nu se mai lamenta însă şi nu mai striga după ajutor.

— Se pare că am fost prea pesimişti când ne-am închipuit că o să avem numai necazuri din pricina soldaţilor care au ocupat cartierul, zise Yasin râzând.

Cu toate că era satisfăcut de felul cum se purtau cu Kamal, Fahmi nu putu să fie de acord cu vorbele lui Yasin şi zise, fără să-şi ia ochii de la băieţaş:

— Poate că se poartă doar cu copiii altfel decât cu bărbaţii şi femeile. Să nu exagerezi cu optimismul tău.

Yasin fu ispitit să-i vorbească despre aventura prin care trecuse, dar se abţinu la timp, evitând să-l stârnească din nou pe fratele său.

— Domnul să ne scape de ei, zise el pe un ton prietenos.

— Nu-l lasă odată în pace? întrebă Amina cu teamă.

După cercul care se mărise în jurul lui Kamal, se părea că avea să înceapă ceva nou. Unul din cei patru soldaţi alergă la cortul cel mai apropiat şi se întoarse cu un scaun de lemn, pe care îl aşeză în faţa băiatului. Acesta sări pe scaun şi luă poziţia de drepţi, cu braţele lipite de cap ca şi când ar fi stat în rând cu copiii din clasa lui.

Tarbuş-ul îi alunecase pe ceafă, dezvelindu-i partea din faţă a capului său mare. Ce-o fi vrând? De ce a luat poziţia asta? Dar nu se întrebară prea mult, căci auziră glasul lui subţire:

Vreau să plec la mine-acasă.
Dragul meu…
Fără băiat ei mă lasă.
Dragul meu…

Soldaţii se uitau la el cu gurile căscate, surâzând. La sfârşit aplaudară îndelung. Unul dintre ei, înţelegând sensul cântecului, începu să strige: „Plec la mine-acasă… plec la mine-acasă…”. Încurajat de veselia lor, Kamal continuă să cânte cu glas tare, iar la sfârşit izbucniră în aplauze şi aclamaţii nu numai soldaţii, ci şi mama împreună cu fraţii, din spatele ferestrei, după ce, până atunci, îl acompaniaseră cu inimile. Îl ascultară neliniştiţi, temându-se să nu greşească sau să cânte fals, ca şi când ar fi cântat pentru ei toţi sau ca şi când prin glasul lui ar fi cântat şi ei, şi demnitatea lor ar fi depins de succesul melodiei. În vârtejul acestui sentiment, Amina uită de teama de la început. Chiar şi Fahmi se gândea numai la cântec, dorindu-i fratelui său succes deplin. Când

termină cu bine, suspinară uşuraţi, dorind să vină acasă imediat, să nu se mai întâmple ceva neprevăzut, care să le strice acest sfârşit fericit. Se părea că spectacolul s-a terminat, căci Kamal sări jos, îşi luă rămas-bun de la soldaţi, strângându-le mâna unul după altul, schiţă un gest de salut şi porni în fugă spre casă. Familia se îndreptă spre salon, ca să-l întâmpine. Veni gâfâind, cu faţa îmbujorată, cu fruntea năduşită; toată fiinţa lui exprima bucuria izbânzii. Fericirea îi inundase întreaga fiinţă, asemenea unui râu care şi-a ieşit din matcă şi s-a revărsat peste ogoare; se străduia să-i dea glas prin toate mijloacele şi să-i facă şi pe ceilalţi părtaşi la ea. Orbit de bucurie, nu fu în stare să desluşească îngrijorarea de pe feţele lor.

— Am o veste pe care sunt sigur că n-o să vă vină s-o credeţi, strigă el. Nici nu v-aţi putea închipui că se poate întâmpla aşa ceva…

— Ce veste, scumpule? îl întrebă Yasin sarcastic, printre hohote.

Tonul întrebării lui Yasin fu ca o lumină puternică proiectată în beznă; îşi dădu abia acum seama că asistaseră la toată aventura lui şi izbucni în râs, lovindu-şi genunchii cu palmele.

— M-aţi văzut într-adevăr? întrebă el, oprindu-se din râs.

— Mai bine vedeau spaima prin care am trecut eu, interveni *Umm* Hanafi, tânguindu-se. De ce vă bucuraţi atâta când mie mi s-au tăiat picioarele, asta nu pricep, încă o întâmplare ca asta şi s-a zis cu mine.

Nu-şi scosese *mila'a* şi părea ca un sac de cărbuni umflat. Faţa îi era lividă, iar în ochi i se putea citi disperarea.

— Da' ce s-a-ntâmplat? o întrebă Amina. De ce boceşti? Allah a fost bun cu noi şi uite că ne-a scăpat de nenorocire.

Umm Hanafi îşi rezemă spatele de uşă şi se apucă să povestească:

— S-a-ntâmplat un lucru pe care n-o să-l uit niciodată, stăpână. Când ne întorceam, ne taie calea un diavol de soldat şi-i face semn coconului nostru să meargă cu el. Stăpânul meu se sperie şi o ia la fugă pe strada Qirmiz. Un alt soldat îi taie drumul… încearcă să-l ocolească şi s-o ia pe Bayna el-Qasrein. Începe să ţipe. Simt că nu mai e de şagă şi că mi se topeşte inima. Încep şi eu să strig după ajutor, cât mă ţine gura, fără să-mi iau ochii de la el. Fuge de un soldat şi dă de altul. Până ce l-au împresurat. Cât pe-aci să mor de spaimă. N-am mai văzut nimic în faţa ochilor. Mă trezesc cu lumea buluc în jurul meu. Nu m-am oprit din zbierat decât în clipa când l-am auzit pe Amm Hasanein, frizerul: „Domnul îl păzeşte de răutatea păcătoşilor. Slăveşte-l pe Allah! Sunt cumsecade cu el”. Ah, stăpână, *sidna* Al-Husayn s-a îndurat de noi, ne-a salvat.

— Eu n-am ţipat deloc, o întrerupse Kamal.

— M-ai surzit cu ţipetele tale. Am simţit că ’nebunesc, zise *Umm* Hanafi, lovindu-se cu palma peste piept.

— Am crezut că vor să mă omoare, zise el, coborând tonul, ca şi când ar fi vrut să se scuze. Dar unul din ei începe să fluiere, mă bate pe umăr (pipăindu-şi buzunarul), scoate o ciocolată şi mi se duce toată teama.

Amina simţi că o părăseşte bucuria. Fusese o bucurie silnică, falsă. Îşi dădu seama că băieţaşul continua să fie copleşit de spaimă şi că va fi nevoie să se roage îndelung Domnului, ca să-l apere de urmările ei. Spaima nu este, după ea, o stare trecătoare! Nici vorbă! Este un simţământ straniu. Învăluit într-o aureolă nebuloasă, în care îşi găsesc adăpost *ifriţii,* întocmai cum liliecii îşi găsesc adăpost în întuneric. Iar dacă năpădeşte pe cineva, mai ales un copil, doar cu greu poate fi scăpat de urmările lui. Se cuvine să fie mai atentă, să recite versete din Coran, să aprindă tămâie şi să facă rost de o amuletă.

— Te-au speriat? întrebă ea, cu tristeţe în glas. Allah să-i ucidă!

— Ciocolata e un descântec bun pentru spaimă, zise Yasin în glumă, ghicind ce se petrece în capul ei. Apoi, adresându-i-se lui Kamal: Aţi vorbit în arabă?

Băieţaşul salută întrebarea, căci îl scotea din labirintul realităţii şi dădea din nou frâu liber imaginaţiei lui.

— Vorbesc o arabă foarte ciudată, zise el descreţindu-şi fruntea. Vai, dacă i-aţi fi auzit!

Începu să se scălâmbăie, imitând felul lor de a vorbi, şi izbucniră iarăşi cu toţii în râs. Zâmbi şi mamă-sa.

Ce ţi-au zis? se apucă Yasin să-i descoase din nou.

— Vrute şi nevrute. Cum te cheamă? Unde stai? Îi iubeşti pe englezi?

— Şi tu ce-ai răspuns la întrebarea asta? îl întrerupse Fahmi.

Se uită la fratele său şovăind, dar Yasin interveni şi răspunse în locul lui, scoţându-l din încurcătură.

— Le-a spus că-i iubeşte, bineînţeles! Ce-ai fi vrut să le spună?

— Dar le-am zis să ni-l aducă pe Saad Paşa înapoi, continuă Kamal entuziasmat.

Fahmi nu se putu abţine şi izbucni în hohote.

— Adevărat? Şi ce ţi-au răspuns? întrebă el.

Unul din ei m-a tras uşor de ureche şi mi-a zis: „Saad Paşa *no*!”, îi răspunse Kamal încântat de râsul fratelui său.

— Şi ce ţi-au mai zis? îl descusu Yasin mai departe.

— M-au întrebat dacă nu sunt şi fete în casa noastră, răspunse el cu candoare.

Pentru prima oară de la întoarcerea lui Kamal, schimbară priviri grave.

— Şi tu ce le-ai spus? întrebă Fahmi cu vădit interes.

— Le-am zis că *abla* Aişa şi *abla* Khadiga s-au măritat, dar ei n-au înţeles vorbele mele. Le-am zis apoi că la noi în casă nu este decât *nina*[114]. M-au întrebat ce înseamnă *nina* şi le-am spus.

Fahmi îi aruncă o privire lui Yasin, ca şi când ar fi vrut să-i zică: „Vezi că bănuielile mele sunt întemeiate?”.

— Nu i-au dat ei ciocolata doar de dragul lui? continuă apoi ironic.

— N-avem niciun motiv să fim neliniştiţi, mormăi Yasin cu un zâmbet stins pe buze. Refuză să lase acest nor să-i învăluie şi schimbă vorba, întrebându-l pe Kamal: Şi cum de te-au invitat să cânţi?

— În timpul discuţiei, unul dintre ei a început să îngâne ceva, iar eu le-am cerut îngăduinţa să mă asculte, zise Kamal râzând.

— Ce curaj! exclamă Yasin, izbucnind în hohote. Şi nu ţi-a fost frică, printre picioarele lor?

— Niciun pic! răspunse Kamal mândru. Apoi emoţionat: Ce frumoşi sunt! N-am văzut oameni mai frumoşi decât ei. Ochi albaştri. Păr ca aurul. O piele albă – albă…

Parcă ar fi *abla* Aişa! Se ridică brusc şi alergă în sala de lecţii. Ridică ochii spre fotografia lui Saad Zaghlul, fixată în perete, alături de portretele kedivului, al lui Mustafa Kamil şi al lui Muhammad Farid. Sunt mult mai frumoşi decât Saad Paşa! continuă el.

— Ce hain eşti! izbucni Fahmi, dând din cap mustrător. Te-au cumpărat cu o ciocolată! Nu mai eşti un copil, ca să ţi se îngăduie să spui orice prostie, bagă de seamă! Ai colegi de la şcoala ta care îşi jertfesc viaţa. Secătură ce eşti!

Umm Hanafi apăru cu lampa de gătit, un ibric, câteva ceşti şi o cutie cu cafea. Amina se apucă de pregătit cafelele. Totul reveni la normal. Doar Yasin începuse din nou să se gândească la soţia care se înfuriase şi îl părăsise. Kamal îşi alese un loc mai retras, scoase ciocolata din buzunar şi o

desfăcu tacticos din foiţa de culoare roz. Dojenile lui Fahmi se risipiseră în văzduh şi sufletul său fu năpădit de mulţumire şi dragoste.

60

Situaţia lui Yasin se complică foarte tare. Nimeni nu se aşteptase ca lucrurile să evolueze aşa. A doua zi după plecarea lui Zeinab, domnul Ahmad se trezi cu Muhammad Iffat la el la prăvălie.

— Domnu Ahmad… deschise el vorba, înainte de a-şi retrage mâna pe care i-o strângea stăpânul. Am venit la tine cu o rugăminte. Dacă s-ar putea, aş vrea ca Zeinab să fie divorţată chiar astăzi.

Stăpânul rămase năucit. Comportarea lui Yasin îl deranjase şi pe el, într-adevăr, dar nu-şi închipuise că un bărbat distins cum este Muhammad Iffat o să ceară chiar divorţul. Nu crezuse nicio clipă că „scăpările" astea ar putea să ducă la despărţirea tinerilor căsătoriţi şi că soţia ar putea să ceară divorţul. Avu impresia că lumea s-a răsturnat cu susul în jos şi refuză să creadă că Muhammad Iffat vorbeşte serios.

— Ce bine ar fi fost dacă erau şi prietenii de faţă, ca să te audă cum îmi vorbeşti, zise stăpânul pe tonul lui blând cu care reuşea întotdeauna să înduioşeze inimile. Ascultă-mă! În numele prieteniei noastre, îţi interzic să mai pomeneşti a doua oară de divorţ.

Se uită fix la chipul celuilalt să vadă ce efect avuseseră vorbele sale, dar constată că el rămânea la fel de încruntat şi neclintit. Abia acum stăpânul păru să-şi dea seama de gravitatea situaţiei şi deveni sceptic. Îl invită să ia loc şi celălalt acceptă, dar înfăţişarea lui devenea din ce în ce mai posomorâtă. Îl cunoştea foarte bine – era neînduplecat, iar când se înfuria, nu mai ştia nici de prietenie, nici de vorbă bună.

— Slăveşte-l pe Allah cel mare şi hai să discutăm cu calm, îi propuse stăpânul.

— Prietenia noastră e la adăpost, nu trebuie s-o amestecăm în treaba asta, zise Muhammad Iffat pe un ton ce exprima focul furiei care îi aprinsese obrajii. Să o lăsăm la o parte. Yasin al tău nu este om de casă. Mi-am dat seama când fata mi-a povestit totul, de-a fir a păr. Cât a pătimit sărmana! Şi niciodată până acum nu mi-a spus. Dar când n-a mai putut răbda, mi-a spus totul. Toată noaptea chefuieşte şi se întoarce în zori, împleticindu-se din pricina beţiei. A umilit-o în fel şi chip şi a stupit-o. Şi care a fost rezultatul îndelungatei ei răbdări? A înşelat-o în casa ei cu o slujnică! Scuipă pe podea. Cu o negresă! Fata mea n-a fost făcută pentru aşa ceva! Nu! Jur! Pe Domnul din ceruri! Tu ştii foarte bine cât de mult ţin la ea. Nu! Jur pe Domnul din ceruri! Să nu-mi mai zici Muhammad dacă o să trec peste asta!

Iar aceeaşi poveste? Dar a aflat un lucru, de care habar nu avusese până acum – Yasin se întoarce în zori, împleticindu-se din pricina beţiei. A luat şi drumul cârciumii? Când? Cum? Dar acum n-are timp să se gândească şi să se supere. Trebuie să-şi ascundă tulburarea! Trebuie să fie calm şi să se strunească! Trebuie să rămână el stăpân pe situaţie, pentru a împiedica agravarea ei.

— Ceea ce pe tine te întristează pe mine mă amărăşte şi mai tare, zise el cu regret în glas. Din nefericire, n-am auzit până acum niciodată de una din faptele despre care mi-ai vorbit şi nici prin cap nu mi-a trecut că ar putea face aşa ceva. De ultimul incident ştiam şi l-am muştruluit cum niciun părinte n-ar face, probabil, cu copilul său. Ce pot să-i fac mai mult? Am fost întotdeauna foarte sever cu el. Dar dincolo de dorinţele şi intenţiile noastre, sunt lumea şi diavolii, care îşi vâră coada şi strică tot ce facem bun.

— N-am venit ca să-ţi fac reproşuri – Doamne fereşte! zise Muhammad Iffat, fixând

biroul pentru a evita ochii stăpânului. Tu, ca tată, eşti un model. Dar asta nu schimbă tristul adevăr – Yasin nu este ce speram eu să fie şi, aşa cum este el acum, nu poate fi socotit apt pentru a ţine o familie.

— Las-o mai moale, domnule Muhammad! zise stăpânul cu reproş în glas.

— Sau cel puţin nu este apt pentru a fi soţul fetei mele, se corectă el, rămânând totuşi la părerea exprimată. S-ar putea să-l accepte altcineva şi cu năravurile astea. Dar nu fata mea… în niciun caz! Tu ştii mai bine decât oricine cât ţin la ea!

— Yasin nu este de fapt un caz singular, zise stăpânul, coborând glasul şi apropiindu-se de el, în timp ce-şi ascundea un zâmbet. Câţi bărbaţi nu se îmbată, fac scandal sau alte prostii?

Muhammad Iffat se încruntă, ca celălalt să nu-şi închipuie cumva că s-ar lăsa ispitit de glumele lui şi îi răspunse oarecum în silă:

— Dacă faci aluzie la grupul nostru sau la mine în mod special, este adevărat că şi eu beau, mă distrez, îmi plac femeile, dar eu… de fapt, noi toţi nu ne tăvălim în noroi… cu o slujnică negresă! Chiar cu una ca asta i-a fost dat fetei mele să-l împartă? Nu! Jur pe Domnul din ceruri! N-o să fie nici ea a lui şi nici el al ei!

Domnul Ahmad înţelese foarte bine că Muhammad Iffat, ca şi fiica lui de altfel, ar fi fost dispus să treacă multe lucruri cu vederea, până la slujnica negresă însă. Îl ştie foarte bine – e un turc neînduplecat, ca un catâr. Îi veniră apoi în minte vorbele pe care i le spusese prietenul său Ibrahim al-Far, în ziua când i-a spus că vrea s-o peţească pe Zeinab pentru Yasin: „Fată bună… de neam. Muhammad e prietenul nostru drag şi fata lui e ca şi a noastră. Dar ştii cât de mult ţine Muhammad Iffat la ea? Este în stare să facă orice pentru ea”. Cu toate astea, îi venea greu să judece lucrurile altfel decât pornind de la criteriile lui obişnuite. Se lăudase întotdeauna cu faptul că, în ciuda firii sale

sucite, Muhammad Iffat nu se supărase niciodată pe el în decursul prieteniei lor îndelungate.

— Ia-o mai încet! Nu vezi că în mare gândim la fel? Nu avem păreri deosebite decât în legătură cu unele amănunte, zise stăpânul. O slujnică negresă sau o cântăreaţă. Nu sunt amândouă femei?

Muhammad Iffat lovi marginea biroului cu pumnul, simţind că turbează de furie.

— Tu nu-ţi dai seama ce spui! izbucni el. Slujnica e slujnică şi doamna e doamnă. Tu de ce nu te culci cu slujnice? Yasin nu seamănă cu tine. Îmi pare rău că fata mea e grea. N-aş vrea să am un nepot al cărui sânge e amestecat cu murdărie.

Ultimele cuvinte îl scoaseră din sărite, dar reuşi să se stăpânească. Pe cât de irascibil şi de aspru era în familie, pe atât de răbdător şi de îngăduitor era cu prietenii.

— Îţi propun să amânăm discuţia asta pe altă dată, zise stăpânul liniştit.

— Vreau să-ţi dai consimţământul în clipa asta! Izbucni Muhammad Iffat exasperat.

Aah! E foarte cătrănit! Divorţul nu e la urma urmei o nenorocire chiar atât de mare, dar pe de o parte îi pare rău după prietenia de o viaţă, iar pe de altă parte nu suportă să se ştie înfrânt. De obicei, lumea apela la el pentru a aplana certuri şi pentru a reînnoda prietenii sau căsătorii întrerupte. Tocmai acum când e vorba de fiul lui să fie învins şi să accepte divorţul? Unde sunt îngăduinţa lui, abilitatea, inteligenţa lui?

— M-am încuscrit cu tine pentru a întări prietenia dintre noi. Cum să accept s-o văd slăbind?

— Prietenia noastră este la adăpost! îi răspunse celălalt fără să se înduplece. Nu suntem copii. Dar nici nu pot accepta să-mi fie demnitatea călcată în picioare…

— Ce-o să zică lumea când o să afle că divorţul a survenit la mai puţin de un an de zile?

întrebă stăpânul cu blândeţe în glas.

— Cine o să afle de ruşinea pe care i-a făcut-o fetei mele n-o s-o socotească pe ea vinovată, răspunse Muhammad Iffat de sus.

Stăpânul primi şi această lovitură cu aceeaşi îngăduinţă. Nemulţumirea din cauza insuccesului era cu mult mai mare decât cea pricinuită de nechibzuinţa omului înfuriat, aşa încât nu dădu atenţie gloanţelor trase asupra lui. Începu să se consoleze, când îşi dădu seama că de fapt divorţul era numai în mâna lui – dacă vrea, îşi dă consimţământul dacă nu vrea, nu şi-l dă. Ştia şi Muhammad Iffat foarte bine treaba asta. De aceea îi şi ceruse de altfel acordul, uzând de prietenia care îi lega. Dacă el va spune nu, de voie, de nevoie fata va trebui să se întoarcă la băiatul lui, dar prietenia lor se va duce de râpă. Dacă va spune da, atunci va avea loc divorţul, dar va fi salvată prietenia şi ar mai putea spera să repare ceva în viitor. Aşadar, chiar dacă este o înfrângere, divorţul va fi doar o înfrângere provizorie şi cu trecerea timpului se poate preschimba în victorie. Imediat ce se convinse că asta era atitudinea cea mai potrivită pe care trebuie s-o adopte, stăpânul mai prinse inimă şi zise cu subînţeles, vrând să-i reproşeze într-un fel faptul că ignorase de fapt unul din drepturile lui:

— Divorţul nu poate să aibă loc fără consimţământul meu, nu-i aşa? Ei bine, din respect pentru tine, din respect pentru prietenia de care n-ai prea ţinut seamă după felul cum mi te-ai adresat, de vreme ce insişti, eu am să vin totuşi în întâmpinarea dorinţei tale.

Muhammad Iffat oftă adânc, poate de bucurie că reuşise, poate pentru a protesta împotriva reproşului pe care i-l făcuse prietenul său, poate şi dintr-un motiv, şi din celălalt.

— Am spus de o mie de ori că prietenia noastră este la adăpost, zise el pe un ton categoric, fără pic de mânie de data asta. Nu mi-ai făcut

niciodată niciun rău. Dimpotrivă, eu socotesc că mă respecţi, venind în întâmpinarea dorinţei mele, cu toate că nu-ţi convine ce-ţi cer.

— Da… Cu toate că nu-mi convine, repetă stăpânul trist.

Când musafirul plecă, furia lui reţinută izbucni năvalnic. Era supărat pe sine, pe Muhammad Iffat şi pe Yasin – mai ales pe Yasin. Va putea oare prietenia lor să rămână la adăpost, în vâltoarea evenimentelor care vor avea loc? se întrebă el. Nu precupeţise nimic pentru a se apăra de un cutremur atât de violent. Dar n-a putut scăpa. Din cauza îndărătniciei turceşti, a diavolului sau a lui Yasin. Da, numai din pricina lui Yasin.

— Ai înnegurat o prietenie pe care n-ar fi putut s-o clintească toate zilele noastre laolaltă, îi zise lui Yasin cu furie şi dispreţ când se întâlni cu el. După ce îi relată discuţia avută cu Muhammad Iffat, continuă: M-ai dezamăgit cumplit! Te-am crescut, te-am educat şi te-am ocrotit, dar toată truda mea a fost în zadar. Beţiv… derbedeu. Cu porniri către femeile cele mai demne de dispreţ – slujnicele din casă. Numai Allah este puternic! Nu mi-am închipuit că o să ajungi aşa. Allah le orânduieşte pe toate! Ce pot să-ţi fac eu? Dacă ai fi un copil, ţi-aş crăpa capul. Dar o să te izbeşti tu singur cu el de pereţi. Iată că începi să-ţi primeşti răsplata cuvenită. O familie nobilă se debarasează de tine, vânzându-te cu cel mai ieftin preţ!

Probabil că simţise cât de cât şi compasiune pentru el, dar în cele din urmă îl copleşi mânia şi toate sentimentele lui se preschimbară în dispreţ. Tinereţea, mândreţea, robusteţea lui ajunseră să nu mai aibă nicio valoare în ochii tatălui. Se. Tăvăleşte în noroi, cum zisese Muhammad Iffat, Allah să-l bată! Nu e în stare să supună o femeiuşcă îndărătnică. Ce neputincios! Aşa de uşor s-a lăsat înfrânt! Şi acum trebuie să îndure şi el, stăpânul, umilinţa, din pricina nechibzuinţei lui. Nu merită decât dispreţ! Să bea, să se distreze, să

umble şi după femei, dar cu condiţia să rămână un stăpân ascultat. Să fie învins şi să se facă de ruşine în modul ăsta?! Nu merită decât dispreţ! Nu seamănă cu tatăl său, aşa cum observase şi Muhammad Iffat, bătu-l-ar Allah să-l bată! Eu fac tot ce mi se năzare, dar rămân mai departe „domnul Ahmad”. Am făcut cum nu se putea mai bine că m-am străduit să-mi cresc copiii corecţi şi curaţi. Dar este greu să urmeze şi pilda mea, şi în acelaşi timp să fie şi demni şi statornici. Strădania mea cu fiul Haniyyei a fost în van.

— Şi-ai fost de acord, tată? întrebă Yasin pe un ton care aducea cu un horcăit.

— Da! răspunse el răstit. Ca să păstrez o prietenie veche şi fiindcă asta e soluţia cea mai potrivită în momentul de faţă.

Yasin începu să-şi strângă şi să-şi desfacă pumnii cu o mişcare nervoasă; ca şi când şi-ar fi tras sângele din faţă, căci în câteva clipe ea deveni palidă. Nu se mai simţise atât de umilit decât din cauza purtării mamei sale. Socrul sa ceară divorţul?! Cu alte cuvinte, Zeinab cere divorţul sau, cel puţin, e de acord cu el. Păi, cine e bărbat şi cine e femeie?[115] Dacă un om aruncă nişte încălţări, nu e nimic ciudat, dar dacă aruncă încălţările prietenului, lucrurile se schimbă! Cum de a acceptat tatăl său ca el să fie umilit în halul ăsta? îi aruncă o privire pătrunzătoare, cerându-i parcă ajutor. Apoi zise, fără nicio urmă de protest şi obiecţie, vrând doar să-i amintească tatălui său că ar exista o soluţie şi mai potrivită:

— Cred că mai este o cale pentru o soţie nesupusă.

Stăpânul intui ce se petrecea în sufletul fiului său şi zise, dând frâu liber gândurilor sale:

— Ştiu! Dar ea am preferat să fim generoşi. Muhammad iffat are o minte de piatră, dar o inimă de aur. Ăsta nu e ultimul pas. N-am uitat de interesele tale, chiar dacă n-ai merita, căci ţi-ai

aprins singur paie în cap. Lasă-mă să procedez aşa cum cred eu că e mai bine.

— Cum doreşti! Cine ar putea să nu fie de acord? Mă însori şi mă desparţi. Mă învii şi mă omori. Eu nici nu exist. Khadiga, Aişa, Fahmi, Yasin… Toţi sunt la fel… Sau toţi sunt nimic. Tu eşti totul! Nu! Trebuie să se termine odată! Doar nu mai sunt copil. Sunt bărbat, exact ca şi tine. Eu îmi hotărăsc soarta. Sau divorţez, sau o înduplec. La naiba şi cu Muhammad Iffat, şi cu Zeinab, şi cu prietenia voastră…

— De ce nu mai zici nimic? îl întrebă tată-său.

— Cum porunceşti, tată, răspunse el fără şovăială.

Ce viaţă! Ce casă! Ce tată! Numai dojeni, sudălmi, sfaturi peste sfaturi. Mai dojeneşte-te şi pe tine! Mai ocărăşte-te şi pe tine! Mai dă-ţi şi ţie sfaturi! Ai uitat de Zabida? Şi de Galila? De petreceri şi de băutură? Vii acum şi mi te arăţi mie cu turban de şeic al islamului şi cu sabie de emir al credincioşilor. Nu mai sunt copil. Ocupă-te de minori mai bine şi lasă-mă pe mine în pace. Însoară-te! Cum porunceşti stăpâne. Desparte-te! Cum porunceşti, stăpâne! Blestemat fie tatăl tău!

61

Demonstraţiile se mai potoliră după ocuparea cartierului Al-Husayn de către englezi, aşa încât domnul Ahmad putu să-şi reia vechiul obicei de a merge în fiecare vineri la moschee, împreună cu băieţii, pentru rugăciunea comună. Îndată ce trecură de vârsta copilăriei, îi luă pe băieţi cu el, pentru a le îndruma de timpuriu inima către credinţă, căutând prin asta să obţină binecuvântare pentru sine, pentru copii, pentru întreaga familie. Amina privea, la sfârşitul fiecărei săptămâni, prin deschizătura din grilaj, cu jind la caravana celor trei bărbaţi tineri, radioşi, înalţi şi spătoşi ca nişte cămile. Avea impresia că toate privirile se

îndreaptă spre ei şi îl implora pe Allah să-i ferească de deochi. Într-o zi nu s-a mai putut abţine şi i-a vorbit stăpânului despre temerile ei. Pentru moment, a fost tentat să-i ia vorbele în serios, dar după câteva clipe s-a dezmeticit şi i-a răspuns: „Binecuvântarea pe care o dobândim pentru îndeplinirea acestei îndatoriri ne va apăra de orice rău".

Fahmi răspundea invitaţiei de vineri cu dragă inimă căci încă din copilărie îndrăgise aceste îndatoriri, nu atât cu intenţia de a veni în întâmpinarea dorinţei tatălui său cât mai degrabă dintr-un sentiment sincer, luminat şi de părerile lui Muhammad Abdo[116] şi ale discipolilor săi. De altfel, era singurul din familie care se îndoia de folosul unor practici precum descântecele, farmecele, amuletele ca şi de minunile sfinţilor, chiar dacă firea lui delicată îl împiedica să-şi declare cu glas tare îndoielile sau indiferenţa. Ba chiar primea cu aparentă mulţumire amuletele aduse de tatăl său din când în când de la şeicul Mitwalli Abd es-Samad. Yasin, în schimb, răspundea invitaţiei tatălui său fără să se omoare cu firea. Dacă ar fi fost numai după el, probabil că nu i-ar fi trecut niciodată prin cap sa se înghesuie, cu trupul său mătăhălos, în mulţimea bărbaţilor din moschee. Asta nu pentru că s-ar fi îndoit de dogmă, ci din comoditate. De aceea, ziua de vineri era pentru el o zi de corvoadă; când se apropia timpul să plece la moschee, se îmbrăca murmurând şi după aceea pornea, în spatele tatălui său, ca un prizonier. Dar cu fiecare pas spre moschee, se elibera puţin câte puţin de acest sentiment, iar când intra era fericit de-a binelea; îşi făcea rugăciunea şi îl implora pe Allah să fie îndurător şi să-i ierte păcatele, dar fără a-l ruga să-l oprească de la ele, căci se temea ca s-ar putea să răspundă rugăminţii lui şi să-l împiedice de la plăcerile lumeşti. Or el nu găseşte niciun sens vieţii în afara lor. Era convins că fără căinţă nu va primi iertarea, dar

aştepta momentul „potrivit” pentru asta, căci nu voia să rişte să-şi piardă ambele vieţi. În ciuda leneviei şi a crâcnelilor sale, lauda totuşi împrejurările care îl obligau la îndeplinirea unei îndatoriri atât de însemnate cum era aceasta din ziua de vineri, sperând că atunci când se va trage linia i se vor şterge din păcate şi i se vor mai uşura chinurile, mai ales ca nu respectă nicio altă îndatorire.

Cât despre Kamal, el nu începuse să meargă împreuna cu ei la moschee decât de curând, de când împlinise vârsta de zece ani, şi pornise la îndeplinirea acestei îndatoriri cu mândrie şi osârdie. Avusese atunci senzaţia nu prea clara că asta echivala de fapt cu o recunoaştere a lui ca persoana, situându-l într-un fel în rând cu Yasin, cu Fahmi şi – de ce nu? – chiar cu tatăl său. Se bucurase mai ales la gândul că o să meargă în cortegiul tatălui său fără să-l mai pândească nicio ameninţare din partea lui, iar în moschee o să fie egal cu toţi ceilalţi, de vreme ce o să se conducă toţi după acelaşi imam. Numai că în timpul rugăciunilor făcute singur, în casă, reuşea să se concentreze mult mai adânc decât la rugăciunea din ziua de vineri. În primul rând, îl stingherea mulţimea de bărbaţi din jur. Apoi, se temea să nu facă vreo greşeală şi să-l vadă taică-sau. Pe urmă, simţirea lui era într-atât de înrâurită de Al-Husayn, încât numai cu greu se putea adresa lui Allah sincer, aşa cum se cuvine să procedeze cel care se roagă.

Trecură pe En-Nahhasin cu paşi grăbiţi, apropiindu-se de Casa Cadiului: stăpânul în faţă, Yasin, Fahmi şi Kamal în rând, în spatele lui. Curând după aceea ajunseră la moschee. Intrară şi îşi ocupară locurile. Când începu predica de vineri, îşi stăpâniră răsuflarea şi îşi concentrară privirile, printre capetele din faţă, către *minbar.* În timp ce asculta, stăpânul începu să se roage în gând mai ales pentru Yasin, socotindu-l cel mai vrednic de

mila, după ce i se poticnise norocul. Îl imploră pe Allah să-l scoată din bucluc şi să-l răsplătească pentru ceea ce pierduse. Numai că vocea predicatorului îi aducea în faţă păcatele proprii, le văzu învăluite într-o aureolă înfiorată de glasul grav şi pătrunzător şi la un moment dat se sperie, căci avu impresia că i se adresează chiar lui şi aştepta dintr-o clipă în alta să-l audă zicându-i: „Ahmad, opreşte-te. Leapădă-te de păcat şi întoarce-ţi faţa spre Allah". Îl năpădiră neliniştea şi stânjeneala, întocmai ca atunci când îi vorbise şeicul Mitwalh Abd as-Samad despre ziua judecăţii de apoi. I se mai întâmplase şi altă dată, când asculta predica şi, ca şi atunci, ceru îndurare şi iertare. Dar, asemenea lui Yasin, nu cerea să fie împiedicat de la păcat sau, dacă o făcea, nu o făcea din suflet. Dacă se trezea că limba lui şopteşte cuvinte de căinţă, cu inima nu făcea decât să ceară iertare şi îndurare; erau ca două instrumente muzicale dintr-o orchestră, care scot sunete diferite. Ca şi Yasin, nu-şi putea imagina viaţa altfel decât o vedea el. Când se simţea copleşit de nelinişte şi stânjeneală, ca şi acum, încerca să se apere, implorându-l pe Allah: „Doamne, tu îmi cunoşti mai bine inima, credinţa şi dragostea. Doamne, ajută-mă să rămân credincios îndatoririlor pe care le am faţă de tine şi vrednic ca să pot face numai fapte bune. Doamne, tu eşti îndurător şi darnic". Şi cu aceste implorări simţea cum îşi redobândeşte treptat liniştea.

Yasin nu avea aceeaşi capacitate de a împăca pornirile contrare ori nu simţea nevoia să recurgă la ea. El se înflăcăra şi iubea viaţa la fel cum credea în Allah sau în propria lui existenţă. Se lăsa în voia curentului fără nicio împotrivire. Vorbele predicatorului îi izbiră urechile şi începu automat să implore milă şi iertare, cu un calm desăvârşit, fără teamă de vreo primejdie. Allah este mai îndurător decât să ardă un musulman ca el, cu rătăciri trecătoare, care nu aduc daune nici unuia

dintre robii lui. Pe urmă, există şi căinţa. Într-o zi, o să vină şi rândul ei şi o să şteargă tot ce a fost până la ea. Se uită pe furiş la tatăl său şi se întrebă, mişcându-şi buzele între timp pentru a-şi ascunde un zâmbet, la ce s-o fi gândind el când ascultă atât de încordat predica. O fi pătimind cu adevărat în fiecare vineri la rugăciune sau e făţarnic? Nu! Nici una, nici alta! Crede, ca şi Yasin, că mărinimia lui Allah este mare. Dacă lucrurile ar fi chiar aşa de grave cum le prezintă predicatorul, tatăl lui ar fi mai precaut. Din nou se uită la el şi i se păru foarte generos şi frumos, aşa cum stătea cu ochii aţintiţi spre *minbar*. Simţea admiraţie şi dragoste sinceră pentru el. Acum nu mai avea nici urmă de mânie în suflet, cu toate că în ziua divorţului furia lui ajunsese la culme. Îi împărtăşise şi lui Fahmi tulburarea sa, zicându-i: „Tata mi-a prăpădit familia şi m-a făcut de râsul lumii”. Acum uitase însă şi de mânie, şi de divorţ, de toate. La urma urmelor, nici predicatorul ăsta nu e cu nimic mai presus decât tatăl lui. Ba e chiar mai stricat decât el. Îşi aduce aminte că un prieten adusese odată vorba despre el, la cafeneaua lui Ahmad Abdo, zicând: „Ăsta crede în două lucruri. În Allah din cer şi în băieţaşii de pe pământ. E un tip de o sensibilitate nemaipomenită — îi sclipesc ochii în Al-Husayn dacă a oftat un băieţaş în Citadelă". Nu-l ura pentru asta. Dimpotrivă, în el, ca şi în stăpân, vedea cam ceea ce vede un soldat în tranşeele din primele linii, pe care duşmanul trebuie să le ia cu asalt înainte de a ajunge la el.

Apoi predicatorul chemă la rugăciune. Bărbaţii se ridicară în picioare brusc şi se aşezară în rânduri compacte, umplând moscheea. Marea de lume îi aduse aminte lui Kamal de bulucul care însoţea litiera în En-Nahhasin. Veşmintele – costume, *gubbe* sau *ghilbab-uri* – se lipiră unele de altele. Mulţimea se transformă într-un singur trup, o singură mişcare, privind spre aceeaşi *qibla*[117]. Se auzi un murmur general, căci toţi recitau în şoaptă.

Până când se sfârşi chemarea la rugăciune. În clipa aceea, rândurile se rupseră şi toată lumea respiră nestânjenită. Unii se îndreptară spre mormânt, alţii spre uşi, grăbiţi să iasă, iar cei mai mulţi rămaseră de vorbă sau zăboviră, aşteptând să dispară aglomeraţia. Erau ca un val uriaş care aleargă spre mal, crescând mereu, pentru ca în cele din urmă să se prăvălească, asemeni unei cascade, să se spargă, să alunece şi să se risipească în toate direcţiile, în mici vălătuci. În sfârşit, sosi şi ceasul pe care Kamal îl aşteptase cu nerăbdare – va putea să viziteze mormântul, să-i sărute pereţii, să recite *Al-Fatiha,* atât pentru sine, cât şi pentru mamă-sa, aşa cum îi promisese. Porni încet în urma tatălui. Dar pe neaşteptate, se treziră cu un tânăr azharit că le taie calea, cu o mişcare violentă, care atrase privirile. Întinse braţele să dea lumea la o parte şi continuă să se retragă, înaintea lor, măsurându-l pe Yasin cu ochii de sus până jos şi de jos până sus. Faţa lui încruntată trimitea săgeţi de mânie. Stăpânul privea când la el, când la Yasin, fără să priceapă ce se întâmplă. Yasin părea şi mai nedumerit şi se uita şi el, întrebător, când la taică-său, când la tânărul din faţa lui. Bărbaţii din jurul lor începură să se uite la ei curioşi. Stăpânul nu se mai putu abţine şi îl întrebă indignat:

— Ce ai de te uiţi aşa la noi, frate?

— Spionul! tună azharitul, arătând spre Yasin.

Cuvântul îi izbi pe toţi patru în piept, asemenea unui glonţ. Se uitară unul la altul fix şi nu mai fură în stare să se mişte. Cuvântul zbură mai departe, purtat de pe o limbă pe alta; repetat cu spaimă şi mânie. Lumea se adună în jurul lor în cerc, ţinându-se de braţe, pentru a nu lăsa pe nimeni să le scape. Stăpânul fu primul care îşi veni în fire şi, cu toate că nu înţelegea nimic din ce se petrecea în jur, îşi dădu seama că e primejdios să tacă din gură şi ţipă la tânăr, enervat:

— Ce te-a apucat, domnule şeic? Ce spion visezi?

Tânărul nu dădu atenţie vorbelor lui, ci arătă din nou spre Yasin, ţipând la fel de tare ca şi prima oară:

— Atenţie, oameni buni! Tânărul ăsta este un trădător şi un spion al englezilor. S-a băgat printre noi ca să adune informaţii şi să le ducă stăpânilor criminali care l-au năimit.

— Spui prostii! izbucni stăpânul fără se să mai poată stăpâni, făcând un pas spre el. Tu eşti sau criminal, sau smintit! Acesta e fiul meu. Şi nu e nici trădător, nici spion. Toţi suntem patrioţi şi cartierul ăsta ne cunoaşte la fel de bine cum ne cunoaştem noi.

— Un spion al englezilor, demn de dispreţ! strigă şeicul pe acelaşi ton retoric, clătinând din umeri în semn de nepăsare. L-am văzut de mai multe ori cu ochii mei dând informaţii englezilor în Bayna el-Qasrein. Am şi martori. Nu va putea tăgădui! Să încerce numai! Jos trădătorul!

Se ridică un murmur de mânie în diferite colţuri ale moscheii, venind în întâmpinarea lui. Ici şi colo se auzi „Jos trădătorul!”. Alţii strigară „Trădătorul să fie pedepsit!”.

Ochii celor din jur trimiteau priviri ameninţătoare. Aşteptau parcă doar un semnal pentru a se arunca asupra prăzii. Probabil că nu-i ţineau în loc decât înfăţişarea gravă a stăpânului, care se lipise de fiul său pentru a primi loviturile în locul lui, şi lacrimile lui Kamal. Yasin stătea absent, între tatăl lui şi Fahmi, îngrozit. Numai cu greu reuşi să-şi descleşteze fălcile şi zise, cu glasul tremurat, pe care nu-l auzi nimeni:

— Nu sunt spion. Nu sunt spion. Allah mi-e martor că spun adevărul…

Mânia oamenilor spori. Se bulucira în juru-le, făcându-şi loc cu coatele, şi începură să-l amenințe pe „spion.

— Opriţi-vă, oameni buni! strigă cineva din mulţime. Acesta e Yasin efendi, secretarul şcolii din Strada Arămari.

— Că e de la Şcoala din Arămari sau de la cea din Fierari, trădătorul trebuie pedepsit! izbucniră câteva glasuri.

Un bărbat îşi croi drum cu greu printre trupuri şi, când ajunse în faţă, ridică mâinile şi tună:

— Ascultaţi! Ascultaţi!

Larma se linişti puţin şi el continuă, arătând spre domnul Ahmad:

— Acesta este domnul Ahmad Abd el-Gawad, bine-cunoscut în En-Nahhasin. Casa lui nu poate adăposti un spion. Aveţi oleacă de răbdare şi lucrurile se limpezesc.

— Eu n-am nici în clin, nici în mânecă, nici cu domnul Ahmad, nici cu dom' Muhammad, strigă azharitul din nou. Indiferent cine e taică-său, tânărul ăsta e un spion. L-am văzut stând de vorbă şi amuzându-se cu călăii care umplu mormintele cu copiii voştri.

— Sa fie bătut cu încălţările! se auziră mai multe glasuri. Mulţimea de bărbaţi fu cuprinsă de o frământare violentă. Câţiva mai zeloşi începură să agite pantofi şi saboţi deasupra capetelor. Yasin simţea că e pierdut, îşi roti ochii în jur dar nu întâlni decât feţe duşmănoase, fierbând de furie. Stăpânul şi Fahmi se lipiră de Yasin în mod instinctiv, vrând parcă să îndepărteze chinurile de el sau să le împartă cu el. Simţeau că se sufocă – bietul Kamal începu sa urle de-a binelea, acoperind glasurile celor puşi pe harţă. Azharitul fu primul care atacă; se năpusti asupra lui Yasin, apucându-l de cămaşă. Trase cu putere de el încercând să-l smulgă dintre cei doi care îl protejau, pentru ca pantofii sa nu nimerească greşit. Yasin îl prinse de încheieturile mâinilor, opunându-se. Stăpânul se băgă între ei. Fahmi îl vedea pentru prima oară în viaţa lui atât de stârnit pe tatăl său. Era aproape orbit de furie şi uită de primejdia care îi pândea pe toţi. Îl lovi pe azharit în piept cu putere, şi ţipă la el ameninţător:

— Să nu mai faci un pas înainte, că e de rău!

— Pedepsiţi-i pe toţi! urlă azharitul turbat.

În clipa aceea, răsună un glas puternic, pe un ton poruncitor:

— Stai, domnule şeic! Opriţi-vă cu toţii!

Privirile se îndreptară spre cel care vorbise – un efendi tânăr care îşi croia loc prin mulţime către cercul împresurat, urmat de alţi trei, băieţi cam de aceeaşi vârstă şi în acelaşi fel îmbrăcaţi. Înaintară cu paşi fermi şi se opriră între şeic şi acuzat. „Poliţia? Poliţia?" – întrebară mai multe glasuri. Când azharitul întinse mâna către conducătorul nou-veniţilor, întrebările conteniră.

— Unde e spionul? îl întrebă efendi pe azharit.

Şeicul arătă spre Yasin, privindu-l de sus. Tânărul se uită la el fix şi îl cercetă cu atenţie. Înainte ca el să scoată un cuvânt, Fahmi făcu un pas în faţă, încercând să atragă atenţia celuilalt.

— Tu? exclamă acela, făcând ochii mari.

— Spionul acesta este fratele meu, zise el pe un ton ironic, cu un zâmbet în colţul buzelor.

— Tu eşti sigur de ce spui? îl întrebă tânărul pe azharit.

— L-o fi văzut poate pe fratele meu stând de vorba cu englezii, dar n-a înţeles despre ce vorbeau, i-o lua Fahmi înainte. Tabăra englezilor e chiar în faţa casei noastre şi uneori, când plecăm sau ne întoarcem, ne taie drumul şi, vrem, nu vrem, trebuie să vorbim cu ei. Asta-i tot.

Azharitul vru să mai spună ceva, dar tânărul îl făcu semn să tacă. Apoi puse mâna pe umărul lui Fahmi şi se adresă mulţimii:.

— Acest tânăr este unul dintre prietenii noştri luptători. Face parte din acelaşi comitet cu mine şi eu am încredere în spusele lui. Daţi-le drumul!

Nimeni nu mai scoase o vorbă. Azharitul se retrase, fără să mai stea pe gânduri, şi lumea începu să se împrăştie. Tânărul strânse mâna lui Fahmi şi se îndepărtă, urmat de tovărăşii săi. Fahmi îl mângâie pe Kamal pe cap, până când

acesta conteni din plâns. Se aşternu tăcerea şi fiecare îşi văzu de treaba lui. Câţiva cunoscuţi se apropiară de stăpân şi îi spuseră cuvinte de consolare, scuzându-se pentru greşeala azharitului şi a celorlalţi oameni rătăciţi, ca şi el, şi dându-i asigurări că n-ar fi pregetat să-i sară în ajutor la o adică. Le mulţumi, cu toate că nu observase nici ca s-ar fi apropiat, nici că încercaseră să-i vină în apărare. Renunţa să mai viziteze mormântul, căci tulburarea îl copleşise; se îndreptă posomorât spre uşă, fără să mai scoată o vorba.

62

Pe drum, sufletul îi veni la loc şi îl cuprinse bucuria la gândul că a scăpat. În clipa aceea urî şi blestemă tot ce lăsase în urmă. Nu mai văzu aproape nimic în drum. Se salută doar cu doi cunoscuţi, dar foarte scurt, în fuga, cum nu făcea de obicei. Se concentră asupra propriului eu – eul său rănit – şi simţi că fierbe de furie. Mai degrabă muream decât să ajung prizonier în mijlocul unei bande de golani. Să mă atace un „vecin" păduchios, lihnit de foame, care se pretinde patriot! N-a ţinut seama nici de vârstă, nici de respect. Eu nu sunt obişnuit cu aşa ceva şi nu trebuie să fiu umilit în felul ăsta! Şi pe deasupra, în faţa copiilor mei! Dar de ce mă mai mir, când chiar ei – copiii mei – sunt pricina belelelor? N-o să scap în vecii vecilor de necazurile pricinuite de taurul ăsta?! Mi-a făcut casa de ocară, m-a despărţit de cel mai bun prieten! Pe urmă, n-a trecut anul şi hop, divorţul! Toate astea nu i-au ajuns. Nu! Băiatul Haniyyei trebuie să converseze cu englezii, iar eu sunt nevoit să trag ponoasele pentru netrebnicia lui! De ce nu-i duce la ea, să-şi completeze galeria cu englezi şi australieni?

— Am impresia că n-o să scap toată viaţa de necazurile tale.

Rostise fraza cu mânie, dar împotrivindu-se dorinţei de a-l osândi, înduioşat totuşi de starea lui jalnică. Nu se mai simţi în stare să-l mustre când îl văzu atât de buimăcit, palid şi umil. Îi ajunge deocamdată cât a tras. Şi pe urmă nu e singurul care îi face astfel de bucurii. Mai e şi eroul. Dar să amânăm discuţia cu el, până ce ne revenim din tărăboiul ăsta cu taurul. Taur în casă… taur la crâşmă… taur cu *Umm* Hanafi şi cu Nur! Iar la luptă – un *ratl* de carne fleşcăită fără pic de vlagă în el! Fii de câine! Allah să prăpădească şi copii… şi nepoţi… şi case… Dar de ce m-or fi ducând pe mine picioarele acasă? Mai bine m-aş duce şi aş înghiţi ceva, undeva, cât mai departe de atmosfera asta otrăvită. Când o să afle, o să înceapă şi ea să se smiorcăie. Nu mai am nevoie de alt balamuc. La Ad-Dahhan. Trebuie să găsesc acolo un prieten, să-i povestesc ce mi s-a întâmplat şi ce mă frământă. Dar nu! Am alte necazuri şi mai mari, care nu suferă amânare. Eroul! Altă dandana, căreia trebuie să-i găsesc leac. Hai la masa asta blestemată! Vaietă-te! Tânguieşte-te! Jeleşte-te! Blestemat fie şi taică-tău!

Cum terminară de schimbat veşmintele, îl şi chemă pe Fahmi la el. Deşi era abătut şi trist, Yasin nu se putu abţine şi bombăni:

— E rândul tău acum!

— Nu înţeleg ce vrei să zici, răspunse Fahmi, prefăcându-se că nu pricepuse ce voise să spună frate-său.

Yasin râse – în sfârşit reuşi să râdă:

— S-a terminat cu trădătorii şi a venit rândul luptătorilor!

Tare ar fi vrut Fahmi să uite calificativele pe care prietenul său i le atribuise la moschee, dar nici vorbă! Iată-l acum şi pe Yasin repetându-le. Fără îndoială că de-aia îl cheamă taică-său. Fahmi oftă din rărunchi şi îşi luă inima în dinţi. Când intră, stăpânul stătea pe canapea, jucându-se cu mătăniile şi privind în gol. Salută politicos şi se

opri, smerit, la vrei doi-trei paşi de canapea. Tatăl îi răspunse cu o mişcarea uşoară din cap, destul de stânjenit, ca şi cum ar fi vrut să zică: „Îţi răspund la salut numai pentru că aşa cere buna-cuviinţă, dar falsa ta politeţe nu mă mai poate înşela”. Apoi îi aruncă o privire bănuitoare, semănând cu fasciculul unui proiector care caută un evadat dispărut în beznă.

— Te-am chemat ca să aflu totul, deschise tatăl discuţia pe un ton hotărât. Absolut totul! Ce-a vrut să zică tânărul acela cu „prietenii luptători” şi „comitetul din care faceţi parte”? Spune-mi totul sincer, fără nicio ezitare.

Cu toate că în ultimele săptămâni înfruntase felurite primejdii şi se obişnuise chiar şi cu vâjâitul gloanţelor, Fahmi primi ancheta deschisă de tatăl său destul de speriat, aşa cum fusese până înainte de izbucnirea revoluţiei. Aprecie că e mai bine să nu-l întărite şi să caute să scape cât mai uşor din încurcătură.

— Chestiunea e foarte simplă, tată, zise el pe un ton delicat, străduindu-se să bagatelizeze. Cred că prietenul meu a exagerat puţin, ca să ne salveze pe noi.

— Chestiunea e foarte simplă! repetă tatăl, simţind că-şi pierde răbdarea. Foarte bine! Dar care e chestiunea, mai întâi? Te rog să nu-mi ascunzi absolut nimic.

Fahmi întoarse la repezeală problema pe toate feţele, întrebându-se ce-ar fi mai bine să-i spună pentru a nu-l pune pe gânduri.

— A zis el comitet, aşa… De fapt, suntem un grup de câţiva prieteni care discutăm despre problemele naţionale de fiecare dată când ne întâlnim.

— Şi pentru asta îţi acordă titlul de luptător? strigă stăpânul, simţind că-şi iese din pepeni.

Îl întrebase pe un ton destul de violent, căci n-avea chef de glumă. Cutele de pe frunte vesteau ameninţări. Încercând să se apere, Fahmi se grăbi

să recunoască ceva, pentru a-l convinge pe tatăl său că i-a ascultat porunca, asemenea unui acuzat care se oferă să recunoască de bunăvoie, sperând să dobândească îngăduinţă.

— Din când în când difuzăm nişte îndemnuri patriotice, zise el cu oarecare sfială.

— Manifeste? Vrei să zici manifeste? întrebă stăpânul frământându-se.

Fahmi clătină din cap. Nu avu curajul să recunoască. Ştia foarte bine că în toate comunicatele oficiale manifestul era asociat cu cele mai aspre pedepse. De aceea, căută o formulă neutră şi numai după aceea zise:

— Sunt numai nişte chemări care îndeamnă la iubirea de patrie.

Tatăl lăsă mătăniile să-i cadă în poală şi începu să-şi frece palmele.

— Tu răspândeşti manifeste! izbucni el, fără să se mai poată stăpâni.

De tulburat şi de mânios ce era, privirea i se pierdu în gol. Vasăzică, răspândeşti manifeste! Tu te numeri printre prietenii luptători! Faceţi parte din acelaşi comitet! Potopul îmi cuprinde casa! Fahmi îl uimise, într-adevăr, cu atitudinea lui politicoasă şi cu inteligenţa lui. Dacă n-ar fi fost convins că laudele şi adularea îi duc pe oameni la pierzanie şi că doar severitatea şi brutalitatea îi pot îndrepta, poate că i-ar fi recunoscut aceste calităţi. Cum de a ajuns să difuzeze manifeste tocmai el? Luptător! Amândoi fac parte din acelaşi comitet. El nu-i dispreţuieşte pe luptători! Nici vorbă de aşa ceva! Tot timpul s-a entuziasmat, aflând ce fac ei şi după fiecare rugăciune le-a dorit să izbândească. Ştirile despre greve, sabotaj şi lupte îi dăduseră şi lui speranţe. Dar lucrurile se schimbă când e vorba de copiii lui. Ca şi când ei ar trăi în afara istoriei. Numai el stabileşte ce trebuie să facă! Nu revoluţia, nici timpul şi nici lumea! Revoluţia şi acţiunile legate de ea sunt virtuţi numai atâta vreme cât rămân departe de casa lui. Dacă bat la

uşa lui şi îi ameninţă siguranţa, liniştea şi viaţa, atunci, gustul, culoarea şi sensul lor se schimbă – devin absurdităţi, nebunii, neascultare şi impoliteţe. Revoluţia poate să ardă în continuare, în afara casei lui, oricât şi oricum. Cu inima va fi alături de ea şi va cheltui pentru ea atâţia bani câţi va putea. Aşa a făcut şi până acum. Dar în casa lui nu hotărăşte nimeni în afară de el. Dacă cineva din casa lui se va lăsa ispitit să ia parte la revoluţie, acela va fi un răzvrătit împotriva lui, nu împotriva englezilor. El invocă mila lui Allah zi şi noapte pentru martiri, dar nu va admite sub niciun motiv ca vreunul din fiii lui să li se alăture. Cum de s-a lăsat Fahmi tentat să facă un astfel de pas necugetat? Cum de a fost în stare tocmai el — băiatul lui cel mai bun – să se expună la primejdii de moarte? Tatăl nu simţise niciodată o tulburare mai mare.

O întrecea chiar şi pe aceea care îl copleşise la moschee… Nu se mai putu stăpâni şi îl întrebă pe un ton aspru, ameninţător, de parcă ar fi fost un chestor englez:

— Ştii ce pedeapsă primesc cei care sunt surprinşi difuzând manifeste?

În ciuda gravităţii situaţiei şi a încordării, Fahmi se înfioră când îşi aduse aminte că exact aceeaşi întrebare, cu acelaşi text şi acelaşi tâlc, îi fusese adresată – printre alte întrebări – cu puţin timp în urmă, de către preşedintele Comitetului Executiv al Studenţilor, cu ocazia cooptării lui în comitet. Îşi aminti cu câtă hotărâre şi ardoare răspunsese atunci: „Ne dăruim cu trup şi suflet Patriei!”. Făcu comparaţie între cele două situaţii în care i se adresase aceeaşi întrebare şi zâmbi ironic – în sinea lui –, dar tatălui îi răspunse cu delicateţe, puţin indiferent:

— Nu le răspândesc decât printre colegii care-mi sunt prieteni. Eu n-am nicio treabă cu difuzarea generală. Nu există niciun risc… nicio primejdie.

— Allah nu-i hărăzeşte să rămână teafăr aceluia care de bunăvoie se duce spre moarte! ţipă stăpânul în gura mare, vrând parcă să-şi ascundă teama resimţită pentru fiul său. Cel preaslăvit ne-a poruncit să nu ne expunem singuri la pieire.

Ar fi vrut să-i recite şi versetul care se referea la această problemă, dar nu ştia bine decât surele scurte, pe care le recita în timpul rugăciunilor, şi renunţă, de teamă să nu omită sau să schimbe vreun cuvânt şi să se încarce cu un păcat de neiertat. Se mulţumi doar cu reproducerea sensului şi mai repetă încă o dată ce spusese, gândind că-şi va putea atinge scopul şi numai cu atât, dar se trezi cu Fahmi replicându-i, pe acelaşi ton politicos:

— Dar tot Allah îi îndeamnă pe credincioşi la lupta sfântă, tată.

Abia după aceea se întrebă Fahmi cum de avusese curajul să-l înfrunte pe stăpân cu aceste cuvinte care dovedeau că el rămâne credincios părerilor lui. Probabil recursese la unul din sensurile Coranului cu convingerea că îl va sili pe tatăl său să dea înapoi. Stăpânul rămase puţin contrariat de îndrăzneala şi de argumentele aduse de fiul său, dar nu se lăsă dominat de mânie, căci ea l-ar fi putut face pe Fahmi să tacă, dar n-ar fi reuşit să înfrângă argumentele lui. Lăsă pentru moment îndrăzneala lui la o parte şi căută un contraargument tot în Coran.

Trebuia mai întâi să găsească o ieşire din încurcătură, recurgând tot la Coran, pentru ca fiul cel rătăcit să aibă încredere în el, iar după aceea o să revină şi o să-l tragă la răspundere cum va pofti.

— Aceea a fost lupta sfântă pentru Allah, încercă el să se agaţe de sensul vorbelor rostite de Fahmi.

— Şi lupta noastră este tot pentru Allah, urmă tânărul la fel de îndrăzneţ. Orice luptă nobilă este purtată pentru Allah.

În sinea sa, îi dădea dreptate tânărului, dar faptul că începea să se simtă neputincios în faţa

argumentelor fiului său îl obligă să-şi revizuiască atitudinea fără întârziere şi să se întoarcă la un ton mai categoric. La asta îl împinseră şi orgoliul său, şi teama că tânărul s-ar putea să stăruie în greşeala lui şi să se expună pieirii.

— Crezi că te-am chemat ca să te cerţi cu mine? încercă el să pună capăt controversei.

Fahmi îşi dădu seama de ameninţarea din vorbele tatălui său şi simţi că visele i se risipesc şi că limba începe să i se împleticească.

— Nu există altă luptă sfântă pentru Allah în afară de războiul sfânt! încercă tatăl să încheie discuţia. N-are rost să mai discutăm despre chestiunea asta. Pe mine mă interesează să ştiu dacă dispoziţiile mele mai sunt sau nu mai sunt ascultate.

— Sigur că sunt, tată! răspunse tânărul fără să stea pe gânduri.

— Atunci eu îţi cer să întrerupi orice legături cu revoluţia! Chiar dacă nu e vorba decât de difuzarea de manifeste printre prietenii cei mai apropiaţi.

Nu exista forţă pe lumea asta în stare să-l împiedice de la îndatoririle sale patriotice. Nu va da înapoi nici un singur pas. Asta era limpede ca lumina zilei. Acest clocot care izvorăşte din adâncul inimii, înseninându-i sufletul, nu va mai putea fi potolit şi, cu atât mai puţin stăvilit de propria-i mână. Este indiscutabil. Dar de ce să nu caute o cale pentru a-i da tatălui său iluzia înduplecării şi pentru a evita mânia lui? Nu-l poate sfida şi nici nu-i poate spune cu glas tare că nu ţine seama de ordinele lui. Într-adevăr, a fost în stare să se ridice împotriva englezilor şi să înfrunte chiar şi gloanţele lor, dar englezii sunt nişte duşmani de temut şi detestabili, pe când tatăl lui, chiar dacă este de temut, e tatăl lui şi ţine la el în aceeaşi măsură în care se teme de el. Deci nu-i este indiferent dacă se supune sau nu se supune poruncilor lui. Pe urmă, mai există încă un

sentiment ce nu trebuie ignorat – revolta împotriva englezilor a fost declanşată de idealuri înalte, pe când revolta împotriva tatălui său n-ar provoca decât ruşine şi jale. De ce să facă aşa ceva şi să nu-i promită că va proceda întocmai cum doreşte el? Pe urmă o să facă tot ce vrea. Minciuna nu este un lucru ruşinos în casa lor. Toţi au trebuit să recurgă la ea pentru a fi la adăpost de mânia stăpânului. Şi toţi recunoşteau asta. Ba chiar mai mult, atunci când era nevoie, se şi puneau de acord. Mama ar fi recunoscut vreodată că s-a dus în absenţa stăpânului la moscheea Al-Husayn, dacă nu s-ar fi întâmplat ce s-a întâmplat? Ar fi putut Yasin să bea, el s-o iubească pe Maryam, Kamal să hoinărească între Khan Gaafar şi El-Hamafiş fără pavăza minciunii? Nici vorbă! Niciunul dintre ei nu se sfieşte să mintă, căci, dacă ar fi sinceri, ar însemna să nu guste nimic în viaţa aceasta!

— Am să te ascult, tată, răspunse el atunci, liniştit.

Urmă un răgaz de tăcere, în care amândoi îşi traseră sufletul, mai liniştiţi. Fahmi îşi închipui că interogatoriul s-a terminat cu bine, iar domnul Ahmad îşi închipui că l-a adus pe fiul său pe calea cea bună. Dar în timp ce Fahmi aştepta să i se spună că era liber, tatăl se ridică brusc şi se duse la dulapul de haine. Deschise uşa şi vârî mâna înăuntru. Tânărul îl urmări atent, fără să priceapă ce intenţionează să facă. Îl văzu apoi întorcându-se la locul sau cu Coranul în mână. Stăpânul privi un timp spre Fahmi, iar după aceea întinse mâna spre el, zicându-i:

— Jură-mi pe sfânta Carte!

Fahmi se retrase instinctiv, ca şi când ar fi vrut să fugă de limba unor flăcări care ajungeau la el. Rămase pironit, privind fix în ochii tatălui său. Se vedea cât de colo că e foarte stânjenit. Stăpânul rămase cu mâna întinsă uitându-se dezaprobator la el, fără să-i vină să creadă. Apoi faţa i se înroşi, ca arsă de flăcări, şi ochii îi scăpărară înspăimântător.

— Nu vrei să juri? se răsti uluit, fără să-i vină să-şi creadă ochilor.

Lui Fahmi fălcile i se încleştară şi nu mai rosti o vorbă, nu mai schiţă o mişcare. Tatăl, în schimb, întrebă pe un ton aparent liniştit, dar străbătut de un tremur ce prevestea clocotul mâniei, aşa cum fulgerul precede huruitul tunetului:

— Vasăzică m-ai minţit?

Fahmi nu reacţionă; îşi lăsă doar privirea în pământ încercând să scape de ochii tatălui. Stăpânul puse Cartea pe canapea şi se porni să urle atât de violent, încât cuvintele lui îl izbiră pe Fahmi ca nişte palme peste obraji.

— Mă minţi, fiu de câine? Să ştii că eu nu îngădui nimănui să-şi bată joc de mine. Drept cine mă iei şi cine-ţi închipui că eşti tu? Eşti o gânganie otrăvitoare şi nimic mai mult. Şi fiica de câine de maică-ta s-a lăsat tot timpul înşelată de aparenţe. Eu n-o să devin muiere tocmai acum, pricepi? N-o să devin muiere tocmai acum. M-aţi amăgit, fii de câine, şi m-aţi făcut de râsul lumii. S-a terminat cu şaga, de-acum. Chiar eu, în persoana, te dau pe mâinile poliţiei. Pricepi? Eu în persoană, fiu de câine. Aici numai eu am cuvânt! Eu… eu… eu! Apoi, întinzându-i din nou Cartea: Jură! Îţi poruncesc să juri!

Fahmi părea căzut în nesimţire. Ochii i se fixară pe modelele colorate de pe un covor persan şi nu mai vedea nimic; părea că modelele acelea s-au imprimat pe faţa minţii lui, preschimbându-se într-un amestec de anarhie şi gol. Cu fiecare secundă care trecea, se adâncea tot mai mult în tăcere şi disperare. Nu-i rămăsese altceva în afara refugiului în această rezistenţă pasivă. Stăpânul se ridica şi făcu un pas spre el, cu Cartea în mână.

— Îţi închipui că eşti bărbat? începu el să urle. Îţi închipui că poţi face tot ce ţi se năzare? Dacă mi-aş pune mintea cu tine, ar trebui să-ţi zbor creierii.

Fahmi nu se mai putu stăpâni şi izbucni în plâns – nu de teama ameninţării, căci, în starea în care era, nu-i mai păsa de nicio nenorocire, ci pentru a-şi vărsa focul şi a se elibera de gheara din piept. Îşi muşca buzele, încercând să-şi ascundă plânsul. I se făcu ruşine de slăbiciunea care îl învinsese, în cele din urmă, reuşi să se stăpânească şi să vorbească, sperând că în felul ăsta va scăpa de emoţie şi-şi va putea ascunde ruşinea.

— Iartă-mă, tată, îl imploră el pe stăpân. Îţi ascult poruncile cu plăcere, dar nu pot, nu mă simt în stare. Noi suntem foarte solidari şi nu mi-ar plăcea – şi sunt convins că nici ţie nu ţi-ar plăcea – să mă retrag şi să stau departe de colegii mei. Mai bine mor decât să fac aşa ceva. Nu este nimic primejdios în ce facem noi. Alţii fac lucruri mult mai mari – participă la demonstraţii şi mulţi şi-au dat chiar viaţa. Eu sunt în orice caz mai prejos. Zeci de cortegii merg laolaltă şi nu se scandează decât pentru patrie. Până şi familiile celor care s-au jertfit ovaţionează, în loc să bocească. Ce contează viaţa mea? Ce contează viaţa unui om? Nu te mânia, tată. Gândeşte-te bine la ce-ţi spun eu. Îţi repet încă o dată că nu e niciun pericol în lucrurile astea mărunte, pe care le facem noi.

Tulburarea îl copleşi, nu mai fu în stare să-l înfrunte pe tatăl său. Ieşi în fugă din cameră şi, în spatele uşii, se ciocni de Yasin şi de Kamal, care trăseseră cu urechea. Pe feţele lor se citea spaima.

63

În drum spre cafeneaua lui Ahmad Abdo, Yasin se întâlni cam prin dreptul Casei Cadiului cu un bărbat din neamul mamei, care îi întinse mâna, zicându-i:

— Tocmai spre tine veneam, trebuie să-ţi vorbesc.

Yasin îşi dădu imediat seama ca trebuie să fie ceva în legătură cu mamă-sa, care îi căşuna numai

griji şi necazuri şi întrebă cu indiferenţă:

— Sper că e de bine.

— Mamă-ta e bolnavă… foarte bolnavă. A căzut la pat de vreo lună şi mai bine, dar eu n-am aflat decât săptămâna asta. La început, au crezut că e vorba de o stare nervoasă şi nu i-au dat nicio atenţie, iar când au chemat medicii ca s-o examineze, s-a constatat că este o maladie destul de gravă.

Yasin se miră, nu se aşteptase la asemenea veste. În primul moment, înclinase să creadă că era vorba de un divorţ, o căsătorie, un scandal sau altceva de felul ăsta. La boală nu se gândise câtuşi de puţin.

— Şi cum se mai simte acum? întrebă el într-o doară, animat de sentimente confuze.

— Foarte rău! îi răspunse bărbatul fără cea mai mică ezitare. A tot făcut tratament, dar nu se vede nicio ameliorare. M-a trimis să-ţi spun că presimte că i se apropie sfârşitul şi că ar vrea să te vadă. Apoi, cu subînţeles: Trebuie să te duci la ea de îndată. E un sfat şi o rugăminte. Allah este iertător şi milostiv.

Vorbele omului erau probabil puţin exagerate, dar nu păreau plăsmuiri. Să se ducă, chiar dacă nu-i face nicio plăcere… Iată-l, aşadar, la cotitura străzii El-Gamaliyya, între Vistierie şi Uliţa Liliecilor; în dreapta – uliţa rătăcirii, unde stă vânzătoarea de *dom,* înconjurată de amintirile tremurate ale întunericului, în faţă – calea durerilor. Mai are puţin şi ajunge la dugheana cu fructe – o să lase capul în pământ şi o să se strecoare ca un hoţ. De fiecare dată când îşi aducea aminte că se hotărâse să nu mai calce prin faţa ei, îl cuprindea tristeţea. Nicio altă forţă în afara morţii nu l-ar mai fi putut aduce la mamă-sa! Moartea! Oare i s-a împlinit sorocul într-adevăr? Simt cum îmi zvâcneşte inima. De durere? De mâhnire? Nu-mi dau seama! Nu ştiu decât că mi-e teamă. Dacă o să se ducă, n-o să mă mai întorc în

locul acesta niciodată. Amintirile trecutului vor fi învăluite de uitare. Pe urmă, eu mă întorc la nişte lucruri care îmi aparţin. Dar mi-e teamă… şi mi-e ciudă pe gândurile astea care nu-mi dau pace… Doamne, apără-ne! Chiar dacă viaţa o să-mi fie mai îndestulată şi gândurile mai senine, inima mea tot nu va putea scăpa de dureri. O să-mi iau rămas-bun de la ea ca un fiu. Mamă şi fiu, nu-i aşa? Nu sunt nici bestie, nu sunt nici de piatră. Moartea este un musafir nou, pe care nu l-am mai văzut până acum. Aş fi vrut ca sfârşitul ei să fie altfel, căci de murit murim cu toţii. Trebuie să nu mă las copleşit de teamă. În zilele astea, auzim în fiecare zi că a mai murit cineva. În Strada Divanurilor, la o şcoală sau alta, la Al-Azhar. La Asyut, cad şi acolo victime în fiecare zi. Ieri şi-a pierdut şi sărmanul El-Fuli lăptarul un băiat… Ce pot să facă familiile martirilor decât să plângă? Plâng şi până la urmă uită, căci aşa e moartea. Oof! Mi se pare că nici eu n-o să scap de necazuri. Acasă, Fahmi cu încăpăţânarea lui, aici mama. Ce ticăloasă e viaţa asta! Dar dacă e numai o cursă şi o să constat că de fapt ea nu are nimic? Va fi vai şi amar de ea! Va plăti foarte scump! S-a terminat cu şaga! Nu-i voi fi fiu decât înaintea morţii. Oare ce-a mai rămas din avere? Şi o să dau în casă de „bărbatul” acela? Nu ştiu cum o să fie întâlnirea cu el. Va fi o clipă îngrozitoare. Vai de el! N-o să-l bag în seamă sau o să-l alung, asta e soluţia. Nici nu se va aştepta la asemenea reacţie. La înmormântare o să ne întâlnim cu siguranţă. Ce ironie ar fi să meargă, în urma năsăliei, primul ei soţ alături de ultimul… iar la mijloc, fiul cu ochii plini de lacrimi. Atunci o să trebuiască să plâng, nu-i aşa? Din cortegiu n-o să-l pot alunga… M-ar urmări ruşinea până la sfârşitul zilelor. Pe urmă o să fie îngropată. O să fie îngropată şi-o să se termine totul. Dar mi-e teamă şi mă biruie tristeţea. Allah şi îngerii lui să se roage pentru mine... Asta este dugheana cea murdară… Iată-l, e chiar el! Nu cred că o să mă

mai cunoască… Nu, nici vorbă! Cu trecerea anilor, înfăţişarea ni se schimbă… Amm… a zis mama să…

Slujnica îi deschise uşa. Aceeaşi femeie care îi deschisese şi cu un an în urmă şi nu-l cunoscuse. Se uită spre el o clipa nedumerită, dar de data asta îl recunoscu imediat şi luă o înfăţişare ca şi cum ar fi vrut să zică: „Aaa! Dumneata erai". Îi făcu loc să intre şi-l conduse spre camera din dreapta, zicând:

— Poftim, domnule… Nu mai e nimeni.

Ultimele cuvinte veniră ca un balsam tămăduitor, alungându-I în mare parte temerile. Înţelese că mamă-sa avusese grijă să evite o întâlnire neplăcută. Tuşi, pentru a-şi drege glasul, şi intră. Se treziră privindu-se ochi în ochi. Mamă-sa se uita la el din patul pus la stânga uşii. Ochii ei limpezi păreau acum acoperiţi de un văl palid, priveau spre el de undeva de departe. Deşi păreau stinşi şi indiferenţi, Yasin citi imediat expresia de recunoştinţă din ei. Pe buzele ei se desenă un zâmbet slab, în care se amestecau bucuria, izbânda şi mulţumirea. Se acoperise cu pătura până la bărbie, nelăsând să i se vadă decât faţa, care se schimbase mai izbitor decât ochii – fusese plină şi acum părea uscată, fusese rumenă şi devenise palidă; pielea ei catifelată era acum străvezie, scoţându-i în afară maxilarele şi umerii obrajilor. Chipul ei stârnea milă. Se opri stupefiat, refuzând să-şi creadă ochilor. Nu-şi închipuise că poate să existe forţă în univers care să cuteze la un joc atât de crud. I se strânse inima de groază şi avu senzaţia că se află faţă în faţă cu moartea. Simţi că bărbăţia îl părăseşte şi că se preschimbă, încet-încet, într-un copil care şi-a pierdut tatăl în împrejurări cumplite. O emoţie irezistibilă îl împinse spre pat şi se trezi aplecându-se asupra ei şi şoptind abătut:

— Nu-ţi fie teamă! Cum te simţi?

Simţea că i se rupe inima şi, în febra care îl copleşi, uită de durerile sale cronice, aşa cum se

întâmplă câteodată când o infirmitate pricinuită, de pildă, de o boală ca paralizia nu mai contează faţă de un atac năprasnic. Avu impresia că a regăsit-o pe mama din prima lui copilărie, adică de dinainte ca durerile s-o alunge din inima lui. Cu ochii aţintiţi la faţa ei stinsă, se agăţă de acest sentiment nou, care îl duse cu mulţi ani înapoi, la fel cum se agaţă un bolnav în pragul agoniei de o revenire uşoară, neaşteptată. Se agăţă de el, în deplină cunoştinţă de adversităţile cu care avea de luptat, căci în adâncul sufletului său continuau să mocnească dureri, prevestind tristeţea ce-l aşteaptă dacă rămâne nepăsător şi va lăsa alte pasiuni să se amestece cu sentimentul său senin şi să i-l altereze. Femeia scoase de sub pătură o mână uscată, plină de vene de culoare neagră vineţie, ca şi când ar fi fost mumificată cu mii de ani în urmă, iar el o cuprinse între mâinile lui, învins de emoţie. Abia atunci auzi răspunzându-i glasul ei stins, răguşit:

— După cum vezi… am ajuns ca o stafie.

— Domnul să te aibă în pază, bâigui el. Şi să te facă şi mai sănătoasă decât ai fost.

Schiţă o mişcare uşoară cu capul înfăşurat într-un *khimar*[118] alb, ca şi când ar fi vrut să spună: „Domnul să te audă”. Apoi îi făcu semn să se aşeze pe marginea patului şi, cu o forţă nouă, generată parcă de prezenţa lui, continuă:

— La început, m-a luat cu nişte frisoane ciudate şi am crezut că e vorba de o agitaţie nervoasă. M-au sfătuit să merg pe la locurile sfinte şi să ard arome. M-am dus la Al-Husayn şi la As-Sayyida Zeinab. Am aprins fel de fel de arome... şi indiene… şi sudaneze… şi arabe… dar starea mea continua să se înrăutăţească... nu mă mai slăbea tremurul… mă vedeam în pragul pieirii. Uneori îmi simţeam trupul rece ca gheaţa, alteori luam foc şi începeam să urlu. În cele din urmă, s-a hotărât S... Se opri în ultimul moment, dându-şi seama că greşeşte. În cele din urmă au chemat un doctor...

dar leacul nu mi-a fost de niciun folos. Ba mi-e chiar mai rău... Nu mai am nicio speranţă.

— Nu trebuie sa te pierzi cu firea, căci mila lui Allah este mare, zise Yasin apăsându-i palma cu delicateţe.

— Mă bucur să aud vorbele astea, răspunse ea, cu un zâmbet slab pe buzele stinse. Mă bucur să aud vorbele astea chiar din gura ta. Mi-eşti mai scump decât toată lumea la un loc. E adevărat că mila lui Allah este mare. Dar am fost atât de păguboasă! Nu neg că am făcut şi greşeli... am păcătuit. Ocrotirea este numai la Allah.

Vorbele ei sunau ca o mărturisire şi simţi că i se pune o gheară în piept. Se sperie să nu-i scape vreo vorbă care să o supere şi zise, încercând să schimbe vorba:

— Nu te osteni vorbind.

— Venirea ta m-a uns la inimă, zise ea zâmbind şi ridică ochii spre el. N-am vrut în viaţa mea să fac rău cuiva. Am dorit întotdeauna liniştea, dar norocul împleticit mi-a fost întotdeauna potrivnic. N-am făcut rău nimănui dar am avut parte numai de ponoase. Simţea că nu se mai putea stăpâni, că sentimentul lui senin riscă să se tulbure.

— Lasă-i acum pe ceilalţi în pace cu ale lor, interveni el pe acelaşi ton implorator de mai înainte. Sănătatea ta este acum mai preţioasă decât orice altceva.

Îi atinse mana cu afecţiune, rugându-l parcă să fie bun cu ea şi şopti:

— Mi-au mai scăpat nişte lucruri. Nu i-am dat lui Allah toate cele cuvenite. Aş fi vrut să am viaţa mai lungă, ca să mai pot îndrepta câte ceva. Dar inima mi-a fost întotdeauna plină de credinţă – Allah mi-e martor!

— Inima este la urma urmei totul, zise el, vrând să se apere şi pe sine şi s-o apere şi pe ea. Ea contează pentru Allah mai mult decât postul şi decât rugăciunea.

Ea îi strânse mâna cu recunoştinţa, apoi schimbă vorba şi zise, salutându-l:

— Te-ai întors în sfârşit la mine! N-am îndrăznit să te chem decât în momentul când boala m-a adus în halul în care mă vezi. Am avut presimţirea că o să mor şi n-am vrut să închid ochii înainte de a te vedea. Când am trimis după tine, mă temeam nespus de tare ca o să refuzi să vii. Mă temeam mai mult chiar decât de moarte. Dar iată că tu ai iertat-o pe mama ta şi ai venit să-ţi iei rămas-bun de la ea. Îţi mulţumesc şi am să mă rog lui Allah pentru tine.

Cuvintele ei îl impresionară profund. Nu era însă în stare să-şi exprime sentimentele; când vru să-i adreseze mamei vorbe duioase, limba i se împletici şi îl cuprinse o sfială ciudată… Poate din pricina că era obişnuit să fie aspru şi neîndurător cu ea. Mâna îl asculta, în schimb, şi deveni un instrument supus şi sensibil.

— Domnul o să-ţi dea sănătate, zise el, mângâind-o uşor. Ea se întoarse la ultima ei frază repetându-i sensul când cu aceleaşi cuvinte, când schimbându-le cu altele. Vorbea cu scurte pauze ca să-şi înghită saliva între cuvinte, făcând un efort vizibil pentru a-şi recăpăta suflul. O rugă de câteva ori să nu mai vorbească, dar ea zâmbi şi se încăpăţână să continue. La un moment dat desluşi pe faţa ei un interes neaşteptat, de parcă şi-ar fi adus aminte de un lucru important.

— Te-ai însurat? întreabă ea.

Ridică din sprâncene puţin stânjenit şi faţa i se înroşi.

— Nu-ţi fac niciun reproş, i-o luă ea înainte, înţelegând greşit reacţia lui, vrând parcă să-şi ceară iertare. Într-adevăr aş fi vrut să-ţi văd şi eu soţia şi copiii, dar mi-ajung că te ştiu sănătos.

— Nu sunt însurat, bombăni el. Adică am divorţat acum vreo lună.

În ochii ei se citi pentru prima oară curiozitate. Nu mai puteau străluci; trimiseră doar

un fel de lumină, ce părea filtrată de un văl des.

— Ai divorţat, fiul meu? întrebă ea. Îmi pare foarte rău.

— Nu fi tristă! încercă el s-o încurajeze. Eu nu sunt nici trist şi nu-mi pare nici rău. Şi-a luat răutatea şi s-a dus cu ea.

— Cine ţi-a ales-o, el sau ea? întrebă mama pe acelaşi ton.

— Allah mi-a ales-o! răspunse el, lăsând să se înţeleagă că ar vrea să încheie discuţia. E chestie de destin.

— Ştiu asta… Dar cine ţi-a ales-o? Femeia tatălui tău?

— Nu! Tata a ales-o! Alegerea a fost bună… e de neam… dar destinul… aşa cum ţi-am spus…

— Destinul şi alegerea pe care a făcut-o tatăl tău. Asta e, zise ea rece. Gravidă? întrebă după o scurtă pauză.

— Da.

— Allah să-i tulbure viaţa acestui tată al tău! zise ea oftând.

Nu vru să comenteze vorbele ei, evitând să zgândăre o rană care îl provoca mâncărime – în speranţa că o să-i treacă femeia lăsă ochii în jos, ca şi cum ar fi fost istovită, dar îi deschise pentru o clipă şi se strădui să zâmbească, întrebându-l pe un ton delicat, fără nicio urmă de tulburare:

— Crezi că ai putea să uiţi trecutul?

Privi în pământ, cutremurându-se, şi simţi o dorinţă irezistibilă de a fugi.

— Nu-ţi mai aduce aminte de trecut, îi zise el rugător. Hai să încercăm să nu ne mai aducem aminte de el.

Probabil că inima lui nu-şi dădea seama ce spune, dar limba grăi ceea ce se cuvenea să fie spus. Sau poate că vorbele exprimaseră sincer sentimentele sale din clipa aceea. Cuvintele „Hai să încercăm să nu ne mai aducem aminte de el” sunară ciudat în urechile şi în inima lui şi îl tulburară puţin, dar refuză să se gândească la ele.

Se agaţă de sentimentul acela limpede în continuare.

— Si ai mai putea să o iubeşti pe mama ta, aşa cum ai iubit-o în zilele fericite? întrebă ea.

— O iubesc şi îi doresc sănătate, îi răspunse el, mângâindu-i palma.

Curând găsi consolare pentru neliniştea şi lupta din sufletul său în pacea si mulţumirea ce se citeau pe faţa ei palidă. Palma slabă a mamei apăsă mâna lui, ca şi când ar fi vrut să-i arate recunoştinţa adunată în piept. Se priviră îndelung, cu ochii pierduţi, iar peste încăpere se aşternu o atmosferă de linişte amestecată cu duioşie. Nimic nu dovedea că ar mai vrea să spună ceva. Sau poate efortul o împiedica să mai dorească aşa ceva. Pleoapele i se destinseră încet şi în cele din urmă se închiseră. Se uita la el întrebător, fără să facă o mişcare. Apoi buzele ei se deschiseră puţin şi o auzi răsuflând uşor, sacadat. Se îndreptă şi privi la faţa ei atent; închise ochii, încercând să-şi reamintească faţa cu care îl întâmpinase cu un an în urmă. Simţi că pieptul i se strânge şi că îl copleşeşte din nou teama ce-l urmărise tot drumul. Oare va mai vedea o dată faţa aceea? Şi cum o va întâmpina, dacă se va mai întoarce? Cine ştie! Nu-i place să se gândească la ce se va întâmpla. Ar vrea mai degrabă ca mintea să se oprească şi să urmeze întâmplările, nu s-o ia el înaintea lor. Teama şi neliniştea puneau stăpânire pe el. Ciudat! Când o auzise vorbind, fusese ispitit la un moment dat să fugă, aşa încât socotea foarte bine-venit somnul ei, iar acum îl asaltează teama, fără să priceapă prea bine care era motivul, şi ar vrea s-o vadă trezindu-se şi vorbind din nou cu el. Cât va trebui să aştepte? Dacă o să doarmă până dimineaţa? Nu poate să se lase mistuit de teamă şi neliniște la infinit. Trebuie să facă ceva, să pună capăt acestor dureri. Mâine sau poimâine trebuie să primească felicitări sau consolări. Felicitări sau consolări? Ce i-ar plăcea mai mult? Trebuie să înceteze. Felicitări

sau consolări… nu trebuie s-o ia înaintea evenimentelor. Dacă ne va fi dat să ne despărţim acum, ne vom despărţi prieteni. Nici nu s-ar putea un sfârşit mai bun, după o viaţă atât de amară… Dar dacă mai are de trăit?

Ochii lui se porniră să rătăcească şi în cele din urma se opriră asupra imaginii din oglinda dulapului aşezat în partea opusă a camerei. Văzu trupul mamei întins sub pătură. Jumătatea de sus i-o masca el. Doar mâna pe care o scosese pentru a i-o întinde lui i se vedea. Se uită la ea blând, îi luă mâna şi o vârî sub pătură, pe care apoi o aranjă cu grijă în jurul gâtului. Se uită din nou în oglindă şi începu să mediteze. S-ar putea ca mâine să se vadă în oglindă un pat gol… Viaţa ei – viaţa oricărui om, de ce nu? – nu este mai durabilă decât aceste imagini iluzorii. Sentimentul de teamă continua să-l asalteze. „Trebuie să pun capăt durerii… Trebuie să plec”, îşi zise el în gând. Privirea lui părăsi oglinda şi poposi la o măsuţă, pe care se afla o narghilea cu furtunul strâns ca un şarpe în jurul gâtului ei. Rămase, uitându-se la ea cu mirare şi dezaprobare, dar curând simţi că îl răzbeşte o senzaţie violentă de aversiune amestecată cu mânie. Bărbatul acela! Fără îndoială că narghileaua era a lui. Şi-l închipui stând cu picioarele sub el, pe canapeaua dintre pat şi măsuţă, aplecat deasupra narghilelei, trăgând fumul în piept cu plăcere şi scoţându-l apoi în rotocoale, în vreme ce mamă-sa sufla în tăciuni. Unde o fi acuma? Undeva în casă sau afara? S-o fi uitat oare la el dintr-un loc ascuns? Simţi că nu mai poate suporta să vadă narghileaua şi, când se uită din nou la faţa mamei, constată că ea era tot cufundată în somn. Se îndreptă spre uşă în vârful picioarelor. În coridor, o întâlni pe slujnică şi îi zise:

— Stăpâna a adormit. O să mă întorc mâine-dimineaţă. Se mai uită o dată spre ea, în timp ce

părăsea casa, şi îi zise din nou: Pe mâine-dimineaţă…

S-a retras, ca şi când bărbatul şi-ar fi anunţat sosirea şi ar fi trebuit să pice dintr-o clipă în alta. Se opri direct la taverna lui Kostaki. Bău ca de obicei, dar nu simţi gustul vinului. Nici vorbă să-i alunge teama şi neliniştea din inimă! Încercă să se gândească la altceva, la revoluţie, şi să se liniştească astfel, dar nu reuşi să alunge din minte chipul mamei şi gândul morţii. La miezul nopţii, când se întoarse acasă, soţia tatălui său îl aştepta la primul etaj. Se uită spre ea, schimbând feţe-feţe, apoi o întrebă cu inima palpitându-i:

— Mama?

— A venit cineva trimis din Qasr eş-Sawq acum vreun ceas, zise Amina cu glasul scăzut, lăsând capul în jos. Să ai parte de viaţă lungă, copilul meu!

64

Kamal se împrieteni de-a binelea cu soldaţii britanici. Sub pretextul incidentului de la moscheea Al-Husayn, familia a încercat să-l convingă să întrerupă relaţiile cu noii Iui prieteni, dar el le-a răspuns că e prea mic pentru a fi acuzat de spionaj. Când se întorcea de la şcoală, se oprea direct la tabără, căci odată ajuns acasă nu i s-ar mai fi dat voie să iasă; îi dădea lui *Umm* Hanafi geanta cu cărţi să i-o ducă acasă. Nu i s-ar fi putut interzice decât cu forţa să stea de vorbă cu ei, dar n-au socotit necesar s-o facă – băiatul se distra la câţiva paşi, sub ochii lor, şi se amuzau şi ei văzând cu câtă căldură era primit. Nici chiar Fahmi nu vedea o nenorocire în vizitele lui; râdea şi el când îl vedea zbenguindu-se printre soldaţi – „ca o maimuţa printre sălbăticiunile pădurii”.

— Spuneţi-i stăpânului…

Aşa le zise *Umm* Hanafi într-o zi, plângându-se de obrăznicia soldaţilor, căci câţiva dintre ei se

apucaseră să-i imite mersul într-un fel pentru care „s-ar fi cuvenit sa fie strânşi de gât”. Dar niciunul nu luă propunerea ei în serios; nu numai pentru a-l ocroti pe băieţaş, ci şi din teamă pentru ei, căci dezvăluirea adevărului le-ar fi adus şi lor neplăceri, fără doar şi poate, de vreme ce-i ascunseseră atâta timp această amiciţie. Aşa că lăsară lucrurile să-şi urmeze cursul. În plus, sperau că prietenia cu soldaţii îi va feri pe toţi de necazurile pe care le-ar putea avea la plecarea de acasă şi la întoarcere. Băieţaşul aştepta în fiecare zi cu nerăbdare momentul întâlnirii cu soldaţii. Nu toţi îi erau „prieteni”, dar toţi îl cunoşteau de-acum. Prietenilor le strângea mâna cu căldură, iar pe ceilalţi îi saluta doar ridicând mâna. Se întâmpla uneori ca vizita lui să coincidă cu serviciul de gardă al unuia dintre prieteni şi să se îndrepte spre el bucuros şi fericit, întinzându-i mâna, iar acesta să-l întâmpine cu răceală, ca şi când nici nu l-ar fi cunoscut ori s-ar fi preschimbat într-o stană de piatră. Nu-şi dădea seama decât în momentul când ceilalţi izbucneau în râs că nici nu-l ignora, nici nu era mânios pe el. Alteori se întâmpla să-l surprindă alarma printre ei. Atunci îi vedea alergând spre corturi, de unde se întorceau în uniformă, cu căşti şi cu puşti. Un camion era adus până în mijlocul străzii Bayna el-Qasrein; săreau grăbiţi în el, umplându-l până la refuz. Ajunsese să înţeleagă că în altă parte a izbucnit o demonstraţie şi că ei se grăbeau să o împrăştie şi să se încaiere cu demonstranţii, dar în momentele acelea nu-l interesa decât să-şi caute cu privirea prietenii, până ce dădea de ei în înghesuiala din camion; întindea mâinile, să-şi ia rămas-bun de la ei, în vreme ce camionul se îndrepta spre En-Nahhasin, le ura sănătate şi recita *Al-Fatiha.* Nu-şi putea îngădui să rămână în tabăra lor mai mult de o jumătate de oră, cu puţin înainte de asfinţit. Doar atât putea lipsi de acasă. Dar în timpul ăsta era numai ochi şi urechi, nu-i scăpa nimic. Se învârtea

în jurul corturilor sau printre camioane, cercetându-le, unul câte unul, se oprea în faţa puştilor aşezate în piramide, admirându-le, preocupat îndeosebi de gurile de la capătul ţevilor, care împrăştie moartea. Rămânea la o distanţă pe care nu-i era îngăduit să o depăşească, chiar dacă ardea de dorinţă să se joace cu ele sau cel puţin să le atingă cu mâna. Dacă se întâmpla să fie ora ceaiului în timpul vizitei lui se aşeza împreună cu prietenii lui la „coada pentru ceai", cum îi ziceau ei, care se forma lângă bucătăria de campanie, situată la capătul străzii Qirmiz. Apoi îi urma, cu o cană de ceai cu lapte într-o mână şi cu o bucată de ciocolată în cealaltă, şi se aşeza lângă ei pe zidul care marginea strada, sorbind pe îndelete din ceaşcă şi ascultându-le cântecele, arzând de nerăbdare să-i vină rândul să cânte şi el. Viaţa taberei lăsă urme adânci în sufletul său, stârnindu-i închipuirea şi visele, asemeni povestirilor despre lumea nevăzută ale Aminei, legendelor şi povestirilor lui Yasin, care îi aprindeau imaginaţia, sau vedeniilor despre viaţa furnicilor, vrăbiilor şi găinilor, care i se arătau printre ramurile de iasomie şi glicină şi ghivecele cu flori de pe terasă. Şi-a instalat şi el o tabără lângă zidul terasei dinspre casa lui Maryam – o tabără aidoma celei din stradă: din batiste şi creioane ridicase corturi, din beţişoare de lemn făcuse puşti, nişte saboţi vechi îndeplineau rolul de camioane, iar nişte sâmburi de curmale închipuiau soldaţii. În apropierea taberei, împrăştiase numeroase pietricele, care îi reprezentau pe demonstranţi. De obicei, reprezentaţia începea cu distribuirea sâmburilor în câteva grupuri – unii în corturi, alţii la intrările în ele sau în jurul puştilor. Dădea deoparte patru sâmburi şi o pietricică, reprezentându-l pe el. Începea să imite un cântec englezesc, apoi venea rândul pietricelei, pentru care îngâna „Vizitaţi-mă o dată pe an" sau „Scumpul meu". Apoi aranja pietricelele în

rânduri, strigând: „Trăiască Patria! Jos protectoratul! Trăiască Saad!”. Revenea la tabără, fluierând, şi aranja sâmburii în rânduri, iar în capul fiecărui rând punea câte o curmală. Împingea un papuc încet înainte, imitând zgomotul camionului. Punea câţiva sâmburi pe el şi îl împingeai din nou, îndreptându-i spre pietricele. Izbucnea lupta şi începeau să cadă victime şi de o parte, şi de alta. Se străduia să nu fie părtinitor, cel puţin până pe la mijlocul luptei, să facă bătălia cât mai veridică şi cât mai palpitantă; părţile aci înaintau, aci dădeau înapoi, numărul răniţilor era egal, iar rezultatul final rămânea necunoscut, ambele părţi păstrând cam aceleaşi şanse. Dar lupta trebuia să se sfârşească într-un fel. Rămânea câteva clipe descumpănit: cine să învingă? Într-o parte erau cei patru prieteni, în frunte cu Jolyon, în cealaltă erau egiptenii, alături de care bătea inima lui Fahmi. În ultima clipă, hotăra ca victoria să fie de partea demonstranţilor; camionul se retrăgea cu câţiva soldaţi, printre care cei patru prieteni. Odată, a lăsat ca lupta să se încheie cu o pace onorabilă pentru ambele părţi, care la sfârşit s-au adunat în jurul unei mese pline cu pahare de ceai şi dulciuri. Jolyon îi era cel mai drag dintre cei patru prieteni – avea o înfăţişare frumoasă, i se părea a fi cel mai cordial şi în plus vorbea araba cel mai bine. El transformase invitaţia la ceai într-un drept permanent şi părea cel mai impresionat de cântecele băieţaşului – aproape în fiecare zi îi cerea să cânte „Scumpul meu", îl urmărea cu atenţie şi murmura cu nostalgie:

— Plec acasă… plec acasă…

Lui Kamal îi plăcea umorul lui şi odată îi zise, ca şi când ar fi vrut să-l conducă pe calea care să-l scoată din tristeţea lui:

— Pai, aduceţi-l înapoi de Saad Pasa şi pe urmă vă puteţi întoarce acasă fără grijă.

Dar Jolyon nu întâmpină propunerea lui cu entuziasmul aşteptat. Dimpotrivă, îi ceru – ca şi

mai înainte într-o împrejurare asemănătoare – să nu mai pomenească de Saad Pasa, zicând „Saad Pasa... *no*!” Aşa eşuă - cum se exprimase Yasin – primul negociator egiptean! Într-o zi unul dintre prieteni îi aduse o caricatură. Kamal se uită la ea, mirat si puţin vexat zicându-şi în gând: „Poza mea? Asta nu e poza mea!", cu toate că ştia foarte bine că era totuşi vorba de chipul lui. Când ridică ochii de la ea, constată că toţi cei strânşi în jurul lui râdeau; înţelese că era o glumă si râse împreuna cu ei, încercând să-şi mascheze stânjeneala. Când o arată acasă, Fahmi se uită atent şi exclamă:

— Doamne! Nu i-a scăpat niciun amănunt. Trupul sfrijit, gâtul lung şi subţire, nasul mare, capul uriaş, ochii mici! Apoi, râzând: Singurul lucru pentru care „prietenul tau" pare să aibă admiraţie este costumul elegant, dar tu n-ai niciun merit în asta. Meritul este al mamei care nu lasă nimic neorânduit în casă.

Îi mai aruncă o privire maliţioasă şi continuă:

— Acum înţeleg secretul dragostei lor pentru tine! De fapt, ei se amuza de înfăţişarea şi de eleganţa ta exagerată. Adică, pe arăbeşte, tu eşti un fel de *qaragoz*[119] pentru ei. lată ce-ai câştigat pentru trădarea ta.

Dar vorbele lui Fahmi nu avură niciun efect, căci băieţaşul cunoştea resentimentele acestuia faţa de englezi şi pricepu că era o manevră cu care ar fi vrut să-l îndepărteze de ei. Într-o zi, când sosi în tabără, îl surprinse pe Jolyon lângă un zid, privind atent spre casa răposatului Muhammad Ridwan. Înainta tiptil, dar când îl văzu făcând nişte semne ciudate cu mâna, se opri instinctiv. Împins de curiozitate, ocoli corturile instalate la intrarea în uliţa şi ajunse în spatele lui Jolyon, astfel încât sa poată vedea ţinta la care se uita el. În mica ferestruică rotundă din aripa casei care închidea uliţa, o zări pe Maryam, cochetând cu el. Se opri contrariat, plimbându-şi privirea între soldat şi fată nevenindu-i să-şi creadă ochilor. Cum de a cutezat

Maryam să iasă la fereastră? Cum de a apărut în faţa lui Jolyon, fără să-i fie jenă? El îi face semne cu mâna, iar ea zâmbeşte. Da! Este clar că se hlizeşte la el. E atât de prinsă că nici n-a băgat de seama ivirea lui. O mişcare fără voie atrase atenţia lui Jolyon, care se întoarse spre el şi izbucni în râs, bâiguind ceva, iar Maryam se retrase de la fereastră cu iuţeala fulgerului. Se uită la soldat stingherit iar retragerea lui Maryam îi spori bănuiala, chiar dacă întreaga chestiune i se părea destul de confuză.

— O cunoşti? îl întrebă Jolyon, încercând să-i câştige încrederea si prietenia.

Dădu din cap fără să scoată o vorbă. Jolyon dispăru pentru câteva clipe şi se întoarse cu un pachet mare, pe care i-l întinse lui Kamal, zicându-i, în vreme ce arăta spre casa lui Maryam:

— Du-i-l ei!

Kamal se trase înapoi temător, clătinând din cap în semn de refuz. Îşi dădu seama din prima clipă că era ceva primejdios, dar nu sesiză adevăratele dimensiuni ale pericolului decât la cafeaua de după-amiază, când povesti întâmplarea. Amina, care stătea mai departe, se îndrepta de şale şi rămase cu ceaşca agăţată de degete nereuşind nici să o ducă la gură, nici să o pună pe masă, în vreme ce Fahmi şi Yasin părăsiră canapeaua de vizavi şi veniră într-un suflet lângă ea, holbându-se toţi trei la Kamal fără să le vină să creadă.

— Ai văzut tu aşa ceva cu adevărat? întrebă Amina înghiţind în sec. Nu te-au înşelat ochii?

— Maryam? mormăi Fahmi. Maryam? Tu eşti sigur de ce spui?

— Îi făcea semne şi ea zâmbea? întrebă Yasin. Ai văzut-o tu zâmbind într-adevăr?

Amina puse ceaşca pe tavă, îşi sprijini capul în palmă şi se răsti pe un ton ameninţător:

— Kamal! Minciuna într-o chestiune ca asta este un păcat pe care Allah nu-l iartă în vecii

vecilor. Vezi ce spui copilul meu. Tu spui adevărul?

Kamal se jură pe tot ce avea el mai sfânt, iar Fahmi zise deznădăjduit:

— Nu minte câtuşi de puţin. Nu vă daţi seama că un copil de vârsta lui nu poate inventa o poveste ca asta?

— Cum aş putea să-l cred? întrebă mama cu tristeţe în glas.

— Într-adevăr, cum să fie crezut? mormăi Fahmi, ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi. Apoi, cu glas tare: Dar aşa a fost… aşa a fost… aşa a fost…

Ultimele cuvinte avură efectul unei lovituri de pumnal în sufletul său. Le repeta, vrând parcă să-şi implânte şi mai adânc lama lui. Grijile îl ajutaseră să mai uite de Maryam — nu-şi mai amintea de ea decât în cortegiul viselor treziei. Dar lovitura care îi zdrobea fetei reputaţia ajunsese la ea după ce trecuse prin inima lui. Era de-a dreptul uluit… uluit… uluit. Nu-şi mai dă seama dacă a uitat-o sau nu… dacă o iubeşte sau o urăşte… dacă este furios din demnitate sau din gelozie. O frunză uscată în bătaia vântului care vuieşte!

— Cum să-l cred!? izbucni mama, lamentându-se. Am crezut în ea, la fel ca în Khadiga şi în Aişa. Mama ei este o doamnă vrednică de respect, iar tatăl – fie-i ţărâna uşoară – a fost un om deosebit de generos. Vecinii noştri de o viaţă. Şi ce vecini minunaţi!

— De ce vă miraţi? întrebă Yasin, care păru tot timpul cufundat în gânduri, pe un ton ironic. De când exista lumea, din oameni smeriţi nasc şi păcătoşi.

— Allah mi-e martor că n-am avut niciodată nimic să-i reproşez, încercă Amina să protesteze, refuzând parcă să creadă că tot timpul ăsta a fost înşelata.

— Nici noi, zise Yasin circumspect. Nici chiar Khadiga care, vorba aceea, e cea mai mare

cusurgioaică. După cum vezi, au fost păcăliţi alţii şi mai isteţi.

— De unde să ştii ce se ascunde în spatele aparenţelor? strigă Fahmi abătut. E ceva greu de imaginat…

Se înfurie pe Yasin şi clocotea. Apoi, toată lumea i se păru odioasă. Englezii şi egiptenii deopotrivă. Bărbaţii şi femeile, dar mai ales femeile. Simţi că se sufocă şi ar fi vrut să rămână singur să inspire o boare de linişte, dar nu-şi părăsi locul. Rămase nemişcat, ca şi cum ar fi fost legat cu funii groase…

— Şi ea când te-a văzut? îl întrebă Yasin pe Kamal.

— Când s-a uitat la Jolyon.

— Şi pe urmă a fugit de la fereastră?

— Da!

— Şi ea şi-a dat seama ca ai văzut-o?

— Pentru o clipă ochii noştri s-au întâlnit…

— Sărmana de ea! exclamă Yasin ironic. Fără îndoiala, acum ştie că discutăm despre ea.

— Un englez! exclamă Fahmi, plesnind din palme.

— Fata domnului Muhammad Ridwan! murmură Amina, clătinând din cap nedumerită.

— Nu e un lucru de nimic dacă o fată cochetează cu un englez, zise Yasin dus pe gânduri. Nu s-a stricat ea aşa, dintr-odată…

— Ce vrei să spui? îl întrebă Fahmi.

— Vreau să zic că trebuie să fi parcurs ea câteva etape înainte de a ajunge în halul ăsta. .

— Vă implor să încheiaţi discuţia asta, încercă Amina să-i oprească.

— Dar Maryam este odrasla unei doamne căreia îi place să se împopoţoneze în fel şi chip, aşa cum ai mărturisit nu numai tu, ci şi Khadiga şi Aişa… continuă Yasin, ca şi când n-ar fi auzit rugămintea ei.

— Yasin! strigă Amina cu reproş şi dojană în glas.

— Voiam să spun că noi suntem o familie care trăieşte într-o cochilie şi nu ştim mai nimic despre ceea ce se petrece în jur, zise Yasin, parcă dând înapoi. Tot ce facem este să ne închipuim lumea ca fiind la fel ca noi. Maryam a intrat ani de-a rândul în casa noastră, dar n-am cunoscut-o aşa cum este de fapt decât acum, când ne-a descoperit-o ultimul om de la care ne-am fi putut aştepta să aflăm un adevăr.

Îl mângâie pe Kamal pe cap, râzând, dar Amina reveni şi îi rugă din nou fierbinte:

— Vă conjur, pe Allah, să schimbaţi subiectul.

Yasin zâmbi şi nu mai scoase un cuvânt. Se aşternu o tăcere grea. Fahmi nu mai suportă să rămână printre ei şi veni în întâmpinarea glasului lăuntric care-l ispitea să fugă departe de ochii şi urechile lumii. Să poată fi singur, să reia întreaga discuţie de la capăt – cuvânt cu cuvânt, expresie cu expresie, frază cu frază –, să reflecteze pe îndelete şi numai după aceea să hotărască ce avea de făcut.

65

Trecuse de miezul nopţii când domnul Ahmad Abd el-Gawad părăsi casa lui *Umm* Maryam, învăluit de întunericul fundăturii. Întregul cartier părea încă de la prima strajă a nopţii – ca de obicei, de când s-au instalat englezii în el – cufundat în somn şi beznă; nicio cafenea deschisă, niciun vânzător care să hoinărească pe străzi, nicio dugheană luminată, niciun trecător într-o direcţie sau alta. Nici urmă de viaţă sau de lumină în afara taberei! Deşi până atunci soldaţii nu-i făcuseră nimic rău, neliniştea şi teama îl urmăreau de fiecare dată când trecea pe lângă tabără, dar mai ales spre zori, când se întoarcea, vlăguit şi descumpănit, încât i-ar fi fost greu chiar şi numai să se gândească la siguranţa şi liniştea sa. Coborî în strada En-Nahhasin şi coti la dreapta, luând-o

spre casă, în vreme ce trăgea cu coada ochiului spre santinelă. Când ajunse în porţiunea cea mai periculoasă a drumului, aceea peste care se revărsa lumina taberei din plin, avu senzaţia, încercată de fiecare dată când ajungea acolo, că era o ţintă uşoară pentru orice vânător. Iuţi pasul, cu intenţia de a depăşi cât mai repede zona aceea şi a pătrunde în întunericul de la intrarea casei lui, dar nu făcu decât un pas şi auzi din spate un glas răguşit, gros, nedesluşit. Deşi nu pricepu vorbele păsăreşti, din tonul violent şi laconic îşi dădu seama că i se dă un ordin. Se opri şi se uită înapoi speriat – un militar înarmat, altul decât santinela, se apropia de el cu paşi mari. Ce s-o fi întâmplat cu ei de fac aşa ceva? O fi beat? O fi vrând să-l atace şi să-l jefuiască? Urmărea apropierea lui cu inima cât un purice, cu gura uscată… Simţi că băutura i se risipeşte din cap. Soldatul se opri la un pas de el şi-i adresă nişte comenzi scurte, din care nu pricepu o iotă, arătând cu mâna spre strada Bayna el-Qasrein. Stăpânul se holbă la el disperat şi implorator, încercând amărăciunea neputinţei de a se înţelege cu el, pentru a-l convinge că e nevinovat sau cel puţin pentru a şti ce vrea de la el. Îşi închipui, când îl văzu făcându-i semn spre strada Bayna el-Qasrein, că îi porunceşte să se îndepărteze, socotind că era un străin suspect, şi începu la rândul lui să arate spre casă, în speranţa că va reuşi să-l convingă că locuieşte în ea şi vrea să ajungă acasă, dar soldatul continuă să bombăne, fără să dea nicio atenţie semnelor lui şi să arate cu capul spre aceeaşi direcţie, poruncindu-i să pornească într-acolo. În cele din urmă, îl apucă de umăr enervat, îl întoarse şi îl împinse de la spate. Stăpânul se trezi mergând pe strada Bayna el-Qasrein, condus de soldatul din urma sa, şi se lăsă în voia sorţii, simţind cum i se taie picioarele. Trecură de tabără şi de Bayna el-Qasrein şi de acolo începu să înoate prin valurile beznei şi tăcerii grele, căci dispăruseră şi ultimele urme de

lumină. Nu vedea decât siluetele caselor şi nu auzea decât zgomotul paşilor grei care îl urmau cu o cadenţă înspăimântătoare, ca şi cum i-ar fi numărat minutele sau poate chiar secundele pe care le mai avea de trăit. Se aştepta în orice clipă să primească o lovitură de moarte. O aştepta cu ochii holbaţi în beznă, cu gura strânsă de spaimă, cu nodul din gât jucându-i nervos în sus şi-n jos, de fiecare dată când îşi înghiţea saliva uscată şi aprinsă. La un moment dat, îi atrase atenţia o rază de lumină care bătea în faţa lui şi nu lipsi decât puţin ca să urle de spaimă, ca un copil, şi inima să-l părăsească. Văzu că cercul de lumină se îndepărtează şi se apropie şi îşi dădu seama că soldatul din spate aprinsese o lanternă, pentru a vedea drumul prin întuneric. Când spaima i se mai potoli, îşi recăpătă cât de cât răsuflarea, dar imediat ce simţi adierea de linişte, îl cuprinse din nou teama de moarte. Era ca un înecat care se zbate şi i se pare că un crocodil vine spre el atacându-l, ca după aceea să-şi dea seama că nu sunt decât nişte ierburi plutitoare, dar imediat bucuria salvării de primejdia iluzorie se topeşte şi el se asfixiază sub apăsarea adevăratei primejdii care îl pândeşte. Încotro l-o fi ducând? Dacă ar şti limba lui, l-ar întreba. Avu impresia că îl împinge spre cimitirul de la poarta En-Nasr. Nici urmă de om sau de vreo altă fiinţă. Unde o fi paznicul de noapte? Singur, la mila celui care nu cunoaşte milă. Când a mai cunoscut oare un chin ca acesta? Îşi mai aduce aminte? În coşmaruri. Da, numai într-un coşmar, care l-a urmărit tot timpul odată în somn. Câteodată, poate să apară un licăr de speranţă în întunericul coşmarului, căci în sufletul celui care doarme se întâmplă să se ivească senzaţia că ceea ce încearcă nu este o realitate, ci doar un vis şi că mai devreme sau mai târziu va scăpa de el. Pe când el este treaz, nu doarme… Soldatul înarmat din spatele lui este real, nu o iluzie. Drumul, martor la umilinţa şi captivitatea

lui, este tot o realitate, şi nu o închipuire… Chinul încercat de el e o realitate de care nu se poate îndoi. La cea mai mică mişcare de împotrivire, i se pot reteza degetele. Nu se îndoia de asta câtuşi de puţin. „Pe mâine!”, îi zisese *Umm* Maryam, luându-şi rămas-bun de la el. Dar care mâine? O să mai fie oare un mâine? Întreabă picioarele astea grele, care fac să tremure pământul în urma ta! Întreabă puşca aceasta cu baionetă ascuţită la vârf! „Mirosul de băutură care zboară din gura ta aproape că mă îmbată şi pe mine”, glumise ea la un moment dat. Acum i-a zburat şi băutura, i-au zburat şi minţile. Vremea pasiunii s-a terminat abia acum câteva minute. Pasiunea fusese totul în viaţă. Acum chinul este totul. Şi nu le despart, una de alta, decât câteva minute… doar câteva minute. Când ajunse la colţ cu El-Harnafiş, zări o altă rază în întuneric. Uitându-se mai bine, observă că un alt soldat cu o lanternă în mână conducea alte câteva umbre – nu putu distinge câte erau. Se întrebă dacă nu cumva soldaţii au primit ordin să-i aresteze pe bărbaţii cu care se întâlnesc noaptea pe străzi. Şi încotro îi duc? Şi ce pedeapsă i-o fi aşteptând? Îşi puse fel de fel de alte întrebări, mirându-se, tulburat peste măsură. Când zări celelalte victime, îi mai veni inima la loc, cât de cât. Cel puţin, nu era singur, cum îşi închipuise până atunci. Cel puţin, mai are nişte tovarăşi de nenorocire, care să-i ţină de urât şi cu care să-ţi împartă soarta. Mergea puţin înaintea lor şi asculta la ei cu atenţia încordată, cum ascultă un rătăcit prin deşert, pentru a desluşi glasuri de oameni purtate de vânt până la el. Ar fi vrut ca ei să-i ajungă, să se poată alătura grupului, indiferent dacă era vorba de cunoscuţi sau de necunoscuţi, ca inimile lor să bată la unison, în aşteptarea aceleaşi sorţi necunoscute. Bărbaţii aceia sunt la fel de nevinovaţi ca şi el. De ce i-or fi arestat? Dar pe el de ce l-au arestat? Nu este nici răzvrătit, nu se ocupă nici de politică, nu mai este nici măcar tânăr. Au ajuns să citească ce

se ascunde în inimile oamenilor şi să-i judece pentru sentimentele lor? Au isprăvit cu liderii şi au trecut la oamenii de rând? Dacă ar şti engleza, l-ar întreba pe însoţitorul său. Unde o fi Fahmi, să vorbească el în locul lui cu soldatul? Suferinţa şi jalea nu-i dau pace. Unde sunt Fahmi, Yasin, Kamal, Khadiga, Aişa şi mama lor? Oare ar putea familia lui să-şi închipuie la ce umilinţe este supus, când ştie cât de puternic este şi cât respect inspiră? Oare ar fi ei în stare să-şi imagineze că un soldat ar putea să-l împingă, cu violenţă şi să-l bruscheze, mânându-l din urmă ca o vită? Amintirea familiei îi sporea durerea şi jalea şi fu gata să izbucnească în lacrimi. Trecu pe lângă case şi prăvălii pe ai căror proprietari îi cunoştea, pe lângă cafenele pe care le frecventase în anii adolescenţei şi tinereţii. Îi venea destul de greu să treacă pe lângă ele în postură de prizonier şi să nu vadă pe nimeni ridicându-se pentru a-l ajuta sau cel puţin pentru a-l compătimi. Avu senzaţia că nu poate să existe umilinţă mai jalnică decât aceasta, care îl împresoară în propriul lor cartier. Ridică ochii spre cer, implorându-l pe Allah, care îi cunoştea inima. Îi trimise gândurile fără să-i pomenească numele nici chiar în şoaptă, căci se sfia să facă aşa ceva înainte de a-şi fi curăţit trupul de mirosul băuturii şi de izul păcatului. Îl cuprinse teama că păcatul îl va împiedica să se salveze sau îi va rândui o soartă pe măsura nechibzuinţei sale. Îl copleşiră pesimismul şi amărăciunea, împingându-l în pragul disperării. Când se apropie de *suq* El-Laymun, în afară de zgomot de paşi se auziră şi glasuri amestecate. Îşi ciuli urechile, holbându-se în întuneric, fără să-şi dea prea bine seama – era vorba de un om sau de un animal. După puţin timp, distinse însă clar voci omeneşti şi se bucură în gând: „Glasuri de oameni!”. După cotitura străzii, văzu nişte lumini mişcându-se; în primul moment, avu impresia că este vorba tot de lanterne, dar imediat îşi dădu seama că erau torţe.

Sub poarta El-Futuh, zări câţiva soldaţi britanici, apoi un număr nu prea mare de soldaţi din poliţia egipteană. Simţi că inima îi sângerează. Acum o să aflu, în sfârşit, ce vor de la mine. După câţiva paşi. Dar de ce s-or fi adunat soldaţii englezi şi egipteni lângă poartă? Şi de ce-or fi aducând oameni din tot cartierul? În curând o să aflu totul… totul… totul! Să cer îndurare de la Allah şi să mă las în grija lui. O să-mi aduc aminte de momentele astea îngrozitoare toată viaţa, dacă voi mai avea parte de viaţă… Gloanţe… Spânzurătoare… Dinşiwav[120]… Oare voi fi şi eu trecut pe lista martirilor? Oare şi despre mine vor vorbi Muhammad Iffat, Ali Abd ar-Rahim şi Ibrahim Al-Far, în timpul petrecerilor de seară, aşa cum vorbesc despre actele revoluţiei? Imaginează-ţi petrecerea şi locul tău rămas gol! Îndurarea lui Allah asupra lui! A fost şi s-a dus. O să se lamenteze, o să vorbească un timp despre tine şi pe urmă o să te uite… Cum îmi bate inima!… Lasă-te în grija celui care te-a creat. Doamne, fii cu noi, nu împotriva noastră! Când ajunse aproape de soldaţi, fu întâmpinat cu priviri reci, crude, ameninţătoare şi simţi că inima i se face cât un purice, lăsându-i o durere acută între coaste. Oare trebuie să se oprească? Picioarele îi deveniră grele, şovăi.

— Intră! ţipă la el un poliţist, făcând semn spre poartă.

Stăpânul se uită spre el întrebător, ca şi când ar fi vrut să-i ceară sprijin. Trecu printre soldaţi, îngrozit, fără să vadă nimic înaintea ochilor. La un moment dat, fu ispitit să-şi ascundă capul între braţe, ca şi când s-ar fi aşteptat să-l lovească cineva. Când ajunse sub cupola porţii, înţelese ce trebuie să facă, fără să fie nevoie să mai întrebe – văzu un şanţ adânc, semănând cu o tranşee, care traversa drumul, şi o mulţime de oameni cărând pământ cu coşurile, sub supravegherea poliţiei, pentru a-l astupa. Lucrau cu toţii fără preget, uitându-se din când în când pe furiş la soldaţii

englezi, care se instalaseră la intrarea porţii. Un poliţist veni spre el şi îi aruncă un coş.

— Faci la fel ca ceilalţi! se răsti la el ameninţător. Apoi în şoaptă: Şi dă-i zor, ca să nu păţeşti ceva mai rău.

Acestea, erau primele cuvinte „omeneşti" pe care le auzea de când începuse călătoria înspăimântătoare; veniră ca o adiere proaspătă într-un piept care se sufocă. Se apleca şi prinse coşul de legătură, întrebându-l în acelaşi timp pe poliţist în şoaptă:

— Şi după ce terminăm treaba ne dă drumul?

— Sper, răspunse poliţistul pe acelaşi ton.

Scoase un oftat adânc şi din nou îi veni să lăcrimeze. Simţea cum îi cresc aripi; cu mâna stângă ridică poalele *gubbei* şi le prinse în cordonul caftanului, ca să nu-l împiedice, şi alergă spre grămada de pământ de lângă poartă. Aşeză coşul între picioare, îl umplu cu mâinile amândouă, pe urmă se duse cu el şi îl goli în şanţ. Se întoarse şi făcu aceeaşi operaţiune din nou, vârându-se în mijlocul mulţimii de efendi şi purtători de turbane, care mai bătrâni, care mai tineri. Îşi dădea toată silinţa, căci voia să scape cu viaţă. La un moment dat, când umplea coşul, se trezi că cineva îl atinge uşor pe cot. Se întoarse şi dădu cu ochii de un prieten mai vechi – Ghoneim Hamido, proprietarul presei de ulei din El-Gamaliyya –, care mai venea din când în când la petrecerile lor de seară. Se bucurară amândoi.

— Şi tu ai păţit-o? îl întrebă stăpânul în şoaptă.

— Chiar înaintea ta. Am ajuns aici cam pe la miezul nopţii… Te-am văzut de când ai luat coşul şi, tot ducându-mă încolo şi încoace, m-am apropiat până ce am ajuns lângă tine.

— Mă bucur… mă bucur… Mai e vreun prieten de-al nostru?

— N-am mai văzut pe altcineva.

— Poliţistul mi-a spus că ne dă drumul dendată ce terminăm treaba.

— Tot aşa am aflat şi eu… Domnul să te audă!

— M-au despărţit de familie… blestemaţii…

— Dar pe mine?

Râseră nervos.

— Dar de fapt ce-i cu şanţul ăsta?

— Am auzit că l-ar fi săpat tinerii din El-Huseiniyya, ca să împiedice trecerea camioanelor… Se zice că unul chiar ar fi căzut în el…

— Bravo lor! Dacă este adevărat.

Când se treziră din nou unul lângă altul la grămada de pământ, inima le mai veni la loc. Chiar zâmbeau în vreme ce-şi umpleau coşurile.

— Să ne rugăm lui Allah – cel mai bun apărător împotriva acestor pui de năpârci, zise Ghoneim în şoaptă.

— Sper să primim o simbrie pe măsură, şopti şi stăpânul zâmbind.

— Pe tine unde te-au înhăţat?

— În faţa casei…

— Bineînţeles!

— Dar pe tine?

— Tocmai îmi luam raţia de *manzul.* Dar mi-am revenit imediat. Englezii ăştia sunt mai tari şi decât cocaina.

— Mai tari şi decât greaţa…

Bărbaţii continuau să alerge, între grămada de pământ şi şanţ, la lumina torţelor, stârnind nori de praf, respirând din ce în ce mai anevoios, cu frunţile asudate şi feţele acoperite de pulbere, tuşind fără încetare. Păreau nişte fantome ieşite din groapă. Oricum, nu mai este singur. Cu el se află şi prietenul ăsta… mai sunt şi alţi bărbaţi din cartier. Pe urmă, soldaţii din poliţia egipteană sunt cu inima alături de ei. Cea mai bună dovadă că nu poartă puşti şi nu le atârnă de centuri săbiile cu tocuri de metal. Răbdare! Puţină răbdare şi o să se

risipească şi amărăciunea asta! Îţi închipui că o să lucrezi până la ivirea zorilor sau până la prânz? Curaj! Trebuie să faci corvoada asta, să astupi şanţul. Ştiu că de fapt n-ai vrea să umpli şanţul, dar ce rost ar avea să te plângi – şi cui să te plângi? Eşti destul de zdravăn şi o să rezişti, în ciuda beţiei şi a petrecerii. Cât să fie ora? Nu e tocmai prudent să te uiţi acum la ceas. Dacă nu pica beleaua asta pe capul meu, acum aş fi întins în pat şi aş dormi neîntors. Puteam să mă spăl pe cap şi pe faţă şi să-mi sting setea cu o înghiţitură din ulciorul parfumat cu flori. Se cheamă că participăm şi noi la infernul revoluţiei. Ce să-i faci? Ţara fierbe. În fiecare zi, în fiecare ceas, victime şi martiri. Numai că una e să citeşti ziarele şi să auzi ştirile, şi alta să cari pământ sub ameninţarea puştilor. Să vă fie de bine vouă, celor care dormiţi frumos în aşternutul vostru! Doamne, păzeşte-ne! Doamne, înfrânge-i pe păgâni cu mare puterea ta! Noi suntem slabi… Oare Fahmi şi-o fi imaginând în ce primejdie mă aflu? El îşi pregăteşte acum lecţiile, fără să ştie ce-l pândeşte pe tatăl lui. Mi-a pus „Nu!” pentru prima oară în viaţă. Mi-a spus-o cu lacrimile lui, dar pentru mine e acelaşi lucru. Nu i-am mai spus maică-sii… Nici nu cred c-o să-i spun. Să vadă cât de neputincios sunt? Să apelez la slăbiciunea ei, după ce forţa mea a eşuat? În niciun caz! Nu trebuie să afle nimic! Zice că nu-l paşte nicio primejdie… Să fie aşa? Dă, Doamne! Dacă n-o să fie aşa, n-o să-l iert niciodată. Apără-l, Doamne! Apără-ne pe toţi, Doamne, de nenorocirile acestor zile! Cât să fie ceasul? Dacă apuc dimineaţa, înseamnă că am scăpat de moarte, fiindcă n-o să ne omoare pe lumină, în văzul lumii.

— Am scuipat ca să scap de praful care mi se încleiase de cerul gurii şi unul dintre diavoli mi-a aruncat o privire de mi s-a făcut părul măciucă.

— Nu mai scuipa. Fă ca mine. Am înghiţit atâta praf, că ar ajunge să astupe şanţul ăsta.

— Probabil că te-a ajuns blestemul Zabidei.

— Cine ştie?

— N-ar fi fost mai bine cu ea, decât la şanţul ăsta?

— Ba da, dar poate că ar fi fost mai greu.

Schimbară un zâmbet în fugă, apoi Ghoneim continuă:

— Mi s-au frânt şalele…

— Şi mie… Să ne consolăm cu gândul că împărtăşim şi noi cât de cât durerile luptătorilor.

— Ce-ai zice dacă le-aş arunca în nas coşul şi aş striga cât mă ţine gura „Trăiască Saad!”?

— Tu ai luat din nou *manzul*?

— Ce păcat! Doar o bucăţică, un grăunte. Am învârtit-o cu linguriţa în ceai o dată, de două ori, de trei ori… Pe urmă, m-am dus acasă la El-Hamzawi, ca să-l aud pe şeicul Ali Mahmud. Aproape de miezul nopţii, o iau spre casă, zicându-mi în gând: „Nevasta te aşteaptă. Trebuie să te ţii tare”. Când mă trezesc cu maimuţoiul ăsta că mă prinde de ceafă şi mă aduce aici…

— Domnul să te răsplătească!

— Amin!

Soldaţii continuau să aducă alţi bărbaţi – când dinspre El-Huseiniyya, când dinspre En-Nahhasin – şi să-i pună la treabă. Stăpânul se uită de jur împrejur şi constată că spaţiul dintre şanţ şi poartă era plin de oameni într-un du-te-vino neîntrerupt, iar torţele le luminau feţele istovite, umilite şi înspăimântate. Mulţimea este o binecuvântare şi o garanţie a salvării. N-o să poată ucide atâţia bărbaţi şi n-o să-l pună pe cel nevinovat laolaltă cu cel vinovat. Unde or fi vinovaţii oare? Unde or fi tinerii aceia? Or fi ştiind că fraţi de-ai lor au căzut în groapa săpată de ei? Bată-i să-i bată! Şi-or fi închipuit că dacă sapă şanţul o să-l aducă pe Saad înapoi sau o să-i scoată pe englezi din Egipt? Dacă o să scap cu viaţă, termin cu petrecerile de noapte. Să termin cu petrecerile? Nu prea mai sunt sigure! Cum o fi gustul vieţii? În vreme de revoluţie, viaţa nu mai are niciun gust… Revoluţie! Orice soldat

de-ăsta poate să te înhaţe… Să cari pământul cu pumnii! Fahmi îţi răspunde „Nu!”. Când o să revină lumea asta la matcă? Numai dureri de cap! Dureri de cap şi greaţă! Clipe de linişte! Nu doresc nimic mai mult… Frumoasa femeie de la care plecase e acum în al şaptelea somn. Amina o fi aşteptând la fel ca „muierea” lui Ghoneim. Nici nu vă trece prin cap ce pacoste a căzut pe capul tatălui vostru… Doamne, mi s-au umplut nările şi ochii de praf. *Sidna* Al-Husayn! Umple-te, umple-te mai repede! Nu ţi-ajunge pământul ăsta? Fiu al fiicei profetului lui Allah! Lupta de la Al-Khandaq[121]… aşa i-a zis Domnul nostru propovăduitor. Profetul – rugăciunea şi pacea asupra lui! – ridica pământul cu mâinile lui, alături de ceilalţi bărbaţi… Păgâni… păgâni! De ce să izbândească păgânii de astăzi? S-au stricat vremurile… s-au stricaaat… Ce belea pe capul meu! O să stea, cu tabăra lor dinaintea casei mele, până când se termină revoluţia?

— Ai auzit cocoşii?

Stăpânul ciuli urechile, apoi bombăni:

— Cântă cocoşii de ziuă…

— Da! Dar şanţul nu se umple până la ziuă…

— Până dimineaţa?

— Dar să vezi drăcie că nu mă mai pot ţine… nu mă mai pot ţine deloc!

Stăpânul se uită în jos şi îşi dădu seama că era cam în aceeaşi situaţie şi că durerile lui se datorează în bună parte presiunii udului, care sporeşte pe măsură ce se gândeşte la asta.

— La fel şi eu… zise după un timp.

— Ce-i de făcut?

— Nu putem face nimic…

— Uită-te la maimuţoiul ăla care face pe vitrina prăvăliei.

— Chiar…

— Să ştii că pentru mine e mai important acum să dau puţin pişat afară decât să-i dau pe englezi afară din Egipt.

— Să-i dai afară din Egipt? Să plece mai întâi din En-Nahhasin.

— Doamne! Ia priveşte… Soldaţii tot mai aduc oameni.

Stăpânul se întoarse şi zări un nou grup, făcându-şi drum către şanţ.

66

Stăpânul se trezi din somn spre seară. Vestea despre beleaua care dăduse peste el se răspândi repede în familie şi printre prieteni şi nu e de mirare că se văzu cu lumea buluc peste el, ca să-l felicite că a scăpat teafăr. Se apucă să le spună toată povestea şi – în ciuda gravităţii situaţiei – să o repete cu umor şi înfloriturі, stârnind numeroase comentarii. Amina află prima de cele întâmplate – stăpânul îi povesti numai ei despre partea tristă a lucrurilor; se apucase să-i vorbească imediat ce ajunsese acasă şi era foarte zăpăcit şi vlăguit; nu-şi revenise încă şi nu-i venea să creadă că a scăpat teafăr. Ea îl lăsase să doarmă, apoi se pornise să se lamenteze şi să-l implore pe Allah să-i păzească familia, cu grija şi îndurarea lui. S-a rugat până când a simţit că limba i-a obosit şi nu o mai ascultă. Dar când se trezi înconjurat de prieteni, îndeosebi de cei mai apropiaţi – Ibrahim al-Far, Ali Abd ar-Rahim şi Muhammad Iffat – îşi redobândi calmul şi echilibrul şi nu putu să nu treacă la partea comică a întâmplării, care, estompându-le pe celelalte, transformă întreaga poveste într-un fel de anecdotă. În vreme ce prietenii urcară la etajul de sus, copiii rămaseră la parter, iar mama, împreună cu *Umm* Hanafi, se duse să pregătească la bucătărie cafeaua şi siropurile. Yasin, Fahmi, Kamal, Khadiga şi Aişa se întâlniră din nou în salonul de jos. În timpul zilei rămaseră împreună cu ei şi fraţii Khalil şi Ibrahim Şawkat, dar la puţin după ce se trezi tatăl, urcară şi copiii, lăsându-i pe cei doi fraţi singuri. Tristeţea pricinuită de necazul

tatălui se stinse încet-încet şi locul ei fu luat de liniştea, veselia şi exuberanţa zilelor de odinioară. Dar adevărata linişte nu o cunoscuseră decât după ce îl vizitară pe tatăl lor. Intrară la el pe rând, sărutându-i mâna şi urându-i viaţă lungă şi sănătate. După aceea părăsiră încăperea într-o ordine desăvârşită. Stăpânul se mulţumi să le întindă mâna lui Yasin, lui Fahmi şi lui Kamal, fără să scoată o vorbă. Khadigăi şi Aişei le şi zâmbi, întrebându-le cu delicateţe de sănătate. Nu este mai puţin adevărat că nu dobândiseră acest privilegiu decât după ce se căsătoriseră. Kamal fu de-a dreptul surprins de bunăvoinţa pe care o arătase celor două surori şi se bucură, de parcă i-ar fi arătat-o chiar lui. De altfel, Kamal era mai fericit decât toţi ceilalţi de vizitele surorilor şi încerca regretul că totul va trebui să se şi sfârşească. Şi de fiecare dată, semnalul îl dădeau fie Ibrahim, fie Khalil, care se întindeau sau căscau zicând: „Trebuie să plecăm”. Era ca o poruncă şi i se supuneau fără să cârtească. Niciuna nu catadicsise măcar o singură dată să zică, de pildă: „Du-te tu şi eu o să vin mâine". Dar cu trecerea timpului a înţeles şi el cât de adâncă este legătura dintre soţi şi a ajuns să se mulţumească şi cu aceste vizite scurte, fără să dorească mai mult. Câteodată, când le vedea în casa părintească, nu se putea însă abţine şi se trezeau cu el tânguindu-se: „Ce nemaipomenit ar fi dacă v-aţi întoarce şi aţi rămâne împreună cu noi ca altădată". „Domnul să le apere de răul bunelor tale urări", se grăbea mamă-sa să îndrepte gafa lui. Dar cel mai ciudat, după căsătoria celor două surori, i se părea forma bombată pe care începuse să o ia pântecele lor şi manifestările care o însoţeau; uneori păreau a fi semnele unei boli, alteori i se păreau a fi ciudate ca legendele… În vocabularul lui au intrat cuvinte noi, ca sarcina, sau pofta, împreună cu greaţa, indispoziţia şi înghiţirea unor granule de pământ uscat, care o însoţea pe cea din urmă. Şi cât o să

mai crească pântecele Aişei, care arată deja ca un cimpoi umflat? Iar pântecele Khadigăi se pare că o să facă la fel. Şi dacă Aişa cea cu pielea de fildeş şi cu păr de aur pofteşte pământ uscat, atunci ce-o să poftească sora ei mai mare? Numai că Khadiga nu-i confirmă temerile, căci ea avea poftă de murături. Puse fel de fel de întrebări, dar nu primi la niciuna din ele un răspuns convingător. Mamă-sa îi spune că în pântecele Aişei – şi, prin urmare, şi într-al Khadigăi – se plămădeşte un copil mic, care o să-i încânte ochii. Dar unde stă copilul ăsta? Şi cu ce trăieşte? Şi ei o fi auzind şi o fi văzând? Şi ce-o fi auzind…
Şi ce-o fi văzând? Şi cum s-a ivit? Şi de unde a venit?

Întrebările lui n-au fost ignorate, ci au primit răspunsuri demne să stea alături de cunoştinţele lui despre sfinţi, *ifriţi,* talismane, vrăji şi alte lucruri de felul acestora din enciclopedia mamei.

— Şi când o să iasă copilul? o întrebă el pe Aişa curios.

— Ai răbdare… Mai e puţin… îi răspunse ea râzând.

— Crezi că eşti în luna a noua? o întrebă Yasin.

— Cred că da… Soacră-mea pretinde că aş fi într-a opta însă… îi răspunse ea.

— Asta pentru că soacră-ta ţine întotdeauna să fie de altă părere, se amestecă şi Khadiga enervată. De-aia…

Se uitară unul la altul, căci aflaseră astfel cu toţii de animozităţile dintre cele două, şi izbucniră în râs.

— Eu v-aş propune să vă mutaţi la noi în casă şi să rămâneţi acolo până când pleacă englezii din strada voastră, le zise Aişa.

— Bineînţeles! o aprobă Khadiga cu entuziasm. De ce nu? Casa e destul de încăpătoare şi veţi fi bine-veniţi… Mama şi tata o să stea la

Aişa, la etajul de la mijloc, iar voi o să staţi la mine.

Kamal salută propunerea cu entuziasm, dar întrebă, încitându-i:

— Şi cine o să-i spună tatei?

— Ştiţi foarte bine că tata n-o să fie de acord, zise Fahmi înălţând din umeri.

— Dar el nu poate renunţa la petrecerile de noapte şi aici e în primejdie… pot să-l atace oricând soldaţii, zise Khadiga cu regret în glas. Ucigaşii! L-au purtat prin beznă şi l-au obligat să care pământ cu pumnii. Aah, simt că mă ia ameţeala când mi-aduc aminte.

— Când mi-aşteptam rândul ca să-i sărut mâna, i-am cercetat trupul bucăţică cu bucăţică, să mă conving că e întreg, zise Aişa. Simţeam cum îmi bate inima şi mă aşteptam dintr-o clipă în alta să izbucnesc în plâns… Blestemaţi fie câinii… fii de câini!

— Nu-i mai sudui atâta pe englezi, fiindcă au şi prieteni printre noi, o întrerupse Yasin pe Aişa, uitându-se spre Kamal şi făcând cu ochiul.

— Tata o să se bucure foarte tare când o să constate că soldatul care l-a înhăţat azi-noapte este unul dintre prietenii lui Kamal, interveni şi Fahmi, tachinându-l pe fratele său mai mic.

— Tot mai ţii la ei după necazul ăsta? îl întrebă Aişa, zâmbind, pe Kamal.

— Dacă ar fi ştiut că e tatăl meu, nu i-ar fi făcut nimic, mormăi el încurcat, cu faţa înroşită de jenă.

Yasin nu se putu stăpâni şi izbucni într-un râs strident, dar îşi astupă repede gura, uitându-se temător spre tavan, ca şi când i-ar fi fost frică să nu se audă la etajul de deasupra.

— Ai fi în stare să spui că nu i-ar chinui pe egipteni dacă ar şti că tu eşti egiptean, îi zise Yasin ironic. Dar ei nu ştiu… săracii!

— Tu ai face mai bine să laşi pe altcineva să vorbească, îl repezi Khadiga pe un ton şfichiuitor.

Ai uitat că şi tu eşti prieten cu ei? Apoi, adresându-se lui Kamal, cu ironie: După ce s-a aflat că eşti prieten cu ei, o să mai ai curajul să mergi vineri la rugăciune la *sidna* Al-Husayn?

— Acum, că te-ai măritat şi ai dobândit şi tu nişte drepturi de om, îţi dă mâna să mă ataci, îi răspunse Yasin cu năduf, simţind unde vrea ea să bată.

— Ce vrei să spui, că nu aveam dreptul ăsta?!

— Allah fie îndurător cu tine! Când se mărită, simt şi nefericitele că trăiesc. Mai bine ai bate mătănii şi le-ai mulţumi sfinţilor… şi lui *Umm* Hanafi, pentru talismane şi pentru pastile.

— Acum, după ce ai moştenit-o pe răposata maică-ta şi ai intrat în rândul proprietarilor, îndrăzneşti să-i ataci pe alţii şi pe drept şi pe nedrept, încercă Khadiga să schimbe vorba, stăpânindu-şi cu greu râsul.

— Fratele meu în rândul proprietarilor! exclamă Aişa cu o bucurie copilărească, lăsând să se înţeleagă că n-ar şti nimic despre treaba asta. Ce fericită sunt să aud aşa ceva! Eşti într-adevăr bogat, *si* Yasin?

— Păi, să-ţi spun ce a primit, continuă Khadiga. Ascultă, doamnă! Prăvălia lui El-Hamzawi… casă în El-Ghuriyya… casă în Qasr eş-Sawq…

— Ce urât e să fii invidios! zise Yasin, clătinând din cap cu ochii în pământ.

— Plus bijuteriile şi banii, pe care îi ţinea ascunşi… adăugă Khadiga, fără să dea atenţie vorbelor lui.

— Au dispărut toate, jur pe viaţa ta! exclamă Yasin, cu părere de rău. Le-a furat… Le-a şparlit fiul de câine… L-am pus pe tata să-l întrebe dacă au rămas ceva bijuterii şi bani. Şi ce credeţi c-a răspuns şarlatanul? „N-aveţi decât să-i căutaţi. Allah mi-e martor că mi-am cheltuit o grămadă de bani cât a stat la pat.” Auziţi? A cheltuit! Fiu de spălătoreasă!

— Vai de sufletul ei! o căină Aişa. Bolnavă la pat şi la mâna unui bărbat avid. Niciun prieten, nicio fiinţă dragă. A plecat din lumea asta fără s-o plângă nimeni.

— Fără s-o plângă nimeni? întrebă Yasin contrariat.

— Dar papionul ăsta negru nu e un semn de doliu? protestă Khadiga ironic, arătând printr-o uşă întredeschisă la hainele lui Yasin atârnate într-un cuier.

— Mi-a părut sincer rău de ea, zise Yasin grav, Domnul fie îndurător cu ea şi s-o ierte! Dar ne-am împăcat la ultima noastră întâlnire. Allah fie îndurător cu ea şi să ne ierte… şi pe ea, şi pe noi…

Khadiga lăsă puţin capul în jos şi ridică sprâncenele. Apoi privi la el de sus, ca şi când s-ar fi uitat pe deasupra ochelarilor, şi zise:

— Să ne apere… să ne apere! Ascultaţi la domnul povăţuitor… Apoi, aruncându-i o privire bănuitoare: Dar nu cred că ai fost prea trist.

— Slavă lui Allah, n-am fost zgârcit cu îndatoririle! zise el, uitându-se la ea chiorâş. Ceremonia de doliu a durat trei nopţi[122]… În fiecare vineri mă duc la cimitir cu flori şi cu fructe. Ai fi vrut să mă lovesc cu palmele peste faţă, să bocesc şi să-mi pun ţărână în cap? Bărbaţii sunt altfel decât femeile…

Ea dădu din cap, ca şi cum ar fi vrut să zică: „Ajunge… Ajunge… Gata, m-ai convins.”

— Vai, ce trişti sunt bărbaţii! exclamă ea după ce oftă prelung. Dar spune-mi, zău, nu-i aşa că dugheana, blocul şi casa ţi-au mai alinat durerea?

— A avut dreptate cine a zis că limba urâtă face casă bună cu faţa urâtă… bombăni el.

— Dar cine a zis aşa ceva?

— Soacră-ta! îi răspunse el zâmbind.

Aişa şi Fahmi izbucniră în râs de-a binelea.

— Chiar, fiindcă veni vorba. Tu tot aşa, într-un scandal, o duci cu soacră-ta? o întrebă Fahmi pe

Khadiga.

— Mai degrabă se împacă englezii cu egiptenii decât ea cu soacră-sa, răspunse Aişa în locul ei.

— E o muiere înverşunată! răspunse Khadiga, înfuriindu-se pentru prima oară. Jur pe Allah că sunt nevinovată şi că mă tiranizează.

— Te credem, soro, şi fără să juri, îi răspunse Yasin în zeflemea. O să depunem mărturie dinaintea lui Allah în ziua judecăţii că tu ai dreptate.

— Dar tu cum te înţelegi cu ea? o întrebă Fahmi pe Aişa.

— Destul de bine… răspunse ea, uitându-se cu teamă la Khadiga.

— Soră-ta Aişa? izbucni Khadiga. Păi, ea se pricepe să ţină capul plecat şi să-şi vadă de treabă înainte.

— Oricum, îndurare pentru soacră-ta şi felicitări sincere pentru tine, zise Yasin, luând un aer serios.

— Cred că felicitările o să le primeşti tu în curând, când o să te însori a doua oară – sper! zise Khadiga cu ironie. Nu-i aşa?

— Domnul să te audă! îi răspunse el râzând.

— Adevărat? întrebă Aişa cu interes vădit.

— Cel care se fereşte nu fură de două ori din acelaşi bârlog, răspunse el pe un ton serios după ce stătu puţin pe gânduri. Dar cine ştie ce-aduce ziua de mâine? Poate a doua oară, poate a treia oară… şi chiar a patra oară…

— Mă aştept la aşa ceva! izbucni Khadiga. Allah fie milostiv cu bunicu-tău!

Izbucniră cu toţii în râs, inclusiv Kamal. Apoi Aişa reluă discuţia şi zise, cu tristeţe în glas:

— Biata Zeinab! Era o fată simpatică şi bună.

— Era. Dar era şi tare proastă. Tatăl ei, ca şi tatăl meu de altfel, este insuportabil. Dacă ea ar fi consimţit să trăim cum voiam eu, n-aş fi renunţat la ea niciodată.

— Nu spune aşa ceva, protestă Aişa. Păstrează-ţi demnitatea. Nu-i da Khadigăi apă la moară, ca să se bucure de nenorocirea ta.

— Şi-a primit răsplata cuvenită, continuă el indiferent. S-o strunească acum taică-său.

— Dar e însărcinată… bombăni Aişa. O să-ţi convină ca pruncul să crească departe de tine şi să-l primeşti abia când o fi băiat mare?[123] .

Aah! A pus degetul pe rană! Să-l crească mamă-sa, la fel cum a crescut şi tatăl lui. Să aibă o soartă nenorocită, ca a lui, sau poate chiar mai rea. Şi odată cu el o să crească şi ura lui împotriva maică-sii sau – cine ştie? – împotriva tatălui său. O soartă nefericită, în orice caz.

— Va avea soarta tatălui său… zise Yasin încruntat. Ce pot să fac?

— Şi copilul tău când o să apară, *abla*? o întrebă Kamal pe Khadiga, după un răstimp de tăcere.

— Păi, este încă în primul trimestru… îi răspunse ea râzând, pipăindu-şi pântecele.

— Ai slăbit foarte tare, *abla,* iar faţa ţi s-a sluţit rău de tot, zise el cu inocenţă, cercetându-i atent înfăţişarea.

Din nou izbucniră în râs. Kamal se simţea foarte încurcat. Răutatea lui nevinovată nu o deranja prea tare pe Khadiga şi se lăsă şi ea prinsă în şuvoiul de râs.

— Recunosc că în zilele cât am poftit, am pierdut toată carnea pe care *Umm* Hanafi s-a străduit ani de zile să mă facă s-o adun, zise ea. Din cauză că am slăbit, nasul pare şi mai lung, iar ochii mi s-au înfundat în orbite. Bărbatul meu n-are decât s-o caute în zadar pe mireasa condusă cu alai la casa lui.

— Adevărul este că soţul tău a fost cam persecutat, căci o fi el nătâng, dar nu e deloc urât… zise Yasin, stârnind din nou râsul. Slavă celui care a împreunat la el trăsăturile celor din Şam[124] cu trăsăturile celor din Maghreb.

Khadiga nu-i mai dădu atenţie; se adresă lui Fahmi, zicându-i în vreme ce arăta spre Aişa:

— Amândoi – şi soţul meu, şi soţul ei – sunt la fel de neghiobi… Nu se urnesc din casă cât e ziulica de mare. Niciun fel de griji, niciun fel de treburi. Al ei îşi omoară timpul fumând şi cântând la lăută. Parcă ar fi un cerşetor de-ăia care colindă pe străzi de sărbători… Iar al meu stă toată vremea tolănit – fumează şi trăncăneşte de mă ameţeşte.

— Cei cu stare nu lucrează! o întrerupse Aişa, ca şi când ar fi vrut să se scuze.

— Pardon! zise Khadiga cu ironie. Nu mă mir că ai sărit să iei apărarea acestui trai parazitar, căci vă potriviţi de minune… Sunteţi la fel de comozi şi indolenţi. Pe Profetul nostru, *si* Fahmi, el nu face toată ziulica decât să tragă fum în piept şi să cânte, ea nu face nimic altceva decât să se gătească şi să defileze în faţa oglinzii.

— Şi de ce n-ar defila, dacă vede un chip frumos o provocă Yasin. Şi, înainte ca ea să deschidă gura ca să-i răspundă, continuă: Spune-mi, soro, ce te faci dacă pruncul o să semene cu tine?

— Sper şi eu să semene cu taică-său… cu bunicu-său… Cu bunică-sa… cu mătuşă-sa… răspunse ea pe un ton serios de data asta. Dacă… Apoi, râzând: Dacă o ţine neapărat să semene cu mamă-sa, atunci exilul i s-ar cuveni mai degrabă lui decât lui Saad Paşa!

— Pe englezi nu-i interesează frumuseţea, *abla,* interveni Kamal pe un ton de expert. S-au arătat foarte încântaţi de capul şi de nasul meu.

— Pretind că-ţi sunt prieteni şi-şi bat joc de tine, îl repezi Khadiga, lovindu-se cu palma peste piept. Domnul să-l trimită din nou pe Zeppelin împotriva lor!

— Nici nu-ţi dai seama cât se bucură unii de blestemul ăsta al tău, zise Aişa, arătând cu privirea spre Fahmi.

— Cum să mă bucur când ei au în casa noastră prieteni atât de credincioşi? bombăni Fahmi zâmbind.

— Aşa i-ai făcut tu educaţie.

— Sunt şi oameni cărora educaţia nu le foloseşte.

— Nu l-am rugat eu pe Jolyon să-l aducă înapoi pe Saad Paşa? încercă să protesteze Kamal

— Data viitoare să-i ceri să jure pe capul tău de zevzec, de care este atât de încântat, îi zise Khadiga râzând.

Fahmi simţi, de mai multe ori chiar, că fraţii şi surorile lui se străduiau, ori de câte ori se ivea ocazia, să-l provoace să vorbească şi să se veselească, dar sentimentul de singurătate nu-l părăsi nicio clipă. Nu era prima dată când în mijlocul familiei fiind, îl copleşea senzaţia aceasta de înstrăinare şi singurătate. Rămânea cu inima, cu tristeţea şi entuziasmul său, în vreme ce ei râdeau şi se amuzau. Nu se sfiiesc să facă glume chiar şi pe seama exilului lui Saad. .. Se uită la ei pe sub sprâncene şi-şi dă seama că toţi sunt fericiţi. Aişa – chiar dacă e puţin obosită din cauza sarcinii – se bucură de toate, Khadiga se înflăcărează şi râde cu gura până la urechi, Yasin e plin de sănătate, de vigoare şi bucurie… Cui îi pasă de evenimentele care au loc în aceste zile? Cui îi pasă dacă Saad se mai află în ţară sau a fost exilat, dacă englezii au de gând să plece sau să rămână în continuare pe capul lor? Este străin, cel puţin printre ei. Dacă de obicei rămânea impasibil, de data asta simţi că fierbe de furie şi că nu se mai poate stăpâni. Poate din cauza mâhnirii din zilele trecute. Se aştepta să audă că Maryam s-a căsătorit. Gândul îl chinuise o vreme, dar pe urmă se obişnuise cu ideea şi, copleşit de grijile lui mari, aproape că uitase complet de ea. Până când a avut loc întâmplarea cu Jolyon, care a venit ca un cutremur. Să cocheteze cu un englez cu care n-are nicio şansă să se mărite? Ce sens avea? Numai o femeie lipsită de

onoare poate să facă aşa ceva… Să fie Maryam lipsită de onoare? Atunci pentru ce toate visele sale? De mai multe ori, când a rămas doar el cu Kamal, a continuat să-l descoase; i-a cerut să-i spună din nou toată povestea, cu cele mai mici amănunte: cum a observat ce se întâmplă… unde stătea soldatul… unde el… este el sigur că Maryam, chiar ea stătea la fereastră… şi că se uita într-adevăr la soldat… şi a văzut-o zâmbindu-i… şi… şi… şi? Apoi îl întrebase, scrâşnind din dinţi, ca şi când ar fi vrut să strivească suferinţa care îl chinuia: Şi zici că s-a retras speriată când i-au căzut ochii asupra ta? Apoi continuă să-şi reprezinte întâmplarea şi scenele care s-au succedat, una câte una. Îşi imagină zâmbetul luminos şi buzele ei întredeschise, aşa cum le văzuse în ziua nunţii Aişei, în curtea casei Şawkat.

— Se pare că mama n-o să stea astăzi cu noi… reluă Aişa discuţia cu regret în glas.

— Casa e plină de musafiri, adăugă Khadiga.

— Mă tem să nu li se pară suspect soldaţilor şi să-şi închipuie că se ţine vreo întrunire politică în casa noastră, zise Yasin râzând.

— Când se strâng toţi prietenii tatei, soarele rămâne în umbră, adăugă şi Khadiga cu mândrie.

— Domnul Muhammad Iffat a fost primul care a venit, observă Aişa.

— A fost prieten bun cu tata încă dinainte să venim noi pe lume, zise Khadiga.

— Tata n-a avut dreptate când m-a acuzat că le-am stricat prietenia, încercă Yasin să se dezvinovăţească, dând din cap.

— Divorţul nu-i desparte pe prietenii adevăraţi? Întrebă Kamal.

— Pe tatăl tău de prietenii lui în niciun caz! răspunse Yasin zâmbind iarăşi.

— Cine s-ar putea certa cu tata? întrebă Aişa mândră. Zău că nu există om mai bun ca el pe lumea asta. Apoi, cu un oftat: Când mă gândesc la

ce i s-a întâmplat ieri, simt că-mi albeşte părul în cap.

În cele din urmă, văzând că Fahmi nu poate fi scos din starea lui de deprimare, că toate încercările indirecte au dat greş, Khadiga găsi de cuviinţă să-l atace direct:

— Ai văzut, frate, că domnul a fost generos cu tine, când nu a îngăduit să ţi se împlinească dorinţa în legătură cu Maryam? îl întrebă ea, uitându-se fix la el.

Fahmi privi la ea deconcertat. Ca la comandă, îşi îndreptară cu toţii ochii spre el. Chiar şi Kamal se uită, împins de o curiozitate indefinită. Se aşternu o tăcere grea, care trăda un sentiment reţinut multă vreme şi răscolit de îndrăzneala Khadigăi. Priveau spre el, aşteptând răspunsul cu nerăbdare. Yasin socoti că e mai potrivit să pună capăt tăcerii înainte de a stârni durerea şi zise, prefăcându-se bucuros:

— Fratele tău e un sfânt şi Allah îi iubeşte pe sfinţi.

— E o chestie foarte veche… am şi uitat de ea, spuse Fahmi stânjenit.

— S*i* Fahmi n-a fost singurul înşelat, interveni Aişa, cerându-şi parcă iertare. Toţi ne-am lăsat înşelaţi de ea.

— În orice caz, chiar dacă am crezut că e o fecioară neprihănită, eu n-am socotit nicio clipă că i-ar fi potrivită de soţie, râse Khadiga, încercând să se apere.

— E o chestie veche… am şi uitat de ea, repetă Fahmi, vrând să pară indiferent. Ori un englez, ori un egiptean totuna e… Hai să nu mai vorbim despre asta.

Yasin se trezi gândindu-se la Maryam. Maryam? Nu se uitase la ea până atunci decât în treacăt. Sentimentele lui Fahmi pentru ea îi sporiseră reţinerea. Până când familia a aflat de atitudinea ei scandaloasă. Din clipa aceea, a început să-l intereseze. Se întrebă îndelung ce fel

de fată o fi. Ar fi vrut s-o vadă înaintea ochilor… Ar fi dorit să se fi ocupat de această fată, care stârnise pasiunea unui englez, venit în cartier pentru a lupta, nu pentru a face curte. Nu se arătase mânios când se adusese vorba despre ea, decât aşa, ca să le vină în întâmpinare celorlalţi. În sinea lui, era foarte bucuros că nu-l desparte decât un zid de această fată îndrăzneaţă şi stricată. În pieptul lui larg se stârnise plăcerea aceea animalică, îmbiindu-l la vânătoare, dar el mai încerca să o stăvilească, din respect pentru Fahmi, la care ţinea. Nimeni nu-l interesează mai mult decât Maryam în tot cartierul.

— Trebuie să plecăm, zise Khadiga ridicându-se, când auzi în coridor glasurile lui Ibrahim şi Khalil.

Se ridicară toţi – unii întinzându-se, alţii căutându-şi hainele – în afară de Kamal, care rămase pe loc, privind spre uşa salonului, mâhnit.

67

Domnul Ahmad stătea la birou, cufundat în registre, văzându-şi de treburile sale obişnuite şi încercând să uite – chiar dacă numai pentru un timp – de grijile personale şi de grijile stârnite de evenimentele sângeroase, care continuau să se succeadă. Ajunsese să iubească prăvălia la fel de mult cum iubea întâlnirile intime şi petrecerile, fiindcă şi într-un caz, şi în celălalt era smuls din gândurile ce-l tulburau. Activitatea prăvăliei – cu tocmeala, vânzarea, cumpărarea şi câştigul, adică toate aceste lucruri care ţin de o viaţă obişnuită, normală – reuşea să-i aducă în suflet ceva din încrederea în posibilitatea de a se reveni la stabilitate, calm şi pace. Calm şi pace? Unde au dispărut şi când se vor mai întoarce? Până şi aici, în prăvălie, se vorbeşte în şoaptă şi cu teamă despre evenimentele sângeroase. Clienţii nu se mulţumeau doar să se tocmească şi să-şi cumpere

lucrurile trebuincioase; ei se tânguiau şi aduceau fără întrerupere veşti noi. În timp ce sacii de orez şi cafea se goleau, a auzit vorbindu-se despre încleştarea de la Bulaq[125] şi măcelurile de la Asyut, despre cortegiile care au însoţit zeci de victime, despre tânărul care a smuls o mitralieră de la duşman şi-a vrut să intre cu ea la Al-Azhar, dar a fost ciuruit de gloanţe. Astfel de veşti ajung din când în când la urechile lui, tulburându-i liniştea chiar şi în acest loc, în care el încearcă să se refugieze şi să uite. Ce tristă este viaţa în umbra morţii! Poate că ţelurile revoluţiei se vor împlini totuşi înainte ca suferinţele să ajungă până la el sau până la altcineva din familie!… El nu este zgârcit când este vorba de bani şi de sentimente. Dar să-ţi dai chiar viaţa este cu totul altceva… Sufletele şi sângele oamenilor se duc fără nicio noimă. Revoluţia nu mai este doar o izbucnire de entuziasm; ea a ajuns să-i pună viaţa în primejdie de fiecare dată când pleacă de acasă sau se întoarce acasă şi, mai ales, să ameninţe viaţa fiului său „neascultător”. Nu mai este el foarte înflăcărat pentru revoluţie. El tânjeşte după independenţă şi după întoarcerea lui Saad, dar fără revoluţie, fără sânge şi fără spaimă. Inima lui aclamă şi se aprinde, alături de inimile celorlalţi, dar raţiunea se împotriveşte torentului şi se agaţă de viaţă, oprindu-l, singur în matcă, asemeni unui pom, ale cărui crengi au fost smulse de furtună.

Nimic nu va fi prea scump, când este vorba de viaţă – vrea cu orice chip să trăiască, atât el, cât şi Fahmi. Fahmi cel neînduplecat, care s-a aruncat în valuri fără colac de salvare.

— Domnul Ahmad e aici? auzi un glas şi simţi că cineva intră vijelios pe uşă.

Ridică privirea şi se trezi cu şeic Mitwalli Abd es-Samad în mijlocul dughenei, clipind din ochii inflamaţi şi încercând – în zadar – să vadă dacă el este la birou.

— Poftim, şeic Mitwalli. Iată că ne-a venit binecuvântarea.

Pe faţa şeicului se iviră semne de bucurie şi linişte. Înaintă, clătinându-se în faţă şi înapoi, ca şi când ar fi fost călare pe o cămilă. Stăpânul se întinse peste birou şi îi dădu mâna spunând:

— Scaunul e în dreapta ta. Poftim, ia loc.

Îşi sprijini bastonul de birou şi se aşeză pe scaun. Apoi îşi puse palmele pe genunchi şi zise:

— Domnul să te ţină şi să te apere.

— Nici nu se putea urare mai potrivita! îi răspunse stăpânul din inimă.

Apoi se întoarse spre Gamil el-Hamzawi, care cântărea orez pentru un client, şi îi zise:

— Nu uita să pregăteşti pachetul pentru domnul şeic.

— Cine ar putea să uite de domnul şeic? se auzi glasul lui el-Hamzawi.

Şeicul întinse palmele şi ridică ochii spre cer, murmurând o rugăciune. Apoi reveni la starea de la început, tăcu o clipa si zise:

— Încep cu rugăciunea pentru lumina căii celei drepte.

— Rugăciunea şi pacea pentru ea… îi ţinu stăpânul isonul.

— Şi cer îndurare pentru bunul tău părinte…

— Allah fie milostiv cu el!

— Apoi îl rog pe Allah să-ţi ţină familia în pace şi să te bucuri pentru ea şi să ai parte de o viaţă lungă, să-i vezi pe copiii tăi şi pe copiii copiilor tăi şi copiii copiilor copiilor tăi.

— Amin.

— Şi incă mă rog lui Allah să ni-i ducă înapoi pe Abbas efendi şi pe Muhamad Farid şi pe Saad Zaghlul, continuă el după ce oftă adânc.

— Dă, Doamne!

— Şi fie blestemaţi englezii pentru câte fărădelegi au făptuit şi făptuiesc!

— Slavă răzbunătorului celui atotputernic!

Şeicul tuşi, pentru a-şi drege glasul, îşi mângâie faţa cu mâna apoi continuă:

— Te-am văzut în vis, făcându-mi semn cu mâna, şi imediat ce am deschis ochii, m-am şi grăbit să te vad.

— Nu mă mir, căci aveam mare nevoie de binecuvântarea ta - Allah să-ţi dea binecuvântare peste binecuvântare! zise stăpânul zâmbind puţin trist.

— Este adevărat ce-am auzit că ţi s-ar fi întâmplat la poarta El-Futuh? îl întrebă şeicul apropiindu-şi faţa de el în semn de simpatie.

— Da… răspunse stăpânul zâmbind. Da' cine ţi-a spus?

— Treceam pe la presa de ulei a lui Hamido Ghoneim şi m-a oprit chiar el si m-a întrebat: „Ai auzit ce ne-au făcut englezii, mie si dragului tau domn Ahmed?". L-am întrebat speriat despre ce e vorba şi mi-a povestit ciudata întâmplare.

StăpânuI se apucă să-i istorisească toată păţania până în cele mai mici amănunte, fără să se arate plictisit să o repete de zeci de ori în ultimele zile.

Şeicul asculta şi recita în şoaptă versetul tronului.

— Şi te-ai speriat, fiule? Şi cum te-ai speriat, ia spune-mi. Nu exista putere şi forţă în afara lui Allah! Şi crezi că ai scăpat cu bine? Ai uitat ca spaima nu trece aşa cu una, cu două? Te-ai rugat îndelung, aşa cum se cuvine, şi ai cerut indurarea lui Allah? Asta-i bine, dar ai nevoie şi de o amuletă.

— Sigur ca da, şeic Mitwalli. Asta sporeşte binecuvântarea, nu-i aşa? Dar copiii şi mama lor? Nu crezi că şi pe ei i-a covârşit spaima?

— Bineînţeles! Inimi slabe...care nu cunosc cruzimea şi teroarea. Amuleta... în amuletă e leacul.

— Tu ne aduci noroc şi binecuvântare, şeic Mitwalli. Allah m-a scăpat de o mare nenorocire,

dar mă mai pândeşte alta, care nu-mi dă pace nici în somn.

— Despre e vorba, fiule – Allah să te apere? îl întrebă şeicul, apropiindu-şi din nou faţa de el.

— Fiul meu, Fahmi... îngăimă stăpânul, uitându-se la el deznădăjduit.

— Să fie în pază cu îngăduinţa celui milostiv, se rugă şeicul ridicând sprâncenele cărunte întrebător şi nedumerit.

— Pentru prima oară refuză să mă asculte. Voia lui Allah! zise stăpânul, clătinând din cap cu mâhnire.

— Allah să ne păzească! exclamă şeicul, întinzând braţele în faţă, într-un gest de apărare. Fahmi, copilul meu! Dar eu ştiu foarte bine că el este evlavios.

— Vrea să facă ceea ce fac şi ceilalţi tineri în aceste zile cumplite, zise stăpânul pornit.

— Dar ştiu că tu eşti un bărbat neabătut, îl întrerupse şeicul, mirându-se. Nu-mi închipuiam că vreun copil ar îndrăzni să nu te asculte.

Vorbele astea nu făcură decât să-i sângereze inima şi mai tare. Temându-se că ar putea să pară neputincios în faţa şeicului şi în faţa lui însuşi, fu ispitit să minimalizeze nesupunerea fiului său şi zise:

— N-a îndrăznit, bineînţeles, s-o spună pe şleau, dar când i-am cerut să jure pe Coran că nu va lua parte la niciuna din acţiunile revoluţiei, a izbucnit în plâns. A plâns, fără să aibă curajul să spună răspicat „Nu!”. Ce pot să-i fac? Nu-l pot ţine închis în casă şi nu mă pot ţine, la şcoală, după el. Mă tem că s-ar putea ca şuvoiul acestor zile să fie mai puternic decât el şi că un tânăr ca el n-o să-i poată ţine piept. Ce să fac? Să-l ameninţ cu bătaia? Să-l bat? La ce-ar folosi ameninţările cu cineva care se expune la primejdii de moarte fără să-i pese?

— Participă la demonstraţii? întrebă şeicul neliniştit, mângâindu-şi faţa.

— Nu chiar! Răspândeşte manifeste! zise stăpânul, mişcându-şi umerii laţi. Când l-am strâns cu uşa a pretins că nu le-ar difuza decât printre prietenii cei mai apropiaţi.

— Dar de ce se amestecă el în lucrurile astea? El este paşnic, la fel ca taică-său. În treburile astea se bagă altfel de bărbaţi. Nu ştie că englezii sunt nişte bestii care nu cunosc îndurarea, care varsă în fiecare zi sângele egiptenilor? Ia-l cu binişorul… povăţuieşte-l… ajută-l să deosebească lumina de întuneric. Spune-i că tu, ca tată, ţii la el şi te temi pentru el. La rândul meu, îi voi pregăti un talisman osebit şi ma voi ruga pentru el la toate rugăciunile, dar mai ales la cea din zori. Şi-n cele din urmă, tot la Allah trebuie să cerem ocrotire.

— Auzim, ceas de ceas, veşti despre noi morţi şi cine are glagore trage învăţăminte, zise stăpânul amărât. Ce s-a întâmplat cu mintea lui nu pricep. Băiatul lui El-Fuli, lăptarul, s-a prăpădit cât ai clipi din ochi. A fost împreună cu mine la funeraliile lui şi l-am consolat împreună pe bietul taică-său. Ducea castronaşe cu iaurt la clienţi şi i-a ieşit în cale o demonstraţie… S-a băgat şi el printre demonstranţi… Şi după vreun ceas, a căzut în piaţa Al-Azhar. Nu există putere şi forţă în afara lui Allah! Noi suntem ai lui Allah şi la el ne întoarcem. Văzând că întârzie, taică-său a plecat pe la clienţi ca să întrebe de el. Unii i-au spus că le-a adus iaurtul şi a plecat, alţii că n-a trecut pe la ei. Până când a ajuns la Hamruş – vânzătorul de *kunafa*[126] unde a găsit tava şi castronaşele care-i mai rămăseseră… Omul i-a spus că le-a lăsat la el şi a pornit cu demonstraţia de seară. A simţit sărmanul că îşi pierde minţile. S-a oprit imediat la circumscripţia El-Gamaliyya, dar acolo l-au îndrumat la spitalul Qasr el-Ayni. Aici, l-a găsit pe băiat la morgă. Am auzit toate amănuntele acestei poveşti la El-Fuli în casă, când ne-am dus să-l consolăm. A aflat cum s-a prăpădit bietul băiat, l-a văzut pe tatăl îndurerat, a auzit familia jelindu-se.

S-a prăpădit săracul de el şi uite că nici Saad nu s-a întors şi nici englezii n-au plecat. De piatră să fi fost şi tot trebuia să ia aminte. Şi e copilul meu cel mai bun… slavă şi mulţumire lui Allah!

— Îl ştiu pe nepricopsitul ăsta care s-a curăţat, zise şeic Mitwalli mâhnit. E băiatul cel mai mare al lui El-Fuli, nu-i aşa? Bunicul lui închiria măgari. Mi-aduc aminte că odată am închiriat şi eu unul, ca să mă duc până la Sidi Abu es-Saud. El-Fuli are patru băieţi, dar la ăsta ţinea cel mai mult.

— Vremurile astea sunt cumplite şi oamenii, mai ales copiii, îşi pierd capul, se amestecă şi Gamil el-Hamzawi în vorbă. Nevastă-mea s-a trezit ieri cu Fuad, ţâncul meu că-i zice că ar vrea şi el să ia parte la demonstraţii.

— Le fac cei mici şi cad în cursă cei mari, adăuga stăpânul tulburat. Fuad e prieten cu Kamal – băiatul meu cel mic. Sunt la aceeaşi şcoală. Nu l-o fi îndemnând sufletul şi pe el... nu i-o fi îndemnând sufletul să se ducă la vreo demonstraţie şi ei? Hm! De nimic nu trebuie să te mai miri acum.

— Nici aşa, *si,* zise El-Hamzawi, regretând că scăpase vorbele acelea. L-am altoit de nu s-a văzut… Pe urma, şi Kamal – Allah să-l aibă în pază! – nu iese decât însoţit de *Umm* Hanafi.

Apoi se aşternu tăcerea. Nu se mai auzea în prăvălie decât foşnetul hârtiei în care El-Hamzawi învelea cadoul şeicului El-Mitwalli Abd es-Samad…

— Fahmi e băiat cu scaun la cap. Nu trebuie să le dea englezilor prilejul să-şi bată joc de sufletul lui drag. Englezii! Mă închin lui Allah. N-ai auzit ce-au făcut în El-Aziziyya şi în El-Badraşin?

Stăpânul era într-atât de îngrijorat, ca n-avu niciun chef să mai întrebe despre ce este vorba. După cate auzise în zilele acelea, nu se mai aştepta la ceva nou. Se mulţumi doar să ridice din

sprâncene, prefăcându-se interesat, dar şeicul se şi porni:

— Alaltăieri am fost în palatul stimatului Şaddad Bek Abd el-Hamid din El-Abbasiyya. M-a invitat la masa de prânz şi la cea de seară, iar eu am pregătit nişte talismane pentru el şi pentru familie. El mi-a spus ce s-a întâmplat la El-Aziziyya şi la El-Badraşin…

Şeicul se opri o clipă şi domnul Ahmad profită de prilej ca să-l întrebe:

— Vestitul negustor de bumbac, nu-i aşa?

— Saddad Bek Abd el-Hamid e cel mai mare negustor de bumbac, bineînţeles. Cred că-l cunoşti mai degrabă pe băiatul lui, pe Abd el-Hamid Bek Şaddad, care era într-o vreme bun prieten cu domnul Muhammad Iffat.

— Parcă mi-amintesc că l-am văzut o dată, înainte de război, în cercul domnului Muhammad Iffat… zise stăpânul rar, căutând parcă să câştige timp pentru a se gândi. Dar după detronarea lui Efendi, pare-mi-se, a fost izgonit din ţară. Pe urmă n-am mai auzit nimic de el.

— Şi-acum e tot izgonit din ţară. Stă în Franţa, împreună cu soţia şi copiii, zise şeic Mitwalli grăbit, pentru a se întoarce la povestea pe care o începuse. Şaddad Bek se teme foarte tare că s-ar putea să se prăpădească înainte de a-l mai vedea pe fiu-său.

Din nou un moment de tăcere. Apoi, începu să mişte capul la dreapta şi la stânga şi zise cu glas melodios, ca şi când ar fi declamat începutul unui *tawşih*[127] despre Profet:

— Cam la vreo două-trei ceasuri după miezul nopţii, când toată suflarea dormea, câteva sute de soldaţi britanici înarmaţi au înconjurat cele două sate…

Stăpânul începu să asculte cu atenţia încordată. Au înconjurat satele când lumea dormea? Cei care le-au înconjurat n-or fi fost de acelaşi neam cu cei care şi-au instalat tabăra în faţa

casei? Şi-or fi început să-i atace? Cine ştie ce alt plan or mai fi având!

Şeicul se lovi peste genunchi, ca şi când ar fi bătut măsura. Apoi continuă:

— Au dat buzna peste cei doi primari, în casele lor, şi le-au poruncit să predea armele. Pe urmă, au intrat în camerele femeilor, le-au furat podoabele, le-au umilit şi le-au târât afară, trăgându-le de păr, în vreme ce ele urlau fără ca cineva să Ie poată veni în ajutor. Îndurare, Doamne, pentru robii tăi neputincioşi!

Casele primarilor?! Dar primarul este un funcţionar de stat, nu-i aşa? Nu sunt primar şi nu stau la primărie. Sunt un om la fel ca toţi ceilalţi. Ce-o să le facă celor ca noi? Închipuie-ţi-o pe Amina târâtă de păr. Oare mi-e sortit să-mi pierd minţile?

Şeicul continuă să povestească, clătinând din cap:

— I-au silit pe primari să-i conducă la şeici şi la oamenii mai înstăriţi din cele două sate, au intrat cu forţa în case, spărgând uşile, au jefuit ce era mai de preţ şi le-au necinstit pe femei. Cele care au încercat să se împotrivească au fost omorâte, iar pe bărbaţi i-au snopit în bătaie… După ce-au luat tot ce era mai de preţ şi le-au necinstit pe femei, au plecat.

Să se ducă dracului tot ce e de preţ. „Şi le-au necinstit pe femei.“ Unde este îndurarea lui Allah? Unde e pedeapsa lui? Potopul! Noe! Mustafa Kamil! Închipuie-ţi? Cum să rămână sub acelaşi acoperiş după aceea? Ce păcat a săvârşit ea? Şi el ce vină are?

Şeicul îşi lovi din nou genunchii cu mâinile de trei ori, apoi reluă povestirea, cu glasul tremurat, ca şi când şi-ar fi înghiţit lacrimile:

— Pe urmă au dat foc satelor, turnând petrol peste lemnele şi paiele cu care sunt acoperite casele. Oamenii s-au trezit într-o spaima îngrozitoare şi s-au răzleţit înnebuniţi care încotro.

Văzduhul s-a umplut de strigăte şi vaiete şi limbile flăcărilor s-au întins pretutindeni.

— Doamne al cerurilor şi pământului! izbucni stăpânul în neştire.

— Soldaţii au înconjurat satele în flăcări pândindu-i pe bieţii oameni care fugeau bezmetici, ca un roi fără de matcă, urmaţi de oi, câini şi pisici, căutând să se salveze de foc, continuă şeicul. Dar cum ajungeau la poziţiile soldaţilor, aceştia se năpusteau asupra lor, lovindu-i pe bărbaţi cu mâinile şi picioarele, jefuindu-le de podoabe şi siluindu-le pe sărmanele femei… Dacă vreuna încerca să opună rezistenţă, o omorau pe loc, iar dacă vreun bărbat, fie el soţ, tată sau frate încerca să le sară în ajutor, era împuşcat cât ai bate din palme.

Şeic Mitwalli se uită spre stăpân, care rămăsese înmărmurit, îşi mângâie mâinile şi reluă povestirea:

— Iar pe cei care au scăpat cu viaţă i-au dus într-o tabără din apropiere şi i-au forţat să semneze o declaraţie prin care recunoşteau că fărădelegile englezilor ar fi fost o răsplată cuvenită pentru crime imaginare comise de ei. Aşa s-a întâmplat, domnule Ahmad, în El-Aziziyya şi El-Badraşin. Şi asta este numai un exemplu al chinurilor pe care suntem nevoiţi să le îndurăm. Doamne, fii martor. Doamne, fii martor.

Se aşternu o tăcere tristă, apăsătoare. Fiecare rămase cu gândurile şi închipuirile lui.

— Domnul vede! exclamă Gamil el-Hamzawi după un suspin, întrerupând liniştea.

— Da! îi confirmă stăpânul vorbele. Apoi, făcând semn spre cele patru direcţii: El este prezent pretutindeni.

— Spune-i lui Fahmi că şeic Mitwalli îl povăţuieşte să stea cât mai departe de locurile primejdioase, se adresă după aceea şeic Mitwalli stăpânului. Spune-i să se lase în voia lui Allah, căci, numai el este în stare să-i nimicească pe

englezi, aşa cum a nimicit toate seminţiile care s-au răzvrătit lui.

După aceea şeicul se aplecă şi îşi luă bastonul. Stăpânul îi făcu semn lui Gamil el-Hamzawi, care îi adusese cadoul, i-l puse în braţe şi îl ajută să se ridice.

Şeicul întinse mâna celor doi bărbaţi şi pleca, bombănind:

— „Imperiul Roman a fost înfrânt în ţara cea mai apropiată, dar după ce au fost învinşi, ei vor triumfa.“[128] Adevăr grăit-a Allah cel preaputernic.

68

Înainte de revărsatul zorilor, o slujnică din Es-Sukkaryya bătu în poarta casei stăpânului şi îi vesti Aminei că pe Aişa au început să o încerce durerile facerii. Tocmai coborâse la bucătărie. Lăsă treburile în grija lui *Umm* Hanafi şi alergă în casa scării. *Umm* Hanafi păru nemulţumită, probabil pentru prima oară de când slujea în această casă. Oare n-ar fi îndreptăţită să asiste şi ea la naştere? Ba este la fel de îndreptăţită ca şi Amina, căci în poala ei deschisese Aişa ochii. Copiii din casa asta au doua mame: Amina şi ea. Cum să nu fie alături de ea în acest moment deosebit? Ţi-aduci aminte cum a fost când ai născut tu? Şi de blocul Et-Tumbukşiyya? Jupânul era plecat, ca de obicei. Erai singură, după miezul nopţii. Ai găsit în *Umm* Hasaniyya o prietenă şi o mamă. Chiar, unde-o fi acum *Umm* Hasaniyya? O mai fi trăind? În gemetele facerii, a venit Hanafi. Şi tot printre gemete s-a şi dus. Era în scutece. Dacă ar fi trăit, acum ar fi avut douăzeci de ani. Mica mea stăpână se chinuie, iar eu stau aici şi pregătesc mâncare... Inima Aminei se umplu de bucurie amestecată cu teamă - sentiment pe care l-a încercat şi ea când a trecut prima dată prin această experienţă. Iat-o pe Aişa pregătindu-se să-şi înceapă maternitatea, aşa cum şi ea şi-o începuse cu Khadiga. Aşa i se va

prelungi viaţa la nesfârşit. Se duse la stăpân şi îi anunţă vestea cea bună pe un ton delicat, exagerat de politicos şi timid, sperând ca el să-i ghicească dorinţa fierbinte din suflet de a se duce la fiica ei. Stăpânul primi ştirea imperturbabil, dar îi porunci să pornească spre ea neîntârziat. Îşi puse în grabă hainele pe ea, simţind că naşterea unui copil poate să facă minuni pentru o femeie slabă ca ea. Fraţii aflară vestea puţin după plecarea mamei, când se treziră. Schimbară priviri întrebătoare şi zâmbiră. Aişa mamă! Nu-i ciudat? Dar de fapt ce e ciudat în asta? Amina era chiar mai tânără decât ea când a născut-o pe Khadiga. Oare mama s-o fi dus ca să scoată copilul cu mâinile ei? E un semnal şi pentru mine... În curând o să nască şi fiica de câine... La cine te gândeşti? La Zeinab, bineînţeles! Aah, dacă te-ar auzi tata! Aişa mamă, eu tată. Şi eu, pe deasupra, şi unchi... O să fii şi tu unchi. Şi Kamal... Astăzi nu mă mai duc la şcoală... Merg şi eu la *abla* Aişa. Foarte bine! O să încerc la masă, dacă o să pot să cer voie de la tata. Ooh! Aveţi nevoie de copii cât mai mulţi, ca să acoperim golul pe care ni l-au provocat englezii! N-o să fie nicio nenorocire dacă n-o să mă duc o zi la şcoală. Trei sferturi din elevi sunt în grevă de mai bine de o lună. Spune-i asta tatei... Fără îndoială că o să-l convingi cu argumentul tău, iar el o să te plesnească peste faţă cu castronul de *bob.* Ooh! Un nou-născut! Peste un ceas-două, tata o să devină bunic, mama bunică, iar noi unchi. Nemaipomenit! Oare câţi copii vin pe lume în clipa asta? Şi câţi oameni s-or fi stingând din viaţă? Trebuie s-o anunţăm şi pe bunica. Dacă nu mă duc la şcoală, pot să mă reped eu până în El-Harnafiş să-i spun. Ţi-am zis că noi n-avem nicio treabă cu şcoala ta. Spune-i tatei, şi el o să salute ideea asta. Ooh! Probabil că Aişa se chinuie acum. Sărmana de ea! Chinurile facerii n-or fi mai îndurătoare cu părul auriu şi cu ochii albaştri? Domnul s-o ajute, ca să scape cu bine! O să bem *mughat* şi-o să aprindem

lumânări. Ce-o fi, băiat sau fată? Tu ce-ai vrea să fie? Băiat, firește! S-ar putea să înceapă cu o fată, ca şi mamă-ta. Dar de ce n-ar începe cu un băiat, ca taică-tău? Ha-ha! Când o să plec eu de la şcoală, băiatul o să existe deja. N-o să apuc să-l văd ieşind. Ai vrea să-l vezi ieşind? Bineînţeles! Pune-ţi pofta-n cui, mai bine, până când o să ne nască băiatul tău! Kamal fusese cel mai impresionat. Îi preocupa atât mintea, cât şi inima, dar mai ales imaginaţia. Dacă n-ar şti că ofiţerul şcolii îl urmăreşte pas cu pas pentru a-l pârî tatălui, n-ar rezista tentaţiei de a alerga în Es-Sukkariyya. A mers la şcoală, dar numai cu trupul, căci cu sufletul a hoinărit prin Es-Sukkariyya, întrebându-se întruna ce s-a întâmplat cu pruncul a cărui sosire o aştepta cu nerăbdare de luni de zile, sperând să dezlege taina. Văzuse el odată o pisică fătând, dar n-avea nici şase ani. A auzit un mieunat strident şi a alergat sub bolta de glicină de pe terasă, unde a găsit-o zvârcolindu-se în dureri, cu ochii gata să-i iasă din orbite. A văzut apoi un boţ de carne aprins desprinzându-se din ea; s-a retras speriat, ţipând în gura mare. Vechea amintire îl năpădi pe neaşteptate şi continuă să-l sâcâie până ce simţi aceeaşi aversiune ca atunci, pe terasă, şi îl învălui o umbră de tristeţe. Dar refuză să se predea spaimei, convins fiind că între Aişa şi pisica aceea era o deosebire ca de la cer la pământ, ele neavând nimic comun în afara faptului că sunt fiinţe. Dar ce s-o fi petrecând în Es-Sukkariyya? Ce s-o mai fi întâmplat cu Aişa ? ÎI asaltează numeroase întrebări ciudate, cărora nu le poate da răspuns. Spre seară, când îşi termină lecţiile, o luă în fuga mare spre Es-Sukkariyya. Intră în curtea casei Şawkat gâfâind şi se opri la uşa haremului. Când privi spre salon, ochii lui se întâlniră cu ochii tatălui, care stătea cu mâinile pe mânerul bastonului, ţinut între picioare. Rămase holbându-se nemişcat, ca şi când l-ar fi hipnotizat. Nici măcar nu mai clipea. Încerca un sentiment de

culpă necunoscut până atunci. Aştepta să se năpustească dintr-o clipă în alta asupra lui şi simţi cum un fior îl pătrunde prin toate mădularele. Deabia când tatăl se întoarse spre o persoană de lângă el, pentru a-i vorbi, reuşi să-şi desprindă ochii şi înghiţi de mai multe ori în sec. Când se strecură înăuntru, îi mai văzu în salon pe Ibrahim Şawkat, pe Yasin şi Fahmi. Urcă scara, sărind câteva trepte dintr-odată, şi se opri la etajul Aişei. Împinse o uşă întredeschisă şi se trezi faţă în faţă cu Khalil Şawkat, soţul surorii sale, care stătea în picioare în salon. Uşa dormitorului era închisă, dar prin ea străbăteau glasuri. Deosebi vocea mamei şi vocea văduvei răposatului Şawkat. Se mai auzea şi o a treia, pe care nu o cunoştea. Îl salută pe soţul surorii sale şi îl întrebă, surâzând:

— A născut *abla* Aişa?

— Sst! îl opri bărbatul, ducând degetul la buze.

Kamal înţelese că întrebarea lui nu era întâmpinată cu prea mare entuziasm, ba chiar dimpotrivă. Vru să se apropie de uşa închisă, dar Khalil se zborşi la el, înfuriat:

— Nu!

Se întoarse spre el nedumerit şi bărbatul îi zise fără alte explicaţii:

— Ia du-te mătăluţă jos, la joacă!

Băieţaşul se dădu înapoi încet, nemulţumit de primirea care i se făcea după o zi de aşteptare. Când ajunse în uşa salonului, îi izbi urechile un glas ciudat, venind din camera închisă. Ascuţit şi pătrunzător la început, apoi gros şi neputincios, răguşit şi înăbuşit, pentru a se termina într-un horcăit prelung şi sfâşietor. După aceea, un suspin adânc, tânguitor. La început, i se păru ciudat şi nu-şi dădu seama al cui este. Dar era străbătut de un accent jalnic, ce nu putea fi decât al Aişei. Era glasul Aişei, fără îndoială, sau era Aişa topindu-se. Bănuiala îi fu confirmată când suspinul adânc, tânguitor se repetă. Simţi că-l trec fiori. Şi-o

închipui zvârcolindu-se de durere şi îi veni din nou în minte vechea imagine a pisicii. Întoarse capul spre Khalil şi îl văzu strângând şi desfăcând pumnul, în vreme ce şoptea: „Îngăduitorule! Doamne!“. Îşi închipui că trupul Aişei se contractă şi se destinde la fel ca pumnul soţului ei. Nu se mai putu stăpâni şi alergă afară, izbucnind în plâns. Când ajunse la uşa haremului, îşi dădu seama că în urma lui vin nişte paşi. Se întoarse şi o zări pe slujnica Suwaydan, care trecu pe lângă el grăbită, fără să-i dea nicio atenţie, şi se opri în prag, strigându-l pe stăpânul ei Ibrahim. „Slavă lui Allah, stăpâne!“, exclamă ea când îl văzu apropiindu-se în grabă. Nu mai adăugă nimic altceva şi nu aşteptă nici ea să audă ce zice el, ci se întoarse imediat pe călcâie şi o luă pe scară în sus, fără să şovăie. Ibrahim se îndreptă radios spre salonul de oaspeţi. Kamal rămase stingher şi descumpănit, dar după un minut, Ibrahim se întoarse urmat de domnul Ahmad, de Yasin şi de Fahmi. Băiatul se dădu puţin la o parte să le facă loc să treacă şi o luă şi el după ei pe scară în sus, în vreme ce inima îi bătea cu putere. Khalil îl întâmpină la intrarea în apartament.

— Slavă lui Allah că totul e bine! zise stăpânul.

— Slavă lui Allah pentru toate! bombăni Khalil îngrijorat.

— Ce faci? îl întrebă domnul Ahmad curios.

— Mă duc să chem un doctor, zise el cu glasul stins.

— Pentru copil? întrebă stăpânul neliniştit.

— Nu. Pentru Aişa! răspunse el, clătinând din cap. Nu **e** în regulă. Mă întorc îndată cu doctorul.

Plecă, lăsându-i pe ceilalţi nedumeriţi. Ibrahim Şawkat îi invită în salon şi îl urmară tăcuţi. După puţin timp, apăru văduva răposatului Şawkat şi îi salută zâmbind, pentru a le da curaj.

— S-a chinuit sărmana până la epuizare, zise ea după ce luă loc. Dar o să-i treacă imediat. Sunt

sigură... Numai că băiatul meu s-a speriat mai tare decât era cazul. Oricum, nu e rău că vine şi un doctor. Apoi, şoptind doar pentru sine: Doctor e Domnul nostru. Domnul nostru e doctor.

Stăpânul nu mai suportă să rămână în faţa fiilor săi grav şi indiferent şi o întrebă tulburat:

— Şi ce-i cu ea? Nu pot s-o văd şi eu?

— O s-o vezi imediat... răspunse femeia zâmbind. N-are nimic. Băiatul ăsta smintit e de vină. El v-a speriat. Dar nu-i nimic...

În spatele pieptului lat şi puternic şi a atitudinii solemne, se ascundea o inimă care se frământa zbuciumată. În spatele ochilor muţi şi calmi, se ascundeau lacrimi împietrite. Ce-o fi având biata de ea? Doctorul! De ce nu m-o fi lăsând bătrâna s-o văd? Un zâmbet delicat sau un cuvânt blând din partea mea - mai ales din partea mea - ar putea să-i aline durerea... Căsătorie... soţ... necazuri... În casa mea n-a ştiut ce este amărăciunea durerii. Drăgălaşa... micuţa de ea! Îndurare, Doamne! Gustul vieţii se schimbă. Se schimbă la cea mai neînsemnată neplăcere care îi loveşte. Fahmi e foarte abătut. Simte oare cât suferă el? De unde să ştie el ce se petrece în sufletul tatălui său? Bătrâna pare foarte sigură de ceea ce spune. Fiul ei ne-a speriat, cu toate că nu era cazul. Auzi-mă, Doamne! Numai tu ştii ce am pe suflet şi trebuie să o scapi, aşa cum m-ai scăpat şi pe mine din mâinile englezilor. Inima mea nu poate suporta aceste chinuri. Numai de la Allah poate veni îndurarea. Numai el îmi poate păzi copiii de necazuri. Altfel, viaţa n-ar mai avea sens. N-aş mai putea să simt gustul veseliei cu spinul ascuţit înfipt în inimă. Le doresc sănătate. Ce altceva ar putea dori o inimă de tată? Oare voi putea să-mi întâlnesc diseară prietenii, fericit? Când o să râd, vreau să râd din tot sufletul. O inimă tulburată este ca o coardă care nu este întinsă îndeajuns. Mi-ajunge necazul cu Fahmi, care mă urmăreşte şi mă sâcâie ca o durere de

măsele. Cât de nesuferită este durerea! Vreau o viaţă lipsită de dureri! Nimic nu este prea mult pentru Allah! O viaţă, chiar şi scurtă, dar lipsită de suferinţe! O viaţă care să-mi îngăduie să mă bucur pentru ei toţi! Numai aşa pot să râd, să cânt şi să mă distrez. Tu eşti, Doamne, cel mai milostiv! Aişa! Tu eşti cel mai milostiv, Doamne!

După vreun sfert de ceas, Khalil se întoarse însoţit de un doctor. Intrară imediat în dormitor, trăgând uşa după ei. Când află că au sosit, stăpânul se ridică în picioare şi se îndreptă spre salon. Rămase puţin în prag, uitându-se spre uşa închisă a dormitorului, apoi se întoarse şi se aşeză din nou.

— O să te convingă doctorul că am avut dreptate, zise văduva răposatului Şawkat.

— Numai la el este îndurarea, bombăni stăpânul, ridicând capul spre cer.

Peste puţin timp o să afle adevărul – oricare ar fi el – şi o să scape de îndoieli şi de bănuieli. Inima continua să-i bată la fel de tare. Trebuie să mai aibă un pic de răbdare! N-au mai rămas decât câteva clipe. Credinţa lui în Allah este puternică, de neclintit. Numai el îl poate ajuta. Doctorul trebuie să iasă dintr-o clipa în alta şi o să-l întrebe despre ce este vorba. Doctorul. Nu se gândise la el până atunci. Un doctor lângă o femeie care de-abia a născut! Dar e doctor! Ce să facă? Important este ca cel de sus să o salveze. Lui trebuie să ne rugam pentru sănătate. Stăpânul simţi, pe lângă neliniştea lui o sfiala amestecată cu nemulţumire. Examenul doctorului dura mai bine de un sfert de ceas. Când se deschise uşa, stăpânul intră în salon, urmat de copii. Se adunară cu toţii în jurul doctorului. Îl cunoştea pe stăpân şi îi întinse mina, zâmbind.

— Totul e-n regulă, zise el fără ezitare. M-au chemat pentru mamă, dar am constatat că de fapt nou-născuta avea nevoie de mine, continuă pe un ton mai serios.

Stăpânul răsuflă uşurat, pentru prima oară după aproape un ceas.

— Pot să fiu sigur? întrebă el pentru a se încredinţa, deşi peste faţă i se aşternuse un zâmbet semn.

— Da! răspunse doctorul puţin mirat. Dar nepoata nu te interesează?

— Nu-mi cunosc încă obligaţiile de bunic, zise stăpânul zâmbind puţin încurcat.

— Nu e nicio speranţă să trăiască? întrebă Khalil.

— Viaţa este în mâna lui Allah! răspunse doctorul, încruntându-se. Are inima cam slabă. S-ar putea să moară la noapte. Dacă scapă noaptea asta, înseamnă că este în afara primejdiei. Dar nici nu cred să trăiască prea mult. După părerea mea, n-o să depăşească douăzeci de ani. Dar cine ştie? Viaţa este numai în mâna lui Allah!

Când dispăru doctorul, Khalil se întoarse spre mamă-sa şi, cu un zâmbet stins, exprimând regretul, îi zise:

— Voiam să-i dau numele Na'ima – numele tău.

— N-ai auzit ce-a zis doctorul? Viaţa este în mâna lui Allah! îi răspunse femeia, făcând un semn cu mâna a nepăsare. Credinţa ta este mai slabă decât a lui? Zi-i
Na'ima! Trebuie să-i pui numele Na'ima, în semn de respect faţă de mine. Şi să sperăm că o să aibă parte de o viaţă lungă, ca şi bunica ei.

„Neghiobul l-a adus pe doctor s-o vadă pe nevastă-sa fără niciun motiv. Ce zevzec!", îşi zise stăpânul în sinea lui. Apoi, pe un ton ceva mai blând, încercând să-şi ascundă supărarea:

— Spaima într-adevăr îi face pe bărbaţi să-şi piardă capul. Nu trebuia să chibzuieşti puţin înainte de a te grăbi să aduci un bărbat străin ca s-o vadă pe soţia ta?

Khalil nu dădu atenţie vorbelor lui, ci se uită în jur şi zise pe un ton serios:

— Aişa nu trebuie să afle ce-a spus doctorul.

69

Ce se mai întâmplă pe stradă? întrebă domnul Ahmad, ridicându-se grăbit de pe scaun şi îndreptându-se spre uşa prăvăliei, urmat de Gamil el-Hamzawi şi câţiva clienţi.

En-Nahhasin nu era o stradă liniştită. Nici vorbă de aşa ceva. Din zorii zilei, până spre dimineaţa următoare, glasul ei răsunător nu se potolea. Strigătele vânzătorilor care îşi lăudau marfa, târguiala muşteriilor, ţipetele zurbagiilor, glumele trecătorilor, chiar şi cele mai intime şoapte – se ridicau până la acoperişuri şi minarete, se învălmăşeau toate într-un vacarm general amestecându-se din când în când şi cu zăngănitul lăsat în urmă de vreun omnibuz sau cu scârţâitul vreunei căruţe. Nu era în niciun caz o stradă liniştită, dar de data asta în văzduh plutea o larmă neaşteptată, venind de undeva de departe – la început ca vuietul valurilor, apoi înteţindu-se şi semănând mai degrabă cu şuierul vântului –, pentru a cuprinde întregul cartier.

Părea ciudat şi neobişnuit, chiar şi pe o stradă zgomotoasă ca asta. Domnul Ahmad îşi închipui că este vorba de o demonstraţie, asemănătoare cu cele din zilele trecute, dar începu să distingă chiote de bucurie. Se îndreptă spre uşă, însă înainte de a ajunge la ea, se întâlni nas în nas cu şeicul cartierului, care intră val-vârtej, radios, şi îl întrebă:

— Ai auzit?

— Nu! despre ce-i vorba? se grăbi să-l întrebe stăpânul cu ochii licărindu-i de încredere, cu toate că nu aflase nimic:

— Saad Paşa a fost eliberat![129] zise bărbatul entuziasmat.

— Adevărat? întrebă stăpânul în gura mare.

— Allenby în persoană a făcut o declaraţie chiar acum, anunţând vestea.

În clipa următoare se îmbrăţişară. Domnul Ahmad simţea cum îl copleşeşte emoţia şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Eram obişnuiţi ca el să dea numai avertismente, nu veşti bune… zise stăpânul, străduindu-se să râdă pentru a-şi ascunde tulburarea. Cum de s-a schimbat puiul de năpârcă?

— Slavă celui care nu se schimbă! exclamă şeicul cartierului.

Întinse mâna stăpânului, apoi ieşi din prăvălie strigând: *Allahu akbar! Allahu akbar!* Credincioşii au izbândit!".

Stăpânul se opri în prag şi plimbându-şi privirea pe stradă, se întoarse cu inima la candoarea şi seninătatea copilăriei. Pretutindeni, manifestări de bucurie în dughenele ai căror proprietari şi muşterii blocaseră intrările, felicitându-se unii pe alţii şi îmbrăţişându-se; în ferestre, unde se îngrămădiseră copiii, iar prin deschizăturile lor răzbăteau chiote; în demonstraţiile care s-au stârnit spontan între En-Nahhasin, Es-Sagha, şi Casa Cadiului, ovaţionând pentru Saad… Saad… Saad… şi iar Saad; în minarete, unde muezinii urcaseră pentru a aduce slavă şi pentru a se ruga; în zeci de căruţe, pe care stăteau sute de femei cu *mila'ele* strânse pe corp, dansând şi intonând cântece patriotice… Peste tot oameni – oameni ovaţionând, pământul s-a ascuns, zidurile au dispărut şi pretutindeni se ridică aclamaţii pentru Saad; văzduhul pare să se fi schimbat într-un disc uriaş care repetă numele lui la nesfârşit. Peste marea de capete se răspândi vestea că englezii îşi strâng taberele de la intersecţii şi se pregătesc să se retragă în El-Abbasiyya şi entuziasmul se transformă în delir. Domnul Ahmad nu mai văzuse până atunci un tablou ca acesta. Îşi plimba ochii scânteietori, în vreme ce inima îi zvâcnea să-i sară din piept şi repeta, în gând, împreună cu femeile care dansau: „O, Husayn, o, Husayn, s-au cărat! "

Prăvăliile dau sirop şi au arborat drapele, îi şopti Gamil el-Hamzawi la ureche.

— Fă şi tu la fel— ba chiar mai mult! îi răspunse el înflăcărat. Vreau să-ţi văd priceperea! Apoi, cu glasul tremurat: Agaţă portretul lui Saad deasupra *basmalei.*

— Portretul se vede şi de aici de unde este. N-ar fi mai bine să mai zăbovim oleacă, până ce ne dumirim cum stau lucrurile exact? îl întrebă Gamil el-Hamzawi prevenitor, uitându-se la el şovăitor.

— Primejdia s-a dus pentru totdeauna… Nu vezi că demonstraţiile trec pe sub nasul englezilor şi ei nu fac nicio mişcare? Fii încrezător şi agaţă portretul!

Primejdia s-a dus, nu-i aşa? Saad este slobod şi probabil că acum se află în drum spre Europa! Nu ne mai desparte de independenţă decât un pas ori poate doar o vorbă. Demonstraţii cu chiote de bucurie în locul demonstraţiilor întâmpinate cu plumbi. Cei care am rămas în viaţă suntem fericiţi… Am trecut prin foc şi am ieşit teferi. Allah fie milostiv cu martirii! Fahmi a scăpat de la o moarte sigură. Slavă lui Allah că a scăpat! Da, Fahmi a scăpat! Ce mai aştepţi? Roagă-te Domnului tău Allah! Când familia se întâlni, seara, toţi erau răguşiţi de cât ovaţionaseră. În ochi, pe buze, în mişcările lor şi din vorbele lor se putea citi că toţi erau fericiţi. Chiar şi Amina îşi simţea inima uşoară şi se veselea, alături de copii, bucurându-se de revenirea păcii şi eliberarea lui Saad.

— Printre zăbrelele de la balcon am văzut ceva de care nu s-a mai auzit până acum. A venit ziua judecăţii de apoi şi a fost adusă balanţa? Femeile astea şi-au ieşit din minţi? Aud şi acum ecoul cuvintelor repetate de ele: „O, Husayn… O, Husayn, s-au cărat!”.

— Un mod de a-ţi lua adio de la englezi, care s-au cărat, aşa cum de la un musafir nepoftit îţi iei

rămas-bun spărgând o oală în urma lui, zise Yasin râzând, în vreme ce mângâia părul lui Kamal.

Kamal se uita la el fără să scoată un cuvânt, iar Amina întrebă din nou, nevenindu-i să creadă:

— Într-adevăr s-a milostivit Allah de noi?

— Fără îndoială! îi răspunse Yasin. Apoi, adresându-se lui Fahmi: Tu ce zici?

— Dacă englezii n-ar fi acceptat cererile noastre, nu l-ar fi pus pe Saad în libertate, răspunse Fahmi, bucurându-se ca un copil. O să plece în Europa şi o să ne aducă independenţa. Toţi cred aşa… Dar oricum o să stea lucrurile, ziua de 7 aprilie 1919 va fi simbolul izbânzii revoluţiei.

— Ce zi sublimă! exclamă Yasin. Funcţionarii au participat la demonstraţie în mod public. Nu credeam că o să fiu în stare să merg atâta pe jos şi să strig tot timpul în gura mare.

— Aş fi vrut să te văd strigând entuziasmat, zise Fahmi râzând. Yasin demonstrând şi strigând lozinci! Un tablou unic!

O zi splendidă, într-adevăr! Torentul l-a smuls şi l-a purtat pe valurile sale furioase ca pe o frunză uscată, aruncându-l în toate direcţiile. Aproape că nici nu-i vine să creadă că şi-a revenit şi că s-a retras din nou în turnul său de observaţie, să privească la evenimente prin lunetă, în linişte şi nepăsare! După remarca lui Fahmi, îşi reaminti cum fusese prins de torentul demonstraţiei şi zise, minunându-se:

— Când suntem printre oameni, uităm de noi şi devenim alţii.

— Te-ai entuziasmat cu adevărat? îl întrebă Fahmi cu un interes deosebit.

— Am ovaţionat pentru Saad până când am simţit că pur şi simplu nu mai am glas. O dată sau de două ori mi s-au umplut ochii de lacrimi.

— Dar cum de-ai ajuns tu în valul demonstraţiei?

— Eram la şcoală când am auzit că Saad a fost pus în libertate şi m-am bucurat din tot

sufletul. Aş fi putut să reacţionez altfel? Şi aşa, tam-nisam, profesorii au propus să ne alăturăm şi noi demonstranţilor. N-aveam chef de-aşa ceva şi am stat şi m-am gândit cum aş putea s-o şterg acasă mai repede. Dar n-am avut încotro şi am pornit cu ei, aşteptând un prilej favorabil ca să mă fofilez. Ce s-a întâmplat pe urmă? M-am trezit într-o mare agitată, electrizată de entuziasm şi am uitat de mine. M-am lăsat prins de şuvoi şi am mers înainte, plin de înflăcărare – crede-mă! – şi de speranţă.

— Nemaipomenit! exclamă Fahmi, clătinând din cap.

— Credeai că eu nu sunt patriot? îl întrebă Yasin, râzând în gura mare. Chestiunea e că nu-mi plac vacarmul şi violenţa şi nu găsesc nicio incompatibilitate în a împăca iubirea de patrie cu dragostea de linişte.

— Şi dacă cele două nu se pot împăca totuşi?

— Pun mai presus dragostea de linişte şi pielea mea, răspunse zâmbind, fără să ezite nicio clipă. În primul rând, pielea mea. Ce, crezi că patria nu poate să fie fericită dacă nu înghite şi viaţa mea? Allah să ne ajute! Eu nu-mi risc viaţa, dar îmi voi iubi patria atâta timp cât voi fi în viaţă.

— Asta zic şi eu înţelepciune! se amestecă Amina. Apoi, uitându-se spre Fahmi: Domnul meu are altă părere?

— Nu, bineînţeles! zise Fahmi liniştit. Asta este adevărata înţelepciune, cum bine ai zis.

Kamal nu vru să rămână în afara discuţiei, mai ales că era convins că a jucat şi el un rol important în ziua aceea.

— Şi noi am făcut grevă, zise el, dar directorul a spus că suntem încă mici şi dacă ieşim în stradă o să ne calce lumea în picioare. Ne-a îngăduit să demonstrăm în curtea şcolii şi atunci ne-am adunat şi am început să strigăm, începu să strige în gura mare: Trăiască Saad! Şi-am tot strigat aşa şi pe urmă nu ne-am mai întors în clasă,

pentru că învăţătorii plecaseră de la şcoală împreună cu demonstranţii.

— Dar prietenii tăi s-au cărat? îl înţepă Yasin, uitându-se la el ironic.

— La dracu'…

Vorbele îi scăpară fără voia lui, căci ele nu exprimau câtuşi de puţin sentimentele sale, dar pe de o parte socoti că aşa cere situaţia, iar pe de altă parte vru să-şi ascundă cu ele înfrângerea în faţa ironiei lui Yasin. Era destul de încurcat; întorcându-se de la şcoală s-a oprit unde fusese tabăra şi s-a uitat în toate direcţiile, într-o tăcere tristă, cu ochii înlăcrimaţi. Va trece mult timp până să uite ceaiul luat pe trotuarul căii Bayna el-Qasrein, succesul cântecelor lui, prietenia cu soldaţii, îndeosebi cu Jolyon, prietenia cu aceşti domni, situaţi de imaginaţia lui deasupra celorlalţi oameni.

— Saad Paşa este un bărbat norocos! reluă Amina discuţia. Toată lumea îi rosteşte numele şi-l ovaţionează. Nici chiar Efendi n-a fost atât de aplaudat la vremea lui. Un bărbat credincios, fără îndoială, căci Allah nu-i ajută decât pe credincioşi să izbândească. L-a ajutat să-i răzbească pe englezi, care l-au bătut şi pe Zeppelin. Ce altă victorie mai mare ar putea să existe? Bărbatul ăsta s-a născut în noaptea predestinării.[130]

— Îl iubeşti? o întrebă Fahmi zâmbind.

— Îl iubesc, de vreme ce şi tu îl iubeşti…

Fahmi îşi desfăcu pumnii şi ridică din sprâncene dezaprobator.

— Asta nu înseamnă nimic, zise el.

— De fiecare dată când aflam o veste tristă, simţeam că mi se strânge inima de durere, zise ea oftând, vădit încurcată. „S-ar fi întâmplat asta dacă nu s-ar fi ridicat Saad?", mă întrebam în sinea mea. Dar atunci când toată lumea iubeşte un bărbat, înseamnă că şi Allah ţine cu el. Îmi pare tare rău pentru cei care au murit, continuă ea, suspinând şi mai tare de data aceasta. Câte mame

nu s-or fi topind acum de plâns? Pentru câte mame bucuria de astăzi n-a făcut decât să le sporească durerea?

— O mamă care-şi iubeşte cu adevărat patria chiuie de bucurie pentru martiriul fiului ei… zise Fahmi, făcându-i semn cu coada ochiului lui Yasin.

— Doamne, te iau de martor împotriva vorbelor rostite de fiul meu! strigă ea, vârându-şi degetele în urechi. O mamă care să chiuie la moartea fiului ei? Unde? Pe pământul ăsta? Nici chiar sub pământ. În lumea diavolilor nu se poate întâmpla aşa ceva.

Fahmi izbucni în hohote şi rămase un timp pe gânduri. Apoi râse radios:

— Mamă! Am să-ţi spun un secret foarte mare. Acum a venit timpul să fie spus. Să ştii că eu am participat la demonstraţii şi am stat faţă-n faţă cu moartea.

Se uită spre el cu o expresie gravă, nevenindu-i să-l creadă. Apoi, cu un zâmbet stins pe buze:

— Tu? Imposibil! Tu eşti carne din carnea mea şi sânge din sângele meu. Eşti inimă din inima mea… Tu nu poţi fi ca ceilalţi.

— Jur pe Allah cel mare! zise el răspicat, zâmbindu-i.

Zâmbetul ei dispăru cu totul, se holbă cuprinsă de consternare. Se uită când la el, când la Yasin, care – la rândul lui – privea spre fratele său fără să-i vină să creadă.

— Doamne, cum să-mi cred urechilor? bâigui ea, înghiţind în sec. Apoi, clătină din cap descumpănită şi întrebă din nou: Tu?

Se aşteptase să fie surprinsă de ştirea asta, dar nu într-atât, având în vedere că primejdia trecuse.

— E o istorie care a trecut de-acum, se grăbi el s-o liniştească. N-are rost să-ţi mai faci griji.

— Sst! Tu n-o iubeşti pe mama ta! încercă ea să-l oprească, mâhnită. Allah fie îngăduitor cu tine!

Fahmi râdea puţin încurcat.

— Ţi-aduci aminte când au tras în lume şi când m-am adăpostit eu în dugheana cu *basbusa*? o întrebă Kamal pe mamă-sa, zâmbind şiret. L-am văzut când mă întorceam pe strada pustie, dar mi-a atras atenţia să nu suflu o vorbă. Apoi, uitându-se la Fahmi şi rugându-l cu nostalgie în glas: Povesteşte-ne, *si* Fahmi, cum au fost demonstraţiile. Şi cum v-aţi luptat, piept la piept, cu ei? Şi cum au căzut morţii? Tu n-ai tras niciodată?

— Astea sunt lucruri care au trecut, se amestecă şi Yasin în vorbă. Mulţumeşte-i lui Allah că a scăpat! i se adresă mamei după aceea. E mai nimerit decât să-ţi faci griji.

— Tu ştiai? îl întrebă ea cu asprime.

— Nu! Jur pe mormântul mamei! îi răspunse el fără şovăială. Şi pe religia mea, şi pe credinţa mea, şi pe Domnul meu! adăugă el. Apoi se ridică de pe locul unde stătea, se mută alături de ea, îi puse mâna pe umăr şi zise cu blândeţe: Ai stat liniştită când s-ar fi cuvenit să te agiţi, şi te agiţi acum, când nu mai este cazul. Slăveşte-l mai bine pe Allah cel unic! Primejdia s-a dus şi acum e pace. Fahmi este aici, dinaintea ta. Apoi, râzând: Începând de mâine, o să batem oraşul Cairo în lung şi-n lat, zi şi noapte, fără să ne mai pese de nimic.

— Mamă, eu te-aş ruga să nu ne tulburi bucuria cu mâhnirea ta, care nu mai are niciun rost, îi zise Fahmi grav.

Oftă. Deschise gura, vrând să mai adauge ceva, dar îşi muşcă buzele şi se răzgândi. Schiţă un zâmbet palid, vrând parcă să-i arate că a răspuns dorinţei lui. Apoi îşi lăsă faţa-n jos, Pentru a-şi ascunde ochii plini de lacrimi.

70

În noaptea aceea, Fahmi se decise să se împace cu tatăl său, indiferent cât de scump l-ar costa, iar în dimineaţa zilei următoare trecu la punerea hotărârii în aplicare. Nu nutrise niciun resentiment faţă de tatăl său în tot răstimpul nesupunerii, dar gândul că a comis un păcat n-a dat pace nicio clipă inimii lui smerite şi devotate. Este adevărat că stăpânul l-a ameninţat cu vorba, dar nu este mai puţin adevărat că el a ieşit de nenumărate ori din voia lui. În plus, în ziua când l-a chemat la el în cameră, a refuzat să jure şi i-a declarat, nu prin cuvinte, ci prin lacrimi, că va rămâne mai departe la părerea lui şi va continua să nu-i respecte dorinţa. Aşa ajunsese, în ciuda intenţiilor sale bune, să fie socotit un nesupus – situaţie care devenise acum insuportabilă. Nu încercase până în clipa aceea să se împace cu el de teamă să nu zgândăre o rană care n-ar mai fi reuşit după aceea să se cicatrizeze, fiind sigur că stăpânul i-ar fi cerut din nou să jure şi el ar fi fost nevoit să-l refuze iarăşi, ceea ce echivala de fapt cu o reconfirmare a nesupunerii. Lucrurile stau astăzi altfel decât ieri. Întreaga patrie sărbătoreşte, beată de fericire, triumful. Vălul acesta de neîncredere, care s-a aşternut între el şi tatăl lui, trebuie să dispară. Trebuie să ceară iertare şi să o dobândească, să se împace şi apoi să guste fericirea adevărată, nemistificată. Intră în dormitorul tatălui cam cu un sfert de oră înainte de micul dejun. Îl găsi, strângându-şi covoraşul de rugăciune, în timp ce murmura ultimele versete. Bărbatul băgă de seamă că intră, dar îşi văzu mai departe de treabă, ca şi când nici nu l-ar fi observat, se îndreptă spre canapea şi se aşeză. Abia atunci îl lăsă pe Fahmi să înţeleagă că-l vedea. Tânărul se oprise lângă uşă, stânjenit şi sfios. Îi aruncă o privire rece, întrebându-l parcă cine este şi pentru ce a venit. Fahmi îşi învinse stânjeneala, se apropie de tatăl său, îi luă mâna şi i-o sărută cu respect nemăsurat.

— Bună dimineaţa, tată! zise el mai mult în şoaptă, după câteva clipe de tăcere.

Continuă să privească la el, fără să scoată o vorbă; parcă nici n-ar fi auzit salutul. Tânărul lăsă ochii în jos încurcat şi bâigui, pe un ton care trăda deznădejdea:

— Îmi pare rău…

Tăcere în continuare.

— Îmi pare foarte rău… N-am mai gustat liniştea de…

Îşi dădu seama că riscă să aducă în discuţie lucruri pe care dorea din toată inima să le evite şi se opri la timp.

— Şi ce vrei? îl întrebă stăpânul cu asprime şi nemulţumire în glas.

Se bucură că a reuşit să-l smulgă din muţenia lui. Oftă satisfăcut, ca şi când nici n-ar fi observat asprimea din tonul lui, şi zise rugător:

— Aş vrea să fii mulţumit de mine…

— Piei din faţa mea! zise stăpânul aspru.

— Cum aş putea să obţin bunăvoinţa ta? întrebă Fahmi, simţind că strânsoarea disperării din jurul gâtului său a slăbit puţin.

— Bunăvoinţa mea? întrebă stăpânul, trecând brusc la un ton ironic. Dar ce… ai făcut ceva care să mă supere?

Se bucură şi de ironia lui, chiar mai mult decât se bucurase când îl smulsese din muţenie. Ştia că, în cazul tatălui său, ironia este primul pas către iertare. Mânia lui se manifestă prin palme şi pumni, lovituri cu piciorul şi înjurături sau prin toate astea la un loc. Ironia este primul semn că s-a schimbat. Trebuie să profiţi de prilej şi să vorbeşti: să pledezi, aşa cum i se cuvine unui bărbat care mâine-poimâine va fi avocat. Asta e şansa ta! Şi se porni să pledeze.

— Faptul că am răspuns chemării patriei nu poate fi socotit revoltă împotriva voinţei dumitale. În realitate n-am făcut niciun act de patriotism. Am împărţit nişte manifeste printre prieteni. Ce

înseamnă împrăştierea de manifeste printre prieteni? Nimic, pe lângă faptele celor care şi-au dat viaţa! Am înţeles din vorbele dumitale că te temi pentru viaţa mea, nu că m-ai condamnat pentru că vreau să fiu un adevărat patriot. N-am făcut decât să mă achit de o îndatorire şi sunt convins că nu am nesocotit întru nimic voinţa ta… Şi altele… Şi altele… Allah mi-e martor că nu mi-a trecut niciodată prin cap să nu dau ascultare poruncilor tale.

— Vorbe goale! rămase stăpânul la fel de neînduplecat. Acum vrei să pari ascultător pentru că nu mai ai niciun motiv să fii altfel. De ce n-ai umblat ca să obţii bunăvoinţa mea până astăzi?

— Toată lumea era îngrijorată şi preocupată de sângele care a curs. Am fost şi eu preocupat, din cauza necazurilor, răspunse Fahmi trist.

— Şi n-ai putut să ceri bunăvoinţa mea din cauză că ai fost preocupat?

— Mi-am pierdut capul şi am uitat cu totul de mine... zise el cu insufleţire. N-aş putea să trăiesc, dacă nu te-aş şti mulţumit... continuă apoi, cu glasul mai scăzut.

Stăpânul se încruntă, dar nu de mânie — aşa cum voia să pară —, ci pentru a-şi ascunde emoţia stârnită de cuvintele tânărului în sufletul său. Aşa trebuie să fie vorbele, căci altfel nu au rost! Se pricepe într-adevăr să pledeze... Asta-i elocinţa adevărată, nu-i aşa?... O să le spun şi prietenilor mei, diseară, vorbele lui ca să văd ce efect au în sufletele lor... Ce-o să spună, oare? Băiatul este aidoma tatălui său... Aşa trebuie să spună! Odată au zis că dacă aş fi studiat, aş fi putut să ajung un avocat neîntrecut... Eu sunt neîntrecut şi fără carte... şi fără să fiu avocat... Şi conversaţia obişnuită dezvăluie darul elocvenţei, nu numai avocatura... Câţi avocaţi şi înalţi funcţionari nu se fac mici în scaunele lor dinaintea mea?! Nici chiar Fahmi n-o să fie în stare să se ridice la poziţia mea vreodată... O să spună toţi, râzând, că îmi seamănă

leit... Refuzul lui de a jura continuă însă să-mi sângereze inima... Dar nu e un motiv de mândrie pentru mine faptul că el a luat parte la revoluţie... chiar dacă a făcut-o numai de la distanţă?... Ce bine-ar fi fost să fi participat la marile evenimente, dacă tot i-a fost dat să trăiască până astăzi... O să spun, de-acum încolo, că s-a aflat tot timpul în focul revoluţiei... Ce, credeţi că el s-a mulţumit doar să răspândească manifeste, aşa cum mi-a spus mie? Fiul de câine s-a aruncat în torentul de sânge... Domnule Ahmad, se cuvine să recunoaştem patriotismul şi curajul fiului dumitale... N-am vrut... n-am vrut să-ţi spunem asta în timpul primejdiei, dar acum, că e pace, nu trebuie să ne mai sfiim s-o recunoaştem... Vrei să spui că tu n-ai fi patriot? Da' ce, nu te-au lăudat oamenii care au umblat ca să strângă bani pentru *Wafd*... pentru Delegaţie?... Zău că dacă aş fi fost tânăr, aş fi făcut la fel ca fiul tău... Bine, dar el nu mi-a dat ascultare... Nu ţi-a ascultat limba, dar ţi-a ascultat inima!... Acum ce mai pot face? Inima mea ar vrea să-l ierte, dar mă tem să nu creadă că e un lucru de nimic dacă trec atât de uşor peste împotrivirea lui.

— N-o sa pot uita niciodată că nu mi-ai dat ascultare... Ţi-ai închipuit că pledoaria asta a ta goală, cu care m-ai luat de dimineaţă, pe nemâncate, o să mă impresioneze?

Fahmi ar fi vrut să mai zică ceva, dar în clipa aceea intră mamă-sa, anunţând:

— Masa e gata, stăpâne...

Prezenţa lui Fahmi acolo o surprinse. Îşi plimbă ochii de la unul la celălalt şi zăbovi puţin, în speranţa să prindă ceva din discuţie, dar tăcerea pe care se temea că a provocat-o venirea ei o obligă să iasă. Stăpânul se ridică să meargă în sufragerie. Fahmi se trase la o parte, cu inima frântă de durere. Tatăl băgă de seamă; ezită câteva clipe, apoi zise, ceva mai îmbufnat:

— Vreau ca în viitor, când o să mai stai de vorbă cu mine, să nu mai insişti în prostia ta...

Apoi ieşi, iar tânărul îl urmă, radiind de recunoştinţa. Când trecu prin salon, îl auzi, continuând pe un ton ironic:

— Crezi cumva că datorită ţie l-au eliberat pe Saad?...

Fahmi părăsi casa fericit şi se opri direct la Al-Azhar, unde se întâlni cu colegii săi, membri ai Comitetului Superior al Studenţilor, întrunit pentru a discuta chestiunea organizării marilor demonstraţii paşnice, la care trebuie să ia parte reprezentanţi din toate păturile naţiunii, pentru a da expresie entuziasmului popular. Întâlnirea dură destul de mult, apoi participanţii se despărţiră, pornind fiecare în direcţia lui. Fahmi primise sarcina să-i organizeze pe elevii şcolilor secundare şi se îndreptă spre piaţa gării, unde fusese stabilit locul de întâlnire. Chiar dacă în comparaţie eu alţii el avea de îndeplinit roluri secundare, se străduia să facă totul cu grijă, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai frumos pe care l-ar fi făcut în viaţa sa, cu toate că înlăuntrul său era convins că este mult mai prejos decât colegii săi, şi asta îl stingherea foarte tare. Într-adevăr, el a fost prezent la toate chemările Comitetului şi a luat parte la toate demonstraţiile, dar la ivirea camioanelor încărcate cu soldaţi şi mai ales când se trăgea şi cădeau victime, simţea că se pierde cu firea... Odată, s-a trezit într-o cafenea, tremurând, altă dată o luat-o la fugă şi a nimerit în cimitirul vecinilor... Unde este el, în comparaţie cu tânărul care purtase drapelul în timpul demonstraţiei de la Bulaq sau al măcelului de la Bulaq, cum i s-a spus după aceea, când a căzut, ţinând strâns drapelul, strigând cât îI ţinea gura, în fruntea mulţimii?... Sau unde este el în comparaţie eu semenii acestui martir, care au alergat la drapel pentru a-I ridica şi au căzut peste el, împodobindu-şi piepturile cu urmele Iăsate de gloanţe?... Unde este el, în comparaţie cu martirul

care a smuls mitraliera din mâinile soldaţilor, în faţă la AI-Azhar? Unde este el, în comparaţie cu aceştia şi cu alţii ca ei, despre ale căror fapte de eroism se vorbeşte pretutindeni? Faptele lor i se păreau sublime. Câteodată, auzea un imbold lăuntric spre cutezanţă şi dârzenie, dându-i pilda eroilor, dar în momentele hotărâtoare simţea că nervii îl părăsesc, şi când valul încleştării se retrăgea, se trezea în spatele mulţimii, în cazul că nu reuşea să se ascundă ori să fugă. Apoi revenea hotărârea de a se dărui cu trup şi suflet luptei, încercând să se consoleze cu gândul că chiar dacă nu se distinsese prin fapte de bravură, oricum el nu ezitase să se arunce în flăcări. În drum spre piaţa gării urmări străzile şi vehiculele. Toată lumea mergea în aceeaşi direcţie: elevi şi studenţi, muncitori, funcţionari, cetăţeni obişnuiţi. În vehicule sau pe jos, toţi erau liniştiţi şi nu-şi făceau niciun fel de griji, ştiind că merg la o demonstraţie paşnică, îngăduită de autorităţi. Era şi el la fel ca toţi ceilalţi, nu ca mai înainte, când se îndrepta spre locul demonstraţiei cu sufletul zbuciumat, cu inima tremurând, de fiecare dată când în faţa ochilor i se ivea spectrul morţii. S-a dus vremea aceea... Acum, poate merge liniştit şi surâzător. Lupta s-a terminat... A ieşit teafăr din ea, fără să se fi ales cu ceva... Să se fi ales cu ceva? Ar fi vrut să fi păţit şi el ceva: să fi stat la închisoare, să fi fost bătut, să fi primit o rană mai uşoară... Aşa cum au păţit atâtea mii de bărbaţi!... Nici ca elev silitor nu i-a fost dat să primească nicio diplomă... Tăgăduieşti că îţi pare bine că ai scăpat teafăr? Ai fi vrut să fii martir? În niciun caz! Ai fi vrut să te numeri printre răniţii care au scăpat cu viaţă? Cam aşa ceva! Ai fi putut... De ce ai dat bir cu fugiţii? Puteai să primeşti o rană uşoară sau să fii închis pentru un timp... Ţie nu-ţi displace că ai scăpat întreg, dar ţi-ar fi convenit să fi avut o uşoară rană, care să nu fi schimbat cu nimic acest sfârşit frumos... Dacă o să mai lupt altădată, va trebui să

cunosc şi necunoscutul... Mă duc la această demonstraţie paşnică şi am inima liniştită, dar nu am conştiinţa împăcată... Ajunse în piaţa pe la ora unu, cam cu două ceasuri înainte de începerea demonstraţiei. Se postă la intrarea în gară, aşa cum se stabilise. În piaţă nu erau la ora aceea decât supraveghetorii şi câteva grupuri mici de oameni din diverse pături, risipite ici şi colo. Vremea era potrivită, dar soarele de aprilie vărsa văpăi peste cei care nu se fereau de razele lui. Nu aşteptă prea mult şi coloanele începură să se reverse în piaţă, venind din toate direcţiile. Fiecare grup se îndrepta spre drapelul cunoscut. Fahmi se apucă de treaba încredinţată lui, cu plăcere şi cu mândrie, cu toate că i se părea foarte simplă. N-avea altceva de făcut decât să aranjeze pe elevi în spatele drapelelor şcolilor, dar era foarte fălos, mai ales că avea de-a face cu elevi chiar mai mari decât el. Cei nouăsprezece ani ai lui erau mai nimic în mulţimea elevilor, căci unii împliniseră douăzeci şi doi sau chiar douăzeci şi patru şi purtau mustăţi răsucite. Văzu ochi privindu-l cu interes şi buze şoptindu-i numele, însoţit de calitatea pe care o avea: Fahmi Abd al-Gawad — delegat al Comitetului Superior. Asta îi mişca inima, dar strângea buzele, ca să nu zâmbească, de ruşine sau de tulburare, căci asta nu s-ar fi potrivit deloc cu sarcina pe care o avea. Trebuie să păstreze o ţinută pe măsura funcţiei de delegat al Comitetului Superior, să fie sobru, chiar drastic, aşa cum se cuvine tinerilor din primul eşalon, pentru ca cei care se uită la el să-şi închipuie că în spatele lui se află fapte de eroism şi de luptă. Aceste fapte fantastice, pe care nu le-a putut săvârşi şi în realitate, să se plăsmuiască cel puţin în imaginaţia lor. Nu se va sfii să le stârnească imaginaţia, chiar dacă adevărul gol îi torturează inima. Un difuzor de manifeste şi un biet soldat din ariergardă!... Asta este el şi nimic mai mult! Astăzi i s-a încredinţat o sarcină deosebită — organizarea elevilor. Ceilalţi ce părere

or fi având despre activitatea lui? Îl respectă foarte mult. N-a fost întrunire la care să nu-şi fi exprimat şi el părerea. Dar cu talentul retoric cum stai? Nu e nevoie să fii orator, nu-i aşa? Poţi să fii om mare şi fără să fii orator, dar nenorocirea o să fie în ziua când va trebui să reprezinţi Comitetul Superior în faţa conducătorului şi o să-i vezi pe oratori, vorbind care mai de care mai frumos, iar tu o să taci din gură. Nuu... n-am să tac! Am să vorbesc... Am să-mi dau frâu liber inimii, indiferent cum o să vorbesc... Dar când o să te afli faţă-n faţă cu Saad? Când o să-l vezi de aproape şi o să te saturi privindu-l? Simt cum îmi bate inima şi ochii stau să-mi lăcrimeze... O să fie o zi mare — tot Egiptul va ieşi să-l salute...ziua asta nu este, în comparaţie cu aceea decât o picătură într-o mare... Doamne!... Piaţa s-a umplut... Şi străzi care dau în ea!... Abbas... Nubar... El-Figala... N-am văzut o demonstraţie atât de mare,.. O sută de mii! Tarbuşe şi turbane... Tarbuşe şi turbane... Studenţi şi elevi. Muncitori şi funcţionari... Şeihi şi preoţi... Cadii... Cine şi-ar fi putut închipui aşa ceva? Nici nu le pasă de dogoarea soarelui... Ăsta e Egiptul!... De ce nu l-am invitat şi pe tata? A avut dreptate Yasin... În mijlocul mulţimii, uiţi de tine... Treci dincolo de tine... Unde sunt acum grijile mele personale?... Nu-mi mai pasă de nimic! Ce tare îmi bate inima!...O să le povestesc despre demonstraţia asta atât la noapte, cât şi în zilele următoare... Oare mama o fi tremurând iarăşi pentru mine?... Un tablou splendid, în faţa căruia inimile se simt mici şi umile!... Aş vrea să citesc pe feţele diavolilor efectul... Cazărmile lor dau chiar spre piaţă... Iată drapelul blestemat fâlfâind... La ferestre se zăresc capete... Ce şi-or fi şoptind unii altora?... Santinela e ca o statuie... Nu vede nimic... Mitralierele voastre nu vor înfrânge revoluţia, să ştiţi asta... În curând o să-l vedeţi şi pe Saad, aici, în piaţă, întorcându-se victorios... L-aţi alungat cu forţa, iar noi o să-l aducem înapoi în triumf... O să vedeţi...

O s-o vedeţi chiar înainte de plecarea voastră... Cortegiul uriaş a început să se mişte; valurile lui se avântă unul după altul, repetând lozinci patriotice... Egiptul tot se adunase în această mulţime... părea un singur om... repeta o singură lozincă... Se formă o coloană imensă... I se părea că primii demonstranţi vor ajunge la palatul Abidin şi el tot nu se va fi urnit de la gară cu grupul pe care-l conduce... Primele coloane trecură fără să le întâmpine nicio rafală de mitralieră. Nici gloanţe de o parte, nici pietre de partea cealaltă. Zâmbi. Grupul din faţa lui porni. Se întoarse cu faţa spre coloana lui şi se ridică pe vârful picioarelor. Ridică mâinile şi prin rânduri se transmise freamătul pregătirii. Apoi strigă din răsputeri şi porni cu spatele înainte, pentru a putea să vadă rândurile. Continuă aşa, adresându-le comenzi şi strigând, până când intrară în strada Nubor, unde se pregătiră pentru a începe să strige lozinci. Se întoarse şi îşi întinse gâtul, incercând să vadă unde au ajuns primele rânduri, dar fără folos, căci nu mai putea fi zărit capul coloanei. Trotuarele, ferestrele, balcoanele şi terasele se umpluseră de lumea curioasă, care începu sa repete lozincile. Miile de oameni adunaţi în jurul coloanei demonstranţilor, pe ambele laturi ale străzii, păreau ca un scut prin care plumbii nu vor putea să treacă. Forţele poliţiei, istovite de atacurile din zilele trecute, primiseră dispoziţia să asigure ordinea. Ce ar putea să dovedească mai clar victoria revoluţiei decât tabloul acestor bărbaţi în uniformă, care se mişcă încolo şi încoace pe cai, ca şi când ar fi fost însărcinaţi să apere şi să slujească demonstraţia?... Iată-l chiar pe şeful poliţiei!... Nu e ăsta Rusul Bek? Ba el este! Îl ştie foarte bine... Iar celălalt e locţiitorul lui... Merge în buiestru, în spatele lui, privind împietrit şi ostentativ spre orizont, ca şi când ar protesta în tăcere împotriva păcii care domneşte peste coloane... Cum îl cheamă?... Ar putea să uite numele acesta care i-a

răsunat în urechi tot timpul în zilele sângeroase? Începe cu j, nu-i aşa? *Ja… ju… ji…* Nu-i vine în minte acum… Jolyon? Of, cum i s-a înfipt numele ăsta în inimă! Veni peste el ca un val de ţărână şi îi stinse tot elanul. Cum ar mai putea să răspundă chemării entuziasmului şi victoriei când inima sa e moartă? O inimă moartă! Acum câteva clipe mai era încă vie! Nu trebuie să te laşi copleşit de tristeţe! Rămâi cu inima alături de demonstraţie! Nu ţi-ai promis să uiţi? Ba chiar ai şi uitat! Maryam! Cine este ea? Povestea aceea de demult? Noi trăim pentru viitor, nu pentru trecut! Jees… *Mister* Jees… *mister* Jees… Aşa îl cheamă pe locţiitorul comandantului poliţiei – blestemat fie! Întoarce-te mai bine din nou la lozinci, ca să scuturi ţărâna asta căzută pe neaşteptate peste tine! Coloana lui ajunse aproape de parcul El-Azbakiyya. Deasupra steagurilor se ridicau siluetele pomilor semeţi, iar ceva mai în faţă, Piaţa Operei părea o mare de capete crescute dintr-un singur trup, care se întindea, nesfârşit, în lung şi-n lat. Striga cu înflăcărare, iar mulţimea relua lozincile lui într-un glas ce umplea văzduhul ca bubuitul unui tunet. Când ajunseră în dreptul zidului, se auzi o detunătură, ca din senin, şi simţi că i se stinge glasul. Privi în jur nedumerit. Un zgomot cunoscut – îi izbise de nenumărate ori urechile şi îi auzise noapte de noapte ecoul repetat. Dar nu s-a putut obişnui cu el şi, cum îl auzea răsunând, simţea că-i piere răsuflarea şi i se opreşte inima.

— Gloanţe?

— Nu se poate! Doar au îngăduit organizarea demonstraţiei…

— Dar ai uitat că ei sunt cu două feţe?

— Nu văd soldaţi!

— Parcul El-Azbakiyya e înţesat… o tabără imensă…

— Poate că a explodat un cauciuc de maşină…

— Cine ştie?!

Ciuli urechile, ascultând la ce se discută în jur, dar nu reuşi să se liniştească. După câteva clipe, răsună o nouă detunătură. Aah! Acum nu mai are nicio îndoială. Un glonţ, la fel ca cel dinainte. Unde s-o fi oprit oare? Nu e zi de pace? Printre demonstranţi se răspândi un freamăt care se propagă, venind din faţă, ca un val greu, împins spre mal de un vapor ce brăzdează mijlocul fluviului. Apoi miile de oameni începură să se împingă înapoi şi să se împrăştie în toate direcţiile, iar în văzduh se ridicară strigăte de furie şi de groază. În câteva clipe, rândurile ordonate se amestecară şi edificiul construit cu grijă se prăbuşi. Se auziră câteva împuşcături succesive şi strigătele de mânie continuară să se ridice, amestecându-se cu gemete de durere. Marea de lume începu să clocotească şi valurile năvăliră spre ieşirile din piaţă, târând totul în cale. Fugi! Trebuie să fugi! Dacă nu te-au ucis gloanţele, o să mori călcat în picioare. Îi veni în minte să fugă, să se retragă sau cel puţin să părăsească locul acela, dar nu făcu nimic din toate astea. De ce mai stai, când toată lumea s-a împrăştiat? Tu nu vezi ce se întâmplă? Fugi! Îşi târî picioarele încet, fără nicio vlagă. Ce larmă! Dar ce s-a auzit? Nu-ţi mai aduci aminte? Ce repede uiţi! Ce vrei? Vrei să strigi? Ce lozincă? Sau doar o comandă? Cine? Ce? Înlăuntrul tău ceva vrea să… Auzi? Vezi? Dar unde?Nimic… nimic… Pretutindeni întuneric… beznă… Se repetă cu regularitate o mişcare plăcută… parcă ar fi tic-tacul inimii! Şi odată cu ea, se aud parcă nişte şoapte. Poarta parcului… Nu-i aşa? O mişcare ondulată… care curge… Se topeşte încet-încet… Pomul semeţ dansează lin… Cerul… Cerul? Înalt… nesfârşit… Nimic altceva! Doar cerul… Liniştit… zâmbitor… Din el se prelinge pace…

71

Domnul Ahmad Abd el-Gawad auzi zgomot de paşi la intrarea în dugheană. Ridică ochii şi văzu trei tineri, înaintând spre el gravi. Se opriră lângă birou şi salutară:

— *Es-Salamu alaykum!* Şi îndurarea lui Allah!

— *Wa alaykum es-salam*!1 Şi îndurarea lui Allah şi binecuvântarea lui! zise stăpânul cu obişnuita sa amabilitate, ridicându-se în picioare. Poftiţi! îi invită el, făcând semn cu mâinile spre scaune.

Îi mulţumiră, fără să răspundă invitaţiei lui.

— Dumneavoastră sunteţi domnul Abd el-Gawad? îl întrebă cel din mijloc.

Ce-or fi vrând oare? Să cumpere ceva? Exclus! Mersul lor în cadenţă nu are nimic comun cu târguielile! Nu are nimic comun cu târguielile nici tonul solemn. Pe urmă, e trecut de şapte seara. Ei nu-l văd pe Gamil el-Hamzawi ridicând sacii în rafturi şi pregătindu-se să închidă? Or fi venit iar pentru niscaiva bani? Dar Saad a fost pus în libertate şi revoluţia s-a terminat. Eu sunt pregătit de petrecere acum! Credeţi că mi-am dat cu colonie pe cap şi pe faţă şi mi-am aranjat părul şi mustăţile şi mi-am pus
gubba şi caftanul ca să-mi pierd vremea cu voi? Ce doriţi? Uitându-se mai atent la cel care îl întrebase, îşi dădu seama că nu-i este necunoscut. L-a mai văzut undeva. Dar unde? Când? Ia adu-ţi aminte! Cu siguranţă, nu-l vede pentru prima oară… Aah! Da!

— Dumneata nu eşti tânărul acela amabil care a venit şi ne-a salvat când lumea s-a năpustit asupra noastră la moscheea Al-Husayn– Allah fie îndurător cu el? întrebă stăpânul, zâmbind fericit.

— Ba da! Aşa este, domnule! răspunse tânărul cu glasul coborât.

Nu m-am înşelat. Şi proştii spun că băutura slăbeşte memoria. Dar de ce s-or fi holbând aşa la mine? Ia uită-te mai atent! Privirile astea nu-mi

prevestesc nimic bun.Doamne, ajută-mi să fie bine! La Allah caut adăpost de

I *Es Salamu alaykum,* „Pace vouă!” sau „Pacea asupra voastră!”, este formula curentă de salut în ţările arabe, iar *Wa alaykum es-salam,* „Şi vouă pace!” sau „Şi asupra voastră pacea!” este răspunsul la ea. Cele două expresii au intrat şi în alte limbi ale popoarelor islamice.

Diavolul cel blestemat! Simt că mi se strânge inima. Pentru ce or fi venit? În legătură cu…

— Fahmi? Vreţi să…? Probabil că voi…

— Sarcina noastră este foarte grea, domnule, dar este o datorie, zise tânărul, cu glasul tremurat, uitându-se în pământ. Domnul nostru să te ajute să poţi suporta…

Stăpânul se aplecă brusc în faţă, sprijinindu-se de marginea biroului şi strigă:

— Să suport? Dar ce? Fahmi?

— Ne pare foarte rău că trebuie să-ţi aducem la cunoştinţă vestea morţii fratelui nostru, luptătorul Fahmi Ahmad, zise tânărul, copleşit de durere.

— Fahmi!? urlă el înspăimântat, deşi în ochi i se ivi o licărire care trăda acceptarea şi disperarea.

— A căzut la datorie, în timpul demonstraţiei de astăzi.

— S-a dus în lumea celor drepţi şi buni; ca patriot ales şi ca martir generos, adăugă cel din dreapta.

Primi cuvintele lor cu urechile asurzite de durere. Buzele i se strânseră, incapabile să mai rostească un cuvânt, iar ochii îi rătăciră în gol. Trecură câteva clipe, în care nimeni nu mai scoase un cuvânt. Chiar şi Gamil el-Hamzawi rămase încremenit sub raft, uitându-se înspăimântat spre stăpân.

— Pierderea lui ne-a îndurerat nespus, reluă primul tânăr, spărgând tăcerea. Dar n-avem încotro. Trebuie să acceptăm soarta, aşa cum ne

este dată. Cu răbdare, ca nişte buni credincioşi. Dumneata eşti credincios, domnule?

El încearcă să-ţi aline durerea. Tânărul ăsta habar nu are că într-un astfel de moment tu eşti primul care sare să-i îmbărbăteze pe alţii… Dar ce înseamnă mângâierile pentru inima zdrobită? Nimic! Cum ar putea nişte vorbe să stingă flăcările? Ia-o domol! Nu te-ai gândit şi tu la nenorocirea asta înainte ca tânărul să-ţi fi anunţat vestea? Ba da! Am văzut umbra morţii cu ochii mei… Iar acum, când ţi-am spus că el e mort, te mai îndoieşti? Sau nu ai curajul să crezi? Cum să cred că Fahmi nu mai trăieşte? Cum să crezi că Fahmi, care acum câteva ceasuri se străduia să dobândească bunăvoinţa ta, iar tu te-ai lăsat foarte greu înduplecat, că Fahmi care azi-dimineaţă a plecat teafăr, cu sufletul plin de speranţă şi bucurie, nu mai este acum în viaţă? Că s-a stins? Şi că de astăzi înainte n-o să-l mai văd nici în casă, nici în vreun alt loc de pe faţa acestui pământ? Cum o să fie casa fără el? Cum o să fiu eu, după ce el a plecat? Ce se va întâmpla cu speranţele pe care mi le-am legat de el? Altă speranţă în afară de răbdare nu mai pot avea! Răbdare?! Aah! Simţi împunsăturile ascuţite ale durerii? Asta este durerea cu adevărat! Te înşelai altădată, când spuneai că eşti îndurerat. Nu! Până astăzi n-ai cunoscut durerea! Asta este durerea cu adevărat.

— Domnule, fii tare şi acceptă voia lui Allah!

Stăpânul ridică încet capul şi zise, cu glasul stins:

— Credeam că s-a terminat cu masacrele…

— Demonstraţia de astăzi a fost o demonstraţie paşnică, admisă de autorităţi, răspunse tânărul cu o notă de furie în glas. Au luat parte la ea cei mai buni bărbaţi, de cele mai felurite ocupaţii. La început a fost linişte… Cam până când a ajuns mijlocul coloanei în dreptul parcului El-Azbakiyya. Acolo, ne-am trezit cu ei că încep să tragă aşa, din senin. Nimeni nu le-a

spus o vorbă soldaţilor englezi. Nici frumoasă, nici urâtă. Ca să nu-i provocăm, am hotărât să nu se strige nicio lozincă în limba engleză. Dar ne-am trezit că i-a apucat nebunia şi s-au pornit să tragă din spatele zidului. Adunarea a hotărât să se înmâneze un protest vehement la sediul protectoratului. Se spune că Allenby în persoană îşi va exprima regretul pentru fapta soldaţilor săi…

— Dar el nu ne va mai da înapoi viaţa celui pe care l-a ucis, zise stăpânul pe acelaşi ton stins.

— Din păcate, aşa este!

— N-a luat parte la demonstraţii mult mai primejdioase, continuă stăpânul deprimat. Asta era prima demonstraţie la care s-a dus.

Tinerii făcură feţe-feţe, uitându-se unul la altul; dar nu scoaseră un cuvânt. Stăpânul păru stingherit de tăcerea lor şi-n cele din urmă zise, oftând adânc:

— Dacă aşa a hotărât cel atotputernic… Şi unde-l găsesc acum?

— E la spitalul Qasr el-Ayni, răspunse tânărul. Apoi, văzând că stăpânul e nerăbdător să alerge acolo, îi făcu semn să rămână pe loc şi continuă: Mâine, la ora trei, o să fie condus într-un cortegiu împreună cu alţi treisprezece fraţi de-ai noştri.

— Nu pot să plec de-acasă cu cortegiul? întrebă stăpânul îndurerat.

— Va fi condus, împreună cu ceilalţi fraţi, într-un cortegiu popular, îi răspunse tânărul. Apoi rugător: Spitalul este înconjurat de poliţie acum. Trebuie să aveţi răbdare. Noi am făcut demersuri pentru ca familiile să-şi poată lua rămas-bun de la martiri înainte de a porni cortegiul. Nu s-ar cuveni ca Fahmi să fie condus de un cortegiu obişnuit, ca şi când ar fi murit acasă. Îi întinse mâna pentru a-şi lua la revedere. Răbdare, căci îndurarea este la Allah, adăugă el.

Îi strânseră mâna şi ceilalţi doi, rostind cuvinte de încurajare. Apoi ieşiră.

Îşi sprijini capul în palme şi închise ochii. Îl auzi şi pe Gamil el-Hamzawi rostind vorbe de mângâiere, dar era prea trist ca să-i dea atenţie. Nu mai putu suporta să rămână acolo şi ieşi din dugheană, păşind cu paşi rari şi grei. Trebuie să-şi revină. Nu ştie ce s-ar cuveni să facă. Ar vrea să rămână singur, dar unde? Peste câteva clipe, casa va deveni un infern. O să vină prietenii peste el şi n-o să-i dea pace să mediteze. Când va putea să cugete la nenorocirea care s-a abătut asupra lui? Când o să scape de mulţimea de lume? I se pare aşa departe clipa asta! Fără îndoială că va veni, totuşi. Asta este toată alinarea pe care şi-o poate îngădui în clipa de faţă. Da, va veni şi timpul când o să rămână singur, pentru a reflecta în linişte asupra nenorocirii. Atunci o să-şi facă un examen atotcuprinzător, în lumina trecutului şi a prezentului, şi o să vadă ce-i rămâne de făcut pentru viitor… o să rememoreze toate etapele vieţii lui Fahmi – copilăria, adolescenţa, până în floarea tinereţii. Speranţele pe care le nutrise şi amintirile triste care îi rămăseseră de la el. Şi o să îngăduie lacrimilor să se prelingă în voie, până la ultima… Într-adevăr, va avea destul timp, nu trebuie să se teamă. Numai scandalul de vineri, de la moschee, şi rugămintea lui fierbinte din dimineaţa acestei zile! Cât timp i-ar trebui să mediteze la ele, mâhnit? Cât îi vor frânge inima?! Câte lacrimi va trebui să verse?! Nu e cazul să se teamă, va avea destul timp. Ridică încet capul împovărat de gânduri şi ochii săi înneguraţi zăriră ferestrele cu grilaj ale casei. Pentru prima oară îi veni în minte Amina şi avu senzaţia că i se taie picioarele. Cum să-i spună? Şi ea cum va primi vestea? Este atât de firavă şi delicată, că plânge şi de moartea unei vrăbiuţe! Ţi-aduci aminte cât a mai bocit când a auzit de moartea băiatului lui El-Fuli, lăptarul? Ce-o să facă în clipa când o să afle de moartea lui Fahmi? Moartea lui Fahmi? Te-ai dus într-adevăr dintre noi, fiul meu? Fiul meu

scump şi nefericit! Amina… fiul nostru a fost răpus. Fahmi a fost răpus. Vai lui! O să interzici acum vaietele, cum ai interzis atunci chiotele de bucurie? Sau o să plângi şi tu? Sau o să aduci bocitoare? Probabil că ea îşi bea acum cafeaua, împreună cu Yasin şi Kamal, şi se întreabă nedumerită de ce întârzie Fahmi. N-o să se mai întoarcă şi n-o să-l mai vezi niciodată. Ce cumplit! Eu o să-l mai văd la spital, dar tu n-o să-l mai vezi niciodată. N-o să-ţi îngădui să-l mai vezi. Din răutate sau din milă? Nu ştiu nici eu. Dar la ce bun l-ai mai vedea? Se trezi în faţa porţii şi întinse mâna după ciocan. Îşi aduse aminte că avea cheia în buzunar. O scoase, descuie poarta şi intră. La urechi îi ajunse glasul lui Kamal, care cânta duios:

Vizitaţi-mă cel puţin o dată în fiecare an.
Căci e păcat să mă uitaţi cu totul.

Notes

[←1]

Prescurtare a formulei *Bi-ismi Allah ar-rahman ar-rahâm.* „În numele lui Allah cel milostiv şi bun”, care se rosteşte în diverse împrejurări, dar mai ales când se începe o activitate.

[←2]

Oraş în Iran, vestit din timpuri străvechi pentru covoarele care se confecţionau aici.

[←3]

La începutul dinastiei Fatimizilor (969-1171), Cairo era un oraş-fortăreaţă regal. După moscheea Al-Azhar, unul dintre primele edificii importante a fost Marele Palat. Nu departe, ulterior s-a ridicat un palat mai mic. Zona dintre cele două a fost numită Bayna el-Qasrein, „între cele două palate", şi îşi păstrează şi astăzi acest nume. În vremea Fatimizilor, aici se afla zona centrală a oraşului Cairo, care abia atunci începea să se dezvolte. Nu se mai păstrează decît vestigii ale celor două palate.

[←4]

În traducere, „Arămarii"; o stradă care aminteşte de vechiul centru comercial şi meşteşugăresc al oraşului Cairo.

[←5]

Al-Mansur Qalaun (1279-1290) - al şaselea sultan al Egiptului din dinastia Mamelucilor Bahriţi, de origine turcă şi mongolă, care au guvernat Egiptul între anii 1250-1382. Complexul lui Qalaun, situat în bazarul arămarilor şi alcătuit dintr-un spital, o moschee cu *madrasah* (şcoală coranică) şi un mausoleu în care se află mormântul lui Qalaun şi al succesorului său, An-Nasir Muhammad, este unul dintre cele mai impunătoare rămase din perioada dinastiei Mamelucilor Bahriţi.

[←6]

Az-Zahir Sayf ad-Din Barquq (1382-1398), primul sultan al Egiptului din dinastia Mamelucilor Burghiţi, de origine mongolă şi cercheză, care au guvernat Egiptul între anii 1382-1517. Numele le vine de la faptul că la sfârşitul secolului al XIII-lea când au început să fie aduşi de sultanul Qaluan, au fost încartuiţi în turnurile Citadelei oraşului Cairo (burg, „turn”), Din timpul lui Barquq s-au păstrat un mausoleu frumos decorat şi o moschee, construită în anul 1386, care a funcţionat şi ca *madrasah.* Diferenţele dintre stilul moscheii lui Barquq şi cel al moscheii lui Quluan – construite la distanţă de un secol – sunt foarte izbitoare.

[←7]

Conform concepţiei musulmane şi credinţelor populare, fiinţe înzestrate cu inteligenţă, ca şi oamenii şi îngerii, dar şi cu puteri supranaturale, care intervin în viaţa oamenilor pentru a le provoca necazuri sau pentru a-i ajuta.

[←8]

Prima *sura*; este una dintre cele mai scurte ale Coranului. Are un pronunţat caracter liturgic, fiind rostită de câteva ori la fiecare din cele cinci rugăciuni zilnice.

[←9]

Sura CXII - *„Sura* credinţei" -, în care se spune că Allah este *as-samad,* „etern şi absolut".

[←10]

Cantitatea de tutun cu care se umple pipa sau care se pune la capătul narghilelei şi se aprinde.

[←11]

Conform prescripţiei Coranului, bărbatul are dreptul de a se căsători cu până la patru femei, dar cu condiţia să le acorde tuturor un tratament egal, deşi într-un alt verset se spune categoric că, oricât ar vrea bărbatul, nu le poate acorda tuturor un tratament egal.

[←12]

Un fel de fes introdus de guvernul otoman în toate regiunile imperiului, pe la jumătatea secolului al XlX-lea, înlocuind turbanul, socotit un simbol al conservatorismului. Astăzi este purtat mai ales în Egipt.

[←13]

Rostirea egipteană a cuvântului *djubba*, „giubea”, prin care este denumită un fel de haină lungă şi largă. Acest obiect de îmbrăcăminte a ajuns şi în ţinuturile românesti, împreună cu cuvântul pe care îl desemnează.

[←14]

Un fel de manta lungă, purtată pe sub *gubba,* deschisă în faţă şi strânsă la mijloc cu un cordon. Cuvântul a intrat şi în limba română, cu o semnificaţie mai particulară.

[←15]

Ghilbab, un fel de cămaşă lungă şi largă, purtată de obicei în casă.

[←16]

Obiect de îmbrăcăminte, de obicei din bumbac alb, care acoperă numai creştetul capului, purtat adesea pe sub *tarbuş*.

[←17]

Aluzie la faptul că dogma islamică interzice consumul de băuturi alcoolice. Interdicţia este menţionată de câteva ori în textul Coranului şi, dacă la început profetul Muhammad a avut o atitudine mai tolerantă faţă de consumul de alcool (*sura* XVI, versetul 67; *sura* II, versetul 219), pe parcursul propovăduirii noii credinţe, el devine tot mai intransigent (*sura* IV, versetul 43) şi sfârşeşte prin a pune vinul alături de jocurile de noroc, de idolatrie şi divinaţie, socotindu-le fapte ale satanei, şi prin a le interzice pe toate deopotrivă (*sura* IV, versetul 90).

[←18]

În literatura arabă, luna plină serveşte ca metaforă pentru faţa omenească, în special pentru faţa femeii frumoase.

[←19]

Este vorba de Primul Război Mondial.

[←20]

Parc, teatru şi cabaret în oraşul Cairo.

[←21]

Cînd sultanul Husein Kamil a murit, la 9 octombrie 1917, fiul său a refuzat să devină succesor la tron, sub pretextul că ar fi inapt pentru funcţie, şi a dat o declaraţie scrisă, prin care se angaja să renunţe definitiv la succesiune. Motivul pentru care a adoptat această atitudine a fost, se pare, faptul că tronul îi era oferit de către reprezentanţii din Egipt ai puterii britanice ocupante. În consecinţă, tronul i-a fost oferit lui Fu'ad, fratele lui Husein Kamil, care l-a acceptat imediat.

[←22]

Husein Kamil (1825-1917) - fiul kedivului Ismail (1863-1879). În anul 1914, când kedivul Abbas Hilmi a fost destituit de englezi, a devenit sultanul Egiptului, fiind la vremea aceea cel mai în vârstă dintre prinţii descendenţi din familia lui Muhammad Ali. A rămas sultan al Egiptului până în anul 1917, anul morţii sale.

[←23]

Fu'ad I (1868-1936) - fratele şi succesorul la tron al lui Husein Kamil în anul 1917. În anul 1922, când Marea Britanie a acordat, formal, independenţa Egiptului, el a luat titlul de rege. A avut un rol important în dobândirea independenţei şi în dezvoltarea economico-socială şi culturală a Egiptului în anii '20. A murit în anul 1936, succedându-l la tron fratele său Faruq (1936-1952), ultimul suveran egiptean, îndepărtat de la tron prin revoluţia organizată de Gamal Abd el-Naser în 1952.

[←24]

Palat construit în Cairo, începând din anul 1863, din porunca viceregelui Ismail, care în anul 1874 îşi stabileşte reşedinţa aici, părăsind Citadela - sediul paşilor turci de odinioară şi al suveranilor Egiptului, începând de la Mahammad Ali.

[←25]

Abbas Hilmi (1874-1914) - kediv al Egiptului între anii 1892-1914. A urmat la tron tatălui său, Muhammad Tawfiq, al şaptelea dintre suveranii Egiptului din familia lui Muhammad Ali (1769-1849), socotit întemeietor al statului egiptean modern. În 1914, cînd a izbucnit Primul Război Mondial, s-a situat de partea Turciei, luând atitudine împotriva Angliei. Englezii l-au îndepărtat în acelaşi an de la tron, instituind protectoratul asupra Egiptului şi numindu-l suveran pe prinţul Husein Kamil. În anul 1922, când a luat sfârşit protectoratul britanic şi Egiptul a fost declarat stat suveran şi independent, Abbas Hilmi a fost privat de orice drept privind succesiunea la tron, interzicându-i-se să se întoarcă în Egipt. În 1931, a renunţat de bunăvoie la orice pretenţie la tron. A murit în 1944, în exil, în Elveţia.

[←26]

La arabi există obiceiul ca persoanele adulte să poarte un supranume după numele primului fiu, indiferent dacă un fiu există sau este numai dorit sau aşteptat. De aceea, foarte des se întîlnesc nume compuse, de tipul *Abu* („tatăl lui“) sau *Umm* („mama lui“).

[←27]

Luna a noua a anului musulman, prescrisă de Coran *(sura* II, versetele 183-185) ca un post anual, în amintirea faptului că în această lună ar fi început să fie revelat Coranul. Socotit unul din cei cinci stâlpi ai religiei islamice, postul constând în abstinenţa totală de la mâncare, băutură, fumat, inhalarea aromelor şi contactul sexual de la răsăritul până la asfinţitul soarelui.

[←28]

Postul din luna Ramadan se încheie cu o sărbătoare care se întinde pe primele patru zile ale lunii următoare (*şawwal*). Ea este numită *'id al-fitr,* „sărbătoarea încetării postului", Sărbătoarea Mică sau *'id as-sadaqa*, „sărbătoarea pomenii". În zilele acestei sărbători se fac pomeni, rugăciuni pentru iertarea păcatelor, pentru apărarea sănătăţii şi vindecarea bolilor, pentru ploaie şi recolte bogate. Într-una din cele patru zile, femeile vizitează mormintele rudelor şi depun pe ele crenguţe de mirt şi frunze de palmier.

[←29]

Sărbătoarea din ziua a zecea a ultimei luni a anului musulman *(dhu ad-hidjdja),* cu care se încheie ritualul pelerinajului la Makka (Mecca). Se mai numeşte şi *'id al-adha,* „Sărbătoarea sacrificiului". Aşa cum prescrie Coranul *(sura* XXII, versetele 33-38), în această zi pelerinii trebuie să jertfească oi în valea Mina, din apropiere de Makka, obiceiul fiind pus în legătură cu legenda biblică despre sacrificiul lui Avraam. Pierzându-şi semnificaţia religioasă iniţială, a devenit o mare sărbătoare populară în ţările islamice, cu ocazia căreia toţi cei care au posibilitatea sacrifică oi, împart carne săracilor şi organizează petreceri în familie.

[←30]

Ziua de vineri (*djum'a*, „adunarea") are pentru musulmani numeroase semnificaţii religioase. În această zi, se organizează slujba solemnă la moscheile congregaţionale, la care au obligaţia de a participa toţii bărbaţii adulţi; se rosteşte şi o predică (*khutba*). Cu toate că vinerea musulmană nu este prescrisă drept zi de repaus, ca duminica la creştini, în toate ţările arabe, instituţiile oficiale şi şcolile au zi de odihnă, iar cea mai mare parte a magazinelor sunt închise.

[←31]

Balila sau *bilila,* mâncare populară egipteană pregătită din porumb sau grâu fiert, cu lapte şi zahăr.

[←32]

Cuvânt care înseamnă „unchi" din partea tatălui, utilizat în Egipt ca termen de adresare bărbaţilor în vârstă.

[←33]

„Hagiu, pelerin", titlu cu care egiptenii se adresează, mai ales în limbajul familiar, cuiva care a facut pelerinajul la Makka, dar şi cuiva care are intenţia să-l facă sau căruia i se urează să-l facă.

[←34]

Cuvântul turcesc *hanum,* „doamnă", intrat în limbajul familiar egiptean în formele *hanum, hanim.*

[←35]

Vestită cântăreaţă de muzică populară egipteană, din primele decenii ale secolului XX.

[←36]

Al-Husayn, al doilea fiu al califului Ali (656–661) şi al Fatimei, fiica profetului Muhammad. Toate sectele şiite îl venerează ca sfânt şi martir. În zona veche a oraşului Cairo, se află o impunătoare moschee cu minarete în stil turcesc, care îi poartă numele, de fapt, cea mai mare moschee congregaţională din capitala Egiptului. În anul 1242, moscheea a fost distrusă. Refăcută ulterior, în forma ei actuală, nu mai conservă decât o mică parte din structura iniţială.

[←37]

Al-Ashraf Qansu al-Ghuri (1500-1516) — penultimul sultan din dinastia Mamelucilor. Moscheea construită de el în anul 1503 — pentru a servi ca *madrasah,* împreună cu mausoleul constituie unul din cele mai impresionante ansambluri arhitecturale din Cairo.

[←38]

Una dintre cele mai impunătoare şi mai însemnate moschei din Cairo, care şi-a luat numele după unul din supranumele Fatimei Az-Zahra’ - „cea frumoasă"-, fiica profetului Muhammad, soţia califului Ali. Construită în anul 972, în vremea califului fatimid Al-Mu’izz (952-975), moscheea a devenit locaş de cult al şiiţilor, iar începând din secolul al X-lea, dar mai ales din secolul al XlII-lea, când a decăzut Bagdadul, a devenit principalul centru de învăţământ teologic al lumii musulmane. În perioada modernă, a primit statutul de universitate şi a cunoscut o serie de reforme, incluzând şi specialităţi din domeniul ştiinţelor exacte.

[←39]

Moschee din perioada modernă care imită stilul arhitecturii din epoca Mamelucilor Bahriţi. În ea sunt înmormântaţi membrii familiei regale egiptene din ultimul secol. Moscheea îşi datorează probabil numele legendarului Ahmad ibn ar-Rifa'i, întemeietorul uneia dintre cele mai răspândite frăţii religioase din ţările islamice - Ar-Rifa'iyya.

[←40]

Ca termen comun, şeic (lit. *Shaykh)* înseamnă „bătrân”. Cuvântul a fost folosit ca titlu, acordat iniţial unui şef de trib, clan sau sat. Funcţiile şeicului nu au fost definite formal, autoritatea sa bazându-se de fapt pe recunoaşterea demnităţii lui, a judecăţii lui sănătoase, a experienţei sale de viaţă şi – nu în ultimul rând – a averii. În decursul timpului, cuvântul a ajuns să se aplice pretutindeni ca titlu de curtoazie savanţilor teologi şi altor persoane care nu deţin în mod obligatoriu funcţii religioase, dar care au o anumită pregătire în acest domeniu şi se bucură de un oarecare prestigiu, impus şi de vârstă. De obicei, turbanul alb este semnul distinctiv al celor care poartă acest titlu. În statele din zona Golfului, titlul a căpătat semnificaţii particulare, el fiind acordat şi persoanelor care deţin demnităţi politice, iar în Liban a devenit un titlu ereditar, deţinut de cîteva familii maronite.

[←41]

Numele arab al iutei *(Corchorus olitorius),* plantă din ale cărei frunze se prepară o supă groasă.

[←42]

’Aba’ sau *’abaya,* un fel de manta largă, fără mâneci, confecţionată prin simpla coasere a două bucăţi dintr-o ţesătură de lână, păr de capră sau păr de cămilă, de diverse culori. Iniţial purtată de beduini, ea a devenit în timpurile moderne un obiect vestimentar tradiţional, fiind purtată şi de locuitorii oraşelor. Cuvântul a ajuns şi în limba română, prin intermediul limbii turce, desemnând o ţesătură groasă de lână.

[←43]

Numele celei de-a zecea zile (*al-'ashir*, „al zecelea") din luna *muharram* – prima lună a anului musulman. În credinţa populară, această zi are mai multe semnificaţii religioase. Cea mai însemnată dintre ele este însă celebrarea martiriului celui mai venerat sfânt al sectelor şiite – Al-Husayn.

[←44]

Vechi cartier comercial şi meşteşugăresc, care îşi trage numele de la Izz ad-Din Musk, unul din urmaşii lui Salah ad-Din. Împreună cu cartierul vecin, Khan el-Khalili, alcătuieşte principalul bazar al oraşului Cairo. Aici îşi dădeau întâlnire negustorii armeni, evrei, perşi şi arabi din alte ţinuturi ale califatului.

[←45]

Persoană autorizată de cadiu să oficieze căsătoria civilă şi să înregistreze căsătoriile şi divorţurile.

[←46]

Fructe uscate ale unui soi de palmier care creşte în sudul Egiptului şi în Sudan.

[←47]

Fragment din primul verset din *Sura ginn*-ilor - *sura* LXXII din Coran. Versetul integral sună astfel: „Spune: Mi s-a dezvăluit că un grup de *ginn-i* au ascultat Coranul şi au zis: Am auzit o istorie minunată!“.

[←48]

Mâncare populară egipteană, semănând cu păsatul de griş.

[←49]

Un fel de şcoli elementare, organizate pe lângă moschei, unde copiii învăţau Coranul, o serie de ritualuri, precum şi rudimente de scris, citit şi gramatică. În Evul Mediu, ele au servit ca principal mijloc pentru educaţia în masă. Astăzi, ca urmare a generalizării învăţământului de stat, ele sunt pe cale de dispariţie.

[←50]

Termen cu care copiii se adresează surorilor mai mari şi altor femei din familie.

[←51]

'Ifrit - un fel de demon sau spiriduş invizibil, care, conform credinţei populare arabe, ar trăi în apropierea oamenilor şi s-ar amesteca în viaţa lor, de obicei pentru a le face rău.

[←52]

Primul verset din *sura* CXII (*At-Tawhid*), care proclamă unicitatea divinităţii.

[←53]

Paul von Beneckendorff von Hindenburg (1847-1934) - feldmareşal şi om politic german. În timpul Primului Război Mondial, şef al statului-major al armatei germane (1916-1918). Ulterior, preşedinte al Germaniei (1925-1934); a predat puterea lui Adolf Hitler.

[←54]

Lider al Partidului Naţional din Egipt. În anul 1907, după moartea lui Mustafa Kamil, a devenit preşedinte al acestui partid şi a continuat politica naţională promovată de predecesorul sau, insistând asupra necesităţii evacuării englezilor din Egipt. În anul 1911, a fost expulzat din ţară, iar în timpul războiului s-a aflat când în Turcia, âand în Germania, încercând să găsească la cele două puteri sprijin pentru realizarea ţelului său de a elibera Egiptul de sub ocupaţia engleza. În anii războiului, a continuat să ia atitudine – din exil – faţă de principalele evenimente care au avut loc în Egipt. După război a rămas în Germania şi a murit la Berlin, în anul 1919.

[←55]

Vânt sezonier, fierbinte şi uscat, care suflă dinspre Peninsula Arabă peste Egipt, Palestina şi Siria, timp de cincizeci de zile (de aici şi numele vântului, *khamsin* însemnând „cincizeci"), în lunile de primăvară şi de toamnă, purtând nori de praf ce pun în primejdie recoltele şi chiar viaţa oamenilor şi a vitelor. De asemenea, aerul uscat influenţează sistemul nervos, reducând energia şi capacitatea de lucru.

[←56]

Este vorba de Cape Town, centrul administrativ al fostei posesiuni engleze „Colonia Capului" (Cape), devenită ulterior provincie a Republicii Africa de Sud.

[←57]

Versetul CCLV din capitolul al II-lea din Coran, numit astfel pentru că în el se spune că tronul lui Allah - adică împărăţia lui - cuprinde cerurile şi pământul.

[←58]

Un fel de fard pentru ochi, preparat pe bază de sulfură de antimoniu, folosit de femei pentru a-şi colora în negru sprîncenele, genele şi marginile pleoapelor. Obiceiul fardării ochilor a fost împrumutat de arabi de la vechii egipteni.

[←59]

Sayyid, „domn", era un titlu acordat iniţial bărbaţilor, în semn de respect; apoi, a fost un titlu care s-a acordat descendenţilor lui Al-Husayn. El şi-a pierdut însă semnificaţia veche, fiind folosit în prezent în dialecte ca termen comun de adresare, mai ales în formele contrase *si, sidi* - „domnul meu" şi *sidna* - „domnul nostru", sau precedend numele unor sfinţi şi martiri musulmani.

[←60]

Instrument muzical cu coarde, cu o cutie de rezonanţă de formă trapezoidală, ţinut în poziţie orizontală în timpul executării piesei muzicale.

[←61]

Un fel de tamburină sau dairea.

[←62]

Milaya sau mila'a, bucată de pânză, de obicei de culoare neagră, pe care femeile din Egipt o înfăşoară peste îmbrăcămintea obişnuită pentru a-şi acoperi corpul, eventual şi capul.

[←63]

Sărbătoare comemorativă, cu ocazia naşterii cuiva (*mawlid*, „ziua de naştere"). În ţările musulmane, prin *mawlid* se are în vedere în primul rând sărbătoarea naşterii profetului Muhammad. Acest eveniment nu a fost sărbătorit la începutul islamului, ci doar ceva mai târziu. Ea constând în organizarea de procesiuni cu lumini şi petreceri colective. Cu timpul, au început să fie sărbătorile şi *mawlid*-urile altor sfinţi ai islamului, mai ales în Egipt, unde aceste sărbători au devenit o parte componentă a religiei populare.

[←64]

Termen cu care egiptenii se adresează creştinilor şi europenilor, în general, echivalent cu „domnule".

[←65]

Narcotic consumat în Egipt.

[←66]

Deformarea cuvîntului *sayyidat*, „doamnă", folosit în limbajul familiar egiptean, cu sensul de „stăpână, doamnă, cucoană, coană".

[←67]

Ritual popular egiptean, constînd în dansuri şi cântece, pentru alungarea spiritelor rele care ar stăpâni trupurile unor oameni.

[←68]

Cu ocazia ritualului circumciziei, se organizează şi petreceri cu muzică.

[←69]

Joc de cuvinte rezultat din aluzia la versetul din chemarea muezinului la rugăciunea din zori - prima din cele cinci rugăciuni zilnice, în care se spune că rugăciunea este mai bună decît somnul.

[←70]

Taqsim, „nopţi" şi *dawr* - genuri tradiţionale de muzică arabă.

[←71]

Joc de cuvinte rezultat din folosirea îmbinării *sadr a'zam,* „pieptul cel mai mare", care în limba turcă (de unde a revenit ulterior şi în arabă şi a ajuns şi în română) a căpătat sensul de mare vizir al Imperiului Otoman.

[←72]

Titluri nobiliare în Egipt, pe vremea cînd făcea parte din Imperiul Otoman şi în timpul regimului monarhic.

[←73]

Tukar este numele unei închisori renumite din deşertul egiptean.

[←74]

Minbar, cuvînt de origine etiopiană, desemnând balconul de la care se rosteşte predica, în ziua de vineri. Multe dintre aceste balcoane sînt adevărate capodopere ale artei sculpturii şi încrustaţiei.

[←75]

Mihrab, nişă existentă în toate moscheile, situată în mijlocul peretelui orientat către Makka, indicând direcţia spre care - în conformitate cu ritualul islamic - trebuie să privească în timpul rugăciunii credincioşii musulmani. În faţa ei stă imamul, care conduce rugăciunea, iar în spatele său - în rînduri paralele - stau credincioşii care îi urmează mişcările. *Mihrab-u* a devenit un detaliu esenţial în arhitectura moscheii şi un veritabil obiect de artă, pentru decorarea lui folosindu-se plăci de faianţă, stuc, piatră şi lemn sculptat.

[←76]

Expresie folosită în Coran şi în tradiţia despre Profet (*hadith*) pentru desemnarea familiei Profetului, îndeosebi a soţiilor sale. Şiiţii, invocînd un verset coranic *(sura* 33, versetul 33), pretind că Allah ar fi acordat o distincţie deosebită lui Ali, soţul Fatimei - fiica Profetului - şi descendenţilor săi.

[←77]

Prin cuvîntul *tariqa*, pl. *turuq* - „drum, cale" - se desemnează o serie de congregaţii sau ordine islamice organizate după un sistem consacrat, care practică ritualuri specifice (cum este cel de *dhikr),* cutreierînd oraşele şi satele Egiptului.

[←78]

Practică rituală constînd în rostirea *(dhikr)* unor formule religioase, însoţite de mişcări ritmice şi o tehnică particulară de a respira, care conduc la starea de transă. Ceremonialul respectiv, practicat de ordinele religioase (*turuq*), se bazează pe factori de ordin psihologic (monotonia recitărilor, mişcări, ritmuri, sugestie) şi fiziologici (efectul negativ al inhalării oxigenului cu neregularitate un timp prelungit, ca urmare a respiraţiei accelerate sau întârziate).

[←79]

Misbaha sau *subha,* ambele provenind de la rădăcina *saboha*, „a slăvi (pe Allah)", desemnează diverse tipuri de mătănii.

[←80]

Este vorba de litiera (*mahmal*) pregătită în mod special pentru a fi trimisă la Makka, pe o cămilă, în fruntea caravanei pelerinilor. Prinţii din diferite regiuni arabe trimiteau astfel de litiere frumos ornate, ca un simbol al independenţei şi dorinţei de a obţine un loc de onoare la sărbătoarea pelerinajului.

[←81]

Ahmad 'Arabi Paşa al-Misri, adică „Egipteanul" - cum îi plăcea lui să-şi zică - a fost conducătorul revoltelor social-politice care au cuprins Egiptul în anii 1881-1882, intrate în istorie cu numele lui. Popularitatea lui 'Arabi a crescut şi, în cabinetul de orientare naţională impus kedivului Ismail, în februarie 1882, a fost numit ministru de Război. În iunie 1882, au avut loc tulburări sîngeroase la Alexandria, soldate cu moartea cîtorva zeci de europeni. La 11 iulie, navele engleze, sosite în portul Alexandria în luna mai, au bombardat oraşul. 'Arabi s-a declarat reprezentant al sultanului, în condiţiile în care kedivul - aflat la Alexandria - a căzut în mâinile englezilor. La 15 august, kedivul l-a declarat rebel. S-a retras spre Cairo, opunînd rezistenţă englezilor debarcaţi, dar la 13 septembrie 1882 a fost înfrânt la Tell el-Kebir. Judecat de curtea marţială, el a fost condamnat la moarte. La cererea englezilor, sentinţa i s-a comutat în exil. A fost deportat în Ceylon, de unde i s-a permis după zece ani să revină în ţară. Din 1901 şi pînă în 1911, cînd a murit, nu a mai desfăşurat însă nici un fel de activitate politică.

[←82]

Unitate de greutate datînd din perioada preislamică, a cărei mărime variază de la o epocă la alta şi de la o regiune la alta. În Egiptul modern un *rail* este egal cu 0,499 kg.

[←83]

Rostirea arabă a numelui francez Guillaume. Aici este vorba de Wilhelm II, rege al Prusiei şi împărat al Germaniei (1888–1918), care a contribuit, prin încurajarea politicii externe agresive şi expansioniste a cercurilor imperialiste germane, la declanşarea Primului Război Mondial.

[←84]

Un cuvînt de origine aramaică, se pare, prin care se desemnează târgul, bazarul arab tradiţional, dar şi piaţa obişnuită şi chiar magazinul modern. În toate oraşele arabe, cartierul comercial era alcătuit dintr-o reţea de străduţe şi pasaje acoperite, înguste şi întortocheate, fiind situat, de obicei, în centrul oraşului, în vecinătatea marii moschei.

[←85]

Sirop preparat din diverse plante, recomandat în Egipt mai ales femeilor în perioada lăuziei.

[←86]

Cadoul de nuntă (*mahr*), pe care logodnicul trebuie să-l ofere miresei. În Arabia păgînă cadoul se oferea tutorelui viitoarei mirese ca preţ de cumpărare. În islam, s-a acordat soţiei, fiind considerat ca o recompensă. Există numeroase tradiţii în legătură cu acest cadou, din toate reieşind că el era o condiţie esenţială pentru încheierea căsătoriei.

[←87]

Un soi de iasomie *(Jasminum sambac)* care creşte în ţările arabe, mai ales din nordul Africii, cu flori albe mici şi foarte parfumate.

[←88]

Cea mai importantă dintre cele trei porţi construite în timpul dinastiei Fatimizilor. Ea a fost ridicată în anul 1092 de către vizirul armean Badr al-Gamali în zidul de fortificaţii. Numele El-Mitwalli este mai recent şi trimite la un evlavios Abd el-Mitwalli, care ar fi făcut miracole în această zonă a oraşului. Poarta era vestită şi ca loc de execuţie (aici a fost spînzurat în 1517 ultimul sultan din dinastia Mamelucilor, Taman bay).

[←89]

Dulciuri preparate în casă.

[←90]

Formule care se rostesc după numele unor personalităţi de seamă din istoria islamului, martiri, sfinţi etc.

[←91]

Templul Ka’ba - cel mai venerat sanctuar al islamului, situat în centrul curţii interioare a marii moschei din Makka.

[←92]

Mustafa Kamil (1874–1908) – unul dintre primii organizatori ai mişcării naţionale egiptene. El a militat pentru abolirea ocupaţiei britanice şi dezvoltarea culturală a Egiptului. A făcut studii de drept la Toulouse, iar după întoarcerea în ţară a avut un rol însemnat în trezirea spiritului patriotic al poporului egiptean, organizând mitinguri de masă în Cairo şi în alte oraşe ale ţării. A întemeiat ziarul *Al-Liwa'* (*Drapelul*), a înfiinţat prima şcoală naţională din Egipt, a pledat în favoarea răspândirii şcolilor populare în întreaga ţară, în scopul instruirii maselor. În anul 1907, a întemeiat Partidul Naţional, care a avut un rol de seamă în viaţa politică a Egiptului.

[←93]

Titlul unei vestite antologii poetice medievale întocmite de poetul Abu Tammam (804-845). Fragmentele incluse în ea, aparţinînd în cea mai mare parte unor poeţi din perioada preislamică şi de la începutul islamului, au fost grupate în zece capitole tematice. Primul capitol - şi în acelaşi timp cel mai lung - este dedicat poeziei de vitejie *(hamasa*, „vitejie"), ceea ce a făcut ca antologia să devină cunoscută mai ales după acest prim capitol, care a ajuns să înlocuiască titlul dat de autor iniţial.

[←94]

Unitate monetară echivalînd cu a mia parte dintr-o lira egipteană *(gunayh*).

[←95]

Malban şi *basbusa* sînt numele a două sortimente de dulciuri egiptene de casă.

[←96]

Imperiul Otoman mai era numit în Egipt şi califatul islamic. Pe de altă parte, se spune că printre variantele preconizate de Marea Britanie în anul 1914 în legătură cu viitorul Egiptului - anexarea la Imperiul Britanic, instituirea protectoratului sau acordarea independenţei - ar fi figurat şi ideea înfiinţării unui califat arab, după modelul celui din Evul Mediu, al cărui lider ar fi urmat să fie kedivul sau sultanul Egiptului.

[←97]

Este vorba de un vers dintr-un poem de Aş-Şarif ar-Radiyy (970-1015?) - poet de seamă din perioada abbasidă. El a compus mai ales panegirice la adresa califilor, prinţilor şi vizirilor contemporani.

[←98]

La 18 decembrie 1914, Marea Britanie a hotărât instituirea protectoratului asupra Egiptului. La 13 noiembrie 1918, o delegaţie alcătuită din Saad Zaghlul, vicepreşedinte al Adunării Legislative, împreună cu Aii Şaarawi şi Abd el-Aziz Fahmi, membri ai aceluiaşi organism, au solicitat o întrevedere cu Reginald Wingate, vicerege şi înalt comisar al Marii Britanii în Egipt, începând de la 7 noiembrie 1916, pentru a discuta cu el chestiunea viitorului relaţiilor anglo- egiptene după încheierea păcii şi pentru a-şi exprima hotărârea ca o delegaţie alcătuită din reprezentanţi ai cercurilor naţionale egiptene să meargă în Europa, cu scopul de a prezenta în Anglia şi la Conferinţa de Pace de la Paris cererile naţiunii egiptene în legătură cu abolirea protectoratului şi recunoaşterea suveranităţii Egiptului. În aceeaşi zi s-a hotărât constituirea Delegaţiei (*Wafd*), care a reprezentat nucleul unei formaţii politice de orientare naţională, cunoscută sub numele *deAl-Wafd al-Misri* (Delegaţia Egipteană), ce a jucat un rol de seamă în viaţa politică egipteană de la sfârşitul Primului Război Mondial până la revoluţia din 1952.

[←99]

Primul partid adevărat din Egiptul modern, întemeiat în mod oficial de Mustafa Kamil în anul 1907. Opunîndu-se în mod categoric ocupaţiei engleze, Partidul Naţional a refuzat orice fel de negocieri cu Marea Britanie înainte ca aceasta să-şi retragă trupele din Egipt. El s-a bucurat de o mare popularitate în rândurile celor mai diverse pături ale poporului egiptean, dar influenţa sa a scăzut în timpul Primului Război Mondial şi mai ales după război, când în prim-plan s-a impus Partidul al-Wafd. În continuare, el a avut un rol minor pe scena politică egipteană. A fost dizolvat după revoluţia din anul 1952, odată cu celelalte formaţiuni politice din ţară.

[←100]

După moartea lui Mustafa Kamil, survenită la numai patru luni de la înfiinţarea oficială a Partidului Naţional, Muhammad Farid a fost ales succesor la conducerea partidului, dar în anul 1911, împreună cu alţi lideri ai Partidului Naţional, a fost expulzat din Egipt.

[←101]

Generalul sir Reginald Wingate a fost numit la 7 noiembrie 1916 înalt comisar al Marii Britanii în Egipt, cu rang de vicerege. O propunere a lui de anexare a Egiptului la coroana britanică, făcută în anul 1917, când a murit sultanul Husein Kamil, n-a fost acceptată de Guvernul Britanic. În martie 1919, după izbucnirea revoluţiei naţionale egiptene, generalul Allenby a fost numit înalt comisar extraordinar, iar Reginald Wingate a fost chemat la Londra, păstrând formal funcţia cu care fusese investit.

[←102]

Aluzie la instituirea cenzurii asupra presei.

[←103]

În textul împuternicirii au fost menţionate numele celor şapte membri fondatori ai delegaţiei. În urma discuţiei cu înaltul comisar britanic din 13 noiembrie, s-a hotărât să se obţină o împuternicire din partea membrilor Adunării Legislative. Pentru a preveni apariţia unei mişcări de opoziţie, în zilele următoare au mai fost cooptaţi încă şapte membri în delegaţie şi s-a hotărît ca împuternicirea să fie semnată de masele populare din toate colţurile ţării, pentru ca delegaţia să capete în felul acesta statutul de reprezentant legitim.

[←104]

Ziarul *Al-Liwa'* („Drapelul") a fost fondat de Mustafa Kamil, începînd de la 2 ianuarie 1900, propagând principiile Partidului Naţional şi militând pentru independenţa Egiptului. În martie 1907, au început să apară o ediţie în limba franceză şi o ediţie în limba engleză ale acestui ziar.

[←105]

La 7 februarie 1919, Saad Zaghlul, împreună cu alţi câţiva membri ai delegaţiei, a asistat la o conferinţă rostită de un consilier englez de la Curtea de Apel a Egiptului în sala Asociaţiei de Economie Politică şi Legislaţie din Cairo, în legătură cu preconizata reformă a Codului Penal. Pe marginea acestei conferinţe a luat cuvântul şi Saad Zaghlul, care, referindu-se la protectoratul britanic, l-a declarat nul şi neavenit. Actul său curajos a fost însă dezaprobat de către sultanul Fu'ad şi din clipa aceea divergenţele dintre delegaţie şi sultan au devenit publice.

[←106]

Husein Ruşdi Paşa a condus câteva cabinete ministeriale în anii războiului, iar la sfârşitul lui a deţinut şi portofoliul Ministerului de Interne. Împreună cu Adli Yakan, ministru al Învăţământului, el şi-a exprimat solidaritatea faţă de obiectivele pentru care a militat delegaţia, chiar dacă în cele din urmă a acceptat ideea protectoratului. În lunile decembrie 1918-februarie 1919, a prezentat sultanului demisia cabinetului său de patru ori, în semn de protest faţă de tergiversarea primirii sale, precum şi a delegaţiei, de către oficialităţile de la Londra pentru a discuta în legătură cu viitorul Egiptului. La 1 martie 1919, sultanul a acceptat demisia, după ce devenise clar că guvernul britanic nu este de acord să discute cu delegaţia. Masele populare au aprobat actul lui Husein Ruşdi cu entuziasm şi au dezaprobat atitudinea sultanului, care a început să pactizeze cu englezii.

[←107]

Este vorba de memoriul adresat de către Delegaţia Egipteană sultanului Fu'ad la 3 martie 1919, adică la două zile după acceptarea demisiei cabinetului lui Husein Ruşdi, în semn de protest faţă de actul sultanului, care echivala cu desolidarizarea de mişcarea naţională egipteană.

[←108]

Este vorba de Conferinţa de Pace care s-a întrunit la sfirşitul Primului Război Mondial la Paris şi s-a încheiat prin semnarea, la 19 iunie 1919, a Tratatului de Pace de la Versailles de către statele învingătoare în Primul Război Mondial şi Germania.

[←109]

Muhammad Ali, guvernator şi viceregе al Egiptului între 1805-1849, este socotit întemeietor al statului egiptean modern şi al dinastiei kedivale şi mai apoi regale, care a condus Egiptul până în anul 1952.

[←110]

Studenţii care frecventează diverse colegii religioase şi mai ales universitatea Al-Azhar sunt numiţi, mai ales în Egipt, „vecini”, pentru faptul că locuiesc în vecinătatea instituţiilor respective de învăţământ religios.

[←111]

La 6 martie 1919, generalul Watson, comandantul militar britanic în Egipt, i-a chemat la el pe membrii delegaţiei, din dispoziţia însărcinatului cu afaceri britanic, şi i-a avertizat că atitudinea lor contravine intereselor britanice şi, în consecinţă, se expun rigorilor legislaţiei excepţionale în vigoare. În acelaşi timp, însărcinatul cu afaceri a solicitat aprobarea Ministerului de Externe britanic pentru expulzarea lui Saad Zaghlul din Egipt. Delegaţia a adresat în acea zi un protest prim-ministrului Marii Britanii, în legătură cu atitudinea comandantului militar. La 7 martie, Foreign Office-ul a aprobat deportarea lui Saad Zaghlul şi a colaboratorilor săi cei mai apropiaţi în insula Malta, fără vreun alt avertisment. La 8 martie, au fost arestaţi Saad Zaghlul, împreună cu alţi trei membri de frunte ai delegaţiei - Ismail Sidqi, Muhammad al-Basil şi Muhammad Mahmud -, fiind îmbarcaţi imediat cu destinaţia Malta. A fost scânteia care a declanşat revoluţia naţională din anul 1919, care a avut ca principal ţel dobândirea independenţei depline.

[←112]

Titlul cu care a rămas în memoria poporului sultanul Abbas Hilmi, detronat de englezi, din cauza atitudinii sale filoturce, la 19 decembrie 1914, adică a doua zi după instituirea protectoratului britanic asupra Egiptului.

[←113]

Hafiz Ibrahim (1872?-1932) - poet şi prozator egiptean din perioada modernă. *Diwan*-ul său, publicat la Cairo în anul 1937, în două volume, conţine numeroase versuri inspirate de evenimentele agitate din viaţa politică şi socială a Egiptului de la începutul secolului XX.

[←114]

Cuvînt din limbajul familiar egiptean care înseamnă „mamă".

[←115]

Conform tradiţiei islamice, doar soţul avea dreptul să ceară desfacerea căsătoriei, fără să fie nevoie de precizarea motivelor cererii. Simpla rostire a cuvîntului *talaq*, „divorţ", de trei ori într-un anumit interval de timp era suficientă pentru desfacerea căsătoriei. Coranul şi Tradiţia despre Profet conţin precizări detaliate în legătură cu divorţul şi consecinţele decurgând din el pentru cei doi soţi. În perioada modernă, obiceiul repudierii soţiei a fost abolit în majoritatea ţărilor musulmane.

[←116]

Muhammad Abdo (1849-1905) - reprezentant de seamă al vieţii spirituale arabe din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, al renaşterii religioase şi politice a lumii musulmane. Pe plan politic a militat pentru un liberalism patriotic, ridicându-se atât împotriva imperialismului european, cît şi împotriva absolutismului oriental, iar pe plan religios a fost adeptul islamului purificat de formalismul teologiei scolastice învechite şi adaptat la gândirea ştiinţifică modernă.

[←117]

Termen din islam desemnând direcţia spre Makka, unde se află moscheea sfântă. În moschei direcţia este indicată de nişa de rugăciune (*mihrab*). Respectarea strictă a *qiblei* este una din caracteristicile principale ale ritualului islamic.

[←118]

Un fel de văl cu care femeile îşi acoperă capul şi faţa.

[←119]

Personajul principal din teatrul turcesc de umbre. Numele lui a intrat atât în limba arabă, cât şi în limba română (în forma *caraghios*), desemnînd o persoană comică sau ridicolă în general. În limba arabă, desemnează - ca şi în turcă - şi teatrul de umbre propriu-zis.

[←120]

Sat egiptean din zona Şibin el-Kom, de al cărui nume se leagă un episod trist din istoria Egiptului modem. La 13 iunie 1906, pe vremea comisarului britanic Evelyn Cromer, un grup de militari englezi au mers la vânătoare de porumbei în împrejurimile satului. Gloanţe rătăcite au rănit o femeie şi au incendiat un hambar. Felahii i-au atacat cu pietre şi au rănit un ofiţer britanic, care a decedat pe drum. Un tribunal militar englez a condamnat la 27 iunie 1906 un grup de douăzeci şi unu de felahi la diverse pedepse, patru dintre aceştia fiind executaţi. Incidentul a stîrnit indignarea poporului egiptean.

[←121]

Cuvînt de origine persană intrat în limba arabă prin intermediul limbii siriane cu sensul de „şanţ", „tranşee". În anul 627 e.n., când profetul Muhammad se afla refugiat la Al-Madina (Medina), adversarii săi de la Makka au organizat o expediţie împotriva sa, la care au participat peste 10 000 de oameni. Pentru a zădărnici acest atac, Profetul a hotărît săparea unui şanţ adânc (*khandaq*) în afara oraşului. Lucrarea, la care a luat parte şi Profetul, a fost realizată în numai şase zile. După un asediu de vreo două săptămîni, adversarii săi au renunţat la luptă şi oastea s-a destrămat. Momentul acesta a intrat în istoria islamului şi a arabilor sub numele de Lupta de la Al-Khandaq.

[←122]

După înmormîntare, în casa persoanei decedate are loc o ceremonie de doliu care se prelungeşte trei nopţi. La ea participă rudele şi prietenii defunctului. Cu această ocazie, cititori profesionişti psalmodiază versete coranice şi rugăciuni.

[←123]

Conform dreptului islamic, în cazul despărţirii părinţilor, copilul rămâne în îngrijirea mamei, tatăl suportând cheltuielile impuse de aceasta. Practica aceasta a fost preluată şi de dreptul civil modern din ţările islamice; în Egipt vârsta este stabilită la nouă ani pentru băieţi şi la unsprezece pentru fete. După aceea, copiii pot să revină la tatăl lor sau optează pentru rămânerea în continuare cu mama lor.

[←124]

Nume vechi al Siriei şi al oraşului Damasc.

[←125]

Orăşel în apropiere de Cairo şi port al capitalei egiptene în timpul Mamelucilor şi Otomanilor. Pe la începutul secolului al XIX-lea, a fost instalată aici o mare imprimerie, care a jucat un rol de seamă în renaşterea spirituală arabă, prin publicarea a numeroase opere clasice în limbile arabă, turcă şi persană, traduceri şi lucrări în limbi europene. În secolul nostru, a fost înglobat în oraşul Cairo.

[←126]

Un fel de prăjitură preparată din fidea foarte subţire care se coace cu unt, eventual şi cu brînză, la cuptor şi la care se adaugă apoi zahăr. Se prepară şi se consumă îndeosebi în postul din luna Ramadan.

[←127]

Gen de poezie inventată de andaluzi care nu mai respectă regulile prozodiei arabe clasice.

[←128]

Primele două versete din *sura* Romanilor (capitolul XXX) din Coran, în care profetul Muhammad ar fi făcut aluzie la nişte fapte istorice concrete pentru a demonstra că, în ciuda unor înfrângeri temporare, pe care le-a întâmpinat noua credinţă (islamul) în primii ani ai propovăduirii ei, în cele din urmă, ea va triumfa.

[←129]

După ce Anglia a primit garanţii că aliaţii recunosc protectoratul asupra Egiptului, lui Saad Zaghlul i s-a făgăduit să meargă la Conferinţa de Pace de la Paris. La 7 aprilie 1919, generalul Allenby anunţă această hotărâre a coroanei britanice. La 14 aprilie, Saad Zaghlul se alătură celorlalţi membri ai delegaţiei care sosesc în Malta, venind de la Cairo. La Paris, încercările sale de a intra în legătură cu reprezentanţii marilor puteri sînt anihilate de manevrele Angliei, căci prin Tratatul de Pace, semnat la 6 mai 1919 la Versailles, Germania şi Austria recunosc protectoratul Angliei asupra Egiptului. Saad Zaghlul rămâne în continuare în Europa, pînă în aprilie 1921, încercînd inutil să obţină recunoaşterea independenţei Egiptului, abolirea protectoratului şi retragerea trupelor britanice.

[←130]

Noaptea de 26 spre 27 Ramadan, când, după tradiţie, Muhammad ar fi avut prima revelaţie.

Table of Contents

Notes

Table of Contents

Notes 544